ESCOLA DE DOUTORAMENTO
INTERNACIONAL DA USC

José Manuel
Dopazo Entenza

Tese de doutoramento

A lingua da Illa de Ons. Análise da variación e do cambio lingüístico

Santiago de Compostela, 2022

Programa de Doutoramento en Lingüística

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TESE DE DOUTORAMENTO

A LINGUA DA ILLA DE ONS ANÁLISE DA VARIACIÓN E DO CAMBIO LINGÜÍSTICO

José Manuel Dopazo Entenza

ESCOLA DE DOUTORAMENTO INTERNACIONAL DA UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PROGRAMA DE DOUTORAMENTO EN LINGÜÍSTICA

SANTIAGO DE COMPOSTELA

ANO 2022

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

DECLARACIÓN DO AUTOR DA TESE

A lingua da Illa de Ons. Análise da variación e do cambio lingüístico

D. José Manuel Dopazo Entenza

Presento a miña tese, seguindo o procedemento axeitado ao Regulamento, e declaro que:

1) A tese abarca os resultados da elaboración do meu traballo.
2) De ser o caso, na tese faise referencia ás colaboracións que tivo este traballo.
3) A tese é a versión definitiva presentada para a súa defensa e coincide coa versión enviada en formato electrónico.
4) Confirmo que a tese non incorre en ningún tipo de plaxio doutras/os autoras/es nin de traballos presentados por min para a obtención doutros títulos.

En Santiago de Compostela, 4 de xullo de 2022

Asdo.: José Manuel Dopazo Entenza

AUTORIZACIÓN DO DIRECTOR E TITOR DA TESE

A lingua da Illa de Ons.
Análise da variación e do cambio lingüístico

D. Francisco Fernández Rei

INFORMA:

Que a presente tese, correspóndese co traballo realizado por D. José Manuel Dopazo Entenza, baixo a miña dirección, e autorizo a súa presentación, considerando que reúne os requisitos esixidos no Regulamento de Estudos de Doutoramento da USC, e que como director desta non incorre nas causas de abstención establecidas na Lei 40/2015.

En Santiago de Compostela, 28 de xuño do 2022

Asdo. Francisco Fernández Rei

AUTORIZACIÓN DO DIRECTORDA TESE

A lingua da Illa de Ons.
Análise da variación e do cambio lingüístico

D. Xosé Luís Regueira Fernández

INFORMA:

Que a presente tese, correspóndese co traballo realizado por D. José Manuel Dopazo Entenza, baixo a miña dirección, e autorizo a súa presentación, considerando que reúne os requisitos esixidos no Regulamento de Estudos de Doutoramento da USC, e que como director desta non incorre nas causas de abstención establecidas na Lei 40/2015.

En Santiago de Compostela, 29 de xuño de2022

Asdo.
Xosé Luís Regueira Fernández

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

O mundo comeza a dar medo,
pero na Galiza non hai cámara de gas.
Ataque Escampe

UN CAMPAMENTO PARA VAGOS Y MALEANTES EN ONS

Hoy ha tenido el gobernador interino señor Hermida una conferencia telefónica con Madrid, por la cual el Director general de Prisiones le enteró de que el ministro de Justicia había aceptado el ofrecimiento hecho por el señor Riobó dueño de la Isla de Ons, de terrenos en la misma para establecer en ella un campamento de vagos y maleantes.

La cosa está, pues en marcha y después de los trámites necesarios y del proyecto correspondiente se instalará seguramente en la bella isla de la entrada de esta ria un importante campamento de maleantes.

El Pueblo Gallego (20/05/1934)

E que os terroristas sexan,
como debe ser,
os que consideran un gran
crime diverxer.
Sés

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

AGRADECEMENTOS

Aos meus directores, o rexo leme co que esta tese conseguiu arribar a bo porto. A **Regueira**, por crer en min e na posibilidade das hipóteses postuladas. Por me dar a oportunidade de contribuír a un corpus oral de todas as variedades do galego. E a **Paco**, polo seu entusiasmo imperecedoiro na busca dos elementos máis senlleiros da fala da Illa de Ons desde aquel novembro de 2010; incansábel na súa dedicación ao mundo do mar e ao galego con sabor a salitre. E, por suposto, por me dar liberdade absoluta á hora de imaxinar unha ferramenta nova para o Arquivo do Galego Oral. Máis que un director, en certos aspectos, é un mentor e un pai intelectual. Sen as súas correccións, opinións e direccións este traballo sería ben distinto.

Mui especialmente ao **Señor Fransisco** *o Fillo do Fento*, con quen aprendín o verdadeiro valor do tempo. A **Siña Benedita** *a Sentuleira*, **Siña Margharita** *a Ratonera*, **Siña María**, **Siña Vitoria**, **Señor José** *o Roxo* e **Señor Emilio** *o Pitiso*, *in memoriam*. A **María** *de Barbeiro* e ao seu home **José** *o Carabicho*, que transcenderon a liña de informantes e veciñxs até a de amigxs. E ao resto de persoas que forman parte deste estudo, ás que nalgún momento gravei e tamén a todas aquelas que senten A Illa de Ons como eu a sinto. Esta illa é muito máis que un anaco de terra rodeado de mar.

Á miña avoa **Fina** por me aprender a falar día a día. Aos meus avós **Pepe** e **Manolo**, sempre na miña lembranza. A **Luísa** e a **Lela**, as avoas que estiveron aí permanentemente. A **Tía Lu**, **Tía Marisé**, **Juan**, **Xoán** e **David**. A meu irmán **Anxo**, por descontracturarme física e mentalmente. Por suposto, á miña nai **Conchi** e ao meu pai **José Manuel**, ese apoio silente e incesante. A **Raio** e **Frida**, que redactaron parte desta tese. As fortes cadernas desta embarcación que é a familia fixeron posíbeis tantas horas de dedicación ao meu estudo.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A **Laura** e **Merce**, por todas as suxestións en materia estatística, para que esta tese puidese acadar consistencia. Armastes os números para que alumeasen o mar da lingua nunha noite de néboa pechada.

A todas as compañeiras e compañeiros coas que me crucei no Instituto da Lingua Galega: **Reis**, **Amarelo**, **Tamara**, **Clara**, **Cutrín**, **Guille**, **Raquel**, **Vítor**, **Alba**, **Sara**, **Miguel**, **Marta**, **Lucía**... Por esas horas de café e xantares interminábeis, polos horóscopos e os pinchos de tortilla, polos mapas e os fonemas. Sodes o mascarón de proa da lingüística deste país.

Ás nenas e nenos de 1º de bacharelato do IES de Sar e á rapazada de 1º da ESO do IES María Soliño, así como ao profesorado que cre na educación. Sodes o vento que empurra as miñas velas nesta nova singradura da vida.

A **Paula Dios**, **Diego** e **Martín**, as fins de semana carecerían de descanso sen a vosa presenza. A **Maka** e **Sara**, quen mellor me comprenden cando me converto en sapiño. A **Xiana**, polas foliadas interminábeis. A **Araceli**, **Paula**, **Fátima** e todas as nenas e nenos de Golfiños. A **Michał**, **Iria**, **Fer**, **Emilio**, **Antía**, **Laura**, **Elisa**, **Víctor**, **Nico**, **Javi**, **Alba**, **Tinso**, **Mar**, **Xavi**, **Lúa**, **Aitor**, **Serxio**... E, con especial agarimo e eterna gratitude, a **Eva Xanim**. A amizade é o lugar onde se gorecer cando veñen as fortes galernas.

A **Callón**, con quen podo contar para falar de teorías da conspiración LGTB+ e demais cousas de suma importancia para nós. O teu sorriso é rexo coma o casco dos galeóns que atravesaban a ría.

A **Irene**, unha constante na miña vida. Van máis de quince anos que nos coñecemos e aínda existen currunchos mutuos que gardan sorpresas. Es o arborado sobre o que tender as velas e deixarme ir co teu doce hálito.

A **Jorge**, o máis firme dos puntais desta armazón. Grazas por me descubrires a verdadeira poesía. Grazas polas chamadas fóra de hora e as conversas en silencio. Grazas por te deixares perder ao dominó. Volveremos navegar até O Chan da Pólvora, baixo un manto de estrelas que nos guíe.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A **Nereida**, con quen percorrín este país dos mil ríos, desde a Fisterra dos anos 20 ao Courel de nogueiras e castiñeiros; e do Ferrol modernista ao Entrimo barroco, nunha aperta de todos os ventos da roseta. Sempre haberá sitio para un cho no meu bou.

A **Alba**, a rosa negra do meu xardín, a persoa máis forte e delicada. Non hai cartos no mundo que poidan pagar cada minuto que pasamos xuntxs. Agardo que continúes a formar parte da tripulación de *Boadicea* cando arriben os viquingos que han de conquistar Compostela.

Por suposto, a **Cielo**, para quen non hai palabras de agradecemento abondas nin xuntando todas as linguas do mundo. Es a forza telúrica imperecedoira que me acompaña sen descanso. Temos pendente buscar o tesouro de Drake no Buraco do Inferno.

En definitiva, a quen me acompañastes nas aventuras e desventuras que vivín durante os últimos oito anos da miña vida. A quen me convidou a un refresco, a quen me agasallou un libro, a quen me saudou sen máis pola rúa.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

RESUMO

O presente traballo supón unha contribución á análise da variación e do cambio lingüístico do galego actual desde o punto de vista do tempo aparente. Está centrado na lingua da Illa de Ons, un territorio que se atopa pechando a Ría de Pontevedra. Nesta investigación formulamos tres obxectivos primordiais: 1) Describir as principais características fonéticas, morfolóxicas e sintácticas do corpus oral transcrito; 2) Estudar a variación lingüística para contribuír a un maior coñecemento dos fenómenos presentes na lingua galega falada; 3) Estudar os factores sociais do cambio lingüístico: *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*. Para tal fin, transcribimos 6 horas de gravacións correspondentes a 41 informantes, a continuación recollemos a información dialectal e traballámola estatisticamente para achar a relevancia das variábeis identificadas. Os resultados permitíronnos averiguar polo miúdo en que medida a *idade*, o *xénero*, o *nivel de estudos* e a *lingua habitual* inflúen no cambio lingüístico desta zona en particular.

RESUMEN

El presente trabajo supone una contribución al análisis de la variación y del cambio lingüístico del gallego actual desde el punto de vista del tiempo aparente. Está centrado en la lengua de A Illa de Ons, un territorio que se encuentra cerrando la Ría de Pontevedra. En esta investigación formulamos tres objetivos primordiales: 1) Describir las principales características fonéticas, morfológicas y sintácticas del corpus oral transcrito; 2) Estudiar la variación lingüística para contribuir a un mayor conocimiento de los fenómenos presentes en el gallego hablado; 3) Estudiar los factores sociales del cambio lingüístico: *edad*, *género*, *nivel de estudios* y *lengua habitual*. Para tal fin, hemos transcrito 6 horas de grabaciones correspondientes a 41 informantes, a continuación hemos recogido la información dialectal y la hemos trabajado estatísticamente para hallar la relevancia de las variables identificadas. Los resultados nos han permitido averiguar pormenorizadamente en que medida la *edad*, el *género*, el *nivel de estudios* y la *lengua habitual* influyen en el cambio lingüístico de esta zona en particular.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

ABSTRACT

This thesis aims to be a contribution to the analysis of the linguistic variation and change of contemporary Galician from the point of view of apparent time. The research focuses on the language of A Illa de Ons, a territory that is found closing the Ría de Pontevedra. The work develops into three main objectives: 1) To describe the main phonetic, morphological and syntactic characteristics of the transcribed oral corpus; 2) To study linguistic variation in order to contribute to a better understanding of the existing phenomena in spoken Galician; 3) To study the social factors of linguistic change: *age*, *gender*, *educational level* and *usual language*. For this purpose, I have transcribed 6 hours of recordings corresponding to 41 informants, then I have collected the dialectal information and I have worked with it statistically to find any relevant pattern of the idetified variables. The results have allowed me to find out in detail to what extent *age*, *gender*, *educational level* and the *usualspoken language* influence the linguistic change in this particular area.

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

ÍNDICE XERAL

Agradecementos i

Resumo / Resumen / Abstract v

Índice de gráficas xiii

Índice de imaxes xv

Índice de táboas xvii

1 INTRODUCIÓN 1

2. METODOLOXÍA E MARCO TEÓRICO 5

2.1. Metodoloxía 7

2.1.1. Cambio lingüístico en tempo aparente 7

2.1.2. Informantes e grupos de idade 8

2.1.3. Gravacións e transcricións 9

2.1.4. Variábeis 11

2.1.5. Tratamento dos datos 14

2.2. Marco teórico 15

2.2.1. A lingüística de corpus 16

2.2.2. Variación e cambio lingüísticos 17

2.2.3. O estudo do cambio lingüístico 19

3. FONÉTICA E FONOLOXÍA 21

3.1. Gheada 22

3.1.1. Explicación da orixe da gheada 26

3.1.2. Análise espectrográfica das realizacións da gheada 27

3.1.3. Análise dos datos do corpus 28

3.1.3.1. Grupo 1 32

3.1.3.2. Grupo 2 33

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

3.1.3.3. Grupo 3 35
3.1.4. Gheada tras nasal 36
3.2. Sistema de sibilantes 40
3.2.1. Os sistemas actuais de sibilantes 40
3.2.2. Seseo 44
3.2.2.1. Análise espectrográfica das realizacións das sibilantes 46
3.2.2.2. Análise dos datos 49
3.2.2.2.1. Grupo 1 54
3.2.2.2.2. Grupo 2 56
3.2.2.2.3. Grupo 3 59
3.2.3. Ceceo 61
3.2.3.1. Análise dos datos 62
3.2.4. Despalatalización 64
3.2.4.1. Análise dos datos 64
3.2.4.1.1. Grupo 1 67
3.2.4.1.2. Grupo 2 67
3.2.4.1.3. Grupo 3 69
3.3. Coda silábica 70
3.3.1. Alteracións de [s̲] en posición de coda silábica 72
3.3.1.1. Análise dos datos 73
3.3.1.2. Rotacismo 76
3.3.1.2.1. Análise espectrográfica das realizacións do rotacismo 76
3.3.1.2.2. Os contextos fónicos do rotacismo 77
3.3.1.2.3. Grupo 1 82
3.3.1.2.4. Grupo 2 88
3.3.1.2.5. Grupo 3 92
3.3.1.2.6. Comparativa entre Grupos de idade 96
3.3.1.3. Aspiración 98
3.3.1.3.1. Análise espectrográfica dos elementos aspirados 101
3.3.1.3.2. Os contextos fónicos da aspiración 101
3.3.1.3.3. Grupo 1 103
3.3.1.3.4. Grupo 2 108

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

3.3.1.3.5. Grupo 3 110
3.3.1.3.6. Comparativa entre grupos de idade 114
3.3.1.4. Desaparición de [s̪] e crase 116
3.3.1.4.1. Análise espectrográfica 116
3.3.1.4.2. Os contextos fónicos da desaparición e a crase 117
3.3.1.4.3. Grupo 1 119
3.3.1.4.4. Grupo 2 126
3.3.1.4.5. Grupo 3 131
3.3.1.4.6. Comparativa entre grupos de idade 136
3.3.1.5. Palatalización 138
3.3.1.5.1. Análise espectrográfica das realizacións da palatalización 139
3.3.1.5.2. Os contextos fónicos da palatalización 140
3.3.1.5.3. Grupo 1 144
3.3.1.5.4. Grupo 2 151
3.3.1.5.5. Grupo 3 155
3.3.1.5.6. Comparativa entre grupos de idade 155
3.3.1.6. Comparativa entre os fenómenos que actúan na coda silábica 156
3.3.1.6.1. Análise porcentual e de distribución dos fenómenos 157
3.3.1.6.2. Grupo 1 162
3.3.1.6.3. Grupo 2 163
3.3.1.6.4. Grupo 3 163
4. MORFOLOXÍA 165
4.1. Morfoloxía verbal 166
4.1.1. Morfema da P6 do pretérito de indicativo 167
4.1.1.1. Grupo 1 172
4.1.2. Morfema da P1 do pretérito de indicativo da primeira conxugación 173
4.1.2.1. Grupo 1 176
4.1.2.2. Grupos 2 e 3 176
4.1.3. P3 do pretérito de indicativo do verbo *vir* 176
4.1.3.1. Grupo 1 179

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.1.3.2. Grupos 2 e 3 179
4.1.4. Radical do pretérito do verbo *traer* 179
4.1.4.1. Grupo 1 181
4.1.5. Tonicidade na P4 do copretérito, pospretérito e antepretérito de indicativo 181
4.1.5.1. Grupo 1 185
4.1.5.2. Grupo 2 186
4.1.5.3. Grupo 3 186
4.2. Morfoloxía non verbal 187
4.2.1. Pronomes demostrativos indefinidos *isto/esto* 187
4.2.1.1. Grupo 1 194
4.2.1.2. Grupo 2 194
4.2.1.3. Grupo 3 195
4.2.2. Cuantificador *moita(s)/moito(s)* 196
4.2.2.1. Grupo 1 200
4.2.2.2. Grupo 2 200
4.2.2.3. Grupo 3 201
4.2.3. Contracción da preposición *en* e o demostrativo 202
4.2.3.1. Grupo 2 203
4.2.3.2. Grupo 3 204
4.2.4. Conxunción coordinante copulativa 204
4.2.4.1. Grupo 2 208
4.2.4.2. Grupo 3 208
4.2.5. Pronome persoal átono de Complemento Directo e Complemento Indirecto para a P2 209
4.2.5.1. Análise dos datos 211
4.2.5.1.1. Grupo 1 212
4.2.5.1.2. Grupo 2 212
4.2.5.1.3. Grupo 3 212
5. SINTAXE 215
5.1. Colocacións do pronome persoal átono diverxentes da norma 215
5.1.1. Análise dos datos 218
5.1.1.1. Grupo 1 220
5.1.1.2. Grupo 2 221

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

5.1.1.3. Grupo 3 222
6. CONCLUSIÓN: CAMBIO LINGÜÍSTICO NO GALEGO DA ILLA DE ONS 225
6.1. Cambio lingüístico en tempo aparente 226
6.2. Variábel *idade* 232
6.3. Variábel *xénero* 233
6.4. Variábel *nivel de estudos* 236
6.5. Variábel *lingua habitual* 238
BIBLIOGRAFÍA 241
APÉNDICE: CORPUS ORAL 257
A. CRITERIOS DE TRANSCRICIÓN 258
A.1. Vocalismo e consonantismo 258
A.1.1. Vogais medias 258
A.1.2. Vogal central 259
A.1.3. Gheada 259
A.1.4. Sibilantes 259
A.1.5. Relación de grafías 260
A.2. Convencións gráficas 261
A.2.1. Apóstrofo 261
A.2.2. Aspas 262
A.2.3. Punto 262
A.2.4. Dous puntos 262
A.2.5. Trazo 262
A.2.6. Símbolo de suma 263
A.2.7. Parénteses cadradas 263
A.3. Convencións tipográficas 263
A.3.1. Letras itálicas 263
A.3.2. Letras maiúsculas e subliñado 263
A.4. Signos 264
A.4.1. Quendas de palabra 264
A.4.2. Prosodia 264
A.4.3. Outros fenómenos paralingüísticos 265
A.5. Información das transcricións 266
A.6. Detalles das persoas informantes 267

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 01 269
TEXTO 02 305
TEXTO 03 313
TEXTO 04 325
TEXTO 05 337
TEXTO 06 341
TEXTO 07 355
TEXTO 08 363
TEXTO 09 367
TEXTO 10 381
TEXTO 11..... 393
TEXTO 12 399
TEXTO 13 405
TEXTO 14 415
TEXTO 15 425
TEXTO 16 435
TEXTO 17 439
TEXTO 18 451
TEXTO 19 455
TEXTO 20 465
TEXTO 21 467
TEXTO 22 509
TEXTO 23 521
TEXTO 24 527
TEXTO 25 533
TEXTO 26 537
TEXTO 27 543
TEXTO 28 555
TEXTO 29 563
TEXTO 30 575
TEXTO 31 589
TEXTO 32 605

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

ÍNDICE DE GRÁFICAS

Gráfica 1: Comparativa de espectros medios das sibilantes laminal [s], apical [s̻] e palatal [ʃ]. Informante M1946.....47
Gráfica 2: Distribución das porcentaxes de *–s* rotatizado en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, atendendo á variábel *xénero*.....86
Gráfica 3: Representación das medias dos datos de *–s* rotatizado segundo o contexto en que pode aparecer e a variábel *idade* 96
Gráfica 4: Representación das porcentaxes de *–s* aspirado en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, atendendo á variábel *xénero*.....105
Gráfica 5: Representación das medias de *–s* aspirado segundo o contexto en que pode aparecer e a variábel *idade*.....114
Gráfica 6: Representación das porcentaxes de desaparición de [s̻] e crase en cada un dos contextos fonolóxicos en que pode aparecer no G1, atendendo á variábel *xénero*.....122
Gráfica 7: Representación das medias de desaparición de [s̻] e crase segundo os contextos fonolóxicos en que pode aparecer e a variábel *idade* 136
Gráfica 8: Representación das porcentaxes de uso de *–s* palatalizado no G1 segundo contexto fonolóxico en que pode aparecer e a variábel *xénero*.....147
Gráfica 9: Representación dos datos totais de *–s* palatalizado, segundo o contexto fonolóxico en que pode aparecer e a variábel *idade*.....155
Gráfica 10: Representación dos datos porcentuais de *–s* en coda silábica atendendo os contextos fonolóxicos en que poden aparecer e os fenómenos polos que se pode ver afectado.....158

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

ÍNDICE DE IMAXES

Imaxe 1: Isoglosas do uso de gheada nas enquisas do *ALPI* (1934), *ALGa* (1974) e Rodríguez Lorenzo (2008) 23
Imaxe 2: Representación dos trazos de [ɣ̞] fronte a [h] 26
Imaxe 3: Espectrograma da realización *dous gatos*, marcando a fricativa larínxea non voceada. Informante M1946 27
Imaxe 4: Espectrograma da realización *a dos milagros*, marcando a fricativa velar non voceada. Informante M1974 27
Imaxe 5: Espectrograma da realización *a virgen milagrosa*, marcando a aproximante velar voceada. Informante M1974 28
Imaxe 6: Espectrograma da realización *bautizare*, marcando a fricativa interdental non voceada [θ]. Informante M1974 48
Imaxe 7: Espectrograma da realización *seis barcos*, marcando a rótica golpeada alveolar [ɾ]. Informante M1946 77
Imaxe 8: Espectrograma da realización *tres bolas de pan*, marcando a rótica aproximante alveolar [ɹ̠]. Informante H1941 77
Imaxe 9: Escala de intensidade proposta por Prieto (1988: 299) para explicar o contexto de aparición do rotacismo en galego 79
Imaxe 10: Representación dos trazos de [s̠] fronte a [h], o segundo co nodo supralarínxeo cortado, dando orixe aos trazos definitorios 99
Imaxe 11: Espectrograma da realización *isleños*, marcando a fricativa larínxea resultado da aspiración de –*s*, neste caso voceada. Informante H1941 101
Imaxe 12: Espectrograma da realización *dous ratos*, marcando a consoante que causa a desaparición de [s̠] por crase. Informante M1946 117
Imaxe 13: Espectrograma da realización *tres lupas*, marcando a consoante que causa a desaparición de [s̠]. Informante H1941 117

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Imaxe 14: Espectrograma da realización *tres chalés*, marcando o [s̟] final palatalizado. Informante M1946.....139
Imaxe 15: Espectrograma da realización *dúas femias*, marcando o [ʃ] final procedente da palatalización. Informante H1941 140
Imaxe 16: Distribución da palatalización de [s̟] en coda no portugués do Brasil 142
Imaxe 17: Comparativa de espectros de [ʃ] en ataque e coda de sílaba. Caso portugués. Regueira (2015).....149
Imaxe 18: Comparativa de espectros de [ʃ] en ataque e coda de sílaba. Caso Mazaricos. Regueira (2015).....149
Imaxe 19: Comparativa de espectros de [s̟] e [ʃ] en ataque de sílaba coa sibilante en distintos contextos ante oclusivas e a africada. Medias extraídas de M1946 e H1941 do Corpus B 150
Imaxe 20: Distribución xeográfica das formas hipercarcterizadas e non hipercaracterizadas do pronome indefinido no país.....188
Imaxe 21: Distribución xeográfica das formas *te* e *che* no país, en oposición de valores de CD e de CI. *ALGa* II: mapa 153 210

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

ÍNDICE DE TÁBOAS

Táboa 1: censos da Illa de Ons desde 1870 até 2019.....2
Táboa 2: tempo de intervención dos grupos segundo a variábel *xénero*.....9
Táboa 3: Distribución das pronuncias de gheada e non gheada, segundo a variábel *idade*. Datos totais e porcentuais 28
Táboa 4: Mediana dos usos das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *idade*.....29
Táboa 5: Resultados da significación da proba Mann-Whitney das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟] en relación á gheada, comparadas segundo a variábel *idade*.....30
Táboa 6: Mediana dos usos das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.....30
Táboa 7: Resultados da significación da proba Mann-Whitney das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟] en relación á gheada, comparadas segundo a variábel *nivel de estudos*.....31
Táboa 8: Mediana dos usos das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.....32
Táboa 9: Resultados da significación da proba Mann-Whitney das pronuncias [h], e [ɣ̟] en relación á gheada, comparadas segundo a variábel *lingua habitual*.....32
Táboa 10: Mediana dos usos no G1 das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *xénero*.....33
Táboa 11: Mediana dos usos no G1 das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*...33
Táboa 12: Mediana dos usos no G2das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *xénero*.....34
Táboa 13: Mediana dos usos no G2 das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*...34

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 14: Mediana dos usos no G2das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟]
en relación á gheada, dividida segundo a variábel *lingua habitual* 34
Táboa 15: Mediana dos usos no G3 das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟]
en relación á gheada, dividida segundo a variábel *xénero* 35
Táboa 16: Mediana dos usos no G3 das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟]
en relación á gheada, dividida segundo a variábel *nivel de estudos* ...36
Táboa 17: Medina dos usos no G3 das pronuncias [h], [x] e [ɣ̟]
en relación á gheada, dividida segundo a variábel *lingua habitual* 36
Táboa 18: Distribución das pronuncias [g] e [k] de gheada tras
nasal segundo a variábel *idade*. Datos numéricos e porcentuais 37
Táboa 19: Mediana dos usos en canto á frecuencia de uso das
pronuncias [g] e [k] tras nasal, dividida segundo a variábel *idade*.....37
Táboa 20: Mediana dos usos das pronuncias [g] e [k] tras nasal,
dividida segundo a variábel *xénero*.....38
Táboa 21: Mediana dos usos das pronuncias [g] e [k] tras nasal,
dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.....38
Táboa 22: Mediana dos usos das pronuncias [g] e [k] tras nasal,
dividida segundo a variábel *lingua habitual*.....39
Táboa 23: Valores de media, mediana, desviación típica, máximo
e mínimo dos centros de gravidade das fricativas laminal [s],
apical [s̻] e palatal [ʃ] producidas por M1946.....48
Táboa 24: Distribución das fricativas apical [s̻], laminal[s],
interdental [θ] e palatal [ʃ]. Datos totais e porcentaxe que
representan.....49
Táboa 25: Distribución das fricativas apical [s̻] e laminal [s],
tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado. Datos totais
e porcentaxe que representan.....50
Táboa 26: Mediana de frecuencia de uso das fricativas apical [s̻]
e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado,
dividida segundo a variábel *idade*.....51
Táboa 27: Resultados da proba *post-hoc* Mann-Whitney do uso
da fricativa apical [s̻] e laminal[s], tanto en contexto esperábel
como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *idade* 51

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

Táboa 28: Mediana de frecuencia de uso das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *xénero* 52
Táboa 29: Mediana de frecuencia de uso das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *nivel de estudos* 52
Táboa 30: Resultados da proba *post-hoc* Mann-Whitney do uso da fricativa apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *nivel de estudos* 53
Táboa 31: Mediana de frecuencia de uso das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *lingua habitual* 53
Táboa 32: Resultados da proba *post-hoc* Mann-Whitney do uso da fricativa apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *lingua habitual* 54
Táboa 33: Mediana de frecuencia de uso no G1 das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *xénero* 55
Táboa 34: Mediana de frecuencia de uso no G1 das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *nivel de estudos* 56
Táboa 35: Mediana de frecuencia de uso no G2 das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *xénero* 57
Táboa 36: Mediana de frecuencia de uso no G2 das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *nivel de estudos* 58
Táboa 37: Mediana de frecuencia de uso no G2 das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *lingua habitual* 58

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 38: Mediana de frecuencia de uso no G3 das fricativas apical [s̻] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *xénero* 59
Táboa 39: Mediana de frecuencia de uso no G3 das fricativas apical [s̻] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *nivel de estudos* 60
Táboa 40: Mediana de frecuencia de uso no G3 das fricativas apical [s̻] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *lingua habitual* 60
Táboa 41: Distribución dos casos de ceceo segundo informante do G1 e do G2 (deste grupo só se ofrecen os casos en que hai *ceceo*). Datos absolutos, media e nivel de estudos 62
Táboa 42: Mediana de frecuencia de uso do ceceo, dividida segundo as variábeis *xénero* e *nivel de estudos* 64
Táboa 43: Datos e porcentaxe que representan da pronuncia de [ʃ] e despalatalización en [s̻] e [s], xunto coa mediana da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/ 65
Táboa 44: Mediana de frecuencia de uso da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *xénero* 66
Táboa 45: Mediana de frecuencia de uso da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *nivel de estudos* 66
Táboa 46: Mediana de frecuencia de uso da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *lingua habitual* 66
Táboa 47: Mediana de frecuencia de uso no G1 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *xénero* 67
Táboa 48: Mediana de frecuencia de uso no G1 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *nivel de estudos* 67

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 49: Mediana de frecuencia de uso no G2 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *xénero* 68
Táboa 50: Mediana de frecuencia de uso no G2 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *nivel de estudos* 68
Táboa 51: Mediana de frecuencia de uso no G2 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *lingua habitual* 69
Táboa 52: Mediana de frecuencia de uso no G3 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *xénero* 69
Táboa 53: Mediana de frecuencia de uso no G3 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *nivel de estudos* 69
Táboa 54: Mediana de frecuencia de uso no G3 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *lingua habitual* 70
Táboa 55: Distribución de -*s* en coda silábica sen atención á pronuncia ou alteración, dividida segundo os tres grupos de idade e os contextos fonéticos posíbeis. Datos totais e porcentaxe que Representan 73
Táboa 56: Distribución de –*s* en coda silábica segundo o fenómeno que inflúe. Datos numéricos divididos segundo a variábel *idade* 75
Táboa 57: Distribución de –*s* en coda silábica segundo o fenómeno que inflúe. Porcentaxes que representan divididas segundo a variábel *idade* 76
Táboa 58: Distribución de–*s* en coda silábica rotatizado atendendo ao contexto fonético. Datos totais e mediana sobre o valor absoluto de cada contexto, divididos segundo a variábel *idade* 81
Táboa 59: Distribución de –*s* en coda silábica, –*s* rotatizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1 82

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 60: Distribución de –*s* rotatizado, –*s* en coda e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, dividido segundo a variábel *xénero* 85
Táboa 61:Distribución de –*s* en coda, –*s* rotatizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1. Datos do corpus B 87
Táboa 62: Distribución de casos de –*s* rotatizado entre pés fonolóxicos e dentro dun mesmo pé, dividido segundo a variábel *xénero*. Datos do corpus B 88
Táboa 63: Distribución de –*s* en coda silábica, –*s* rotatizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2 88
Táboa 64: Distribución de –*s* rotatizado, –*s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2, dividido segundo a variábel *xénero* 90
Táboa 65: Distribución de –*s* rotatizado e media que representa do G2 segundo informante. Datos das variábeis *lingua habitual*, *nivel de estudos* e *xénero*, xunto con tempo de intervención no corpus 91
Táboa 66: Distribución de–*s* en coda silábica, –*s* rotatizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3 93
Táboa 67: Distribución de –*s* rotatizado, –*s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3, dividido segundo a variábel *xénero* 94
Táboa 68: Distribución de –*s* rotatizado e media que representa do G3 segundo informante. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 95
Táboa 69: Resultados da proba post-hoc Mann-Whitney do uso do rotacismo, divididos segundo a variábel *nivel de estudos* 97
Táboa 70: Distribución de –*s* en coda silábica aspirado atendendo ao contexto fonético en que pode aparecer. Datos totais e medias sobre o total de casos por contexto, dividido segundo a variábel *idade* 102

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 71: Distribución de *–s* en coda silábica, *–s* aspirado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1 103
Táboa 72: Distribución de *–s* aspirado, *–s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, dividido segundo a variábel *xénero* 104
Táboa 73: Distribución de *–s* aspirado total e media do G1 segundo informante. Datos das variábeis *xénero* e *nivel de estudos* 106
Táboa 74:Distribución de casos totais*–s* en coda silábica, *–s* aspirado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1. Datos do corpus B 107
Táboa 75: Distribución de casos de *–s* aspirado entre pés onolóxicos e dentro dun mesmo pé, dividido segundo a variábel *xénero*. Datos do corpus B 108
Táboa 76: Distribución de *–s* en coda silábica, *–s* aspirado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2 108
Táboa 77: Distribución de *–s* aspirado, *–s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2, dividido segundo a variábel *xénero* 109
Táboa 78: Distribución de *–s* en coda silábica, *–s* aspirado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3 111
Táboa 79: Distribución de *–s* aspirado, *–s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3, dividido segundo a variábel *xénero* 112
Táboa 80: Distribución dos casos totais de *–s* aspirado e media que representa, segundo informante do G3. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 113

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 81: Distribución da desaparición de [s̲] e crase en coda silábica atendendo ao contexto fonético en que pode aparecer. Datos totais e media sobre o total de casos, divididos segundo a variábel *idade* 118
Táboa 82: Distribución de *–s* en coda, desaparición de [s̲] e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1 119
Táboa 83: Distribución da desaparición de [s̲], *–s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, dividido segundo a variábel *xénero* 120
Táboa 84:Distribución dos datos de crase de *–s* totais e medias segundo informante do G1. Información das variábeis *xénero* e *nivel de estudos* 123
Táboa 85: Distribución dos datos de desaparición de [s̲] totais e medias segundo informante do G1. Información das variábeis *xénero* e *nivel de estudos* 124
Táboa 86: Distribución de *–s* en coda silábica, desaparición de [s̲] e porcentaxe que representa nos contextos fonéticos que pode aparecer no G1. Corpus B 125
Táboa 87: Distribución de casos de crase de *–s* entre pés fonolóxicos e dentro dun mesmo pé, dividido segundo a variábel *xénero*. Datos do corpus B 126
Táboa 88: Distribución de casos de desaparición de [s̲] entre pés fonolóxicos e dentro dun mesmo pé, dividido segundo a variábel *xénero*. Datos do corpus B 126
Táboa 89: Distribución de *–s* en coda silábica, desaparición de [s̲] e porcentaxe que representa en cada contexto fonético en que pode aparecer no G2 127
Táboa 90: Distribución de *–s* en coda silábica, desaparición de [s̲] e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2, dividido segundo a variábel *xénero* 128

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 91: Distribución dos datos totais e de desaparición de [s̲] e medias sobre o total de casos, segundo informante do G2. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 129
Táboa 92: Distribución dos datos de crase de *–s* e medias sobre o total de casos, segundo informante do G2. Información das variábeis *lingua habitual*, *nivel de estudos* e *xénero* 130
Táboa 93: Distribución de *–s* en coda silábica, desaparición de [s̲] e porcentaxe que representa en cada contexto fonético en que pode aparecer no G3 132
Táboa 94: Distribución de *–s* en coda silábica, desaparición de [s̲] e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3, dividido segundo a variábel *xénero* 133
Táboa 95: Distribución dos datos de desaparición de [s̲] e as medias sobre o total de casos, segundo informante do G3. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 134
Táboa 96: Distribución dos datos de crase e as medias sobre o total de casos, segundo informante do G3. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 135
Táboa 97: Distribución da palatalización de *-s* en coda silábica atendendo ao contexto fonético en que pode aparecer. Datos totais e medias divididas segundo a variábel *idade* 143
Táboa 98: Distribución de *–s* en coda silábica, *–s* palatalizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1 145
Táboa 99: Distribución de *–s* palatalizado, *–s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, dividido segundo a variábel *xénero* 146
Táboa 100: Distribución de *–s* en coda silábica, *–s* palatalizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1. Datos do corpus B 148

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 101: Distribución de *–s* en coda silábica, *–s* palatalizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2 152

Táboa 102: Distribución de *–s* palatalizado, *–s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2, dividido segundo a variábel *xénero* 153
Táboa 103: Distribución dos datos de *–s* palatalizados totais e medianas que representan, divididos segundo informante do G2. Información da variábel *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 154
Táboa 104: Alteracións de *–s* en coda silábica afectado polos fenómenos do rotacismo, a aspiración, a desaparición de [s̲] e crase e a palatalización. Distribución dos datos totais e porcentuais, atendendo os contextos fonolóxicos en que poden aparecer 156
Táboa 105: Distribución das medias dos catro fenómenos analizados segundo o contexto fonolóxico 159
Táboa 106: Resultado da proba non paramétrica Kruskal-Wallis, que determina se existe normalidade nos datos segundo as variábeis (neste caso *contexto fonolóxico*). A proba é positiva con valores inferiores a 0,050 159
Táboa 107: Resultados da proba Mann-Whitney, que estabelece a relación existente entre as distintas variábeis. O valor de significación é 0,050 160
Táboa 108: Medianas dos usos dos catro fenómenos analizados, distribuídos atendendo ás variábeis *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 161
Táboa 109: Medianas dos usos dos catro fenómenos analizados no G1, distribuídos atendendo ás variábeis *xénero* e *nivel de estudos* 162
Táboa 110: Medianas dos usos dos catro fenómenos analizados no G1, distribuídos atendendo ás variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 163

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 111: Medianas dos usos dos catro fenómenos analizados no G1, distribuídos atendendo ás variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 164
Táboa 112: Distribución das formas do morfema de P6 do pretérito de indicativo e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade* 167
Táboa 113: Distribución das formas do morfema de P6 do pretérito de indicativo segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxes que representan 168
Táboa 114: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo, segundo a variábel *idade* 170
Táboa 115: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo, segundo a variábel *xénero* 170
Táboa 116: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo, segundo a variábel *nivel de estudos* 170
Táboa 117: Resultados da proba *post-hoc* Mann-Whitney para a variábel *nivel de estudos* 171
Táboa 118: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo, segundo a variábel *lingua habitual* 171
Táboa 119: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo no G1, segundo a variábel *xénero* 172
Táboa 120: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo no G1, segundo a variábel *nivel de estudos* 172
Táboa 121: Distribución das formas do morfema de P1 do pretérito de indicativo e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade* 173
Táboa 122: Distribución das formas do morfema de P1 do pretérito de indicativo segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxes que representan 174
Táboa 123: Mediana da distribución dos morfemas de P1 do pretérito de indicativo, dividida segundo a variábel *idade* 176

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 124: Distribución das formas de P3 do pretérito de indicativo do verbo *vir*e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade* 177
Táboa 125: Distribución das formas do morfema de P3 do pretérito de indicativo do verbo *vir* segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxe que representan 178
Táboa 126: Distribución das formas da raíz do verbo *traer* segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxe que representan 180
Táboa 127: Distribución das formas paroxítonas e proparoxítonas e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade* 182
Táboa 128: Distribución das formas con acentuación proparoxítona e paroxítona na P4 do copretérito, pospretérito e antepretérito de indicativo, segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxe que representan 183
Táboa 129: Mediana da distribución das formas con acentuación proparoxítona e paroxítona na P4 do copretérito, pospretérito e antepretérito de indicativo, segundo a variábel *nivel de estudos* 184
Táboa 130: Mediana da distribución das formas con acentuación proparoxítona e paroxítona na P4 do copretérito, pospretérito e antepretérito de indicativo, segundo a variábel *lingua habitual* 185
Táboa 131: Distribución das formas hipercarcterizadas e non hipercaracterizadas do pronome indefinido e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade* 189
Táboa 132: Distribución de todas as formas hipercarcterizadas e non hipercaracterizadas do pronome indefinido e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade* 189
Táboa 133: Distribución das FH e FNH do pronome indefinido por informante. *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 190
Táboa 134: Medianas de uso das FH e FNH, divididas segundo a variábel *xénero* 192

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 135: Significación da proba Mann-Whitney para as FH e FNH, atendendo á variábel *idade* 192
Táboa 136: Medianas de uso das FH e FNH, divididas segundo a variábel *xénero* 192
Táboa 137: Medianas de uso das FH e FNH, divididas segundo a variábel *nivel de estudos* 193
Táboa 138: Significación da proba Mann-Whitney para as FH e FNH, atendendo á variábel *nivel de estudos* 193
Táboa 139: Medianas de uso das FH e FNH, divididas segundo a variábel *lingua habitual* 193
Táboa 140: Significación da proba Mann-Whitney para as FH e FNH, atendendo á variábel *lingua habitual* 194
Táboa 141: Significación da proba Mann-Whitney para as FH e FNH no G2, atendendo á variábel *nivel de estudos* 195
Táboa 142: Distribución de todas as formas plenas e apocopadas do cuantificador MOIT– segundo grupo xeracional e porcentaxe que representan 196
Táboa 143: Distribución das formas *muit-* e *moit-* por informante, datos totais e medias. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 197
Táboa 144: Significación da proba Mann-Whitney para as formas *muit-* e *moit-*, atendendo á variábel *idade* 199
Táboa 145: Medias dos usos do cuantificador *muit-* e *moit-*, divididas segundo a variábel *nivel de estudos* 199
Táboa 146: Significación da proba Mann-Whitney para as formas *muit-* e *moit-*, atendendo á variábel *idade* 200
Táboa 147: Medias dos usos do cuantificador *muit-* e *moit-* no G2, divididas segundo as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 201
Táboa 148: Medias dos usos do cuantificador *muit-* e *moit-* no G3, divididas segundo as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 201
Táboa 149: Distribución das formas contraídas e non contraídas da preposición *en* e os demostrativos e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade* 202

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 150: Distribución das formas da conxunción copulativa *i*, *e*, *e mais*, *mais*, datos totais e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.....205
Táboa 151: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais*, divididas segundo a variábel *idade*.....205
Táboa 152: Significación da proba Mann-Whitney para as formas da conxunción copulativa *i*, *e*, *e mais*, *mais*, atendendo á variábel *idade*.....206
Táboa 153: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais*, divididas segundo a variábel *xénero*.....206
Táboa 154: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais*, divididas segundo a variábel *nivel de estudos*.....207
Táboa 155: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais*, divididas segundo a variábel *lingua habitual*.....207
Táboa 156: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais* no G2, divididas segundo as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.....208
Táboa 157: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais* no G3, divididas segundo as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.....209
Táboa 158: Distribución das formas do pronome de complemento indirecto *che* e *te* e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.....211
Táboa 159: Mediana da frecuencia de uso das formas do pronome de complemento indirecto *te* e *che*, divididas segundo a variábel *nivel de estudos*.....213
Táboa 160: Mediana da frecuencia de uso das formas do pronome de complemento indirecto *te* e *che*, divididas segundo a variábel *lingua habitual*.....213

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 161: Distribución das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma, así como a porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade* 218
Táboa 162: Mediana das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma, divididas segundo a variábel *idade* 219
Táboa 163: Mediana das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma, divididas segundo a variábel *nivel de estudos* 219
Táboa 164: Media das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma, divididas segundo a variábel *lingua habitual* 220
Táboa 165: Mediana dos usos en canto á frecuencia de uso das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma no G2, divididas segundo as variábeis *nivel de estudos* e *lingua habitual* 221
Táboa 166: Mediana dos usos en canto á frecuencia de uso das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma no G3, divididas segundo a variábel *nivel de estudos* 222
Táboa 167: Mediana dos usos en canto á frecuencia de uso das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma no G3, divididas segundo a variábel *lingua habitual* 223
Táboa 168: Resumo das variábeis que entran en xogo segundo o fenómeno analizado, a saber: *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* 227

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

1 INTRODUCIÓN

O obxecto de estudo desta tese é a lingua da Illa de Ons e o seu devir vén marcado polos acontecementos históricos máis recentes. Así, pese a que nesta illa houbo, desde o Neolítico, unha serie de asentamentos estábeis, non foi até inicios do século XIX (1810) que se produciu o último repoboamento (Ballesteros Arias e Sánchez-Carretero, 2014: 11-13). Por tanto, a esta época temos que nos remitir para identificar as orixes da súa lingua.

A xente que se asentou alí procedía dos lugares máis próximos: Carreira e Sálvora (concello de Ribeira), Noalla e Portonovo (Sanxenxo) e, sobre todo, San Tomé de Piñeiro (Marín) e Beluso e Cela (Bueu). En consecuencia, a lingua que chegou á Illa de Ons tería características propias de todos estes lugares.

O territorio pasou de titularidade privada a pública mediante expropiación con fins militares en 1943. Até entón, as terras estaban arrendadas ás persoas que foran vivir alá. Ao longo da década de 1960, o Estado decidiu construír unha nova igrexa e escola no centro xeográfico da illa, mais non reforzou nin ampliou o porto, que favorecería o sector pesqueiro —motor económico de Ons.

A construción deste centro cívico non trouxo as repercusións socioeconómicas esperadas e, entre finais desa década e inicios da seguinte, a xente comezou a abandonar as súas casas e a se instalar nos concellos máis próximos onde puidesen atracar as súas embarcacións. A Illa de Ons quedou deshabitada case por completo, como se observa nos censos da táboa 1, entre a década de 1970 (primeiro descenso identificado: de 482 a 455) e a de 1980 (con só 21 persoas censadas).

O segundo fito relevante foi a incorporación desta illa dentro do Parque Nacional Marítimo-Terrestre das Illas Atlánticas de Galiza o 12 de abril de 2002, producindo un incremento do turismo que xa se empezara a sentir desde a década anterior. Ademais, impuxo unha serie

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

de restricións na pesca e marisqueo do territorio delimitado dentro do Parque, polo que só as persoas censadas neste lugar gozarían de certos privilexios.

Táboa 1: censos da Illa de Ons desde 1870 até 2019.

Censo	Habit.	Casas
1870	167	32
1898	282	45
1921	442	55
1930	380	59
1940	312	66
1950	456	75
1960	482	79
1970	455	119
1981	21	8
1991	19	7
2000	41	-
2005	70	-
2010	79	-
2019	64	-

Este último motivo é o que explica o incremento da poboación desde o censo de 2005 (táboa 1). Malia todo, na actualidade só viven permanentemente tres persoas e, durante o verán, as casas énchense dos habitantes retornados e os seus descendentes. Ademais, este pequeno territorio insular aparece ocupado por milleiros de turistas que o visitan temporalmente.

Con este traballo propoñémonos tres obxectivos fundamentais:

1. Describir as principais características fonéticas, morfolóxicas e sintácticas do corpus oral transcrito.

2. Estudar a variación lingüística para contribuír a un maior coñecemento dos fenómenos presentes na lingua galega falada.

3. Estudar os factores sociais do cambio lingüístico: idade, xénero, nivel de estudos e lingua habitual.

Para tal fin, tomamos como obxecto de estudo a lingua da Illa de Ons. Partindo deste material, preténdense corroborar as seguintes hipóteses:

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

1. As particularidades históricas deste territorio influíron de maneira decisiva nas escollas lingüísticas dos seus habitantes.

2. As mudanzas da realidade social implican cambios no sistema lingüístico.

3. As variábeis idade, xénero, nivel de estudos e lingua habitual son determinantes no proceso de cambio lingüístico en marcha.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

2 METODOLOXÍA E MARCO TEÓRICO

O traballo que se desenvolve a continuación baséase nun corpus de gravacións transcritas. Este método sería imposíbel de levar a cabo hai cincuenta anos, cando se realizaron as enquisas para o *Atlas Lingüístico Galego*. E incluso sería impensábel realizalo, coa facilidade actual, tan só vinte e cinco ou trinta anos atrás —pese á democratización da tecnoloxía de casetes—, debido a que a informática unicamente chegaba a unhas poucas persoas.

Nas últimas décadas atendemos á rápida evolución de aparellos e programas que facilitaron tanto o tratamento como a extracción dos datos de carácter oral. Nesta liña, a contribución do Instituto da Lingua Galega foi fundamental á hora de captar estudantes con potencial para realizar investigacións sobre elementos da oralidade aínda sen explorar. A raíz deses estudos, puidéronse publicar obras como *A Nosa Fala* (Fernández Rei e Hermida Gulías, 1996), *Os sons da lingua* (Regueira *et alii*, 1998) ou a tradución e adaptación da *Introducción á fonética* (Martínez Celdrán, 2002), entre outras.

Do mesmo modo, unha serie de proxectos xurdiron desde esta entidade ao abeiro das tecnoloxías emerxentes. Así, hoxe gozamos, por exemplo, do *Arquivo do Galego Oral* (1992), *Atlas Multimedia Prosódico do Espazo Románico AMPER-Gal* (2003), *Estudo perceptivo da variación prosódica dialectal do galego* (2010), *Dicionario de pronuncia da lingua galega* (2011), *Corpus Oral Informatizado da Lingua Galega CORILGA* (2012), *Ferramenta On-Line de ExpeRimentación PerceptivA FOLERPA* (2013), *Plataforma de documentación e análise de datos dialectais perceptivos* (2015) *ou Variación e cambio nos dominios galego e portugués no século XX* (2019).

En canto ao tratamento de materiais orais en corpus, destacan

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

os proxectos AGO (1992) e CORILGA (2012). O primeiro mostra pequenos fragmentos de oralidade informal ligada á distribución xeográfica co obxectivo de fornecer un estudo dialectal. En contraste, o segundo contén gravacións de todos os ámbitos lingüísticos –formais e informais–, mesmo con presenza dos medios de comunicación e redes sociais. O obxectivo deste último é o estudo da oralidade en calquera das súas vertentes.

A presente tese pretende seguir o ronsel de todas estas liñas abertas de investigación, en consecuencia, a metodoloxía utilizada entronca coa dos dous últimos córpora orais mencionados. Porén, o noso estudo pretende avanzar un paso máis nas investigacións que se están a realizar no ámbito do galego, nomeadamente, na variación e no cambio lingüístico con base en corpus orais.

De acordo cos obxectivos marcados e co propósito de comprobar as hipóteses propostas, realizáronse unha serie de gravacións para seleccionar, en base ás variábeis que se ían analizar, as/os informantes que formaron parte deste estudo atendendo ás realidades existentes e procurando a súa representatividade. Non obstante, como non foi posíbel acadar o equilibrio desexado dadas as dificultades para gravar xente en idade laboral ou de estudos, procedeuse a traballar estatisticamente de maneira que os resultados fosen equiparábeis. Do mesmo xeito, descartáronse unha serie de variábeis debido á súa baixa repercusión no corpus ou á falta de consecuencias sobre os fenómenos estudados. Por tanto, non se desenvolverán polo miúdo neste estudo, senón que se apuntarán a modo de potenciais vías de investigación futuras.

Deste xeito, a presente tese consta de sete capítulos diferenciados. Os dous primeiros constitúen a introdución (§1) e a metodoloxía (§2), ademais, inclúese unha perspectiva histórica do lugar obxecto de estudo.

Nos tres seguintes (§3, §4 e §5) abórdanse os fenómenos de variación lingüística que atinxen á fonética e fonoloxía, á morfoloxía e á sintaxe. Noutras palabras, ofrécese unha perspectiva dos estudos realizados até o momento a respecto de cada un dos elementos analizados, así como a síntese estatística que corrobore a relación entre ese fenómeno e as variábeis marcadas.

Por outra parte, o capítulo §6 supón unha discusión arredor dos resultados acadados nos tres capítulos anteriores. Trátase, por conseguinte, dunha posta en común das catro variábeis fundamentais

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

que explican o cambio lingüístico na Illa de Ons. Finalmente, recóllense os textos que conforman o corpus lingüístico xunto cos criterios de transcrición (§7).

2.1. Metodoloxía

2.1.1. Cambio lingüístico en tempo aparente

Existen dúas metodoloxías de análise do cambio lingüístico: o cambio en tempo real e o cambio en tempo aparente. O primeiro deles analiza a variación dunha persoa ou grupo mediante mostras de lingua dilatadas no tempo. Deste xeito, pódese examinar a tendencia que presentan determinados elementos ao longo dunha cronoloxía estabelecida (Walker 2010: 95-97).

Os estudos que se desenvolven nesta liña teñen como inconveniente principal a falta de traballos previos pormenorizados, así como a carencia de gravacións con variábeis ben definidas que permitan unha comparativa ao longo do tempo. Ademais, en caso de querer realizar un estudo de aquí en diante, a dilatación temporal sería enorme, polo que habería que tomar a análise a moi longo prazo.

Pola contra, os estudos en tempo aparente analizan a variación dunha persoa ou grupo nunha franxa de tempo concreta. Esta última perspectiva permite dexergar un cambio en tanto se dá (ou non) o seu uso entre as persoas de menor idade, así como a súa proxección de futuro (Chambers, 1994: 241-244).

Aínda que este método de análise se considera que empezou co estudo sobre a illa de Martha's Vineyard realizado en 1963 (Labov, 1983), onde se compara a lingua de tres xeracións recollida nun período concreto de tempo, xa con anterioridade se realizaran outros estudos cunha metodoloxía semellante. É o caso de Gauchat (1905) para a vila Suíza de Charmey, ou a comprobación deste traballo levada a cabo por Hermann's (1925), que o propio Labov recolleu como antecedentes seus.

Como contrapartida, esta metodoloxía presenta certos problemas. En primeiro lugar, enténdese que a lingua na idade adulta fica xa formada e inalterábel e, polo tanto, aquilo que sexa diferente na xente nova será unha innovación a respecto dos grupos de maior idade. Isto non é certo, como explicou sucintamente Kabatek (2017), pois o

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

cambio lingüístico dáse ao longo da vida e de forma tanto individual como social ou colectiva.

En segundo lugar, a variación non ten por que desembocar irremediabelmente nun cambio e a tendencia que se observa no decorrer dos grupos de idade non ten por que ser unha liña recta, pois pode haber fenómenos que mostren unha disposición pendular. É dicir, un fenómeno pode ir nunha dirección e, co tempo, volver na contraria. Por tal motivo, a lectura dos datos en tempo aparente como unha tendencia proxectábel ao futuro é cuestionábel. Así e todo, dentro do marco dunha investigación deste tamaño, resulta suficientemente sólida como para indicar tendencias, aínda coas cautelas necesarias polo anteriormente presentado.

Para o caso do galego, a metodoloxía do tempo aparente aparece en traballos de morfoloxía como os desenvolvidos por Soto Andión (1996, 2003 e 2014) ou de fonética como os de Baleirón (2004) e Thomas (2007) a respecto da gheada, os de González González *et alii* (2002), Dopazo (2017) e Rial Montes (2018) a respecto do seseo, ou, con maior amplitude, a memoria de licenciatura de Dopazo (2013a) e outros traballos derivados dela (Dopazo 2013b, 2016 e 2019a) e a tese de Louredo (2019).

Xa que logo, o presente estudo enmárcase nesta metodoloxía, pois o corpus oral de partida consta dunha cronoloxía concreta (inicios da década de 2010) e todas as análises realizadas irán centradas na variábel *idade*, aínda que se contemplasen tamén o *xénero*, o *nivel de estudos* e a *lingua habitual*, pois queríase comprobar se tamén gardaban relación coa variación identificada tanto na totalidade do corpus como en cada grupo de idade por separado.

2.1.2. Informantes e grupos de idade

Na realización deste traballo, contamos coa transcrición de 32 gravacións semidirixidas, correspondentes a 41 falantes cunha diferenza etaria de 78 anos entre o máis novo (18) e o máis vello (96). Para estudarmos o cambio, estabelecemos unha división en torno á *idade*, que se ve reforzada polas circunstancias históricas, así como pola cohesión lingüística entre informantes de diversos perfís sociolingüísticos (§6.1).

Distinguimos, xa que logo, tres grupos de falantes: un primeiro, que

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

abrangue as persoas nacidas antes de 1959 (G1); un segundo, o das persoas que naceron entre 1960 e 1979 (G2); e, o último, o das persoas nacidas a partir de 1980 (G3), xa descrito por Dopazo (2013a, 11-15). Esta división argumentarase no epígrafe correspondente á variábel *idade* (§2.1.4).

En canto aos tres grupos estabelecidos, pódese observar unha descompensación con relación ao número de persoas dos dous xéneros recollidos. No G1 débese á falta de dispoñibilidade dos informantes masculinos no momento en que se realizaron as gravacións[1]. No G2 esa dificultade increméntase por motivos laborais. Por último, no G3 a descompensación é ao revés, son as mulleres as menos representadas. Neste caso débese a que, habitualmente, elas falan español e moi poucas se prestaron a falar galego para este estudo[2].

Pese a todo, procurouse que tanto homes coma mulleres tivesen a mesma representación en canto ao tempo de transcrición, é dicir, igualouse o corpus a respecto do tempo de intervención dos falantes de ambos os dous xéneros (táboa 2).

Táboa 2: tempo de intervención dos grupos segundo a variábel *xénero*.

	G1	G2	G3	Total
Homes	1:37:27	0:44:20	0:36:26	2:58:13
Mulleres	1:37:27	0:44:20	0:36:26	2:58:13
Total	3:14:54	1:28:40	1:12:52	5:56:26

O equilibrio entre os tres grupos non foi posíbel, dadas as dificultades para atopar informantes dos dous grupos máis novos. Para evitar esta descompensación, empregáronse probas estatísticas que permitisen sacar conclusións fidedignas sen que o número de integrantes de cada grupo desvirtuase a lectura dos datos.

2.1.3. Gravacións e transcricións

Os tipos de gravación que integran o corpus de base para este estudo son entrevistas, conversas e monólogos de temática libre. En todo momento as persoas informantes tiñan coñecemento de estar a

1 Ao se realizaren as gravacións en época estival, a maioría dos homes pasaba a mañá no mar e a tarde na taberna, dificultando realizar as gravacións.

2 Por suposto, o requisito esencial para formar parte desta investigación é que o idioma maioritario en que se desenvolvese a persoa durante a grabación fose o galego.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

ser gravadas, pois deron o seu consentimento para realizar a gravación e para formaren parte deste estudo. Realizáronse maioritariamente entre 2011 e 2013. Con todo, para lograr o equilibrio no corpus, houbo gravacións que se realizaron con posterioridade (até abril de 2017).

Máis adiante, fíxose unha selección do total de 70 horas recollidas tendo en conta a calidade (para facilitar a transcrición e revisión). Ademais, prestouse atención ás variábeis que ían formar parte do estudo (*idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*). Por último, transcribíronse case 6 horas (8,5% do total), empregando o programa ELAN (2004).

No que atinxe aos criterios de transcrición, seguíronse os propostos na obra *A Nosa Fala* (Fernández Rei e Hermida, 1996) e, especialmente, no proxecto *Arquivo do Galego Oral* (1992), adaptando algúns deles aos fenómenos particulares da zona. Tamén se incorporaron os relativos á análise do discurso expostos no *CORILGA* (2012). Este proceso deu como resultado un compendio de 32 textos, que chega a ser unha imaxe das realizacións lingüísticas de persoas entre 18 e 96 anos nos inicios da década de 2010.

Para o estudo dos fenómenos que poden afectar o *–s* en coda silábica, confeccionouse un cuestionario a base de imaxes no que se tiveron en conta todos os posíbeis contextos ante os que pode aparecer este fonema. Esta enquisa realizóuselle a dúas persoas do G1 —muller e home— nunha sala sen ruídos, cunha gravadora profesional Tascam DR-100MKII e un micrófono de diadema Shure SM10A. Como resultado obtivéronse dúas gravacións de alta calidade que posibilitaron a análise acústica. As mostras recolléronse en formato WAV e procesáronse co programa Praat 5.0 (Boersma, 2001).

Co fin de nos asegurar unha pronuncia o máis espontánea posíbel e reducir o efecto do paradoxo do observador (Labov, 1972c), creouse un ambiente distendido e informal, no que non só se tratase de responder aos estímulos visuais, senón que se fosen fiando relatos de vida e anécdotas. Deste modo, rebaixouse a presión á que se puidesen sentir sometidas as persoas entrevistadas —coas que xa se tiveran varios contactos previos— e o resultado foi máis natural.

O volume de datos recollidos é 22 veces menor que o recollido no corpus principal. Porén, o obxectivo fundamental era tratar de controlar os contextos para poder analizar os resultados mediante espectrogramas,

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

polo que o volume cuantitativo non é pertinente.

Os casos recollidos nestas dúas gravacións pasaron a formar parte dun corpus alternativo denominado *Corpus B*, do que se botou man para corroborar as apreciacións extraídas do corpus principal.

2.1.4. Variábeis

Como xa se mencionou anteriormente, as variábeis a través das que se analizará o cambio lingüístico son *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*. Nun primeiro momento considerouse tamén a *lingua inicial*, porén, tras lle aplicar as probas estatísticas, detectouse que a repercusión nestes datos era nula.

Asemade, barallouse a opción de incluír o *lugar de destino* no que se asentaron as/os informantes tras o éxodo dos anos 70. Desta volta, as dificultades eran dúas: a primeira, apenas hai representatividade das persoas que migraron ao Salnés e á Barbanza e, a segunda, sería preciso contar cun estudo lingüístico profundo dos lugares de destino para poder corroborar en que medida influíu. Non obstante, haberá mencións puntuais a esta variábel.

A información relativa a estas variábeis recolleuse no momento da entrevista mediante un cuestionario con máis información, de tipo persoal, que podería ser relevante para un estudo de variación e cambio lingüístico como o presente ou outros futuros.

En canto á variábel *idade*, como xa se relatou no punto anterior, estabelécense tres grupos en base á realidade histórica e lingüística, así como aos estudos preliminares (Dopazo, 2013a). Somos conscientes de que a idade non é agrupábel senón que as persoas funcionan de maneira individual. Así as cousas, Keller (1994) presenta a idea da man invisíbel, é dicir, a lingua como ente independente, cunhas tendencias globais que estabelecen a predominancia dunha variante por riba doutras cunha influencia da decisión persoal dos falantes practicamente inconsciente.

No tocante ao *xénero*, fronte á concepción amplamente estabelecida de que "tanto el sexo cuanto la generación están determinados de modo natural" (Caravedo, 2003: 43), os actuais estudos sexoxenéricos (Duque, 2010; Conrod, 2019) contradín esta tendencia histórica asumida. Ekert e McConnell-Ginet (2013) afirman que "[g]ender is not something we are born with, and not something we *have*, but something we *do* (West

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

and Zimmerman 1987) —something we *perform* (Butler 1990)" —unha constante en Ekert (1989 e 2014, entre outros traballos). Esta idea xa fora apuntada polas primeiras filósofas feministas que afondaron no eido do xénero. Sirva de exemplo a afirmación "on ne naît pas femme: on le devient" (Beauvoir, 1976: 10) en canto á construción da feminidade, ou toda a teoría arredor da problemática do xénero de Butler (1990).

Denominamos esta variábel *xénero* aínda que tan só se faga mención da dicotomía *muller–home*, que coincide nesta tese coa concepción social binarista do *sexo asignado* (vaxina – muller, pene – home). Non se considera tan relevante para a variación lingüística analizada nin o *sexo asignado* (aquel que se dá no momento en que nace unha persoa) nin a *identidade sexual/de xénero* (reflexo na aparencia persoal dos posíbeis roles de xénero así como a relación que se estabelece da sexualidade corpórea e dos xenitais, Cabello, 2016) das persoas como si o *xénero sentido* (percepción que cada persoa ten sobre o seu propio xénero, que pode coincidir co xénero asignado ou non, Kaplan, 2011), pois é este último o que determina o desenvolvemento lingüístico dunha persoa á hora de se performar socialmente. Esta foi a pregunta que se lles realizou a todas as persoas informantes no momento en que se deu por concluída a gravación, mesmo coa posibilidade de incluír persoas non binarias.

Baixo esta premisa, o traballo de Dopazo (2017) confirma que unha muller terá menos posibilidades de presentar seseo e, se o presenta, será laminal e con máis seguridade que apical. Do mesmo modo, apréciase tamén a tendencia de que a súa *lingua inicial* e *habitual* sexa cada vez máis o español.

Malia que se podería analizar a repercusión das outras variábeis (*sexo asignado* ou *identidade sexual/de xénero*), sería precisa unha redirección do corpus, así como unha nova selección das persoas que o integran, para que fosen representativas todas as posibilidades. Daquela, trataríase doutro traballo diferente ao que aquí nos compete.

Ademais, neste estudo partiuse das respostas recollidas na enquisa. Malia que a cuestión era aberta, tan só se rexistraron esas dúas posibilidades (muller e home). Con posterioridade, unha persoa que se recoñecera como 'muller' en 2012 transicionou a 'home' desde 2019. Como o corpus xa estaba pechado e, naquel momento, a identificación

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

era ‘muller’, decidiuse continuar contemplándoa nese grupo[3] coas debidas precaucións por se desvirtuaba os resultados.

A este respecto, no apartado correspondente ao *xénero* das conclusións, discútese arredor das disquisicións ás que se chegou logo da análise. Do mesmo xeito, tamén se abre o debate acerca da influencia da *identidade sexual* sobre a lingua.

Casos coma este verten luz sobre a concepción errada do *xénero* como categoría pechada con base na asimilación deste como unha expresión do sexo. Esta última categoría tan só garda relación cos órganos sexuais —dito sexa de paso que unicamente en relación aos maioritarios, vaxina e pene, sen categorizar as persoas intersexuais. Partindo dunha base binomial de *sexo*, equipárase esta realidade física á *identidade de xénero*, asumindo a correspondencia unívoca destes dous elementos. É dicir, que as persoas que teñen vaxina son ‘mulleres’ e as que teñen pene son ‘homes’ (Butler, 1990).

Esta idea está na base da sociedade, inflúe socialmente na educación recibida e, de forma inconsciente, na performatividade lingüística individual. Con todo, o *xénero* non é unha categoría estanca, senón que permite a mobilidade ao longo da vida. Ademais, preséntase como unha amalgama na que cadaquén se atopa a distinta distancia, aínda tendo como focos principais os dous socialmente recoñecidos. Por este motivo, consideramos que era máis acertado empregar o termo *xénero* no canto de *sexo*.

En terceiro lugar atopamos o *nivel de estudos*, unha variábel que xa consideraba relevante Labov (1966, 1972a) nalgunhas das súas análises e que foi o eixo central de numerosas investigacións dentro do cambio lingüístico. Nesta tese preséntanse catro niveis. O primeiro deles, *sen estudos*, reúne aquelas persoas que non saben ler nin escribir ou que o chegan a facer pero con grandes dificultades. O segundo, *primarios*, engloba quen se manexa na lectoescritura xunto con quen ten o título de Educación Xeral Básica ou Educación Primaria. O terceiro nivel é o dos *estudos secundarios*, referido a aquelas persoas que cursaron —ou aínda o están a facer— Educación Secundaria Obrigatoria, Bacharelato ou Formación Profesional. Por último, o nivel *universitario* queda restrinxido ás persoas que realizaron ou están en proceso de obter un

3 A persoa en cuestión está de acordo en que se contemple deste modo no tocante ao estudo realizado.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

título superior, ben sexa Diplomatura, Licenciatura, Grao, Mestrado ou Doutoramento.

Finalmente, en canto á *lingua habitual*, decidiuse determinar tres grupos en relación a dous polos principais, galego e español, cunha terceira vía en que se contemplen estas dúas linguas. Baixo a etiqueta *galego* reúnense as persoas que só falan galego ou que usan maiormente esta lingua, tanto en ámbitos familiares como coas persoas máis próximas (amizades, persoal do traballo etc.). Tívose a mesma consideración ao crear o grupo *español*. De acordo con isto, aquelas persoas que no ámbito familiar e de relación máis próxima empregan as dúas linguas ou que presentan unha distribución de linguas segundo o contexto estarán agrupadas na etiqueta *galego e español*.

Esta clasificación xurdiu a raíz da análise dos datos pois, en realidade, a agrupación en catro (só galego, máis galego, máis español, só español) que propón o Mapa Sociolingüístico de Galiza —tanto o de 1992 (Rojo e González González, 1995) como o de 2004 (González González, 2008)— evidenciaba un uso parello nos dous elementos centrais. Daquela, resultaría redundante distribuír o noso corpus en catro cando a tendencia e a realidade deste é de tres grupos. Polo tanto, as probas realizadas neste corpus cadran coas afirmacións a respecto dos usos por parte das persoas entrevistadas.

2.1.5. Tratamento dos datos

No que atinxe ao tratamento dos datos, empregouse WordSmith (Scott, 2008), facendo concordancias de cada un dos fenómenos que se ían estudar. Posteriormente, introducíronse todos os datos recadados no programa SPSS (IBM, 2013), que permite facer táboas e analizar datos estatisticamente. Trátase dunha análise cuantitativa, baseada no número de casos que se dan en cada contexto, comparados ou ben cos datos totais ou ben seguindo as variábeis estabelecidas.

As probas ás que se someteu esta información foron, nun primeiro momento, as de presentación dos totais e porcentaxes segundo os grupos estabelecidos en cada variábel. Con este fin, confeccionáronse táboas cos datos deluvados, é dicir, o número correspondente a cada unha das persoas informantes segundo o fenómeno que se estea a analizar. Con estes datos, facilmente se puido extraer a información global de

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

cada un dos grupos que conforman as variábeis que se analizan e, posteriormente, a porcentaxe que supón.

A continuación, acháronse as medias de uso individuais dividindo o número concreto de usos dun fenómeno entre o total de realizacións nese contexto. Desde este punto, obtivéronse as distintas medianas das catro variábeis para observar a tendencia do fenómeno concreto. Deste modo, mediante a obtención da mediana dos usos medios de todas as persoas que integran cada grupo conséguense borrar as posíbeis diferenzas derivadas das desigualdades numéricas.

Finalmente, dado que a natureza propia destes datos non permitiría pasar un test de normalidade, non se pode aplicar a proba ANOVA, polo tanto, debemos empregar a proba non paramétrica de Kruskal-Wallis. Esta proba estatística advirte da relevancia significativa dunha variábel a respecto do uso medio que cada grupo fai dun fenómeno en particular. En concreto, se o resultado é inferior a 0,050[4], significa que cando menos dous grupos de entre os comparados diverxen nos usos.

Agora ben, cómpre identificar entre que grupos se está a dar esa diferenza no uso. Para ese fin, empregamos o test de Mann-Whitney, un método *post-hoc* mediante o que identificamos a relación significativa que se estabelece entre cada un destes grupos e o resto deles. Desta maneira, poderemos saber cal é a tendencia do cambio lingüístico con base nas variantes recollidas en cada fenómeno que analicemos.

2.2. Marco Teórico

Neste apartado presentaranse as bases teóricas sobre as que se sostén a análise proposta. En primeiro lugar, como o punto de partida deste estudo é un corpus oral (§2.2.1), desenvolverase unha perspectiva histórica da disciplina para contextualizar a necesidade de realizar este tipo de investigacións.

En segundo lugar, dado que o interese deste traballo é a variación e o cambio lingüístico (§2.2.2), estabeleceremos os fundamentos básicos polos que esta metodoloxía sería aplicábel a calquera outro corpus con características semellantes.

4 Este límite é o que se emprega habitualmente para determinar a significación dun resultado estatístico.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

2.2.1. A lingüística de corpus

Pódese considerar que os estudos de corpus se inician coa obra *Computational Analysis of Present-Day American English* (Kucera e Francis, 1967). Con anterioridade a esta publicación, comezaran a aparecer estudos con base en compendios textuais, aínda que cun volume de datos menor[5]. Non é até 1971, co Proxecto Francés de Montreal (Sankoff e Sankoff, 1971), cando aparece o primeiro corpus oral. A día de hoxe este tipo de córpora supoñen un número significativamente inferior en relación aos escritos.

No caso do galego, a dilatación no tempo dun corpus oral estendeuse até a década de 1990, coa aparición do *AGO*. Porén, non se pode considerar un corpus no mesmo sentido dos anteriores, pois carecía dun mecanismo que permitise extraer datos lingüísticos. Deste xeito, non podemos falar de córpora orais en galego até a década de 2010, coa posta na rede dunha parte do *AGO* e coa aparición de *CORILGA*.

Un dos problemas cos que nos atopamos á hora de realizar estudos sobre lingua oral en galego é a falta de materiais: os córpora existentes aínda son pequenos e a traxectoria histórica dos materiais é bastante curta. En particular, o *AGO* conta con gravacións desde a segunda metade dos anos 70, aínda que nunha proporción bastante baixa. Tan só 74 concellos e aproximadamente 30 horas de gravación. Da década de 1980 consérvanse arredor de 350 horas de gravación e a metade dos concellos de fala galega. Na de 1990, a mostra esténdese a máis de 1000 horas de 271 concellos. Desde a entrada do novo milenio, o dominio lingüístico galego está practicamente todo recollido, con atención á variabilidade sociolingüística, isto é, cunha representación considerábel dos diferentes perfís de informante. En canto ao *CORILGA*, as gravacións remóntanse á década de 1960, coa cesión do material recollido por Gustav Henningsen: arredor de 60 horas gravadas en diversos puntos do país. Ademais, neste corpus non só se contemplan as variedades informais da lingua, senón que conta cunha parte importante de rexistros cultos, ben sexan dos medios de comunicación, ben de conferencias e fragmentos literarios lidos.

5 É o caso de Remacle (1952-1960)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Isto lévanos a un volume de datos reducido para o estudo dunha variedade concreta do galego. Por este motivo, co obxectivo de levar a cabo un estudo como o presente, cómpre realizar gravacións propias e crear un corpus independente. Neste caso, ademais, as gravacións e parte das transcricións pasaron a formar parte do *AGO*.

2.2.2. Variación e cambio lingüísticos

A variación é un feito inherente ás linguas. Desde a obra de Saussure, *Cours de linguistique générale* publicada *post mortem* en 1916 (Saussure, 2005), existe a idea de que resulta posíbel detectar unha orde detrás desta variación. Así e todo, o intento de plasmar a variación podémolo considerar anterior, dadas as recolleitas de datos para a creación de atlas lingüísticos como o *Sprachatlas von Nord- und Mitteldeutschland* de Georg Wenker (1881), que atendía só á fonética, ou o *Atlas Linguistique de la France*, dirixido por Jules Gilliéron, desenvolvido entre 1897 e 1900 e que se comezou a publicar en 1902, que ademais de á fonética tamén atendía á morfoloxía e ao léxico. De todos os xeitos, a constatación da variación lingüística podémola remontar mesmo á época romana, a través do *Appendix Probi* de Apio Claudio (do século IV), onde se buscaba corrixir os considerados "erros de pronuncia".

Non obstante, esta realidade foi considerada antolladiza até case finais do século pasado. Mesmo o pai do estudo da variación e o cambio lingüístico, Labov, a presenta deste modo:

> Si el cambio lingüístico fuera constante y estuviera fielmente correlacionado con el uso de la lengua, podría estudiarse por medio de alguno de los métodos empleados para el análisis de la erosión, el deterioro y las roturas. Pero no es de ningún modo constante, excepto en el hecho de su existencia. El cambio es esporádico en sentido profundo, viaja rápidamente por algunas regiones de la estructura hasta hacerse irreconocible en uno o dos siglos, para detenerse luego tan repentinamente que reglas que fueron normales e inevitables se vuelven inconcebibles y desnaturalizadas en una década, hasta desaparecer por

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

> milenios proporcionando la ilusión de estabilidad. El fenómeno que estamos estudiando es irracional, violento e impredecible (Labov, 1996: 43)

Este é o autor que inicia os estudos variacionistas. De feito, nesta mesma obra presenta unha serie de variábeis que axudan a explicar os motivos da variación identificada.

Na actualidade, á hora de realizar unha análise variacionista, o foco co que se examina a lingua pode ser de tres tipos, segundo as tres vagas descritas por Eckert (2012). A primeira delas, iniciada por Labov (1966) co estudo *Social Stratification of English in New York City*, dá o salto á consideración da lingua como un fenómeno social. Xa que logo, os diferentes estratos sociais son relevantes á hora de determinar un cambio na lingua. A este respecto, Labov introduce a idea de *vernacular*:

> Most of the speakers of any social group have a vernacular style, relative to their careful and literary forms of speech. This most spontaneous, least studied style is the one that we as linguists will find the most useful as we place the speaker in the overall pattern of the speech community. (Labov, 1972a: 112)

Trátase da lingua habitual de cada falante, aínda que baixo esta denominación estea a noción de lingua inicial. Neste punto, tamén cabe interpretar a aparición de diferentes variedades coexistindo nun mesmo informante e que a escolla pode ser consciente ou non.

Este elemento xogará un papel fundamental na segunda vaga, onde o foco do estudo recae nun grupo concreto de persoas (Eckert, 2012: 91-93). A identificación desa variedade *vernacular* supón unha escolla consciente para a expresión de pertenza a un grupo. Podemos entender como grupo tanto aqueles que teñen unha expresión social como tamén as denominadas comunidades de fala —concepto introducido por Gumperz (1968 e 1982) e Labov (1972), entre outros— e que fai referencia a un grupo social que comparte a mesma variedade fronte a outras próximas. Esta segunda vaga é na que podemos incluír o estudo que imos desenvolver na tese, pois procura analizar os trazos que empregan as/os falantes da Illa de Ons e poñelos en relación coa

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

norma, así como entre os grupos internos que se poidan derivar desta comunidade.

Por último, a terceira vaga centra o estudo no uso de estilos para construír identidades (ou entrar a formar parte delas) de forma non estática (Eckert, 2012: 93-97). Deste xeito, pódense advertir tanto os motivos do xurdimento dunha nova variábel nun fenómeno concreto como os motivos da súa expansión. Nesta vaga cabería incluír algunhas das puntualizacións que se fan no estudo da fala da Illa de Ons, pois dan indicios da disidencia dentro da uniformidade esperábel. En relación a este particular, podemos exemplificar co caso do xénero e a análise que se fai sobre el no punto §6.3.

2.2.3. O estudo do cambio lingüístico

A mudanza no foco do estudo variacionista trouxo consigo un cambio de perspectiva sobre a análise do cambio lingüístico. Nun primeiro momento, as teorías consideraban as linguas un ente independente das persoas que as empregan, ademais de entender que "a lingua" era unicamente a variedade estándar, sen considerar outras variedades. Co paso do tempo, as investigacións forneceron unha visión ben distinta. O elemento de estudo pasaron a ser os colectivos ou grupos que presentaban diferenzas de uso nas súas variedades e, finalmente, as persoas como individualidades lingüísticas.

De feito, a postura de Keller (1994), na súa teoría da man invisíbel, incide na capacidade do individuo de impeler un cambio lingüístico mediante a forza do grupo. Noutras palabras, unha vez se xera unha nova variante nun único individuo, a forza grupal pode levala á expansión e mesmo ao triunfo a través da identidade de grupo. Isto tamén o apunta Kabatek (2017: 28-29), pois afirma que "[o] individuo non cambia a lingua: o cambio existe cando a proposta individual pasa a ser adoptada por outros e cando pasa a ser un feito colectivo na comunidade dos falantes", apoiándose en que ""La innovación no es 'cambio'", dicía con moita claridade Coseriu (1958 [1978]: 79)".

De acordo con esta idea do cambio lingüístico, un dos factores esenciais é a motivación. No tocante a este último, temos que estabelecer dúas vías dependendo do lugar onde se sitúe o foco inicial. Por unha banda atopamos os factores internos e, por outra, os factores externos.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Segundo Hickey (2010: 7) "Internal change is that which occurs within a speech community, generally among monolingual speakers, and external change is that which is induced by contact with speakers of another language". Deste xeito, os factores internos son aqueles que xorden dentro dunha mesma variedade por razóns intrínsecas a ela. En oposición, os factores externos son aqueles motivados polo contacto con outras variedades ou con outras linguas. Así, aínda que non se vaia facer referencia directa a estes dous focos do cambio lingüístico na presente análise, aparecen de forma implícita.

No caso dos factores internos, atopamos multitude de exemplos, tanto na fonética (ceceo, rotacismo etc.) coma na morfoloxía (morfemas verbais). En canto aos externos, temos todos os casos en que o español inflúe na escolla de formas fonéticas (eliminación da gheada e seseo), morfolóxicas (aparición das formas *esto*, *eso*, *aquelo* fronte ás tradicionais *isto*, *iso*, *aquilo*) e mesmo sintácticas (colocación dos pronomes), na liña das condicións expostas por Thomason (2010: 34).

Ademais, podemos contemplar os factores extralingüísticos, onde entra en xogo non tanto a relación de poder entre dúas variedades ou linguas como a "dominance relations in terms of social, political and/or economic strength" (Johanson, 2002: 306). Nesta visión do cambio lingüístico podemos incluír a influencia das variedades normativas tanto do galego coma do español que se introducen a través da educación regrada.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

3. FONÉTICA E FONOLOXÍA

Na Illa de Ons identificamos procesos fonolóxicos comúns a outros lugares do territorio lingüístico galego. No vocalismo prodúcense casos de prótese (*a.nécora* por *nécora*), epéntese (*déixa.i.a* por *déixaa*), paragoxe (*muller.e* por *muller*), aférese (*[a]riando* por *arriando*), síncope (*der[a]marrar* por *desamarrar*), apócope (*lax[e]* por *laxe*), metátese (*preçebe* por *percebe*), harmonización (*piquiniño* por *pequeniño*), palatalización do *a* (*häbía* ou *hebía* por *había*), metafonía nominal (*Centulo* por *Centolo*), entre outros moitos.

En canto ao consonantismo, apréciase unha substitución da lateral palatal [ʎ] pola oclusiva palatal [ɟ], que se dá xa no G1 e remata o proceso no G2 e G3. Este mesmo proceso ocorre tanto coa gheada como co seseo (e toda a reestruturación fonolóxica das sibilantes en posición de ataque silábico), onde se aprecia un cambio no tipo de realización, así como unha progresiva desaparición destes dous fenómenos. No sistema de sibilantes podemos incluír o que acontece co *–s* na coda silábica, que son procesos complementarios que apuntan a estabilidade en canto ao contexto de uso. Aí atopamos o rotacismo, aspiración, desaparición do *–s* e palatalización.

Neste punto vaise describir a natureza dalgúns dos fenómenos fonéticos máis destacados co fin de ver a súa ligazón coas variábeis delimitadas para identificar a influencia sobre o cambio lingüístico na Illa de Ons. Asemade, analizarase a repercusión que produce esta creba no sistema fonolóxico e a posíbel (re)organización que haxa en marcha.

Traballarase cos dous fenómenos fonéticos perceptivamente máis salientes e que gozan de maior estudo na traxectoria da lingüística galega: a gheada e o seseo. Como seseo é un concepto que simplifica a realidade deste fenómeno, considerarase toda a estrutura do sistema de sibilantes, tanto en posición de ataque silábico como tamén de coda.

A escolla non é fortuíta, pois trátase duns fenómenos con repercusión

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

social alta e unha grande estigmatización. Desta consideración dá conta Fernández Rei (1990: 177-181 e 197-200) e recupera a información Freixeiro Mato (2006: 143-150 e 169-174). Aínda atendemos a un ataque recente na prensa pouco antes da finalización desta tese[1]. Pola contra, as alteracións do *–s* en coda silábica é unha serie de procesos sen apenas estudo en galego pero cunha repercusión grande no sistema de sibilantes. Por tal motivo tamén se vai dedicar un epígrafe á súa análise.

Deste xeito, o primeiro capítulo estará dividido en tres partes: §3.1 gheada, §3.2 sistema de sibilantes e §3.3 coda silábica.

3.1. Gheada

Enténdese por gheada a realización fricativa fronte á realización oclusiva ou aproximante velar voceada que tamén se atopa nesas mesmas posicións. A aparición ou non da gheada débese a factores xeográficos, sociais e contextuais que se van analizar ao longo deste epígrafe.

Se tomamos unha perspectiva histórica, hai case dous séculos que se fala da gheada, sempre con connotacións negativas cara ás persoas que a empregan (Fernández Rei, 1990: 117-181). Con todo, as primeiras mostras de gheada son bastante anteriores e sitúaas Mariño (2003: 61) no século XVII, mais non é até o tempo de Sarmiento que se comeza a empregar este termo, aínda que referido ao fenómeno contrario, ao da *gueada*.

Desde que temos datos da distribución dialectal deste fenómeno (década de 1930), o que se aprecia é un retroceso no uso. Analizando os mapas 167, 168 e 169 do *ALGa* III (1999) para a posición do *–g–* intervocálico e os mapas 176, 177 e 178 para a posición inicial deste elemento, o que podemos observar é que, no momento en que se fixeron as enquisas —década de 1970—, a gheada estaba estendida por toda a provincia da Coruña e de Pontevedra, así como por boa parte da de Ourense e o occidente da de Lugo.

A pronuncia maioritaria da gheada, segundo o *ALGa* III (1999), é a fricativa farínxea non voceada [ħ][2], salvo na Ría da Arousa e ao

1 GARCÍA NEGRO, Pilar (2022). "¡Viva la lengua gallega!", en *Nòs Diario* <https://www.nosdiario.gal/opinion/maria-pilar-garcia-negro/viva-lengua-gallega/20220613185742145629.html> [Consultado o 02/07/2022]

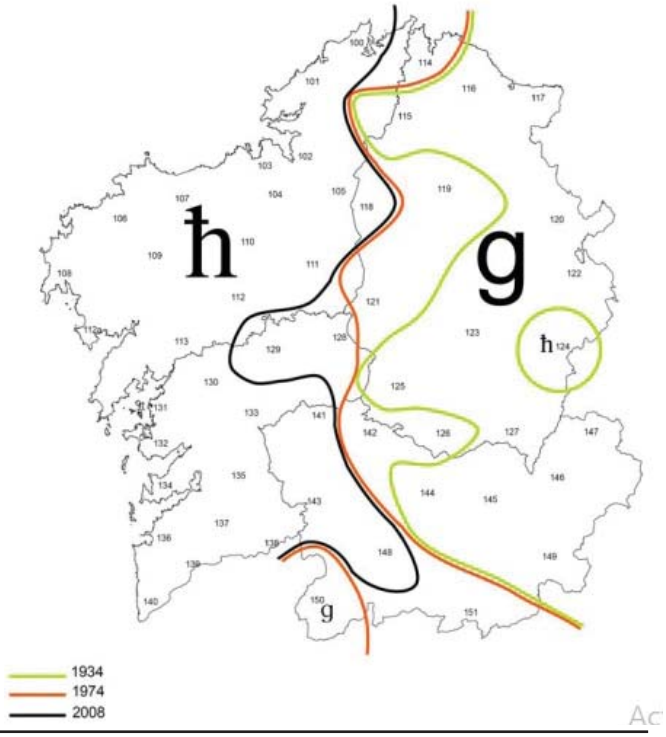
2 Con total seguridade, baixo esta descrición atópase non só a fricativa farínxea non

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

longo da costa desde Cedeira até Ponteceso, así como en lugares do interior máis próximos ao Atlántico, onde atopamos unha realización fricativa velar non voceada [x]. Na Veiga (Ourense) e Corullón (León) rexistrouse unha pronuncia próxima á fricativa uvular voceada [ʁ].

Comparando os datos manexados por Zamora Vicente (1986: 13) cos recollidos no *ALGa* e os expostos por Fernández Rei (1990: 164-177) para as provincias de Lugo e Ourense, a primeira impresión é que se trata dun fenómeno en claro retroceso. Actualmente, temos a perspectiva fornecida por Rodríguez Lorenzo (2011), onde se comparan os datos recollidos no *ALPI* (década de 1930), *ALGa* (década de 1970) e os seus propios (recollidos en 2008). A lectura desta comparativa é que a gheada retrocede na mesma proporción da primeira á segunda cata e da segunda á terceira. Podémolo apreciar na imaxe 1:

Imaxe 1: Isoglosas do uso de gheada nas enquisas do *ALPI* (1934), *ALGa* (1974) e Rodríguez Lorenzo (2008).

voceada, senón tamén a voceada, así como a larínxea (±voceada), pois é o que se atopa na actualidade neste territorio.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Ademais, cabería pensar que tipo de persoas e contextos de uso se tomarían en conta para esa representación. A este respecto, Míguez Iglesias, nun traballo en que analiza os usos da gheada e o seseo en dous grupos de idade do concello de Brión, postula unha posíbel variábel das que inflúen actualmente no retroceso da gheada, o rexistro:

> a pesar de estaren recoñecidos como pronuncias alternativas na variedade estándar, o seseo e a gheada sexan excluídos dos rexistros coidados. Desta forma, aínda que a variedade estándar do galego se vai consolidando e ocupando cada vez máis espacios, estes fenómenos van recuando cada vez máis no seu uso (Míguez Iglesias, 1996: 39-40)

En canto ás gramáticas, Carvalho comenta ao respecto:

> La pronunciación de *g* [...] como velar fricativa sorda, a la manera de una *h* aspirada germánica o reforzada con distintos matices hasta alcanzar a veces la identidad con la *j* castellana, constituye un rasgo dialectal, aunque muy extendido, considerado como vulgarismo y rechazado por el gallego culto (Carballo, 1966: 64)

O que vemos, por un lado, é que confunde fonemas con letras, ademais de dar unha descrición contraditoria, pois fala de fricativa velar non voceada e di que é como a aspirada xermánica, que en realidade é fricativa larínxea. Por outro lado, describe a gheada como "vulgarismo rexeitado polo galego culto", contribuíndo aos prexuízos amplamente estendidos sobre este fenómeno (Recalde, 1994).

Na gramática de Álvarez *et alii*, vinte anos máis tarde, atopamos mencionado este fenómeno a respecto do sistema consonántico, nomeadamente nas oclusivas voceadas, sen facer unha caracterización e sen entrar a valorar. Con todo, explícase que é unha forma escollida para o galego estándar:

> Téñase en conta que en grande parte do noso territorio lingüístico o sistema fonolóxico non presenta /g/, xa que evolucionou a /h/, fonema aspirado, normalmente farínxeo

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

> xordo. Este fenómeno, coñecido co nome de 'gheada', foi recollido no galego estándar, como pronuncia alternativa ó sistema de non gheada, mantendo sempre as mesmas grafías [...]; tras /ŋ/ en interior de palabra sempre [g], conforme á práctica máis estendida, que non propagou [h] a esta posición (Álvarez *et alii*, 1986: 27)

Pola contra, Álvarez e Xove fornecen unha definición, pese a ser dependente das realizacións sen gheada. Estes autores volven insistir no carácter normativo desta pronuncia, da que puntualizan que se procura evitar nos estilos formais. Por último, resulta interesante a consideración da distribución social que amosa este fenómeno actualmente:

> A gheada consiste en que en lugar do fonema oclusivo velar sonoro /g/ existe un fonema fricativo ou aproximante, con realizacións xordas ou sonoras, localizadas entre o veo do padal e a glote [...]. En posición interior de palabra tras /ŋ/ xeralmente mantense [g] [...]. Aínda que a gheada ten inicialmente distribución diatópica, agora tamén a ten social; a pesar da aceptación normativa, nos estilos formais evítase (Álvarez e Xove, 2002: 39)

En último lugar, Freixeiro Mato dedícalle varias páxinas, mais o que nos compete agora é a caracterización que fai dela:

> Nunha grande parte do territorio galego, que comprende o bloque occidental e algunhas zonas do central e oriental, non existe a realización oclusiva velar sonora [g], substituída por outra que pode ser o son [ħ] fricativo faringal xordo (ou [ʕ] fricativo faringal sonoro), [h] fricativo laringal ou glotal xordo (ou [ɦ] fricativo laringal ou glotal sonoro), [x] fricativo velar xordo, [χ] fricativo uvular xordo (ou [ʁ] fricativo uvular sonoro e [ʁ̞] aproximante uvular sonoro), dando orixe ao fenómeno da gheada, considerado de carácter dialectal (Freixeiro Mato, 2006: 142)

Este autor dá conta dunha serie de posíbeis pronuncias para a gheada e unha extensión aproximada deste fenómeno no territorio.

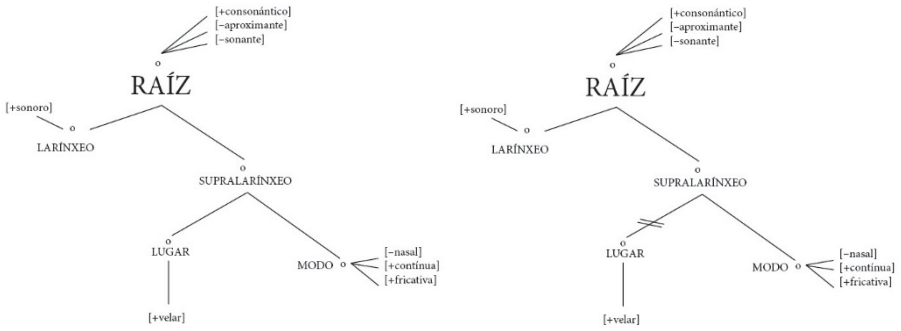
USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Mais, de novo, volve describir a gheada a partir das falas en que non aparece ("a realización oclusiva velar sonora [g] substituída por...").

3.1.1. Explicación da orixe da gheada

O xenerativismo pode explicar a orixe da gheada a través da teoría de trazos, segundo a cal, cando desaparece un nodo ou rama, os trazos ligados a el tamén se perden. Segundo a teoría de Prince e Smolensky (2004: 195-201), a xerarquía parte dunha Raíz da que dependen trazos do tipo [±aproximante], [±sonorante], [±consonántico]. Nun segundo plano sitúanse as características larínxeas como [±sonoro] e as supralarínxeas (modo de articulación: [±nasal], [±lateral] etc.; e lugar de articulación: labial, coronal, dorsal etc.). Deste xeito, podemos esquematizar os trazos definitorios do [ɣ̞] e o [h] e ver de forma gráfica esta hipótese sobre a orixe da gheada (imaxe 2).

Imaxe 2: Representación dos trazos de [ɣ̞] fronte a [h].

Faltaría por explicar o paso de voceada a non voceada, ao que xa se adiantou Santamarina (1980: 247) dicindo que a "desonorización que veu despois é un fenómeno secundario menos complexo e mais coñecido. Lembrémo-la desonorización aínda recente dos fonemas sibilantes do galego e castelán". Con todo, a desonorización non é un proceso doado de argumentar (Rost, 2022). Así e todo, non é o obxecto desta tese.

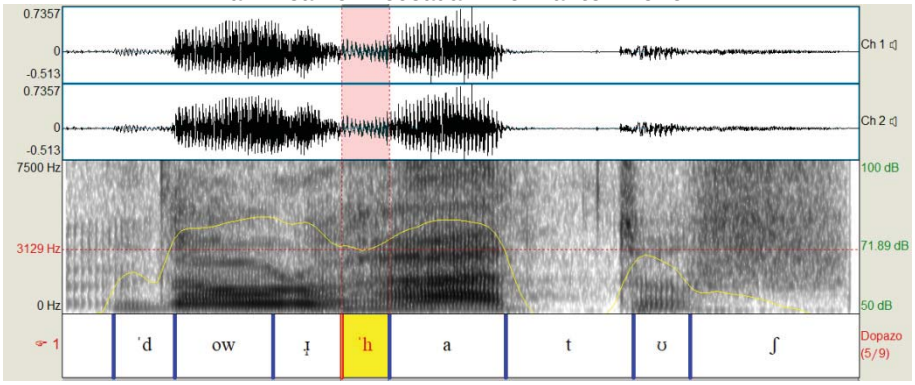
Con todo, a presión do español puido axudar á pronta extensión deste fenómeno, así como o salto dunha fricativa larínxea [h] a outra velar [x]. Esta idea está presente desde Santamarina (1980: 245) entre as persoas que defenden a tese estruturalista.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

3.1.2. Análise espectrográfica das realizacións da gheada

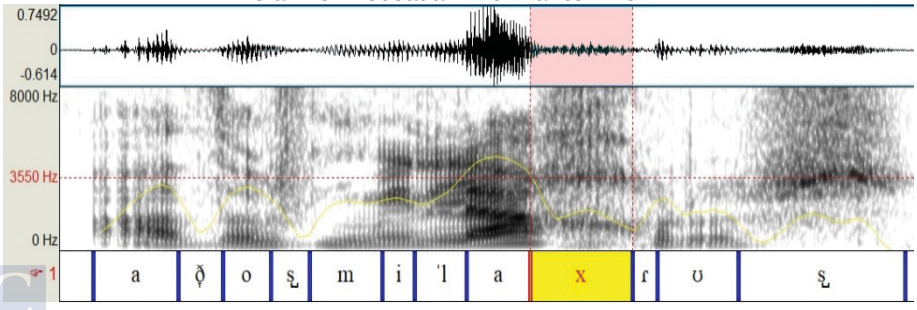
O relevante para este estudo da gheada é a descrición do tipo de fricativa que podemos atopar. Para tal fin, cómpre estabelecer cales son as súas posíbeis realizacións: fricativas larínxeas ou fricativas velares. Ademais, en caso de non haber gheada, o segmento sería unha oclusiva/ aproximante velar voceada.

Imaxe 3: Espectrograma da realización *dous gatos*, marcando a fricativa larínxea non voceada. Informante M1946.

A primeira delas, fricativa larínxea, caracterízase por presentar a frecuencia máxima arredor dos 3000Hz e un segundo pico de intensidade entre os 5000Hz e os 6000Hz (Labraña e van Oosterzee, 2003: 947). No caso concreto da imaxe 3, apreciamos o espectrograma dunha fricativa con frecuencia máxima 3129Hz e un segundo pico sobre os 5600Hz, polo que estaría dentro da descrición ofrecida.

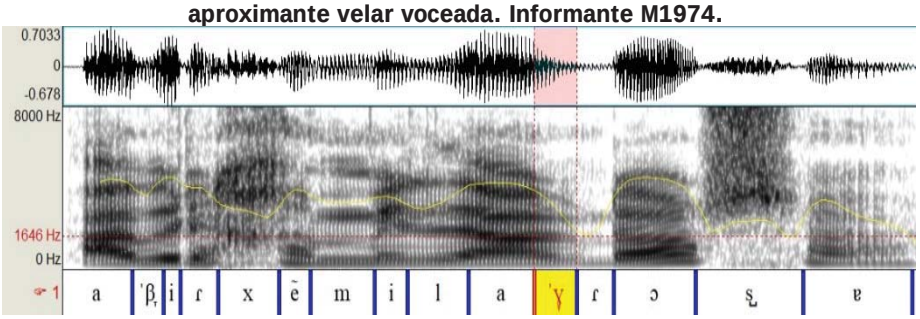
Imaxe 4: Espectrograma da realización *a dos milagros*, marcando a fricativa velar non voceada. Informante M1974.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A segunda, fricativa velar, "shows a peak between 2000 and 3500 Hz." (Labraña e van Oosterzee, 2003: 69-70). No caso concreto da imaxe 4, o foco de maior intensidade da fricativa analizada atópase a 3550Hz, polo que se axusta a estes patróns.

Imaxe 5: Espectrograma da realización *a virgen milagrosa*, marcando a aproximante velar voceada. Informante M1974.

A última, aproximante velar voceada, ten como trazos distintivos a voz, que as outras dúas non posúen, un F2 arredor dos 1600Hz e non hai ruído (Martínez Celdrán, 1998: 71). Na imaxe 5 vemos como o F2 desta aproximante está en 1646Hz, polo que cumpre as características descritas, ademais non se aprecia ruído mais si barras de voz.

3.1.3. Análise dos datos do corpus

O que atopamos no corpus recollido para este traballo, como acabamos de ver no punto anterior, son dúas realizacións distintas de gheada e, ademais, unha pronuncia alternativa sen gheada. Deste xeito, cómpre estabelecer os patróns que inflúen na escolla entre unha pronuncia ou outra e mesmo entre o uso ou non da gheada.

Táboa 3: Distribución das pronuncias de gheada e non gheada, segundo a variábel *idade*. Datos totais e porcentuais.

	[h]		[x]		[ɣ]	
G1	1045	96%	17	2%	21	2%
G2	31	6%	160	32%	309	62%
G3	18	4%	78	17%	358	79%
Total	1094	53%	255	13%	688	34%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Segundo se recolle na táboa 3[3], tanto os datos totais como os porcentuais coinciden en que a gheada perde presenza conforme se descende en idade. Na mesma liña, a realización fricativa velar vai suplindo a larínxea case até o punto da desaparición desta última.

Xa está presente no G1 un 2% das realizacións de gheada velares e outro 2% de casos de ausencia deste fenómeno. En canto ao G2, os datos porcentuais para a gheada velar ascenden ao 30% (fronte ao 6% de casos farínxeos) e as pronuncias sen gheada supón o 62%. No G3 representan o 17% as pronuncias de gheada velar (fronte ao 4% de larínxea) e o 79% os casos sen gheada. Testemúñase, polo tanto, un descenso progresivo do uso da gheada e a práctica desaparición da pronuncia tradicional larínxea.

Se botamos man da estatística, as medianas (táboa 4) apuntan a que no G1 e G2 son residuais as formas velares e as sen gheada, mentres que no G3 as maioritarias son precisamente esas dúas, con predominancia dos casos en que non se emprega gheada.

Táboa 4: Mediana dos usos das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *idade*.

	[h]	[x]	[ɣ]
G1	96,09	0,02	0,02
G2	26,62	0,27	0,47
G3	0,08	0,24	0,68

Procédese a realizar a proba non paramétrica Kruskal-Wallis, que dá significativo xa que o resultado é inferior a 0,050. Isto implica que, cando menos entre dous dos grupos, hai unha diferenza significativa. Para identificar de cales se trata, emprégase a proba *post-hoc* de Mann-Whitney (táboa 5).

3 A adscrición a cada un dos grupos realizouse mediante clasificación auditiva, tras unha comprobación por medio de análise espectrográfica.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 5: Resultados da significación da proba Mann-Whitney das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, comparadas segundo a variábel *idade*.

[h]

G1	G2	0,002
	G3	0,000
G2	G1	0,002
	G3	0,607
G3	G1	0,000
	G2	0,607

[x]

G1	G2	0,005
	G3	0,294
G2	G1	0,005
	G3	1,000
G3	G1	1,000
	G2	0,387

[ɣ]

G1	G2	0,031
	G3	0,002
G2	G1	0,031
	G3	0,468
G3	G1	0,002
	G2	0,468

Grazas a esta proba, pódese apreciar que, en canto á gheada larínxea, o G1 está totalmente distanciado dos outros dous (0,00). Ademais, entre eles existe certa proximidade (0,607). No que ten que ver coa gheada velar, tan só é significativa a diferenza entre o G1 e o G2 (0,005). Por último, no que atinxe á ausencia de gheada, o G1 vólvese distanciar dos outros dous, G2 (0,03) e G3 (0,00).

Na variábel *xénero* atopamos medianas de uso de 95,74 [h] e 0,00 [x] e [ɣ] entre as mulleres e 25,00 [h] e 0,00 [x] e 6,67 [ɣ] entre os homes. Kruskal-Wallis, a este respecto, non identifica variación significativa.

O *nivel de estudos* presenta as medianas que se recollen na táboa 6, cunha clara distribución en dúas partes: as persoas sen estudos e estudos primarios, por unha banda, e as de estudos secundarios e universitarios, pola outra.

Táboa 6: Mediana dos usos das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Sen Estudos	99,59	0,00	0,00
Primarios	96,26	0,00	0,41
Secundarios	5,94	33,19	42,57
Universitarios	0,00	16,39	82,16

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Por tal motivo, as probas estatísticas determinan que todas as posíbeis pronuncias gardan relación con esta variábel: 0,000 [h] e 0,006 [x] e 0,005 [ɣ]. Por tanto, aplicamos Mann-Whitney e achamos que se confirma esa división que se apreciaba entre as persoas sen estudos e con estudos primarios fronte ás de estudos secundarios e universitarios (táboa 7).

Táboa 7: Resultados da significación da proba Mann-Whitney das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, comparadas segundo a variábel *nivel de estudos*.

		[h]			[x]			[ɣ]
S.Est	Pri.	0,316	S.Est	Pri.	0,712	S.Est	Pri.	0,216
	Sec.	0,002		Sec.	0,002		Sec.	0,004
	Uni.	0,002		Uni.	0,394		Uni.	0,026
Pri.	S.Est	0,316	Pri.	S.Est	0,712	Pri.	S.Est	0,216
	Sec.	0,002		Sec.	0,001		Sec.	0,008
	Uni.	0,000		Uni.	0,441		Uni.	0,057
Sec.	S.Est	0,002	Sec.	S.Est	0,002	Sec.	S.Est	0,004
	Pri.	0,002		Pri.	0,001		Pri.	0,008
	Uni.	0,310		Uni.	0,240		Uni.	0,699
Uni.	S.Est	0,002	Uni.	S.Est	0,394	Uni.	S.Est	0,026
	Pri.	0,000		Pri.	0,441		Pri.	0,057
	Sec.	0,310		Sec.	0,240		Sec.	0,699

Finalmente, no que ten que ver coa variábel lingua habitual, as medianas (táboa 8) parecen apuntar certa relación. Kruskal-Wallis corrobora esta apreciación cunha significación de 0,002 [h] e 0,005 [ɣ], mais non no caso de [x] (0,542).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 8: Mediana dos usos das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Galego	98,21	0,00	0,00
Gal.Esp.	5,00	22,41	70,59
Español	0,00	13,27	86,73

Mann-Whitney atopa que o único grupo diverxente é o de galegofalantes, onde se estabelece a diferenza de base a respecto dos outros dous. Fronte a isto, as persoas que empregan unicamente o español ou xunto co galego teñen índices de uso destas dúas fricativas moi semellantes (táboa 9).

Táboa 9: Resultados da significación da proba Mann-Whitney das pronuncias [h], e [ɣ] en relación á gheada, comparadas segundo a variábel *lingua habitual*.

		[h]			[ɣ]
Gal.	G.E.	0,011	Gal.	G.E.	0,036
	Esp.	0,003		Esp.	0,004
G.E.	Gal.	0,011	G.E.	Gal.	0,036
	Esp.	0,183		Esp.	0,267
Esp.	Gal.	0,003	Esp.	Gal.	0,004
	G.E.	0,183		G.E.	0,267

Polo tanto, existe unha variación dependente dos grupos estabelecidos. Analizaremos, a continuación, as variábeis que entran en xogo en cada un dos grupos de idade –*xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*– co fin de explicar esta mudanza en curso.

3.1.3.1. Grupo 1

Este grupo é o que menos variación amosa, pois tan só ten 17 casos de [x] e 21 de [ɣ], dos que 13 e 9 respectivamente corresponden a unha soa falante (M1948c).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A variábel *xénero* presenta unhas medianas moi próximas tanto na realización [h] como na [x] (táboa 10). Pola contra, a ausencia de gheada semella ser propia das mulleres. Con todo, esta aseveración debe collerse con cautela, xa que se trata basicamente dunha soa falante e os datos son tan poucos que apenas habería diferenza entre ambos os grupos.

Táboa 10: Mediana dos usos no G1 das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *xénero*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Muller	99,59	0,00	0,00
Home	99,17	0,00	0,83

A proba Kruskal-Walis confirma que a distribución das tres pronuncias é a mesma entre os dous grupos estabelecidos, pois [h] ten un índice de significación de 0,536, [x] de 0,183 e [ɣ] de 0,157. Así as cousas, debemos afirmar que non existe diferenza de uso destas formas ligada ao *xénero*.

A variábel *nivel de estudos* —neste grupo tan só primarios ou sen estudos— mostra unha uniformidade maior (táboa 11). A proba de Kruskal-Wallis confirma que a distribución das tres pronuncias é a mesma entre os dous grupos estabelecidos, pois [h] ten un índice de significación de 0,602, [x] de 0,904 e [ɣ] de 0,353. Non existen, por tanto, diferenzas significativas entre a realización destas consoantes e os grupos estabelecidos.

Táboa 11: Mediana dos usos no G1 das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Sen Estudos	99,59	0,00	0,00
Primarios	99,17	0,00	0,00

3.1.3.2. Grupo 2

Este é o grupo que maior variación presenta. En canto ao *xénero*, mostra unha posíbel diferenza na pronuncia da fricativa velar segundo as medianas (táboa 12).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 12: Mediana dos usos no G2das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *xénero*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Muller	5,63	2,78	51,72
Home	5,88	40,00	57,14

A proba Kruskal-Walis confirma que a distribución das tres pronuncias é a mesma entre os dous grupos estabelecidos, pois [h] ten un índice de significación de 0,284, [x] de 0,524 e [ɣ] de 0,622. Polo tanto, ser muller ou home non é determinante para o uso destas formas dentro do G2.

A variábel *nivel de estudos* —neste grupo tan só primarios, secundarios e universitarios— (táboa 13), presenta unhas medianas crecentes en canto a [ɣ], mentres que son descendentes en [x] e, sobre todo, en [h]. Con todo, a distancia non se aprecia considerábel.

Táboa 13: Mediana dos usos no G2 das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Primarios	14,55	26,44	20,00
Secundarios	5,94	33,19	42,57
Universitarios	0,00	0,00	95,00

A proba Kruskal-Walis confirma que a distribución das tres pronuncias é a mesma entre os grupos estabelecidos, pois [h] ten un índice de significación de 0,181, [x] de 0,180 e [ɣ] de 0,641. Non existen, por tanto, diferenzas significativas entre a realización destas consoantes e a variábel *nivel de estudos*.

Táboa 14: Mediana dos usos no G2das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Galego	7,55	21,65	14,00
Gal.Esp	5,44	28,56	68,32
Español	0,00	0,00	100,00

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A última variábel que se tivo en conta para este grupo é a de *lingua habitual* (táboa 14). Neste sentido, atopamos un descenso no uso da gheada, independentemente do tipo, até o punto de non existir no subgrupo de españolfalantes.

Do mesmo modo,aplícase a proba Kruskal-Wallis. Segundo esta, atopamos unha distribución normal pois [h] ten unha significación de 0,466, [x] de 0,679 e [ɣ̞] de 0,870.

3.1.3.3. Grupo 3

Este grupo, aparentemente, continúa o proceso de substitución das formas propias da gheada, así como da desaparición deste fenómeno xa visto no G2. Polo tanto, os resultados que se poidan ver a teor das medianas dos datos serán semellantes aos xa vistos no anterior epígrafe.

En canto ao *xénero* (táboa 15), apréciase que en ambos os dous predominan os casos sen gheada sobre a pronuncia larínxea. Do mesmo xeito, a fricativa larínxea apunta un maior uso entre os homes do que entre as mulleres. Pola contra, a pronuncia [ɣ̞] ten maior presenza entre as mulleres.

Táboa 15: Mediana dos usos no G3 das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *xénero*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Muller	0,00	19,51	77,59
Home	21,28	19,15	59,57

Con todo, a proba Kruskal-Wallis tan só rexeita a hipótese nula no caso de [x], pois presenta unha significación de 0,046, moi próxima do nivel mínimo de 0,05, mais que nos obriga a aceptar que existe certa liberdade de distribución entre as categorías muller-home nesa pronuncia. Pola contra, non existe variación en [h] dado que a significación é de 0,121, nin en [ɣ̞], con 0,513.

En canto á variábel *nivel de estudos* (táboa 16), fronte ao que se poida apreciar nas medianas, onde destaca o descenso, de novo, do uso de [h] fronte ao ascenso de [x] e sobre todo de [ɣ̞], a proba de Kruskal-Wallis apunta que a distribución de uso é igual en todos os casos. Deste modo, [h] ten unha significación de 0,279, [x] de 0,137 e [ɣ̞] de 0,807.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 16: Mediana dos usos no G3 das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Primarios	21,28	19,15	59,57
Secundarios	12,50	35,00	52,50
Universitarios	0,00	19,51	77,59

A última das variábeis que se tivo en conta para este grupo é a da *lingua habitual*. Segundo as medianas (táboa 17), as persoas con *lingua habitual* galego son as que máis empregan [h], con todo, [x] é a pronuncia máis estendida e, de forma case ocasional, utilizan [ɣ̞]. As que empregan galego e español ou só español teñen un comportamento parello. Deste xeito, presentan [ɣ̞] como pronuncia maioritaria e, en caso de empregaren gheada, fronte á larínxea, é máis usual a velar.

Táboa 17: Medina dos usos no G3 das pronuncias [h], [x] e [ɣ] en relación á gheada, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	[h]	[x]	[ɣ]
Galego	25,00	70,00	5,00
Gal.Esp	0,00	19,15	77,59
Español	1,83	16,39	81,78

Pese a esta lectura dos datos, a proba Kruskal-Wallis afirma que non se atopa variación en ningún dos casos, dado que o índice de significación de [h] é 0,189, de [x] é 0,500 e de [ɣ̞] é 0,172.

3.1.4. Gheada tras nasal

Tomouse de forma separada o contexto tras nasal pola tendencia diverxente que presenta a respecto do contexto tras vogal ou inicial. Mentres que nestes últimos casos a tendencia na zona occidental de Galiza é a aparición da gheada (ben larínxea, ben velar), tras nasal pódense dar varias posibilidades: non se producir gheada (ou só en palabras de alta frecuencia como *ninguén*, *ningún*... e compostas do prefixo *en–* e palabras que comezan por *g–*), producirse gheada (coas características propias do lugar) ou que se perda o trazo [+voceada], dando como resultado unha consoante oclusiva velar non voceada

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[k]. Esta é a pronuncia máis común en toda a zona atlántica, nalgúns lugares en coexistencia coa oclusiva velar voceada [g].

Nas zonas en que a gheada era a única pronuncia posíbel, o [ɣ̞] pasou a ser alleo ao sistema fonolóxico. De aí que houbese lugares que estendesen o uso da gheada tamén ao contexto tras nasal. Noutra deriva paralela, este [g] sufriu un proceso de desonorización, pasando a ser oclusivo velar non voceado [k], un fonema que non é estraño no sistema (Santamarina, 1980).

Na Illa de Ons atopamos que este último é o proceso que se produciu como resultado tradicional. Con todo, tampouco é raro escoitar a forma [g] no G1. No caso do G2, o resultado non voceado é case inexistente. Curiosamente, un informante deste grupo emprega gheada tras nasal nunha única ocasión [ẽŋhaɲʊ][4], polo que non se terá en conta esta forma para a análise estatística. Por último, no G3 non se recolle ningún caso non voceado (táboa 18).

Táboa 18: Distribución das pronuncias [ɡ] e [k] de gheada tras nasal segundo a variábel *idade*. Datos numéricos e porcentuais.

	[ɡ]		[k]	
G1	10	27%	27	73%
G2	10	83%	2	17%
G3	13	100%	0	0%
Total	33	53%	29	47%

A primeira das variábeis que se analiza é a *idade*. As medianas (táboa 19) indícannos un descenso da velar non voceada xa apreciado nas porcentaxes anteriores, en aras da voceada, que no G2 e G3 se desmarca totalmente do G1, segundo as porcentaxes.

Táboa 19: Mediana dos usos en canto á frecuencia de uso das pronuncias [ɡ] e [k] tras nasal, dividida segundo a variábel *idade*.

	[ɡ]	[k]
G1	37,50	62,50
G2	100	0,00
G3	100	0,00

4 Lembremos que, ademais, é deses casos de prefixación sobre palabras que xa de seu tiñan gheada.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Por contra, a proba Kruskal-Wallis confirma que a variación é relevante na pronuncia, pois a significación é inferior a 0,05 (0,018). A este respecto, Mann-Whitney identifica a relación entre o G1 e o G3 como eixo diverxente, pois entre eles dáse unha significación de 0,009. Pola contra, entre os G1 e o G2 os índices son de 0,151 e entre o G2 e G3 0,432.

En canto á variábel *xénero*, a mediana parece indicar que só hai tendencia diverxente na pronuncia [g], a xulgar polos datos (táboa 20). Así e todo, a proba Kruskal-Wallis confirma que non existe variación entre estes dous grupos estabelecidos, pois a significación é superior ao valor de seguranza (0,351).

Táboa 20: Mediana dos usos das pronuncias [g] e [k] tras nasal, dividida segundo a variábel *xénero*.

	[g]	[k]
Muller	9,38	4,63
Home	4,40	4,60

Nas medianas do *nivel de estudos* (táboa 21) percíbese a desaparición da pronuncia [k] nos niveis de estudos máis altos. En cambio, na voceada [g], permanecen ao longo dos catro grupos estabelecidos. Con todo, chama a atención a desigualdade máis evidente nas medianas das persoas con estudos primarios, fronte á equitatividade nas de sen estudos.

Táboa 21: Mediana dos usos das pronuncias [g] e [k] tras nasal, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	[g]	[k]
Sen Estudos	2,50	2,50
Primarios	4,28	6,73
Secundarios	2,00	0,00
Universitarios	5,00	0,00

Kruskal-Wallis estabelece a relación entre a escolla destas pronuncias e a variábel *nivel de estudos*, en tanto que a significación é inferior a 0,05, concretamente 0,042. Mann-Whitney determina que as producións diverxentes están entre primarios e universitarios, cun

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

índice de significación de 0,019. En oposición, no resto de relacións non se pode falar de significatividade, tal e como se extrae dos datos: entre sen estudos e primarios (0,661), sen estudos e secundarios (0,381), sen estudos e universitarios (0,151), primarios e secundarios (0,154) e secundarios e universitarios (1,000).

Por último, a variábel *lingua habitual* presenta unhas medianas que marcan maior uso de [g] que de [k] por persoas que teñen parcial ou totalmente o español nas súas intervencións diarias (táboa 22). Pola contra, tan só as persoas monolingües en galego contan coa pronuncia [k] entre as súas posíbeis.

Táboa 22: Mediana dos usos das pronuncias [g] e [k] tras nasal, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	[g]	[k]
Galego	6,78	9,23
Gal.Esp.	4,00	0,00
Español	3,00	0,00

Neste caso, tal e como se apreciaba nas medianas, existe unha correlación entre a *lingua habitual* e a escolla de pronuncias voceada ou non voceada. A significación é inferior a 0,05 (concretamente 0,019), por tal motivo, existe relación entre a variábel e a pronuncia. A proba *post-hoc* de Mann-Whitney identifica esta variación entre os grupos de persoas galegofalantes e aquel que emprega tanto o galego como o español (0,039). Nos outros dous casos non existe variación estatisticamente relevante.

Se trasladamos estas análises ao que acontece dentro de cada un dos grupos de idade estabelecidos, o resultado estatístico en todos os casos é superior a 0,05 segundo a proba non paramétrica de Kruskal-Wallis. Por tal motivo, evitamos presentar as análises neste traballo para non alongar a redacción a sabendas de que non nos levará a ningures.

Esta realidade pódese deber ao baixo número de informantes en cada un dos grupos, que presenta un resultado que, se houber máis informantes e datos, podería ser outro.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

3.2. Sistema de sibilantes

Entendemos por sibilante toda aquela consoante fricativa que se xera ao expulsar o aire ao longo dunha canle estreita formada pola lingua e que desemboca nun obstáculo final, que en galego son sempre os dentes.

Para comprender o sistema ou sistemas de sibilantes vixentes na actualidade, cómpre partir do que se presupón para a Idade Media. Estabelecemos, xa que logo, dous pares de fricativas (prepalatais e apicoalveolares) e un par de africadas dentoalveolares, opostas todas elas polo trazo voz.

Deste xeito, temos seis fricativas que deron como resultado as tres que atopamos no galego estándar (Álvarez e Xove, 2002: 38): fricativa palatal, fricativa apical e fricativa interdental. Iso si, para o caso desta última, as *NOMIGa* e as gramáticas recentes aceptan, no canto dunha interdental, outro tipo de sibilante, sen entrar en descricións fonéticas, mais sobreentendendo ben apical ben laminal (Álvarez e Xove, 2002: 40).

Neste segundo epígrafe, analizaremos o caso do *seseo*, o *ceceo* e a *despalatalización*. Todos estes fenómenos son un reaxuste do sistema de sibilantes que comezou na época medieval e que continúa activo.

3.2.1. Os sistemas actuais de sibilantes

Para comprendermos a variabilidade en canto ao sistema de sibilantes presentes no noso territorio na actualidade, é preciso partirmos da reconstrución do sistema que se estabelece como dominante na Idade Media. A este respecto, atopamos a proposta de Mariño (2016: 316-349) —entre outros autores—, quen nos indica a existencia de tres pares de sibilantes opostas polo trazo [±voceado], a saber, fricativa apicoalveolar, africada predorsodentoalveolar e fricativa palatal.

Con todo, apunta Mariño (2016: 343) que "[a]índa que as fontes de estudo dispoñibles son informativamente moi pobres e esixen pronunciarse con suma cautela a respecto disto, [...] a desafricación da consoante africada palatal sonora e a súa confluencia con /ʒ/ debía de estar xa moi difundida ao comezar o século XIII". Esta confluencia tamén se acabou dando entre a africada e a fricativa palatais non voceadas, como apunta unhas liñas máis adiante este mesmo autor:

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

"a desafricación afectou tamén a consoante africada palatal xorda nas variedades centrais e meridionais do portugués, pero non nas variedades setentrionais".

Xa na Idade Media comezaron os dous procesos máis relevantes que influíron no sistema de sibilantes e que deron orixe aos actuais. Por un lado, a xa mencionada perda do punto africado, que converteu as africadas predorsodentoalveolares en fricativas e, polo outro, a perda do trazo [+voceado], que reduciu estes tres pares de fricativas a tan só tres elementos (Mariño, 2016: 344-349).

Estes dous procesos compártenos moitas das linguas románicas. Na nosa contorna, tan só escapan da perda do trazo [+voceado] o portugués e algunha illa lingüística do territorio galego. Este sistema, rexistrado en Hermisende (Zamora) e Lobios e Entrimo (Ourense), é o que González González (1991) e Fernández Rei (1990: 210-211) denominan Sistema Arcaico (SA). Costas (1994: 244-248) cuestiona a evolución que se presenta implícita na teoría destes dous autores. Do mesmo xeito, puntualiza con diversos subsistemas, algúns xa apuntados por Fernández Rei.

Unha descrición actual dos sistemas de sibilantes empregados no concello de Entrimo podémolo atopar en Rodríguez Rodríguez (2018), que nos amosa tres subsistemas en convivencia. O mesmo acontece con Costas (2017) a respecto dos subsistemas do Val do Ellas.

O sistema xurdido despois da perda do trazo [+voceado], con tan só tres elementos en oposición [s̪] [s] e [ʃ], é o que Fernández Rei (1990) e González González (1991) denominan Sistema de Transición (ST) e que Costas postula coexistente co SA xa na Idade Media. Esta idea tamén nola deixa ver Mariño (2016: 346) "con ritmos e cronoloxías distintos que os investigadores, actuais e futuros, dificilmente poderemos desentrañar".

Nos datos recollidos para o *ALGa* III (1999), este sistema aparece en Camariñas, Carnota, Noia e, con menos vitalidade, en Rianxo e Pontevedra. A este respecto, Fernández Rei determina:

> Nas zonas da Coruña de seseo predorsal hai vinte anos podía constatarse que nalgunhas vilas costeiras o seseo tiña realización apical (Camariñas e Rianxo, por ex.), mentres que nas parroquias do rural veciñas o seseo era

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

> predorsal (Camelle no concello de Camariñas, Taragoña ou Asados no de Rianxo). E esa oposición seseo apical (vilego e mariñeiro) fronte a predorsal (rural e labrego) en boa parte segue existindo hoxe. (Fernández Rei 2004: 309)

Precisamente na cidade de Pontevedra, Mariño estabelece probábel a existencia do ST desde o século XVI atendendo ás consideracións de Álvarez e Rodríguez Montederramo (2002: 262). Polo seu lado, Costas (1994: 262) estende o territorio ocupado por este sistema a lugares puntuais do norte da ría de Pontevedra e do concello de Vigo, así como ás "aldeas arraianas portuguesas de Rio de Onor e Guadramil, en Rihonor, na provincia de Zamora".

Sexa como for, este sistema está desaparecido, pois xa González González e Fernández Rei marcan que se atopa en vías de extinción. Non obstante, todos os autores concordan en que do ST derivan todos os que teñen desfonoloxización de parte ou da totalidade destes tres elementos.

Atopamos, xa que logo, o que González González (1991) denominou Subsistema do galego común, Fernández Rei (1990) Sistema Moderno non seseante (SM-I) e Costas Subsistemas thetaístas. Nel dáse a oposición entre unha fricativa apical [s̪], unha fricativa palatal [ʃ] e, como innovación, unha fricativa interdental [θ] aparece no lugar da fricativa laminal [s] no ST. Costas advirte que neste sistema, aínda que exista uniformidade de uso en posición de ataque silábico, podemos atopar realizacións distintas en coda silábica: oposición entre [θ] e [s̪], desfonoloxización en [s̪] ou supresión deste elemento.

Na actualidade tamén convive cos anteriores o Sistema Moderno seseante (SM-II), seguindo a denominación de Fernández Rei; Subsistema occidental, segundo González González; ou Subsistemas occidentais ou seseantes, de acordo con Costas. Este sistema —ou, máis ben, sistemas— caracterízanse pola desfonoloxización das fricativas laminal [s] e apical [s̪], ben en favor dunha ou ben en favor da outra, mais en oposición á fricativa palatal [ʃ].

Enténdese por desfonoloxización a perda de pertinencia fonolóxica dun determinado elemento fonético en aras doutro co que estabelecía oposición. Deste xeito, podemos describir un sistema en que as formas opostas son a palatal [ʃ] e a apical [s̪], situado no *ALGa* III (1999) e por

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Fernández Rei (1990: 212) nas falas da Ría da Arousa (salvo Ribeira), do norte da Ría de Pontevedra e dunha área que ascende desde o río Ulla, pasando por Santiago e o Val do Dubra. Pola contra, o sistema en que se opón a palatal [ʃ] e a laminal [s] atopámolo desde a Costa da Morte até o Barcala e o Xallas, así como no Morrazo, o Fragoso e o concello do Covelo.

Esta desfonoloxización deu orixe a outros sistemas con menor difusión no tempo en que se realizaron as enquisas do Atlas. Porén, Fernández Rei e González González dan conta deles e Costas revísaos e actualízaos. Referímonos, neste caso, ao que González González chama Subsistema Innovador. Aparece de forma esporádica en puntos en que se emprega o SM-II laminal. Mais Fernández Rei (1990: 212) puntualiza que aparece "especialmente nos 'novos'".

Do mesmo xeito, tamén se rexistraron sistemas en que a desfonoloxización se dá en favor da interdental [θ] en oposición á palatal [ʃ] ou mesmo á apical [s̪] (por despalatalización). E puntos en que este ceceo non é sistemático, senón que flutúan a interdental e outra fricativa (apical e/ou laminal) fronte á palatal.

A problemática destas descricións radica en que se fai unicamente unha idealización dos usos reais. É dicir, non existe un estudo pormenorizado, a partir dun corpus transcrito, que permita estabelecer cal é a realidade destes usos e a que se deben os diversos sistemas que conviven nun mesmo lugar, en caso de que os haxa. Sobre esta particularidade advirte González González, pois é consciente da coexistencia de dous ou máis sistemas nun mesmo lugar.

> [S]incronía non quere dicir estatismo no estado da lingua que se pretende estudiar. Moi ó contrario, no seu existir concreto hai unha interdependencia entre ser e devir, por iso non pode sorprender que mentres que en determinadas zonas do territorio o subsistema de sibilantes se presenta considerablemente estable –sobre todo na área ocupada polo sistema do galego común–, noutras se atope, en cambio, nun proceso de fonda transformación (González González, 1991: 547)

Neste sentido, apunta dous factores que inflúen na evolución en curso. O primeiro deles é a idade e o segundo é un factor socio-

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

económico. Este último, determina González González, está marcado polos oficios que desempeñan tradicionalmente as persoas dun lugar concreto. Pódense incluír, ademais, *nivel de estudos*, *lingua habitual* e mesmo aventurar que o *xénero* poida influír.

3.2.2. Seseo

O seseo é un fenómeno que transcende o mundo lingüístico e tamén se debate en círculos non lingüísticos. Este feito leva a que teña certa repercusión social que, moi probabelmente, está na base do retroceso xeográfico e social deste fenómeno (García de Diego, 1984: 34; Zamora Vicente, 1986: 5-6; Fernández Rei, 1990: 193). Moitos dos prexuízos que aparecen ligados ás realizacións seseantes tamén se atopan nas primeiras gramáticas e dicionarios (Saco y Arce, 1868; Valladares, 1892).

En canto á definición que se fornece, nas gramáticas máis recentes descríbese a partir das falas non seseantes e mesmo se confunden fonemas con grafías. Carvalho (1966: 62-63) defende que "[e]n algunas comarcas [...] hay *seseo*, o sea, que la *c* se pronuncia como *s*. [...] Pero el *seseo* debe ser considerado un hábito fonético dialectal". Non obstante, nunha nota a rodapé, Carvalho apunta que "[e]l *seseo* es propio del dialecto atlántico u occidental; pero dentro de la zona correspondiente hay comarcas en que se distinguen *s* y *z*. Existe también un *seseo* reducido a la consonante final de palabra. Óyese *cerceira* 'cerezo', pero *rapás* 'muchacho' (y consecuentemente, *rapases* 'muchachos')". Salvando a paréntese final, que contradí a tese que acaba de estabelecer, o relevante desta nota é a consideración de seseo tanto en posición de ataque e coda silábica, como tan só na coda.

Polo tanto, habería un problema na definición, xa que non sería posíbel falar de substitución do *c* e do *z* polo *s*, pois tan só sería do *z* e en posición de coda. Tampouco sería correcto o xuízo de "final de palabra", dado que pode acontecer en posición medial, como no caso de *dezmo*.

Álvarez *et alii* (1986) parten do estándar para a consideración da pronuncia seseante e non seseante en oposición ao uso da interdental [θ], co problema xa mencionado de Carvalho. O interesante desta proposta é que conciben dous sistemas en igualdade e coexistencia e, do mesmo xeito, que a pronuncia está disgregada da grafía:

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

> Agora ben, no sistema proposto como estándar danse dúas normas alternativas, segundo se recolla ou non a existencia do fonema /θ/, frente a /s/ e a /ʃ/ [...]. No segundo caso aténdese ó sistema da área occidental, seseante, que na simplificación do sistema antigo cara ó moderno, non xerou o fonema interdental. A existencia destas dúas normas non ten repercusións gráficas, só de lectura (Álvarez *et alii*, 1986: 31-32)

Pola súa parte, Álvarez e Xove consideran a existencia de dúas áreas: unha en que a oposición se dá entre a fricativa interdental e a apical e outra en que son a fricativa laminal e a apical as que se atopan en distribución complementaria. Este último par é o que identifican co seseo. Polo tanto, en ningún momento contemplan a posibilidade de que estes dous fonemas aparezan nos contextos esperábeis un do outro, é dicir, están a describir o ST, pese a que todos os estudosos apuntan á súa práctica desaparición. Ademais, mencionan que o seseo pode afectar á fricativa palatal, pero sen dicir de que forma.

> O seseo consiste na existencia no sistema estándar dun fonema /s/ realizado como laminal [s], que corresponde a /θ/ do sistema non seseante; este fonema oponse a /s̻/, realizado como apical [s̻] nos dous subsistemas [...]. O seseo presenta aínda outras variantes dialectais, que poden afectar tamén ó fonema /ʃ/. Na lingua culta emprégase habitualmente o subsistema non seseante (Álvarez e Xove, 2002: 39)

Por último, Freixeiro Mato considera que o seseo é a ausencia da interdental, sen especificar nada a respecto da estruturación do sistema e sen definir realmente o que é o fenómeno.

> Pódese definir o seseo como a ausencia, nunhas determinadas áreas xeográficas, do fonema fricativo interdental xordo /θ/ do galego común, mantendo nas mesmas posicións un *s*, aínda que este admita diferentes realizacións (Freixeiro Mato, 2006: 162)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

En canto aos estudos fonéticos, Fernández Rei (1990: 189) describe este fenómeno como "a ausencia de /θ/ e a presencia dun *s* nas mesmas posicións nas que no galego común hai /θ/". Cabe dicir que esta definición preséntase incompleta, pois non explica cal é a pronuncia que pode aparecer en lugar da fricativa interdental, mesmo mesturando fonemas con grafías. Esta problemática resólvese nun artigo posterior en que se estabelece que o seseo "consiste na ausencia do fonema non sibilante fricativo apicodental xordo /θ/ (ou interdental xordo de carácter ciceante) e a presencia no seu lugar dunha sibilante fricativa apicoalveolar [s̻] (o *s* apical) ou ben lámino-alveolar [s] (o *s* predorsal)" (Fernández Rei, 2004: 307).

De toda esta problemática decatouse González González (2005), pois nestas definicións non hai unha descrición das múltiples realidades que subxacen baixo a etiqueta seseo. Como vimos máis arriba, existen varios sistemas que conviven actualmente en Galiza, polo que a denominación seseo é un concepto demasiado vago como para describir a realidade ou realidades que se engloban nel.

3.2.2.1. Análise espectrográfica das realizacións das sibilantes

Na Illa de Ons atopamos un sistema de sibilantes cunha desfonoloxización avanzada que afecta non só ás fricativas laminal e apical, senón tamén á palatal e no que, progresivamente, se vai incorporando a interdental.

Na táboa de sistemas de sibilantes proposta por Fernández Rei (1990: 211) e por González González (1991), o modelo do que teriamos que partir sería o Sistema de Transición, relativamente presente nas persoas de maior idade do G1 (Dopazo, 2017: 59). A desfonoloxización suporía a perda de pertinencia contrastiva entre as realizacións fricativas apical [s̻] e laminal [s].

Primeiro realizouse unha análise espectrográfica, previa á descrición do uso destes distintos sons. Repasáronse os estudos escritos a este respecto co fin de discriminar e identificar as fricativas sibilantes.

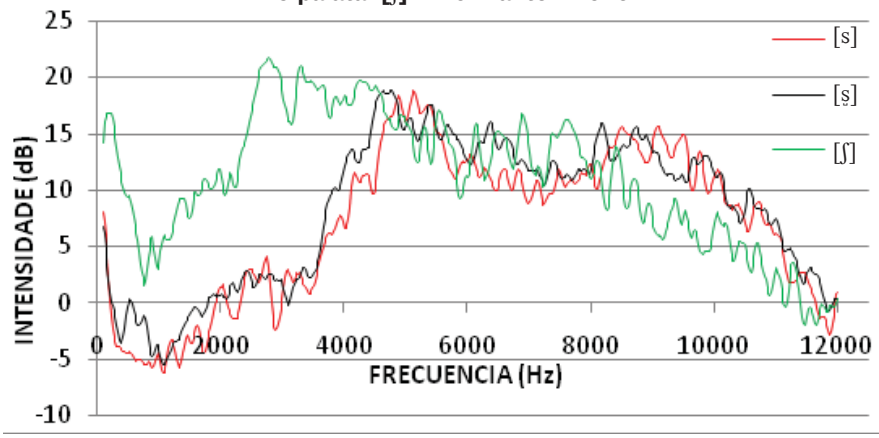
Dentro da análise acústica, Martínez Mayo (2000) e Rodríguez Álvarez (2018) estudan [s̻] [θ] e [ʃ] tomando como puntos clave a duración, a intensidade e as zonas de concentración de enerxía. Pola súa parte, Formoso (2001) extrae os picos de maior intensidade mostrados nun LPC (*Linear Predictive Coding*).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Máis recentemente, Labraña (2009 e 2014) traballou cos puntos máis elevados nun LPC, igual que se está a facer noutras linguas (Iribar e Turrez, 2015). Pola contra, outros estudos como o de Regueira (2014) ou o de Rial (2018), buscan os índices diferenciais das fricativas na intensidade (pico máis elevado e ca*ída final) a partir do espectro.* Do mesmo xeito, comproban os valores medios dos centros de gravidade.

Para este epígrafe introdutorio, vaise seguir o último modelo descrito. De primeiras, partirase da idea de que na Illa de Ons existen tres fricativas sibilantes: unha palatal [ʃ], outra apical [s̻] e unha terceira laminal [s], todas elas non voceadas (Dopazo, 2017). Ademais, poderase atopar unha cuarta fricativa, non sibilante, que gaña terreo entre os grupos de xente máis nova: a interdental [θ].

Gráfica 1: Comparativa de espectros medios das sibilantes laminal[s], apical [s̻] e palatal [ʃ]. Informante M1946.

A partir do corpus B, extraéronse oito das sibilantes que máis claramente se identifican como palatal, apical e laminal. A continuación, recolléronse os valores de intensidade para os primeiros 12 kHz (1024 valores) para cada unha delas e trasladáronse a unha gráfica, tal como aparece representado máis arriba (gráfica 1). Nela apreciamos que as fricativas apical (liña negra) e laminal (liña vermella) debuxan un perfil practicamente idéntico, co pico máis elevado arredor dos 4500Hz e a caída a partir dos 9000Hz. En cambio, a fricativa palatal (liña verde) difire das outras dúas, co pico máis elevado arredor dos 3000Hz e a caída a partir dos 7000Hz.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

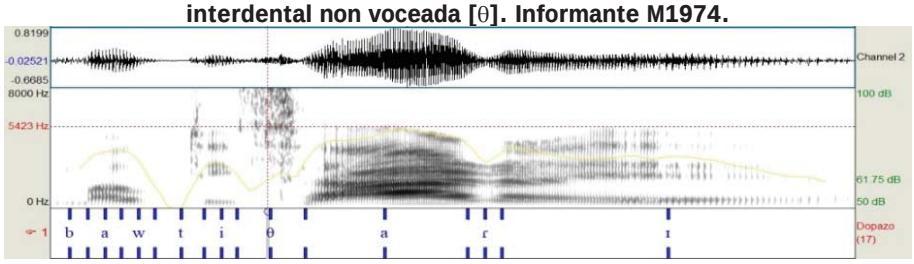
Os espectros, á luz dos datos, non axudan a estabelecer diferenzas entre a apical e a laminal. Polo tanto, botouse man dos centros de gravidade. Na táboa 23, as medias e as medianas dan conta dunha distribución en que a laminal presenta valores medios arredor de 7500Hz, a apical arredor de 6000Hz e a palatal arredor de 4000Hz. Esta nova proba presenta unha posíbel evidencia para a distinción das tres fricativas, con especial interese na laminal e apical.

Táboa 23: Valores de media, mediana, desviación típica, máximo e mínimo dos centros de gravidade das fricativas laminal [s̻], apical [s̺] e palatal [ʃ] producidas por M1946.

	Laminal [s̻]	Apical [s̺]	Palatal [ʃ]
MEDIA	7539	6122	4116
MEDIANA	7392	6105	4300
DESV	512	464	527
MÁX	8278	6736	4766
MIN	7096	5414	3118

A distribución está corroborada pola análise Cluster, que estabelece conxuntos estábeis de membros dun mesmo grupo atendendo a valores predeterminados. Neste caso, non só marcou a existencia de tres grupos (laminal, apical e palatal), senón que tamén verificou a incorporación dos membros previamente seleccionados para eses grupos atendendo á percepción auditiva.

Imaxe 6: Espectrograma da realización *bautizare*, marcando a fricativa interdental non voceada [θ]. Informante M1974.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Por último, a fricativa interdental caracterízase, segundo Martínez Celdrán (1998: 70), por unha frecuencia de inicio de 3000Hz e de máxima intensidade de 5500Hz. Na imaxe 6 apréciase que a frecuencia de inicio da interdental está entorno aos 3100Hz e a intensidade máxima se dá aos 5423Hz.

3.2.2.2. Análise dos datos

Como acabamos de ver, na Illa de Ons aparecen catro fricativas. Para este punto concreto, o seseo, imos ver a distribución que presentan a fricativa apical e a laminal —así como a progresiva incorporación da fricativa interdental— nas posicións derivadas dos pares medievais apicoalveolar e predorsodentoalveolar. A análise referirase tan só ao contexto de ataque silábico[5].

O que se busca neste epígrafe é dar unha visión holística da desfonoloxización destes dous contextos, atendendo os factores estabelecidos e a progresiva introdución da interdental por influencia das normas do galego e do español.

Táboa 24: Distribución das fricativas apical [s̻], laminal[s], interdental [θ] e palatal [ʃ]. Datos totais e porcentaxe que representan.

	[s̻]	[s]	[θ]	[ʃ]
G1	3030	1138	82	692
	61%	23%	2%	14%
G2	1623	200	363	259
	66%	8%	15%	11%
G3	1566	8	418	110
	75%	0%	20%	5%
Ttal	6219	1346	863	1061
	66%	14%	9%	11%

Debemos ter en conta que, ademais do seseo, entran en xogo dous fenómenos máis que afectan o sistema de sibilantes: o *ceceo* e a *despalatalización*. Na táboa24, aparecen os datos recollidos no

5 Para a desfonoloxización producida entre a laminal e a apical, nos contextos esperábeis unha da outra na Illa de Ons, remitimos ao artigo de Dopazo (2017).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

corpus para as catro fricativas que acabamos de describir, xunto coas porcentaxes correspondentes.

Estes datos tan só se corresponden co cómputo final de casos rexistrados para cada unha das fricativas. As porcentaxes demostran que a apical é a máis empregada, a laminal perde usos até a práctica desaparición no G3, a interdental segue o proceso inverso da anterior (táboa 24). Por último, a palatal parece tamén diminuír o uso. Con todo, para a análise do seseo precisamos tan só a distribución da laminal e da apical nos contextos esperábeis, así como nos que son propios da outra fricativa.

Segundo a nomenclatura empregada polos estudosos Fernández Rei (1990), Costas (1994) e González González (2005), no paso do ST ao SM-II tense que dar un período de desfonoloxización en que ambas as dúas fricativas están presentes. Este é o caso da Illa de Ons. Estamos nun momento en que a fricativa laminal e a fricativa apical continúan presentes. Deste xeito, o que queremos analizar é en que medida unha ou outra avanza cara a se converter na dominante deste sistema. Polo tanto, clasificamos os datos atendendo á evolución fonética previa a este proceso de desfonoloxización e clasificámolos en "esperábeis", aquelas realizacións que se manteñen fieis á evolución, e en "desfonoloxizados", aquelas que aparecen nos contextos propios da outra realización.

Táboa 25: Distribución das fricativas apical [s̻] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado. Datos totais e porcentaxe que representan.

	Esperábel		Desfonolox.	
	[s̻]	[s]	[s̻]	[s]
G1	2586	741	397	444
	61%	18%	10%	11%
G2	1435	123	77	188
	79%	7%	4%	10%
G3	1526	6	2	40
	97%	0%	0%	3%
Ttal	5547	870	476	672
	73%	12%	6%	9%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Cunha lectura superficial dos datos, podemos entender, xa que logo, que o seseo ten tendencia a desaparecer e que esta deriva está ligada á variábel *idade*. Do mesmo xeito, a práctica desaparición da fricativa laminal tamén apunta a esta explicación.

Táboa 26: Mediana de frecuencia de uso das fricativas apical [s̻] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *idade*.

	Esperábel		Desfonoloxizado	
	[s̻]	[s]	[s̻]	[s]
G1	66,35	14,89	8,64	7,81
G2	92,54	0,00	5,56	0,00
G3	99,14	0,00	0,51	0,00

Se botamos man da estatística, as medianas (táboa 26) indican que os contextos esperábeis son, maioritariamente, de fricativas apicais nos tres grupos de idade. Con todo, no G1 os casos de desfonoloxización presentan unha mediana bastante próxima entre a laminal e a apical. Isto rompe no G2, mostrando unha tendencia á desaparición do seseo laminal. Pola contra, no G3 tanto a laminal, en todo tipo de contextos, como a apical, en contextos de desfonoloxización, apuntan á desaparición tendo en conta os ínfimos datos de mediana expostos.

Táboa 27: Resultados da proba *post-hoc* Mann-Whitney do uso da fricativaapical [s̻] e laminal[s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *idade*.

	Esperábel		Desfonoloxizado	
	[s̻]	[s]	[s̻]	[s]
G1-G2	0,001	0,002	0,207	0,005
G1-G3	0,001	0,000	0,072	0,000
G2-G3	0,311	0,536	0,588	0,485

Procedemos á comprobación estatística a través da proba non paramétrica Kruskal-Wallis. De tal modo, determina que, en contextos esperábeis, tanto a apical como a laminal presentan variación significativa (0,000), mentres que nos contextos desfonoloxizados, tan só fica sen se

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

dar na pronuncia apical (0,152). Mann-Whitney determina que o G1 é o que marca a diferenza, tanto a respecto do G2 como do G3 en contexto esperábel como desfonoloxizado (táboa 27).

A continuación, a variábel *xénero* presenta as medianas que se recollen na táboa 28. Nelas podemos observar como, tanto en contextos esperábeis como desfonoloxizados, as mulleres empregan case en exclusiva as realizacións laminais, mentres que as apicais presentan un uso parello entre os dous xéneros identificados.

Táboa 28: Mediana de frecuencia de uso das fricativas apical [ʂ] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *xénero*.

	Esperábel		Desfonolox.	
	[ʂ]	[s]	[ʂ]	[s]
Muller	68,15	12,62	6,19	6,90
Home	78,27	0,00	6,43	0,08

Se analizamos estes datos estatisticamente, a variación non é significativa na fricativa apical (0,075 contexto esperábel e 0,989 desfonoloxizado) mentres que na fricativa laminal debemos falar de relevancia, pois non sobe de 0,032 a significación en contexto esperábel e de 0,030 desfonoloxizado.

Táboa 29: Mediana de frecuencia de uso das fricativas apical [ʂ] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	Esperábel		Desfonolox.	
	[ʂ]	[s]	[ʂ]	[s]
Sen Est.	56,83	24,70	6,21	12,26
Primar.	70,27	11,23	6,32	5,07
Secund.	92,54	0,00	7,46	0,00
Univers.	90,28	0,09	0,97	0,09

En canto á variábel *nivel de estudos*, as medianas indican unha distribución case parella entre os dous primeiros grupos e os dous segundos (táboa 29). Así e todo, existe certa tendencia maior ao uso das

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

formas laminais (tanto en contextos esperábeis como desfonoloxizados) no grupo de persoas sen estudos, probabelmente por estar integrado na súa practica totalidade por mulleres.

A proba non paramétrica de Kruskal-Wallis identifica que a variación non é significativa para a pronuncia apical en contexto desfonoloxizado (0,589). Pola contra o resto de pronuncias atópanse por baixo do 0,050 de significación (apical esperábel 0,023; laminal esperábel 0,018; e laminal desfonoloxizada 0,035), polo que aplica sobre elas a relevancia da variábel.

Táboa 30: Resultados da proba *post-hoc* Mann-Whitney do uso da fricativa apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	Esperábel		Desfonolox.	
	[s̪]	[s]	[s̪]	[s]
S.E.-Prim.	0,263	0,125	0,670	0,140
S.E.-Sec.	0,001	0,001	0,731	0,002
S.E.-Univ.	0,132	0,132	0,240	0,180
Prim.-Sec.	0,012	0,027	1,000	0,048
Sec.-Univ.	0,731	0,731	0,628	0,731

Así que, á luz dos datos fornecidos pola proba *post-hoc* Mann-Whitney, a diverxencia de uso áchase entre os grupos de estudos secundiarios e o das persoas sen estudos, así como tamén co de estudos primarios en todas as realizacións do contexto esperábel e a fricativa laminal desfonoloxizada.

Táboa 31: Mediana de frecuencia de uso das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	Esperábel		Desfonolox.	
	[s̪]	[s]	[s̪]	[s]
Gal.	69,64	11,23	7,89	5,26
Gal.Esp.	99,62	0,00	0,38	0,00
Esp.	97,86	0,09	0,97	0,09

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Finalmente, no que ten que ver coa variábel *lingua habitual*, apréciase nas medianas de novo que a laminal é a menos empregada e case en exclusiva polas persoas galegofalantes (táboa 31). Así e todo, o índice de uso é bastante baixo. Curiosamente, tamén se pode observar que teñen maior índice de desfonoloxización as persoas españolfalantes que quen empregan o galego e o español como lingua habitual.

Se analizamos estes datos estatisticamente, atopamos que hai indicios de significación para os contextos esperábeis (apical 0,018 e laminal 0,011), mentres que nos contextos desfonoloxizados a apical presenta variación (0,031) mais a laminal non (0,051), aínda que cuns índices moi próximos á significación.

Táboa 32: Resultados da proba *post-hoc* Mann-Whitney do uso da fricativa apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	Esperábel		Desfonolox.	
	[s̪]	[s]	[s̪]	[s]
Gal.-G.E.	0,003	0,011	0,072	0,018
G.E.-Esp.	0,412	0,788	1,000	0,788
Gal.-Esp.	0,224	0,321	0,009	0,377

Mann-Whitney, segundo os datos recollidos na táboa 32, identifica a diferenza nos usos das formas esperábeis entre galegofalantes e persoas que empregan galego e español (0,003 apical e 0,011 laminal), así como tamén nas formas desfonoloxizadas da fricativa laminal (0,018). Do mesmo xeito, tamén entre as galegofalantes e as españolfalantes en contexto desfonoloxizado as fricativas apicais (0,009).

Estas mesmas variábeis podémolas analizar independentemente dentro dos tres grupos de idade marcados co fin de achar se a variación se ofrece con maior claridade neles.

3.2.2.2.1. Grupo 1

Este é o grupo que maior índice de uso presenta tanto de casos desfonoloxizados como da fricativa laminal en xeral. Na distribución das medias segundo a variábel *xénero* (táboa 33) apreciamos, en primeiro lugar, que a laminal ten medianas máis elevadas entre as

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

mulleres, tanto en contexto esperábel (22,22 mulleres, 12,05 homes) como desfonoloxizado (8,08 mulleres, 4,38 homes).

No primeiro, apréciase a inversión das fricativas principais, pois os homes teñen unha tendencia máis elevada que as mulleres ao uso das apicais (60,61 mulleres, 70,27 homes). No contexto desfonoloxizado, aínda que os datos son próximos, hai certa distancia (7,41 mulleres, 13,97 homes).

Estes datos indican que as mulleres empregan máis a frivativa laminal. Isto acontece nos contextos esperados, pero tamén é a solución máis estendida para a desfonoloxización. Noutras palabras, como a laminal é a fricativa que goza de maior uso para a desfonoloxización, é menos posíbel que a apical vaia aparecer nos contextos esperábeis da laminal.

Non obstante, no grupo dos homes dáse o caso oposto, pois a apical é a máis empregada para a desfonoloxización, polo que é menos probábel que apareza a laminal en contextos esperábeis da apical.

Táboa 33: Mediana de frecuencia de uso no G1 das fricativas apical [ʂ] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *xénero*.

	Esperábel		Desfonolox.	
	[ʂ]	[s]	[ʂ]	[s]
Muller	60,61	22,22	7,41	8,08
Home	70,27	12,05	13,97	4,38

A proba non paramétrica de Kruskal-Wallis determina que a distancia apreciada non é suficiente para falarmos de variación significativa. A laminal presenta uns índices de 0,204 tanto no caso de contextos esperábeis como desfonoloxizados. O mesmo acontece coa apical, pois en contextos esperábeis a significación é de 0,141 e en desfonoloxizados 0,132.

No tocante á variábel *nivel de estudos*, apréciase algo semellante á variábel anterior, as persoas sen estudos teñen medianas máis elevadas nas fricativas laminais en ambos os contextos, mentres que as de estudos primarios fan o propio coas fricativas apicais (táboa 34).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 34: Mediana de frecuencia de uso no G1 das fricativas apical [s̻] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	Esperábel		Desfonolox.	
	[s̻]	[s]	[s̻]	[s]
Sen Est.	56,83	24,70	6,21	12,26
Primar.	68,13	13,76	9,74	7,11

De acordo con Kruskal-Wallis, a distancia entre os grupos é insuficiente para estabelecer unha correlación entre esta variábel e o fenómeno analizado, cun índice de significación en contextos esperábeis de 0,230 na apical e 0,649 na laminal. Do mesmo modo, os datos dos contextos non etimolóxicos tamén carecen de significación tanto na apical (0,459) como na laminal (0,508). Polo tanto, a variábel *nivel de estudos*, para este grupo de idade, non inflúe.

3.2.2.2.2. Grupo 2

Este grupo, segundo vimos, está en pleno proceso de cambio do SM-II ao SM-I (Fernández Rei, 1990: 211). É dicir, nel apréciase o proceso de introdución da fricativa interdental por influencia da norma, tanto do galego como do español. Xa que logo, analizaremos a interdental, pois entra en xogo neste novo sistema de sibilantes.

Antes de máis, cómpre destacar que non se considerou esta fricativa no G1 pois, pese a se detectaren producións semellantes á interdental (en realidade laminodentais), este fenómeno, coñecido como ceceo, vaise tratar no punto seguinte. Do mesmo xeito, todas as producións interdentais dos outros dous grupos en contexto non esperábel traballaranse como ceceo. Aínda que é unha decisión discutíbel, a diferenza entre o G1 e os outros dous radica na natureza da pronuncia (laminodental no G1 e interdental no G2 e G3). Ademais, o feito de que a pronuncia interdental apareza nos grupos de idade máis novos garda, aparentemente, unha relación directa co incremento no *nivel de estudos* e, xa que logo, co coñecemento das normas tanto do galego como do español pois, nestas variedades, a interdental goza dun gran prestixio. Xa que logo, o que se translitera como *c* ou *z* pasa a influír na súa pronuncia interdental.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Polo tanto, analizaremos as variábeis que máis repercuten sobre este cambio en proceso. O esperábel é que o *nivel de estudos* e, probabelmente, o *xénero* sexan as dúas que máis inflúan. Non obstante, a *lingua habitual* pode ser un factor igualmente relevante.

En canto ao *xénero* (táboa 35), as medianas dan conta de que, igual que acontecía no G1, a fricativa laminal predomina nas mulleres practicamente en exclusiva. Concretamente, os homes teñen unhas medianas de 0,00, tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, mentres que as mulleres presentan no primeiro 1,22 e no segundo 0,82. Aínda que sexan índices baixos, son os únicos rexistrados.

A respecto da interdental, parece que a empregan máis os homes (20,24) que as mulleres (1,56). Estes datos poderían gardar unha relación de correspondencia cos anteriores, pois canto máis aparece a interdental, menos laminais detectamos en contexto esperábel. En consecuencia, menos doado é que poidan entrar no contexto desfonoloxizado. Polo tanto, a diferenza aparece en calquera das tres fricativas e con independencia do contexto.

Táboa 35: Mediana de frecuencia de uso no G2 das fricativas apical [s̪] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *xénero*.

	Esperábel			Desfonoloxizado	
	[s̪]	[s]	[θ]	[s̪]	[s]
Muller	77,30	1,22	1,56	7,39	0,82
Home	78,75	0,00	20,24	0,00	0,00

Estatisticamente, a significación é irrelevante para os dous contextos. No esperábel, a apical ten un índice de 0,607, a laminal de 0,074 e a interdental de 0,651. En contexto desfonoloxizado, a apical presenta 0,766 e a laminal 0,074. De tal modo que a dependencia desta variábel non é significativa en ningunha das pronuncias, independentemente dos contextos.

A variábel *nivel de estudos* (táboa 36) presenta medianas estábeis tanto na apical etimolóxica como non etimolóxica. Ademais, a fricativa laminal, contra todo prognóstico, semella máis propia das persoas con nivel de estudos universitarios, todas elas mulleres. Na fricativa interdental non se aprecia tendencia clara.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 36: Mediana de frecuencia de uso no G2 das fricativas apical [s̻] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	Esperábel			Desfonoloxizado	
	[s̻]	[s]	[θ]	[s̻]	[s]
Primarios	78,76	0,00	13,71	2,13	0,00
Secundaros	79,59	0,00	0,82	5,95	0,00
Universitarios	63,08	14,62	2,31	9,23	10,77

A proba non paramétrica Kruskal-Wallis confirma a falta de dependencia desta variábel e as pronuncias analizadas. En contexto esperábel, a fricativa apical ten índice 0,247, a laminal 0,251 e a interdental 0,830. En contexto desfonoloxizado, a apical presenta significación de 0,195 e a laminal 0,251. Polo tanto, confírmase o que se observaba coas medianas.

A última variábel que se tivo en conta é a *lingua habitual* (táboa 37). Neste sentido, apréciase de novo que a laminal é a fricativa que maiores distancias presenta nas medianas. Agora entre o grupo de españolfalantes habituais e os outros dous. En canto á apical, tan só parece haber unha distancia considerábel no contexto esperábel e, de novo, no grupo de españolfalantes a respecto dos outros dous. A interdental apunta a un uso crecente nos grupos monolingües, mentres que a apical desfonoloxizada é máis recorrente entre as persoas que empregan galego e español nos usos habituais.

Táboa 37: Mediana de frecuencia de uso no G2 das fricativas apical [s̻] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	Esperábel			Desfonoloxizado	
	[s̻]	[s]	[θ]	[s̻]	[s]
Gal.	78,76	0,00	7,50	5,31	0,00
Gal.Esp.	78,57	0,00	1,15	7,59	0,00
Esp.	47,93	20,59	12,77	1,06	17,65

A estatística determina a que esta variábel é irrelevante no uso e distribución das fricativas. No contexto esperábel, a apical ten unha

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

significación de 0,203, a laminal de 0,625 e a interdental de 0,795. Á súa vez, no contexto desfonoloxizado, a apical presenta índices de 0,374 e a laminal de 0,625.

3.2.2.2.3. Grupo 3

Neste grupo poderemos apreciar a práctica substitución da fricativa laminal en favor da interdental, así como esta mesma fricativa en contexto desfonoloxizado. Cabe estabelecer, xa que logo, cales poden ser as variábeis que inflúen neste proceso de cambio.

En canto ao *xénero* (táboa 38), obsérvase un descenso abrupto nas medias tanto das laminais como de todo o contexto desfonoloxizado. Aínda así, parece que as mulleres teñen maior protagonismo neste proceso, pois nas laminais non hai casos en ningún dos contextos (0,00) fronte aos 0,06 dos homes en contexto de desfonoloxización. Así e todo, a distancia é ínfima. Un caso semellante é o dos 0,38 (mulleres) e 8,20 (homes) das apicais desfonoloxizadas, aínda que aquí existe algo máis de diferenza. As apicais en contexto esperábel apenas presentan diferenzas (77,53 mulleres, 73,16 homes). Na interdental tamén existe certa distancia, pois apréciase unha mediana menor nos homes (13,65) que nas mulleres (21,35), derivada de seren os que teñen maior índice de laminais esperábeis e apicais desfonoloxizadas.

Táboa 38: Mediana de frecuencia de uso no G3 das fricativas apical [ʂ] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *xénero*.

	Esperábel			Desfonoloxizado	
	[ʂ]	[s]	[θ]	[ʂ]	[s]
Muller	77,53	0,00	21,35	0,38	0,00
Home	73,16	0,00	13,65	8,20	0,06

A proba Kuskal-Wallis confirma estas apreciacións indicando que a variación non é significativa en ningún dos casos. No contexto esperábel, a apical ten 0,195 e a laminal 0,386, mentres que no desfonoloxizado se aprecia que a apical ten 0,435 e a laminal 0,386. A que, sen dúbida, mostra a proximidade máis elevada é a interdental (1,000). Polo tanto, esta variábel non é determinante no uso das fricativas dentro deste grupo de idade.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

En canto á variábel *nivel de estudos* (táboa 39) —unicamente primarios, secundarios e universitarios—, cabe destacar que a laminal só aparece no grupo de estudos secundarios. Por outra parte, as medianas das apicais en contexto esperábel mostran unha tendencia crecente conforme ascende o nivel de estudos. O mesmo acontece coa interdental. E a apical desfonoloxizada é maioritaria no grupo de estudos primarios. De todos os xeitos, as medianas son ben próximas nalgúns dos contextos.

Táboa 39: Mediana de frecuencia de uso no G3 das fricativas apical [ʂ] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	Esperábel			Desfonoloxizado	
	[ʂ]	[s]	[θ]	[ʂ]	[s]
Primarios	61,74	0,00	13,26	25,00	0,00
Secundarios	75,48	1,95	13,91	8,20	0,45
Universitarios	77,53	0,00	21,35	0,38	0,00

Kruskal-Wallis corrobora as apreciacións iniciais. A apical en contexto esperábel presenta significación de 0,238, mentres que a laminal 0,287 e a interdental 0,973. En contextos desfonoloxizados, a apical presenta 0,714 e a laminal 0,287. Xa que logo, esta variábel tampouco é determinante para o uso das fricativas.

Táboa 40: Mediana de frecuencia de uso no G3 das fricativas apical [ʂ] e laminal [s], tanto en contexto esperábel como desfonoloxizado, así como interdental [θ], dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	Esperábel			Desfonoloxizado	
	[ʂ]	[s]	[θ]	[ʂ]	[s]
Gal.	64,06	1,95	0,39	33,20	0,39
Gal.Esp.	73,49	0,00	26,51	0,00	0,00
Esp.	75,36	0,06	23,76	0,75	0,06

A última das variábeis que podería ter influencia neste grupo é a da *lingua habitual*. Segundo as medianas (táboa 40), as persoas con lingua habitual galego son as que máis empregan tanto a laminal en todos os

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

contextos como a apical en contextos de desfonoloxización. Pola contra, as que empregan o español (só ou xunto co galego) tamén presentan medianas máis elevadas de interdental. Ademais, estes datos apuntan a unha variabilidade grande con distancia entre as persoas galegofalantes e as dos outros dous grupos para todas as fricativas.

Aplícase de novo a proba non paramétrica Kruskal-Wallis, que determina que,en contextos esperábeis, a apical presenta significación de 0,830, a laminal de 0,287 e a interdental de 0,035. Polo tanto esta última é a única na que a variábel é pertinente. Do mesmo xeito, en contextos desfonoloxizados, a apical ten índices de 0,080 e a laminal de 0,287. Así que en ningunha destas fricativas inflúe a variábel *lingua habitual* para o seu uso.

3.2.3. Ceceo

Denomínase ceceo a realización laminodental [s̪] ou interdental [θ] da fricativa desfonoloxizada nun contexto de seseo laminal. Pese a todo, cómpre facermos unha reflexión sobre o significado tanto da voz *seseo* como do termo *ceceo*. A este respecto González González observa:

> El término *seseo* está fuertemente emparentado con el de *ceceo*. Ambos tratan, desde el punto de vista fonológico, de describir, con una perspectiva sincrónica, los resultados de dos realizaciones divergentes con respecto al habla estándar: la pronunciación de la [θ] del modelo estándar como [s] (en el caso del seseo), y la pronuncia de la [s] del habla estándar como [θ] (en el caso del ceceo). La denominación de estos fenómenos se basa en el resultado fonético triunfante en las variedades de hablas en los que se dan (González González, 2005: 258)

Este fenómeno aparece rexistrado, entre outros, no mapa 196 do *ALGa* III (1999) onde ocupa a zona do Morrazo e algúns puntos do sur de Pontevedra. Con anterioridade, Carvalho (1966: 66, n. 13) apuntou que "se han registrado casos de *ceceo* en la comarca de Bueu". Pola súa parte, Fernández Rei constata a respecto deste fenómeno:

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

> En zonas de seseo predorsal, o *s* pode avanzar no punto de articulación para pasar a articularse como [θ] [...] é o que se denomina ceceo, que se rexistra nalgún punto do Morrazo (Cela-Bueu, por ex.) e máis esporadicamente nas falas do sur de Pontevedra (Fernández Rei, 1990: 56)

Polo tanto, a parroquia de Cela, en Bueu, é unha zona en que o ceceo era habitual. Deste xeito, non é de estrañar que na Illa de Ons apareza, debido á deriva do sistema de sibilantes (*vid. supra* §3.2.2). A fricativa interdental entra a facer oposición á apical, en consecuencia, redúcese a incidencia do ceceo ao G1 e, de forma moi excepcional, ao G2[6].

3.2.3.1. Análise dos datos

Se reparamos na táboa 41, podemos apreciar como as mulleres son case exclusivamente as informantes que presentan este fenómeno (9 mulleres e 3 homes no G1, 2 mulleres e 1 home no G2). Do mesmo modo, representan o número máis elevado de casos.

É mester destacar que, no G2, as persoas informantes posúen un nivel de estudos primario e, case na súa totalidade, teñen o galego como única lingua habitual. Este feito lévanos a computarmos estes tres informantes do G2 xunto con todos os do G1 co fin de ver que variábeis inflúen, mais sen analizar a de *idade*.

Táboa 41: Distribución dos casos de ceceo segundo informante do G1 e do G2 (deste grupo só se ofrecen os casos en que hai *ceceo*). Datos absolutos, media e nivel de estudos.

INFORMANTE	NIVEL ESTUDOS	ABSOLUT.	MEDIA
Muller1961	Primarios	14	0,14
Muller1962b	Primarios	2	0,02
Home1966	Primarios	1	0,01

6 *Vid.* nota previa.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

INFORMANTE	NIVEL ESTUDOS	DATOS	MEDIA
Home1915	Primarios	0	0,00
Muller1924	Sen estudos	0	0,00
Muller1925	Sen estudos	8	0,08
Muller1930	Sen estudos	10	0,10
Home1933	Primarios	1	0,01
Muller1942	Primarios	5	0,05
Muller1943	Sen estudos	2	0,02
Home1944	Primarios	3	0,03
Home1946	Primarios	4	0,04
Muller1946	Sen estudos	0	0,00
Muller1948a	Sen estudos	2	0,02
Muller1948b	Sen estudos	9	0,09
Muller1948c	Sen estudos	20	0,20
Home1949a	Primarios	0	0,00
Home1949b	Primarios	9	0,09
Muller1949	Primarios	1	0,01
Home1950	Primarios	0	0,00
Muller1952	Primarios	6	0,06
Muller1954	Primarios	0	0,00
Muller1959	Sen estudos	2	0,02

Como se mencionou, analizaranse as variábeis *xénero* e *nivel de estudos* por ver a relevancia que poidan ter no uso do ceceo (táboa 42). En canto á primeira, as medianas apuntan a que as mulleres (0,04) empregan máis este fenómeno que os homes (0,01). Kruskal-Wallis confirma a significación do *xénero* no uso do ceceo (0,047).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 42: Mediana de frecuencia de uso do ceceo, dividida segundo as variábeis *xénero* e *nivel de estudos*.

	Xénero	Niv. Est.	
Muller	0,04	0,04	Sen Estudos
Home	0,01	0,02	Primarios

O *nivel de estudos*, pola súa banda, presenta unhas medias de 0,04 no grupo sen estudos e de 0,02 no de estudos primarios, polo que parece seguir unha tendencia semellante á da variábel anterior. A proba non paramétrica Kruskal-Wallis permite rexeitar a relación entre esta variábel e o fenómeno cunha significación de 0,738.

3.2.4. Despalatalización

Dentro dos sistemas de sibilantes descritos por Fernández Rei (1990), Costas (1994) e González González (2005) atopamos unha proposta en que a desfonoloxización non só se dá entre a laminal e a apical, senón tamén entre estas dúas e a palatal. Trátase do denominado Sistema Innovador. González González (2005: 259) puntualiza que "el fonema /s/ puede tener, según los lugares y según los hablantes, una realización predorsodental o una realización apicoalveolar". Pola súa parte, Fernández Rei (1990: 212) engade que a "despalatalización do /ʃ/" aparece "no sistema seseante predorsal", iso si, "especialmente nos 'novos'".

Na Illa de Ons danse numerosos casos de despalatalización, sobre todo entre a xente máis nova. A pesar de todo, entre a xente do G1 o fenómeno está asentado.

3.2.4.1. Análise dos datos

Coa deriva do sistema de sibilantes (*vid. supra* §3.2.2), en que a fricativa interdental entra a facer oposición á apical, redúcense os casos de laminal e, polo tanto, a despalatalización en favor desa fricativa é case inexistente (táboa 43). En consecuencia, para este fenómeno imos analizar os casos de forma conxunta (apical e laminal).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 43: Datos e porcentaxe que representan da pronuncia de [ʃ] e despalatalización en [s̟] e [s], xunto coa mediana da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/.

	[ʃ]	[s̟]	[s]
G1	692	59	2
	92%	8%	0%
G2	259	102	2
	71%	28%	1%
G3	110	145	3
	43%	56%	1%
Total	1061	306	7
	77%	22%	1%

	[ʃ]	/s/
G1	91,29	8,71
G2	80,68	19,32
G3	41,35	58,65

Á luz das medianas (táboa 43), apreciamos que a despalatalización é un fenómeno galopante até o punto de representar no G3 máis da metade das producións en que o esperábel é unha fricativa palatal. O G1 posúe un 8% e o G2 un 19%. Polo tanto, a variábel *idade* é moi posíbel que garde relación con este fenómeno. Xa que logo, a pronuncia de [ʃ] descende conforme ascende a despalatalización ao longo dos tres grupos.

Segundo a proba Kruskal-Wallis, existe variación significativa entre o uso da fricativa palatal ou da despalatalización e a variábel *idade*, pois os índices son de 0,002.

A este respecto, Mann-Whitney atopa diferenzas de uso entre o G1 e G3 (0,000) e entre o G2 e G3 (0,041), pois entre o G1 e G2 non se aprecia índice significativo (0,158).

En canto ao *xénero*, apreciamos na táboa 44 que a despalatalización é máis propia dos homes. As probas estatísticas, ante esta apreciación, indican que non é suficiente esa distancia, pois dan como resultado 0,346. Por tal motivo, esta variábel non é significativa para a escolla na produción das fricativas.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 44: Mediana de frecuencia de uso da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *xénero*.

	[ʃ]	/s/
Muller	90,63	9,38
Home	83,33	16,67

No tocante ao *nivel de estudos* (táboa 45), apréciase que a despalatalización acomete unha crecida paralela ao ascenso do nivel de estudos, con excepción do grupo de persoas universitarias, que rompen esa tendencia con datos comprendidos entre as persoas de estudos primarios e secundarios. A proba non paramétrica Kruskal-Wallis determina que a variación ligada a esta variábel non é significativa dado que o resultado é 0,105.

Táboa 45: Mediana de frecuencia de uso da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	[ʃ]	/s/
Sen Estudos	93,80	6,20
Primararios	87,50	12,50
Secundarios	51,72	48,28
Universitarios	77,47	22,53

En canto á variábel *lingua habitual* (táboa 46), as medianas máis elevadas de despalatalización aparecen no grupo de persoas que empregan o galego e o español nas interaccións habituais. Con todo, as persoas que utilizan só o español teñen datos máis elevados que as que empregan só o galego. Isto apunta, por tanto, a que esta variábel é relevante á hora de realizar a pronuncia concreta.

Táboa 46: Mediana de frecuencia de uso da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	[ʃ]	/s/
Galego	90,63	9,38
Gal.Esp.	53,85	46,15
Español	76,90	23,10

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Se aplicamos as probas estatísticas pertinentes, comprobamos que o resultado é 0,150, polo tanto, a *lingua habitual* non inflúe na produción palatal ou non deste segmento.

A continuación analizaremos se, dentro de cada un destes grupos, existen variábeis que determinen o seu maior ou menor uso.

3.2.4.1.1. Grupo 1

A primeira das variábeis, o *xénero*, ofrece unhas medianas (táboa 47) en que a despalatalización parece ser característica dos homes, pese a que non presentan números moito máis elevados (8,11 mulleres, 12,50 homes). A proba Kruskal-Wallis confirma que non existe relación entre esta variábel e o uso da fricativa palatal ou presentar despalatalización (0,522).

Táboa 47: Mediana de frecuencia de uso no G1 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *xénero*.

	[ʃ]	/s/
Muller	91,89	8,11
Home	87,50	12,50

En canto ao *nivel de estudos*, as medianas (táboa 48) apuntan unha proximidade elevada nestas pronuncias. Nesta liña, as probas estatísticas confirman que non existe significación (0,589), polo que debemos afirmar que esta variábel non é determinante na escolla do tipo de fricativa neste contexto.

Táboa 48: Mediana de frecuencia de uso no G1 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	[ʃ]	/s/
Sen estudos	93,80	6,20
Primarios	91,29	8,71

3.2.4.1.2. Grupo 2

A variábel *xénero* (táboa 49) neste grupo presenta medianas que parecen indicar usos diferenciados. Nas producións despalatalizadas, as mulleres amosan unha mediana de 12,50 e os homes de 25,00, a metade,

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

de modo que a distancia é bastante elevada. Malia esta apreciación inicial, a proba Kruskal-Wallis determina que a variación non é significativa (0,699), polo que o *xénero* non inflúe na despalatalización no G2.

Táboa 49: Mediana de frecuencia de uso no G2 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *xénero*.

	[ʃ]	/s/
Muller	87,50	12,50
Home	75,00	25,00

En canto ao *nivel de estudos*, as medianas (táboa 50) apuntan un descenso na despalatalización no grupo de estudos universitarios. Con todo, a tendencia ofrecida no G1 en que a despalatalización ascende conforme é máis elevado o nivel de estudos, no G2 tamén ocorre.

Con todo, as probas estatísticas apuntan a que a variación entre estes tres grupos non é significativa (0,352), igual que acontecía no G1.

Táboa 50: Mediana de frecuencia de uso no G2 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	[ʃ]	/s/
Primarios	75,39	24,61
Secundarios	59,09	40,91
Universitarios	95,83	4,17

Por último, a variábel *lingua habitual* presenta unhas medianas bastante próximas entre si (táboa 51). O grupo de persoas que usan galego e español como linguas habituais amosan maior uso da palatal e, polo tanto, menor índice de despalatalización. Fronte ao grupo de galegofalantes, no que se rexistra un índice de uso inverso (69,70 de [ʃ] e 30,30 de casos despalatalizados). Se comprobamos estas apreciacións a través das probas estatística, Kruskal-Wallis corrobora a falta de relación cun índice de 0,586.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 51: Mediana de frecuencia de uso no G2 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	[ʃ]	/s/
Galego	69,70	30,30
Gal.Esp.	73,30	26,70
Español	93,18	6,82

Polo tanto, podemos estabelecer que todas estas variábeis carecen de influencia determinante para os usos despalatalizados no G2.

3.2.4.1.3. Grupo 3

Neste grupo, a variábel *xénero* presenta medianas moi próximas (táboa 52), cunha distancia un pouco maior na despalatalización en favor das mulleres (60,16 mulleres, 57,14 homes), aínda que mínima. A proba Kruskal-Wallis estabelece que non existe unha variación significativa (0,827), polo que non é relevante estatisticamente.

Táboa 52: Mediana de frecuencia de uso no G3 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *xénero*.

	[ʃ]	/s/
Muller	39,84	60,16
Home	42,86	57,14

En canto ao *nivel de estudos*, as medianas (táboa 53) permiten observar que o grupo de estudos secundarios é o que máis emprega a despalatalización, moi próximo do universitario, fronte ao grupo de estudos primarios, que presenta as medias máis baixas. Constátase que, entre todos os grupos, se dá unha distancia curta, que se corrobora coa proba Kruskal-Wallis (0,667).

Táboa 53: Mediana de frecuencia de uso no G3 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *nivel de estudos*.

	[ʃ]	/s/
Primarios	53,85	46,15
Secundarios	38,10	61,90
Universitarios	39,84	60,16

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Por último, as medias da variábel *lingua habitual* indican, de novo, proximidade (táboa 54). O grupo de persoas que usan o español como lingua habitual presentan maior uso da palatal (53,64), nunha gradación progresiva desde as que só empregan o galego, mais sen grandes distancias entre si.

Aplicando as probas estatísticas, corroboramos que non existe relación entre esta variábel e o uso crecente da despalatalización, pois a significación é de 0,538.

Táboa 54: Mediana de frecuencia de uso no G3 da pronuncia [ʃ] e da despalatalización en /s/, dividida segundo a variábel *lingua habitual*.

	[ʃ]	/s/
Galego	33,33	66,67
Gal.Esp.	42,86	57,14
Español	53,64	46,36

Polo tanto, a despalatalización parece ser independente destas variábeis no terceiro grupo de idade.

3.3. Coda Silábica

Para entendermos cal vai ser o obxecto de estudo neste punto, cómpre definir primeiro o que se entende por sílaba e cales son as súas partes. Kenstowicz (1994: 250) define a sílaba como "an abstract unit of prosodic organization through which a language expresses much of its phonology". Este estudoso explica que a sílaba, na teoría fonolóxica, foi sempre un tema controvertido por formar parte da bagaxe conceptual da gramática tradicional. Pese a todo, a gramática xenerativa advirte que a sílaba é un concepto esencial para comprendermos a estrutura fonolóxica. Na mesma liña, Hayes (1999: 352) insiste en que "there are no known phonological processes that count segments, although many processes count moras or syllables". Polo tanto, entra en xogo tamén a prosodia. Con esta perspectiva entronca a definición proposta por Nespor e Vogel (1994 [1986]: 24) "la categoría terminal de la jerarquía prosódica".

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

En canto á estrutura da sílaba, consta dun núcleo —en galego sempre é unha vogal— que pode ir acompañado —aínda que non necesariamente— tanto por un ataque —posición prenuclear— como por unha coda —posición posnuclear.

Nas variedades informais da lingua, a posición de ataque silábico só pode presentar até un máximo de dous elementos, mentres que a coda adoita presentar un —salvo no caso das palabras que rematan en [ŋs̪], no galego occidental (Regueira, 2002: 236-237; Colina e Simonet, 2014: 1434-1435). En variedades máis formais, atopamos en posición de coda practicamente calquera segmento e mesmo se pode dar o caso, tanto en ataque como en coda, que apareza un elemento semivocálico (Regueira e Fernández Rei, 2019: 15-16). Non obstante, esta é unha problemática que non atinxe o presente estudo. Polo tanto, á luz dos datos anteriores, a estrutura da sílaba en galego presenta o seguinte esquema:

$$[\text{Ataque } (C_1)(C_2)(SV_1) + \text{Núcleo V} + \text{Coda } (SV_2)(C_3)(C_4)]$$

No tocante a esta estrutura, cómpre analizar as particularidades da coda. Esta posición non a pode ocupar, por norma xeral, unha consoante obstruínte "coa excepción de [s̪] e, na maioría das falas, de [θ]; nalgunhas zonas occidentais pode aparecer [ʃ]" (Regueira, 2002: 238). Polo tanto, os segmentos que se poden atopar son os seguintes: [ŋ], [ɾ], [l], [s̪], [θ] e [ʃ][7]. A maiores cabe considerar [h], como resultado da aspiración.

Máis concretamente, analizaremos os contextos de [s̪] como coda silábica e as distintas alteracións que este elemento pode sufrir: *rotacismo*, *aspiración*, *desaparición* e *palatalización*. Descartamos os casos da fricativa interdental neste contexto, dado que non aplica sobre ela ningún tipo de influencia máis que o coñecemento da norma. Por último, teremos en conta aqueles segmentos en que o *–s* non sofre alteracións.

7 Estes sons pódense ver alterados dependendo do elemento que os siga na cadea fónica.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

3.3.1. Alteracións de [s̪] en posición de coda silábica

No paso do latín ao galego, as consoantes en coda silábica reducíronse até quedar [n], [r], [l] e [s][8]. Nas linguas máis próximas —o portugués, o asturiano e o español— o proceso foi o mesmo. Esta mudanza dá conta de que os elementos obstruíntes nesta posición están fortemente restrinxidos. O [s], que tamén é un fonema obstruínte, atende a procesos de lenición seguindo esta tendencia (Payán, 1995: 452-457; Galvão Maia, 2017: 79).

Nesta situación atopamos toda a Romania oriental, que carece de *–s* na coda silábica. Da Romania occidental destaca o caso do francés, que na actualidade tan só o presenta de forma secundaria, tras a caída das vogais finais. Algo semellante está a acontecer en español. Fernández de Molina (2016: 94) advirte que "este sonido ha sufrido, en amplias zonas del dominio hispánico, un proceso de debilitamiento que comienza con la aspiración de *–s* y que, en algunos casos, concluye con la elisión total del segmento".

En galego atopamos as mesmas debilitacións que menciona Fernández de Molina, a *aspiración* e a *desaparición*, así como a do *rotacismo*. Pola contra, dáse outro proceso oposto en que o *–s* sofre un reforzamento. Este é o fenómeno coñecido como *palatalización* e no *português padrão* é a pronuncia escollida para a posición que estamos a analizar.

Atopamos escasos estudos sobre estes fenómenos en galego, pese ás implicacións fonolóxicas que supoñen. En todo caso, rexístranse alusións vagas ao rotacismo e á aspiración en gramáticas xerais (Álvarez e Xove, 2002: 41; Freixeiro, 2006: 161). Tamén se alude á palatalización na *Dialectoloxía da Lingua Galega* de Fernández Rei (1990, 56). Porén, non hai achegas concretas sobre estes fenómenos, salvo no caso do rotacismo[9], malia que aparece descrito algún deles en teses e tesiñas sobre falas particulares[10].

8 [θ], [ʃ] e [h] son innovacións na lingua.

9 Consúltense os estudos de Prieto Alonso (1985 e 1988), Dubert (1999), Pérez (2004) e García (2008).

10 É o caso das análises de Enríquez (1971, 84-86) sobre o concello do Grove, de Gómez (1997, 35-37) sobre Frades, de López (1990, 66-70) sobre Sarria e de Dubert (1993, 26-28) sobre a comarca compostelá. Tamén se pode incluír neste grupo a publicación de Taboada (1979, 54-57) sobre o val de Verín. Cómpre destacar que as propostas só mostran exemplos destas falas e tratan de describir os contextos en que aparecen, sen achegar datos de frecuencia

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Resulta necesario, xa que logo, recorrer a estudos sobre outras linguas, así como analizar que acontece con este segmento a partir dunha serie de preguntas sen resolver a día de hoxe.

As cuestións máis relevantes para o subsecuente exame son: *existe unha distribución destes fenómenos segundo o elemento que os segue?*, *detéctase unha sistematicidade no proceso?*, *que variá*beis *entran en xogo para a mudanza do* [ʂ]*?* ou *en que estadio se atopa cada un dos grupos de idade nesta mudanza?* Outros interrogantes máis específicos relativos a cada fenómeno son: *que tipo de elemento é o resultante do rotacismo?*, *e o da aspiración?* ou *o* [ʃ] *resultante da palatalización é igual que o que atopamos en posición de ataque?*

3.3.1.1. Análise dos datos

Para comezar o estudo, cómpre observar o número total de casos de [ʂ] en coda silábica —tanto con alteración como sen ela— e distribuílos atendendo aos tres grupos de idade e ao elemento que os sucede na cadea fónica.

Tal e como amosan os resultados totais (táboa 55), apréciase un desequilibrio entre os contextos. Por exemplo, ante a africada palatal rexístranse 60 *–s*, fronte aos 8746 *–s* detectados ante pausa. Este desequilibrio pode ser útil para comprobar se existe relación entre número de ocorrencias na fala e contextos máis débiles ante as posibles alteracións.

Táboa 55: Distribución de *-s* en coda silábica sen atención á pronuncia ou alteración, dividida segundo os tres grupos de idade e os contextos fonéticos posíbeis. Datos totais e porcentaxe que representan.

	G1	G2	G3
[β]	210	72	70
[ð]	281	212	127
[ɣ]	0	10	19
[m]	185	107	78
[n]	141	51	47

	G1	G2	G3
[β]	4%	2%	3%
[ð]	6%	7%	5%
[ɣ]	0%	0%	1%
[m]	4%	4%	3%
[n]	3%	2%	2%

nin tratar de dar explicación a estes fenómenos.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[l]	32	23	23	[l]	1%	1%	1%
[ʎ]	32	7	6	[ʎ]	1%	0%	0%
[f]	101	49	42	[f]	2%	2%	2%
[h]	44	1	4	[h]	1%	0%	0%
/s/	103	67	47	/s/	2%	2%	2%
[θ]	1	5	16	[θ]	0%	0%	1%
[ʃ]	32	7	3	[ʃ]	1%	0%	0%
[r]	19	34	23	[r]	0%	1%	1%
[t͡ʃ]	14	5	3	[t͡ʃ]	0%	0%	0%
[p]	415	261	141	[p]	8%	9%	6%
[t]	822	508	466	[t]	16%	17%	20%
[k]	510	275	225	[k]	10%	9%	10%
PSA	1263	753	666	PSA	25%	25%	29%
VGL	792	538	312	VGL	16%	18%	13%

Para proceder coa análise, é necesario organizar previamente os datos recollidos. Molina Martos (2015: 92) estabelece unha distribución atendendo ao elemento consonántico que segue o *–s* en coda silábica:

> ENTORNO CONSONÁNTICO SIGUIENTE. Variantes: 0. Lateral; 1. Rótica; 2. Nasal; 3. Fricativa /f, θ, s, x/; 4. Laxa /b, d, g, ɳ/; 5. Tensa /p, t, k/; 6. Africada /t͡ʃ/; 7. No aplica.

Á hora de aplicar esta proposta ao galego da Illa de Ons cómpre primeiro adaptala, pois, como non se dan no español, non se teñen en conta a gheada (na realización fricativa larínxea [h], pois só aparece a representación do [x] do español), nin a fricativa palatal [ʃ]. Polo tanto, habería que incluír ambas as dúas dentro do grupo das Fricativas.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Tamén habería que analizar separadamente a posición final e a posición ante vogal, que Molina Martos considera unha variable única baixo o nº7 <no aplica>. Ademais, segundo as particularidades observadas[11], resulta pertinente contemplar á parte tanto a fricativa labiodental [f], como a fricativa interdental [θ]. Deste xeito, os contextos agrupados serían *aproximantes voceadas*, *nasais*, *laterais*, *fricativas* (con especial atención á labiodental e á interdental), *africada*, *oclusivas non voceadas*, *pausa* e *vogal*. Aínda que o interese da análise se centrará nos contextos independentes, esta clasificación serviranos para estabelecer certos contextos en que sexa maioritarias algunhas das alteracións deste segmento.

En canto á distribución dos fenómenos (táboa 56), apréciase un elevado número de *–s* que se mantén sen alterar. Estes *–s* son, maioritariamente, os que se atopan ante vogal, ante pausa e ante /p, t, k/. Dado que estes contextos son os máis numerosos e onde menos fenómenos aplican —como veremos máis adiante—, este feito non resulta sorprendente.

Táboa 56: Distribución de *-s* en coda silábica segundo o fenómeno que inflúe. Datos numéricos divididos segundo a variábel *idade*.

	ROT.	ASPIR.	DESP.	PALT.	MANT.[12]
G1	688	126	438	151	3601
G2	187	6	142	10	2641
G3	61	17	91	0	2149

Hai que destacar as grandes diferenzas entre os tres grupos de idade (táboa 57). O G1 presenta un elevado número de casos de rotacismo —máis da metade dos datos totais recollidos para este fenómeno (61%). Algo semellante ocorre coa aspiración (73%), a palatalización (90%) e a desaparición (50%). Esta diferenza explica que os casos de mantemento do *–s* no primeiro grupo sexan máis baixos que os dos outros dous.

11 Por unha banda, a fricativa labiodental produce alteracións diferentes ás do resto de fricativas (menor desaparición e maior rotacismo e aspiración). Por outra banda, a fricativa interdental é un elemento practicamente alleo á realidade fonolóxica do G1 que se vai introducindo progresivamente nos outros dous. Xa que logo, non é posible facer unha comparativa e merece un tratamento especial.

12 ROT. "rotacismo", ASP. "aspiración", DESP. "desaparición do [s] e crase", PAL. "palatalización" e MANT. "mantemento do [s]".

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 57: Distribución de *-s* en coda silábica segundo o fenómeno que inflúe. Porcentaxes que representan divididas segundo a variábel *idade*.

	ROT.	ASPIR.	DESP.	PALT.	MANT.
G1	61%	73%	50%	90%	28%
G2	28%	6%	27%	10%	35%
G3	12%	21%	22%	0%	37%

Son igualmente significativas as diferenzas entre o G2 e o G3. No caso do rotacismo, existe unha tendencia decrecente no uso e, en menor medida, na desaparición. O fenómeno da palatalización chega a carecer de rexistros no G3. Pola contra, a aspiración despunta no G3 a respecto do G2.

Todas estas cuestións serán examinadas polo miúdo nos seguintes epígrafes, onde se tratará cada fenómeno de xeito independente, atendendo tanto á variábel *idade* como ao resto de variábeis (*xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*). Finalmente, perfilaremos a posíbel relación entre eles, co obxectivo de trazar unha perspectiva holística da coda silábica e os fenómenos que inflúen sobre ela, xa tratados no estudo de Dopazo (2019b).

3.3.1.2. Rotacismo

Entendemos por rotacismo o cambio de calquera consoante por un son rótico. Dubert (1999: 367) afirma que "[n]a lingüística galega chámaselle rotacismo por antonomasia a un fenómeno que consiste no cambio do segmento fricativo alveolar situado coda (sic) da sílaba polos segmentos golpeado alveolar [ɾ] ou aproximante alveolar [ɹ]". Habitualmente, este fenómeno ocorre ante consoantes voceadas [β̞], [ð̞], [ɣ̞], [l], [m] e [n]. Este proceso non é exclusivo do galego, pois está presente en numerosas linguas, tanto románicas (español, portugués, romanés...) como non románicas (inglés, alemán, éuscaro...).

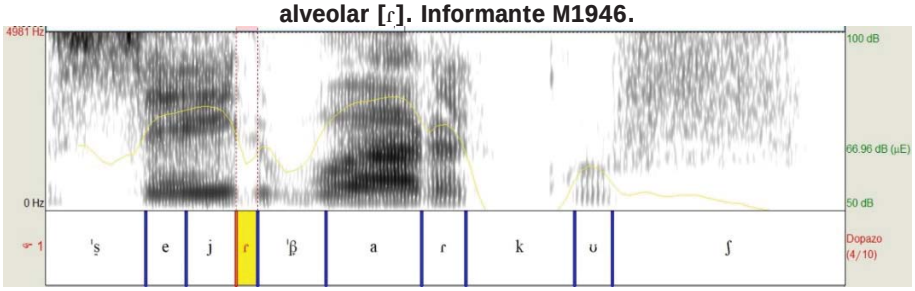
3.3.1.2.1. Análise espectrográfica das realizacións do rotacismo

Á luz desta definición, Dubert (1999: 367) advirte que as producións do rotacismo son "segmentos golpeado alveolar [ɾ] ou aproximante alveolar [ɹ]". Ladefoged (2003: 148-151) describe o primeiro como "a

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

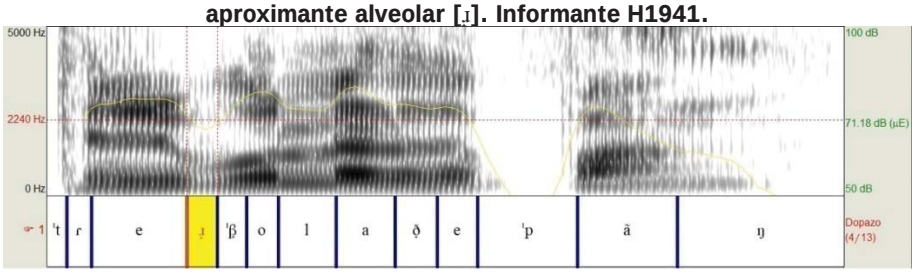
single tap of the tongue". Deste tipo de segmentos atopamos na Illa de Ons, pero son minoritarios (imaxe 7), non chegando ao 3% dos casos analizados do corpus B.

Imaxe 7: Espectrograma da realización *seis barcos*, marcando a rótica golpeada alveolar [ɾ]. Informante M1946.

A aproximante alveolar presenta as características propias das aproximantes, é dicir, continuidade, baixada de enerxía e, ademais, Ladefoged di que este son está caracterizado por "a decrease in the frequency of F3". Nos segmentos que analizamos, o F3 oscila entre os 2000Hz e 2400Hz, sendo significativamente máis baixo que os segmentos que o rodean. Polo tanto, estariamos ante unha aproximante alveolar voceada [ɹ̬] (imaxe 8). Este segmento é o predominante no corpus B.

Imaxe 8: Espectrograma da realización *tres bolas de pan*, marcando a rótica aproximante alveolar [ɹ̬]. Informante H1941.

3.3.1.2.2. Os contextos fónicos do rotacismo

Segundo Lorenzo (1975: 136), o rotacismo en galego só afecta o *–s* cando vai seguido de consoante voceada. Esta xa foi a postura de Carvalho (1966: 66), que defendeu que "la s final de sílaba se realiza

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

como r fricativa ante consonante sonora". Freixeiro (2006: 211) mantén esta idea, anotando que o rotacismo aparece nos casos de sonorización do –*s*, "perante consoante sonora", e bota man da definición proposta na gramática de Carré Alvarellos (1967: 35). Sobre esta noción volve Fernández Rei (1990: 57) cando describe xeograficamente o fenómeno (sur de Lugo, interior de Pontevedra e gran parte de Ourense). Pese a todo, constata que "[e]xcepcionalmente, o rotacismo pode darse diante da consoante xorda fricativa (*ar flores, or zapatos, todor xuntos*)".

Álvarez e Xove (2002: 41) sosteñen unha concepción próxima a esta última, aínda que exclúen a caracterización de voceada, apuntando a que a natureza do segmento que segue o –*s* en coda silábica debe ser "aproximante ou fricativo". Neste caso, ao trazo "aproximante" subxacen as aproximantes voceadas [β̬, ð̬, ɣ̬], pese a se tratar dunha descrición moi vaga. Ademais, outros segmentos que non son aproximantes nin fricativos tamén favorecen a aparición deste fenómeno. Estamos a pensar nas nasais [m, n] e, en certa medida, nas laterais [l, ʎ].

Por outra parte, diversos artigos e memorias de licenciatura sobre falas de concellos mencionan este fenómeno. Un exemplo é o estudo a cargo de Taboada (1979: 54-55), que analiza a fala de Verín, onde explica que o rotacismo ocorre "sobre todo, ante consonante sonora, aunque puede aparecer también ante sorda: h, f y θ". Segundo menciona o especialista, dáse a mesma distribución de contextos en Nigrán, Marín e Xinzo.

Outra descrición do fenómeno aparece na obra de Enríquez (1971: 84-85) sobre a fala do Grove. Nela, a autora insiste en que o contexto é ante consoante sonora, pese a ter recollidos entre os exemplos cuantiosos casos ante [x] e un ante [k].

Non obstante, na década de 1990 xorden traballos que achegan novos datos e lecturas. Así, Dubert (1993: 27), para a comarca de Compostela, afirma que se trata dun "fenómeno que pertence ó rural, desterrado completamente do ámbito urbano". Noutro traballo sobre Frades, Gómez (1997, 35-37) apunta que non só se dá nos contextos xa mencionados, senón tamén "ante oclusiva xorda".

Alén destas achegas, desenvolvéronse cinco estudos dedicados especificamente ao rotacismo en galego. Un dos máis actuais é o de Pérez (2004), onde describe este fenómeno para o concello de Vilardevós atendendo a distintas variábeis (*idade*, *nivel de estudos*, *xénero*...).

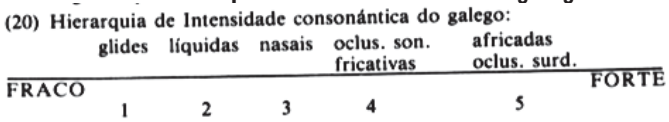
USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Porén, non achega información sobre os datos, só porcentaxes. Na mesma liña, nun traballo arredor do rotacismo en codas complexas (*–ns*), García (2008) estuda non tanto o fenómeno como a resilabización e a nasalización do segmento prenasal.

En último lugar, sitúanse dous artigos de Prieto (1985; 1988) —o segundo unha revisión do primeiro— e un de Dubert (1999), que se centran nos contextos de aparición deste fenómeno e en estabelecer regras para explicar por que non aparece ante vogais, pausa e consoantes oclusivas non voceadas.

En 1988 (298-299), Prieto retoma a idea de que o rotacismo tivo a súa orixe ante contextos sonoros [β̞, ð̞, ɣ̞, m, n, l], explicando que o [s̪] pasa a [ɾ] "por un processo fonológico complexo, cuja primeira etapa consistiria na sonorizaçom do *s*". E continúa defendendo que "[p]orém, esta mesma hipótese nom pode explicar o rotacismo do galego ante consoante surda" poñendo como exemplo [f, s̪, ʃ]. Prieto (1988: 299) explica o rotacismo seguindo a teoría da xerarquía de intensidade, en que "os sons aparecem classificados segundo umha Escala de Intensidade ('Strength Scale') de mais fraco a mais forte". Por este motivo, afirma que "o rotacismo em galego aparece em posiçom implosiva ante consoante cujo valor nom excede 4 na hierarquia de intensidade" (imaxe 9).

Imaxe 9: Escala de intensidade proposta por Prieto (1988: 299) para explicar o contexto de aparición do rotacismo en galego.

Finalmente, Dubert volve advertir que:

> a pesar de que a sonoridade dos segmentos que seguen a [s] xoga un papel fundamental na descrición da orixe do rotacismo que elabora Lorenzo (1975), na fonoloxía sincrónica do fenómeno este trazo non ten importancia ningunha (Dubert, 1999: 376)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Esta argumentación baséase nos trazos comúns das consoantes que bloquean o proceso do rotacismo. De feito, Dubert elabora unha regra para explicar os contextos en que aparece:

$$s > ɾ \Big/ \underset{\text{coda}}{__} \quad \text{se non} \begin{Bmatrix} [-\text{continuo}] \\ \# \end{Bmatrix}$$

> /s/ transfórmase en /ɾ/ cando, estando na coda, non vaia seguido de pausa ou non vaia seguido de consoante marcada como [-continuo] (Dubert, 1999: 376)

Estas propostas presentan dous problemas. O primeiro deles é que o rotacismo non é un fenómeno que se dea de maneira categórica. É dicir, unha vez detectado, non se pode estabelecer que apareza na totalidade de contextos en que o [s̪] vai seguido das consoantes descritas. Xa que logo, hai outra serie de procesos que probabelmente entren en xogo. Se se atende á fonoloxía prosódica, pódese explicar que inflúa non só o contexto que segue o [s̪], senón tamén a relación de prominencia relativa (Nespor e Vogel, 1986-1994: 19).

Por outro lado, algúns dos contextos ante os que aparece o rotacismo na Illa de Ons —sobre todo, ante oclusivas non voceadas, pero tamén ante africada— escapan á definición de Prieto e Dubert para este fenómeno. Fronte á proposta de Prieto, caerían por enriba de 5 (imaxe 9) na xerarquía. Fronte á de Dubert, estes segmentos caracterízanse como [-continuo].

Tanto os datos de Enríquez (1971: 84-85) como os de Gómez (1997: 35-37) contradín estas dúas interpretacións. De feito, esta última autora estabelece que "nas conversas espontáneas que mantivemos con algúns informantes puidemos constatar rotacismo tamén nese contexto [ante africada xorda]".

Este último contexto semella habitual no G1 e esporádico no G2, pois teñen 2 e 1 casos respectivamente. Do contexto ante oclusivas non voceadas están recollidos exemplos só no G1 (4 casos ante [p] e 2 ante [t]). Curiosamente o caso que recolle Enríquez (1971: 84-85) é ante oclusiva velar [k]. Gómez (1997: 35-37) tamén ofrece exemplos de rotacismo ante este tipo de consoante. Na Illa de Ons tamén se rexistran estes casos, aínda que non estean recollidos no presente corpus.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 58: Distribución de-*s* en coda silábica rotatizado atendendo ao contexto fonético. Datos totais e mediana sobre o valor absoluto de cada contexto, divididos segundo a variábel *idade*.

	G1	G2	G3
[β]	156	37	6
[ð̞]	204	79	21
[ɣ]	0	1	0
[m]	123	38	13
[n]	82	5	14
[l]	17	9	4
[ʎ]	10	0	0
[f]	58	9	2
[h]	17	0	1
/s/	5	1	0
[θ]	0	1	0
[ʃ]	0	0	0
[r]	0	0	0
[t͡ʃ]	2	1	0
[p]	4	0	0
[t]	2	0	0
[k]	0	0	0
PSA	0	5	0
VGL	1	0	0

	G1	G2	G3
[β]	0,74	0,51	0,09
[ð̞]	0,73	0,37	0,17
[ɣ]	0,00	0,10	0,00
[m]	0,66	0,36	0,17
[n]	0,58	0,10	0,30
[l]	0,53	0,39	0,17
[ʎ]	0,31	0,00	0,00
[f]	0,57	0,18	0,05
[h]	0,39	0,00	0,25
/s/	0,05	0,01	0,00
[θ]	0,00	0,20	0,00
[ʃ]	0,00	0,00	0,00
[r]	0,00	0,00	0,00
[t͡ʃ]	0,14	0,20	0,00
[p]	0,01	0,00	0,00
[t]	0,00	0,00	0,00
[k]	0,00	0,00	0,00
PSA	0,00	0,01	0,00
VGL	0,00	0,00	0,00

Na táboa 58 obsérvanse tres exemplos de rotacismo ante a africada, catro ante a oclusiva bilabial non voceada e dúas ante a dental. Tamén

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

se recollen cinco casos de rotacismo ante pausa e un ante vogal que caberá examinar polo miúdo nas seguintes páxinas.

3.3.1.2.3. Grupo 1

Este grupo é o que maior número de casos de rotacismo presenta, tanto totais como de media (táboa 58). Ademais, o fenómeno pódese dar ante máis contextos que no resto de grupos. Isto indica que o rotacismo goza de prestixio encuberto (Labov, 2006: 58).

Táboa 59: Distribución de *-s* en coda silábica, *-s* rotatizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1.

	TTL	ROT	%
[β]	210	156	74%
[ð]	281	204	73%
[ɣ]	0	0	0%
[m]	185	123	66%
[n]	141	82	58%
[l]	32	17	53%
[ʎ]	32	10	31%
[f]	101	58	57%
[h]	44	17	39%
/s/	103	5	5%
[θ]	1	0	0%
[ʃ]	32	0	0%
[r]	19	0	0%
[t͡ʃ]	14	2	14%
[p]	415	4	1%
[t]	822	2	0%
[k]	510	0	0%
PSA	1263	0	0%
VGL	792	1	0%
TTL	5060	681	14%

Partindo dos datos ofrecidos na táboa 58, resulta posíbel afirmar que /b/ e /d/ son os sons que máis favorecen a aparición do rotacismo. Despois sitúanse /m/ e /n/, consoantes nasais, seguidas moi de preto

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

pola fricativa labiodental /f/, as laterais e a fricativa faringal da gheada. A continuación, aparecen as fricativas (tanto laminal como apical), a africada palatal e as oclusivas non voceadas /p, t, k/ (en número de casos supera a oclusiva bilabial á africada –4 e 2–, mais porcentualmente o fenómeno é máis representativo na africada que na oclusiva –14% e 1%, como podemos observar na táboa 59).

Se se toman en consideración a hipótese de Dubert (1999) e os datos que se achegan para a Illa de Ons, pódense estabelecer tres grandes grupos de consoantes que amosan unha progresiva extensión de contextos de uso do rotacismo. Nun primeiro grupo, atópanse as consoantes que comparten o trazo [+voceado], a saber, aproximantes voceadas [β̞, ð̞][13], nasais [m, n] e laterais [l, ʎ][14]. Un segundo grupo é o das fricativas [f, h, s̪ / s, ʃ][15]. O terceiro grupo fórmano as oclusivas non voceadas [p, t, k]. Por último, temos que mencionar a africada palatal [t͡ʃ], pois está a medio camiño entre o segundo e terceiro grupo, cun primeiro momento de oclusión e un segundo fricativo. Á marxe haberá que contemplar os contextos ante pausa e vogal.

A partir desta descrición, unha hipótese plausíbel é que o rotacismo apareceu ante consoantes voceadas (probabelmente as aproximantes [β̞, ð̞, ɣ̞]) e, posteriormente, estendeu os seus contextos ás demais consoantes voceadas, despois ás fricativas e, por último, ás oclusivas. Noutras palabras, estamos ante unha mudanza dos trazos pertinentes para que o rotacismo poida aparecer, de [+voceado] a [+continuo] —en consonancia coa hipótese de Dubert— até rematar sendo o trazo [+consonántico] o detonante.

Conforme aos datos observados, o rotacismo apareceu ante as aproximantes [β̞, ð̞, ɣ̞] —cunhas porcentaxes que se achegan ao 75% no corpus. Paulatinamente, foi xurdindo ante nasais [m, n] —derredor do 60-65%— e laterais [l, ʎ] —50% e 30% respectivamente. En consecuencia, o trazo que comparten todas estas consoantes e que permitiu esta extensión de contextos, como xa se dixo, foi o de

13 Non consideramos [ɣ̞] por non aparecer neste grupo de idade, mais podería presentar un comportamento semellante.

14 Para o caso da lateral palatal temos que ler os datos con precaución pois, pese a que [ʎ] é a forma máis habitual, cada vez está máis presente a deslateralización, téndomos como nova realización unha oclusiva palatal [ɟ]. Polo tanto, compórtase como unha oclusiva, desvirtuando os datos.

15 Non consideramos [θ] por non aparecer neste grupo de idade, mais poderiamos establecer a hipótese de que presentaría a tendencia do resto de fricativas.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[+voceado]. Ora ben, cal puido ser o motivo polo que este fenómeno deu o salto ás fricativas?

Cabería pensar que o nexo de unión fosen as fricativas voceadas descritas por Fernández Rei (1990: 210) e González González (2005: 256) como SA. Non obstante, Rodríguez Rodríguez (2016: 100) indica que "o *ALGa* III (mapas 198 e 199) tamén rexistran este fenómeno [o rotacismo] en varios puntos da provincia de Ourense, pero non na Limia Baixa" e continúa explicando que este fenómeno "non é dos informantes de máis idade". De feito, os poucos casos que recolle pertencen aos informantes de menor idade.

Xa que logo, resulta viábel propor a hipótese de que o rotacismo é un fenómeno anterior á aparición da gheada e, cando esta se produciu, ficou lexicalizado ante este segmento despois da súa mudanza. Porén, os datos non son suficientes para corroborar este suposto. En calquera caso, tanto a fricativa labiodental [f] como a faringal [h] amosan uns índices de rotatización moi elevados —57% e 44% respectivamente. O resto de fricativas (apical/laminal, palatal e interdental) presentan porcentaxes bastante baixas, pero é preciso salientalas dado que é máis esperábel a crase consonántica nestes contextos.

O segundo salto dáse coas africadas e oclusivas. As africadas caracterízanse por un primeiro momento de oclusión e un segundo de fricación. Polo tanto, funcionalmente parecen actuar como [–cont.]. Do mesmo modo, podemos ter en conta o experimento realizado por Alonso González (2017: 24), que trata a espirantización das oclusivas non voceadas. No seu traballo afirma que "es en el grupo de hablantes de L1 gallego donde se encuentran 21 de las 32 realizaciones aproximantes, aquellas con mayor grado de relajación gestual" e especifica que "hay que resaltar que 14 de esas 21 producciones son atribuibles a un sólo informante (LG-2), quien representa por sí solo el 43.75% de los ejemplos de espirantización encontrados en el estudio". En concreto, este informante LG-2 é natural de Bueu, polo que as realizacións espirantizadas das oclusivas poden constituír un trazo característico desta zona ou, quizais, dun modelo de lingua máis tradicional. Polo tanto, este segundo salto non se percibe tan abrupto desde o punto de vista articulatorio xa que, ao seren segmentos aproximantes, pasarían a ter o trazo [+continuo] do que falaba Dubert (1999) e estar no chanzo 4 da escala de forza de Prieto (1988).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Por último, atopamos un único caso de rotacismo ante vogal. Véndomos o exemplo concreto que reproducimos a continuación, podemos deducir que se trata dunha reformulación do discurso. Xa que logo, o rotacismo viría inducido pola nasal que aparece despois da pausa (***na** Illa*)[16].

> de quinse cuartas tamên | non? | (INH) xa podía or viaxes | qu' ántex non había **motórer è# | na** Illa namai[s] qu' èra[n] dòrnas || (Home 1915)

Táboa 60: Distribución de *-s* rotatizado, *-s* en coda e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, dividido segundo a variábel *xénero*.

	M.ROT	M.TOT	%	H.ROT	H.TOT	%
[β]	78	103	76%	78	109	72%
[ð]	113	157	72%	96	129	74%
[m]	66	102	65%	57	82	70%
[n]	39	84	46%	43	57	75%
[l]	8	16	50%	9	16	56%
[ʎ]	4	21	19%	6	11	55%
[f]	42	66	64%	16	35	46%
[h]	13	23	57%	4	21	19%
/s/	5	55	9%	2	51	4%
[θ]	0	12	0%	0	20	0%
[ʃ]	0	1	0%	0	0	0%
[r]	0	13	0%	0	7	0%
[t͡ʃ]	2	12	17%	0	2	0%
[p]	1	240	0%	3	175	2%

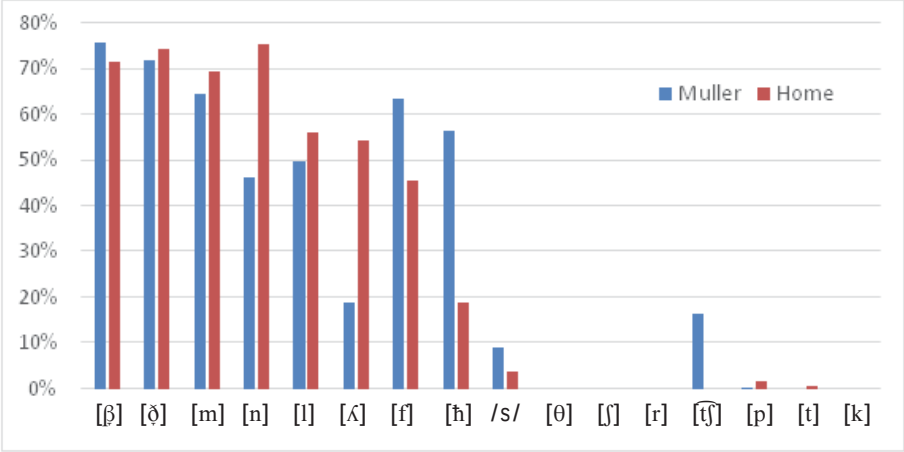
16 Con todo, supera os límites deste estudo analizar a estruturación discursiva, polo que rexistramos este exemplo como punto de partida para futuras análises.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[t]	0	470	0%	2	349	1%
[k]	0	261	0%	0	249	0%
PSA	0	572	0%	0	695	0%
VGL	0	468	0%	1	376	0%
TTL	371	2676	14%	317	2384	13%

Segundo os datos presentados (táboa 60), a variábel *xénero* ten certo peso no que ao rotacismo se refire, pero non resulta tan evidente na porcentaxe total, como nos diferentes contextos. Ademais, obsérvanse as diferenzas entre as porcentaxes de /n/, /ʎ/, /f/, /h/ ou /t͡ʃ/, onde se acada unha distancia entre o 19% e o 38%. Estas observacións pódense apreciar mellor na gráfica2.

Gráfica 2: Distribución das porcentaxes de -srotatizadoen cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, atendendo á variábel*xénero*.

Con todo, aplicamos as probas estatísticas para esta variábel. A mediana das mulleres é 12,37, mentres que para os homes é 14,43. Polo tanto, a distancia é baixa, aínda que se aprecie. Kruskal-Wallis corrobora esta lectura cunha significación de 0,937.

Pola súa banda, a variábel *nivel de estudos* presenta medianas de 11,72 para as persoas sen estudos e de 15,41 para as de estudos

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

primarios, máis distanciados que na variábel anterior, aínda que non en demasía. A este respecto, as probas estatísticas confirman, de novo, que non aparece relevancia significativa, pois os índices son de 0,082.

Fronte a estes datos, sitúanse os extraídos do corpus B (táboa 61), que se empregarán para contrastar se os das transcricións presentan ou non erros de percepción. Debido á similitude das porcentaxes en ambos os casos, estabelecemos que as apreciacións son correctas.

Táboa 61:Distribución de *-s* en coda, *-s* rotatizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1. Datos do corpus B.

	TTL	ROT	PORC
[β]	22	15	68%
[ð]	36	21	58%
[m]	22	10	45%
[n]	26	12	46%
[l]	18	8	44%
[ʎ]	12	8	67%
[f]	20	11	55%
[h]	23	18	78%
/s/	19	7	37%
[θ]	0	0	0%
[ʃ]	10	7	70%
[r]	6	0	0%
[t͡ʃ]	11	1	9%
[p]	27	0	0%
[t]	33	0	0%
[k]	21	0	0%
PSA	122	0	0%
VGL	18	0	0%
TTL	446	118	26%

Estes exemplos contribúen a explicar por que o rotacismo pode aparecer ou non en contextos favorábeis e se existe un vínculo entre a realización —ou non— e o ámbito fonolóxico do *pé*.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Segundo a definición de Nespor e Vogel (1986-1994: 102-113) o pé constitúe unha agrupación fonolóxica de tamaño intermedio entre a sílaba e a palabra. Esta estrutura componse dunha sílaba tónica seguida (ou non) de unha ou máis sílabas átonas —pé trocaico— ou ben unha sílaba débil seguida de unha ou máis fortes —pé dactílico.

Táboa 62: Distribución de casos de *-s* rotatizado entre pés fonolóxicos e dentro dun mesmo pé, dividido segundo a variábel *xénero*. Datos do corpus B.

	M1946	H1941	TTL
ENTRE	14	17	31
DENTRO	52	35	87

De acordo cos datos recollidos no corpus B (táboa 62), apréciase a tendencia á realización deste fenómeno cando o linde de sílaba está dentro do pé fonolóxico. Porén, non se trata dun resultado sistemático, polo que non podemos concluír que esta estrutura teña unha relación estreita coa aparición do rotacismo.

3.3.1.2.4. Grupo 2

Neste grupo rexístrase un descenso do número de exemplos a respecto do anterior. Pese a todo, o índice de uso deste fenómeno é elevado, tal e como demostran os datos da táboa 63.

Táboa 63: Distribución de *-s* en coda silábica, *-s* rotatizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2.

	TTL	ROT	PORC
[β̞]	72	37	51%
[ð̞]	212	79	37%
[ɣ̞]	10	1	10%
[m]	107	38	36%
[n]	51	5	10%
[l]	23	9	39%
[ʎ]	7	0	0%
[f]	49	9	18%
[h]	1	0	0%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

/s/	67	1	1%
[θ]	5	1	20%
[ʃ]	7	0	0%
[ɾ]	34	0	0%
[t͡ʃ]	5	1	20%
[p]	261	0	0%
[t]	508	0	0%
[k]	275	0	0%
PSA	753	5	1%
VGL	538	0	0%
TTL	2985	186	6%

Fronte ao que acontecía co G1, percíbese a desestabilización do fenómeno do rotacismo. As consoantes co trazo [+voceado] continúan a ser as que maior porcentaxe de casos de rotacismo provocan.

Cabe mencionar a aparición da [ɣ], ausente no anterior grupo, así como da [θ]. Do mesmo xeito, [ʎ] produce un índice 0 de rotatización, probabelmente por se tratar dun segmento xa completamente deslateralizado [ɟ] neste grupo de idade.

Aínda que excede os obxectivos do noso estudo, tras estes casos e á marxe, recollemos os cinco ante pausa, pois trátase de exemplos de carácter excepcional e carentes de rexistro previo. Neles anticípase a aparición dunha consoante que facilita o rotacismo. Isto podería levar a que este fenómeno non se realiza só por coarticulación, senón que implica un mecanismo fonolóxico máis complexo. Sexa como for, non forma parte dos obxectivos deste estudo.

> Chan da Pôlvora || {ô | ô lado do campi} || si | or de miña nai || è o | **or** | or no# | or meus.e | (INH) è me# meu | meus | meu abuèlo naceu
>
> pèro daquèl' había un duèño da Illa | (INH) è o duèño má[i]s o: | **or** | or do ekhérsito ese | è o: | or de | or da forestal |
>
> deixaban un pouco pa comer ti | è pa sementar | pèro viñan o | o qu' èran **or** | or duèños è +che deixaban pouco | è como | coma quen di traballaba

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

tamên || o cura: | o domingo había qu' ir á misa se non o: **or |** os a# | os abuêlos.e: | xa +che disían com' ò millor (Home 1966)

gustou+me moito | fun un día por curiosidá | cunhas **amígar |** no i[n]stituto | dixêran+me qu' estaba' 'n remo | dixen | "ah | poir vou a ir (Muller 1973)

Nos índices de aparición do rotacismo neste grupo de idade apreciamos unha notábel diferenza entre mulleres e homes (táboa 64). O 3% das realizacións correspóndelles ás mulleres e o 9% aos homes. Trátase de cifras bastante baixas se as comparamos co grupo anterior (13% e 14%), sobre todo coas relativas ás mulleres. Non obstante, hai outras variábeis que poden influír nestes datos e que non están ligadas directamente ao *xénero*.

Táboa 64: Distribución de *-s* rotatizado, *-s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2, dividido segundo a variábel *xénero*.

	M.ROT	M.TTL	PORC	H.ROT	H.TTL	PORC
[β̞]	8	30	27%	29	42	69%
[ð̞]	19	95	20%	60	117	51%
[ɣ̞]	0	2	0%	1	8	13%
[m]	7	53	13%	31	54	57%
[n]	0	27	0%	5	22	23%
[l]	5	16	31%	4	7	57%
[ʎ]	0	4	0%	0	3	0%
[f]	0	1	0%	1	3	33%
[h] [x]	1	3	33%	0	2	0%
/s/	1	30	3%	8	19	42%
[θ]	1	30	3%	0	37	0%
[ʃ]	0	3	0%	0	4	0%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[r]	0	21	0%	0	13	0%
[t͡ʃ]	0	2	0%	1	3	33%
[p]	0	111	0%	0	150	0%
[t]	0	248	0%	0	260	0%
[k]	0	141	0%	0	134	0%
PSA	1	383	0%	4	370	1%
VGL	0	230	0%	0	308	0%
TTL	43	1430	3%	144	1556	9%

Para unha análise comparativa entre falantes deste grupo precisamos observar as medias dos datos para que sexa representativo. Ademais, as achegas de certos falantes son moi reducidas. En concreto, como ocorre con Muller1968, pese a mostrar unha tendencia grande cara ao rotacismo, os datos recollidos foron só 2.

Táboa 65: Distribución de -s rotatizado e media que representado G2 segundo informante. Datos das variábeis *lingua habitual*, *nivel de estudos* e *xénero*, xunto con tempo de intervención no corpus.

XÉNERO	ESTUDOS	L. HABIT.	ROT.	MEDIA
Muller1968	Primarios	galego	2	0,25
Muller1962b	Primarios	galego	18	0,11
Home1966	Primarios	gal. e esp.	130	0,10
Home1976	Primarios	galego	3	0,09
Home1979	Primarios	galego	6	0,06
Muller1971	Primarios	galego	17	0,04
Muller1973	Medios	galego	4	0,03
Home1973	Medios	gal. e esp.	2	0,02
Muller1961	Primarios	gal. e esp.	4	0,01
Muller1976	Primarios	gal. e esp.	0	0
Home1960	Medios	gal. e esp.	0	0
Muller1962a	Universit.	gal. e esp.	0	0
Muller1963	Universit.	español	0	0

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Nunha primeira aproximación á táboa 65, observamos unha ordenación das medianas vinculada á lingua habitual —só galego, galego e español ou só español—, salvo polo caso do Home1966. Máis polo miúdo, no tocante á variábel *nivel de estudos*, detectamos que, dentro de cada grupo de falantes —variábel *lingua habitual*—, a organización parece obedecer á seguinte correspondencia: maior nivel de estudos = menor índice de rotacismo.

A continuación, analizamos estatisticamente as variábeis *xénero, nivel de estudos* e *lingua habitual*. En canto á variábel *xénero*, a mediana de casos, aínda que diferente, é próxima entre mulleres (2,00) e homes (6,00). Segundo a proba Kruskal-Wallis, non existe relación significativa entre estes dous grupos (0,603). Noutras palabras, ser muller ou home non inflúe estatisticamente para o uso do rotacismo neste grupo.

A respecto da variábel *nivel de estudos*, constatamos o mesmo fenómeno, pois as medianas son 7,50, 200,00 e 0,00 para o grupo de estudos primarios, secundarios e universitarios respectivamente. Kruskal-Wallis dá conta dunha relación significativa (0,018). A proba non *post-hoc* Mann-Whitney identifica a distancia entre as persoas de estudos secundarios e universitarios (0,018).

Por último, en canto á variábel *lingua habitual*, a mediana para as persoas galegofalantes (7,50), as que empregan o galego e o español (0,50) e as españolfalantes (0,00) amosan unha alta proximidade.

A proba Kruskal-Wallis non se pode aplicar, polo que non é posíbel analizar a pertinencia desta variábel para o uso do rotacismo. Con todo, as medianas permiten apreciar unha tendencia de maior emprego por parte dos galegofalantes. En cambio, o uso do español parece contribuír á desaparición do fenómeno.

3.3.1.2.5. Grupo 3

En comparación cos anteriores, o descenso do fenómeno do rotacismo é acusado neste grupo (14% - 6% - 3%). Ademais, fronte ao paralelismo estabelecido entre os dous primeiros no que atinxe aos contextos de aparición do fenómeno, o G3 presenta unha distribución aleatoria.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Encabezan a listaxe as consoantes nasais, situándose a alveolar por riba da bilabial (táboa 66). Se atendemos ao número de casos, sobresae a aproximante dental pero, en porcentaxes, non representa máis que o 17%. Deste xeito, queda por debaixo, incluso, dos casos ante fricativa labiodental. O grupo das aproximantes atópase en terceiro lugar, seguido polas laterais —a lateral palatal foi completamente substituída pola oclusiva palatal— e pola fricativa labiodental.

Esta estruturación anómala é un síntoma do quebre do fenómeno. Xa que logo, estes datos son só vestixios do que noutros grupos supuña unha expansión ou certa estabilidade.

Táboa 66: Distribución de *-s* en coda silábica, *-s* rotatizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3.

	TTL	ROT	PORC
[β]	70	6	9%
[ð̞]	127	21	17%
[ɣ]	19	0	0%
[m]	78	13	17%
[n]	47	14	30%
[l]	23	4	17%
[ʎ]	6	0	0%
[f]	42	2	5%
[x]	4	1	25%
/s/	47	0	0%
[θ]	16	0	0%
[ʃ]	3	0	0%
[r]	23	0	0%
[t͡ʃ]	3	0	0%
[p]	141	0	0%
[t]	466	0	0%
[k]	225	0	0%
PSA	666	0	0%
VGL	312	0	0%
TTL	2318	61	3%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Doutra parte, cómpre ter en conta que non todos os informantes presentan rotacismo, pois existe unha serie de variábeis que inflúen neste fenómeno á hora de se producir. Como podemos observar na táboa 67, as mulleres só presentan un caso de rotacismo fronte ás 60 realizacións dos homes. Polo tanto, á luz dos datos analizados, neste grupo é relevante o *xénero*.

Táboa 67: Distribución de *-s* rotatizado, *-s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3, dividido segundo a variábel *xénero*.

	M.ROT	M.TOT	PORC	H.ROT	H.TOT	PORC
[β]	0	23	0%	6	47	13%
[ð]	0	47	0%	21	80	26%
[ɣ]	0	7	0%	0	12	0%
[m]	0	31	0%	13	47	28%
[n]	1	14	7%	13	33	39%
[l]	0	6	0%	4	17	24%
[ʎ]	0	1	0%	0	5	0%
[f]	0	2	0%	1	2	50%
[h]	0	8	0%	0	8	0%
/s/	0	16	0%	2	26	8%
[θ]	0	18	0%	0	29	0%
[ʃ]	0	0	0%	0	3	0%
[r]	0	9	0%	0	14	0%
[t͡ʃ]	0	1	0%	0	2	0%
[p]	0	58	0%	0	83	0%
[t]	0	195	0%	0	271	0%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[k]	0	90	0%	0	135	0%
PSA	0	253	0%	0	413	0%
VGL	0	130	0%	0	182	0%
TTL	1	909	0%	60	1409	4%

Nesta altura, é preciso comprobarse existe unha relación entre as variábeis e o rotacismo para o G3. De acordo con este propósito, deluvamosos datos segundo informantes e marcamos a información relativa ás variábeis *lingua habitual*, *nivel de estudos* e *xénero*. De novo, ofrecemos tanto os datos totais como as medias.

Táboa 68: Distribución de *-s* rotatizado e media que representa do G3 segundo informante. Información das variábeis *xénero*,*nivel de estudos* e *lingua habitual*.

XÉNERO	ESTUDOS	L. HABIT.	ROT.	MEDIA
Home1991	Medios	galego	1	0,50
Home1988b	Primarios	galego	33	0,17
Home1988a	Primarios	gal. e esp.	22	0,08
Home1993	Medios	gal. e esp.	4	0,00
Muller1990	Universit.	español	1	0,00
Muller1989	Universit.	español	0	0,00
Muller1993	Universit.	español	0	0,00

En primeiro lugar, apreciamos que o *xénero*, o *nivel de estudos* e a *lingua habitual* son determinantes, pois distribúense por grupos as tres variábeis (táboa 68). Máis polo miúdo, cabe mencionar o caso do Home1991, cun único exemplo de rotacismo, pois apunta a ter o fenómeno ben desenvolvido, aínda que non se poida corroborar, pois ten unicamente un segundo de intervención.

Se tomamos independentemente as variables *xénero, nivel de estudos* e *lingua habitual* e obtemos a mediana de realizacións de cada subgrupo, os resultados sitúanse na mesma liña. En canto ao *xénero*, a mediana de casos revela unha gran distancia entre mulleres (0,00) e homes (12,07). A proba Kruskal-Wallis corrobora este elevado grao

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

de diverxencia entre os grupos (0,049), polo que a variábel é relevante para a escolla lingüística.

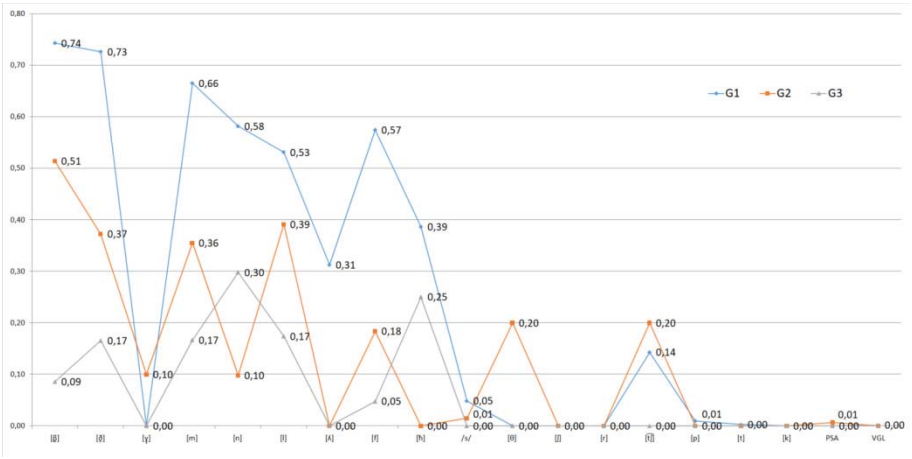
A respecto do *nivel de estudos* constatamos a mesma deriva, pois no grupo de estudos primarios a mediana é de 12,07, no de secundarios de 25,22 e no de universitarios de 0,00. No entanto, as probas estatísticas verifican que a relación non é significativa, xa que se atopa en 0,159. En consecuencia, esta variábel non condiciona os usos do rotacismo.

No tocante á variábel *lingua habitual*, as medianas das persoas galegofalantes (33,29), das que empregan o galego e o español (4,00) e das españolfalantes (0,00) volven distar entre si. Kruskal-Wallis estabelece que non é posíbel realizar esta comprobación. Con todo, as apreciacións van encamiñadas á pertinencia desta variábel.

3.3.1.2.6. Comparativa entre Grupos de idade

Se trasladamos os datos xa mostrados na táboa 58 a unha gráfica, poderemos apreciara evolución descrita entre os tres grupos de idade. Nela presentamos as medias dos datos nun intento de diminuír posíbeis carencias derivadas da descompensación do corpus nestes tres grupos.

Gráfica 3: Representación das medias dos datos de *-s* rotatizado segundo o contexto en que pode aparecer e a variábel *idade*.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Na gráfica 3 podemos observar non só os datos concretos de cada grupo, senón tamén como os índices de aparición do rotacismo diminúen conforme descende a idade. Por outra parte, resulta significativo mencionar os seguintes casos diverxentes: ante [g] e ante [θ] só o G2 amosa casos, ante [n] o G3 presenta media máis elevada que o G2 e, por último, ante [t͡ʃ] o G2 adianta na media de casos o G1.

Alén do exposto, é preciso confirmar se existe algunha relación estatística entre a variábel *idade* e este fenómeno, ademais de revisar se o resto delas teñen algún tipo de relevancia dentro do conxunto de informantes —independentemente dos grupos estabelecidos.

En primeiro lugar, achéganse as medianas de realizacións da variábel *idade* e mais as probas estatísticas. Deste xeito, observamos que a mediana de casos para o G1 é 23,96, para o G2 é 3,97 e para o G3 é 0,22. Polo tanto, diferentes entre si, sobre todo a respecto do primeiro grupo. Aplicando as probas estatísticas, Kruskal-Wallis confirma que existe relación entre esta variábel e o rotacismo, pois a significación sitúase en 0,001. Buscamos esa diverxencia a través da proba Mann-Whitney e o resultado é que só o G1 difire dos outros dous (0,000 a respecto do G2 e 0,002 do G3), mentres que entre o G2 e o G3 non existe variación (0,757).

A continuación, analizamos a variábel *xénero*. Entre mulleres (90,63) e homes (83,33) a diferenza das medianas é aparentemente baixa. A proba Kruskal-Wallis, a este respecto, indica que estamos ante unha variábel sen relevancia no uso do rotacismo (0,588).

En terceiro lugar, as medianas da variábel *nivel de estudos* presentan diferenzas: para as persoas sen estudos é de 93,80, para as de estudos primarios é de 87,50, para as de estudos secundarios é de 51,72 e para as de estudos universitarios é de77,47. Se cadra, a proximidade máis elevada dáse entre os dous primeiros grupos e entre os dous últimos. En calquera caso, Kruskal-Wallis estabelece que existe diferenza significativa entre eles (0.000).

Táboa 69: Resultados da proba post-hoc Mann-Whitney do uso do rotacismo, divididos segundo a variábel *nivel de estudos*.

S.E.-Prim.	S.E.-Sec.	S.E.-Univ.	Prim.-Sec.	Sec.-Univ.
0,959	0,003	0,001	0,001	0,132

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Segundo a proba Mann-Whitney (táboa 69), corrobórase a idea de que os niveis de estudos se agrupan en sen estudos e primarios fronte a secundarios e universitarios, pois é entre estes dous polos que se ofrece a diferenza, por contra, dentro destas dúas reagrupacións non se aprecia variación significativa.

Por último, a respecto da *lingua habitual* detectamos unha diferenza maior: para galego a mediana é de 90,63, para galego e español de 53,85 e para español de76,90. As probas estatísticas non se poden realizar por mostrar significacións asintónicas. Con todo, as apreciacións a respecto das medianas apuntan a unha relación entre esta variábel e o fenómeno do rotacismo.

3.3.1.3. Aspiración

Denomínase aspiración o cambio no punto de articulación do /s/ cara a unha realización glotal, laringal ou velar. Alencar (2007) "atribui a explicação do fenômeno à possível perda de ponto de articulação e permanência da fricção"[17]. Na mesma liña, Vida-Castro indica:

> la realización de /s/ (fricativa dorsal en los dialectos innovadores: [s̻]) supone un rasgo suplementario sobre la aspiración faríngea o laríngea, ya que [s̻] supone la retracción o retraso de la parte delantera de la lengua, es decir, un locus de realización más retrasado (Norval Smith, 2000: 259). Este rasgo suplementario que implica el mantenimiento de /-s/ implosiva apoya la teoría de que es más armónico asociar [h] a la coda silábica en lugar de [s], puesto que la realización de este último sonido es más marcado (y, por tanto, menos natural) que la realización de [h] Vida-Castro (2002: 58-59)

En resumo, non só se trata dun cambio no punto de articulación, senón que a aspiración consiste nunha realización menos marcada en canto á produción do son. É dicir, os movementos do sistema articulatorio que implica /s/ son máis complexos que os que supón /h/. Por conseguinte, vaise preferir a segunda realización en determinados contextos que describiremos máis adiante.

Non obstante, segundo a Teoría da Optimidade este fenómeno

17 Citado a través de Galvão Maia (2018: 80)

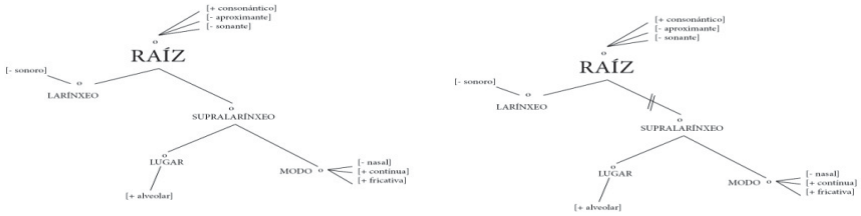
USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

defínese a partir dunha xerarquía de trazos distintivos. Deste xeito, cando se corta un nodo ou rama, todos os trazos que hai baixo el desaparecen. Eses trazos están clasificados da seguinte maneira:

> En primer lugar, la raíz, en la que se especifican rascos como [±aproximante], [±sonorante], [±consonántico]. En segundo lugar, las especificaciones laríngeas ([±sonoro], por ejemplo) y las supralaríngeas, que incluyen modo de articulación ([±nasal], [±lateral], etc...) y lugar de articulación (labial, coronal, dorsal, etc...) (Cutillas, 2003: 11)

Con base nesta descrición e na teoría fundamentada por Prince e Smolensky (1993: 195-201), realizamos un esquema dos trazos que definen o [s̪] e o [h] (imaxe 10) co fin de expor de maneira máis gráfica esta segunda hipótese sobre a orixe da aspiración.

Imaxe 10: Representación dos trazos de [s̪] fronte a [h], o segundo co nodo supralarínxeo cortado, dando orixe aos trazos definitorios.

Como podemos comprobar, a primeira xerarquía representa os trazos distintivos de [s̪] mentres que a segunda borra o nodo SUPRALARÍNXEO, dando como resultado que aparezan as características definitorias do [h].

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Alén destas análises, cómpre ter en conta outra particularidade: a aspiración é un fenómeno que, habitualmente, ocorre ante consoantes oclusivas ou ante pausa, pero tamén pode aparecer ante outros contextos. Unicamente se recolle unha caracterización e descrición da distribución de uso deste fenómeno nun traballo de Regueira (2015: 228-230). Fóra desta mención, non hai estudos na nosa lingua sobre este detalle —salvo vagas descricións— e foi esquecido ou obviado no portugués (Galvão Maia, 2018). En contraste, no español existen numerosos traballos (Bernate, 2016; Pellitteri, 2015), tal e como apuntan Coloma e Colantoni (2012: 2):

> El debilitamiento de (s) en coda silábica (vamo[s] ~ vamo[h] ~ vamo[Ø]) es sin duda el fenómeno más estudiado en la sociolingüística del español. Este fenómeno, conocido como aspiración y elisión de /s/, está sumamente extendido, aunque las distintas variedades geográficas se ubican en diferentes puntos de un continuo que va desde la retención plena en todas las posiciones hasta la elisión en muchas de ellas.

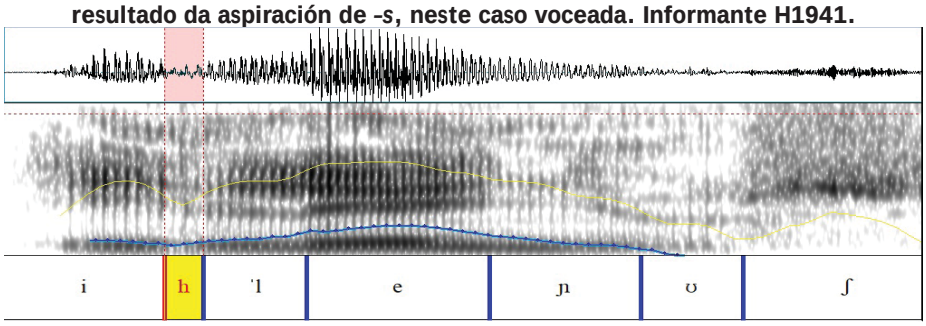
3.3.1.3.1. Análise espectrográfica dos elementos aspirados

Malia que entendemos por aspiración a realización glotal, larínxea ou velar do /s/ en coda silábica, case a totalidade das realizacións rexistradas no corpus resultaron larínxeas a excepción dunha velar.

Martínez Celdrán (2002: 82) define este tipo de fricativas a partir de catro medidas, para as distinguir do resto: frecuencia de comezo (492Hz), frecuencia máxima de intensidade (5158Hz), intensidade de pico (11.16dB) e intensidade global (5.53dB). Aínda que a duración das producións recollidas neste experimento é máis curta que as analizadas por Martínez Celdrán, xa que se atopan en posición de coda, os resultados son semellantes. Esta apreciación aparece recollida en Vida-Castro (2002:60), quen apunta que, na posición de coda silábica, "la variante [s] ha de tener una duración media más larga que la de [h]".

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Imaxe 11: Espectrograma da realización *isleños*, marcando a fricativa larínxea resultado da aspiración de -s, neste caso voceada. Informante H1941.

No caso da imaxe 11, parece non existir frecuencia de comezo (ou ser próxima a 0), probabelmente porque o segmento está voceado pola coarticulación dos dous sons que o rodean. En canto á frecuencia máxima de intensidade, ascende a 4982Hz. A intensidade de pico é de 14.9dB e a intensidade global de 6.6dB.

3.3.1.3.2. Os contextos fónicos da aspiración

Nos estudos sobre o galego realizados en diversas memorias de licenciatura, atopamos tan só rexistros cunha breve descrición dos contextos de uso. Por exemplo, López (1990: 69-70) apunta que "afecta especialmente ó s implosivo seguido de consoante velar, sobre todo /k/", tanto en interior de palabra como en linde. Ademais, rexístrao esporadicamente ante aproximante velar voceada.

En obras de referencia, atopamos mínimas mencións sen explicacións nin descricións. Así, Fernández Rei (1990: 214-215) ofrece unha descrición xeográfica do fenómeno, situándoo "no occidente da Coruña, no concello de Vilalba e mais no Val Miñor". Tamén menciona que é máis habitual "cando o *s* é implosivo non final".

Do mesmo xeito, nas gramáticas, se aparece, só se menciona. É o caso da de Freixeiro (2006: 211). Na mesma liña, atopamos unha vaga descrición do contexto de uso en Álvarez e Xove (2002: 41): "pódese dar tamén ante realizacións oclusivas xordas". Finalmente, Carvalho (1966: 66, n. 13) achega unha breve caracterización histórica: "la *s* final de sílaba se realiza como *r* fricativa ante consonante sonora. Si la relajación de esta ɹ es muy grande, se convierte en unha aspiración laríngea (*h*)". Esta interpretación de Carvalho liga a aspiración ao

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

rotacismo, mentres que os contextos de uso son complementarios.

Pola contra, Galvão Maia (2018: 228) identifica como contextos ante os que aparece este fenómeno os seguintes: lateral [l] (94.4%), africada [t͡ʃ] (54.4%), nasal [m] (48.8%), oclusiva dental [d] (45.4%), oclusiva bilabial [b] (21.9%), pausa (1.9%) e oclusiva velar [k] (0.8%).

Os datos da táboa 70 amosan que a distribución deste fenómeno se corresponde, en gran medida, coas descricións vistas anteriormente, pois a maioría concéntranse ante as oclusivas non voceadas e ante pausa. No caso das nasais e das oclusivas voceadas, teñen un valor elevado e son dignos de mención respectivamente.

Táboa 70: Distribución de *-s* en coda silábica aspirado atendendo ao contexto fonético en que pode aparecer. Datos totais e medias sobre o total de casos por contexto, dividido segundo a variábel *idade*.

	G1	G2	G3
[β]	4	0	0
[ð̞]	1	0	0
[ɣ̞]	0	0	0
[m]	4	0	3
[n]	1	3	0
[l]	0	0	0
[ʎ]	0	0	0
[f]	1	1	0
[x]	0	0	0
/s/	0	0	0
[θ]	0	0	1
[ʃ]	0	0	0
[r]	0	0	0
[t͡ʃ]	0	0	0
[p]	44	1	7
[t]	31	0	2
[k]	21	1	3
PSA	15	0	1
VGL	4	0	0

	G1	G2	G3
[β]	0,02	0,00	0,00
[ð̞]	0,00	0,00	0,00
[ɣ̞]	0,00	0,00	0,00
[m]	0,02	0,00	0,04
[n]	0,01	0,06	0,00
[l]	0,00	0,00	0,00
[ʎ]	0,00	0,00	0,00
[f]	0,01	0,02	0,00
[x]	0,00	0,00	0,00
/s/	0,00	0,00	0,00
[θ]	0,00	0,00	0,06
[ʃ]	0,00	0,00	0,00
[r]	0,00	0,00	0,00
[t͡ʃ]	0,00	0,00	0,00
[p]	0,11	0,00	0,05
[t]	0,04	0,00	0,00
[k]	0,04	0,00	0,01
PSA	0,01	0,00	0,00
VGL	0,01	0,00	0,00

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

3.3.1.3.3. Grupo 1

Este grupo amosa o maior número de casos de aspiración, tanto totais como de media (táboa 70). Segundo estes datos, en orde descendente, [p], [t], [k] e pausa son os contextos ante os que máis aspiracións se rexistran. Polo tanto, podemos determinar que as oclusivas non voceadas son as consoantes que propician este fenómeno, seguidas do contexto ante pausa. A continuación atopamos [m] e [β̞], consoantes nasal e aproximante voceada, o resto de consoantes dos seus respectivos grupos ([n] e [ð̞][18]) e a fricativa labiodental [f]. De novo, hai que mencionar o contexto ante vogal, malia se tratar de casos illados.

Táboa 71: Distribución de *-s* en coda silábica, *-s* aspirado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1.

	TTL	ASP	PORC
[β̞]	210	4	2%
[ð̞]	281	1	0%
[m]	0	0	0%
[n]	185	4	2%
[l]	141	1	1%
[ʎ]	32	0	0%
[f]	32	0	0%
[x]	101	1	1%
/s/	44	0	0%
[θ]	1	0	0%
[ʃ]	103	0	0%
[r]	32	0	0%
[t͡ʃ]	19	0	0%
[p]	14	0	0%
[t]	415	44	11%
[k]	822	31	4%
PSA	510	21	4%
VGL	1263	15	1%

18 Lembremos que neste grupo de idade non temos o contexto ante /g/.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A orde continúa case inalterada nas porcentaxes que representan o total de exemplos de cada un destes contextos (táboa 71). Encabezan a listaxe as oclusivas non voceadas [p], [t] e [k] (11%, 4% e 4% respectivamente). No entanto, a nasal bilabial e a aproximante bilabial voceada (2% ambas as dúas) predominan sobre o contexto ante pausa, que se sitúa, en porcentaxes, á altura da nasal alveolar e da fricativa labiodental (1%). Pola contra, non amosan ningún tipo de representación porcentual nin a aproximante dental voceada nin o contexto ante vogal.

Táboa 72: Distribución de *-s* aspirado, *-s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, dividido segundo a variábel *xénero*.

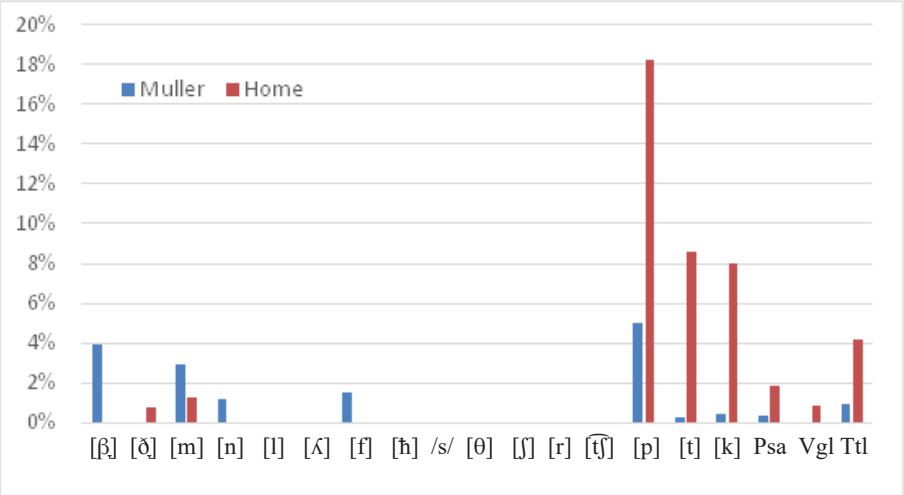
	M.ASP	M.TOT	PORC	H.ASP	H.TOT	PORC
[β]	4	103	4%	0	109	0%
[ð]	0	157	0%	1	129	1%
[m]	3	102	3%	1	82	1%
[n]	1	84	1%	0	57	0%
[l]	0	16	0%	0	16	0%
[ʎ]	0	21	0%	0	11	0%
[f]	1	66	2%	0	35	0%
[x]	0	23	0%	0	21	0%
/s/	0	55	0%	0	51	0%
[θ]	0	1	0%	0	0	0%
[ʃ]	0	12	0%	0	20	0%
[r]	0	13	0%	0	7	0%
[t͡ʃ]	0	12	0%	0	2	0%
[p]	12	240	5%	32	175	18%
[t]	1	470	0%	30	349	9%
[k]	1	261	0%	20	249	8%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PSA	2	572	0%	13	695	2%
VGL	0	468	0%	3	376	1%
TTL	25	2676	1%	100	2384	4%

Como aparece recollido na táboa 72, a variábel *xénero* ten certo peso na aspiración, sobre todo no tocante aos contextos de uso. Ante consoante oclusiva non voceada, pausa e vogal, dáse máis frecuentemente —ou mesmo en exclusiva— no grupo de homes. En cambio, aparece con maior facilidade no grupo de mulleres ante nasais, aproximantes voceadas e fricativa labiodental. Estas observacións pódense apreciar de maneira máis esquemática na gráfica4.

Gráfica 4: Representación das porcentaxes de *-s* aspirado en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, atendendo á variábel*xénero*.

Para unha análise comparativa entre falantes deste grupo de idade, precisamos botar man das medias, pois o número de casos por informante é diferente.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 73: Distribución de *-s* aspirado total e media do G1 segundo informante. Datos das variábeis *xénero* e *nivel de estudos*.

XÉNERO	NIV. ESTUDOS	ABSOL.	MEDIA
Home1946	Primarios	28	0,16
Home1944	Sen Estudos	39	0,14
Home1949b	Primarios	6	0,03
Home1915	Primarios	13	0,02
Muller1925	Sen Estudos	6	0,02
Muller1942	Primarios	4	0,02
Muller1930	Sen Estudos	4	0,02
Home1949a	Primarios	2	0,02
Muller1949	Primarios	1	0,02
Home1933	Primarios	5	0,01
Muller1952	Primarios	3	0,01
Muller1948b	Primarios	3	0,01
Muller1954	Primarios	1	0,01
Muller1946	Sen Estudos	3	0,00
Muller1924	Sen Estudos	0	0,00
Muller1943	Sen Estudos	0	0,00
Muller1948a	Primarios	0	0,00
Muller1948c	Primarios	0	0,00
Home1950	Primarios	0	0,00
Muller1959	Primarios	0	0,00

Segundo os datos rexistrados na táboa 73, apréciase a preeminencia dun xénero sobre o outro —de acordo coa información recollida na táboa 73 e na gráfica 4. Para contrastar estes resultados, realizamos as probas estatísticas tomando de xeito independente a variábel *xénero* e calculamos a mediana de realizacións de mulleres e homes. No caso das mulleres é de 1,39 e no dos homes de 1,49. Xa que logo, non existe apenas distancia entre ambos os grupos. Con todo, a proba Kruskal-Wallis dá un resultado de 0,037, confirmando que existe relación entre esta variábel e a aspiración.

En canto á variábel *nivel de estudos*, atopamos que as persoas sen estudos teñen unha mediana de 11,72 e as de estudos primarios 15,41.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Aínda que a proximidade é elevada, vese unha maior tendencia ao uso da aspiración entre as persoas con maior formación académica. As probas estatísticas determinan que non hai significación relevante nesta variábel cuns índices de 0,841.

O resultado da variábel *xénero* coincide co do corpus B, no que tan só o home presenta este fenómeno. A táboa 74 mostra as porcentaxes da aspiración segundo o contexto ante o que aparece.

Neste caso, os exemplos son moi reducidos, polo que non sería posíbel formular ningunha hipótese. Ademais, case todos aparecen ante nasal. En cambio, no corpus principal, a meirande parte preséntase ante oclusiva non voceada e pausa.

Táboa 74:Distribución de casos totais-*s* en coda silábica, -*s* aspirado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1. Datos do corpus B.

	TTL	ASP	PORC
[β]	22	0	0%
[ð]	36	0	0%
[m]	22	3	14%
[n]	26	1	4%
[l]	18	1	6%
[ʎ]	12	0	0%
[f]	20	0	0%
[x]	23	0	0%
/s/	19	0	0%
[θ]	10	0	0%
[ʃ]	-	-	-
[r]	6	0	0%
[t͡ʃ]	11	0	0%
[p]	27	0	0%
[t]	33	0	0%
[k]	21	0	0%
PSA	122	0	0%
VGL	18	0	0%
TTL	446	5	1%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Pese ao escaso número de exemplos, atendendo á influencia da fonoloxía prosódica, recollemos os datos da aspiración distribuídos segundo aparecen entre pés fonolóxicos ou dentro deles, separados por *xénero* e na súa totalidade.

Táboa 75: Distribución de casos de *-s* aspirado entre pés fonolóxicos e dentro dun mesmo pé, dividido segundo a variábel *xénero*. Datos do corpus B.

	M1946	H1941	TOTAL
ENTRE	0	0	0
DENTRO	0	5	5

De acordo cos datos recollidos no corpus B (táboa 75), a aspiración só se pode dar cando o linde de sílaba se atopa dentro do pé fonolóxico. Non obstante, debido aos baixos índices de uso neste corpus, non se pode afirmar que esta sexa a realidade.

3.3.1.3.4. Grupo 2

Este grupo amosa un claro descenso no número de exemplos a respecto do anterior, rozando a práctica desaparición do fenómeno, tal e como advirten os datos da táboa 76.

Táboa 76: Distribución de *-s* en coda silábica, *-s* aspirado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2.

	TTL	ASP	PORC
[β]	72	0	0%
[ð]	212	0	0%
[ɣ]	10	0	0%
[m]	107	0	0%
[n]	49	3	6%
[l]	23	0	0%
[ʎ]	7	0	0%
[f]	4	0	0%
[x]	5	0	0%
/s/	49	1	2%
[θ]	67	0	0%
[ʃ]	7	0	0%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[r]	34	0	0%
[t͡ʃ]	5	0	0%
[p]	261	1	0%
[t]	508	0	0%
[k]	275	1	0%
PSA	753	0	0%
VGL	538	0	0%
TTL	2986	6	0%

No G1a aspiración supuña un 2% dos casos de *–s* en coda silábica, pese a seren 125 os exemplos rexistrados. Neste grupo descende a tan só 6 e, por conseguinte, carecen de representación porcentual. Con todo, estes vestixios prevalecen, como acontecía no G1, ante nasal, fricativa labiodental e oclusivas non voceadas. O contexto que máis favorece este fenómeno é o da nasal alveolar (3 casos – 6% do total), seguido da fricativa labiodental (1 caso – 2% do total) e das oclusivas non voceadas (1 caso ante bilabial e 1 caso ante velar). Non se detectan exemplos ante aproximante voceada nin ante pausa ou vogal.

Táboa 77: Distribución de *-s* aspirado, *-s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2, dividido segundo a variábel *xénero*.

	M.ASP	M.TOT	PORC	H.ASP	H.TOT	PORC
[β]	0	30	0%	0	42	0%
[ð]	0	95	0%	0	117	0%
[ɣ]	0	2	0%	0	8	0%
[m]	0	53	0%	0	54	0%
[n]	2	27	7%	1	22	5%
[l]	0	16	0%	0	7	0%
[ʎ]	0	4	0%	0	3	0%
[f]	0	1	0%	0	3	0%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[x]	0	3	0%	0	2	0%
/s/	0	30	0%	1	19	5%
[θ]	0	30	0%	0	37	0%
[ʃ]	0	3	0%	0	4	0%
[r]	0	21	0%	0	13	0%
[t͡ʃ]	0	2	0%	0	3	0%
[p]	0	111	0%	1	150	1%
[t]	0	248	0%	0	260	0%
[k]	1	141	1%	0	134	0%
PSA	0	383	0%	0	370	0%
VGL	0	230	0%	0	308	0%
TTL	3	1430	0%	3	1556	0%

Fronte ao rexistrado para o G1, o G2 presenta unha tendencia ao uso da aspiración dependente do *xénero*. Na táboa 77 recóllense 3 casos realizados por mulleres e outros 3 por homes. Nestes exemplos, a distribución de contextos é semellante, pois o grupo predominante é o das nasais, seguido do das oclusivas non voceadas. Entre os homes, ademais, aparece un caso ante fricativa labiodental. As probas estatísticas reafirman esta tendencia parella na variábel *xénero* cunha significación de 0,524. Do mesmo modo, o *nivel de estudos* (0,338) e a *lingua habitual* (0.458) tampouco son determinantes para o uso deste fenómeno. De novo, probabelmente polo seu baixo índice de uso.

3.3.1.3.5. Grupo 3

O G3 presenta máis exemplos de aspiración que o anterior (17 fronte a 6). Este dato supón o 1% das realizacións de *–s* en coda silábica do G3. Fronte ao que acontecía co rotacismo, non se produce un progresivo descenso de uso. De feito, percíbese unha leve tendencia de rexeneración do fenómeno. Emporiso, a distribución dos casos continúa

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

a ser semellante a respecto dos outros dous grupos, achegándose máis á do G1.

O contexto máis favorábel para a aspiración no G3 (táboa 78) é ante oclusivas non voceadas —bilabial, velar e dental, nesta orde—, seguido das nasais —só ante a bilabial rexistramos o fenómeno—, interdental e pausa. En porcentaxes, a interdental é a que adquire maior relevancia, pois supón un 6% —pese a rexistrarmos un único caso. A continuación situaríanse a oclusiva bilabial non voceada cun 5%, a nasal bilabial cun 4%, a oclusiva velar non voceada cun 1% e, por último, a oclusiva dental non voceada e a pausa, que non chegan nin ao 1%.

Táboa 78: Distribución de *-s* en coda silábica, *-s* aspirado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3.

	TTL	ROT	PORC
[β]	70	0	0%
[ð]	127	0	0%
[ɣ]	19	0	0%
[m]	78	3	4%
[n]	47	0	0%
[l]	23	0	0%
[ʎ]	6	0	0%
[f]	42	0	0%
[x]	4	0	0%
/s/	47	0	0%
[θ]	16	1	6%
[ʃ]	3	0	0%
[r]	23	0	0%
[t͡ʃ]	3	0	0%
[p]	141	7	5%
[t]	466	2	0%
[k]	225	3	1%
PSA	666	1	0%
VGL	312	0	0%
TTL	2318	17	1%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Estes datos corroboran a continuidade do fenómeno —agás no contexto ante fricativa labiodental, que semella desaparecido. Ademais, dan conta da relevancia que acada neste último grupo, pois aparece ante un fonema novo no sistema: a fricativa interdental. É de destacar este feito, xa que só se detectan 16 exemplos deste contexto, un deles aspirado.

Igual que acontecía co G1, unha compoñente de *xénero* parece influír na configuración deste fenómeno. A táboa 79 inclúe os datos da aspiración atendendo a esta variábel. Por unha banda, a distribución mulleres 2 – homes 15 resulta significativa. Por outra, as porcentaxes de aparición segundo contexto amosan que, salvo ante [m] e [k] —dos que hai exemplos nas mulleres e que presentan porcentaxes semellantes—, a respecto dos homes detéctase unha maior porcentaxe de ocorrencia da aspiración.

Táboa 79: Distribución de *-s* aspirado, *-s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3, dividido segundo a variábel *xénero*.

	M.ASP	M.TOT	PORC	H.ASP	H.TOT	PORC
[β̞]	0	23	0%	0	47	0%
[ð̞]	0	47	0%	0	80	0%
[ɣ̞]	0	7	0%	0	12	0%
[m]	1	31	3%	2	47	4%
[n]	0	14	0%	0	33	0%
[l]	0	6	0%	0	17	0%
[ʎ]	0	1	0%	0	5	0%
[f]	0	2	0%	0	2	0%
[x]	0	8	0%	1	8	13%
/s/	0	16	0%	0	26	0%
[θ]	0	18	0%	0	29	0%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[ʃ]	0	0	0%	0	3	0%
[r]	0	9	0%	0	14	0%
[t͡ʃ]	0	1	0%	0	2	0%
[p]	0	58	0%	7	83	8%
[t]	0	195	0%	2	271	1%
[k]	1	90	1%	2	135	1%
PSA	0	253	0%	1	413	0%
VGL	0	130	0%	0	182	0%
TTL	2	909	0%	15	1409	1%

Para unha análise comparativa entre falantes deste grupo de idade precisamos observar as medianas. Nunha primeira aproximación á táboa 80, podemos observar que predomina un *xénero* sobre o outro, na liña do que aparecía na táboa 73. Para confirmarmos estas apreciacións, realizamos as probas estatísticas pertinentes.

Táboa 80: Distribución dos casos totais de *-s* aspirado e media que representa, segundo informante do G3. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

XÉNERO	NIV. EST.	LING. HABIT.	ASP.	MEDIA
Home1988a	Secund.	Galego	5	0,02
Home1993	Secund.	Gal.Esp.	9	0,01
Home1988b	Primarios	Gal.Esp.	1	0,01
Muller1993	Univers.	Gal.Esp.	1	0,00
Muller1990	Univers.	Español	1	0,00
Muller1989	Univers.	Español	0	0,00
Home1991	Secund.	Galego	0	0,00

En primeiro lugar,consideramos independentemente a variábel *xénero* e calculamos a mediana de realizacións de mulleres e homes. A mediana de casos é 0,31 para mulleres e 0,79 para homes. Estes datos xa

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

permiten afirmar que non existen diferenzas pola baixa distancia entre si, pese a todo, é preciso comprobar se se trata de diferenzas significativas ou non. En segundo lugar, a proba Kruskal-Wallis corrobora que a distancia entre mulleres e homes é insuficiente (0.114). Polo tanto, trátase dunha variábel que non determina o uso deste fenómeno.

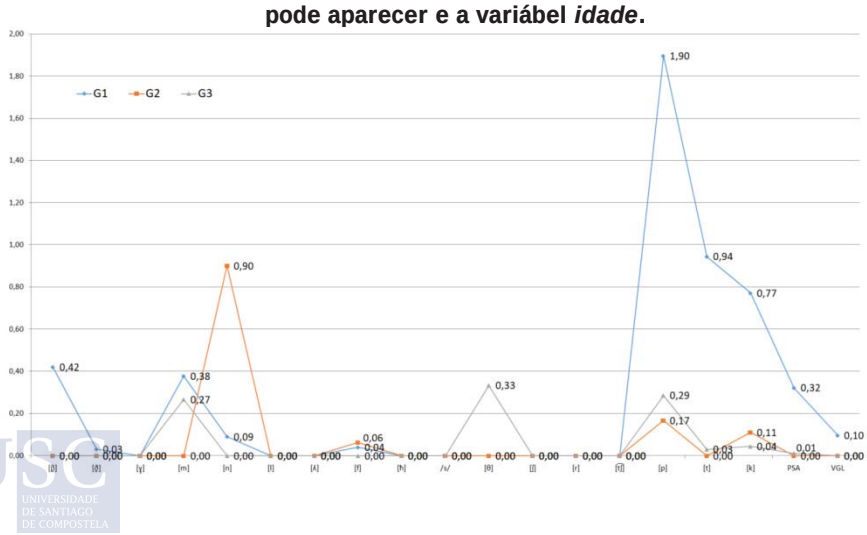
O mesmo acontece coa variábel *nivel de estudos*, que tampouco presenta significación estatística cun índice de 0,127, pese a que as medianas son de 0,60 para as persoas con estudos primarios, 0,99 para que de estudos secundarios e 0,31 para as de estudos universitarios, evidenciando un maior uso entre as do segundo grupo e mesmo as do primeiro.

Finalmente, a *lingua habitual* mostra medianas de 0,93 para a xente galegofalante, 0,60 para a que emprega galego e español e 0,16 para a españolfalante. Con todo, as probas estatísticas non se poden aplicar.

3.3.1.3.6. Comparativa entre grupos de idade

Se trasladamos os datos da táboa 70 a unha gráfica, poderemos apreciar de modo máis esquemático a evolución —que vimos de analizar— entre os tres grupos de idade. A gráfica inclúe as medias de uso para cada contexto. Esta escolla débese ao intento de diminuírmos as posíbeis carencias derivadas da descompensación do corpus en canto aos tres grupos.

Gráfica 5: Representación das medias de -s aspirado segundo o contexto en que pode aparecer e a variábel *idade*.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Tal e como fomos vendo ao longo deste epígrafe, os índices de aparición da aspiración diminúen no G2 e remontan no G3. Na gráfica 5 podemos observar os datos concretos de cada grupo de idade. Cabe mencionar, como casos diverxentes desta tendencia, o contexto ante [n] e [f], en que o G2 amosa máis casos que os outros dous grupos. O mesmo acontece co contexto ante [θ], onde o G3 é o único que presenta exemplos, pois esta fricativa é practicamente allea ao sistema fonolóxico do G1. Por último, cabe mencionar o contexto ante [m], ante [p], ante [t] e ante pausa, onde é o G3o que presenta máis casos que o G2. En todos os outros contextos é o G1 o que se sitúa en primeiro lugar.

Para rematar, é preciso estabelecer se existe algunha relación estatística entre os grupos de idade e este fenómeno, ademais de revisar se as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* tamén gardan relación co conxunto de informantes —independentemente da variábel *idade*.

Con este propósito, comprobamos as estatísticas da variábel *idade* e obtemos a mediana de realizacións de cada subgrupo. De acordo con este procedemento, a mediana de casos para o G1 é 2,17, para o G2 é 0,04 e para o G3 é 0,33. Á luz dos datos, as medianas son próximas entre os dous últimos grupos e diferentes a respecto do primeiro.

De novo, é preciso sabermos se estas medianas dan conta dunha diferenza significativa ou non. Segundo Kruskal-Wallis a significación é 0,212. Noutras palabras, non existe relación entre as variantes.

A continuación, estudamos independentemente a variábel *xénero* e calculamos a mediana de realizacións dentro de cada un dos dous grupos. Neste caso, a mediana é moi diferente para mulleres (9,38) e homes (16,67). En correspondencia, Kruskal-Wallis confirma que existe relación significativa entre a variábel *xénero* e o fenómeno da aspiración (0,029).

A variábel *nivel de estudos* presenta medianas de 6,20 entre as persoas sen estudos, 12,50 estudos primarios, 48,28 secundarios e 22,53 universitarios. De tal modo, aparenta existir certa relación entre esta variábel e o distinto uso do fenómeno da aspiración. As probas estatísticas, pola contra, determinan unha significación de 0,087 e, xa que logo, non habería relación.

Finalmente, a variábel *lingua habitual* amosa medianas de 9,38 para o grupo de galegofalantes, 46,15 no grupo de persoas que

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

empregan galego e español e, para as españolfalantes 23,10. Neste caso, as probas paramétricas non se puideron aplicar. Con todo, os datos das medianas parecen levar á idea de que hai é pertinente esta variábel para a aparición deste fenómeno.

3.3.1.4. Desaparición de [s̪] e crase

A desaparición de [s̪] en coda silábica designa a elisión completa dese segmento. Débese distinguir entre a desaparición propiamente dita, resultado dun proceso de debilitamento do [s̪], e a crase. Esta última está motivada pola proximidade articulatoria da consoante que se atopa xusto despois. O fenómeno non é exclusivo das linguas romances, pois:

> [e]n la reconstrucción del *Indoeuropeo* que hace Adrados, aparece el fonema *S* carente del rasgo relevante de sonoridad. El alófono era sordo, pero se hacía sonoro ante consoante sonora y en algunas lenguas en posición intervocálica. Este alófono estaba expuesto a aspirarse y a perderse (Payan: 1995)

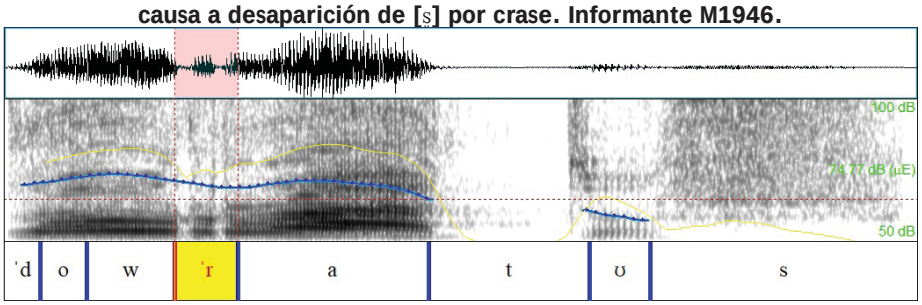
En definitiva, por unha parte, a desaparición de [s̪] constitúe un fenómeno moi antigo e común a toda a rama lingüística do indoeuropeo. Por outra parte, está motivada pola sonorización do [s̪], ora a causa da consoante que o segue, ora a raíz da posición intervocálica. É dicir, a desaparición prodúcese por lenición. Ademais, o autor unicamente considera a desaparición de [s̪] motivada polo debilitamento, excluíndo a crase consonántica.

3.3.1.4.1. Análise espectrográfica

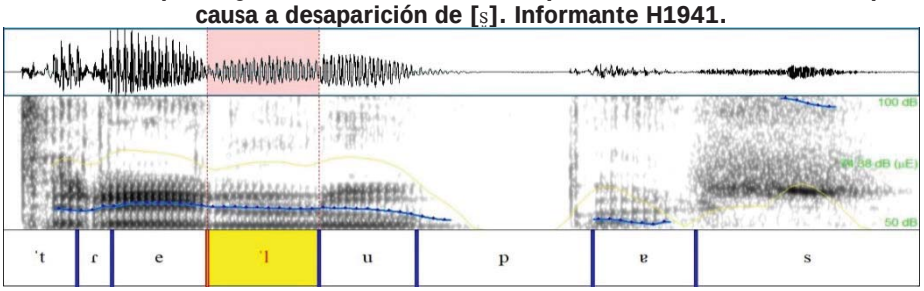
Tanto na crase como na desaparición froito da lenición, os espectrogramas amosan un continuo entre a vogal anterior e o elemento que a provoca. As imaxes 12 e 13 dan conta da inexistencia de [s̪] por mor destes dous fenómenos.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Imaxe 12: Espectrograma da realización *dous ratos*, marcando a consoante que causa a desaparición de [s̪] por crase. Informante M1946.

Imaxe 13: Espectrograma da realización *tres lupas*, marcando a consoante que causa a desaparición de [s̪]. Informante H1941.

3.3.1.4.2. Os contextos fónicos da desaparición e a crase

Non existen en galego estudos de referencia sobre os contextos fónicos da desaparición de [s̪] e da crase. De feito, nas gramáticas e nas teses manexadas só se atopou referencia na tese sobre o norte da Terra Cha (Regueira, 1989: 98-99). En cambio, en español son numerosos os traballos que os tratan desde diferentes perspectivas.

Os datos máis relevantes son dous: o motivo polo que se produce a desaparición deste segmento e se garda algún tipo de relación cos fenómenos anteriormente descritos —rotacismo e aspiración. Este proceso inflúe na reestruturación do paradigma morfolóxico, tanto verbal como non verbal:

> En español, el segmento /-s/ implosiva presenta la característica de que, además de formar parte del lexema de muchas palabras (pasta, gracias), es marca de plural en el nombre (perros) y de segunda persona de singular en el verbo (das), y también forma parte de

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

> otros morfemas verbales (dais, coméis, damos, comemos). Esta circunstancia ha dado lugar a que muchos autores hayan tratado este problema desde el punto de vista funcionalista, basándose en la hipótesis de que la /-s/ tenderá a mantenerse cuando aporte significado gramatical y a desaparecer cuando no sea morfemática. Sin embargo, esta hipótesis no ha acabado de demostrarse nunca con los datos, que muestran una tendencia antifuncional (Vida-Castro, 2002: 4)

Procedemos a examinar a relación entre a distribución de casos e o contexto, explorando o vínculo da desaparición de [s̪] e a crase coas variábeis descritas, así como co rotacismo e coa aspiración.

Na táboa 81, este fenómeno aparece distribuído en todos os contextos. Cabe salientar o caso das sibilantes /s/, a vibrante múltiple [r], a pausa, a oclusiva non voceada bilabial [p] e as nasais [m] e [n], atendendo, sobre todo, ás medias sobre o conxunto de datos para cada contexto posíbel.

Táboa 81: Distribución da desaparición de [s̪] e crase en coda silábica atendendo ao contexto fonético en que pode aparecer. Datos totais e media sobre o total de casos, divididos segundo a variábel *idade*.

	G1	G2	G3
[β̞]	13	1	3
[ð̞]	9	3	2
[ɣ̞]	0	2	1
[m]	14	11	4
[n]	25	5	2
[l]	4	0	1
[ʎ]	22	2	2
[f]	11	2	2
[x]	21	0	1
/s/	77	47	37
[θ]	0	0	0
[ʃ]	24	0	2

	G1	G2	G3
[β̞]	0,06	0,01	0,04
[ð̞]	0,03	0,01	0,02
[ɣ̞]	0,00	0,20	0,05
[m]	0,08	0,10	0,05
[n]	0,18	0,10	0,04
[l]	0,13	0,00	0,04
[ʎ]	0,69	0,29	0,33
[f]	0,11	0,04	0,05
[x]	0,48	0,00	0,25
/s/	0,75	0,70	0,79
[θ]	0,00	0,00	0,00
[ʃ]	0,75	0,00	0,67

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[r]	19	31	18
[t͡ʃ]	0	1	0
[p]	52	18	6
[t]	13	1	0
[k]	17	4	3
PSA	98	8	4
VGL	19	6	3
TTL	438	142	91

[r]	1,00	0,91	0,78
[t͡ʃ]	0,00	0,20	0,00
[p]	0,13	0,07	0,04
[t]	0,02	0,00	0,00
[k]	0,03	0,01	0,01
PSA	0,08	0,01	0,01
VGL	0,02	0,01	0,01
TTL	0,09	0,05	0,04

3.3.1.4.3. Grupo 1

Este grupo é o que maior número de exemplos de desaparición amosa, tanto totais como nas medias por norma xeral (táboa 81). Se observarmos a porcentaxe que representa este fenómeno en cada un dos contextos posíbeis (táboa 82), cómpre destacar as elevadas cifras tanto da rótica [r] como das fricativas /s/, [ʃ] e, en menor medida, [h].

Consideramos que este grupo está afectado pola crase consonántica. No tocante á gheada, difire dos outros, pois ante este contexto rexistramos tanto a desaparición como o rotacismo. Xa que logo, os datos porcentuais aparecen repartidos e non se detecta ningún pico elevado. Pola contra, se sumamos as porcentaxes de ambos os dous, o resultado é marcadamente alto (87%).

Táboa 82: Distribución de *-s* en coda, desaparición de [s̟] e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1.

	TTL	DES	PORC
[β̞]	210	13	6%
[ð̞]	281	9	3%
[ɣ̞]	0	0	0%
[m]	185	14	8%
[n]	141	25	18%
[l]	32	4	13%
[ʎ]	32	22	69%
[f]	101	11	11%
[h]	44	21	48%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

/s/	103	77	75%
[θ]	1	0	0%
[ʃ]	32	24	75%
[r]	19	19	100%
[t͡ʃ]	14	0	0%
[p]	415	52	13%
[t]	822	13	2%
[k]	510	17	3%
PSA	1263	98	8%
VGL	792	19	2%
TTL	4997	438	9%

No outro grupo, o da desaparición de [s̪], é mester salientar, por orde, a presenza da lateral palatal (69%), da nasal alveolar (18%), da lateral alveolar e da oclusiva bilabial non voceada (13%), da nasal bilabial e da pausa (8%), da aproximante bilabial voceada (6%), da oclusiva velar non voceada e da aproximante dental voceada (3%), das vogais (2%) e, por último, da oclusiva dental non voceada (1%). Os únicos contextos en que non aparece este fenómeno é ante fricativa interdental —como xa se explicou— e a africada.

Táboa 83: Distribución da desaparición de [s̪], *-s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, dividido segundo a variábel *xénero*.

	M.DES	M.TOT	PORC	H.DES	H.TOT	PORC
[β]	3	103	3%	10	109	9%
[ð]	5	157	3%	4	129	3%
[m]	7	102	7%	8	82	10%
[n]	18	84	21%	7	57	12%
[l]	2	16	13%	2	16	13%
[ʎ]	17	21	81%	5	11	45%
[f]	4	66	6%	7	35	20%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[h]	6	23	26%	15	21	71%
/s/	39	55	71%	39	51	76%
[θ]	0	1	0%	0	0	0%
[ʃ]	7	12	58%	17	20	85%
[r]	13	13	100%	7	7	100%
[t͡ʃ]	0	12	0%	0	2	0%
[p]	10	240	4%	42	175	24%
[t]	2	470	0%	10	349	3%
[k]	1	261	0%	16	249	6%
PSA	7	572	1%	91	695	13%
VGL	2	468	0%	17	376	5%
TTL	143	2676	5%	297	2384	12%

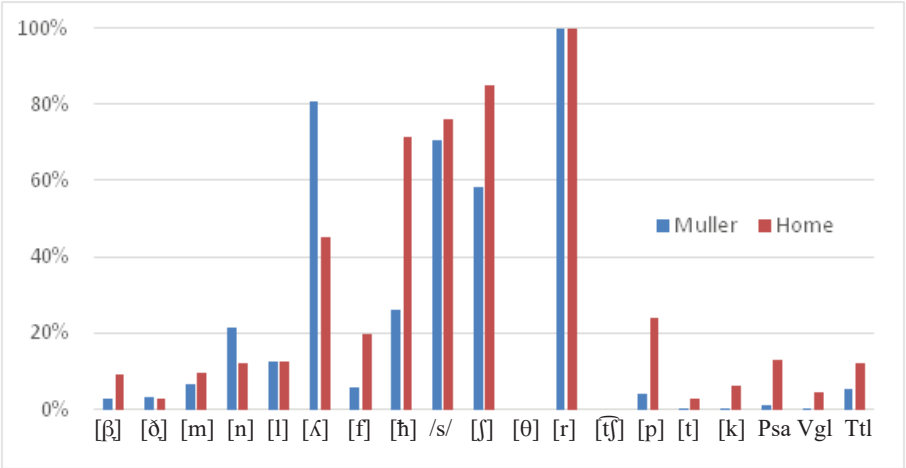
Aínda que non son moi numerosos os casos que se rexistran en cada un dos contextos, este fenómeno ten maior incidencia nos homes (12%) que nas mulleres (5%). A táboa 83 recolle as diverxencias de uso que a variábel *xénero* presenta no tocante á desaparición de [s̪]. É o caso da lateral palatal, que nas mulleres alcanza o 81% mentres que nos homes representa só o 45%. O exemplo contrario atopámolo ante oclusiva bilabial non voceada e ante pausa, en que os datos son superiores nos homes que nas mulleres (24%-4% e 13%-1% respectivamente). Ademais é de destacar o que acontece ante o resto de oclusivas non voceadas e ante vogal, pois detéctanse exemplos puntuais para as mulleres que non deixan pegada nas porcentaxes.

En canto á crase consonántica, nos dous contextos máis favorábeis, ante rótica e ante sibilante, as porcentaxes son similares en ambos os dous grupos estabelecidos (100%-71% para as mulleres e 100%-76% para os homes). Non acontece o mesmo ante a fricativa palatal, onde aparece unha marxe elevada entre mulleres (58%) e homes (85%). Ocorre igual ante a fricativa larínxea (gheada), cunha diferenza de 26% a

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

71% respectivamente. Como xa se dixo, este último contexto afecta por igual á desaparición e ao rotacismo. Con todo, é innegábel a diferenza existente segundo o *xénero*. Podemos observar estas apreciacións de maneira máis esquemática na gráfica 6.

Gráfica 6: Representación das porcentaxes de desaparición de [s̪] e crase en cada un dos contextos fonolóxicos en que pode aparecer no G1, atendendo á variábel *xénero*.

Noutra orde de cousas, cabe salientar que, fronte ás hipóteses defendidas por Terrel (1981: 117) ou Tejada (2012: 195), entre outros, a respecto da orixe deste fenómeno —nas que se defende que o debilitamento de [s̪] pasa por un estadio previo de aspiración—, os datos do corpus difiren en gran medida desta teoría. Aínda que non negan unha posíbel relación entre a aspiración e a desaparición —sobre todo no caso dos homes—, apuntan a unha relación máis forte co rotacismo, sen chegar a estabelecerse unha correlación unívoca. Noutras palabras, os contextos en que aparecen as porcentaxes máis elevadas de desaparición de [s̪] están intimamente ligados aos contextos máis favorábeis á aparición do rotacismo. Se non temos en conta este vínculo entre o rotacismo e a desaparición, non sería posíbel explicar por que os contextos ante os que se produce este fenómeno non son, maioritariamente, os mesmos que os da aspiración.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 84:Distribución dos datos de crase de *-s* totais e medias segundo informante do G1. Información das variábeis *xénero* e *nivel de estudos*.

XÉNERO	NIV. EST.	CRASE	MEDIA
Muller1948c	Primarios	2	0,67
Home1946	Primarios	16	0,24
Muller1925	Sen est.	4	0,13
Home1915	Primarios	43	0,05
Muller1946	Sen est.	8	0,05
Home1949a	Primarios	2	0,05
Muller1942	Primarios	8	0,04
Home1944	Sen est.	9	0,03
Home1933	Primarios	8	0,03
Muller1952	Primarios	10	0,02
Muller1948b	Primarios	10	0,02
Home1949b	Primarios	6	0,02
Muller1954	Primarios	5	0,02
Muller1930	Sen est.	3	0,02
Muller1943	Sen est.	3	0,01
Muller1949	Primarios	3	0,01
Muller1924	Sen est.	1	0,00
Muller1948a	Primarios	0	0,00
Home1950	Primarios	0	0,00
Muller1959	Primarios	0	0,00

Para unha análise comparativa entre falantes deste grupo de idade precisamos observar as medianas. Na táboa 84 recollemos os datos tan só da crase consonántica e podemos apreciar un equilibrio entre os de homes e mulleres. En contraste, a táboa 85 amosa que se atopan intimamente ligadas a desaparición de [s̪] e a variábel *xénero*.

Cómpre analizar estatisticamente e por separado a desaparición de [s̪] e a crase para corroborar a nosa observación. En canto á primeira, detéctase unha distribución dependente da variábel *xénero* segundo as medianas (mulleres 1,30, homes 8,33). Con todo, Kruskal-Wallis dá como resultado 0,393, polo que afirma a falta de relación entre esta variábel e a desaparición de [s̪].

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 85: Distribución dos datos de desaparición de [s̪] totais e medias segundo informante do G1. Información das variábeis *xénero* e *nivel de estudos*.

XÉNERO	NIV. EST.	DESAP.	MEDIA
Home1933	Primarios	10	0,33
Home1915	Primarios	163	0,17
Muller1946	Sen est.	29	0,12
Muller1924	Sen est.	5	0,08
Home1949b	Primarios	11	0,06
Home1946	Primarios	18	0,03
Home1944	Sen est.	17	0,03
Muller1952	Primarios	8	0,03
Muller1925	Sen est.	7	0,03
Muller1943	Sen est.	6	0,03
Muller1948c	Primarios	4	0,02
Muller1942	Primarios	7	0,02
Muller1948b	Primarios	6	0,01
Muller1954	Primarios	3	0,01
Muller1930	Sen est.	2	0,01
Home1949a	Primarios	1	0,02
Muller1948a	Primarios	0	0,00
Muller1949	Primarios	0	0,00
Home1950	Primarios	0	0,00
Muller1959	Primarios	0	0,00

A respecto da crase consonántica, na mesma liña do que acontecía no fenómeno anterior, as medianas mostran unha distancia considerábel (mulleres 1,48, homes 6,90). Pola contra, Kruskal-Wallis achega un resultado de 0,757, de modo que non existe ningún tipo de relación. Do mesmo xeito, no corpus B non se aprecia ningunha distribución, como se rexistra na táboa 86.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 86: Distribución de *-s* en coda silábica, desaparición de [s̟] e porcentaxe que representa nos contextos fonéticos que pode aparecer no G1. Corpus B.

	TTL	DES	PORC
[β̞]	22	7	32%
[ð̞]	36	13	36%
[m]	22	7	32%
[n]	26	13	50%
[l]	18	9	50%
[ʎ]	12	4	33%
[f]	20	7	35%
[h]	23	5	22%
/s/	19	11	58%
[θ]	-	-	-
[ʃ]	10	2	20%
[r]	6	6	100%
[t͡ʃ]	11	7	64%
[p]	27	0	0%
[t]	33	0	0%
[k]	21	0	0%
PSA	122	0	0%
VGL	18	0	0%
TTL	446	91	20%

Por un lado, a crase presenta unha distribución parecida á do corpus principal, pois o único elemento que difire é a fricativa palatal [ʃ] (con 75% fronte aos 20% do corpus B). Por outro lado, en canto á desaparición de [s̟], os resultados son moi diferentes aos xa vistos. No corpus de referencia aparecían dous focos importantes: o das aproximantes voceadas —nomeadamente nasais e laterais— e o das oclusivas non voceadas. En cambio, no corpus B só se detectan as primeiras, que non soben do 50%. Ademais, o elemento de maior índice de desaparición é a africada [t͡ʃ], cun 64% de casos.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 87: Distribución de casos de crase de *-s* entre pés fonolóxicos e dentro dun mesmo pé, dividido segundo a variábel *xénero*. Datos do corpus B.

	M1946	H1941	TOTAL
ENTRE	3	4	7
DENTRO	4	5	9

A táboa 87 mostra os casos de crase entre pés fonolóxicos e dentro deles, tanto separados por xéneros como na súa totalidade. Pese a que os datos son bastante baixos, a distribución é case equitativa.

Segundo a táboa 88, a desaparición de [s̪] prodúcese maioritariamente cando o linde de sílaba se atopa dentro do pé fonolóxico, tanto para o caso das mulleres (5-27) como para o dos homes (10-27), cuns datos moi semellantes en ambos os dous grupos.

Táboa 88: Distribución de casos de desaparición de [s̪] entre pés fonolóxicos e dentro dun mesmo pé, dividido segundo a variábel *xénero*. Datos do corpus B.

	M1946	H1941	TOTAL
ENTRE	5	10	15
DENTRO	27	27	54

Finalmente, podemos analizar a repercusión do *nivel de estudos* neste grupo. En canto ás medianas atopamos que na crase a distancia é ínfima, pois nas persoas sen estudos temos unha mediana de 6,00 fronte a 5,22 das persoas con estudos primarios. A proba non paramétrica de Kruskal-Wallis confirma esta apreciación cun índice de significación de 0,707.

Fronte a isto, as medianas da desaparición son 18,56 no caso das persoas sen estudos e 2,14 das que presentan estudos primarios. Malia a distancia apreciábel, as probas estatísticas mostran unha significación de 0,455, polo que tampouco se podería falar de relevancia desta variábel para a aparición deste fenómeno.

3.3.1.4.4. Grupo 2

Este grupo mostra un claro descenso no número de exemplos a respecto do anterior, tal e como advirten os datos da táboa 89, en comparación cos do G1, recollidos na táboa 82. A diferenza non é tan grande como noutros fenómenos xa vistos. Aínda así, atópase por riba

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

da cuarta parte —no que atinxe aos datos totais. En datos porcentuais, a desaparición de [s̪] supón o 5% do total, mentres que no anterior representaba o 9%. Deste modo, significa pouco menos da metade da porcentaxe do G1.

Táboa 89: Distribución de -s en coda silábica, desaparición de [s̪] e porcentaxe que representa en cada contexto fonético en que pode aparecer no G2.

	TTL	DES	PORC
[β̞]	72	1	1%
[ð̞]	212	3	1%
[ɣ̞]	10	2	20%
[m]	107	11	10%
[n]	51	5	10%
[l]	23	0	0%
[ʎ]	7	2	29%
[f]	49	2	4%
[h]	1	0	0%
/s/	67	47	70%
[θ]	5	0	0%
[ʃ]	7	0	0%
[r]	34	31	91%
[t͡ʃ]	5	1	20%
[p]	261	18	7%
[t]	508	1	0%
[k]	275	4	1%
PSA	753	8	1%
VGL	538	6	1%
TTL	2985	142	5%

Constatamos de novo que a crase consonántica é o fenómeno de maior porcentaxe tamén para este grupo de idade. Un 91% aparece no contexto ante rótica, un 70% ante sibilante e un 50% ante gheada —independentemente das realización descritas no punto §3.1.3.2. En contraste, ante fricativa palatal non se rexistra ningún caso, probabelmente debido ao baixo número de contextos existentes —derivados da despalatalización vista no punto §3.2.4.1.2.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

No tocante á desaparición de [s̟] destacan, de novo, a lateral palatal (29%), a aproximante velar voceada (20%), a africada e as nasais (10%), a oclusiva bilabial (7%) e, por último, as aproximantes voceadas bilabial e dental, a oclusiva velar non voceada, a pausa e as vogais (1%). Cabe resaltar o que acontece ante a africada, xa que no grupo de idade anterior non se rexistrou ningún caso.

Igual que acontecía no G1, neste grupo podemos apreciar unha tendencia á desaparición e crase con relación ao *xénero*. Na táboa 90 obsérvase que os homes case duplican o número de casos das mulleres. Se atendemos aos contextos de uso, no caso dos homes preséntanse a práctica totalidade de desaparicións ante oclusivas, pausa e vogal.

Táboa 90: Distribución de *-s* en coda silábica, desaparición de [s̟] e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2, dividido segundo a variábel *xénero*.

	M.DES	M.TOT	PORC	H.DES	H.TOT	PORC
[β]	0	30	0%	1	42	2%
[ð]	1	95	1%	2	117	2%
[ɣ]	1	2	50%	1	8	13%
[m]	2	53	4%	9	54	17%
[n]	1	27	4%	4	22	18%
[l]	0	16	0%	0	7	0%
[ʎ]	0	4	0%	2	3	67%
[f]	1	30	3%	1	19	5%
[h]	0	1	0%	2	3	67%
/s/	22	30	73%	25	37	68%
[θ]	0	3	0%	0	2	0%
[ʃ]	0	3	0%	0	4	0%
[r]	18	21	86%	13	13	100%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[t͡ʃ]	0	2	0%	1	3	33%
[p]	1	111	1%	17	133	13%
[t]	1	248	0%	0	260	0%
[k]	0	141	0%	4	134	3%
PSA	0	383	0%	8	370	2%
VGL	1	230	0%	5	308	2%
TTL	49	1430	3%	95	1539	6%

Neste grupo de idade o fenómeno supón o 3% das realizacións nas mulleres e o 6% nos homes. Trátase de cifras bastante baixas que se corresponden, non obstante, coa liña de distribución por xéneros do grupo anterior (5% e 12% respectivamente). Ademais de contemplarmos o *xénero* como factor determinante na diferenza entre os dous grupos, outras variábeis poden influír tamén nestes datos.

Táboa 91: Distribución dos datos totais e de desaparición de [s̪] e medias sobre o total de casos, segundo informante do G2. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

XÉNERO	ESTUDOS	L. HABIT.	DESAP.	MEDIA
Home1966	Primarios	gal. e esp.	53	0,04
Home1976	Primarios	galego	1	0,03
Muller1962a	Universit.	gal. e esp.	2	0,01
Muller1971	Primarios	galego	3	0,01
Muller1973	Medios	galego	1	0,01
Home1973	Medios	gal. e esp.	1	0,01
Muller1962b	Primarios	galego	1	0,01
Muller1961	Primarios	gal. e esp.	2	0,00
Home1960	Medios	gal. e esp.	0	0,00
Muller1963	Universit.	español	0	0,00
Muller1968	Primarios	galego	0	0,00
Muller1976	Primarios	gal. e esp.	0	0,00
Home1979	Primarios	galego	0	0,00

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Para levar a cabo un estudo comparativo entre falantes deste grupo de idade precisamos ter en conta as medias, pois o tempo de intervención individual é diferente.

Segundo os datos recollidos na táboa 91, distribuídos de acordo coas medias, non existe unha correspondencia entre ningunha das variábeis estabelecidas e o resultado desta orde, fronte ao que acontecía noutros fenómenos analizados.

Para corroborar esta apreciación, examinamos de xeito independente as variábeis *xénero, nivel de estudos* e *lingua habitual* e extraemos a mediana de realizacións de cada subgrupo. En canto ao *xénero*, a mediana de casos é diferente para mulleres (0,57) e para homes (0,76), aínda que relativamente próximas. Kruskal-Wallis estabelece a significación en 0,435, polo que a relación entre esta variábel e a desaparición de [s̲] é inexistente. No *nivel de estudos* a mediana para os primarios é 0,86, para os secundarios é 0,38 e para os universitarios é 0,65. Segundo as probas estatísticas, a significación é 0,877. Polo tanto, tampouco existe relación.

Táboa 92: Distribución dos datos de crase de *-s* e medias sobre o total de casos, segundo informante do G2. Información das variábeis *lingua habitual*, *nivel de estudos* e *xénero*.

XÉNERO	ESTUDOS	L. HABIT.	CRASE	MEDIA
Muller1968	Primarios	galego	1	0,13
Muller1961	Primarios	gal. e esp.	15	0,04
Muller1971	Primarios	galego	14	0,04
Home1966	Primarios	gal. e esp.	33	0,03
Muller1962a	Universit.	gal. e esp.	4	0,02
Muller1963	Universit.	español	3	0,02
Home1973	Medios	gal. e esp.	3	0,02
Home1979	Primarios	galego	2	0,02
Muller1962b	Primarios	galego	2	0,01
Muller1973	Medios	galego	1	0,01
Home1976	Primarios	galego	0	0,00
Muller1976	Primarios	gal. e esp.	0	0,00
Home1960	Medios	gal. e esp.	0	0,00

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Por último, en canto á *lingua habitual* as medianas son as seguintes: galego 0,78, galego e español 0,00 e español 2,08. En base a estas cifras, podemos intuír unha relación desta variábel coa desaparición de [s̪]. No entanto, non se puideron aplicar as probas estatísticas.

A táboa 92 inclúe os datos sobre a crase de [s̪], dispostos atendendo á media. De novo, non se aprecia correspondencia entre este fenómeno e as variábeis estabelecidas. De xeito independente, tamén comprobamos a relación entre a crase de [s̪] e o *xénero*, o *nivel de estudos* e a *lingua habitual* e calculamos a mediana de realizacións de cada subgrupo. En canto ao *xénero*, a mediana de casos é exactamente a mesma para mulleres e para homes (2,15). Kruskal-Wallis estabelece a significación en 0,435, é dicir, non hai relación estatística.

No *nivel de estudos* constatamos que a mediana para os primarios é 2,53, para os secundarios é 2,22 e para os universitarios é 1,31. Segundo as probas estatísticas, a significación ascende a 0,721 polo que non se pode determinar relación ningunha.

Por último, en canto á *lingua habitual*, as medias son: galego 2,38, galego e español 1,31 e español 2,21. Non se poden aplicar probas estatísticas mais parece que a tendencia é a mesma que nas variábeis anteriores.

En consecuencia, neste grupo, non existe relación entre as variábeis *xénero*, *nivel de estudo* e *lingua habitual* e o fenómeno da desaparición de [s̪] nin da crase.

3.3.1.4.5. Grupo 3

Neste terceiro grupo, o número de casos descende (táboa 93), mais non de forma drástica (91 fronte aos 144 do grupo anterior). O índice porcentual mantense no 4%, indicando un estancamento. Con todo, a distribución tanto da crase como da desaparición de [s̪] parecen seguir patróns lixeiramente diferentes. Para o primeiro dos fenómenos, o [s̪] e o [r] amosan uns índices parecidos –74%, 70% e 79% o [s̪] e 100%, 91% e 78% o [r] nos tres grupos de idade respectivamente. Non obstante, no caso do [ʃ] a continuidade dáse entre o G1 e o G3, con independencia do G2, no que o resultado deste fenómeno é 0%.

Porcentualmente, os contextos máis favorábeis para a desaparición de [s̪] neste grupo de idade son, por orde: ante a lateral palatal[19], ante

19 En realidade habería que falar de oclusiva palatal [ɟ] pero, a falta dun estudo que o confirme, consideraremos —coas debidas precaucións— esta realización como lateral palatal.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

a gheada[20], ante as nasais e as aproximantes voceadas, ante a fricativa labiodental, ante as oclusivas non voceadas —nomeadamente a bilabial— e, finalmente, ante pausa e ante vogal. Mais, se comprobamos os datos numéricos, o panorama cambia, pois as oclusivas non voceadas son as que máis casos rexistran (6 a bilabial e 3 a velar). A continuación, aparecen as aproximantes voceadas (3 a bilabial, 2 a dental e 1 a velar), as nasais (4 a bilabial e 2 a alveolar), pausa (4), vogal (3), laterais e fricativa labiodental. Estes datos confirman, pese a seren reducidos, a continuidade do fenómeno.

Táboa 93: Distribución de *-s* en coda silábica, desaparición de [s̪] e porcentaxe que representa en cada contexto fonético en que pode aparecer no G3.

	TTL	DES	PORC
[β]	70	3	4%
[ð]	127	2	2%
[ɣ]	19	1	5%
[m]	78	4	5%
[n]	47	2	4%
[l]	23	1	4%
[ʎ]	6	2	33%
[f]	42	2	5%
[x]	4	1	25%
/s/	47	37	79%
[θ]	16	0	0%
[ʃ]	3	2	67%
[r]	23	18	78%
[t͡ʃ]	3	0	0%
[p]	141	6	4%
[t]	466	0	0%
[k]	225	3	1%
PSA	666	4	1%
VGL	312	3	1%
TTL	2318	91	4%

20 Para unha achega detallada sobre a realización máis probábel neste grupo de idade remitimos ao epígrafe dedicado a este fenómeno (1.1.3.3).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Igual que acontecía nos outros dous grupos de idade, a compoñente *xénero* non parece determinante na configuración deste fenómeno, segundo as porcentaxes totais (3% mulleres e 5% homes). Na táboa 94 móstranse os datos para a crase e a desaparición de [s̪] distribuídos segundo o *xénero*. O factor sobre o que inflúe a variábel é o contexto ante o que pode aparecer o fenómeno, pois para as mulleres case está circunscrito á crase, mentres que para os homes a desaparición está presente en case todos os contextos. Á luz destes datos, poderiamos determinar que a continuidade da crase e da desaparición de [s̪] está ligada á variante home. Con todo, esta hipótese corroborarémola estatisticamente xunto co resto de variábeis pertinentes.

Táboa 94: Distribución de *-s* en coda silábica, desaparición de [s̪] e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G3, dividido segundo a variábel *xénero*.

	M.DES	M.TTL	PORC	H.DES	H.TTL	PORC
[β̪]	0	23	0%	3	47	6%
[ð̪]	0	47	0%	2	80	3%
[ɣ̪]	0	7	0%	1	12	8%
[m]	1	31	3%	3	47	6%
[n]	0	14	0%	2	33	6%
[l]	0	6	0%	1	17	6%
[ʎ]	0	1	0%	2	5	40%
[f]	0	2	0%	1	2	50%
[h]	0	8	0%	0	8	0%
/s/	0	16	0%	2	26	8%
[θ]	15	18	83%	22	29	76%
[ʃ]	0	0	0%	2	3	0%
[r]	6	9	67%	12	14	86%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[t͡ʃ]	0	1	0%	0	2	0%
[p]	1	58	2%	5	83	6%
[t]	0	195	0%	0	271	0%
[k]	0	90	0%	3	135	2%
PSA	1	253	0%	3	413	1%
VGL	1	130	1%	2	182	1%
TTL	25	909	3%	66	1409	5%

Así e todo, para unha análise comparativa entre falantes deste grupo de idade precisamos observar as medias, pois o tempo de intervención individual é diferente e o volume de datos recollidos tamén.

Táboa 95: Distribución dos datos de desaparición de [s̪] e as medias sobre o total de casos, segundo informante do G3. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

XÉNERO	ESTUDOS	L. HABIT.	DESAP.	MEDIA
Home1993	Medios	gal. e esp.	25	0,03
Home1988b	Primarios	galego	3	0,02
Muller1990	Universit.	español	2	0,01
Home1988a	Primarios	gal. e esp.	1	0,00
Muller1989	Universit.	español	1	0,00
Muller1993	Universit.	español	1	0,00
Home1991	Medios	galego	0	0,00

Co obxectivo de saber se a desaparición de [s̪] e a crase operan de diferente maneira e cales son as variábeis que entran en xogo, estudaremos os datos separadamente. Nunha primeira aproximación á táboa 95, como xa apuntabamos máis arriba, apréciase o predominio dun *xénero* sobre o outro, polo que se realizan as probas estatísticas necesarias para comprobar esta observación. Por conseguinte, extraemos a mediana de realizacións, que se aprecian bastante próximas entre mulleres (0,34) e homes (0,93). Ao aplicarmos a proba Kruskal-Wallis,

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

os resultados para a variábel *xénero* supón o 0,629, é dicir, a diferenza entre mulleres e homes é estatisticamente insignificante.

A continuación, calculamos as medianas do *nivel de estudos* (primarios 1,51, secundarios 0,34 e universitarios 0,34). As probas estatísticas determina que a significación é de 0,518, polo tanto, non existe relación.

Por último, obtemos os datos correspondentes á *lingua habitual* (galego 0,17, galego e español 1,51 e español 0,48). A proba Kruskal-Wallis apunta un índice de significación de 0.042, de modo que a relación entre esta variábel e a desaparición de [s̪] é significativa. Mann-Whitney determina que a diverxencia só se aprecia entre as persoas galegofalantes e as que empregan galego e español (0,042).

Con todo, percibimos que as variantes *xénero* muller, *nivel de estudos* universitarios e *lingua habitual* español son o mesmo grupo de individuos. Noutras palabras, trátase dunha conxunción de elementos que inflúen á vez. Malia esta apreciación, non sempre inflúe na pertinencia da variábel.

A respecto da crase, nos datos da táboa 96 apréciase a predominancia do fenómeno nos homes, pese a que quen encabeza as cifras é Muller1989, cunha media lixeiramente superior que os tres homes, aínda que con menos casos totais que Home1993. Como se comentou máis arriba, nos contextos posíbeis, as mulleres presentan maior índice de crase que de desaparición. Así e todo, temos en conta as probas estatísticas pertinentes para comprobar se o *xénero* repercute sobre o fenómeno e calculamos a mediana de realizacións de mulleres (0,57) e homes (0,76). Kruskal-Wallis dá como resultado 1,000, polo que non existe nada de variación estatística entre estes dous grupos.

Táboa 96: Distribución dos datos de crase e as medias sobre o total de casos, segundo informante do G3. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

XÉNERO	ESTUDOS	L. HABIT.	CRASE	MEDIA
Muller1989	Universit.	español	12	0,04
Home1993	Medios	gal. e esp.	23	0,03
Home1988a	Primarios	gal. e esp.	9	0,03
Home1988b	Primarios	galego	5	0,03

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Muller1990	Universit.	español	6	0,02
Muller1993	Universit.	español	3	0,01
Home1991	Medios	galego	0	0,00

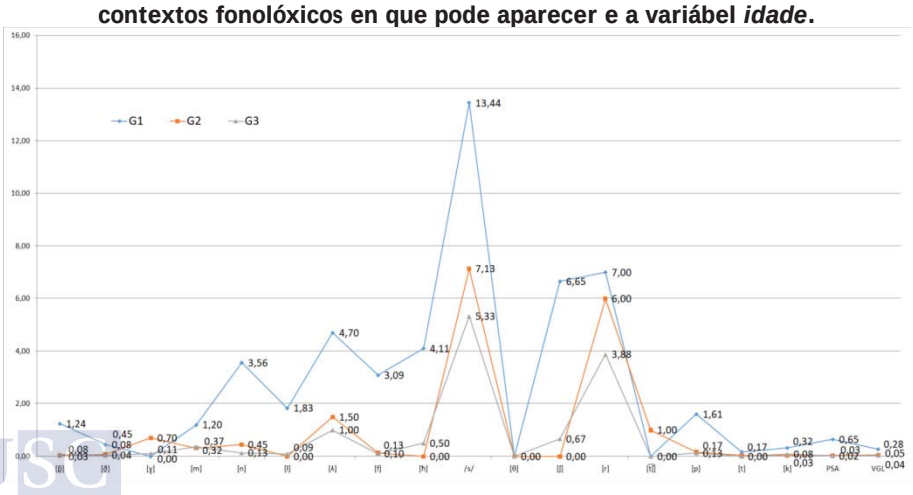
De modo semellante, a variábel *nivel de estudos* correspóndese coas seguintes cifras: primarios 0,86, secundarios 0,38 e universitarios 0,65. Segundo as probas estatísticas, a significación é de 0,429, é dicir, non existe relación. Por último, a *lingua habitual* presenta diferentes resultados entre os grupos, conforme falan galego 0,78, galego e español 0,00 e español 2,08. A proba Kruskal-Wallis non se puido aplicar.

3.3.1.4.6. Comparativa entre grupos de idade

Se trasladamos os datos da táboa 81 a unha gráfica, podemos apreciar de forma máis clara a evolución entre os tres grupos de idade. Trátase das medias do corpus de referencia pois, deste modo, diminúen as posíbeis carencias froito da descompensación entre eles.

Na gráfica 7 podemos observar os picos máis elevados do [s̪] e do [r] —para a crase— así como do [p] e do contexto ante pausa —para a desaparición. Por norma xeral, nestes tres grupos, como acontecía no rotacismo, o descenso de uso deste fenómeno segue a orde G1-G2-G3. Pese a todo, existen contextos en que esta tendencia non se cumpre. É o caso, dentro da crase, do [ɣ] e, dentro da desaparición, do [t͡ʃ].

Gráfica 7: Representación das medias de desaparición de [s̪] e crase segundo os contextos fonolóxicos en que pode aparecer e a variábel *idade*.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Tamén hai exemplos en que o G3 presenta maior uso que o G2 —sempre por debaixo do G1—, ofrecendo un panorama semellante ao da aspiración, como ocorre nos contextos ante [β̞], [l], [h] e [ʃ]. Este feito ten que ver co estreito vínculo que a desaparición de [s̪] garda tanto co rotacismo como coa aspiración —*vid. supra1.3.1.4.2*. Con todo, cómpre ter en conta, no tocante aos datos do G3, a disposición que amosan en canto ás variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

Por último, é preciso confirmar se existe algunha relación estatística entre os grupos e estes fenómenos, ademais de revisar se as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual* teñen repercusión no conxunto de informantes —con independencia dos grupos.

De acordo con este propósito, achamos as medianas. A continuación, analizamos, en primeiro lugar, a desaparición de [s̪]. Atendendo á variábel *idade*, a mediana de casos para o G1 é 3,10, para o G2 é 0,65 e para o G3 é 0,34. Noutras palabras, as medias son próximas entre os dous últimos grupos e afástanse do primeiro deles. Kruskal-Wallis determina que a significación é 0,009, verificando que a distribución das medias non é a mesma entre as tres categorías, polo que a variábel *idade* inflúe neste fenómeno.

Aplicamos a proba *post-hoc* Mann-Whitney para identificar entre que grupos se presenta a maior variación. A conclusión á que se chega á luz dos datos é que o grupo diverxente se trata do G1, pois a respecto do G2 ten significación 0,007 e a respecto do G3 0,025. Por contra, entre o G2 e o G3 a significación é 0,875, polo que actúan dun xeito semellante no uso deste fenómeno.

En canto ao *xénero*, a mediana de casos é bastante próxima entre mulleres (0,78) e homes (2,12). Kruskal-Wallis estabelece a significación en 0,318, de modo que non existe relación entre esta variábel e a desaparición de [s̪].

No tocante ao *nivel de estudos*, as medianas son as seguintes: sen estudos (4,38), primarios (1,86), secundarios (0,34) e universitarios (0,48). Segundo as probas estatísticas, a significación é de 0,080, é dicir, non existe relación.

Finalmente, as medias da *lingua habitual* para galego (1,54), galego e español (0,50) e español (0,48) están moi próximas entre si de novo as dúas últimas e afastadas da primeira. Kruskal-Wallis determina que non se poden aplicar as probas estatísticas.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

En segundo lugar, no que atinxe á crase, a variábel *idade* presenta unha mediana de realizacións de 2,88 para o G1, 2,15 para o G2 e 2,51 para o G3. Como se pode observar, as medias dos tres grupos son próximas entre si. Conforme indica Kruskal-Wallis, a significación é de 0,692, polo tanto, non existe relación entre a variábel *idade* e a crase.

Por outra parte, a mediana de casos para o *xénero* é bastante próxima entre mulleres (1,82) e homes (2,68). As probas estatísticas confirman que non existe relación entre esta variábel e a crase (0,817).

En canto ao *nivel de estudos*, os datos son bastante similares: sen estudos (2,40), primarios (2,78), secundarios (2,15) e universitarios (1,57). Polo tanto, enténdese ben por que Kruskal-Wallis indica que non existe relación estatística ningunha (0,733).

Para rematar, a variábel *lingua habitual* presenta as seguintes medias: galego (2,62), galego e español (1,16) e español (2,51). Non se poden aplicar as probas estatísticas, con todo, as medias apuntan unha pequena diferenza entre o segundo grupo e os outros dous nesta variábel.

3.3.1.5. Palatalización

A palatalización designa o proceso polo cal un determinado elemento adquire carácter palatal. No presente estudo, o segmento afectado é o fricativo apicoalveolar, que se realiza cun trazo [+posterior] do esperábel.

Bateman (2011: 589-590) describe dous tipos diferentes de palatalización. Por unha banda, a que ten que ver coa influencia exercida por un segmento palatal posterior. Por outra banda, aquela na que un segmento torna palatal sen necesidade de influencias próximas, Esta segunda opción é a que nos atinxe. Entre moitas posíbeis denominacións, a autora recolle a de *palatalización*, que empregaremos de aquí en diante:

> [T]he change in place (toward palatal) and often manner of articulation in a palatalizing context, /k/ → [t͡ʃ] or /t/ → [t͡ʃ], has been referred to as *tongue-fronting* with simultaneous *spirantization* (Bhat 1978), *palatalization* (Fromkinetal 2011), *coronalization* (Hume 1994 for velars becoming coronals, /k/ → [t͡ʃ]), *posteriorization* (Halland Hamann 2006), or *full palatalization* (Bateman 2007) (Bateman, 2011: 589)

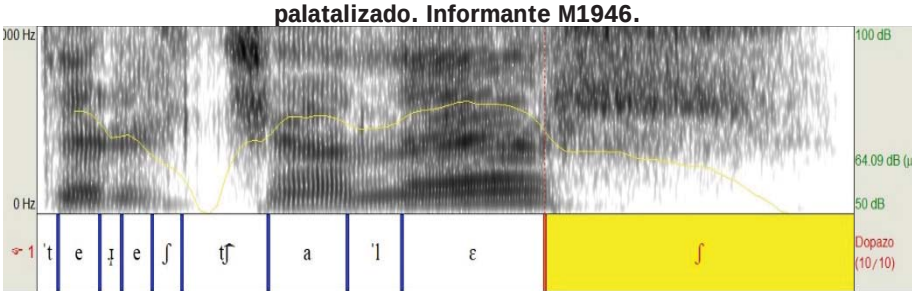
USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A evolución deste fenómeno é a oposta á dos tres xa analizados, pois supuñan un debilitamento do segmento, mentres que, neste caso, ten lugar un endurecemento. É dicir, a dificultade articulatoria que implica realizar unha fricativa palatal é maior da que carrexan, por exemplo, unha fricativa apical, unha aproximante alveolar ou unha fricativa glotal dado o esforzo articulatorio que implica para o órgano móbil situarse máis atrasado.

3.3.1.5.1. Análise espectrográfica das realizacións da palatalización

Entres as poucas referencias que se rexistran deste fenómeno en galego, só Fernández Rei (1990: 56) ofrece unha aproximación fonética ao describilo como "un s apical algo palatalizado ou ben [ʃ]". Secasí, non existe unha proba que demostre de forma clara se unha realización é máis ou menos palatal. Acusticamente apréciase a diferenza, pero con dificultades e sempre dentro dun abano.

Imaxe 14: Espectrograma da realización *tres chalés*, marcando o[s̪] final palatalizado. Informante M1946.

A imaxe 14 correspóndese con dous casos de palatalización. O primeiro deles, *tre*[ʃ], pode estar motivado pola africada palatal seguinte. En cambio, o segundo, *chalé*[ʃ], non ten ningún segmento que poida influír sobre el.

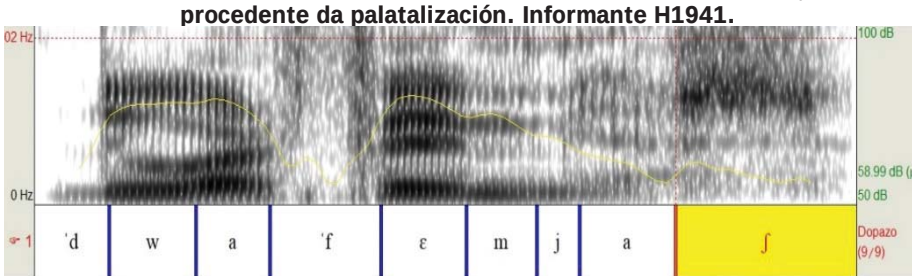
Conforme as indicacións de Martínez Celdrán (2002: 81-82), as diferenzas básicas entre as fricativas apical e palatal obsérvanse a simple vista pola masa de intensidade que presentan no espectrograma. Se queremos botar man dalgún dato máis preciso, este autor propón catro indicadores: frecuencia do comezo, frecuencia máxima de intensidade,

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

intensidade de pico e intensidade global. As cifras que definen a fricativa palatal serían, nesa orde, 2123Hz, 3508Hz, 65.29Db e 59.19Db.

No caso concreto da imaxe 14, os datos son 1969Hz, 2919Hz, 66.65Db e 65.42Db. Polo tanto, estamos ante unha fricativa palatal. O mesmo ocorre coa imaxe 15, que amosa este mesmo segmento palatalizado, cos datos 1816Hz, 3102Hz, 61.90Db e 59.14Db,.

Imaxe 15: Espectrograma da realización *dúas femias*, marcando o [ʃ] final procedente da palatalización. Informante H1941.

3.3.1.5.2. Os contextos fónicos da palatalización

Para o caso do galego contamos con algunhas descricións do fenómeno que nos indican a realización e os contextos (Fernández Rei, 1990: 56). A este respecto, Regueira describe, en relación co portugués, o caso da palatalización da seguinte maneira:

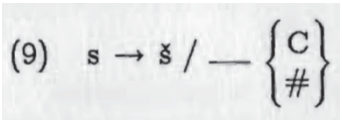
> Estes procesos teñen que considerarse independentes respecto do portugués e tamén entre as áreas galegas en que se ten constatado, xa que non hai indicios de que se trate de difusión. No portugués este cambio rexístrase xa na Idade Media (Cardeira 2001) e a idea xeral é que se difundiu de sur para norte. Regueira (2015: 34-35)

Ademais, este mesmo autor considera que a distribución deste fenómeno na área analizada (Mazaricos) se restrinxe ao contexto de "Fin de enunciado (ante pausa)". Debido á falta de estudos en que se describan detalladamente os usos deste fenómeno en galego, botamos man do material para o portugués. Na bibliografía revisada non se ofrece unha descrición dos contextos ante os que se dá a palatalización, pero explícase o motivo da súa aparición e achégase a súa distribución xeográfica. Lima e Scherre (2015: 310) lembran que estes estudos:

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

> versam sobre o /S/ em posição pós-vocálica (SARAIVA, 2000; PEDROSA, 2009) apontam que a coda silábica é uma posição que favorece bastante o fenômeno da variação. Nesta posição, o /S/ não apresenta valor distintivo, mas, sim, uma variação linguística.

A carencia de valor distintivo é a que permite a palatalización, mais tamén calquera dos fenómenos vistos: rotacismo, aspiración e desaparición/crase de [ʂ]. A propósito desta idea, Lipski (1986: 142) estabelece que nalgúns dialectos do portugués "/s/ is palatalized to [š] in preconsonantal and in phrase-final position" e enuncia a hipótese mediante a seguinte regra:

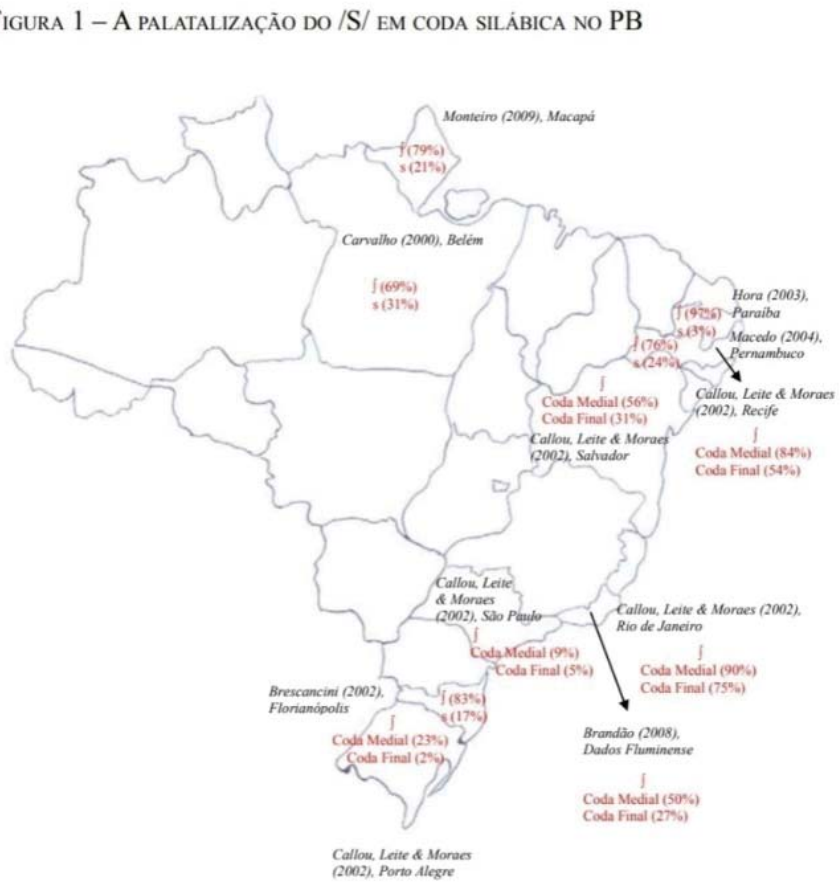

Non obstante, o patrón non recolle con exactitude a realidade do fenómeno para o caso concreto da Illa de Ons. Como veremos máis adiante e salvo contadas excepcións, os contextos redúcense a: ante consoante oclusiva non voceada e ante pausa. Retomando o artigo de Regueira (2015: 34-35), o contexto ante pausa coincide, mais ante oclusiva non voceada neste estudo a realización case exclusiva é a aspiración.

En canto á distribución xeográfica da palatalización, en Portugal forma parte do *padrão*. Xa que logo, a día de hoxe, trátase dunha distribución máis sociolectal que xeográfica. Do outro lado do Atlántico, no Brasil, segundo Lima e Scherre (2015: 309), o mapa de distribución e porcentaxe de uso deste fenómeno é o seguinte (imaxe16):

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Imaxe 16: Distribución da palatalización de [ʂ] en coda no portugués do Brasil.

As autoras afirman que se trata dun fenómeno moi corrente no país. Do mesmo xeito, inciden na diferenza porcentual existente entre a posición final e medial[21], pois esta última é a máis produtiva:

21 Para este traballo non diferenciamos entre estas dúas posicións dado que as porcentaxes de uso eran semellantes en todos os casos, polo que se decidiu considerar todo en conxunto. Ademais o número de casos era demasiado baixo como para poder levar a diante este tipo de análise.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

> Observando o mapa, a palatalização do /S/ se mostra bastante produtiva no português brasileiro. Quando temos a variante palatal em posição de coda medial e final, a divisão apresenta uma maior ocorrência em posição medial (Lima e Scherre, 2015: 310)

No ámbito xeográfico do galego, de acordo con Fernández Rei (1990: 56), o fenómeno da palatalización "rexístrase moi esporadicamente [...] pero nalgún punto do Morrazo é case sistemático". Este dato resulta de especial relevancia, xa que coincide coa demarcación comarcal do presente estudo.

Por outra parte, Freixeiro Mato (2006: 168) apunta, na súa gramática, a respecto dos sistemas de sibilantes, tres aspectos que debemos considerar. En primeiro lugar, no *sistema occidental* con *seseo predorsodental* "en posición implosiva a realización do arquifonema normalmente é apicoalveolar e non predorsodental, aínda que en posición final ante pausa tamén se pode realizar como palatal".

En segundo lugar, no *sistema despalatalizador* "en posición implosiva ante pausa o arquifonema pode realizarse máis ou menos palatalizado segundo os falantes". Por último, no *sistema innovador* "[e]n posición posnuclear /s/ pode realizarse como apicoalveolar ou palatal". Segundo esta última referencia, a palatalización prodúcese en posición final ante pausa[22].

Táboa 97: Distribución da palatalización de *-s* en coda silábica atendendo ao contexto fonético en que pode aparecer. Datos totais e medias divididas segundo a variábel *idade*.

	G1	G2	G3
[β]	0	0	0
[ð]	1	0	0
[ɣ]	0	0	0
[m]	0	0	0
[n]	2	0	0

	G1	G2	G3
[β]	0,00	0,00	0,00
[ð]	0,00	0,00	0,00
[ɣ]	0,00	0,00	0,00
[m]	0,00	0,00	0,00
[n]	0,01	0,00	0,00

22 A esta disposición axústanse os exemplos ofrecidos por Fernández Rei (1990: 56).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[l]	0	0	0	[l]	0,00	0,00	0,00
[ʎ]	0	0	0	[ʎ]	0,00	0,00	0,00
[f]	0	0	0	[f]	0,00	0,00	0,00
[x]	0	0	0	[x]	0,00	0,00	0,00
/s/	0	0	0	/s/	0,00	0,00	0,00
[θ]	0	0	0	[θ]	0,00	0,00	0,00
[ʃ]	0	0	0	[ʃ]	0,00	0,00	0,00
[r]	0	0	0	[r]	0,00	0,00	0,00
[t͡ʃ]	0	0	0	[t͡ʃ]	0,00	0,00	0,00
[p]	5	0	0	[p]	0,01	0,00	0,00
[t]	15	0	0	[t]	0,02	0,00	0,00
[k]	33	1	0	[k]	0,06	0,00	0,00
PSA	82	8	0	PSA	0,06	0,01	0,00
VGL	13	1	0	VGL	0,02	0,00	0,00
TTL	151	10	0	TTL	0,03	0,00	0,00

Conforme aos datos extraídos do corpus, dispostos de acordo co contexto e co grupo de idade, constatamos que este fenómeno ten lugar ante pausa ou consoante oclusiva non voceada case exclusivamente (táboa 97). Tamén aparece en bastantes ocasións ante vogal e, só no G1, de xeito esporádico, ante nasal alveolar e aproximante voceada dental. Ademais, sobresae o número de casos rexistrados no G1 fronte ao do G2, onde semella un fenómeno case residual. Na mesma liña, no G3 non se recolleu exemplo ningún.

3.3.1.5.3. Grupo 1

Este grupo é o que maior número de casos de palatalización presenta, tanto totais como de media (táboa 97). Segundo os datos da táboa 98, a posición ante pausa é o contexto que máis favorece este fenómeno

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

(un 7% do total de casos). Os seguintes son, por orde, as oclusivas non voceadas (velar 6%, dental 2% e bilabial 1%) e a vogal (2%). De modo semellante, atopamos exemplos illados ante nasal alveolar (dous casos que representan o 1%) e aproximante dental (un só caso). No conxunto de datos recollidos de [s̪] en coda silábica para este grupo de idade, a palatalización ten unha representación do 3%.

Táboa 98:Distribución de *-s* en coda silábica, *-s* palatalizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1.

	TTL	ROT	PORC
[β̪]	212	0	0%
[ð̪]	286	1	0%
[m]	186	0	0%
[n]	141	2	1%
[l]	32	0	0%
[ʎ]	32	0	0%
[f]	101	0	0%
[h]	44	0	0%
/s/	105	0	0%
[θ]	1	0	0%
[ʃ]	32	0	0%
[r]	20	0	0%
[t͡ʃ]	14	0	0%
[p]	415	5	1%
[t]	821	15	2%
[k]	544	33	6%
PSA	1264	83	7%
VGL	793	13	2%
TTL	5043	152	3%

Á luz dos datos analizados, este fenómeno parece producirse cando o contexto seguinte non presenta o trazo [+voceado], é dicir, en posición final ou ante oclusiva non voceada. O feito de que a palatalización teña lugar ante vogal son difíciles de explicar. En cambio, os exemplos ante nasal e aproximante parecen extensións puntuais do fenómeno.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 99:Distribución de *-s* palatalizado, *-s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1, dividido segundo a variábel *xénero*.

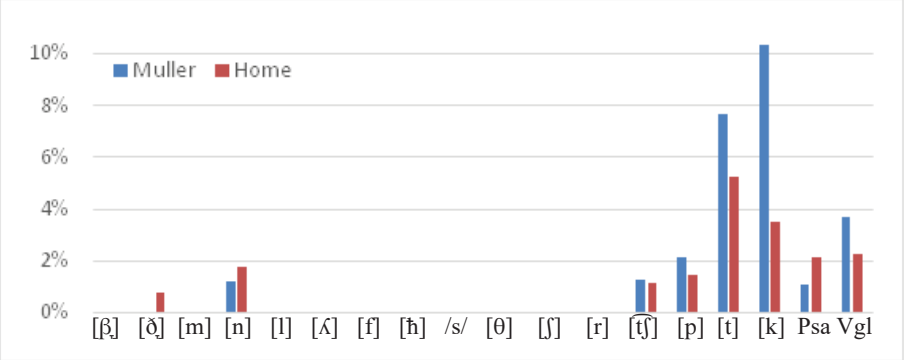
	M.PAL	M.TOT	PORC	H.PAL	H.TOT	PORC
[β]	0	103	0%	0	109	0%
[ð̞]	0	157	0%	1	129	1%
[m]	0	102	0%	0	82	0%
[n]	1	84	1%	1	57	2%
[l]	0	16	0%	0	16	0%
[ʎ]	0	21	0%	0	11	0%
[f]	0	66	0%	0	35	0%
[h]	0	23	0%	0	21	0%
/s/	0	55	0%	0	51	0%
[θ]	0	1	0%	0	0	0%
[ʃ]	0	12	0%	0	20	0%
[r]	0	13	0%	0	7	0%
[t͡ʃ]	0	12	0%	0	2	0%
[p]	3	240	1%	2	175	1%
[t]	10	470	2%	5	349	1%
[k]	20	261	8%	13	249	5%
PSA	59	572	10%	24	695	3%
VGL	5	468	1%	8	376	2%
TTL	98	2676	4%	54	2384	2%

Como amosa a táboa 99, a variábel *xénero* ten certo peso sobre a palatalización. Esta preeminencia atinxe tanto á porcentaxe que

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

representa sobre o total, como aos contextos concretos (agás ante vogal e ante [ð̞]). O caso da nasal alveolar é diferente, pois presenta o mesmo número de exemplos, malia que para as mulleres supón o 1% e para os homes o 2%. No resto de contextos, o maior número de ocorrencias correspóndese co grupo das mulleres. Cómpre destacar que a diferenza a respecto desta variábel non é excesiva dado o baixo número de exemplos. Esta análise pódese apreciar con maior claridade na gráfica 8, en que a cor azul representa as realizacións das mulleres e a vermella as dos homes.

Gráfica 8: Representación das porcentaxes de uso de *-s* palatalizado no G1 segundo contexto fonolóxico en que pode aparecer e a variábel *xénero*.

Se revisamos os datos do corpus B (táboa 100), os contextos predominantes volven ser ante pausa e ante oclusiva non voceada, con porcentaxes próximas ao 100%. Por outra parte, é preciso salientar o que acontece coa africada. No corpus de referencia non hai rexistros, probabelmente debido ao baixo índice de exemplos ante ese contexto. Así e todo, no corpus B a representatividade é bastante elevada (27%). Ademais, o fenómeno rexístrase tamén ante nasal bilabial e fricativa labiodental (un e dous exemplos respectivamente).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

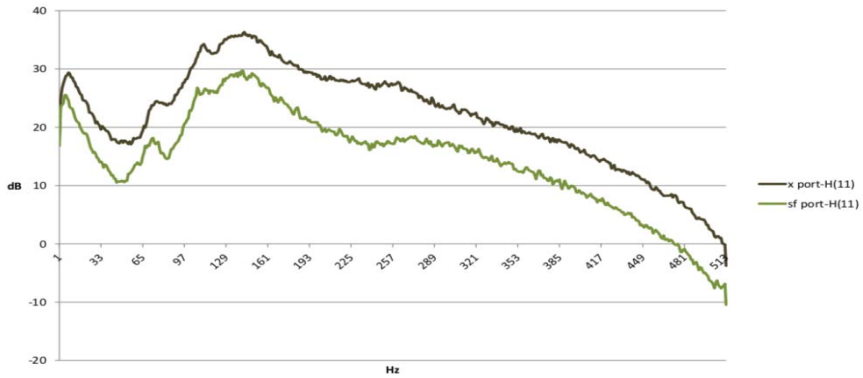
Táboa 100: Distribución de *-s* en coda silábica, *-s* palatalizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G1. Datos do corpus B.

	TTL	PALAT	PORC
[β]	22	0	0%
[ð̞]	36	0	0%
[m]	22	1	5%
[n]	26	0	0%
[l]	18	0	0%
[ʎ]	12	0	0%
[f]	20	2	10%
[h]	23	0	0%
/s/	19	0	0%
[θ]	-	-	-
[ʃ]	10	0	0%
[r]	6	0	0%
[t͡ʃ]	11	3	27%
[p]	27	27	100%
[t]	33	32	97%
[k]	21	21	100%
PSA	122	118	97%
VGL	18	1	6%
TTL	446	205	46%

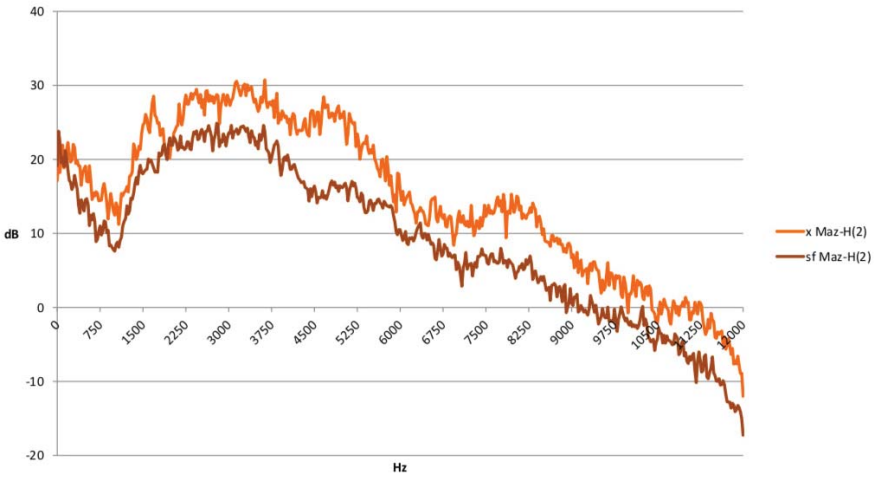
Á hora de determinar se os segmentos do corpus B están palatalizados, recorremos aos índices descritos por Martínez Celdrán, así como ao experimento realizado por Regueira (2015) con informantes de Mazaricos. Neste último, achégase unha comparación dos espectros das fricativas —palatal e apical— en ataque silábico coas realizacións en coda. En base ao perfil dos espectros, determínase se existe tendencia á palatalización.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Imaxe 17: Comparativa de espectros de [ʃ] en ataque e coda de sílaba. Caso portugués. Regueira (2015).

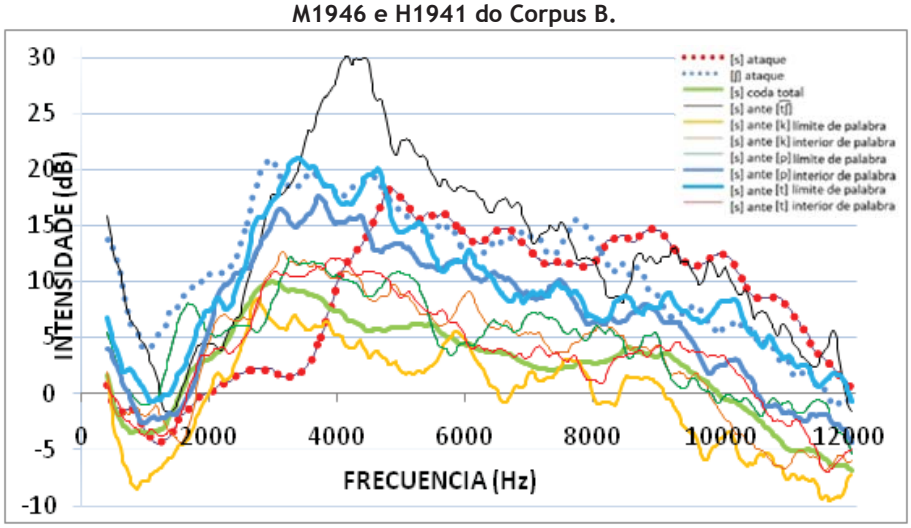

Imaxe 18: Comparativa de espectros de [ʃ] en ataque e coda de sílaba. Caso Mazaricos. Regueira (2015).

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Imaxe 19: Comparativa de espectros de [s̪] e [ʃ] en ataque de sílaba coa sibilante en distintos contextos ante oclusivas e a africada. Medias extraídas de M1946 e H1941 do Corpus B.

Nas imaxes 17 e 18 o perfil do espectro das fricativas en ataque silábico e en coda coincide, cunha redución mínima da intensidade entre o primeiro e o segundo. En cambio, no caso da Illa de Ons, aprécianse menos similitudes. Na imaxe 19, aparecen marcados cun trazo descontinuo os espectros do [s] —vermello— e do [ʃ] —azul— en ataque. Cun trazo máis groso represéntase os perfís de [s] ante [p] en interior de palabra —azul escuro— e ante [t] en límite de palabra —azul máis claro. Estes dous últimos elementos amosan unha tendencia moi semellante á do [ʃ].

O resto de curvas, malia se caracterizaren por unha intensidade máis baixa —arredor dos 10 dB fronte aos 20 dB das tres anteriores—, presentan o pico máis elevado entre os 2000 Hz e os 4000 Hz de frecuencia, igual que acontece co [ʃ] en posición de ataque silábico.

O contexto ante [t͡ʃ] correspóndese cun terceiro perfil que ascende a máis de 30 dB, co punto máis elevado en 4000 Hz. No entanto, a curva continúa a ser a mesma que a do [ʃ] en ataque.

Á luz destes datos, podemos determinar que existen tres patróns de palatalización do [s] en coda silábica: o primeiro correspóndese cos elementos palatalizados de forma plena —ante [p] en interior de palabra e ante [t] en límite de palabra—, o segundo presenta un perfil

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

próximo á palatalización —os demais contextos— e o último constitúe o caso diferencial ante a africada. Os dous primeiros patróns coinciden coa definición que ofrece Fernández Rei (1990: 57) —recuperada despois por Freixeiro Mato (2006: 168). En contraste, o terceiro espectro semella unha coarticulación. Xa que logo, non estariamos ante un perfil de palatal ou prepalatal, senón ante unha articulación próxima á africada.

Co obxectivo de corroborar estes supostos, medimos o centro de gravidade dos segmentos sen alteracións froito do rotacismo, da aspiración e da desaparición de [s̪] ou crase. A continuación, aplicamos a análise cluster, que crea conxuntos de grupos segundo a proximidade dos valores asignados. Deste modo, agrúpanse de forma estatística os casos individuais atendendo a criterios de homoxeneidade. O resultado corrobora o exame realizado, pois detéctanse tres grandes grupos: un unido ás realizacións de [ʃ] en posición de ataque, outro ligado ás realizacións de [s] na mesma posición e un intermedio que forma un macrogrupo co primeiro. En consecuencia, as curvas que teñen o pico máis elevado en torno aos 10 dB están máis próximas dunha realización palatal que dunha apical.

En canto ás probas estatísticas derivadas da relación das variábeis *xénero* e *nivel de estudos* para este fenómeno concreto dentro do G1, comezamos obtendo as medianas dos datos recollidos no corpus de referencia. Para o caso das mulleres, a mediana é de 0,03, no dos homes os índices son de 1,45. Malia a distancia, non é significativa, segundo recolle a proba non paramétrica de w(0,485).

Do mesmo modo, as medianas para o nivel de estudos distribúense da seguinte maneira: persoas sen estudos (3,44) e con estudos primarios (0,99). Outra vez, as probas estatísticas determinan que non se trata dunha variación significativa (0,179).

3.3.1.5.4. Grupo 2

Neste grupo, o fenómeno da palatalización é case inexistente. Atopamos tan só 10 casos distribuídos entre os contextos ante pausa (8 rexistros) e ante vogal e [k] (un en cada). O descenso queda patente tanto nos datos totais como na porcentaxe que representan (táboa 101).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 101: Distribución de *-s* en coda silábica, *-s* palatalizado e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2.

	TTL	ROT	PORC
[β̞]	72	0	0%
[ð̞]	212	0	0%
[ɣ̞]	10	0	0%
[m]	107	0	0%
[n]	49	0	0%
[l]	23	0	0%
[ʎ]	7	0	0%
[f]	4	0	0%
[h]	5	0	0%
/s/	49	0	0%
[θ]	67	0	0%
[ʃ]	7	0	0%
[r]	34	0	0%
[t͡ʃ]	5	0	0%
[p]	261	0	0%
[t]	508	0	0%
[k]	275	1	0%
PSA	753	8	1%
VGL	538	1	0%
TTL	2986	10	0%

Os contextos que se conservan neste grupo coinciden cos máis favorábeis para a palatalización no G1. Outra vez, presenta maior índice de uso o contexto de posición final ante pausa. Ademais, se se distribúen os datos entre mulleres e homes, o fenómeno parece practicamente exclusivo delas (táboa 102).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 102: Distribución de *-s* palatalizado, *-s* en coda silábica e porcentaxe que representa en cada un dos contextos fonéticos en que pode aparecer no G2, dividido segundo a variábel *xénero*.

	M.PAL	M.TTL	PORC	H.PAL	H.TTL	PORC
[β]	0	30	0%	0	42	0%
[ð]	0	95	0%	0	117	0%
[ɣ]	0	2	0%	0	8	0%
[m]	0	53	0%	0	54	0%
[n]	0	27	0%	0	22	0%
[l]	0	16	0%	0	7	0%
[ʎ]	0	4	0%	0	3	0%
[f]	0	30	0%	0	19	0%
[h]	0	1	0%	0	3	0%
/s/	0	30	0%	0	37	0%
[θ]	0	3	0%	0	2	0%
[ʃ]	0	3	0%	0	4	0%
[r]	0	21	0%	0	13	0%
[t͡ʃ]	0	2	0%	0	3	0%
[p]	0	111	0%	0	133	0%
[t]	0	248	0%	0	260	0%
[k]	1	141	1%	0	134	0%
PSA	8	383	2%	0	370	0%
VGL	0	230	0%	1	308	0%
TTL	9	1430	1%	1	1539	0%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Neste grupo de idade apréciase unha notable diferenza entre mulleres e homes en canto á palatalización. Do mesmo xeito, observamos unha distribución de contextos, pois o único caso ante vogal supón tamén o único caso do grupo de homes. Con todo, é interesante comprobar a distribución do fenómeno segundo as persoas informantes.

Táboa 103: Distribución dos datos de *-s* palatalizados totais e medianas que representan, divididos segundo informante do G2. Información da variábel *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

XÉNERO	ESTUDOS	L. HABIT.	PALAT.	MEDIA
Muller1961	Primarios	gal. e esp.	6	0,01
Muller1971	Primarios	galego	2	0,01
Muller1973	Medios	galego	1	0,01
Home1966	Primarios	español	1	0,00

Na táboa 103 rexístranse os casos de palatalización das persoas informantes xunto coas medias que representan sobre o total de casos nese contexto. Á luz dos datos, podemos comprobar que nas mulleres o fenómeno desenvólvese de maneira uniforme, mentres que nos homes o seu uso é anecdótico. Do mesmo modo, parece haber unha correspondencia entre o *nivel de estudos* e o uso da palatalización. Na *lingua habitual* non se percibe unha tendencia clara.

Con todo, aplicamos as probas estatísticas sobre o total de persoas deste grupo de idade para comprobarmos se as apreciacións son correctas. En canto á variábel *xénero*, tanto as mulleres coma os homes mostran unha mediana de 0,00, con toda seguridade derivado do baixo número de persoas que presentan este fenómeno. A este respecto, Kruskal-Wallis estabelece que non se dá correspondencia significativa, cun índice de 0,284.

En canto á variábel *nivel de estudos*, as medianas volven ser 0,00 para todos os grupos. E as probas estatísticas corroboran esta apreciación (0,861). Finalmente, na variábel *lingua habitual*, atopamos que tanto as persoas que empregan o galego só como xunto co español, a mediana é 0,00, mentres que as que empregan como lingua habitual só o español teñen, curiosamente, unha mediana de 0,04. A proba estatísticas non se poden aplicar. Con todo, a diferenza entre os grupos é tan reducida que non debería ter significación estatística.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

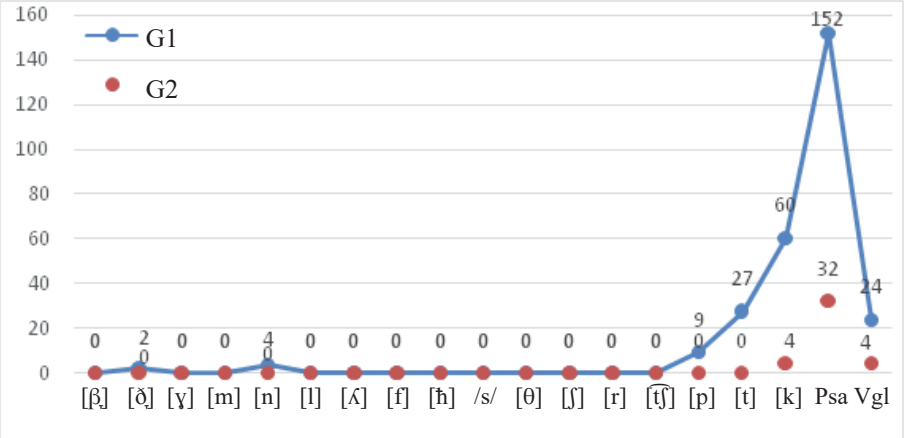
3.3.1.5.5. Grupo 3

Neste grupo non rexistramos ningún caso de palatalización. Esta deriva (152-10-0) entronca coa dos outros fenómenos analizados.

3.3.1.5.6. Comparativa entre grupos de idade

Debido ao baixo número de casos e de informantes, non é posible facer unha análise estatística do fenómeno. Para maior esquematismo, na gráfica 9 presentamos os datos ponderados da palatalización atendendo aos grupos de idade co fin de comparar a tendencia de uso.

Gráfica 9: Representación dos datos totais de *-s* palatalizado, segundo o contexto fonolóxico en que pode aparecer e a variábel *idade*.

O G1, marcado en azul, presenta un pico elevado nos contextos ante consoante oclusiva non voceada, pausa e vogal. Ademais, detectamos dúas achegas ante aproximante dental e nasal alveolar. En cambio, o G2, en vermello, mostra un pico con menor altitude no contexto ante pausa, vogal e oclusiva non voceada velar. Apréciase, xa que logo, unha diminución deste fenómeno que culmina coa ausencia de palatalización no G3.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

3.3.1.6. Comparativa entre os fenómenos que actúan na coda silábica

Neste punto estudaremos o uso do rotacismo, a aspiración, a desaparición de [s̪] e crase e a palatalización ante cada un dos contextos vistos. O obxectivo desta análise é detectar a distribución destes fenómenos de acordo cos contextos nos que aparecen. Por conseguinte, para evitar que as porcentaxes resulten demasiado reducidas, desbotamos os datos do mantemento de [s̪].

Táboa 104: Alteracións de *-s* en coda silábica afectado polos fenómenos do rotacismo, a aspiración, a desaparición de [s̪] e crase e a palatalización. Distribución dos datos totais e porcentuais, atendendo os contextos fonolóxicos en que poden aparecer.

	ROT	ASP	DESP	PLT	TTL
[β̪]	199	4	17	0	220
[ð̪]	309	1	14	1	325
[ɣ̪]	1	0	3	0	4
[m]	174	7	30	0	211
[n]	101	4	32	2	139
[l]	30	0	5	0	35
[ʎ]	10	0	26	0	36
[f]	69	2	15	0	86
[h]	19	0	24	0	43
/s/	8	0	162	0	170
[θ]	1	1	0	0	2
[ʃ]	0	0	26	0	26
[r]	0	0	69	0	69
[t͡ʃ]	3	0	1	0	4

	ROT	ASP	DESP	PLT
[β̪]	90%	2%	8%	0%
[ð̪]	95%	0%	4%	0%
[ɣ̪]	25%	0%	75%	0%
[m]	82%	3%	14%	0%
[n]	73%	3%	23%	1%
[l]	86%	0%	14%	0%
[ʎ]	28%	0%	72%	0%
[f]	80%	2%	17%	0%
[h]	44%	0%	56%	0%
/s/	5%	0%	95%	0%
[θ]	50%	50%	0%	0%
[ʃ]	0%	0%	100%	0%
[r]	0%	0%	100%	0%
[t͡ʃ]	75%	0%	25%	0%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[p]	4	52	76	5	137
[t]	2	33	13	15	63
[k]	0	25	24	34	83
PSA	5	16	110	91	222
VGL	1	3	28	14	46
TTL	936	148	675	162	1921

[p]	3%	38%	55%	4%
[t]	3%	52%	21%	24%
[k]	0%	30%	29%	41%
PSA	2%	7%	50%	41%
VGL	2%	7%	61%	30%
TTL	49%	8%	35%	8%

Na distribución total das porcentaxes recollidas na táboa 104, sobresae o rotacismo (49%), seguido da desaparición de [ʂ] e crase (35%). Cabe resaltar que a crase atinxe case un terzo do total de casos de desaparición, acadando un índice superior ao 95% nos contextos en que aplica. Finalmente, a palatalización e a aspiración amosan ambas as dúas unha distribución contextual semellante, cun 8%.

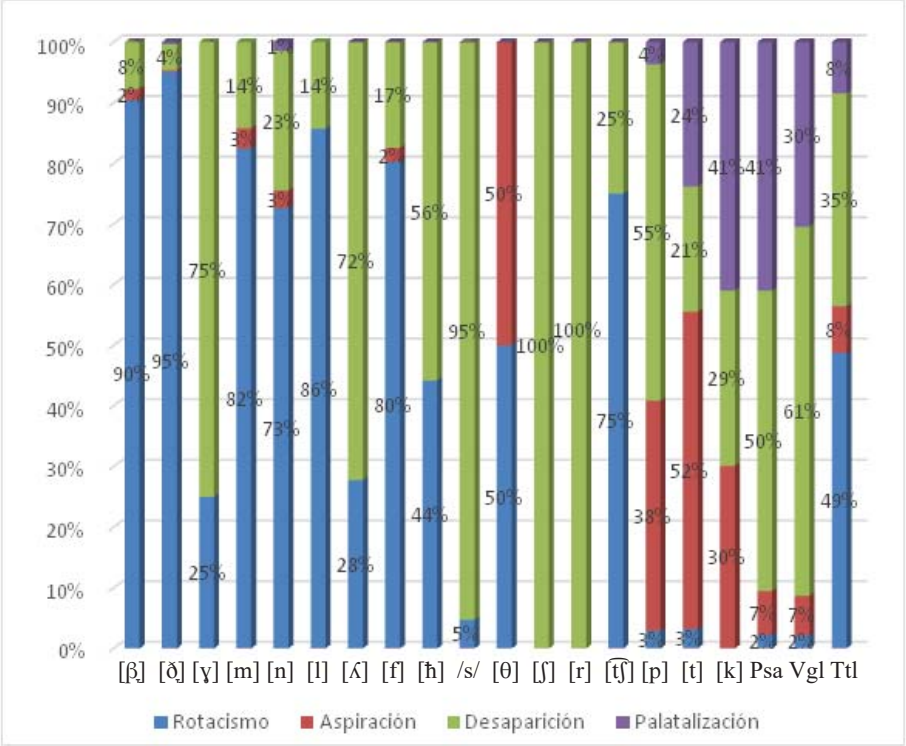
A respecto do número de casos por contexto, advírtese unha diferenza considerábel entre eles, pois os datos oscilan entre os 2 exemplos da fricativa interdental e os 325 da aproximante dental voceada. Por seren os menos recorrentes, vanse tratar con precaución os contextos [ɣ], [θ] e [t͡ʃ].

3.3.1.6.1. Análise porcentual e de distribución dos fenómenos

Para maior claridade, na gráfica 10 recollemos as distribucións porcentuais de cada un dos fenómenos conforme ao contexto ante o que actúan. En concreto, o azul representa os casos de rotacismo, o verde os de desaparición de [ʂ] e crase, o vermello os de aspiración e o morado os de palatalización.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Gráfica 10: Representación dos datos porcentuais de *-s* en coda silábica atendendo os contextos fonolóxicos en que poden aparecer e os fenómenos polos que se pode ver afectado.

O rotacismo e a desaparición de [s̪] e crase superan en uso os demais fenómenos e maioritariamente coinciden en contextos. En contraste, ante /s/, [ʃ] e [r] obsérvase unha tendencia diferente, pois son contextos propios da crase consonántica e, xa que logo, predomina a desaparición de [s̪]. Por último, ante oclusivas non voceadas, pausa e vogal sobresaen a palatalización e a aspiración. A desaparición froito da aspiración tamén está presente, en boa medida, nestes contextos.

Non obstante, é preciso comprobar, a través das probas estatísticas, esta distribución. Deste xeito, os resultados para a media de cada un dos contextos é o seguinte:

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 105: Distribución das medias dos catro fenómenos analizados segundo o contexto fonolóxico.

	[β̞]	[ð̞]	[ɣ̞]	[m]	[n]	[l]	[ʎ]	[f]	[h]	/s/
ROT	0,90	0,95	0,25	0,83	0,73	0,86	0,28	0,80	0,45	0,04
ASP	0,02	0,00	0,00	0,03	0,03	0,00	0,00	0,02	0,00	0,00
DES	0,08	0,04	0,75	0,14	0,23	0,14	0,72	0,17	0,55	0,96
PAL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

	[θ]	[ʃ]	[r]	[t͡ʃ]	[p]	[t]	[k]	PSA	VGL	TTL
ROT	0,50	0,00	0,00	0,75	0,03	0,03	0,00	0,02	0,02	0,5
ASP	0,50	0,00	0,00	0,00	0,38	0,52	0,30	0,07	0,09	0,1
DES	0,00	1,00	1,00	0,25	0,55	0,22	0,29	0,50	0,60	0,4
PAL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04	0,23	0,41	0,41	0,30	0,1

As medias dan conta de certa variabilidade duns contextos a outros. Este dato pode responder a unha distribución dependente do elemento que segue o [s̪] na cadea fónica. Para comprobar se estas diferenzas son significativas, aplicamos a proba non paramétrica Kruskal-Wallis. Tal e como aparece reflectido na táboa 106, agás no caso de [ɣ̞], [θ], [t͡ʃ] e [t], o resto de elementos está por debaixo de 0,05, polo tanto, a escolla de cada fenómeno e o contexto gardan relación directa.

Táboa 106: Resultado da proba non paramétrica Kruskal-Wallis, que determina se existe normalidade nos datos segundo as variábeis (neste caso *contexto fonolóxico*). A proba é positiva con valores inferiores a 0,050.

[β̞]	[ð̞]	[ɣ̞]	[m]	[n]	[l]	[ʎ]	[f]	[h]	/s/
0,000	0,000	0,296	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

[θ]	[ʃ]	[r]	[t͡ʃ]	[p]	[t]	[k]	PSA	VGL
0,570	0,000	0,000	0,110	0,000	0,210	0,007	0,000	0,000

A continuación, aplícase a proba Mann-Whitney para determinar cales son os fenómenos que presentan diverxencia entre si (táboa 107). Tal e como xa se apuntou máis arriba, os contextos [ɣ̞], [θ] e

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[t͡ʃ] contan cun volume de datos demasiado baixo como para poder sacar conclusións fidedignas, de aí que nos resultados sexan os únicos casos en que non haxa diverxencias. Dito noutras palabras, esta proba estatística determina que todos os fenómenos da coda silábica teñen unha representatividade igual de significativa ante estes tres sons consonánticos, malia ser unha idea contraintuitiva.

Táboa 107: Resultados da proba Mann-Whitney, que estabelece a relación existente entre as distintas variábeis. O valor de significación é 0,050.

	[β̞]	[ð̞]	[ɣ̞]	[m]	[n]	[l]	[ʎ]	[f]	[h]	/s/
R-A	0,000	0,000	0,317	0,000	0,000	0,000	0,079	0,000	0,001	0,042
R-D	0,000	0,000	0,569	0,000	0,014	0,005	0,057	0,008	0,608	0,000
R-P	0,000	0,000	0,317	0,000	0,000	0,000	0,079	0,000	0,001	0,042
A-D	0,281	0,012	0,155	0,060	0,056	0,042	0,002	0,023	0,003	0,000
A-P	0,042	0,986	1,000	0,022	0,155	1,000	1,000	0,317	1,000	1,000
D-P	0,006	0,014	0,155	0,000	0,001	0,042	0,002	0,006	0,003	0,000

	[θ]	[ʃ]	[r]	[t͡ʃ]	[p]	[t]	[k]	PSA	VGL
R-A	0,986	1,000	1,000	0,079	0,003	0,043	0,002	0,082	0,079
R-D	0,317	0,001	0,000	0,327	0,003	0,155	0,003	0,007	0,003
R-P	0,317	1,000	1,000	0,079	0,924	0,045	0,000	0,000	0,011
A-D	0,317	0,001	0,000	0,317	0,932	0,503	0,672	0,211	0,080
A-P	0,317	1,000	1,000	1,000	0,001	0,938	0,626	0,006	0,269
D-P	1,000	0,001	0,000	0,317	0,001	0,546	0,287	0,124	0,523

Descartando eses tres contextos xa comentados, no resto de posibilidades corroboramos as apreciacións iniciais vistas a través das porcentaxes na gráfica 10. É dicir, atopamos determinados fenómenos que gozan de maior presenza en determinados contextos, dando lugar a que, entre estes e o resto de fenómenos, non se estabeleza unha pauta de uso semellante, senón todo o contrario. Noutras palabras, cada fenómeno posíbel de alteración do *–s* en coda silábica ten uns contextos

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

propios ou nos que é maioritario.

Do mesmo modo, certos contextos son compartidos por dous ou máis fenómenos, dando lugar nos datos analizados da táboa 107 a puntos de relación elevados, que neste caso evidéncianse a través de significacións superiores a 0,050.

Por outra parte, na táboa 108 obsérvase a diferenza que as medianas de uso do rotacismo, da aspiración, da desaparición de [s̪] e crase e da palatalización presentan a respecto das variábeis *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

Táboa 108: Medianas dos usos dos catro fenómenos analizados, distribuídos atendendo ás variábeis *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

	Rot	Asp	Des	Pal
G1	53,20	4,71	20,19	5,56
G2	47,22	0,00	33,33	0,00
G3	10,00	10,00	78,69	0,00
Muller	51,57	4,03	22,19	4,22
Home	52,18	0,23	36,39	0,00
Sen Est.	49,49	8,13	28,75	8,22
Primar.	51,57	1,08	28,73	0,23
Secund.	60,00	13,51	20,00	0,00
Univers.	6,56	10,00	80,00	0,00
Galego	51,57	3,79	27,96	3,47
Gal.Esp.	59,46	2,38	25,00	0,00
Español	6,56	10,00	80,00	0,00

Para a variábel *idade*, a mediana de cada un dos fenómenos é a que se recolle na táboa 108. Como se pode observar, existe unha clara tendencia á desaparición dos fenómenos tanto do rotacismo como da aspiración e, sobre todo, da palatalización. Pola contra, a desaparición increméntase conforme descende a idade.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Así e todo, segundo Kruskal-Wallis non existe relación significativa para o rotacismo (0,227), a aspiración (0,442) nin a desaparición (0,092), mentres que si para a palatalización (0,003). Neste caso, aplicamos a proba Mann-Whitney e identifica esta variación entre o G1 e o G3 (0,005) así como entre o G2 e o G3 (0,022). É, por tanto, no G3 onde se producen realizacións anómalas a respecto dos outros dous grupos de idade.

En canto ao *xénero*, apenas se aprecian grandes variacións entre mulleres e homes. As probas estatísticas así o confirman no rotacismo (0,293), a aspiración (0,700) e a desaparición (0,203). De novo, a nota discordante aparece na palatalización, onde o índice de significación é 0,038, mostrando unha relación directa entre esta variábel e o uso deste fenómeno.

O *nivel de estudos* segue a mesma tendencia, así o marca tamén Kruskal-Wallis. Só a palatalización ten unha compoñente de variación relacionada con esta variábel (0,026). Mann-Whitney estabelece esa variación tan só entre as persoas sen estudos e as de estudos universitarios (0,004).

Finalmente, nas medianas da *lingua habitual* apréciase a mesma tendencia que no resto de variábeis. Así e todo, Kruskal-Wallis non identifica que esa variación sexa significativa (rotacismo 0,513, aspiración 0,286, desaparición 0,117 e palatalización 0,064).

Procedemos, por último, a ver se dentro de cada grupo de idade existe variación con pertinencia estatística.

3.3.1.6.2. Grupo 1

Neste grupo de idade é onde, aparentemente, menor variación imos atopar. Así e todo, na táboa 109 apreciamos que as medianas teñen certa distancia nalgúns dos fenómenos, máis concretamente na palatalización con respecto ao *xénero*.

Táboa 109: Medianas dos usos dos catro fenómenos analizados no G1, distribuídos atendendo ás variábeis *xénero* e *nivel de estudos*.

	Rot	Asp	Des	Pal
Muller	54,55	4,07	20,00	9,76
Home	51,85	5,56	20,37	0,00

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Sen Est.	49,49	8,13	28,75	8,22
Primar.	55,93	3,10	20,19	4,22

A este respecto, Kruskal-Wallis determina que tan só se pode falar de variación significativa na palatalización dentro da variábel *xénero* (0,030).

3.3.1.6.3. Grupo 2

O G2 xa amosa maiores distancias nas medianas en todas as variábeis que están en xogo (táboa 110). Nomeadamente, as distancias máis grandes parecen estar no rotacismo e na aspiración.

Táboa 110: Medianas dos usos dos catro fenómenos analizados no G1, distribuídos atendendo ás variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

	Rot	Asp	Des	Pal
Muller	30,75	0,23	43,34	0,00
Home	57,14	0,00	25,00	0,00

Primar.	30,75	0,23	43,34	0,00
Secund.	57,14	0,00	28,57	0,00
Univers.	37,50	50,00	12,50	0,00

Galego	7,14	2,02	50,08	0,00
Gal.Esp.	57,14	0,00	33,33	0,00
Español	37,50	50,00	12,50	0,00

As probas estatísticas confirman que tan só existe variación relacionada co *xénero* no rotacismo (0,045). O resto de variábeis non teñen pertinencia estatística.

3.3.1.6.4. Grupo 3

Por último, no G3 atopamos que as medianas poden evidenciar certa relación, sobre todo, no rotacismo (táboa 111). Malia todo, Kruskal-Wallis non ve relevancia estatística en ningún dos casos con relación a ningunha das tres variábeis estabelecidas.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 111: Medianas dos usos dos catro fenómenos analizados no G1, distribuídos atendendo ás variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

	Rot	Asp	Des	Pal
Muller	6,56	14,75	78,69	0,00
Home	34,73	6,19	53,51	0,00

Primar.	69,02	7,95	23,04	0,00
Secund.	5,00	5,00	90,00	0,00
Univers.	6,56	14,75	78,69	0,00

Galego	69,02	7,95	23,04	0,00
Gal.Esp.	5,00	5,00	90,00	0,00
Español	6,56	14,75	78,69	0,00

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4. MORFOLOXÍA

Na Illa de Ons identificamos procesos morfolóxicos comúns a outros lugares do territorio lingüístico galego que diverxen da proposta das *NOMIGa*. Na morfoloxía verbal atopamos casos de variación nos morfemas (*colleno*, *collenon* ou *colleron*), no radical dalgúns verbos (*truio* ou *truxo*), na tonicidade (*comiamos* ou *comíamos*), entre outras moitas. Na morfoloxía non verbal áchase variación nos demostrativos indefinidos (*iso* ou *eso*), nalgúns cuantificadores (*moito* ou *muito*), na contracción da preposición *en* co demostrativo definido (*nesta* ou *en esta*) etc.

Neste punto vaise describir a natureza dalgúns dos aspectos morfolóxicos máis destacados co fin de ver a súa ligazón coas variábeis delimitadas para ver a súa influencia no cambio lingüístico na Illa de Ons. Nalgúns casos, as formas verbais que aparecen descritas dialectoloxicamente para os territorios do Morrazo e do Salnés gozan de maior uso entre as persoas do G1 e van cedendo terreo ás normativas no G2 e G3. Noutros, son as formas propias destes lugares as que aparecen nos grupos de idade máis novos en contraposición a formas coincidentes co estándar no G1. Isto mesmo se pode describir para outros fenómenos da morfoloxía non verbal que se analizarán neste epígrafe.

Deste xeito, este cuarto capítulo vai estar dividido en dúas partes: §4.1. Morfoloxía verbal e §4.2. Morfoloxía non verbal, onde se traballarán os fenómenos recollidos resumidamente no primeiro parágrafo, xunto con outros con menor proxección dialectolóxica.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.1. Morfoloxía verbal

A morfoloxía verbal é aquela que atinxe o verbo e o seu paradigma. Soborda os límites deste traballo o debate arredor das súas casuísticas. Así e todo, hai algunhas reflexións derivadas sobre a correlación entre significado e representación morfemática que resulta preciso mencionar, pois implican fenómenos analizados nas vindeiras páxinas. É o caso da alomorfia:

> [a]nother major problem that morphological theories must deal with is the disturbance in the one-to-one association of sound and meaning due to allomorphy. There are many cases in which a single semantic unit has multiple surface representations (Bybee, 1985: 6).

Para o caso concreto do galego, é preciso ter en conta, como apunta Dubert (2017: 305), que:

> a concepción da morfoloxía verbal que aparece nas gramáticas galegas actuais (Álvarez *et al.* 1986, Freixeiro Mato 2000, Álvarez / Xove 2002, Fernández Rei 1991 e 1998, Santamarina 1974, véxase tamén Câmara Jr. 1970) encaixa dentro do que se podería denominar modelo *Unidade e Disposición*.

Dito doutro modo, cada morfema en que se divide a palabra desempeña unha función única. Non obstante, esta idea deriva da exclusión da diacronía dentro da análise sincrónica dos elementos. Ademais, Dubert (2017: 312) afirma que "as segmentacións morfolóxicas atípicas efectivamente realizadas polos falantes [...] crean novos problemas relacionados coa exclusión da diacronía á hora de describir unha estrutura sincrónica". De feito, neste estudo, algúns dos elementos que se van analizar, aínda que non se someterán a unha división en morfemas, dependen en gran medida das reinterpretacións realizadas polos falantes.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.1.1. Morfema da P6 do pretérito de indicativo

Este morfema[1] presenta, segundo os mapas 11, 58, 131, 147, 189, 264, 364 e 416 do *ALGa* I (1990), as formas *–ron*, *–ran*, *–ren*, *–non* e *–no*. Fernández Rei (1990: 90-91) identifica as formas "*–ran* (Lobios-Ourense) e *–ren* (O Grove-Pontevedra)" como "minoritarias", mentres que *–no* e *–non* teñen unha extensión algo maior, pois están distribuídas polo "occidente coruñés (en Xaviña-Camariñas, *–non*) e puntos esporádicos de Pontevedra (O Morrazo, A Lama, Mos...). En puntos illados lucenses e pontevedreses de *–ron* existe a forma *fono* (de *ir*, *ser*)". Por último, a forma *–ron*, que deriva directamente da latina *–RŬNT*, é a máis empregada no país. Por este motivo, foi a escollida para a norma.

Na Illa de Ons é maioritaria tamén *–ron*, seguida de *–no* e, de forma máis residual, aparece *–non*. Na táboa 112 podemos observar as porcentaxes que representan na súa totalidade. Respectivamente, supoñen o 58%, 39% e 3%.

Táboa 112: Distribución das formas do morfema de P6 do pretérito de indicativo e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	–ron	*–no*	*–non*
G1	71	123	11
	35%	60%	5%
G2	32	0	0
	100%	0%	0%
G3	79	0	0
	100%	0%	0%
TOTAL	182	123	11
	58%	39%	3%

Pola contra, se deluvamos os datos nos tres grupos de idade, destaca a ausencia de formas *–no* e *–non* no G2 e G3, mentres que no G1 a

1 Falamos de morfema en todos os casos que veremos neste epígrafe aínda que, en realidade, se trate de varios amalgamados pois, segundo a reflexión de Dubert (2017: 312) xa vista desde unha perspectiva sincrónica non sempre é doado estabelecer un morfema concreto para un valor determinado.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

forma –*ron* é a segunda (35%), por detrás de –*no* (60%). Detéctase, xa que logo, unha mudanza derivada desta variábel, mais poida que actúen sobre o cambio outras como o *xénero* ou o *nivel de estudos*.

Táboa 113: Distribución das formas do morfema de P6 do pretérito de indicativo segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxes que representan.

	Dat. totais			Medias			Porcentaxes		
	ron	*no*	*non*	*ron*	*no*	*non*	*ron*	*no*	*non*
Home1915	9	41	4	0,17	0,76	0,07	17%	76%	7%
Muller1924	0	3	0	0,00	1,00	0,00	0%	100%	0%
Muller1925	8	26	2	0,22	0,72	0,06	22%	72%	6%
Muller1930	5	13	0	0,28	0,72	0,00	28%	72%	0%
Home1933	9	0	1	0,90	0,00	0,10	90%	0%	10%
Muller1942	6	8	2	0,38	0,50	0,13	38%	50%	13%
Muller1943	0	8	0	0,00	1,00	0,00	0%	100%	0%
Home1944	14	2	0	0,88	0,13	0,00	88%	13%	0%
Home1946	1	2	0	0,33	0,67	0,00	33%	67%	0%
Muller1946	0	2	0	0,00	1,00	0,00	0%	100%	0%
Muller1948a	0	2	0	0,00	1,00	0,00	0%	100%	0%
Muller1948b	4	3	0	0,57	0,43	0,00	57%	43%	0%
Muller1948c	1	4	2	0,14	0,57	0,29	14%	57%	29%
Home1949a	3	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Home1949b	9	8	0	0,53	0,47	0,00	53%	47%	0%
Muller1952	2	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Muller1954	0	1	0	0,00	1,00	0,00	0%	100%	0%
Muller1961	3	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Muller1962b	6	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Muller1963	1	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Muller1971	14	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Home1973	4	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Muller1973	3	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Home1979	1	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Home1988a	2	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Home1988b	3	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Muller1989	22	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Muller1990	16	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Home1993	21	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%
Muller1993	15	0	0	1,00	0,00	0,00	100%	0%	0%

A táboa 114 mostra o total de informantes que empregaron esta forma no corpus. Secasí, o único grupo en que se aprecia variación é no G1, polo que se restrinxirá a análise a el. Segundo aparece rexistrado na táboa 113, catro dos seis homes superan o 50% de uso do morfema *–ron*, mentres que só dúas mulleres, das once existentes, acadan eses índices. No caso do morfema *–no*, maioritario para o resto das mulleres, é a forma única de cinco delas. Finalmente, debido á escasa representatividade do morfema *–non*, non resulta posíbel estabelecer tendencias.

As medianas de uso destas formas segundo a variábel *idade* (táboa 114) determina para o G1 27,78 (*–ron*) 66,67 (*–no*) e 0,00 (*–non*), mentres que para o G2 e G3 100,00 (*–ron*) e 0,00 o resto. A proba non paramétrica Kruskal-Wallis determina que as formas *–ron* (0,000) e *–no* (0,000) teñen dependencia da variábel *idade*, mentres que a forma *–non* carece dela (0,111). A proba Mann-Whitney identifica os usos diverxentes no G1. Con relación ao G2, a significación é 0,000 (*–ron*) 0,001 (*–no*), mentres que co G3 é 0,001 (*–ron*) 0,002 (*–no*). Por contra, entre o G2 e o G3 os índices son 1,000 tanto para *–ron* como para *–no*.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 114: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo, segundo a variábel *idade*.

	–ron	*–no*	*–non*
G1	27,78	66,67	0,00
G2	100,00	0,00	0,00
G3	100,00	0,00	0,00

En canto ao *xénero*, as medianas (táboa 115) apuntan a unha clara distribución dependente, pois as mulleres presentan 57,14 (*–ron*), 42,86 (*–no*) e 0,00 (*–non*) e os homes 100,00 (*–ron*) e 0,00 o resto. Con todo, Kruskal-Wallis estabelece un índice de significación moi superior ao 0,05 que implique relación entre a variábel e o fenómeno (0,445 *–ron*, 0,350 *–no* e 0,966 *–non*).

Táboa 115: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo, segundo a variábel *xénero*.

	–ron	*–no*	*–non*
Muller	57,14	42,86	0,00
Home	100,00	0,00	0,00

Na variábel *nivel de estudos* (táboa 116) atopamos as seguintes medianas: sen estudos (25,00 *–ron*, 72,22 *–no* e 0,00 *–non*), primarios (55,04 *–ron*, 44,96 *–no* e 0,00 *–non*), secundarios e universitarios (100,00 *–ron* e 0,00 *–no* e *–non*).

Táboa 116: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo, segundo a variábel *nivel de estudos*.

	–ron	*–no*	*–non*
Sen Estudos	25,00	72,22	0,00
Primarios	55,04	44,96	0,00
Secundarios	100	0,00	0,00
Universitarios	100	0,00	0,00

As probas estatísticas determinan, igual que acontecía coa *idade*, que existe relación nas dúas primeiras formas (0,002 *–ron* e 0,003 *–no*), mentres que non para a última (0,317 *–non*).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Aplicando a proba post-hoc de Mann-Whitney (táboa 117), descubrimos que a variación máis acusada se presenta entre o grupo sen estudos e o de estudos tanto secundarios (0,004 *–ron* e 0,004 *–no*) como universitarios (0,004 *–ron* e 0,004 *–no*). Estes dous grupos tamén amosan certo nivel de distanciamento co de primarios, mais tan só nas formas *–ron*, 0,034 en ambos os casos.

Táboa 117: Resultados da proba *post-hoc* Mann-Whitney para a variábel *nivel de estudos*.

	S.E.-Prim.	S.E.-Sec.	S.E.-Uni.	Prim.-Sec.	Prim.-Uni.	Sec.-Uni.
–ron	0,207	0,004	0,004	0,034	0,034	1,000
–no	0,130	0,004	0,004	0,070	0,070	1,000

Finalmente, na *lingua habitual* atopamos algo semellante. Segundo a táboa 118, as medianas para as persoas galegofalantes son de 52,94 (*–ron*), 100,00 (*–no*) e 0,00 (*–non*) e para os outros dous grupos 100,00 (*–ron*) e 0,00 (*–no* e *–non*). Kruskal-Wallis estabelece os seguintes datos de significación: 0,022 *–ron*, 0,033 *–no* e 0,418 *–non*. Polo tanto, esta variábel é determinante na escolla das dúas primeiras formas, mentres que na segunda é totalmente irrelevante.

Táboa 118: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo, segundo a variábel *lingua habitual*.

	–ron	*–no*	*–non*
Galego	52,94	47,06	0,00
Gal.Esp.	100,00	0,00	0,00
Español	100,00	0,00	0,00

Mann-Whitney estabelece que a diferenza se acha entre o grupo de galegofalantes e o que emprega galego e español (0,041) tan só para a forma *–ron*, pois entre os outros grupos non hai diferenza en ningún dos morfemas posíbeis para a P6 do pretérito de indicativo.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.1.1.1. Grupo 1

Tal e como se comentou máis arriba, cómpre estabelecer a pertinencia das variábeis á hora de escoller as formas do morfema. Tan só se analizará para o G1 dado que os outros dous grupos carecen de variación e, xa que logo, non tería sentido buscar a relación de uso cando é exactamente o mesmo.

En canto á variábel *xénero*, as medianas das mulleres son 22,22 *–ron*, 72,22 *–no* e 0,00 *–non* e as dos homes 70,22 *–ron*, 29,78 *–no* e 0,00 *–non* (táboa 119). Dado que as medianas teñen valor inverso nos dous xéneros, cabe pensar que esta variábel inflúe na escolla do morfema. Con todo, Kruskal-Wallis estabelece a significación en 0,169 *–ron*, 0,184 *–no* e 0,901 *–non*.

Táboa 119: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo no G1, segundo a variábel ***xénero*****.**

	–ron	*–no*	*–non*
Muller	22,22	72,22	0,00
Home	70,22	29,78	0,00

En segundo lugar, a variábel nivel de estudos (táboa 120) amosa unhas medianas de 25,00 (*–ron*), 72,22 (*–no*) e 0,00 (*–non*) nas persoas sen estudos e 37,50 (*–ron*), 50,00 (*–no*) e 0,00 (*–non*) nas de estudos primarios.

Táboa 120: Mediana da frecuencia de uso dos morfemas de P6 do pretérito de indicativo no G1, segundo a variábel *nivel de estudos*.

	–ron	*–no*	*–non*
Sen Estudos	25,00	72,22	0,00
Primarios	37,50	50,00	0,00

As probas estatísticas ofrecen o índice de significación 0,476 (*–ron*), 0,307 (*–no*) e 0,289 (*–non*), polo que non existe relación entre esta variábel e a escolla do morfema.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.1.2. Morfema da P1 do pretérito de indicativo da primeira conxugación

No caso deste morfema, a distribución de formas que atopamos nos mapas 6 e 200 e, para o caso concreto do verbo *dar*[2], o 223 do *ALGa* I (1990), é *–ei*, *–ein*, *–en* e *–ín*. Fernández Rei (1990: 81) di a respecto desta variábel:

> *Cantei* é a forma xeral, a máis estendida xeograficamente e, por iso, a establecida desde sempre como normativa; *cantein*, que se dá nunha franxa oriental que percorre Galicia de norte a sur, e tamén en puntos illados da costa occidental da provincia da Coruña, presenta a extensión do *–n* das outras conxugacións, interpretado como morfema caracterísitico desta persoa e deste tempo. De *cantein* chégase a *cantén* por reducción do ditongo; esta é a forma da costa máis occidental da provincia da Coruña, da parte suroriental de Lugo e do sur de Pontevedra; *cantín* é propia das rías da Arousa e Pontevedra, e presenta unha forma análoga á desta persoa nas outras conxugacións.

Na Illa de Ons resulta maioritaria a terminación *–ei* e, de maneira máis puntual, rexístrase –ín. Na táboa 121 podemos observar as porcentaxes que representan, no cómputo total, estas formas. Respectivamente, supoñen o 84% e 16%.

Táboa 121: Distribución das formas do morfema de P1 do pretérito de indicativo e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	–ei	–ín
G1	59	14
	81%	19%
G2	23	5
	82%	18%
G3	23	1
	96%	4%

2 Este verbo presenta una distribución das formas diferente ao resto dos verbos da primeira conxugación.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TOTAL	105	20
	84%	16%

De acordo cos datos que reflicte a táboa 122, agás o único caso do Home 1988b no G3, só as mulleres presentan o morfema –ín. Á luz destes datos, unicamente se detectan diferenzas na forma –ín. Con todo, cómpre analizar estatisticamente os datos para chegarmos a unha conclusión.

Táboa 122: Distribución das formas do morfema de P1 do pretérito de indicativo segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxes que representan.

	Datos totais		Medias		Porcentaxes	
	–ei	–ín	*–ei*	–ín	*–ei*	–ín
Home1915	17	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1925	2	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1930	2	0	1,00	0,00	100%	0%
Home1933	3	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1942	3	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1943	12	0	1,00	0,00	100%	0%
Home1944	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1948b	7	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1948c	2	2	0,50	0,50	50%	50%
Home1949a	3	0	1,00	0,00	100%	0%
Home1949b	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1949	1	2	0,33	0,67	33%	67%
Muller1952	4	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1954	0	10	0,00	1,00	0%	100%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Muller1959	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1961	6	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1962a	3	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1962b	2	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1963	2	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1971	2	1	0,67	0,33	67%	33%
Home1973	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1973	5	4	0,56	0,44	56%	44%
Home1979	2	0	1,00	0,00	100%	0%
Home1988a	9	0	1,00	0,00	100%	0%
Home1988b	2	1	0,67	0,33	67%	33%
Muller1989	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1990	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Home1993	5	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1993	5	0	1,00	0,00	100%	0%

Nos tres grupos o morfema *–ei* é maioritario. Ademais, cómpre salientar que o uso porcentual destas formas nos dous primeiros é moi semellante (arredor do 80% para *–ei* e 20% para –ín). En contraste, no último dos grupos redúcense até un 4% as incidencias de –ín, ascendendo até o 96% as de *–ei*. Xa que logo, a variábel *idade* parece influír no uso deste morfema. Aínda así, cabe corroborar estas apreciacións a través das probas estatísticas. Segundo as medianas recollidas na táboa 123, non existen diferenzas entre grupos e Kruskal-Wallis verifica esta apreciación, cun índice de 0,915.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 123: Mediana da distribución dos morfemas de P1 do pretérito de indicativo, dividida segundo a variábel *idade*.

	–ei	–ín
G1	100,00	0,00
G2	100,00	0,00
G3	100,00	0,00

En canto ás variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*, as medianas continúan a ser as mesmas en todos os contextos: 100,00 *–ei* e 0,00 –ín. Kruskal-Wallis, a este respecto ratifica esta lectura, cunha significación de 0,257 para o *xénero*, 0,621 no *nivel de estudos* e 0,622 na *lingua habitual*.

Polo tanto, esta forma non mostraría variación con relevancia estatística. Así e todo, analizaremos o que acontece en cada un dos grupos de idade estabelecidos para achar se a variación se revela aí.

4.1.2.1. Grupo 1

Este é o grupo que maior variación presenta, pois é onde se dá o cómputo maior do morfema –ín. En canto á variábel *xénero*, as medianas achadas son as xa vistas e iguais para mulleres e homes (100,00 *–ei* e 0,00 –ín). O mesmo podemos dicir do *nivel de estudos* sen atender a cambio ningún. Kruskal-Wallis ofrece a significación 0,189 para a primeira variábel e 0,263 para a segunda. Polo tanto non existe relación entre estas variábeis e o uso que se mostra no G1 deste morfema.

4.1.2.2. Grupos 2 e 3

Igual que acontecía no grupo anterior as medianas continúan a ser as mesmas nestes dous grupos e o resultado das probas estatísticas tamén presentan un resultado negativo para as variábeis analizadas. Xa que logo, non existe variación estatística considerábel.

4.1.3. P3 do pretérito de indicativo do verbo *vir*

No territorio galego atopamos cinco formas diferentes para esta persoa, de acordo cos datos recollidos no *ALGa* I (1990), a saber, *veu*, *veo*, *viu*, *vén* e *veno*. A primeira é a que máis extensión xeográfica ocupa

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

e a forma escollida para a norma. *Veo* sitúase no galego oriental e no Baixo Miño, *viu* no sur de Pontevedra e *vén* —coincidente coa forma de P3 do presente de indicativo— no occidente da Coruña. Por último, *veno* aparece rexistrada nun único punto do Bierzo.

Da forma correspondente en latín, VĔNĬT, proveñen directamente tanto a forma *vén* coma *veno* (cun morfema de persoa e número *–o* a maiores) (Fernández Rei, 1990: 102-103). O resto de formas creáronse de maneira analóxica sobre a raíz *v–* cos morfemas de persoa e número e tempo e modo correspondentes (*–eu* ou *–iu*).

No corpus recadamos tanto a forma *veu* coma a forma *vén*. Na táboa 124 amósase que as porcentaxes de uso son maiores para *vén*. Con todo, constitúe unha lectura aparente, pois tan só o G1 a emprega. Trátase, pois, dun cambio inducido pola variábel *idade*.

Táboa 124: Distribución das formas de P3 do pretérito de indicativo do verbo *vir*e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	VEU	*VÉN*
G1	5	30
	14%	86%
G2	6	0
	100%	0%
G3	1	0
	100%	0%
TOTAL	12	30
	29%	71%

Non obstante, é preciso sinalar que os 5 casos de *veu* no G1 e os 6 no G2 son de mulleres (táboa 125). Do mesmo xeito, o 60% dos casos de *vén* están producidos por mulleres. Polo tanto, a variábel *xénero* parece xogar un papel importante na escolla destas formas. Co fin de comprobar se inflúe nestes usos, procedemos a realizar as probas estatísticas.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 125: Distribución das formas do morfema de P3 do pretérito de indicativo do verbo *vir* segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxe que representan.

	Datos totais		Medias		Porcentaxes	
	vén	*vén*	*vén*	*vén*	*vén*	*vén*
Home1915	0	8	0,00	1,00	0%	100%
Muller1924	0	1	0,00	1,00	0%	100%
Muller1925	1	2	0,33	0,67	33%	67%
Home1933	0	1	0,00	1,00	0%	100%
Muller1942	2	5	0,29	0,71	29%	71%
Muller1943	0	3	0,00	1,00	0%	100%
Muller1948c	0	5	0,00	1,00	0%	100%
Muller1949	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1954	0	4	0,00	1,00	0%	100%
Muller1959	1	1	0,50	0,50	50%	50%
Muller1961	3	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1962b	2	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1973	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Home1993	1	0	1,00	0,00	100%	0%

En primeiro lugar, as medianas da variábel *idade* atenden a esta distribución: G1 (0,00 *veu* e 100,00 *vén*) e G2 e G3 (100,00 *veu* e 0,00 *vén*). A este respecto, Kruskal-Wallis determina unha significación de 0,025, polo que esta variábel é claramente relevante para o uso desta forma verbal. A este respecto, Mann-Whitney concreta que a diferenza se atopa tan só entre o G1 e o G2, cunha significación de 0,014.

En segundo lugar, a variábel *xénero* presenta unha distribución de medianas entre as mulleres de 33,33 (*veu*) e 66,67 (*vén*) fronte ás 0,00 (*veu*) e 100,00 (*vén*) dos homes. Kruskal-Wallis indica que estas formas

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

non están ligadas á variábel *xénero*, pois os índices de significación son 0,561. Noutras palabras, o *xénero* non inflúe no uso destas formas.

En terceiro lugar, o *nivel de estudos* ten como medianas: sen estudos (0,00 *veu* e 100,00 *vén*), primarios (28,57 *veu* e 71,43 *vén*), secundarios e universitarios (100,00 *veu* e 0,00 *vén*). A primeira vista parece que esta variábel influirá. Aplicando as probas estatísticas, o resultado é 0,276, polo que tampouco se pode falar de relevancia. Finalmente, na lingua habitual tan só atopamos dous grupos, ambos os dous co galego como lingua común (soa ou xunto co español). Para esta último grupo tan só hai un informante, motivo polo que os resultados poden estar, en realidade, alterados. As medianas son 28,57 (*veu*) e 71,43 (*vén*) para as persoas galegofalantes e 100,00 (*veu*) e 0,00 (*vén*). Kruskal-Wallis ofrece para estes datos a significación de 0,234. De tal modo que non é relevante esta variábel para a escolla das formas da P3 do pretérito de indicativo do verbo *vir*.

4.1.3.1. Grupo 1

Feitas as medianas, a distribución ofrécese de maneira que as mulleres teñen 14,29 (*veu*) e 85,71 (*vén*) e os homes 0,00 (*veu*) e 100,00 (*vén*). Con todo, Kruskal-Wallis non atopa relevante esta variábel, pois o índice de significación é 0,239.

No nivel de estudos, as medianas son exactamente as mesmas para os dous grupos: 0,00 (*veu*) e 100,00 (*vén*), xa que logo, o resultado das probas estatísticas tamén estabelecerán a irrelevancia desta variábel para a escolla de formas, cun índice de 0,700.

4.1.3.2. Grupos 2 e 3

Nestes dous grupos non ten sentido realizar as probas xa que non existe variación nas formas ao estaren recollidos unicamente usos de *veu*.

4.1.4. Radical do pretérito do verbo *traer*

Neste epígrafe estudaremos o radical de pretérito do verbo *traer*. No mapa 386 do *ALGa* I (1990) aparecen recollidas as formas *troux-*, *troix-*, *trux-*, *trax-*, *traix-*, *trougu-*, *troigu-*, *trugu-*, *troi-*, *trui-*, *tru-* e *tr-*/

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

tra-. Na dialectoloxía de Fernández Rei (1990: 102) descríbese a súa distribución xeográfica da seguinte maneira:

> No tema de perfecto os radicais *troux[-en,* -èche*(s)...,* -èra*...,* -èse*...]* e *trougu[-en,* -èche*(s)...]* rexístranse por todo o galego, agás no occidente de Pontevedra, que presenta como forma característica *trui[-en,* -èche*(s)* ~ *-eche(s)...]* [...], e na xente nova *trux[-en,* -èche*(s)...]*. Son minoritarios os radicais *troix-* e *troigu-*, ó igual que *traix-* e *tra[*-ín*,* -èra*...]*.

Na Illa de Ons as formas rexistradas foron *trux-* e *tru-*.[3] Malia que os datos son bastante escasos (11 aparicións en todo o corpus), semella que a raíz *tru-* goza de maior uso que *trux-*, como se observa na táboa 126 —reducida aos informantes con esta forma verbal.

Dez dos casos pertencen ao G1 (supoñendo un 70% para *tru-* e un 30% para *trux-*) e un único caso ao G2. As porcentaxes no G1 ascenden para a raíz *tru-* até o 80% do total e descenden para *trux-* até o 20%. Todas as cifras corroboran a predominancia da primeira forma.

Táboa 126: Distribución das formas da raíz do verbo *traer* segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxe que representan.

	Datos totais		Medias		Porcentaxes	
	tru-	*trux-*	*tru-*	*trux-*	*tru-*	*trux-*
Home1915	3	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1942	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1943	2	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1948b	0	3	0,00	1,00	0%	100%
Muller1949	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1971	0	1	0,00	1,00	0%	100%

3 Referímonos á raíz como *tru-* no canto de *trui-* (Fernández Rei, 1990: 102) porque os exemplos recollidos alternan entre formas con e sen *i*. Daquela, entendemos que se trata máis ben dun *i* epentético entre a raíz *tru-* e os morfemas de persoa e número.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

En canto á variábel *idade*, malia termos só unha representante do G2, cos datos que se recollen neste corpus podemos afirmar que as medianas son totalmente opostas: 100,00 (*tru-*) e 0,00 (*trux-*) no G1 e 0,00 (*tru-*) e 100,00 (*trux-*) no G2. Kruskal-Wallis, pola contra, estabelece que non é significativa esta variación, argüíndo un índice de 0,157.

No *xénero*, *trux-* para os homes é inexistente, cunha mediana de 0,00 fronte aos 100,00 de *tru-*. Malia os datos da táboa 126, as mulleres tamén presentan estas mesmas medianas. Estatisticamente, Kruskal-Wallis verifica esta visión cun índice de 0,480. Polo que o *xénero* non é determinante para a escolla dunha raíz ou outra.

Finalmente, o *nivel de estudos* identifica medianas de 100,00 en *tru-* e 0,00 en *trux-* para os grupos de persoas sen estudos ou con estudos primarios, fronte aos valores opostos no de estudos secundarios. As probas estatísticas, á súa vez, determinan que non existe significación abonda (0,335) para que esta variábel sexa pertinente á hora de escoller a raíz do verbo *traer*.

4.1.4.1. Grupo 1

Dado que tan só hai unha persoa que non pertence ao G1 dentro das que presentan esta forma verbal, as apreciacións estatísticas non varían do visto en xeral ao que afecta unicamente a este grupo. Polo tanto, a variación continúa sen ser significativa.

4.1.5. Tonicidade na P4 do copretérito, pospretérito e antepretérito de indicativo

En galego existe alternancia na tonicidade do copretérito de indicativo tanto na P4 como na P5. Sobre este aspecto pódense consultar numerosos mapas[4] do *ALGa* I (1990). Pola súa parte, Fernández Rei (1990: 85) caracterízao dialectalmente do seguinte xeito:

4 Verbos regulares: 4 e 19 da primeira conxugación; 48, 60, 103bis e 134 da segunda conxugación; e 142, 171 e 182 da terceira conxugación. Verbos irregulares: 218, 231, 249, 288, 290, 343, 358, 390 e 410.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

> As formas do IPI (*cantabamos*, *-ades*), do IFP (*cantariamos*, *-ades*) e mais do IPP (cantaramos, -ades) con acentuación paroxítona, son característicos de todo o centro e do sur do territorio lingüístico galego (mapa 32). No occidente e nordeste coruñés, centro e norte de Lugo, unha franxa do suroeste de Pontevedra, occidente de Asturias e algunhas falas de León e Zamora produciuse un desprazamento acentual, da vocal do SMT á VT.

A Illa de Ons sitúase, segundo esta descrición, dentro da área de tonicidade paroxítona. Polo tanto, os casos de acentuación proparoxítona constitúen unha innovación. De acordo cos datos totais que aparecen na táboa 127, as formas paroxítonas diminúen conforme descende a idade das persoas informantes. Agora ben, resulta necesario analizar estatisticamente a repercusión das variábeis.

Táboa 127: Distribución das formas paroxítonas e proparoxítonas e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	parox.	*propar.*
G1	165	18
	90%	10%
G2	57	21
	73%	27%
G3	19	13
	59%	41%
TOTAL	241	52
	82%	18%

Pese ao cambio en acción das formas paroxítonas ás proparoxítonas, as primeiras mantéñense como as máis empregadas en todos os grupos e, no cómputo total, supón un 82% dos casos (táboa 127). Ademais, constátase que as mulleres teñen maior índice porcentual de uso das formas proparoxítonas (táboa 128). Con todo, cómpre utilizar as probas estatísticas estabelecidas para corroborar estas apreciacións iniciais.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 128: Distribución das formas con acentuación proparoxítona e paroxítona na P4 do copretérito, pospretérito e antepretérito de indicativo, segundo informante. Datos totais, medias e porcentaxe que representan.

	Datos totais		Medias		Porcentaxes	
	PROP.	*PARX.*	*PROP.*	*PARX.*	*PROP.*	*PARX.*
Home1915	2	27	0,07	0,93	7%	93%
Muller1925	1	3	0,25	0,75	25%	75%
Muller1930	1	8	0,11	0,89	11%	89%
Home1933	5	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1943	1	19	0,05	0,95	5%	95%
Muller1946	0	1	0,00	1,00	0%	100%
Home1946	3	11	0,21	0,79	21%	79%
Muller1948b	3	79	0,04	0,96	4%	96%
Muller1948c	0	4	0,00	1,00	0%	100%
Home1949b	0	3	0,00	1,00	0%	100%
Muller1952	2	8	0,20	0,80	20%	80%
Muller1954	0	2	0,00	1,00	0%	100%
Muller1961	3	19	0,14	0,86	14%	86%
Muller1962b	1	11	0,08	0,92	8%	92%
Muller1963	11	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1971	4	22	0,15	0,85	15%	85%
Home1973	1	4	0,20	0,80	20%	80%
Muller1973	1	0	1,00	0,00	100%	0%
Muller1976	0	1	0,00	1,00	0%	100%
Home1988b	0	2	0,00	1,00	0%	100%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Muller1989	0	2	0,00	1,00	0%	100%
Muller1990	10	2	0,83	0,17	83%	17%
Home1993	3	11	0,21	0,79	21%	79%
Muller1993	0	2	0,00	1,00	0%	100%

A respecto das medianas da variábel *idade*, no G1 obtemos 5,95 (proparoxítona) e 94,05 (paroxítona), no G2 15,38 (proparoxítona) e 84,62 (paroxítona) e no G3 0,00 (proparoxítona) e 100,00 (paroxítona). Á luz dos datos, non parece demasiado evidente o cambio. Segundo a proba non paramétrica de Kruskal-Wallis, a significación sitúase en 0,606 e, polo tanto, non existe relación entre esta variábel e a escolla da tonicidade verbal.

En canto ao *xénero*, as medianas das mulleres son 11,11 (proparoxítona) e 88,89 (paroxítona) e as dos homes 6,90 (proparoxítona) e 93,10 (paroxítona), de modo que non parece gardar relación. As probas estatísticas ratifican esta lectura, cun índice de 0,746.

Pola contra, o *nivel de estudos* (táboa 129) conta cunhas medianas que poden evidenciar certa relevancia desta variábel na escolla da tonicidade verbal, pois o grupo de persoas universitarias mostran uns índices inversos ás sen estudos e as de estudos primarios e secundarios teñen unhas cifras aínda inferiores a estes últimos.

Táboa 129: Mediana da distribución das formas con acentuación proparoxítona e paroxítona na P4 do copretérito, pospretérito e antepretérito de indicativo, segundo a variábel *nivel de estudos*.

	PROP.	*PARX.*
Sen Estudos	16,27	83,73
Primarios	5,28	94,72
Secundarios	15,38	84,62
Universitarios	83,33	16,67

Con todo, cómpre realizar as probas estatísticas para corroborar estas apreciacións. Nesta liña, Kruskal-Wallis estabelece a significación en 0,483, polo que cabe descartar a relación entre esta variábel e a escolla da tonicidade verbal.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Por último, as medianas ligadas á *lingua habitual* (táboa 130) mostran unha progresión no uso das formas proparoxítonas ligado ao decrecemento das paroxítonas conforme ascende o uso do español. Deste modo, as persoas galegofalantes teñen de mediana 8,33 (proparoxítona) e 91,67 (paroxítona), as que empregan galego e español 10,71 (proparoxítona) e 89,29 (paroxítona) e as españolfalantes 83,33 (proparoxítona) e 16,67 (paroxítona).

Táboa 130: Mediana da distribución das formas con acentuación proparoxítona e paroxítona na P4 do copretérito, pospretérito e antepretérito de indicativo, segundo a variábel *lingua habitual*.

	PROP.	*PARX.*
Galego	8,33	91,67
Gal.Esp.	10,71	89,29
Español	83,33	16,67

Kruskal-Wallis determina que non existe relación entre esta variábel e o uso das distintas formas acentuais, pois a significación sitúase en 0,616.

4.1.5.1. Grupo 1

O primeiro dos grupos, en canto á variábel *xénero*, os datos apuntan a unha proximidade elevada, pois as mulleres presentan medianas de 8,06 (proparoxítona) e 91,94 (paroxítona) e os homes 3,45 (proparoxítona) e 96,55 (paroxítona). A este respecto, Kruskal-Wallis coloca o índice de significación en 0,730, confirmarndo as apreciacións iniciais.

No *nivel de estudos*, malia termos unha distancia maior, non é tan elevada como para considerármola significativa. As persoas sen estudos presentan as seguintes medianas: 16,27 (proparoxítona) e 83,73 (paroxítona), mentres que de estudos primarios 1,83 (proparoxítona) e 98,17 (paroxítona). Estes datos o que nos evidencian é que as persoas con menor instrución educativa teñen máis permeabilidade ás formas coincidentes co español. Así e todo, as probas estatísticas desestiman que, certamente, exista relación entre esta variábel e a acentuación (0,120).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.1.5.2. Grupo 2

Neste grupo, a variábel *xénero* ten de medianas para as mulleres 14,51 (proparoxítona) e 85,49 (paroxítona) e para os homes 20,00 (proparoxítona) e 80,00 (paroxítona). A proba non paramétrica de Kruskal-Wallis indica que non existe variación con relevancia estatística, cun índice de significación de 0,614.

En canto á variábel *nivel de estudos*, as medianas son: 10,98 (proparoxítona) e 89,02 (paroxítona) nos estudos primarios, 15,38 (proparoxítona) e 84,62 (paroxítona) nos secundarios e 100,00 (proparoxítona) e 0,00 (paroxítona) nos universitarios. Neste caso parece realmente influír a categoría á que se pertenza. Con todo, as probas estatísticas desestiman esta apreciación, situando a significación en 0,135.

Finalmente, na variábel *lingua habitual*, neste caso concreto só galego ou só español, volvemos ver unha tendencia semellante á da variábel anterior: 14,51 (proparoxítona) e 85,49 (paroxítona) galegofalantes e 100,00 (proparoxítona) e 0,00 (paroxítona) españolfalantes. Así e todo, Kruskal-Wallis volve determinar que non existe relación (0,207).

4.1.5.3. Grupo 3

Neste grupo, as variábeis *xénero* e *nivel de estudos* van ligadas (os integrantes de cada subgrupo son os mesmos), polo que as medianas e os resultados estatísticos tamén serán os mesmos. En canto ás mulleres/universitarias, as medianas son 0,00 (proparoxítona) e 100,00 (paroxítona), mentres que os homes/de estudos secundarios 10,71 (proparoxítona) e 89,29 (paroxítona). Kruskal-Wallis pon a significación en 1,000, polo que non existe variación en absoluto.

En canto á variábel *lingua habitual*, as persoas galegofalantes teñen medianas 0,00 (proparoxítona) e 100,00 (paroxítona), as que empregan galego e español 10,71 (proparoxítona) e 89,29 (paroxítona) e as españolfalantes 41,67 (proparoxítona) e 58,33 (paroxítona). As probas estatísticas dan unha significación de 0,687, así que tampouco garda relación.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.2. Morfoloxía non verbal

A morfoloxía non verbal abrangue o resto de elementos que non son o verbo. En particular, no presente estudo analizaranse os fenómenos con variación en demostrativos, determinantes, preposicións, adverbios, conxuncións e pronomes. Para o exame destes elementos, partirase das descricións dialectolóxicas existentes —se as houber— para despois observar a variación na Illa de Ons e as súas posíbeis causas.

4.2.1. Pronomes demostrativos indefinidos *isto/esto*

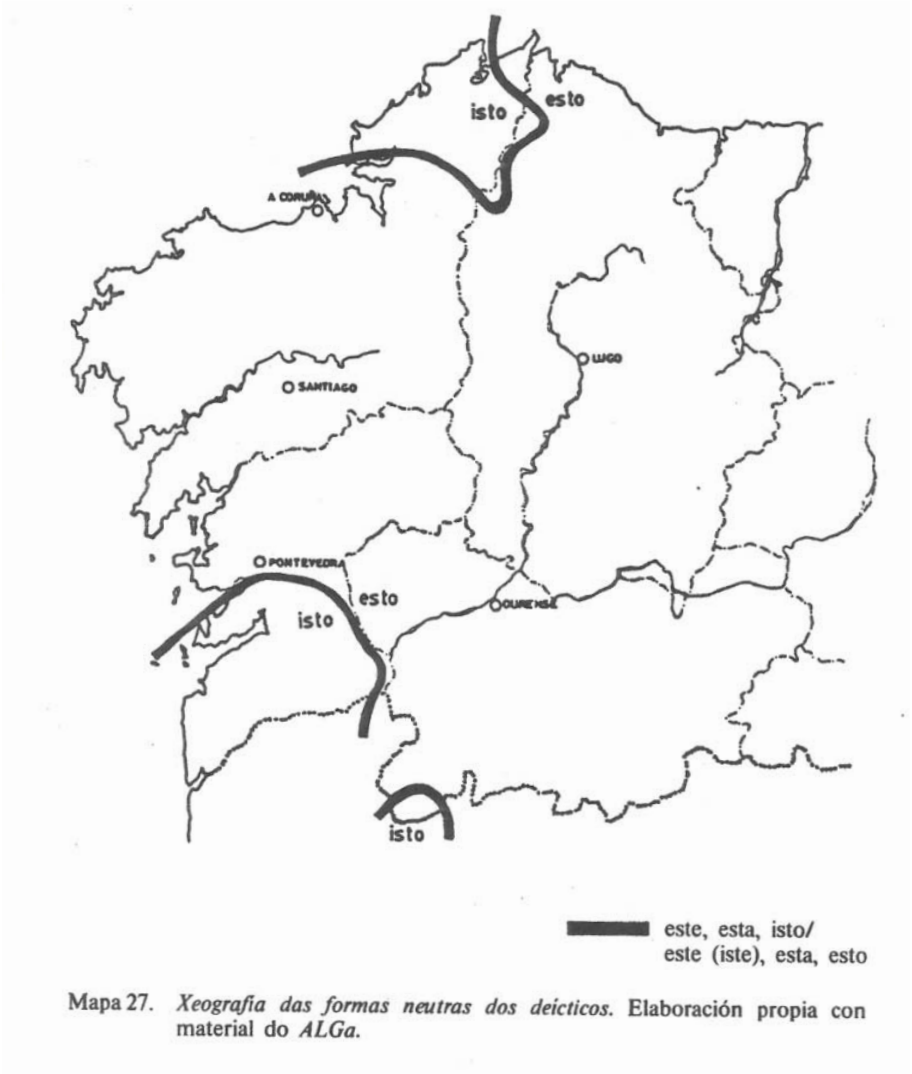
O paradigma dos demostrativos en galego caracterízase por presentar unha gran variedade de formas. En concreto, os indefinidos inclúen dúas posíbeis: *isto/iso/aquilo* e *esto/eso/aquelo*. As primeiras son as normativas, fronte ás segundas, desbotadas desde o 2003.

As formas latinas das que derivan as actuais son ĬSTUM, ĬPSUM e ECCU ĬLLUM. Por norma xeral, o Ĭ latino dá lugar en galego a [e], polo tanto, as formas rectas presentarían *e*. Con todo, desde a Idade Media produciuse un proceso denominado *hipercaracterización* (Fernández Rei, 1990: 69-73), que consiste na dupla caracterización dunha forma do pronome. É dicir, o masculino, o feminino e o indefinido teñen unha vogal propia que os diferencia entre si (*–e*, *–a*, *–o*, respectivamente). Pois ben, en diversas zonas do territorio galego desenvolveuse un segundo trazo, deste xeito, aparecen formas do tipo *iste*, *ista* ou *isto*.

No *ALGa* II (1995) os mapas 226 (*isto*), 230 (*iso*) e 234 (*aquilo*) rexistran, ademais destes dous pares de formas, *aquesto*, *aqueso* e *aquello* nalgún punto do Bierzo. Unha distribución conxunta das mesmas atopámola na imaxe 20, realizada por Fernández Rei (1990: 72) a partir dos mapas antes mencionados do Atlas.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Imaxe 20: Distribución xeográfica das formas hipercarcterizadas e non hipercaracterizadas do pronome indefinido no país (Fernández Rei, 1990)

Mapa 27. *Xeografía das formas neutras dos deícticos.* Elaboración propia con material do *ALGa.*

Na Illa de Ons, atopamos tanto formas hipercaracterizadas como non hipercaracterizadas. Como aparece recollido na táboa 131, as formas hipercaracterizadas (FH) son maioritarias (un 73%), fronte as non hipercaracterizadas (FNH) (un 27%).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 131: Distribución das formas hipercarcterizadas e non hipercaracterizadas do pronome indefinido e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	FH	*FNH*
G1	148	11
	93%	7%
G2	41	53
	44%	56%
G3	55	28
	66%	34%
TOTAL	244	92
	73%	27%

A táboa 132 mostra a distribución das formas e permite determinar cales destes pronomes presentan maior permeabilidade á entrada das FNH. Xa desde o G1, a maior porcentaxe de FNH detéctase, por orde, nos demostrativos de primeiro grao (*esto*), nos de segundo grao (*eso*) e, sen rexistro ningún neste corpus, nos de terceiro grao (*aquelo*). Esta tendencia mantense nos outros dous grupos de idade, sendo o G2 o que maior influencia amosa tanto nas de primeiro grao (67%) como nas de segundo grao (56%). Ademais, é o único grupo no que xorden formas do terceiro grao.

Táboa 132: Distribución de todas as formas hipercarcterizadas e non hipercaracterizadas do pronome indefinido e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	isto	*iso*	*aquilo*	*esto*	*eso*	*aquelo*
G1	57	81	11	5	6	0
	92%	93%	100%	8%	7%	0%
G2	6	32	3	12	40	1
	33%	44%	75%	67%	56%	25%
G3	5	49	0	11	17	0
	31%	74%	0%	69%	26%	0%
TOTAL	68	162	14	28	63	1
	71%	72%	93%	29%	28%	7%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Co obxectivo de establecer as variábeis que subxacen a esta tendencia recorremos ás probas estatísticas. A táboa 133 inclúe os datos deluvados por informante, xunto coas variábeis *xénero, nivel de estudos* e *lingua habitual*. Dun lado, no G1 as FNH predominan entre os homes, doutro lado, no G2 e no G3, entre persoas con *lingua habitual* español ou galego e español.

Táboa 133: Distribución das FH e FNH do pronome indefinido por informante. *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

			Datos totais		Medias	
Xénero	*N.est.*	*L.hab.*	*FH*	*FNH*	*FH*	*FNH*
Home1915	Prim.	Gal.	10	0	1,00	0,00
Muller1924	S.est.	Gal.	3	0	1,00	0,00
Muller1925	S.est.	Gal.	1	0	1,00	0,00
Muller1930	S.est.	Gal.	6	1	0,86	0,14
Home1933	Prim.	Gal.	43	4	0,91	0,09
Muller1942	Prim.	Gal.	4	1	0,80	0,20
Muller1943	S.est.	Gal.	11	0	1,00	0,00
Home1944	Prim.	Gal.	2	1	0,67	0,33
Home1946	Prim.	Gal.	17	0	1,00	0,00
Muller1946	S.est.	Gal.	8	3	0,73	0,27
Muller1948b	S.est.	Gal.	16	0	1,00	0,00
Muller1948c	S.est.	Gal.	5	0	1,00	0,00
Muller1949	Prim.	Gal.	1	0	1,00	0,00
Home1949a	Prim.	Gal.	4	0	1,00	0,00
Home1949b	Prim.	Gal.	3	0	1,00	0,00
Muller1952	Prim.	Gal.	10	1	0,91	0,09
Muller1954	Prim.	Gal.	3	0	1,00	0,00
Muller1959	S.est.	Gal.	1	0	1,00	0,00

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Home1960	Secun.	GE	1	0	1,00	0,00
Muller1961	Prim.	GE	3	2	0,60	0,40
Muller1962a	Univ.	GE	2	9	0,18	0,82
Muller1962b	Prim.	Gal.	2	0	1,00	0,00
Muller1963	Univ.	Esp.	0	10	0,00	1,00
Home1966	Prim.	GE	17	23	0,43	0,58
Muller1971	Prim.	Gal.	5	2	0,71	0,29
Muller1973	Secun.	Gal.	0	5	0,00	1,00
Home1973	Secun.	GE	2	1	0,67	0,33
Home1976	Prim.	Gal.	3	0	1,00	0,00
Muller1976	Prim.	GE	2	0	1,00	0,00
Home1979	Prim.	Gal.	4	1	0,80	0,20
Home1988a	Prim.	GE	6	10	0,38	0,63
Home1988b	Prim.	Gal.	4	0	1,00	0,00
Muller1989	Univ.	Esp.	6	2	0,75	0,25
Muller1990	Univ.	Esp.	1	10	0,09	0,91
Muller1993	Univ.	Esp.	16	2	0,89	0,11
Home1993	Secun.	GE	22	4	0,85	0,15

En canto ás medianas, a variábel idade apunta a unha relevancia bastante elevada á hora da escolla das formas do pronome (táboa 134). O G1 presenta un 100,00 de FH e 0,00 de FNH, o G2 69,05 de FH e 30,95 de FNH e o G3 79,81 de FH e 20,19 de FNH. A proba non paramétrica de Kruskal-Wallis corrobora que existe variación significativa cun índice de 0,012.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 134: Medianas de uso das FH e FNH, divididas segundo a variábel *xénero*.

	FH	FNH
Galego	100,00	0,00
Gal.Esp.	69,05	30,95
Español	79,81	20,19

Co fin de esclarecer entre cal dos grupos se dá a variación, aplicamos a proba Mann-Whitney (táboa 135). Segundo os resultados, observamos que, en realidade, a diferenza está entre o G1 e os outros dous grupos, pois o G2 e G3 entre si teñen unha significación de 0,892 e, xa que logo, non existe diverxencia.

Táboa 135: Significación da proba Mann-Whitney para as FH e FNH, atendendo á variábel *idade*.

	G1	G2
G2	0,017	
G3	0,027	0,892

A respecto da variábel *xénero*, as medianas parecen máis próximas entre si (táboa 136). Para as mulleres recóllese 95,45 de FH e 4,55 de FNH e para os homes 88,05 de FH e 11,95 de FNH. As probas estatísticas estabelecen a significación en 0,885, polo que non é unha variábel relevante.

Táboa 136: Medianas de uso das FH e FNH, divididas segundo a variábel *xénero*.

	FH	FNH
Muller	95,45	4,55
Home	88,05	11,95

No *nivel de estudos* atopamos as seguintes medianas (táboa 137): sen estudos 100,00 de FH e 0,00 de FNH, primarios 100,00 de FH e 0,00 de FNH, secundarios 82,31 de FH e 17,69 de FNH e universitarios 13,64 de FH e 86,36 de FNH. Kruskal-Wallis determina un 0,009 de significación, polo que a relación entre esta variábel e a escolla das formas do pronome é alta.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 137: Medianas de uso das FH e FNH, divididas segundo a variábel *nivel de estudos*.

	FH	FNH
Sen Estudos	100,00	0,00
Primarios	100,00	0,00
Secundarios	82,31	17,69
Universitarios	13,64	86,36

Con motivo de ver entre que grupos se estabelece a relación, aplicamos a proba Mann-Whitney (táboa 138). A conclusión á que se chega é que a variación aparece entre o grupo de persoas con estudos universitarios e aquelas que teñen tanto estudos primarios como ningún tipo de estudo.

Táboa 138: Significación da proba Mann-Whitney para as FH e FNH, atendendo á variábel *nivel de estudos*.

	S.Est.	Univ.	Secu.
Primarios	0,820	0,001	0,378
Secundarios	0,310	0,065	
Universitarios	0,015		

Finalmente, a variábel *lingua habitual* (táboa 139) amosa medianas de 100,00 (FH) e 0,00 (FNH) galegofalantes, 82,31 (FH) e 17,69 (FNH) quen emprega galego e español e 9,09 (FH) e 90,91 (FNH) españolfalantes. A traxectoria apunta a unha dependencia desta variábel. Aplicando a proba Kruskal-Wallis, corrobórase esa apreciación, cun índice de 0,009.

Táboa 139: Medianas de uso das FH e FNH, divididas segundo a variábel *lingua habitual*.

	FH	FNH
Galego	100,00	0,00
Gal.Esp.	82,31	17,69
Español	9,09	90,91

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Cómpre agora estabelecer cales son os grupos que gardan relación entre si e cales diverxen. Segundo a proba Mann-Whitney (táboa 140), a variación existe entre as persoas galegofalantes e as castelanfalantes. Dito doutro xeito, en cada un destes dous grupos predomina unha das formas do pronome indefinido e, en certa maneira, é propio ou máis habitual nese grupo en concreto.

Táboa 140: Significación da proba Mann-Whitney para as FH e FNH, atendendo á variábel *lingua habitual*.

	Gal.	Esp.
Gal.Esp.	0,098	0,095
Español	0,020	

4.2.1.1. Grupo 1

No primeiro grupo de idade atopamos as medianas 100,00 (FH) e 0,00 (FNH) nas mulleres e 95,74 (FH) e 4,26 (FNH) nos homes. A distancia é bastante baixa, polo que non parece haber diferenza. Kruskal-Wallis confirma esta apreciación (0,219).

O mesmo acontece coa variábel *nivel de estudos* (100,00 FH e 0,00 FNH para ambos os grupos), para a cal ofrece a significación 0,823 a proba Kruskal-Wallis.

Polo tanto, neste grupo de idade, os individuos que a compoñen compórtanse de forma unánime na escolla das formas do pronome indefinido.

4.2.1.2. Grupo 2

Neste grupo, as medianas para a variábel *xénero* son 60,00 (FH) e 40,00 (FNH) nas mulleres e 80,00 (FH) e 20,00 (FNH) nos homes, polo que a diferenza non é, aparentemente, moi elevada. A proba non paramétrica Kruskal-Wallis confirma as apreciacións iniciais, mostrando unha significación de 0,282.

No *nivel de estudos* atopamos as seguintes medianas: primarios 100,00 (FH) e 0,00 (FNH), secundarios 75,71 (FH) e 24,29 (FNH) e universitarios 0,00 (FH) e 100,00 (FNH). Desta vez, parece apuntar a dependencia da variábel. As probas estatísticas confirman que o nivel

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

de estudos é relevante para a escolla das formas do pronome indefinido cun índice de 0,039.

Táboa 141: Significación da proba Mann-Whitney para as FH e FNH no G2, atendendo á variábel *nivel de estudos*.

	Univ.	Secun.
Primarios	0,036	0,905
Secundarios	0,057	

Mediante a proba Mann-Whitney (táboa 141) identificamos que a variación se estabelece entre as persoas de estudos primarios e as de estudos universitarios. Polo tanto, comprendemos que empregan formas diferentes deste pronome.

Finalmente, na *lingua habitual* atopamos que as persoas galegofalantes empregan as medianas 69,05 (FH) e 30,95 (FNH), as que utilizan galego e español 80,00 (FH) e 20,00 (FNH) e os español falantes 0,00 (FH) e 100,00 (FNH). Parece seguir a mesma tendencia que a variábel anterior. Con todo, Kruskal-Wallis determina que non é relevante, pois a significación ascende a 0,333.

4.2.1.3. Grupo 3

A variábel *xénero* para o terceiro grupo presenta medianas moi próximas entre si. As mulleres 75,00 (FH) e 25,00 (FNH) e os homes 84,62 (FH) e 15,38 (FNH). A este respecto, Kruskal-Wallis afirma non haber relación (0,513).

A variábel *nivel de estudos*, por contra, parece apuntar certa relevancia. As medianas para as persoas con estudos primarios son 37,50 (FH) e 62,50 (FNH), para secundarios 92,31 (FH) e 7,69 (FNH) e para universitarios 75,00 (FH) e 25,00 (FNH). Así e todo, as probas estatísticas determinan que non existe relación (0,343).

Finalmente, a *lingua habitual* conta coas seguintes medianas: 100,00 (FH) e 0,00 (FNH) galegofalantes, 61,06 (FH) e 38,94 (FNH) quen emprega galego e español e 42,05 (FH) e 57,95 (FNH) español falantes. De novo, Kruskal-Wallis confirma a irrelevancia desta variábel á hora de escoller a forma do pronome indefinido (0,213).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.2.2. Cuantificador *moita(s)/moito(s)*

Neste apartado imos tratar conxuntamente as formas do demostrativo, do pronome e do adverbio que comparten o lexema *moit–* e a forma apocopada *moi*. Estes elementos, que proceden do étimo latino MULTUM, deviñeron no galego actual, segundo o mapa 271 do *ALGa* II (1995), en *moito*, *muito*, *mutio* e *muto*. *Muito* aparece no sur da provincia de Pontevedra, no noroeste da da Coruña e no galego oriental, onde tamén se rexistran as formas *mutio* e *muto*. No resto do país emprégase *moito*.

Na Illa de Ons coexisten as primeiras, *moito* e *muito*, ambas as dúas recollidas no dicionario da Real Academia Galega, mais con preferencia por *moito*, que goza de maior extensión territorial e visibilidade normativa.

Na táboa 142, as porcentaxes relativas ás formas plenas e apocopadas son semellantes, polo que se van considerar todas xuntas para as análises estatísticas. Con todo, podemos comprobar que a máis empregada é a que presenta *o* no seu radical. O G1 úsaa case exclusivamente e o G3 emprégaa nun 70% dos casos (o 30% restante son formas con *u*). Sae desta tendencia o G2, cun 32% con *o* fronte ao 68% con *u*. Aparentemente, a variábel *idade* garda estreita relación con estas formas.

Táboa 142: Distribución de todas as formas plenas e apocopadas do cuantificador MOIT- segundo grupo xeracional e porcentaxe que representan.

	MUITO	MOITO
G1	4	125
	3%	97%
G2	25	12
	68%	32%
G3	23	53
	30%	70%
TTL	52	190
	21%	79%

	MUI	MOI
G1	0	50
	0%	100%
G2	15	7
	68%	32%
G3	14	35
	29%	71%
TTL	29	92
	24%	76%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Na táboa 143 atopamos unha distribución segundo a *idade*, o *xénero*, o *nivel de estudos* e a *lingua habitual*. Nela apreciamos que, no G1 comeza o proceso de ruptura da estabilidade da forma *moit-* a través, case exclusivamente, da Muller 1948a. Este proceso avanza grandemente no G2, sobre todo, da man das mulleres. Finalmente, no G3 son os homes quen máis empregan a forma *muit-*, aínda que seguidos de preto polas mulleres. Parece, neste mesmo grupo, que son as persoas con estudos universitarios quen teñen maior tendencia a empregar as formas *muit-*.

Táboa 143: Distribución das formas *muit-* e *moit-* por informante, datos totais e medias. Información das variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

			Datos totais		Medias	
Xénero	*N.est.*	*L.hab.*	*MUI-*	*MOI-*	*MUI-*	*MOI-*
Home1915	Prim.	Gal.	0	54	0,00	1,00
Muller1924	S.est.	Gal.	0	1	0,00	1,00
Muller1925	S.est.	Gal.	0	8	0,00	1,00
Muller1930	S.est.	Gal.	0	8	0,00	1,00
Home1933	Prim.	Gal.	0	13	0,00	1,00
Muller1942	Prim.	Gal.	0	15	0,00	1,00
Muller1943	S.est.	Gal.	0	8	0,00	1,00
Home1944	Prim.	Gal.	0	5	0,00	1,00
Home1946	Prim.	Gal.	0	20	0,00	1,00
Muller1946	S.est.	Gal.	0	7	0,00	1,00
Muller1948a	Prim.	Gal.	3	0	1,00	0,00
Muller1948b	S.est.	Gal.	0	13	0,00	1,00
Muller1948c	S.est.	Gal.	0	1	0,00	1,00
Home1949a	Prim.	Gal.	0	7	0,00	1,00

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Home1949b	Prim.	Gal.	1	11	0,08	0,92
Muller1954	Prim.	Gal.	0	1	0,00	1,00
Muller1959	S.est.	Gal.	0	3	0,00	1,00
Muller1961	Prim.	GE	14	0	1,00	0,00
Muller1962a	Univ.	GE	6	0	1,00	0,00
Muller1962b	Prim.	Gal.	0	2	0,00	1,00
Muller1963	Univ.	Esp.	2	0	1,00	0,00
Home1966	Prim.	GE	41	25	0,62	0,38
Muller1971	Prim.	Gal.	12	2	0,86	0,14
Home1973	Secun.	GE	1	1	0,50	0,50
Muller1973	Secun.	Gal.	0	13	0,00	1,00
Muller1976	Prim.	GE	2	1	0,67	0,33
Home1979	Prim.	Gal.	3	0	1,00	0,00
Home1988a	Prim.	GE	4	1	0,80	0,20
Home1988b	Prim.	Gal.	3	0	1,00	0,00
Muller1989	Univ.	Esp.	1	7	0,13	0,88
Muller1990	Univ.	Esp.	4	13	0,24	0,76
Muller1993	Univ.	Esp.	16	56	0,22	0,78
Home1993	Secun.	GE	9	11	0,45	0,55

O resultado das medianas confirma as tendencias que percibiramos até o momento. O G1 mostra as medianas 0,00 (*muit-*) e 100,00 (*moit-*), o G2 76,19 (*muit-*) e 23,81 (*moit-*) e o G3 34,26 (*muit-*) e 65,74 (*moit-*). Á luz dos datos, parece que a variábel *idade* inflúe na escolla destas formas. A este respecto, Kruskal-Wallis determina que a relevancia desta variábel é significativa, dado que os índices son 0,000.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 144: Significación da proba Mann-Whitney para as formas *muit-* e *moit-*, atendendo á variábel *idade*.

	G1	G3
G2	0,002	0,368
G3	0,000	

Mann-Whitney identifícanos como grupos entre os que existe maior distancia de uso o G1 fronte ao G2 (0,002) e ao G3 (0,000). Por contra, entre estes dous últimos grupos a significación é 0,368 e, por conseguinte, non se aprecian diferenzas nos usos destas formas (táboa 144).

En canto ás medianas da variábel *xénero*, as diferenzas son grandes e apuntan un maior uso do radical con *u* por parte dos homes (*muit–* 62,12 e *moit–* 37,88) e con *o* por parte das mulleres (0,00 e 100,00 respectivamente). Con todo, Kruskal-Wallis confirma a baixa correlación entre o *xénero* e a escolla de radical (0.403).

Á marxe das anteriores, as medianas do *nivel de estudos* (táboa 145) indican que a raíz *muit–* é propia dos rangos secundarios e universitarios (0.00). Para o caso de *moit–*, os dous primeiros subgrupos demostran un uso máis elevado desta forma (100,00), seguidos dos universitarios (65,74) e dos de estudos secundarios (33,33). Estes datos indúcennos a pensar que a dependencia se asenta nesta variábel.

Táboa 145: Medias dos usos do cuantificador *muit-* e *moit-*, divididas segundo a variábel *nivel de estudos*.

	MUIT–	MOIT–
Sem Estudos	0,00	100,00
Primarios	0,00	100,00
Secundarios	66,67	33,33
Universitarios	34,26	65,74

Kruskal-Wallis afirma que así é, pois a significación sitúase no 0,006. Deluvando os datos por parellas para acharmos os grupos entre os que se presenta máis distante o uso destas dúas formas, Mann-Whitney (táboa 146) determina que só existe relación de uso destas formas nos grupos sen estudos fronte ao secundarios (0,004) e ao universitario

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

(0,015), así como entre o de estudos primarios e secundarios (0,032). Nas outras combinacións de grupos, os índices son superiores a 0,050, polo que non se pode considerar significativa a variación.

Táboa 146: Significación da proba Mann-Whitney para as formas *muit-* e *moit-*, atendendo á variábel *idade*.

	S.Est.	Univ.	Secu.
Primarios	0,203	0,154	0,032
Secundarios	0,004	0,429	
Universitarios	0,015		

Finalmente, a *lingua habitual* contén as seguintes medianas: galegofalantes 0,00 (*muit-*) e 100,00 (*moit-*), galego e español 80,00 (*muit-*) e 20,00 (*moit-*) e españolfalantes 23,53 (*muit-*) e 76,47 (*moit-*). As probas estatísticas determinan que é significativa a diferenza (0,015). Con todo, non se pode aplicar a proba Mann-Whitney para determinar entre que grupos se estabelece esa distancia.

4.2.2.1. Grupo 1

No G1 tanto a variábel *xénero* como a *nivel de estudos* mostran as mesmas medianas para todos os subgrupos 0,00 (*muit-*) e 100,00 (*moit-*). Por tanto, non existe variación de ningún tipo. Así que Kruskal-Wallis estabelece o índice de significación en 0,720 (*xénero*) e 0,282 (*nivel de estudos*). Xa que logo, non hai variación estatística nas formas neste grupo.

4.2.2.2. Grupo 2

Neste grupo as medianas non presentan grandes distancias entre si (táboa 147), polo que a relación desas variábeis coas formas analizadas non aparentar ser grandes. As probas estatísticas corroboran estas apreciacións: 0,741 (*xénero*), 0,795 (*nivel de estudos*) e 0,105 (*lingua habitual*).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 147: Medias dos usos do cuantificador *muit-* e *moit-* no G2, divididas segundo as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

	MUIT-	MOIT-
Muller	92,86	7,14
Home	58,33	41,67

Primar.	100,00	0,00
Secun.	62,12	37,88
Univ.	66,67	33,33

Galego	85,71	14,29
Gal.Esp.	33,33	66,67
Español	100,00	0,00

4.2.2.3. Grupo 3

Por último, no G3, malia que as medianas apuntan a unha variación elevada entre estes grupos (táboa 148), a proba non paramétrica de Kruskal-Wallis non ve índices estatísticos suficientes: 0,275 (*xénero*), 0,501 (*nivel de estudos*) e 0,213 (*lingua habitual*).

Táboa 148: Medias dos usos do cuantificador *muit-* e *moit-* no G3, divididas segundo as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

	MUIT-	MOIT-
Muller	23,53	76,47
Home	80,00	20,00

Primar.	100,00	0,00
Secun.	46,25	53,75
Univ.	23,53	76,47

Galego	80,00	20,00
Gal.Esp.	23,53	76,47
Español	33,61	66,39

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.2.3. Contracción da preposición *en* e o demostrativo

Tanto no galego normativo coma nas súas variedades informais, a preposición *en* contrae con todas as formas do demostrativo: *esta(s) este(s) isto*, *esa(s) ese(s) iso*, *aquela(s) aquel(es) aquilo*. Pola contra, na norma escrita do español esta contracción non se recolle.

Na Illa de Ons atopamos tanto formas contraídas como non contraídas, estas últimas, con toda probabilidade, influenciadas pola forma escrita desta lingua. Por ese motivo, imos analizar se a dicotomía se debe á influencia do español como *lingua habitual* ou se inflúen outro tipo de variábeis.

Á luz dos datos expostos na táboa 149, podemos extraer tres conclusións: no G1 todos os casos son contraídos, o G2 ten máis exemplos sen contraer que o G3 e todas estas formas —contractas ou non— gozan cada vez de maior uso.

Agora ben, é necesario comprobar se existe relación entre os usos non contraídos e as variábeis *idade*, *xénero* e *nivel de estudos*[5].

Táboa 149: Distribución das formas contraídas e non contraídas da preposición *en* e os demostrativos e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	CONTRAÍDA	NON CONTR.
G1	8	0
	100%	0%
G2	9	10
	47%	53%
G3	14	5
	74%	26%
TTL	31	15
	67%	33%

En primeiro lugar, a variábel *idade* presenta medianas de 0,00 (non contractas) e 100,00 (contractas) tanto no G1 coma no G2, mentres que no G3 26,67 (non contractas) e 73,33 (contractas). A este respecto, a

5 Canto maior sexa o *nivel de estudos*, maior será o coñecemento da norma escrita do español e, no caso do G3, tamén da do galego.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

proba non paramétrica de Kruskal-Wallis determina que a diferenza non é significativa (0,142).

A continuación, o *xénero* non amosa diverxencias nas medianas (0,00 non contractas, 100,00 contractas en ambos os casos). Polo tanto, as probas non paramétricas confirmarán esta tendencia parella (0,289).

Na variábel *nivel de estudos* tan só diverxen da tendencia 0,00 (non contractas) e 100,00 (contractas) as persoas do grupo de estudos universitarios (40,00 e 60,00 respectivamente). Kruskal-Wallis estabelece significación de 0,163, polo que non é pertinente esta variábel para os usos contractos ou non desta preposición.

Finalmente, no tocante ás medianas da variábel *lingua habitual*, apreciamos como se inverten os usos destas formas entre as persoas galegofalantes (0,00 non contractas e 100,00 contractas), que empregan máis as contraídas, fronte ás españolfalantes (66,67 non contractas e 33,33 contractas), pasando polo estadio intermedio das que empregan as dúas linguas (10,00 non contractas e 90,00 contractas). A proba Kruskal-Wallis determina que, malia todo, non existe relación entre a *lingua habitual* e o uso contracto ou non.

Veremos a continuación o uso diferenciado por grupos. Dado que o G1 non presenta variación, carece de interese as análises que se poidan facer, polo que directamente se analizará o G2 e, despois, o G3 en busca dunha posíbel relación estatística.

4.2.3.1. Grupo 2

As mulleres teñen de mediana 50,00 en cada posibilidade mentres que os homes teñen 0,00 (non contractas) e 100,00 (contractas). As probas estatísticas determinan que non existe relación entre a escolla destas formas e a variábel *xénero* (0,333).

A variábel *nivel de estudos* amosa unha tendencia igual, pois as persoas universitarias teñen 50,00 en ambos os casos, mentres que as de estudos primarios e secundarios 0,00 (non contractas) e 100,00 (contractas). Kruskal-Wallis identifica 0,754 de significación, polo que non existe relación.

Finalmente, a *lingua habitual* ten maior variación, con medianas de 25,00 (non contractas) e 75,00 (contractas) entre os galegofalantes, 0,00 (non contractas) e 100,00 (contractas) quen utiliza galego e español e

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

100,00 (non contractas) e 0,00 (contractas) españolfalantes. Kruskal-Wallis determina a significación en 0,195, contribuíndo á lectura de que, en realidade, esta variábel non ten relación coa escolla destas formas.

4.2.3.2. Grupo 3

Neste grupo, as variábeis *xénero* e *nivel de estudos* van ligadas. Mulleres universitarias teñen un 36,67 (non contractas) e 63,33 (contractas) de medianas de uso; e os homes con estudos secundarios 10,00 (non contractas) e 90,00 (contractas). Kruskal-Wallis presenta unha significación para estes casos de 0,333, polo que as variábeis non son relevantes para a escolla das formas contraídas ou non.

Finalmente, a *lingua habitual* ten medianas de 0,00 (non contractas) e 100,00 (contractas) galegofalantes, 30,00 (non contractas) e 70,00 (contractas) quen emprega galego e español e 33,33 (non contractas) e 66,67 (contractas) españolfalantes. A este respecto as probas estatísticas presentan un índice de 0,407 e, por tal motivo, non se pode falar de relevancia estatística neste uso.

4.2.4. Conxunción coordinante copulativa

A conxunción coordinante copulativa máis habitual no territorio de fala galega é *e*, cando vai seguida dunha palabra que comeza por consoante. Ante vogal, a forma máis común é a semivogal *i* [j] agás no occidente das provincias da Coruña e de Pontevedra, que manteñen a forma *e*. Nestes lugares pode "ser reforzada con *mais (eu è ti, eu è el; Xan è mais Pedro)*" (Fernández Rei, 1990: 103).

No caso da Illa de Ons, situada no occidente de Pontevedra, a máis empregada é *e* [ɛ], nalgúns casos reforzada con *mais*. De maneira esporádica, o reforzo *mais* opera de xeito independente. Alén destas formas, tres das informantes usan *i* [i] tanto ante vogais como ante consoantes[6].

6 Sempre con realización vocálica [i], no canto de semivocálica [j].

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 150: Distribución das formas da conxunción copulativa *i*, *e*, *e mais*, *mais*, datos totais e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	i	*e*	*e mais*	*mais*
G1	0	29736	2094	61
	0%	93%	7%	0%
G2	76	10874	374	27
	1%	96%	3%	0%
G3	177	3166	12	71
	5%	92%	0%	2%
TTL	253	43776	2480	159
	1%	94%	5%	0%

Á luz dos datos (táboa 150), a forma maioritaria é *e*. No G1, un 7% dos usos correspóndese con *e mais* e o reforzo *mais* presenta escasos rexistros, sen relevancia porcentual. No G2, *i* conta cunha representación do 1%, *e mais* do 3% e *mais* do 0%, con menor número de casos que o grupo anterior. Por último, no G3 ascende o uso de *i* até o 5%, *e mais* case desaparece e *mais* ten representatividade cun 2%. Estas lecturas denotan unha mudanza en curso. Polo tanto, cabe estabelecer as variábeis que entran en xogo no uso das conxuncións.

As medianas por *idade* indican un progresivo descenso do uso de *e mais* a favor de *mais*. En cambio, non se constata a aparición de *i* (táboa 151), malia existiren casos no cómputo total.

Táboa 151: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais*, divididas segundo a variábel *idade*.

	i	*e*	*e mais*	*mais*
G1	0,00	95,85	4,15	0,00
G2	0,00	99,25	0,75	0,00
G3	0,00	96,79	0,00	1,99

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A proba non paramétrica de Kruskal-Wallis tráenos uniformidade tan só na forma *e* (0,758), mentres no resto delas a significación se sitúa por debaixo de 0,050: *i* (0,027), *e mais* (0,050) e *mais* (0,005), polo que estas tres formas son dependentes da variábel *idade*. A este respecto, Mann-Whitney presenta as seguintes puntualizacións (táboa 152):

Táboa 152: Significación da proba Mann-Whitney para as formas da conxunción copulativa *i*, *e*, *e mais*, *mais*, atendendo á variábel *idade*.

	i	*e*	*e mais*	*mais*
G1-G2	0,743	0,478	0,396	0,743
G1-G3	0,042	0,929	0,016	0,028
G2-G3	0,397	0,718	0,109	0,051

Polo tanto, a variación aparece entre o G1 e o G3 nesas tres formas da conxunción copulativa. Mentres que o G2 actúa a modo de grupo ponte entre ambos.

A respecto do *xénero*, conforme as medianas (táboa 153), apréciase unha estabilidade absoluta. Kruskal-Wallis corrobora esa visión con significacións de 0,830 (*i*), 0,787 (*e*), 0,525 (*e mais*) e 0,307 (*mais*).

Táboa 153: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais*, divididas segundo a variábel *xénero*.

	i	*e*	*e mais*	*mais*
Muller	0,00	97,30	2,17	0,00
Home	0,00	96,43	2,38	0,00

As medianas do *nivel de estudos* (táboa 154) demostran que a forma *e mais* predomina nos grupos sen estudos e, en menor medida, nos de estudos primarios e secundarios, cunha tendencia crecente á desaparición conforme o *nivel de estudos* é maior. A forma *e* así como as *mais* e *i* experimentan unha tendencia á estabilidade.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 154: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais*, divididas segundo a variábel *nivel de estudos*.

	i	*e*	*e mais*	*mais*
Sen Estudos	0,00	95,58	4,42	0,00
Primarios	0,00	97,32	2,38	0,00
Secundarios	0,00	94,87	2,86	0,00
Universitarios	0,00	99,36	0,00	0,00

Así e todo, Kruskal-Wallis identifica variación significativa na forma *i* (0,037), mentres que nos outros tres casos non (0,710 *e*, 0,312 *e mais* e 0,061 *mais*). Finalmente Mann-Whitney, no tocante ao uso de *i*, acha relación máis directa entre os grupos sen estudos e estudos universitarios (0,003).

Talvez, a *lingua habitual* é o motivo máis evidente desta mudanza en curso. De acordo coas medianas (táboa 155), as formas *i* e *mais* son propias das persoas que empregan o español na súa vida diaria fronte a *e mais*, que é máis común das persoas galegofalantes. En contraste, *e mais* rexístrase cunha mediana semellante en todos os grupos, iso si, cun índice de 100,00 entre as persoas que empregan o galego e o español nas interaccións habituais.

Táboa 155: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais*, divididas segundo a variábel *lingua habitual*.

	i	*e*	*e mais*	*mais*
Galego	0,00	96,43	2,70	0,00
Gal.Esp.	0,00	100,00	0,00	0,00
Español	11,43	82,86	0,00	1,28

Kruskal-Wallis corrobora a diferenza para o caso concreto de i (0,037). Fronte a este dato, *e* (0,710), *e mais* (0,312) e *mais* (0,061). Mann-Whitney non se pode aplicar, polo que non podemos saber exactamente entre que grupos se atopará a relación, aínda que podemos supor que será entre o grupo de galegofalantes e o de españolfalantes.

De facermos estas mesmas pesquisas nos grupos de idade de xeito independente, se cadra, atoparemos certa relevancia das variábeis identificadas a respecto do uso destas conxuncións. Prescindimos de analizar o G1, pois tanto os datos como as medianas apuntan a unha igualdade total en calquera dos contextos.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

4.2.4.1. Grupo 2

Neste grupo, as medianas non mostran grandes distancias salvo no uso de *i* segundo a variábel lingua habitual (táboa 156). Polo resto, non se aprecia maiores relevancias.

Táboa 156: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais* no G2, divididas segundo as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

	i	*e*	*e mais*	*mais*
Muller	0,00	99,25	0,75	0,00
Home	0,00	96,43	3,57	0,00
Prim.	0,00	98,65	1,35	0,00
Sec.	0,00	96,43	3,57	0,00
Univ.	0,00	100,00	0,00	0,00
Galego	0,00	98,28	1,72	0,00
Gal.Esp.	0,00	100,00	0,00	0,00
Español	11,43	82,86	5,71	0,00

Isto mesmo corrobórao Kruskal-Wallis, pois identifica a relación tan só para a forma *i*, cun índice de 0,002, mentres que o resto non baixa de 0,160. Aplicamos Mann-Whitney e identifica a relación entre o grupo de galegofalantes e o de españolfalantes (0,022).

4.2.4.2. Grupo 3

Finalmente, o G3 conta cunhas medianas que lembran a tendencia do G2 (táboa 157), salvo no *nivel de estudos*, que goza de maior variabilidade de formas. Polo tanto, cabe esperar que esta última variábel e mais a *lingua habitual* garden relación co uso destas conxuncións.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 157: Medianas dos usos das formas da conxunción copulativa *i*, e, *e mais*, *mais* no G3, divididas segundo as variábeis *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

	i	*e*	*e mais*	*mais*
Muller	0,00	98,72	0,00	1,28
Home	0,00	94,87	0,00	5,00
Prim.	0,00	100,00	0,00	0,00
Sec.	0,36	93,15	1,43	5,06
Univ.	0,00	98,72	0,00	1,28
Galego	0,00	94,87	0,00	5,13
Gal.Esp.	0,00	100,00	0,00	0,00
Español	19,59	78,41	0,00	1,99

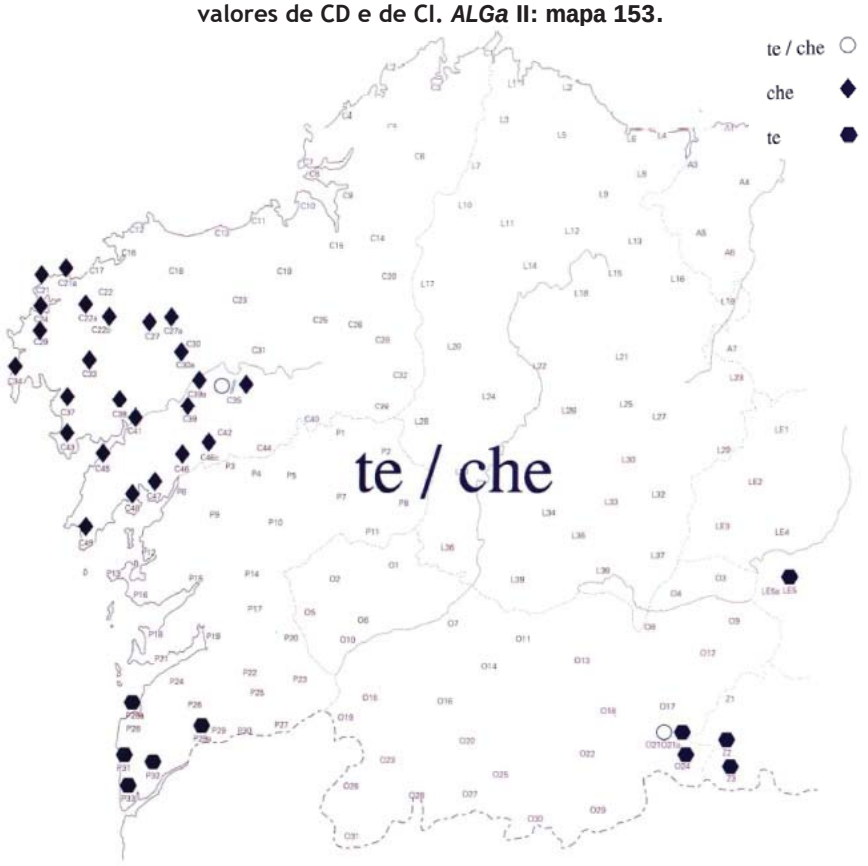
Con todo, Kruskal-Wallis determina que non existe relación entre estas variábeis e o uso das diferentes formas da conxunción copulativa.

4.2.5. Pronome persoal átono de Complemento Directo e Complemento Indirecto para a P2

No galego o pronome persoal átono de complemento directo (CD) para a P2 é maioritariamente *te*. Desde a comarca da Barbanza até a Costa da Morte polo occidente, e entrando até Compostela, formando case un triángulo, a forma é *che*. En canto ao complemento indirecto (CI), o pronome maioritario é *che*, agás no Baixo Miño e no sur do galego das Portelas (Zamora), así como na zona colindante de Ourense (imaxe 21). Nestes puntos, a forma do pronome é *te*.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Imaxe 21: Distribución xeográfica das formas *te* e *che* no país, en oposición de valores de CD e de CI. *ALGa* II: mapa 153.

Entendemos por cheísmo a coincidencia de pronomes de CD e CI baixo a forma *che*. Do mesmo xeito, teísmo é a conxunción destes pronomes na forma *te*. Sobre estes fenómenos, Álvarez (1980: 60) establece que:

> o galego ten unha forma átona de segunda persoa singular pra dativo (che) e outra pra acusativo (te). Ámbalas dúas parten de TI < TIBI [...] e TE: te é o resultado en posición anteconsonántica e che en posición antevocálica [...]. Pouco a pouco a forma che xeneralízase e pasa á posición anteconsonántica [...]. Pro nace unha nova especialización: te úsase como acusativo e che asome as funcións de dativo.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A aparición da forma *che* débese ao contacto frecuente entre o *te* CI e as formas vocálicas do CD (*a*/*o*/*as*/*os*). Deste xeito, o *e* actúa a modo de iode, palatalizando o *t* e "desde esta posición xeneralizouse che, formado por regresión sobre ch', a tódolos casos de dativo, ante vocal ou ante consoante" (Álvarez, 1980: 60).

A Illa de Ons sitúase nunha área de diferenciación entre *te* (CD) e *che* (CI), coa área de cheísmo polo norte e a de distinción *te*/*che* polo sur. Con todo, rexístranse casos en que *te* presenta usos de CI. Estes exemplos recóllense no grupo de idade máis novo por interferencia co español, dado que non presenta diferenza formal na P2 entre CD e CI. Por tanto, neste estudo analizaremos os casos de CI segundo a forma do pronome que se utilice (*che*/*te*) en relación ás variábeis *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

4.2.5.1. Análise dos datos

Á luz dos datos proporcionados pola táboa 158, observamos que, pese a que no G1 xa aparece un único caso de *te* como CI, tan só o G3 presenta esta forma como relativamente usual. No G1 o CI *che* ten unha incidencia do 99%, no G2 do 100% e, pola contra, no G3 a porcentaxe baixa até o 74%. Dito doutro xeito, *te* como CI é unha innovación do G3 e ascende até unha cuarta parte das ocorrencias.

Táboa 158: Distribución das formas do pronome de complemento indirecto *che* e *te* e porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	CI CHE	CI TE
G1	113	1
	99%	1%
G2	60	0
	100%	0%
G3	25	9
	74%	26%
TOTAL	198	10
	95%	5%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Se buscamos as medianas destes datos para as variábeis *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*, decatámonos de que, en realidade, os datos son 0,00 (*te*) e 100,00 (*che*). Esta visión corrobóraa Kruskal-Wallis (*xénero* 0,606, *nivel de estudos* 0,560 e *lingua habitual* 0,154), salvo para o caso da variábel *idade*, que nos ofrece unha significación de 0,049. A este respecto, Mann-Whitney esclarece que os dous grupos entre os que se dá esta variación son o G1 e o G3 (0,049) e entre o G2 e o G3 (0,049); mentres que entre o G1 e o G2 non existe diferenza (0,968).

Se aplicamos estas mesmas probas a cada un dos grupos independentemente, poderemos atopar algún tipo de relación entre as variábeis e os usos das dúas posíbeis formas do CI.

4.2.5.1.1. Grupo 1

Segundo os datos da táboa 158, no G1 tan só hai un rexistro de *te* como CI, fronte a 113 de *che*. Os datos apuntan a que non se deberá a ningunha variábel, senón a un caso puntual. Con todo, realizamos as probas estatísticas pertinentes e o resultado corrobora estas apreciacións: *xénero* 0,176 e *nivel de estudos* 0,519.

4.2.5.1.2. Grupo 2

Neste grupo non se recollen casos da forma de complemento indirecto *te*, tan só hai 60 exemplos de *che* segundo a táboa 158. Xa que logo, non cómpre analizar nada por non existir variación.

4.2.5.1.3. Grupo 3

Neste último grupo, como amosa a táboa 158, é onde maior variación se rexistra. Para a forma *che* atopamos 25 exemplos e para *te* 9 (26% dos casos).

En relación á variábel *xénero*, as medianas das mulleres e homes son iguais (0,00 *te*, 100,00 *che*). Polo tanto non se aprecia variación. Kruskal-Wallis confirma esta percepción (0,796).

No tocante á variábel *nivel de estudos*, as medianas (táboa 159) de *te* apuntan a ser propias das persoas de estudos secundarios. Malia esa lectura inicial, Kruskal-Wallis determina a falta de significacións (0,785).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 159: Mediana da frecuencia de uso das formas do pronome de complemento indirecto *te* e *che*, divididas segundo a variábel *nivel de estudos*.

	TE	*CHE*
Primarios	0,00	100,00
Secundarios	16,67	83,33
Universitarios	0,00	100,00

Por último, a variábel *lingua habitual* revela unhas medianas (táboa 160) para *te* relacionadas directamente co español nas producións habituais. En cambio, as probas estatísticas non determinan relación, cun índice de 0,643.

Táboa 160: Mediana da frecuencia de uso das formas do pronome de complemento indirecto *te* e *che*, divididas segundo a variábel *lingua habitual*.

	CI CHE	CI TE
Galego	0,00	100,00
Gal.Esp.	0,00	100,00
Español	31,82	68,18

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

5. SINTAXE

Neste terceiro capítulo imos pór o foco unicamente sobre a colocación do pronome persoal átono. O punto de partida serán as regras recollidas nas gramáticas para determinar a coincidencia ou diverxencia. Desde aí, como se fixo no resto de fenómenos vistos, analizarase a relación coas variábeis *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

5.1. Colocacións do pronome persoal átono diverxentes da norma

Para este epígrafe, partiremos das normas estabelecidas como habituais na colocación do pronome persoal átono (Álvarez *et alii*, 1986: 183; Álvarez e Xove, 2002: 558; Freixeiro, 2006: 165). Deste modo, compararemos os usos que se recollen no corpus, tanto converxentes como diverxentes con estas normas. Para estes últimos, trataremos de establecer o motivo que pode subxacer a este comportamento.

Antes de máis, debemos delimitar cales son as estruturas que imos ter en conta para a análise. En primeiro lugar, pese a que o corpus consta, eminentemente, de producións en galego, o *code-switching*[1] (Cromdal, 2013; MacSwan, 2013) e o *code-mixing*[2] (Bokamba, 1988 e 1989; Muysken, 2000) contribúen á aparición de anacos do discurso realizados en español.

1 Fenómeno lingüístico producido en contextos bilingües ou de aprendizaxe de segundas linguas, polo cal a persoa emprega conscientemente unha ou outra lingua con finalidades pragmáticas.

2 Fenómeno lingüístico producido en contextos bilingües ou de aprendizaxe de segundas linguas, polo cal a persoa emprega inconscientemente formas puntuais dunha lingua en discursos producidos noutra.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A respecto do *code-switching*, a colocación dos pronomes nos fragmentos en español atende ás regras desa lingua. De contarmos con eles, desvirtuaríanse os datos extraídos. En consecuencia, cómpre eliminar do cómputo todos os pronomes que se atopan en producións feitas claramente en español.

En canto ao *code-mixing*, identificamos unha serie de construcións que, en moitos casos, no que á colocación do pronome se refire, están influenciadas polo español. A modo de exemplo, vexamos os seguintes casos:

> (a) levei moitos anos | è aghora.e | **me ghusta** ir á pexca | ghústam' ir a pescar ä todo máis | non? | (H1933)
> (b) non sei como lle chamou | de Khosê María | **me parese** que o chamou | (M1948c)
> (c) èla viveu máis aquí | sabes? || èla viveu | **me parece** que se marchou ôs dès a:nos | ou ôs once | (M1962a)
> (d) unha posible invasión:: marítimo-terrestre || entonces | en Òns **se cre** que: || hai dúa[s] señalizaciónr de: | (H1979)
> (e) a competición cando | **m' imaxino** que sería o:: San Martiño | que coincide coa matanza do pòrco | (M1990)
> (f) había moitas | mi madre! || è mais cal èra | hò | ai **mi cagho** na madre | (M1946)
> (g) eu acôrdome de pequeno | **me cago** na puñeta | inda truèmos unha cabra da Illa || (H1966)
> (h) tràì[s]ll' eses cartos á mullèr | "**mi cakho** en diòla!" || è aquí que ghanas? | (H1988b)

As primeiras construcións (a-e) caracterízanse por contar cun verbo que serve para manifestar opinións ou gustos. Aventuramos a hipótese de que este tipo de estruturas puideron callar na xente a través da escolarización en español ou do contacto reiterado, pero carecemos de datos que a sustenten. No entanto, trátase dunha colocación do pronome con forte influencia do español, cun alto grao de incidencia nos falantes, aínda que non en todos —como é o caso de (a), en que se recollen as dúas posibilidades: *me ghusta* e *ghústame*. Pese a esta duplicidade, non incluiremos estes pronomes ao ser unha estrutura copiada directamente do español e practicamente sistemática en todos os grupos de idade.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

En cambio, os exemplos (f), (g) e (h) integran unha construción lexicalizada: *me cago en + (substantivo)*. Tamén se pode dar esta estrutura sen o pronome, mais non aparece recollida despois do verbo, polo que non hai posibilidade de contraste. Xa que logo, prescindiremos destes pronomes, pois consideramos que a estrutura aplica de forma única. En consecuencia, non constitúe unha estrutura galega senón española. Destas estruturas dá conta Álvarez:

> Atopamos con certa frecuencia a fórmula me parece, precedida ou non dunha forma pronominal que vén sendo o suxeito psicolóxico, eu, e que sin dúbida reforza o carácter de opinión persoal, de afirmación sempre susceptible de ser posta en tea de xuício, do que se di a continuación. Ese eu cobra unha importancia meirande da habitual, e sobre el cárgase todo o que segue. Isto fai que ó lado da construción normal a min paréceme oiamos con certa frecuencia eu me parece, e mesmo eum' parece (Álvarez, 1980: 432)

Máis adiante Álvarez comenta a respecto de *a min me*, cunha estrutura moi próxima á anterior (*eu me – a min me*):

> Cando unha frase está encabezada por un complemento que se reproduce dentro da mesma por un pronome átono, este segue polo xeral ó verbo, pro pode antecedelo por razóns de énfase; isto non ocorre con moita mais frecuencia se o complemento citado é pronominal [...]
>
> O portugués actual, coma o galego, admite as dúas posición, e non sabemos cal era a situación primitiva exactamente. Ramsden non atopa exemplos de duplicación en textos non españois, pro apunta que nestes hai moitos casos e todos con posposición; a anteposición dáse en español e nas outras linguas romances cando o complemento pronominal átono non reproduce un complemento anterior, e disto si hai exemplos en todas elas (Álvarez, 1980: 432)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Por último, menciona outra estrutura relevante para este epígrafe:

> Son mais frecuentes en cambio os casos de anteposición na expresión se conoce que, astra o punto de non atoparmos ningún exemplo de posposición na fala (Álvarez, 1980: 432)

Todas estas estruturas teñen que ver coa formulación de opinións, independentemente de que exista un elemento *eu* ou *a min* que estea encabezando o enunciado. Cabería pensar, logo, se en galego pór de manifesto gustos ou pareceres ten efecto sobre a colocación preverbal do pronome persoal átono. Ou, pola contra, se o elemento que aplica é a influencia do español.

5.1.1. Análise dos datos

Á luz dos datos proporcionados pola táboa 161, observamos que no G1 xa aparecen catro exemplos de pronomes con colocación diverxente da norma. Non obstante, é no G2 e mais no G3 onde estas posicións se fan máis usuais. En relación ás porcentaxes dos datos ponderados, apréciase un progresivo incremento destas posicións (0% - 16% - 8%).

Táboa 161: Distribución das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma, así como a porcentaxe que representan, segundo a variábel *idade*.

	COINC.	DIVERX.
G1	1372	4
	100%	0%
G2	521	96
	84%	16%
G3	411	38
	92%	8%
TOTAL	2304	138
	94%	6%

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Se aplicamos as probas estatísticas, para a variábel *idade* as medianas (táboa 162) apuntan un uso residual das formas diverxentes coa norma tan só no G3. A este respecto, Kruskal-Wallis determina que existe variación (0,049) e Mann-Whitney áchao entre o G1 e o G3 (0,042).

Táboa 162: Mediana das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma, divididas segundo a variábel *idade*.

	COINC.	DIVERX.
G1	100,00	0,00
G2	100,00	0,00
G3	97,17	2,83

En canto á variábel *xénero*, as medianas indican uniformidade entre mulleres e homes (100,00 coincidentes e 0,00 diverxentes, en ambos os grupos). Kruskal-Wallis corrobora esta lectura (0,272).

As medianas da variábel *nivel de estudos* (táboa 163) presentan dúas tendencias separadas. Por un lado, os grupos de estudos primarios e sen estudos rexistran maior media nas colocacións coincidentes e 0,00 nos índices de producións diverxentes. Por outro lado, nos grupos de estudos secundarios e universitarios detectamos usos relativamente baixos pero indicadores dun cambio nas colocacións diverxentes. As probas estatísticas indican que esa distancia non é suficiente como para considerala significativa.

Táboa 163: Mediana das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma, divididas segundo a variábel *nivel de estudos*.

	COINC.	DIVERX.
Sen Estudos	100,00	0,00
Primarios	100,00	0,00
Secundarios	99,32	0,68
Universitarios	96,66	3,34

Por último, segundo as medianas da *lingua habitual* (táboa 164), o grupo de galegofalantes sepárase dos outros dous. O grupo de

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

españolfalantes presenta un incremento considerábel nas diverxentes (5,45), que é indicativo dun cambio. Kruskal-Wallis, de novo, volve marcar o carácter regular no uso destas colocacións, pois a significación sitúaa en 0,154.

Táboa 164: Media das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma, divididas segundo a variábel *lingua habitual*.

	COINC.	DIVERX.
Galego	100,00	0,00
Gal.Esp.	95,56	4,44
Español	94,55	5,45

Talvez a disonancia se atope dentro de cada un destes grupos de idade. Por tal motivo, procedemos a analizalos individualmente.

5.1.1.1. Grupo 1

Segundo os datos da táboa 161, no G1 tan só se rexistraron 4 casos diverxentes da norma, fronte aos 1372 coincidentes. Debido á natureza destes casos anómalos, decidimos presentalos a seguir:

> no-m' acòrda moito | **xa** conte**iche** ahora tod' as couza:s | M1925
>
> "usté sac' a.fotos en tódor lados | **ind'** han**a** prender" | M1930
>
> esto || eu **o** vexo || que sea un Parque Nasional | pèro tería qu' haber outra limpiesa | H1933
>
> èr' à:sí | como destas hòras | è claro | **xa** cheirába**lle** | M1948c

Estas colocacións —sobre todo nun grupo en que todas as persoas son galegofalantes iniciais e habituais— son pouco habituais e rompen co uso normal que se dá nestas posicións. Con todo, pódense deber a arcaísmos sintácticos nos casos precedidos de adverbio, mentres que "eu o vexo" se pode deber a unha focalización. Na lírica medieval atopamos casos moi puntuais de posposición do pronome con estes

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

adverbios, como o caso de "e ora **ja** dizen-**mi** d' el que...", de Johan Airas (1240-1300)[3].

Os datos apuntan que ningunha variábel vai ser determinante, pois o número de casos diverxentes é moi baixo. Así e todo, realizamos as probas estatísticas pertinentes. Efectivamente, Kruskal-Wallis estabelece a significación da variábel *xénero* en 0,176 e a do *nivel de estudos* en 0,519.

5.1.1.2. Grupo 2

Segundo a táboa 161, neste grupo é onde maior número de colocacións diverxentes se rexistran (96, o 16% das producións do G2). No entanto, deberemos ver as probas estatísticas que nos indican.

En relación á variábel *xénero*, as medianas tanto das mulleres como dos homes son 100.00 (coincidentes) e 0.00 (diverxentes). A proba non paramétrica Kruskal-Wallis identifica que non existe variación significativa (1,000).

De feito, este índice de 1,000 é o que se recolle para a variábel *nivel de estudos* e para a *lingua habitual*, malia presentaren medianas que apuntan certa ruptura a respecto do sistema estabelecido na norma actual do galego (táboa 165).

Táboa 165: Mediana dos usos en canto á frecuencia de uso das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma no G2, divididas segundo as variábeis *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

	COINC.	DIVERX.
Prim.	100,00	0,00
Secun.	99,32	0,68
Univ.	100,00	0,00

Galego	100,00	0,00
Gal.Esp.	94,12	5,88
Español	100,00	0,00

3 *Base de datos da Lírica Profana Galego-Portuguesa* (MedDB). Versión 3.6.2. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. <http://www.cirp.gal/meddb> [última consulta: 27/07/2020].

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Os grupos que diverxen da norma son os de estudos secundarios e mais os que empregan galego e español nas súas interaccións habituais, aínda que o seu uso non é suficiente como para considerármolo significativo.

5.1.1.3. Grupo 3

Neste grupo, segundo a táboa 161, é onde se rexistra o segundo maior porcentaxe de colocacións diverxentes (8%), por detrás do G2, con 38 casos totais recollidos.

Na variábel *xénero*, as medianas das colocacións coincidentes no G3 mostran que a ruptura apreciada no G2 noutras variábeis aquí faise evidente xa nesta. Mentres que as mulleres presentan 94,55 (coincidentes) e 5,45 (diverxentes), os homes continúan coa tendencia tradicional de 100,00 e 0,00 respectivamente. Malia todo, a distancia continúa a ser relativamente baixa como para determinar unha relación directa entre o *xénero* e as colocacións diverxentes do pronome persoal átono. Así o estabelece Kruskal-Wallis (0,796).

No tocante á variábel *nivel de estudos*, as medianas (táboa 166) evidencian un uso crecente das colocacións diverxentes a respecto do G2. Sobre todo, esta ampliación de usos vese no grupo de persoas universitarias (94,55 coincidentes e 5.45 diverxentes), aínda que tamén se estabiliza no de estudos secundarios (97,78 coincidentes e 2,22 diverxentes). As probas estatísticas determinan que non é abondo para falarmos de relación entre a variábel e esta colocación concreta, cun índice de significación de 0,785.

Táboa 166: Mediana dos usos en canto á frecuencia de uso das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma no G3, divididas segundo a variábel *nivel de estudos*.

	COINC.	DIVERX.
Primarios	100,00	0,00
Secundarios	97,78	2,22
Universitarios	94,55	5,45

Por último, a variábel *lingua habitual* presenta, de igual modo, medianas nas colocacións diverxentes que se amplían a respecto do G2 e, sobre todo, do G1 (táboa 167).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Táboa 167: Mediana dos usos en canto á frecuencia de uso das colocacións do pronome persoal átono coincidentes e diverxentes da norma no G3, divididas segundo a variábel *lingua habitual*.

	COINC.	DIVERX.
Galego	100,00	0,00
Gal.Esp.	98,78	1,22
Español	82,84	17,16

Aplicando a proba non paramétrica de Kruskal-Wallis á variábel *lingua habitual*, indícanos que existe relación entre algúns dos membros deste grupo (0,042). Achamos os resultados de Mann-Whitney para determinar cales son eses grupos que diverxen nos usos e o resultado significativo ofrécesenos entre os galegofalantes e os españolfalantes (0,037).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

6. CONCLUSIÓN: CAMBIO LINGÜÍSTICO NO GALEGO DA ILLA DE ONS

O método de análise proposto neste traballo supón un paso cara a adiante no estudo da dialectoloxía a nivel galego. Con todo, non pretende ser unha ruptura cos modelos de traballo previos, senón un diálogo constante. Isto ficou claro no debate aberto coas investigacións realizadas até o momento nos diferentes fenómenos analizados.

Por suposto, esta fórmula de análise verte luz a respecto das eivas que presenta un modelo baseado tan só na percepción e nas fundamentacións sobre casos puntuais. Con todo, tamén contribúe a lexitimar todo o labor realizado polas investigadoras e investigadores, xa que, en moitos casos, esas percepcións eran atinadas.

Somos conscientes, por suposto, das dificultades que supón realizar un estudo desta profundidade para o ámbito lingüístico galego no seu conxunto. Xa nos atopamos nalgún punto desta tese con imposibilidades á hora de corroborar estatisticamente certos fenómenos dado o baixo número de exemplos ou mesmo de informantes que integraban algún dos subgrupos estabelecidos. Por tal motivo, cumpriría un aluvión maior de falantes e unha diversidade de perfís máis diverso para facer máis doado extraer conclusións, algo que se presenta imposíbel polo esforzo humano e económico que suporía.

Aínda así, este traballo axuda a demostrar, coas ferramentas que se empregan noutras ciencias, como as catro variábeis analizadas son claros motores do cambio lingüístico. Deste modo, non só podemos confirmar a influencia que mostran nos procesos de variación e mesmo de cambio e substitución, senón que poden contribuír a que, de haber interese en crear políticas de normalización e dinamización lingüística eficientes, se saiba exactamente onde incidir e como para evitar a crecente castelanización do galego.

A progresiva incorporación das ferramentas informáticas facilitan

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

que a conxunción da lingüística tradicional (neste caso a dialectoloxía) e os métodos científicos xa implementados nas ciencias experimentais se unan para facer competitiva a investigación en linguas. Con maior importancia, este prestixio vese como unha realidade en linguas minorizadas como o galego. Podemos pór como exemplo moitos dos artigos realizados na última década sobre análise fonética ou as recentes teses defendidas nas universidade galegas, nomeadamente na Universidade de Santiago de Compostela, baixo o amparo do Instituto da Lingua Galega. Tamén son unha evidencia estes avances nos proxectos desenvolvidos polo ILG nos últimos anos, con especial mención aos córpora orais pola relación estreita co estudo presente: o Corpus Oral Informatizado da Lingua Galega e o Arquivo do Galego Oral. A lingüística galega, coma sempre, traballa desde a actualidade coas miras postas no futuro.

6.1. Cambio lingüístico en tempo aparente

Neste epígrafe retomaremos os datos fornecidos nos tres capítulos anteriores co fin de presentar, de maneira holística, a relación entre as catro variábeis estabelecidas e o cambio lingüístico en marcha.

Até o de agora, describíronse unha serie de elementos da variación lingüística actual. Con todo, o feito mesmo da variación pode dar pé a un cambio lingüístico ou reverterse e permanecer na forma primeira. Caravedo (2003: 40) explica que "[l]a variación actuaría, pues, como una especie de bisagra, articulando dos órdenes aparentemente contradictorios, como la permanencia y la transformación". É dicir, o cambio lingüístico precisa dunha variación previa (*change in progress* que apuntaba Labov 1963, 1966 e, sobre todo 1981, 1994, 2014), mais non toda variación culmina nun cambio definitivo.

A este respecto, podemos apuntar un caso dos analizados nos capítulos anteriores. O problema radica en determinar en que sentido se está a dar o cambio. Isto é, se se estabelece que o punto de partida é a forma predominante das persoas de maior idade ou, pola contra, é a forma máis próxima ao latín.

Por exemplo, o morfema da P6 do pretérito de indicativo (§4.1.1) presenta a variación *–no(n)*/*–ron*. A primeira forma é a máis usual no

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

G1, mentres que a segunda é a máis próxima ao morfema latino do que deriva (–RUNT). Se entendemos que as formas *–no(n)* son as propias e as que teñen maior índice de uso no G1, a forma *–ron* é a variación que, no G2 e G3, remata o proceso de cambio. En contraste, se tomamos como punto de partida a forma latina –RUNT, entendemos que o morfema inicial é *–ron* e, xa que logo, o cambio estabelécese en *–no(n)*, polo que non tería culminado.

Co fin de ver a maneira en que se artella o cambio lingüístico en tempo aparente na Illa de Ons, resúmense, a continuación, nunha táboa os resultados da análise da variación significativa para cada un dos fenómenos estudados neste traballo (táboa 168).

Táboa 168: Resumo das variábeis que entran en xogo segundo o fenómeno analizado, a saber: *idade*, *xénero*, *nivel de estudos* e *lingua habitual*.

FONÉTICA E FONOLOXÍA (§3.)			
GHEADA (§3.1.)		**GHEADA TRAS NASAL (§3.1.4.)**	
idade	SI	*idade*	SI
xénero	NON	*xénero*	NON
niv. estudos	SI	*niv. estudos*	SI
lingua hab.	SI	*lingua hab.*	SI
G1	NON	G1	NON
G2	NON	G2	NON
G3	NON	G3	NON

SESEO (§3.2.2.)		**DESPALATALIZACIÓN (§3.2.4.)**	
idade	SI	*idade*	SI
xénero	SI	*xénero*	NON
niv. estudos	SI	*niv. estudos*	NON
lingua hab.	SI	*lingua hab.*	NON

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

G1	NON
G2	NON
G3	NON

G1	NON
G2	NON
G3	NON

CECEO (§3.2.3.)	
xénero	SI
niv. estudos	NON

CODA SILÁBICA (§3.3.1.6.)	
idade	palat.
xénero	palat.
niv. estudos	palat.
lingua hab.	NON
G1	palat. e *xén.*
G2	rotac. e *xén.*
G3	NON

ROTACISMO (§3.3.1.2.)	
idade	SI
xénero	NON
niv. estudos	SI
lingua hab.	NON
G1	NON
G2	*niv. est.*
G3	*xénero*

ASPIRACIÓN (§3.3.1.3.)	
idade	NON
xénero	SI
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	*xénero*

PALATALIZACIÓN (§3.3.1.5.)	
idade	NON
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	NON

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

G2	NON
G3	NON

G2	NON

DESAPARICIÓN (§3.3.1.4.)	
idade	SI
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	NON
G2	NON
G3	*ling. hab.*

CRASE (§3.3.1.4.)	
idade	NON
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	NON
G2	NON
G3	NON

MORFOLOXIA (§4.)	
P6 PRET. IND. (§4.1.1.)	
idade	SI
xénero	NON
niv. estudos	SI
lingua hab.	SI
G1	NON
G2	NON
G3	NON

P1 PRET.IND.1ªCONX.(§4.1.2.)	
idade	NON
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	NON
G2	NON
G3	NON

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

P3 PRET. IND. *VIR* (§4.1.3.)	
idade	SI
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	NON
G2	NON
G3	NON

RADICAL PRET. *TRAER* (§4.1.4.)	
idade	NON
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	NON

TONICIDADE P4 (§4.1.5.)	
idade	NON
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	NON
G2	NON
G3	NON

PRON. DEM. INDEF. (§4.2.1.)	
idade	SI
xénero	NON
niv. estudos	SI
lingua hab.	SI
G1	NON
G2	*niv. est.*
G3	NON

CUANT. *MOITA(S)/O(S)* (§4.2.2)	
idade	SI
xénero	NON
niv. estudos	SI
lingua hab.	SI

CONTRAC. *EN*+DEM. (§4.2.3.)	
idade	NON
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

G1	NON
G2	NON
G3	NON

G2	NON
G3	NON

CONX. COOR. COPUL. (§4.2.4.)	
idade	SI
xénero	NON
niv. estudos	SI
lingua hab.	SI
G1	NON
G2	*ling. hab.*
G3	NON

CI *TE/CHE* (§5.1.)	
idade	SI
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	NON
G2	NON
G3	NON

SINTAXE	
COLOCACIÓN PRONOME (§5.2.)	
idade	SI
xénero	NON
niv. estudos	NON
lingua hab.	NON
G1	NON
G2	NON
G3	*ling. hab.*

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Á luz destes datos, podemos indicar, nos seguintes apartados deste capítulo, a influencia real que teñen as distintas variábeis no proceso activo do cambio lingüístico.

6.2. Variábel *idade*

De todas as variábeis utilizadas, esta é a máis evidente para os falantes e a máis empregada na sociolingüística. No caso da Illa de Ons, evidencia dúas rupturas derivadas da historia deste lugar e deste grupo de persoas. A primeira dáse a finais da década de 1960 e inicios de 1970, momento en que as familias comezan a abandonar esta terra e se asentan nos concellos máis próximos: Bueu, Sanxenxo, Cangas e mesmo Vigo, Marín, O Grove, Ribeira... A segunda ruptura prodúcese na década de 1980, como consecuencia da escolarización en galego derivada do Título III da Lei 3/1983 de Normalización Lingüística de Galicia.

Xa que logo, os tres grupos que se estabeleceron para a análise teñen unha base histórico-social cunha correspondencia lingüística. Destas crebas deriva a distribución das persoas informantes nos distintos grupos de idade: no G1 entran todas as persoas nadas antes de 1960, no G2 as nacidas entre 1960 e 1979 e, por último, no G3 as nadas despois de 1980.

Con todo, existen unha serie de variábeis que actúan paralelamente e que chegan a reforzar, nalgúns casos, esta división. Así e todo, determinadas variantes inflúen transversalmente, sen atención á *idade*.

Nos estudos en tempo aparente, pártese da premisa de que o primeiro grupo de idade é o que presenta as formas xenuínas, de modo que as subseguintes alteran ou marcan a evolución desa fala tradicional. Polo tanto, os grupos de idade máis novos presentan as formas innovadoras. Malia todo, debemos coller esta hipótese con coidado, xa que todas as persoas mudan a lingua ao longo da súa vida, como analizou na historia da lingüística Kabatek (2017). Por tal motivo, debemos ter un pouco de coidado á hora de afirmar onde se atopa a innovación.

Deixando de lado esta discusión, atopamos numerosos fenómenos nesta tese en que o cambio está relacionado con esta variábel. Se revisamos a táboa 168, observaremos que é o factor principal do cambio lingüístico. Nesta liña, os fenómenos que se ven afectados cunha pertinencia significativa baixo as premisas da proba Kruskal-

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Wallis son: a gheada, a gheada tras nasal, o seseo, a despalatalización, o rotacismo, a desaparición de [s̟], a palatalización, o uso do morfema de P6 do pretérito de indicativo, a P3 do pretérito de indicativo do verbo *vir*, as formas do pronome demostrativo indefinido, as formas do indefinido *moita(s)/o(s)*, a conxunción coordinante copulativa, o complemento indirecto e a colocación do pronome persoal.

Ademais, poderíanse engadir outra serie de fenómenos que, pese a teren un índice de significación que non se pode considerar pertinente, o feito que nos grupos de idade máis novos non presente casos ningúns sería evidencia abonda de relación estreita con esta variábel.

Fronte a estes fenómenos onde a *idade* é un factor esencial do cambio, atopamos moitos outros en que non. Nestes casos estamos ante unha estabilidade no fenómeno.

6.3. Variábel *xénero*

Esta variábel estúdase no total de individuos do corpus, así como para cada un dos grupos de idade antes vistos. No G1, afecta, por exemplo, á palatalización e á aspiración. No G2, atinxe tan só ao rotacismo. No G3 sucede igual que no grupo anterior, tan só é significativo no fenómeno do rotacismo.

No plano global do corpus, esta variábel afecta ao seseo, ao ceceo, á palatalización e á aspiración. Polo tanto, trátase dun marcador relativamente pouco determinante. Con total seguridade, esta baixa incidencia na variabilidade dos fenómenos está relacionada coa natureza propia do xénero, pois non é unha realidade binomial senón, pola contra, máis ben ten carácter de amálgama.

A este respecto, no último grupo, o G3, podemos achegar unha información crucial para comprender determinadas desviacións das tendencias esperábeis nos dous subgrupos creados (muller – home) e que están na base desta discusión. Por unha banda, a informante Muller 1989 declarouse *muller* no momento da gravación (2012). Con todo, en 2019 comezou un proceso para transicionar a *home*. Lingüisticamente, amosa unha tendencia semellante ao resto de *mulleres*, mais con certas discrepancias que permiten postular unha conexión co grupo de *homes*.

Por outra banda, o informante Home 1993 declarouse *home* no momento da gravación (2012) e, posteriormente, manifestou ser homosexual. Pese a que non procede un estudo pormenorizado

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

das identidades sexuais, tal e como xa se ten especificado, o feito é relevante para argumentar a influencia lingüística relacionada coa performatividade da *identidade sexual*, pois este mozo actúa de forma xeral como *home*, mais amosa diversos puntos de distanciamento co resto de persoas do seu grupo.

Por tanto, o xénero preséntase a modo de escala de grises no canto de compartimentos estancos, pese a existiren dous grandes focos evidentes sobre os que pivotan as realidades lingüísticas e que actúan a modo de imáns atraendo as entidades máis próximas.

En consecuencia, tanto o *xénero* (Muller 1989) como a *identidade sexual* (Home 1993) mostran unha compoñente de construción da identidade da persoa bastante elevada e que inflúe nas formas lingüísticas que escollen. Deste modo, a forma en que cadaquén se presenta ante o resto da comunidade garda relación con estes dous elementos que acabamos de mencionar.

Ademais, apréciase que se trata dunha variábel gradual aínda que falemos de dous focos únicos polas razóns esgrimidas. Unha mostra desta realidade gradual son os casos mencionados, mais tamén se evidencia dada a baixa influencia que se percibe a nivel global que contrasta coa observada dentro de cada grupo. Isto lévanos a pensar que as realidades de que se compón o conxunto de mulleres e o de homes son, en realidade, heteroxéneas.

Cómpre, nesta altura, introducir a teoría do *gender paradox* de Labov (2001: 399-447) na que se estabelecen tres principios fundamentais polos que se rexe o cambio lingüístico ligado ao xénero. Comprobamos, xa que logo, a pertinencia destes principios no caso concreto da Illa de Ons:

1. For stable sociolinguistic variables, women show a lower rate of stigmatized variants and a higher rate of prestige variants than men.

Nun contexto en que existen varias formas posíbeis, as mulleres presentarán maior índice de uso daquelas que gocen de prestixio do que os homes. A este respecto, pódese exemplificar coa porcentaxe de uso do rotacismo no G1 (14% mulleres, 13% homes) pois, aínda que a diferenza é tan só dun punto, elas están por diante. Conforme este fenómeno perde prestixio —pensemos no descenso que se aprecia na variábel *idade*—, as mulleres deixan de estar á cabeza no uso deste

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

fenómeno (no G2 3% mulleres e 9% homes, e no G3 0% mulleres e 4% homes). Caso semellante é o da palatalización ou algúns casos da morfoloxía verbal (a raíz do verbo *traer* ou o morfema da P1 do pretérito de indicativo dos verbos da primeira conxugación).

2. In linguistic change from above, women adopt prestige forms at a higher rate than men.

Entendemos por cambio desde arriba aquel exercido por unha variedade da mesma lingua que goza dun prestixio maior ou outra lingua que se sitúe nunha posición de dominación sobre a que se estea a analizar. Neste caso, a variedade de prestixio sería a norma do galego —habería que ver en que medida a lingua dos lugares nos que se asentou esta comunidade tamén exerce esta influencia— e a lingua que se sitúa sobre o galego da Illa de Ons sería o español.

Neste sentido, poderiamos explicar por que no G2 e G3 van desaparecendo as realizacións distintivas desta zona en aras das escollidas tanto para a norma do galego como para a do español, sempre coas mulleres por diante dos homes. Así, os exemplos fornecidos para o punto anterior explicaríanse segundo esta premisa.

Co propósito de ilustrar esta idea, podemos acudir aos datos dos pronomes demostrativos indefinidos. No G1 atopamos unha predominancia de uso das formas non hipercaracterizadas (*esto*, *eso*, *aquelo*) por parte dos homes, é dicir, as mulleres encaixan na premisa anterior. No G2 esta tendencia reflíctese nos datos e no número de persoas dun e doutro grupo que utilizan as formas non hipercaracterizadas do pronome indefinido, é dicir, hai máis mulleres que empregan estas formas e teñen un número máis elevado de ocorrencias. Probabelmente, esta mudanza prodúcese por influencia do español, pois teñen radicais coincidentes. Por último, no G3 existe unha tirapuxa entre, dunha banda, a influencia do español, que suscita a utilización das formas non hipercaracterizadas, amosando un inesperado equilibrio tanto por parte das mulleres como dos homes. Doutra banda, a norma do galego puxa cara ás formas hipercaracterizadas, que predominan nos homes.

3. In linguistic change from below, women use higher frequencies of innovative forms more than men do.

Finalmente, entendemos por cambio desde abaixo aquel exercido dentro da propia variedade da lingua ou por contacto con outras en

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

igualdade de prestixio. Esta mudanza xoga en contra da tendencia anterior, con todo, neste traballo atopamos exemplos. É o caso da desaparición do [ʂ] e crase, que no G1 as mulleres realizan até nun 5%, e os homes nun 12%. No G2 as porcentaxes son de 3% mulleres e 6% homes e no G3 de 3% e 5% respectivamente. Estas porcentaxes, pese a mostrar que os homes son os que máis utilizan este fenómeno, teñen unha lectura diferente se o vemos con perspectiva. Mentres que os homes abandonan progresivamente este fenómeno, as mulleres mantéñeno en maior ou menor medida, malia que a apreciación é que retrocede. E, a respecto da representación dentro do grupo, pasan de non chegar á metade das realizacións dos homes a estar por riba da metade.

Resulta máis evidente no caso do indefinido *moita/o*, pois no G1 as mulleres teñen maior indicio de uso do radical *muit–*. No G2 son as que máis o empregan e, por último, volve inverterse este uso no G3, probabelmente por influenciada norma do galego.

É, polo tanto, unha variábel con bastante peso no inicio do cambio lingüístico. Nomeadamente, pertencer ao grupo *muller* é un motivo de peso para contribuír a que as variantes inicien o proceso de cambio, independentemente de que culmine ou non.

6.4. Variábel *nivel de estudos*

O nivel de escolarización actúa socialmente en tanto que é estratificador consciente ou inconscientemente. Noutras palabras, as persoas cun determinado nivel de estudos teñen maior relación con persoas dese mesmo nivel do que con persoas doutros niveis. Un dos motivos máis evidentes é o tipo de traballos e, polo tanto, o nivel adquisitivo que acadan. Con todo, dado que se trata dunha gradación progresiva, as relacións son máis evidentes con integrantes de grupos contiguos do que con grupos alternos ou cos máis afastados.

Esta variábel aparecía como determinante nos estudos clásicos de variación (Labov, 1966; Ekert, 1989; entre outros). Tamén foi determinante á hora de realizar traballos de dialectoloxía clásica no nesgo do perfil de informante escollido. Na lingüística galega, as investigacións do *ALGa* son un bo exemplo da escolla de persoas para realizar as enquisas:

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

> 1.2.4.- Os informantes
>
> Tratouse de buscar sempre o informante "ideal" (iletrado, de intelixencia natural, nativo do lugar igual cós seus pais e cá súa muller, que non fose ó servicio militar, que non viaxase, que se expresase coa maior espontaneidade posible, sen defectos articulatorios, etc) [...] xeralmente labrego (home ou muller), natural e veciño do lugar enquisado igual cós seus pais, de 40 a 70 anos na maioría dos casos [...]. (*ALGa* I, 1990: 12)

É dicir, buscouse un tipo de lingua concreto, apartado o máis posíbel da influencia do español (iletrado) e con pouca ou nula mobilidade xeográfica (nativo do lugar, que non fose ao servizo militar e que non viaxase). Ademais, interesaban as capas de idade máis altas (de 40 a 70) coa idea de que a lingua xa estivese fixada.

A este respecto, Labov (1963, 1966, 1994) aplicou o nivel de estudos como variábel central para algunhas das súas investigacións. Tempo despois, Caravedo (2003: 43) realizou a seguinte relectura:

> [L]os rangos asignados a la educación van desde el nivel inferior de la escuela primaria hasta el superior de los profesionales, pasando por grados intermedios como el *highschool* y el *college*, y diferenciando además el nivel que incluye la obtención de un grado del que no lo incluye.

É, xa que logo, unha variábel relevante á hora de estabelecer o perfil de falante co que se queira traballar. Porén, fronte ao que poida parecer, non é a que máis repercusións presenta para o cambio lingüístico da Illa de Ons e, cando é así, habitualmente vai ligada á variábel *lingua habitual*. É dicir, un *nivel de estudos* máis elevado asóciase a un incremento do uso do español. Secasí, nos niveis máis baixos de estudos, o *xénero* goza dunha distribución bastante clara. Por un lado, as persoas sen estudos adoitan ser mulleres e as persoas con estudos primarios homes. Ademais, os estudos superiores tan só están representados por mulleres. Probabelmente, esta distribución é a que explica que o *nivel de estudos* sexa, en moitos casos, dependente doutras variábeis.

Esta percepción está presente de xeito máis evidente no proceso de substitución da fricativa farínxea non voceada pola velar non voceada

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

e, á súa vez, destas dúas pola aproximante/oclusiva velar voceada. No G1, con tan só persoas sen estudos ou con estudos primarios, a forma case exclusiva é a fricativa farínxea non voceada. No G2, coa entrada de novos niveis de estudos (secundarios e universitarios) introdúcense tamén a fricativa velar non voceada e a aproximante/oclusiva velar voceada. Por último, no G3 a fricativa farínxea non voceada está practicamente desaparecida, a velar non voceada é minoritaria e a aproximante/oclusiva velar é a que domina este contexto de uso. Por suposto, este cambio vincúlase á *lingua habitual*, pois a substitución e práctica desaparición da fricativa farínxea está ligada ao incremento de uso do español.

Ademais do exemplo da gheada, o nivel de estudos inflúe na gheada tras nasal, no seseo, na palatalización, no rotacismo, na escolla do morfema de P6 do pretérito de indicativo, na forma do pronome demostrativo indefinido e na conxunción coordinante copulativa. Ademais, no segundo grupo de idade (G2), goza de relevancia especial no uso do rotacismo e na escolla das formas do pronome indefinido.

Por tal motivo, trátase dunha variábel que contribúe non só ao cambio lingüístico, senón tamén á fixación do prestixio de determinadas formas. Dito noutras palabras, as persoas que teñen maior nivel de estudos funcionarán como exemplo para as de menor nivel, favorecendo que o cambio sexa coincidente coas súas escollas.

6.5. Variábel *lingua habitual*

A última das variábeis que se analizaron nesta tese foi a da *lingua habitual*, é dicir, a maioritaria no día a día, así como os contextos en que se emprega cada unha delas, en caso de que fosen máis dunha. Contemplouse tamén a posibilidade de traballar a variábel *lingua inicial*, con todo, os resultados non eran relevantes e, xa que logo, houbo que prescindir dela para a análise.

As linguas do contexto habitual son "galego" e "español". A maioría da xente contestaba a esta cuestión "máis galego" ou "máis español", dado que todas as persoas que compoñen o corpus son coñecedoras de ambas as dúas linguas. Puntualmente, atopamos respostas do tipo "sempre galego" ou "sempre español", xunto con "normalmente galego" ou "normalmente español". Estas categorías, malia que se poderían

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

examinar por separado, contémplanse reunidas debido á ausencia de resultados diverxentes. Por último, estabelecemos un terceiro grupo cos falantes das dúas linguas —coas súas debidas puntualizacións.

En canto á distribución e uso das linguas, a variábel *lingua habitual* semella ser a máis relevante, non só para este estudo senón tamén para múltiples investigacións que se levan desenvolvido nos últimos anos. Nesta liña, Regueira (2019, 129) reflexiona sobre a redución do sistema de sete vogais do galego con relación ao uso do español, revisando estudos previos:

> [U]nha parte non pequena do noso alumnado non é quen de diferenciar as vogais medias altas e baixas e ten unha fonética máis próxima á do español de Galicia ca á do galego "popular" (e máis aínda á do portugués), nunha situación que se asemella á que se describía en Regueira (1999) como "novo galego urbano". E nesta categoría entran non só os denominados "neofalantes" (Ramallo &O'Rourke 2014), senón tamén persoas que teñen o galego como L1.
>
> En traballos empíricos publicados recentemente este sistema de cinco vogais é o que aparece en falantes que teñen o español como lingua dominante (Aguete 2017, Amengual & Chamorro 2015), do que se pode inferir un efecto de contacto co español na extensión deste modelo fonético.

Por tanto, o efecto máis relevante é o contacto co español na vida diaria por riba da súa influencia como lingua inicial. Non quere dicir que o español L1 non exerza presión no cambio lingüístico, senón que a incidencia máis forte está na lingua habitual e a lingua da contorna.

Esta variábel é, en todas as liñas de análise deste estudo, a máis evidente na mudanza do modelo de lingua que podemos considerar "tradicional". O resultado é, cada vez máis, un patrón próximo á norma do español con retallos da norma do galego.

Así, na fonética atopamos a progresiva desaparición do fenómeno da gheada —xa mencionado no apartado anterior en conivencia coas dúas variábeis— tanto en contexto xeral como tras nasal, mais tamén do seseo. Na morfoloxía, todos os resultados diverxentes da norma —do

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

galego e, sobre todo, do español— danse no G1 e, residualmente, no G2. En todos os casos, o incremento progresivo do español como *lingua habitual* favorece a desaparición dos elementos diverxentes. Ocorre con todos os morfemas verbais analizados, así como cos elementos de morfoloxía non verbal. Estatisticamente, inflúe esta variábel na escolla do morfema de P6 do pretérito de indicativo, na forma do pronome demostrativo indefinido, na raíz do cuantificador *moita(s)/o(s)* e na conxunción coordinante copulativa.

Ademais, dentro dos grupos en que a lingua habitual deixou de ser só galego e comezou a entrar tamén o español —en maior ou menor medida— atopamos outros fenómenos en que inflúe esta variábel. Así, no G2 a escolla das formas da conxunción coordinante copulativa está marcada polo nivel de estudos. E no G3 inflúe sobre a desaparición do [s̪] e, con maior percepción social na actualidade, as colocacións do pronome átono diverxentes da norma.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

BIBLIOGRAFÍA

AGO = FERNÁNDEZ REI, Francisco (coord.) (1992). *Arquivo do Galego Oral*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega, <http://ilg.usc.gal/ago/> [consultado: 30/12/2020].

ALENCAR, María Militão (2007). *Aspectos sócio-dialectais da língua falada em Fortaleza. As realizações dos fonemas /r/ e /r/*. UFCE. Tese de doutoramento inédita.

ALGa = Atlas Lingüístico Galego. Morfoloxía verbal (1990), Vol. I, 1-2. Fernández Rei, Francisco (coord.), Constantino García e Antón Santamarina (dir.). A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza.

ALGa = Atlas Lingüístico Galego. Morfoloxía non verbal (1995), Vol. II. Álvarez Blanco, Rosario (coord.), Constantino García e Antón Santamarina (dir.). A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza.

ALGa = Atlas Lingüístico Galego. Fonética (1999), Vol. III. González González, Manuel (coord.), Constantino García e Antón Santamarina (dir.). A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza.

ALONSO GONZÁLEZ, Ricardo (2017). *Lenición de oclusivas sordas en gallego y en castellano de Galicia*. Universidade de Santiago de Compostela. Traballo final de mestrado inédito.

ÁLVAREZ BLANCO, Rosario (1980). *O pronome persoal en galego*. Universidade de Santiago de Compostela. Tese de doutoramento inédita.

ÁLVAREZ, Rosario, MONTEAGUDO, Henrique e REGUEIRA, Xosé Luís (1986). *Gramática galega*. Vigo: Galaxia.

ÁLVAREZ, Rosario e RODRÍGUEZ MONTEDERRAMO, Xosé Luís (2002). "*O diálogo de Alberte e Bieito*. Dramaturxia, elites letradas e escrita en galego a fins do século XVI", en *Boletín da Real Academia Galega* 363. A Coruña: Real Academia Galega. 241-305.

ÁLVAREZ, Rosario e XOVE, Xosé (2002). *Gramática da lingua galega*. Vigo: Galaxia.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

AMPER-Gal = FERNÁNDEZ REI, Elisa (coord.) (2003). *Atlas Multimedia Prosódico do Espazo Románico AMPER-Gal*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega, <http://ilg.usc.gal/amper/> [consultado: 02/01/2021].

BALEIRÓN SÓÑORA, Rosario (2004). "A gheada no concello de Padrón", en *A lingua galega: historia e actualidade*, 4. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega: Instituto da Lingua Galega. 331-336.

BALLESTEROS-ARIAS, Paula e SÁNCHEZ CARRETERO, Cristina (2014). *Ons: unha illa habitada*. Santiago de Compostela: Chocosoft.

Base de datos da Lírica Profana Galego-Portuguesa (MedDB). Versión 3.6.2. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. <http://www.cirp.gal/meddb> [última consulta: 27/07/2020].

BATEMAN, Nicoleta (2011). "On the Typology of Palatalization", en *Language and Linguistics Compass*, 5/8. 588-601.

BEAUVOIR, Simone de (1949, revisado 1976): *Le deuxième sexe*. Paris: Éditions Gallimard.

BERNATE, Emily (2016). "La aspiración de la /s/ en las hablas femenina y maculina de los limeños en los Estados Unidos", en Íkala, revista de *lenguaje y cultura*. Vol 1. Colombia: Medellin. 267-279.

BOERSMA, Paul e WEENINK, David (2013). *Praat: doing phonetics by computer*, versión 5.3.51., <http://www.praat.org/>, [consultado: 30/12/2020].

BOKAMBA, Eyamba (1988). "Code-mixing, language variation, and linguistic theory: evidence from bantu languages". *Lingua*. 76 (1). 21–62.

BOKAMBA, Eyamba (1989). "Are there syntactic constraints on code-mixing?" *World englishes*, 8 (3). 277-292.

BRUGMAN, Hennie e RUSSEL, Albert (2004). "Annotating Multimedia / Multi-modal resources with ELAN", *Proceedings of LREC 2004, Fourth International Conference on Language Resources and Evaluation*, <https://tla.mpi.nl/tools/tla-tools/elan/citing_elan/>, [consultado: 30/12/2020].

BUTLER, Judith (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York and London: Routledge.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

BYBEE, Joan (1985): *Morphology*. Amsterdam: John Benjamins.
CABELLO, Francisco (2016). *Actualizaciones en sexología clínica y educativa*. Huelva: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Huelva.

CARAVEDO, Rocío (2003). "Principios del cambio lingüístico. Una contribución sincrónica a la lingüística histórica", en *Revista de filología española* LXXXIII, 1º-2º. 39-62.
CARBALLO CALERO, Ricardo (1966). *Gramática elemental del gallego común*. Vigo: Galaxia.
CARRÉ ALVARELLOS, Leandro (1967). *Gramática gallega*. A Coruña: Moret.
CHAMBERS, Jack K. e TRUDGILL, Peter (1994). *La dialectología.* Madrid: Visor.
COLINA, Sonia e SIMONET, Miquel (2014). "Galician coda restrictions and plural clusters", en *Linguistics52(6)*. Cambridge: Cambridge University. 1433–1460.
COLOMA, Germán e COLANTONI, Laura (2012). "La aspiración de /s/ en el español rioplatense: tango vs. rock", en *Actas del I Congreso de la Delegación Argentina de la Asociación de Lingüística y Filología de América Latina (ALFAL) y V Jornadas Internacionales de Filología Hispánica*. http://www.memoria.fahce.unlp.edu.ar/trab_eventos/ev.3757/ev.3757.pdf [Consultado 29/10/2018]. 1-11.
CONROD, Kirby (2019). *Language, Gender, and Harm*, https://medium.com/@kconrod/title-language-gender-and-harm-e2491de4cf42 [consultado: 11/08/2020].
CORILGA = REGUEIRA FERNÁNDEZ, Xosé Luís e GARCÍA MATEO, Carmen (coord.) (2012). *Corpus Oral Informatizado da Lingua Galega*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega, <http://ilg.usc.gal/corilga/> [consultado: 30/12/2020].
COSTAS GONZÁLEZ, Xosé Henrique (1994). *Aproximación sincrónica e diacrónica ó estudio das sibilantes galegas*. Universidade de Santiago de Compostela. Tese de doutoramento inédita.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

COSTAS GONZÁLEZ, Xosé Henrique (2017). "Os actuais subsistemas de sibilantes nas falas do val do río Ellas ou de Xálima e as dificultades para a súa normalización conxunta", en *Límite. Revista de Estudios Portugueses y de la Lusofonía*, Vol. 11.2. Cáceres: Universidad de Extremadura. 109-132.

CROMDAL, Jakob (2013). "Bilingual and second-language interactions: Views from Scandinavia", *International Journal of Bilingualism*, 17 (2). 121-131.

CUTILLAS ESPINOSA, Juan Antonio (2003). *Teoría lingüística de la optimidad. Fonología, morfología y aprendizaje*. Murcia: Universidad de Murcia.

DOPAZO ENTENZA, José Manuel (2013a). *O patrimonio lingüístico e cultural da Illa de Ons: textos e estudo*. Universidade de Santiago de Compostela. Memoria de licenciatura inédita.

DOPAZO ENTENZA, José Manuel (2013b). "Introdución á fala da Illa de Ons", en *Aunios*, 18. 73-74

DOPAZO ENTENZA, José Manuel (2016). "Co silencio tamén comunicamos", en *Aunios*, 21. 34-37

DOPAZO ENTENZA, José Manuel (2017). "Variación lingüística interxeracional na Illa de Ons (Bueu). Seseo", en *Revista Galega de Filoloxía*, 18. 49-68, <http://revistas.udc.es/index.php/rgf/article/view/3179> [consultado 17/03/2020].

DOPAZO ENTENZA, José Manuel (2019a). "Influencia do español no galego da Illa de Ons", en *Aunios*, 24. 19-22

DOPAZO ENTENZA, José Manuel (2019b). "Alteracións de [s̲] en coda silábica na Illa de Ons", en *Estudios Hispánicos*, 27. 25-38 <https://ilg.usc.es/sites/default/files/publicacions_investigadores/2019_alteracions_de_s_en_coda_silabica_na_illa_de_ons.pdf> [consultado 02/07/2022]

DUBERT, Francisco Xosé (1993). *Aproximación á fala da comarca compostelá: fonética, fonoloxía e morfosintaxe*. Universidade de Santiago de Compostela. Memoria de licenciatura inédita.

DUBERT, Francisco Xosé (1999). "Máis sobre o rotacismo de /s/ en galego", en Álvarez Blanco, Rosario e Dolores Vilavedra (eds.), *Cinguidos por unha arela común. Homenaxe ó profesor Xesús Alonso Montero*. Tomo 1. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. 367-382.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

DUBERT, Francisco Xosé (2017). "Cambio e estrutura morfolóxica. Segmentacións atípicas en verbos galegos e portugueses", en Regueira Fernández, Xosé Luís e Elisa Fernández Rei (eds.), *Estudos sobre o cambio lingüístico no galego actual*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. 299-326

DUQUE, Carlos (2010). "Judith Butler y la teoría de la performatividad de género", en *Revista de Educación y Pensamiento* 17. 85-95.

ECKERT, Penelope (1989). "The whole woman: Sex and gender differences invariation", en *Language variation and change*, 1 (3). 245–267.

ECKERT, Penelope e MCCONNELL-GINET, Sally (2013, 2º ed.). *Language and Gender*. New York: Cambridge University Press.

ECKERT, Penelope (2014). "The Problem with Binaries: Coding for Gender and Sexuality", en *Language and Linguistics Compass*, 8 (11). 529–535.

ENRÍQUEZ SALIDO, María del Carmen (1971). *El habla de O Grove*. Universidade de Santiago de Compostela. Memoria de licenciatura inédita.

Estudo perceptivo da variación prosódica dialectal do galego = FERNÁNDEZ REI, Elisa (coord.) (2010). *Estudo perceptivo da variación prosódica dialectal do galego.* Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega.

FERNÁNDEZ DE MOLINA ORTÉS, Elena (2016). "El nivel social como indicador de la variación de -/s/ en el habla de Mérida (Badajoz)", en *Dialectología 16*. Barcelona: Universitat de Barcelona. 93-116.

FERNÁNDEZ REI, Francisco (1990). *Dialectoloxía da lingua galega*. Vigo: Xerais.

FERNÁNDEZ REI, Francisco (1991). "Conservadurismo e innovación no sistema de desinencias verbais do galego: o perfecto", en Dieter Kremer (ed.), *Actes du xviiie Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes*. Niemeyer: Tübingen, III. 632-644.

FERNÁNDEZ REI, Francisco (1998). "Vocal temática e conxugación verbal. A expresión da clase mórfica en español, catalán e galego moderno", en Dieter Kremer (ed.), *Homenaxe a Ramón Lorenzo*, II. Vigo: Galaxia. 591-613.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

FERNÁNDEZ REI, Francisco (2004). "Gheada e seseo no galego coloquial e no galego estándar dos anos 90. Notas sobre a súa presencia nos media e nos textos musicais", en R. Álvarez / F. Fernández Rei / A. Santamarina (eds.): *A lingua galega: historia e actualidade*, Vol. 2. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega / Instituto da Lingua Galega. 307-336.

FERNÁNDEZ REI, Francisco e HERMIDA GULÍAS, Carme (1996). *A nosa fala. Bloques e áreas lingüísticas do galego*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega, <www.consellodacultura.org/arquivos/asg/anosafala.php> [consultado: 30/12/2020].

FOLERPA = FERNÁNDEZ REI, Elisa (coord.) (2003). *Ferramenta On-Line de ExpeRimentación PerceptivA*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega, <http://ilg.usc.gal/FOLERPA/> [consultado: 02/01/2021]

FORMOSO GOSENDE, Valentina (2001). "Análise acústica das sibilantes de dúas parroquias no concello de Outes", en *Cadernos de Lingua*, 36. A Coruña: Real Academia Galega. 53-67.

FREIXEIRO MATO, Xosé Ramón (2006). *Gramática da lingua galega I. Fonética e fonoloxía*. Vigo: Xerais.

GALVÃO MAIA, Edson (2018). "Enfraquecimento do /S/ en coda silábica em dados do sul do Amazonas (Brasil)", en *Estudos de Lingüística Galega*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega. 77-94.

GARCÍA, Marcos (2008). "Aproximação ao rotacismo de /s/ pós-nasal nos dialectos ocidentais galegos", en *Estudos Lingüísticos / Linguistic Studies* 1. Lisboa: Colibrí. 179-192.

GARCÍA DE DIEGO, Vicente (1984, 1909). Elementos de gramática histórica gallega (fonética-morfología) 1909, en Verba, Anexo 23. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.

GAUCHAT, Louis (1905). "L'unité phonétique dans le patois d'une commune", en *Aus Romanischen Sprachen und Literaturen: Festschrift Heinrich Mort*. Halle: Max Niemeyer. 175-232.

GÓMEZ SANJURJO, María Xesús (1997). *Contribución ó estudio do galego do concello de Frades*. Universidade de Santiago de Compostela. Memoria de licenciatura inédita.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Manuel (1991). “Subsistemas de sibilantes no galego actual”, en Actes du XVIII Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes, Tome III. Université de Trèves (Trier) 1986. Niemeyer, Tübingen. 531-548.

GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Manuel et alii (2002). “El subsistema *arcaico* de las fricativas dentoalveolares del gallego, una reliquia en vías de extinción”, en Jesús Díaz García (ed.) / Marina Barrio et alii (eds.): *Actas del II Congreso de Fonética Experimental = Proceedings of the II Congress of Experimental Phonetics* (Sevilla, 5, 6 y 7 de marzo de 2001). Sevilla: Universidad de Sevilla. 215-219.

GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Manuel (2005). “Seseo, un término poco adecuado para la descripción de la realidad plurisistemática de la lengua gallega”, en *Fonología y lingüística. Estudios ofrecidos a Antonio Quilis*, Vol. 1. Madrid: Universidad de Valladolid. 253-261.

GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Manuel (dir.) (2008).*Usos lingüísticos en Galicia*, II. A Coruña: Real Academia Galega.

GUMPERZ, John (1968). “The Speech Community”, en *International Encyclopedia of the Social Sciences*. Londres: Macmillan. 381-386.

GUMPERZ, John (1982). *Discurse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.

GUTIÉRREZ BRAVO, Rodrigo; Francisco ARELLANES ARELLANES, Francisco e CHÁVEZ PEÓN HERRERO, Mario Ernesto (eds.) (2015). *Nuevos estudios de Teoría de la Optimidad. Sintaxis, estudios fónicos y lingüística computacional*. México DF: El colegio de México.

HAYES, Bruce (1999). “Compensatory Lengtheningin Moraic Phonology”, en Goldsmith, John A. (ed.) *Phonological Theory. The essential readings 43*. Malden, Massacheusetts: Blackwell Publishers. 351-369.

HICKEY, Raymond (2010). “Language Contact: Reconsideration and Reassessment”, en Hickey, R. *The Handbook of Language Contact*. Wiley-Blackwell: Oxford. 1-28.

HYMAN, Larry (1981). *Fonología. Teoría y análisis*. Madrid: Paraninfo.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

IBM CORPORATION RELEASED (2013). *IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0*. Armonk, New York: IBM Corp.

IRIBAR IBABE, Alexander e TURREZ AGUIRREZABAL, Itziar (2015). "Las consonantes fricativas de la lengua gallega", en *Estudio de Fonética Experimental*, 24. Barcelona: Universitat de Barcelona. 205-235.

JOHANSON, Lars (2002). "Contact-induced change in a code-copying framework", en Jones, M. *Language Contact*. De Gruyter: Berlin. 285-314.

KABATEK, Johannes (2017). "Dez teses sobre o cambio lingüístico (e unha nota sobre o galego)", en REGUEIRA, Xosé Luís e Elisa Fernández Rei (ed.) *Estudos sobre o cambio lingüístico no galego actual*. 21-44.

KAPLAN, Steven (2011). *The Routledge Spanish Bilingual Dictionary of Psychology and Psychiatry*. Taylor & Francis.

KELLER, Rudi (1994). *On language change. The invisible hand in language*. Londres: Routledge.

KENSTOWICZ, Michael (1994). *Phonology in Generative Grammar*. Cambridge, Massacheusetts: Blackwell Publishers.

KUCERA, Henrye FRANCIS, Nelson (1967). *Computational Analysis of Present-Day American English*. Michigan: Brown University Press.

LABOV, William (1963). "The social motivation of a sound change", *Word 19*. 273-309.

LABOV, William (1966). *The social stratification of English in New York City*. Washington DC: Center for Applied Linguistics.

LABOV, William (1972a). *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

LABOV, William (1972b). "Some principles of linguistic methodology", en *Language in society*, 1. 97-120.

LABOV, William (1972c). *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

LABOV, William (1981). "Resolving the neogrammarian controversy". *Language* 57. 267–308.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

LABOV, William (1994). *Principles of linguistic change. Volume 1: Internal factors*. Oxford: Blackwell.
LABOV, William (1996). *Principios del cambio lingüístico, vol. I: Factores Internos*. Madrid: Gredos.
LABOV, William (2001). *Principles of Linguistic Change, Volume II: Social Factors*. Oxford: Blackwell.
LABOV, William (2006). *The Social Stratification of English in New York*. Cambridge: University of Cambridge Press.
LABOV, William (2014). *The regularity of regular sound change*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
LABRAÑA BARRERO, Sabela (2009). "Las consonantes fricativas de la lengua gallega", en *Estudio de Fonética Experimental*, 18. Barcelona: Universitat de Barcelona. 193-213.
LABRAÑA BARRERO, Sabela e VAN OOSTERZEE, Carlos (2003). "An acoustic approach to Galician gheada", en *Proceedings of the 15th International Congress of Phonetic Science*, Barcelona. 945-948.
LABRAÑA BARRERO, Sabela (2014). "Parámetros acústicos dos sons fricativos da lingua galega", en *Estudios de Fonética Experimental*, 23. Barcelona: Universitat de Barcelona. 203-243.
LADEFOGED, Peter (2003). *Phonetic data analysis*. Cornwall: Blackwell.
Lei de Normalización Lingüística de Galicia. <http://www.edu.xunta.gal/centros/ceippio12/system/files/Lei%203_1983.pdf#:~:text=Lei%20de%20Normalizaci%C3%B3n%20Ling%C3%BC%C3%ADstica%20de%20Galicia.%20%28Lei%203%2F1983%2C,posibilidade%20de%20constitu%C3%ADr%20instituci%C3%B3ns%20propias%20e%20impedi-lo%20> [consultado:03/08/2020]
LIMA, Jares Gomes e SCHERRE, Maria Marta Pereira (2015). "Restrições linguísticas na palatalização do /s/ pós-vocálico seguido de [t] ou [tʃ] na fala Caravelas-Bahia", en *Revista da Anpoll*, vol. 1, 45. ANPOLL: Florianópolis.
LIPSKI, John M. (1986). "Reduction of Spanish Word-Final /s/ and /n/", en *Canadian Journal of Linguistics / Revue Canadienne de Linguistique*, 31 (2). Otava: Canadian Linguistic Association. 139-156.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

LÓPEZ CASTRO, María Xosé (1990). *A fala de Sarria (Lier, Calvor, Castelo). Estudo fonético e léxico*. Universidade de Santiago de Compostela. Memoria de licenciatura inédita.
LORENZO VÁZQUEZ, Ramón (1975). "El rotacismo en las lenguas románicas", en *Verba* 2. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. 119-136.
LOUREDO RODRÍGUEZ, Eduardo (2019). *Variación e cambio lingüístico en tempo aparente: o galego do Ribeiro*. Universidade de Santiago de Compostela. Tese de Doutoramento inédita.
MACSWAN, Jeff (2013). "Code-switching and grammatical theory", en T. Bhatia and W. Ritchie *Handbook of Multilingualism*. Cambridge: Blackwell.
MARIÑO PAZ, Ramón (2003). "O idioma galego no limiar da súa renacenza", en *Revista galega de filoloxía*, Monografía 2. A Coruña: Universidade da Coruña.
MARIÑO PAZ, Ramón (2016). *Fonética e fonoloxía históricas da lingua galega*. Vigo: Xerais.
MARTINEZ CELDRÁN, Eugenio (1998). *Análisis espectrográfico de los sonidos del habla*. Barcelona: Ariel.
MARTINEZ CELDRÁN, Eugenio (2002). *Introducción á fonética. O son na comunicación humana*. Vigo: Galaxia.
MARTÍNEZ MAYO, Concepción (2000). "Descrición acústica de tres fricativas galegas: [s̪], [θ], [ʃ]", en *Cadernos de Lingua*, 22. A Coruña: Real Academia Galega. 81-99.
MÉNDEZ GUERRERO, Beatriz (2011).*¿Quien calla otorga? Funciones del silencio y su relación con la variable género*. Universitat de les Illes Balears. Traballo Final de Máster inédito.
MÉNDEZ GUERRERO, Beatriz (2012). "Callando se entiende la gente. Una primera aproximación significativa al silencio". *Seminario de Jóvenes Investigadores de la Universitat de les Illes Balears*. Palma: Universitat de les Illes Balears.
MÉNDEZ GUERRERO, Beatriz (2013). "El silencio en la conversación española. Reflexiones teórico-metodológicas". *Estudios interlingüísticos*, 1. 67-86. <http://www.slideshare.net/beamendez7/el-silencio-en-la-conversacin-espaola-reflexiones-tericometodolgicas> [Consultado 02/01/2021]

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

MICROSOFT CORPORATION (2010). *Microsoft Office Professional Plus 2010 Excel*, Versión 14.0. Washington DC: Microsoft Corporation.

MÍGUEZ IGLESIAS, Dolores (1996). "Seseo e gheada en Viceso (Brión)", en *Cadernos de Lingua* 14. A Coruña : Real Academia Galega. 39-57.

MOLINA MARTOS, Isabel (2015). "La variable sociolingüística -/s/ en el distrito de Vallecas (Madrid)", en *Patrones sociolingüísticos de Madrid*. New York, Oxford: PeterLang. Fondo Hispánico de Lingüística y Filología. 91-115.

MUYSKEN, Pieter (2000). *Bilingual speech: a typology of code-mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.

NESPOR, Marina e VOGEL, Irene (1994, 1986 1ª ed). *La prosodia*. Madrid: Visor.

NOMIGa (2012) = Real Academia Galega e Instituto da Lingua Galega: *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego*. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

PAYÁN SOTOMAYOR, Pedro. (1995). "La –s implosiva: desde el remoto indoeuropeo a la Romanianueva", en *Excerpta philologica. Revista de filología griega y latina*, nº4-5. Cádiz: Universidad de Cádiz. 449-469.

PELLITTERI, Fabio (2015).*La aspiración de /s/ implosiva en las hablas de Castilla-La Mancha*. Ciudad Real: Universidad de Castilla-La Mancha.

PENSADO TOMÉ, José Luís (1970). "Interferencias estructurales castellano-gallegas: el problema de la geada y sus causas", en *Revista de Filología Española*, 53, fasc. 1-4. Madrid. 27-44.

PENSADO, José Luís e PENSADO RUIZ, Carme (1983). *"Gueada" y "Geada" gallegas*. Anexo 21 de *Verba*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.

PÉREZ ÁLVAREZ, Francisco Xabier (2004). "O rotacismo e a gheada no concello de Vilardevós", en Álvarez, Rosario, Francisco Fernández Rei e Antón Santamarina (eds.) *A lingua galega: historia e actualidade*, Vol. 4. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega. 365-373.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Plataforma de documentación e análise de datos dialectais perceptivos = SOUSA FERNÁNDEZ, Xulio César (coord.) (2015). *Plataforma de documentación e análise de datos dialectais perceptivos.* Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega.

PRIETO ALONSO, Domingos (1985). "Notas sobre o rotacismo galego", *Agália*, nº 3. A Coruña: Venus. 323-325.

PRIETO ALONSO, Domingos (1988). "O rotacismo galego", *Agália*, nº 15. A Coruña: Venus. 293-309.

PRINCE, Alan e SMOLENSKY, Paul ([1993] 2004). *Constraint Interaction in Generative Grammar*. Oxford: Blackwell.

RECALDE FERNÁNDEZ, Montserrat (1994). "Gheada e situación", en *Verba* 21. 339-367.

REGUEIRA, Xosé Luís (1989). *A fala do norte da Terra Cha: estudio descritivo*. Santiago de Compsotela: Universidade de Santiago de Compostela. Tese de doutoramento inédita.

REGUEIRA, Xosé Luís (coord.), DUBERT, Francisco e NOVO FOLGUEIRA, Ramón (1998). *Os sons da lingua*. Galaxia (Vigo).

REGUEIRA, Xosé Luís (2002). "A sílaba en galego: lingua, estándar e ideoloxía", en LORENZO, Ramón (ed.) *Homenaxe a Fernando R. Tato Plaza*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. 235-254.

REGUEIRA, Xosé Luís (coord.) (2011). *Dicionario de pronuncia da lingua galega*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega, <http://ilg.usc.es/pronuncia/> [consultado: 02/01/2021]

REGUEIRA, Xosé Luís (2014). "Mantenimiento y cambio lingüístico: fricativas sibilantes en gallego", en *Revista de Filología Románica*, 31. Madrid: Universidad Complutense de Madrid. 151-168.

REGUEIRA, Xosé Luís (2015).*'Coma na casa en ningún lado' Mantemento, cambio e identidade nunha fala rural. Relatorio no III Congresso Internacional de Linguística Histórica*. Santiago de Compostela. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Gallaecia-mantementocambioeidentidade.pdf [Consultado 11/07/2019].

REGUEIRA, Xosé Luís e FERNÁNDEZ REI, Elisa (2019). "Cambio lingüístico, ruralidade e creación de novas identidades sociais". Relatorio presentado no IV Simposio Internacional EDISO (Santiago de Compostela, 5-7 de xuño de 2019).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

REMACLE, Louis (1952-1960). *Syntaxe du parler walon de La Gleize*. Tres volumes. Paris: Les Belles Lettres.

RIAL MONTES, Tamara (2018). "As sibilantes en Zas: análise dun cambio en proceso", en *Cadernos de Lingua*, 23. A Coruña: Real Academia Galega. 9-29.

RODRÍGUEZ ÁLVAREZ, Xosé Antonio (2018). "Descrición acústica das sibilantes no concello de Cangas do Morrazo", en *Cadernos de Lingua*, 24. A Coruña: Real Academia Galega. 93-110.

RODRÍGUEZ LORENZO, David (2011). "A gheada, un fenómeno innovador do galego. Evolución diatópica no século XX", en COSTA, Armanda / Isabel Falé / Pilar Barbosa (orgs.) *Textos seleccionados do XXIV Encontro Internacional da Associação Portuguesa de Lingüística*. Lisboa: Associação Portuguesa de Lingüística. 453-465.

RODRÍGUEZ RODRÍGUEZ, Reyes (2016). "Aproximación á fala dialectal de Entrimo", en *Cumieira 1. Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega*. Vigo: Universidade de Vigo. 87-116.

RODRÍGUEZ RODRÍGUEZ, Reyes (2018). "O subsistema de sibilantes no galego de Entrimo", en Díaz Ferro, Marta / Jorge Diz Ferreira / Ania Pérez Pérez / Ana Varela Suárez (eds.) *Novas perspectivas na Lingüística aplicada*, vol. 7. Lugo: Editorial AXAC. 65-70.

ROJO SÁNCHEZ, Guillermo e GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Manuel (dir.) (1995).*Usos lingüísticos en Galicia*, II. A Coruña: Real Academia Galega.

ROST BAGUDANCH, Assumpció (2022). "More on Sibilant Devoicing in Spanish Diachrony: An initial Phonetic Approach", en *Languages* 7, 27 <https://www.mdpi.com/2226-471X/7/1/27/htm> [Consultado o 02/07/2022]

SACO Y ARCE, Juan Antonio (1868). *Gramática Gallega*. Lugo: Soto Freire.

SANKOFF, Davide e SANKOFF, Gillian (1971). "Sample Survey Methods and Computer-Assisted Analysis in the Study of Grammatical Variation", en DARNELL,R. (ed.) *Canadian Languages in Their Social Context Edmonton: Linguistic Research Incorporated*. Edmonton: Linguistic Research Incorporated. 7–64.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SANTAMARINA, Antonio (1974). *El verbo gallego*. Anexo 4 de *Verba*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
SANTAMARINA, Antón (1980). "Novas consideracións ó redor das orixes da *geada*", en *Verba* 7. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. 242-249.
SANTOS, María José de Moura (1967). *Os falares fronteiriços de Trás-Os-Montes*, separata de *Revista Portuguesa de Filologia*, Vols. XII (t.II), XIII e XIV. Coimbra: Universidade de Coimbra.
SAUSSURE, Ferdinand de (2005). *Curso de lingüística xeral*. Santiago de Compostela: Edicións Laiovento.
SCHNEIDER, Hans (1938). "Studienzum Galizischen des Limiabeckens (Orense-Spanien)", en *Volkstum und Kulturder Romanen*, Xl. Hamburog. 69-145, 193-281.
SCOTT, Mike (2008). *WordSmith Tools. Version 5*. Oxford: Oxford University Press.
SINCLAIR, John M. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation.* Oxford: Oxford University Press.

SOTO ANDIÓN, Xosé (1996): "Algúns trazos fonéticos do galego da Terra de Montes (Concello de Forcarei)", en *Cadernos de lingua* 14. 59-84.
SOTO ANDIÓN, Xosé (2003): "Aproximación al habla de la Pontevedra interior: morfología verbal", *Revista de Filología Románica* 20. <http://revistas.ucm.es/index.php/RFRM/article/view/RFRM0303110053A/10467> [consultado: 15/06/2022]. 53-72.
SOTO ANDIÓN, Xosé (2014): "Contacto y desplazamiento lingüístico en dos municipios del interior de Galicia", *Vox Romanica* 73. <http://periodicals.narr.de/index.php/vox_romanica/article/view/2263/2163> [consultado:15/06/2022]. 218-246.
TABOADA, Manuel (1979). *El habla del Valle de Verín*. Anexo 15 de *Verba*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEJADA GIRÁLDEZ, María de la Sierra (2012). "Los factores lingüísticos de la /-s/ implosiva en el nivel de estudios altos de Granada", en *Normas. Revista de estudios lingüísticos hispánicos*, 2. <https://ojs.uv.es/index.php/normas/article/view/4663/4522> [consultado 11/07/2019]. 185-217.

TERRELL, Tracy (1981). "Diachronie reconstruction by dialect comparison of variable constants S- aspiration and deletion in Spanish", en SANKOFF, David e Henrietta Cedergren (ed.) *Variation omnibus*. Edmonton, Alberta: Linguistic Research. 115-124.

THOMAS, Juan Antonio (2007): "The Use of *gheada* in Three Generations of Women from Carballo, A Coruña", en Jonathan Holmquist et alii (eds.) *Selected Proceedings of the Third Workshop on Spanish Sociolinguistics*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project. 61-73.

THOMASON, Sarah (2010). "Contact Explanations in Linguistics", en HICKEY, R. *The Handbook of Language Contact*. Wiley-Blackwell: Oxford. 31-47.

VALLADARES, Marcial (1970, 1892). *Elementos de gramática gallega*. Vigo: Galaxia.

Variación e cambio nos dominios galego e portugués no século XX = SOUSA FERNÁNDEZ, Xulio César (coord.) (2019). *Variación e cambio nos dominios galego e portugués no século XX*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega.

VIDA-CASTRO, Matilde (2002). *Restricciones universales sobre la variación de /-s/ en la distensión silábica. Investigación sobre el español hablado en la ciudad de Málaga*. Universidad de Málaga. Tese de Doutoramento inédita.

VIDAL FIGUEROA, Tiago (1993). "Proposta descritiva das consoantes fricativas alveolodentais dos dialectos galegos", en *Cadernos de Lingua*, 7. A Coruña: Real Academia Galega. 5-26.

WALKER, James A. (2010): *Variation in linguistic systems.* London: Routledge.

WALLIS, Seanee NELSON Gerald (2001). 'Knowledge discovery in grammatically analysed corpora', en *Data Mining and Knowledge Discovery*, 5. 307–340.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

ZAMORA VICENTE, Alonso (1952): “La frontera de la geada”, en *Homenaje a Fritz Krüger, I*. Mendoza: Universidad Nacional de Cuyo.
ZAMORA VICENTE, Alonso (1986): *Estudios de dialectología hispánica*, en *Verba*, Anexo 25. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.

USC
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

APÉNDICE

CORPUS ORAL

Constitúe un corpus oral o conxunto de gravacións transcritas que conforman a base para un estudo concreto sobre a lingua. A lingüística de corpus foi estabelecida como disciplina por Wallis e Nelson (2001) a partir da *3A perspective*. Para eles, un traballo encádrase na lingüística de corpus cando o obxecto de estudo conta con anotación, abstracción e análise. Por tanto, estes serían os tres elementos necesarios para considerar un estudo pertence a esta rama da lingüística.

Con todo, o inicio dos estudos de corpus remóntase ao traballo de Henry Kucera e Nelson Francis que culminou coa publicación da obra *Computational Analysis of Present-Day American English* en 1967. Por suposto, esta investigación non se podería levar a termo se non fose polo desenvolvemento da tecnoloxía informática.

Nun primeiro momento, os corpus estaban conformados por textos escritos, xa que a transcrición de material oral implicaba grandes complicacións. Porén, co tempo, logrouse a democratización da tecnoloxía de gravación e da informática e comezaron a aparecer os primeiros corpus orais. Neste ámbito, pódese considerar pioneiro o Proxecto Francés de Montreal, creado en 1971 (Sankoff e Sankoff, 1971: 7–64), pois, até entón, ou ben non se traballaba a lingua oral ou ben se empregaban enquisas transcritas *in situ*. A día de hoxe o número de corpus orais, en relación aos escritos, continúa a ser comparativamente inferior.

No caso concreto do galego, contamos con gravacións de diversas orixes desde inicios do século XX. Até mediados desa centuria, o material recollido pertence, case en exclusiva, ao mundo musical. A partir da década de 1960 contamos con fondos privados que, nalgúns casos, se cederon a institucións públicas para o seu tratamento e estudo.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Desde o decenio seguinte, incorpóranse a estas coleccións privadas as realizadas para o *Atlas Lingüístico Galego* e todas as cesións particulares depositadas no Arquivo Dialectal da Lingua Galega —con posterioridade, Arquivo do Galego Oral. A este proxecto hai que engadir o material recollido *ex profeso* desde a década de 1990.

Deste xeito, existen dous corpus orais complementarios en galego. Por un lado, o Arquivo do Galego Oral (AGO) componse de material recollido desde a década de 1970 —posto en aberto tan só unha ínfima parte—, co obxectivo de presentar a realidade dialectal galega. Por outro lado, o Corpus Oral Informatizado da Lingua Galega (CORILGA), ademais de lingua informal, alberga material dos medios de comunicación, redes sociais e outro tipo de variedades de lingua.

O corpus que presentamos a continuación é debedor destes dous. Por tal motivo, adaptáronse os criterios de transcrición do AGO[1] e completáronse, na parte de análise da conversa, cos criterios do CORILGA.

A. CRITERIOS DE TRANSCRICIÓN

A grafía e acentuación parten das vixentes *Normas Ortográficas e Morfolóxicas do Idioma Galego* (*NOMIGa*, 2012). Secasí, co fin de evitar a presentación de transcricións fonéticas, sen perder a maior parte da información fonolóxica —e boa parte da fonética—, adoptáronse unha serie de criterios na escrita co obxectivo de representar ortograficamente a oralidade o máis próximo posíbel á súa produción.

A.1. Vocalismo e consonantismo

A.1.1. Vogais medias

As vogais medias fechadas, tanto tónicas como átonas, transcríbense mediante as grafías <e, o> sen ningún tipo de marca ou indicación de timbre: *xente* ‘xente’, *coma* ‘coma’, *viven* ‘viven’, *arados* ‘arados’. Pola contra, as vogais medias abertas, tanto tónicas como átonas, levan o timbre indicando con acento grave <`> sobre as grafías <è, ò>: *Buèu* ‘Bueu’, *lòro* ‘loro’, *pèdreghullo* ‘pedregullo’, *papèliños* ‘papeliños’, *acòrdei* ‘acordei’, *còrenta* ‘corenta’.

1 E da obra *A Nosa Fala* (Fernández Rei e Hermida Gulías, 1996)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Cando a indicación de timbre aberto das vogais medias coincide coa acentuación normal da palabra, a maneira de manter ambas as dúas marcas é mediante o uso do circunflexo <^>: *nink*ên 'ninguén', *hômex* 'homes'. Isto tamén acontece co til diacrítico, aínda que nalgúns casos sexa sistemático e redundante: ê 'é', *vên* 'vén', ô 'ó', *bôla* 'bóla'.

A.1.2. Vogal central

A representación da vogal central é <a>. No caso de se ver palatalizada, marcaríase mediante diérese <¨>: ä min 'a min', älí 'alí'. Se este fenómeno provoca que a realización se achegue á dunha vogal media aberta, a representación será, xa que logo, a correspondente <è>.

A.1.3. Gheada

A gheada presenta tres posíbeis realizacións: fricativa faringal non voceada, fricativa velar non voceada e fricativa uvular voceada. Neste corpus tan só aparecen as dúas primeiras, por tanto, establecemos o dígrafo <gh> para a fricativa faringal, tal e como aparece rexistrado nas *NOMIGa* (2012): *aghora* 'agora', *ghèrra* 'guerra'. Por outra parte, a fricativa velar represéntase mediante o dígrafo <kh>: *sokhando* 'xogando', *alkhunha* 'algunha'. Estes criterios son válidos independentemente da lingua das producións. En consecuencia, podemos atopar formas en español tanto coa pronuncia fricativa faringal: *Ghoaquín* 'Xaquín', como velar: *vikhilante* 'vixiante'.

En canto á gheada tras nasal, pode presentar algunha destas dúas realizacións xa vistas. Deste xeito, transcribiríase segundo a súa pronuncia. Ou tamén se pode dar o caso de ser oclusiva velar non voceada, nese caso a grafía empregada sería <k>: *ninkún* 'ningún', Cankas *'Cangas'*.

A.1.4. Sibilantes

A grafía <s> representa a fricativa apical, mentres que a grafía <ç> representa a fricativa laminal, independentemente do contexto en que poida aparecer: *caldeirasos* 'caldeirazos', *sería* 'sería', *dès* 'dez', *caça* 'casa/caza', *deçideu* 'decidiu', *cruç* 'cruz'. O seu uso esténdese ao contexto da **despalatalización** do fonema fricativo palatal: *soghar* 'xogar', *sa* 'xa', *Sançenxo* 'Sanxenxo', ça 'xa'.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

As grafías <c> —ante vogal palatal— e <z> —ante vogal non palatal— representan a fricativa interdental e, nalgúns casos, mesmo fricativa laminodental. Estas grafías tamén se empregan para a representación do **ceceo**: *curzos* 'cursos', *cèmpre* 'sempre'.

A grafía <x> representa a fricativa palatal: *xente* 'xente', *abaixo* 'abaixo'. A pesar diso, debido ao fenómeno coñecido como despalatalización, este fonema pódese realizar apical ou laminal, representándose coas grafías propias. En caso de haber **palatalización** dun *s* en posición final de sílaba, transcríbese mediante <x>: ántex 'antes', *bárcox* 'barcos'.

A **aspiración** do <s> transcríbese mediante o dígrafo <hh>, tanto en posición inicial de sílaba como en posición final: *hhabes* 'sabes', *hhi* 'si', *tocadihhcos* 'tocadiscos', *poucohh* 'poucos'. Finalmente, para o **rotacismo** emprégase o <r>: éler *non* 'eles non', *Corerma* 'Coresma'.

A.1.5. Relación de grafías

A pesar de que algunhas producións poden variar por influencia da fonética sintáctica, a continuación descríbese a realización máis común das grafías empregadas:

<a> tamén <á>: vogal central aberta.
<à> vogal central máis aberta e longa.
<ä> vogal central aberta palatalizada.
<e> tamén <é>: vogal palatal media fechada.
<è>tamén <ê>: vogal palatal media aberta.
<i> tamén <í>: vogal palatal fechada.
<ï> vogal palatal fechada nuclear.
<o> tamén <ó> e <ö>: vogal velar media fechada.
<ò> tamén <ô>: vogal velar media aberta.
<u> tamén <ú>: vogal velar fechada.
<ü> vogal velar fechada nuclear.
<p> consoante oral oclusiva bilabial non voceada.
<t> consoante oral oclusiva dental non voceada.
<k> consoante oral oclusiva velar non voceada.
<c> ante vogal non palatal: consoante oral oclusiva velar non voceada.
<qu> ante vogal palatal: consoante oral oclusiva velar non voceada.
<b> consoante oral oclusiva/aproximante bilabial voceada.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<v> consoante oral oclusiva/aproximante bilabial voceada.
<d> consoante oral oclusiva/aproximante dental voceada.
<g> ante vogais non palatais: consoante oral oclusiva/aproximante velar voceada.
<gu> ante vogais palatais: consoante oral oclusiva/aproximante velar voceada.
<l> consoante oral lateral alveolar.
<ll> consoante oral lateral/oclusiva palatal.
<m> consoante nasal bilabial voceada.
<n> consoante nasal alveolar voceada.
<ñ> consoante nasal palatal voceada.
<nh>tamén <n> en posición final: consoante nasal velar voceada.
<s> consoante oral fricativa apical alveolar non voceada.
<ç> consoante oral fricativa laminal alveolar non voceada.
<z> ante vogais non palatais: consoante oral fricativa interdental/laminodental non voceada.
<c> ante vogais palatais: consoante oral fricativa interdental/laminodental non voceada.
<x> consoante oral fricativa postalveolar non voceada.
<f> consoante oral fricativa labiodental non voceada.
<gh> consoante oral fricativa farínxea non voceada.
<kh> consoante oral fricativa velar non voceada.
<hh> consoante oral fricativa farínxea/glotal non voceada.
<ch> consoante oral africada prepalatal non voceada.
<r> consoante oral golpeada [simple/múltiple]/aproximante alveolar.
<rr> consoante oral golpeada múltiple alveolar.
<h> carece de valor fonético e fonolóxico.

A.2. Convencións gráficas

A.2.1. Apóstrofo

O apóstrofo <’> emprégase nos encontros vocálicos para indicar a elisión dunha vogal, con posíbel influencia dunha sobre a outra: *Siñ’*Àleghario ‘Siño Olegario’, *com’*èxta ‘coma esta’.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A.2.2. Aspas

As aspas <” “> empréganse para indicar inicio e fin de discurso directo, é dicir, cando unha persoa reproduce palabras propias ou alleas:

è diçía+ll’*o pai* | *<0.374> “è aghora ti como har d’ir p’ alá?!* ‖ *<0.568> ti sòlo”*

A.2.3. Punto

O punto <.> ten a función de indicar que o elemento vocálico ou consonántico que separa vai engadido ao resto da palabra. É dicir, indica **prótese** (*a.nêcoras* ‘nécoras’), **epéntese** (*le.n.vantar* ‘levantar’) ou **paragoxe** (*coller.e* ‘coller’). Mesmo se pode dar o caso de adición dunha sílaba enteira (*en.viráballe* ‘viráballe’)

A.2.4. Dous puntos

Os dous puntos <¨> sobre unha vogal fechada, tanto palatal como velar, indican a súa excepcional nuclearidade. É dicir, fronte ao esperábel ditongo, estariamos ante un hiato: *italïana* ‘italiana’, *antigüedá* ‘antigüidade’. Sobre unha vogal central aberta amosa o carácter palatal, como xa se mencionou e, coa vogal media velar, indica **labialización** (*lövaron* ‘levaron’).

A.2.5. Trazo

O trazo <–> aparece entre os alomorfos *no* ‘non’ e *ni* ‘nin’ e verbos que comezan por vogal (*ni-había* ‘nin había’, *no-èra* ‘non era’) ou o pronome persoal átono *me* (*no-+me* ‘non me’). Do mesmo xeito, emprégase para os alomorfos *na(s) no(s)* do pronome persoal átono de terceira persoa cando van precedidos de *ben*, *quen*, *non*, *nin*, *tamén*, *ninguén* ou *alguén*: *ben-o sei* ‘ben o sei’, *quen-os façía* ‘quen os facía’. Tamén se usa coa contracción da preposición *con* e o pronome persoal tónico de terceira persoa ou co demostrativo (*quedou co-ela* ‘quedou con ela’, *co-esta muller* ‘con esta muller’).

Ademais, é a marca da segunda forma do artigo (*ghán*e*-la vida* ‘gañes a vida’, *saca-lo* èconomato ‘sacar o economato’), uso recollido nas *NOMIGa* (2012), e da terceira forma do artigo (*habían-os medios* ‘habían os medios’, *que se compran-or barcos* ‘que se compran os barcos’).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A.2.6. Símbolo de suma

O símbolo da suma <+> identifica cada un dos pronomes átonos, tanto en posición libre —preverbal— como ligada —posverbal—:

traían+os | pèro aghachados | èh! | se +ch+or miran a multa ê neghra! | èh ‖

A.2.7. Parénteses cadradas

Empréganse parénteses cadradas <[ ]> para a reconstrución de elementos elididos, tanto por fonética sintáctica (Ça[n] Mighèl 'San Miguel') como por outros fenómenos fonéticos —**aférese**, **síncope**, **apócope**— ou como resultado final da aspiración/rotacismo (§3.3.1.4.),entre outro tipo de fenómenos: *[a]riando*, *tería dès ou doçe ano[s] mái[s] non tiña!*, *[es]taba no outro lado*.

Se estas parénteses teñen puntos suspensivos no seu interior (*[...]*) indican a existencia dun segmento incomprensíbel.

A.3. Convencións tipográficas

A.3.1. Letras itálicas

As letras itálicas ou cursivas dan conta de fragmentos intencionalmente producidos noutra lingua. Ademais, para identificar o idioma ao que pertencen, entre parénteses cadradas levan a inicial. Atopamos para o caso do español [E], do inglés [I] etc.

coa aghua hast' àquí | èh ‖ <1.135> *hasta 'l cuèllo | èh* ‖ [E]

A.3.2. Letras maiúsculas e subliñado

As maiúsculas unicamente se empregan para os nomes propios, tanto toponímicos (*A Illa de Òns*) como antroponímicos (*María dos Toxos*).

Hai que ter en conta que, para preservar o anonimato das persoas informantes e daquelas que poidan aparecer mencionadas (salvo quen ostenta certa dimensión pública: profesorado, personaxes históricos etc.), os nomes, apelidos e alcumes que se atopan nos textos transcritos aparecen alterados. Alén disto, decidiuse subliñar todos os antropónimos cambiados co fin de dar conta dunha modificación.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A.4. Signos

A.4.1. Quendas de palabra

O e comercial <&> indica continuación da quenda de palabra sen intercambio ou interrupción.

I: [...] tèn a paga de: | dèla de: ‖ &
E: claro ‖ %
I: & de traballar

O símbolo da porcentaxe <%> fai referencia á rapidez na sucesión de quendas de palabra:

I3: traían | è lògho ‖ %
I1: è xa cumiamos |

As chaves <{}> empréganse para indicar a parte do discurso que sofre solapamento cando interveñen dúas ou máis persoas ao mesmo tempo. Sempre aparecen os segmentos solapados, un baixo o outro, ao mesmo nivel, comezando pola chave de apertura.

I3: tèñen {qu'ir} ‖
I1: {è} | <0.131> è alá non tèñen a onde ir {porque} ‖
I3: {m:} ‖

A.4.2. Prosodia

Unha barra vertical (|) indica unha pausa breve no discurso, é dicir, inferior a 0,5 segundos. Dúas barras verticais (‖) fan referencia a unha pausa longa, superior a 0,5 segundos. Ademais, a duración das pausas vai marcada entre ángulos:

sementabámo-lo millo | <0.136> è dispois.e | no mer de Ça[n] Mighèl ‖ <1.089> culliámo+lo ‖ <1.979>

As parénteses curvas <( )> incorporan información das inhalacións (INH) ou exhalacións (EXH) das persoas. Se estes fenómenos afectan a unha parte do texto, os elementos que comprenden van recollidos entre chaves, como se explica en §7.1.4.3.

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Os dous puntos <:> denotan alongamento, tanto vocálico como consonántico. Poden aparecer até tres seguidos, dependendo da duración do alongamento:

a:: esa do mexillón è: diso

O cancelo <#> emprégase para marcar un corte abrupto no medio dunha palabra. Excepcionalmente, indica o corte ao inicio dunha palabra debido ao comezo inesperado da gravación:

que +te pasan cas# | casi alá ô faro do Camouco ‖

O signo de interrogación <?> expresa a entoación interrogativa dun segmento (*había ghrèchas non sábex?*). Do mesmo xeito, o signo exclamativo <!> indica entoación exclamativa (*disía+me el "tira!"*).

A.4.3. Outros fenómenos paralingüísticos

As parénteses en ángulo <<>> recollen información de elementos non verbais como a *risa* ou a *tose* (<*risas*>), así como valores concretos extralingüísticos que inflúen sobre unha parte do texto. Ademais, o texto afectado vai recollido dentro das chaves <{}>: *comin+os* {<*risas*> *porque:*}, {<*pausa sonora*> *e*}.

As parénteses en ángulo recollen a duración das pausas, tanto entre quendas de palabra como dentro dunha mesma quenda.

PAUSA <0.464>
I3: [es]tan bor María | or fighos? ‖
SILENCIO <1.565>
I1: [es]ta::n eu dispois [a]pañarei aí inda | <0.428>
comín aí äínda ‖ <1.079>

As pausas entre quendas, seguindo os estudos de Méndez Guerrero (2011, 2012, 2013), divídense en PAUSA (con valor comunicativo e inferior a 0,5 segundos), SILENCIO (con valor comunicativo e superior a 0,5 segundos) e MUTISMO (sen valor comunicativo).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A.5. Información das transcricións

Cada transcrición aparece introducida por un número correlativo (*Texto 01*, *Texto 02*...) e un encabezamento en que se recolle a información máis relevante das persoas que participan, así como os datos principais da gravación. A información que se recolle é a seguinte:

ENTREVISTADOR: Nome da persoa que realizou a gravación e guiou a entrevista. As súas intervencións, en caso de que as houber, van precedidas pola letra <E> na transcrición.

INFORMANTE: Datos principais das persoas que interveñen na gravación: xénero, ano e lugar de nacemento, idade no momento da entrevista e profesión que desempeña ou desempeñou. No caso das persoas que viviron o éxodo da Illa de Ons na infancia, colócanse tamén os anos aos que marcharon. Este punto pódese dividir as veces que for preciso segundo o número de persoas que formen parte da conversa (*informante 1*, *informante 2*...). En caso de haber varias persoas, na transcrición identificarase a intervención de cada unha coa letra <I> seguida do número correspondente (*I1*, *I2*...)

LUGAR DA GRAVACIÓN: Lugar, parroquia e concello en que se realizou a entrevista.

DATA DA GRAVACIÓN: Día, mes e ano da gravación.

DATA DA TRANSCRICIÓN: Día, mes e ano en que se realizou a primeira transcrición.

DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: Día, mes e ano en que se realizou a última revisión.

DURACIÓN DA GRAVACIÓN: (Horas), minutos e segundos totais da gravación.

DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: (Horas), minutos e segundos totais que domina o discurso cada un dos informantes. Este punto pódese dividir as veces que for preciso segundo o número de persoas que formen parte da conversa (*duración intervención informante 1*, *duración intervención informante 2*...).

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

A.6. Detalles das persoas informantes

XÉNERO	NACEMENTO e IDADE	NIVEL ESTUDOS	TRABALLO	L. HABIT.	RESIDENCIA ACTUAL	TEMPO
HOME	1915-95 anos	primarios	mariñeiro	galego	Bueu	0:38:46
MULLER	1924-86 anos	s/estudos	ama da casa	galego	Bueu	0:02:21
MULLER	1925-85 anos	s/estudos	percebeira	galego	Bueu	0:10:01
MULLER	1930-82 anos	s/estudos	ama da casa	galego	I. de Ons	0:09:09
HOME	1933-78 anos	primarios	mariñeiro	galego	Bueu	0:21:05
MULLER	1942-70 anos	s/estudos	ama da casa	galego	I. de Ons	0:08:58
MULLER	1943-68 anos	s/estudos	ama da casa	galego	Beluso	0:14:11
HOME	1944-68 anos	primarios	mariñeiro	galego	Cangas	0:07:17
HOME	1946-65 anos	primarios	mariñeiro	galego	Beluso	0:06:25
MULLER	1946-65 anos	s/estudos	ama da casa	galego	Beluso	0:15:59
MULLER	1948-63 anos	s/estudos	ama da casa	galego	Bueu	0:00:55
MULLER	1948-63 anos	s/estudos	percebeira	galego	Bueu	0:13:22
MULLER	1948-64 anos	primarios	ama da casa	galego	Cangas	0:10:19
HOME	1949-63 anos	primarios	mariñeiro	galego	Bueu	0:08:32
HOME	1949-62 anos	primarios	mariñeiro	galego	Cangas	0:15:08
MULLER	1949-63 anos	primarios	ama da casa	galego	Portonovo	0:01:41
HOME	1950-62 anos	primarios	mariñerio	galego	I. de Ons	0:00:14
MULLER	1952-59 anos	primarios	op. fábrica	galego	Bueu	0:06:14
MULLER	1954-57 anos	s/estudos	operaria	galego	I. de Ons	0:02:59
MULLER	1959-52 anos	s/estudos	ama da casa	galego	Bueu	0:01:18
HOME	1960-50 anos	secund.	hostaleiro	gal. e esp.	Bueu	0:00:28
MULLER	1961-50 anos	primarios	ama da casa	gal. e esp.	Bueu	0:15:28
MULLER	1962-49 anos	universit.	enfermeira	gal. e esp.	Beluso	0:03:59
MULLER	1962-51 anos	primarios	ama da casa	galego	Bueu	0:04:55
MULLER	1963-48 anos	universit.	enfermeira	español	Cangas	0:04:47
HOME	1966-51 anos	primarios	mariñeiro	galego	Bueu	0:35:42
MULLER	1968-44 anos	secund.	hostaleira	galego	Bueu	0:00:11
MULLER	1971-42 anos	secund.	percebeira	galego	I. de Ons	0:09:53
HOME	1973-40 anos	universit.	hostaleiro	gal. e esp.	Bueu	0:02:47
MULLER	1973-40 anos	universit.	administrativa	galego	A Arousa	0:04:13
HOME	1976-34 anos	primarios	hostaleiro	galego	Bueu	0:01:54
MULLER	1976-37 anos	primarios	percebeira	gal. e esp.	Beluso	0:00:45
HOME	1979-36 anos	secund.	mariñeiro	galego	Cangas	0:03:29

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

HOME	1988-22 anos	secund.	mariñeiro	gal. e esp.	Beluso	0:07:55
HOME	1988-24 anos	primarios	mariñeiro	galego	Bueu	0:04:53
MULLER	1989-23 anos	universit.	estudante	español	Bueu	0:10:31
MULLER	1990-24 anos	universit.	estudante	español	Cangas	0:12:07
HOME	1991-20 anos	secund.	estudante	galego	Beluso	0:00:03
HOME	1993-18 anos	secund.	estudante	gal. e esp.	Bueu	0:23:35
MULLER	1993-24 anos	universit.	estudante	español	Beluso	0:13:48

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 01

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Home, 1915 (O Cucorno). 95 anos. Mariñeiro.
INFORMANTE 2: Muller, 1924 (O Centulo). 86 anos. Ama de casa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 31 de decembro de 2010.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 7 de decembro 2011.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 9 de decembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 43 minutos e 54 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 38 minutos e 46 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 2 minutos e 21 segundos.

I1: ah | que vai ser? ‖
PAUSA <0.450>
E: como èr' a:ntes o: | <0.239> o | o traballo no mar? ‖
SILENCIO <1.552>
I1: ai! | eu como | como n' +o: 'io bèn ‖
SILENCIO <0.861>
I2: el aghora non òe | non sábex.e:? ‖ <0.934> {el antes a#} | a# | <0.048>
I1: {alí a} ‖
I2: andab' ô mar | <0.033> tiñan | antes | <0.044> tiñan barcos | <0.062> tiñan gham{èlas | tiñan dòrnas} ‖
I1: {A Illa tèn moita} | <0.088> tèn moita vos | tèn moitos anos ‖
SILENCIO <0.853>
I2: son moitos anos | chico ‖ <2.756> ê: {'sí} ‖
I1: {è}í o ano: | <0.400> älí o primeiro | <0.027> que vên p' aí foi Rio# | foi | <0.484> un tal Marsial | vên p# | <0.123> d' apoderado | {<apelación> èh} | qu' A Illa 'ra do: | <0.321> èra do marqués | de Ribadavia | ou de: | <0.467> èr' òn marqués ‖ <0.511>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

MUTISMO <0.094>
I2: A Illa | {qu' èra do [...] | de quèn} ‖ <0.520>
I1: {è o apoderado èr' ò Ma#} | <0.076>
MUTISMO <0.048>
I1: èr' ò: | <0.256>
MUTISMO <0.052>
I2: {de quèn èr' A Illa | dun} |
I1: {dihhpoi[s] | dehhpoi[s] com}prou+na o {Riobó} | <0.279>
I2: {A Illa} {no-èra da} xente da Illa ‖ <0.028>
I1: {ese} ‖ <0.538> ê o que tèn | a 'stòria má[i][s] ghrande ê Riobó ‖ <1.390>
SILENCIO <1.106>
I2: è des{pois | déno+ll' +à: outros} ‖
I1: {pèro foi un} me# | <0.046> [d]e[s]poi[s] foi | u[n] mêdico foi | xa digho | pèro A Illa | <0.434> (INH) quedou+ll' òn fillo | a Didio | que +s' aforcou na Illa ‖ <0.579> (INH) cando foi do Movimiènto | aforcou{+s' è:lí} ‖ <0.563>
I2: {afor}cou+se na I{lla} ‖
I1: {non sa[be][s]?} ‖ <1.058> è: 'sa ê a 'stòria | a 'stòria mái[s] ghrand' ê Riobó | <0.467> foi o qu' +a comprou è tal ‖ <1.323> è de[s]pois A Illa pasou ô | <0.691> ô Ramo de Ghèrra è ‖ <0.573> tal | è do Estado | <0.477> (INH) pèro comprou+na Riobó | è de[s]pois ‖ <0.500> [d]è[s]pois co# | <0.336> pasou a | <0.093> a | <0.471> ô Ramo de Ghèrra ‖ <1.147> pèro a 'stòria mái[s] ghrande | ê a de Riobó ‖
SILENCIO <1.370>
I2: è despois o [R]amo de Ghèrra è | <0.232> [d]è[s]pois a ghèrra sa# | co# | sacáno+ll+a outros ‖ <1.010> despois A Illa foi outros ‖
MUTISMO <1.138>
I1: ou.e: | <0.864>
I2: foi | foi {outro} | <0.139>
I1: {dou+ll' +ô} fillo | {a Didio | {<apelación> èh}} ‖ <0.082>
I2: foi o que | {o que bu# | o} que bus{cou quèn-+a} ‖ <0.421>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {è | è ‖ <0.370> diña dou[s]} fi{llos è:} ‖
I2: {èr' a:} xente da Illa a | a | a | <0.219> a | a qu' èra d' alí ‖
MUTISMO <0.639>
I1: non sábehh? ‖ <0.988>
SILENCIO <0.811>
I2: non sabe[s]? ‖ %
I1: non +te oio ‖ <0.428>
PAUSA <0.424>
I2: {[...]} ‖
I1: {èran dou[s] fillo[s] | èr' Älixio | èran} dous | pèro un ‖ <0.850> (INH) [es]taba 'nfermo è | morreu èlí ‖ <2.363>
SILENCIO <0.572>
I2: un aforcou+se ‖
SILENCIO <0.884>
I1: o Èlixio ‖ <1.523> casou+s' en Buènos Aires | por poder | cunha italïana ‖ <2.435> è dispois | <0.446> ele vên | èla quedou alá | vên è | foi cando +s' aforcou ‖ <1.208> estallou {o Movimiènto | qu' el | èran masóns } | ou non sei | <0.306>
I2: {è | è | èla non +lle vên | non sabes?} ‖
I1: è aforcou+se ‖
SILENCIO <1.797>
I2: ê: 'sí ‖
PAUSA <0.409>
I1: è dispoi[s] ‖
SILENCIO <0.982>
E: è usté | en que traballaba antes? ‖
PAUSA<0.047>
I1: {<apelación> è:h?} ‖
PAUSA <0.124>
E: en que traballaba usté antes | {cando 'staba} na Illa! ‖
I1: {antes?} ‖
PAUSA <0.038>
I1: na tèrra! ‖
PAUSA <0.253>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: na tèrra ‖
PAUSA <0.131>
I1: na tèrra è no mar.e ‖
PAUSA <0.234>
I2: na tèrra è no mar ‖
PAUSA <0.135>
I1: èlí o | èlí o | a vida qu' habí' alí | <0.143> èra | a | <0.104> millor á tèrra | non? ‖ <1.015> (INH) è despoi-lo mar | tiñamo[s] | os cártox que tiña | èran do mar | ô pulpo | <0.139> nar dòrnas ‖ <1.338> nar dòrnas | qu' èran pequenas ‖ <0.506> (INH) è: 'lí | ô que +s' andaba | o òfisio da Illa ‖ <1.060> (INH) èr' ô: pulpo | <0.299> á mañá | despois á tarde viñan pá | <0.220> a | <0.073> pá tèrra ‖ %
I2: prá tèrra | <0.080> ár veighas ‖
PAUSA <0.067>
I1: no mer de marso | labrába+s' a tèrra ‖ <0.897> xa non podía ir ô mar | como | dou[s] ou trer méser no ano | porqu' había moita tèrra | <0.470> había quèn tiña | a corenta ferrados è a sincuènta ‖
PAUSA <0.485>
E: cuarenta ferrados! ‖ %
I1: si: | è nôs tiñamos trinta | è: 'ramos inda | <0.158> dor do medio ‖ <0.623> (INH) è häbía quèn tiña | menos ‖ <1.933> (INH) pèro: ‖ <1.045> (INH) decurába+s' en marso | no mer de marso encurába+se | <0.188> a tèrra ‖ <0.690> (INH) è: 'n abril sembrába+se | si | o millo ‖ <0.734> en abril | o primeiro d' abril empesab' a: sembrar ‖ <0.857> sabe[s]? | <0.384> si ‖ <2.672> è a collè+lo | <0.149> en setièmbre | <0.365> o primeiro de setièmbre | xa +se collí' alí o millo ‖ <1.534> è ghardába+se xa ‖ <0.979> (INH) si | pèro a fuèrça | èr' os cartos | tiña que | había qu' ir ô mar | cada día ‖
SILENCIO <1.981>
E: è: 'n que +se khardaba? ‖
PAUSA <0.132>
I1: labraba: | <0.466> marso ‖ <1.256> (INH) xa casi ni: 'b' ô mar | si: 'b' alghún | alghún día iba | <0.483> había que ghanar | que daquèl' había ‖ <0.904> (INH) cando foi da ghèrra había capó# | <0.134> había qu' estar por: capón ‖ <0.781>
MUTISMO <0.781>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: {están a botar [...] Santiagho} ‖
I1: {por libreta | <0.129> non sabes? | <0.342> daquèla} ía rasionado por libreta | había qu' ir á rasión | <0.236> víña+s' aquí a Bueu ‖ <1.196> parése+me qu' èra no foro ese que tiñan antes aquí | na Banda do Río | èquí na | Pescadoira ‖ <0.584> èí ê onde tiñan o èconomato | <0.151> è nô[s] tiñamo[s] que vir.e | <0.359> (INH) rasionados èí a | <0.171> ô èconomato ‖ <0.710> è había que ghanar pa saca-lo èconomato | se non quèn [...] a comer? ‖ %
I2: <risas> ‖
MUTISMO <0.090>
I1: pèro máis.e: | na tèrra ‖ <0.780> a tèrra è o mar | ê o qu' habí' àlí | <0.323> è a pexcar | moito moito peix[e] ‖ <1.168> si a | pescar á liña | {<apelación> èh} ‖
SILENCIO <0.517>
E: á liña? ‖
PAUSA <0.061>
I1: è de[s]poi[s] xa | ultimamente | xa +se meteu | metémo+nos en barco[s] xa ‖ <1.303> en barco[s] | non sabe[s]? | <0.208> bárcor de còrenta cuarta[s] | de trint' è oito ‖ <0.630> (INH) fixêmor barquiño[s] | <0.281> è ibamos ô tra[s]mallo ‖ <0.727> (INH) cheghabamo[s] hast' À Ghuardia | {<apelación> èh!} ‖
SILENCIO <0.899>
E: at' A Ghuarda ‖
PAUSA <0.079>
I1: á Ghuardia è: | <0.343> (INH) è cheghabamos a: | a Finistèrre ‖ <1.081> a Finistèrre | xa fun eu na dòrna pequena | <0.109> a voghar.e ‖ <1.118> fu:n ‖ <0.683> ôhh perséber | fun por dúar veses ‖ <0.989> (INH) unha ver na dòrna pequena | outra tiñamos unha ghrande | de quinse cuartas tamên | non? | <0.410> (INH) xa podía or viaxes | qu' ántex non había motórer è# | na Illa na mái[s] qu' èra[n] dòrnas ‖ <1.236> esa[s] ghrandes èran pa vir a | ô vias[e] | a moer | o millo ‖ <0.630> alí víña+s' a moer | de oito en oito días ‖ <0.852> pèro a# | <0.464> alí cosía+se ‖ <0.830> no forno: ‖ <0.657> p' òito días | pan ‖ <1.004> levaba trint' è tantos quilos a moer pa comer.e ‖ <1.073> (INH) è de[s]poir levaba | se cadra vinte pôs animálehh | comían tant' os animálehh coma nôs | {<apelación> èh} | <0.450> (INH) pèro mataba

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

dous pòrcos ‖ <0.503> (INH) è nôs tiñamos | <0.385> (INH) catro bois | catro | <0.416> aghora | á primeira | <0.329> (INH) aghora metémo+nos | x' a: vaca[s] xa | <0.258> ultimamente ‖ <0.511> daban mái[s] ghanansa | sacábar+lle cría è leite | non? ‖ <0.854> (INH) pèro xa: tarde ‖ <0.700> (INH) è tiñamo[s] 'sta sinco vacas | tiñamos | <0.382> na | na casa ‖ <1.006> (INH) [en]tende[s]? ‖ <2.122> è: façían labransa cor bois | ighual | pèro | mair daban ghanansia | <0.425> sabe[s]? ‖ <1.000> (INH) pèro xa +nor metemos ôr barco[s] xa: ‖ <0.918> a tèrra traballába+s' ighual | {<apelación> èh!} | <0.435> ata que se vên pa Bueu | traballába+se sèmpre ‖ <1.054> pèro es' èran máis | <0.290> na# | <0.239> traba# | dehhpois ar mullère[s] xa iban | traballaban tamên | {<apelación> èh!} ‖

SILENCIO <2.858>

E: que {fasían ar mullères?} ‖

I1: {cor barco[s] xa iba}mos | á Ghuardia ou | <0.343> (INH) ademai[s] | ou | cando foi do lonkeirón | ibamos a ‖ <0.500> (INH) á Barbansa | è a Corrubedo | ô | ô | <0.197> (INH) á navalla | <0.480> había moita | {<apelación> èh!} ‖ <2.210> (INH) cando empesámox a ‖ <0.604> (INH) ô | á | <0.079> á | á navalla | a | en | ibe# ‖ <0.621> (INH) iban por | <0.065> por.ö | unidades | contabamos | por unidades ‖ <0.889> (INH) cada unidá | pòden ser coma sèn pesetas ‖ <0.795> collía: | <0.234> (INH) se cadra | a sè# | o | sèt' o: 'itosèntos | ou mil dou[s]sèntos | ou: ‖ <1.321> (INH) è:: | vendïamos así | ô[s] compradórehh que viñan d' aquí | da parte de Vigho ‖ <0.772> (INH) si ‖ <0.646> o[s] compradórer viñan d' aquí | da parte de Vigho | todos ‖ <3.205> (INH) èra | foi | a vida foi | moi escrava | {<apelación> èh} ‖ <1.641> (INH) porqu' había: | non tiña mêdico | nin tiña cura ‖ <1.432> nin tiña: | maè[s]tro á primeira | dispois ‖ <0.705> cando eu xa 'mpesei | empesou | un maèstro | cando empesei eu x' a ir á 'scuèla ‖ <0.872> (INH) pèro mêdico no-había ‖ <1.028> nin cura ‖ <2.562> (INH) cura: | iba d' aquí | Beluso | <0.189> perque tiñamos a: freghesía 'n Beluso ‖ <1.742> (INH) tiña que vir.e | <0.354> a bautiçar | á ighlesia | a Beluso ‖ <0.606> nar dòrnas | á primeira | <0.384> (INH) ahora x' había barco[s] | non? ‖ <0.505> pèro á primeira tiña que vir nar dòrnas | <0.211> a voghar | ou en vèlas | s' había vento | en vèla ‖ <1.904> è a casar | tamên a Beluso ‖ <4.377> è nunca o cura | nunca houb' òn cura

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

na Illa | porque: | <0.233> non +lle daba | <0.210> non +lle daba | o suèldo | non +lle ‖ <1.082> (INH) houbo èlí | [es]tuvo èlí un | que [es]tuv' un maèstro de música | que +lle chaman Cambeiro ‖ <0.895> (INH) tamên tuvo | complicado na ghèrra | {<apelación> èh} ‖ <1.119> si | o qu' èra: | èra da 'squerda direita | el ‖ <0.952> (INH) marchou | anduvo escapado | salvou+se nun | nunha chèminê dunha casa ‖ <0.840> si: ‖ <1.731> ah | è de[s]poi[s] un irmán èra cura ‖ <1.365> pèr' o irmán | non puido façer nada | <0.277> marchou | de[s]poir marchou pa Ribeira ‖ <0.738> o irmán alí ‖ <0.568> (INH) pèro ese inda [es]tuvo na Illa | pèro ‖ <0.568> cobraban pouco ‖ <0.557> dában+lle pouco | <0.315> pouco suèldo ‖ <2.624> (INH) inda botou tempo | pèro cando foi do movimiènto | de[s]poir marchou ‖ <0.978> <chasquido> | marchou co irmán | pa Ribeira | pèr' o irmán tuvo qu' escapar | que: | matában+o ‖ <0.524> si: ‖ <5.525> a hістòria da Illa ê ghrande | moi escrava | meu fillo ‖

SILENCIO <1.236>

E: è ahh mullères | en que traballaban? ‖

PAUSA <0.118>

I1: {<apelación> è:h?} ‖

PAUSA <0.029>

E: en que traballaban | ar mullères? ‖

PAUSA <0.129>

I1: quèn!? ‖

PAUSA <0.236>

E: ahh mullères

SILENCIO <1.472>

I1: eu traballaba na tèrra | è mais no mar! ‖

PAUSA <0.348>

E: ahh mullères | mullères ‖ %

I1: a[s] mullère[s] ighual ‖

PAUSA <0.309>

E: tamên no mar? ‖

PAUSA <0.365>

I1: no mar tam# iba ôs persébex ‖ <0.808> (INH) ôr perçebes ar mullères | ao pulpo non | <0.089> pèro ‖ <0.972> (INH) ô preçebe iba ‖ <0.725> è á gharça | que +lle chaman a gharfa ás | <0.458> (INH) ésax

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| <0.110> ésax | ar do mar as álghar de | <0.410> (INH) a# | nôs chamámo[s]+lle marullo | <0.095> porque co# | <0.222> (INH) compraron alí ‖ <1.158> (INH) comprában+o moito | disqu' èra pár medisina[s] | ou non sei | <0.286> entende[s]? | <0.382> marullo | do bo | <0.449> (INH) compraban | è ib' a: mullèr | <0.267> traí' a dòrna carghada sèmpre | {<apelación> èh} ‖ <0.745> andabamos ô marullo | pèro tèn moito temporal | o temporal | è carghaba na dòrna | <0.152> metido a çèn | è a çènto | è dou[s]sèntos ‖ <1.355> viñan | <0.410> (INH) viñan | no no | no último | no mar.e ‖ <1.014> (INH) è ar mullères andaban alí | tamên | a iso ‖ <0.730> ô: presebe | andaban | moito ‖ <0.674> alghunhas | alghunhas! ‖ <2.488> è de[s]pois á tèrra | ar mullère[s] na tèrra | ê a que traba# | quedaba | porqu' ò: 'm' iba pô mar.e ‖ <1.220> non sendo a labrar | que tiña que labra-lo hòme | hai mullère[s] que labraba[n] tamên | {<apelación> èh!} ‖ <0.716> pè:ro: | <0.140> labraba | á compaña | o hòme ‖ <1.292> o hòm' èr' ò que tiña que labrar.e | è a mullèr.e ‖ <1.894> tamên ‖ <2.264> pèro tra# | èra traballo | èra 'scravo ‖

MUTISMO <3.983>

I2: S:antiagho non +s' acaba máix | {<apelación> èh!} ‖

MUTISMO <2.253>

E: è que fèstas había? ‖

PAUSA <0.298>

I1: {<apelación> è:h?} ‖

PAUSA <0.056>

E: que fèstas había | na Illa? ‖

PAUSA <0.455>

I1: eu non +lle oio ‖

SILENCIO <0.742>

I2: que fèstas había na Illa!? | habí' a: fèsta d' aghos{to} ‖

I1: {{<apelación> èh?}} ‖

PAUSA <0.477>

I2: que fèstas había na Illa!? ‖

PAUSA <0.073>

I1: fèstas?! ‖

PAUSA <0.085>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: si: ‖
PAUSA <0.045>
I1: a prinsipal ê San Ghoaquín | <0.368> es' èra patrón ‖ <1.200> è que | vamos | alí ê a qu' había de: ‖ <0.830> (INH) amais a fè# | è de[s]poi[s] xa fixèron unha fèsta do[s] mosos ‖ <0.647> dor moços | <0.216> pedían | è fasían fèsta ‖ <0.553> (INH) com' àquí [...] | ou èsí | non? ‖ <0.756> pa iso èr' òr mosos ‖ <0.652> pidían | è façían unha fèsta | ahá? | <0.175> (INH) a maior fèsta qu' èra | èr' o | èra Ghoaquín | <0.307> San Ghoaquín ‖
PAUSA <0.201>
I2: San Ghoa{quín | si} ‖ <0.073>
I1: {es' èr' a fèsta} ‖ <0.107>
MUTISMO <0.073>
I2: {èr' à: fèsta} ‖ <0.169>
I1: {ha# | había que ir} ‖
MUTISMO <0.169>
I2: {a fèsta da Illa} | èra San Ghoaquín ‖
I1: {catro día[s] de fèsta} ‖
MUTISMO <0.146>
I1: San Ghoaquín è mais a Virxen dor Milaghros | ou iso ‖
PAUSA <0.376>
E: dor Milakhros? ‖
PAUSA <0.427>
I1: si | pèro ‖ <0.730> (INH) èra toda xunta | <0.328> [...] díar de fèsta | ou cua# | catro día[s] ‖ <1.598> (INH) èr' ò: | quinçe d' aghosto ‖ <1.222> (INH) pèr' ò: quinse de aghosto ‖ <1.286> nunca foi | porque tiña que vi-lo cura de Beluso a desi-la mis' alí | qu' èlí no-había cura ‖ <0.986> (INH) è com' o quinse | o quins' en Beluso | <0.114> è o quinse | ê a fèsta 'n Beluso tamên | qu' ê a patrona 'n Beluso ‖ <1.089> (INH) había qu' ir | ô dominko sighiènte ‖ <1.276> (INH) non sabe[s]? | <0.146> tiña que | hab# | qu' ir ‖ <0.548> o quinçe ô | ô | <0.168> ô pasar o quinçe | o primeiro dominko | èr' alí a fèsta ‖ <0.725> entende[s]? ‖ <0.623> si | porque no-había cura ‖ <0.752> (INH) è tiña que vi-lo cura | alí a desir a misa ‖ <0.615> <risas> <0.811> si: ‖ <1.093> pèro èr' a fèsta qu' habí' alí ‖ <0.565> (INH) ahor' òr día[s] santo[s] ghardában+se | máis c' àquí ‖ <0.922> si: ‖ <0.540> or día[s]

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

santo[s] ghardában+se máis c' àquí ‖ <0.601> (INH) ahora fèsta | así fèsta | había esa | <0.379> (INH) amai[s] da dor mosos ‖ <1.331> (INH) traía[n]+s' òrquesta[s] boas alí ‖ <1.419> (INH) èr' unha comisión | fasía+s' ònha comisión | non sabe[s]? ‖ <1.541> (INH) eu | tocou+me móitar veses | porque queda | n' aldea ond' eu | <0.582> (INH) poucos hòmes valían | pa iso | è: 'u daquela inda serví' a:lgho ‖ <1.545> è case | case tódo-los anos [...] ‖ <1.843> è traían boar orquestas ‖
SILENCIO <4.552>
E: è despois no: | nas fèstas como | <0.146> o San Khuan? ‖
SILENCIO <0.691>
I1: San Ghuan | èquí xa non +se gharda ‖ <1.896> è alí non | èlí 'n San Ghuan | <0.290> ghardába+se | pèro non moito ‖ <0.545> alí as outras ghardába+se | San Pedro ghardába+se | <0.377> (INH) o | o | tódo-lor día[s] santo[s] | a Semana Santa | toda <0.714> (INH) móitor día[s] santos! ‖
PAUSA <0.213>
E: pèro como +se fasía? ‖
PAUSA <0.376>
I1: {<apelación> èh?} ‖ %
E: como èra? ‖
SILENCIO <0.522>
I1: no: | non: | máis que | fasían na casa | non | non tiñ' ònde ir.e ‖ <0.648> (INH) había: | <0.346> ib' ò: | se cadra | ô baile a: | <0.446> a | ond' est' aghora a tièndа | ond' están as tièndas ahora | <0.292> alí había baile ‖ <0.582> (INH) pèro de pandèreta | non sabe[s]? ‖ <0.728> è iba+s' èlí | <risas> ‖ <0.545> {alí ese | es' hèbía baile} sèmpre ‖
SILENCIO <0.545>
I2: {èlí èr' à: fèsta} ‖ <0.854> alí èr' a: fèsta ‖
PAUSA <0.062>
I1: èr' a pandäreta ‖
PAUSA <0.455>
E: è non +se roubaban os portales? ‖
PAUSA <0.129>
I1: {<apelación> èh?} ‖ %
E: {os por#} ‖
I2: {non} | non ‖ <1.040> (INH)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <1.028>
I1: {{<apelación> èh?}} ‖
I2: {èí} de roubar com' a:quí | non ‖
SILENCIO <1.292>
E: è lògho como +se fasía? | non: ‖ como? ‖
PAUSA <0.056>
I2: iso Carnaválex | os Carnaválex ‖
PAUSA <0.342>
I1: è nos Carnaváles.e tamên | è | <0.376> (INH) pèro antes por.e | había véçes qu' encarghabas unha fèst' èsí | è íba+se buscar un tocador | eu teñ' ido buscar | <0.439> (INH) [a]cordións | <0.281> viña un [a]cor{dión sòlo | non} sabe[s]? ‖ <0.590> (INH)
I2: {si:} ‖
I1: façer fèst' a:lí ‖ <1.174> alghún día santo deses | ou or Carnavales ou óutror día[s] santo[s] ‖ <0.618> vámox ‖ <1.169> eu | teño traído así a ghrupos è un.e: | <0.349> è fasían {fèxta} ‖
I2: {Portono}vo | è 'n Noalla | è d' èí | non sabes? | <0.202> porqu' èran | a fa# | {a fa}milia {de Noalla} | <0.247>
I1: {ou} ‖ {eu pa} ‖
PAUSA <0.247>
I2: {è viñan | viñan á Illa} ‖
I1: {è cando | è cand' había unha voda ta}mên | viñ' òn tocador.e ‖ <0.162> tamên +se fasía fèsta ‖ <2.832> èr' à:sí | no-había {<risas> máis} ‖ <1.269> aghora San Ghoaquín fasía+se boa fèsta | es' ê bo ‖ <0.691> música: | unha ghaita boa ‖ <1.724> (INH) façía+se ‖
SILENCIO <1.522>
E: è nas vodas? | <0.382> as vodas | <0.259>
PAUSA <0.259>
I1: {{<apelación> èh?}} ‖
E: {como è}ran? | <0.140> ar vodas? ‖
SILENCIO <0.557>
I1: quèn? | ah! ‖
PAUSA <0.141>
E: as vodas ‖
SILENCIO <0.578>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: ar vodas? ‖
PAUSA <0.304>
E: como èran? ‖ %
I1: alí | na casa | todas | fasían+se na casa ‖ <1.000> si: ‖ <0.933>
385 na casa | è '[s]pois | na casa | xuntar tod' os irmán[s] á casa ‖ <3.416>
(INH) matában+se moito[s] bichos | <0.270> unha cabra ou un ‖
SILENCIO <0.584>
I2: nar {vodas fasían na cas' a comida} ‖
I1: {ou | ou | ou cor#} | cordèros | ou ‖
390 SILENCIO <0.680>
I2: fasían a | a comida na casa | non sabe[s]? ‖
PAUSA <0.135>
I1: fasían | ar vodas èran na casa todas ‖ <0.664> (INH) è matába+se
| alí matába+se | nôs matábamos serdos | èran or millórer de: ‖ <0.815>
395 do a[y]untamiento de | Bueu ‖ <0.859> non había por aquí 'n Bueu |
serdos com' or da Illa | non ‖
SILENCIO <0.731>
E: èran khrandes? ‖
SILENCIO <0.927>
400 I1: ma# | matában+se na casa | a dous | a dous.e | cad' a:no ‖
PAUSA <0.298>
I2: o[s] çerdos ‖
PAUSA <0.320>
I1: pèro èran | <0.410> de dous è tre[s]sentos quilos | {<apelación>
405 èh!} | èran pòrcos | {<apelación> èh!} ‖
SILENCIO <2.286>
I2: si ‖ %
I1: èquí houb' un ‖ <0.500> (INH) que viñan a peçar èquí | foi un |
<0.034> que chamaban Xan d' Ambián | <0.190> è un daqueles |
410 <0.422> (INH) amais do de Rochiña | aquí 'n Bueu | <0.269> foron o
mellor pòrcos | <0.135> da provinçia de Pontevèdra ‖ <1.494> x' há:
'nos | {<apelación> èh!} ‖ <1.258> (INH) pèro había moitos | <0.062>
pòrcos | nôs matabamos | tamên coma nôs | moitos! ‖ <1.400> (INH)
pôrcor na Illa | matában+se | moitos ‖ <0.837> (INH) tamên comían |
415 comían máis ca nôs | {<apelación> èh!} ‖
I2: <risas> ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.613>
I1: escollían un | un hornio de | cun hornio ô día | collía+se | <0.207> catr' hornios ou dèr de millo | <risas> ‖ <1.129> (INH) è case non cheghabä | <0.478> {<pausa sonora> e} c# | comían máis
{ca nôs} ‖
I2: {èran os} | èra[n] os | os pòrcos ‖
SILENCIO <0.866>
I1: tod' ò qu' había que moer | todo | había que moer a | <0.489> (INH) a | a | <0.096> na dòrna | á tèrra | a Bueu è mais a Portonovo | máis a Portonovo | qu' àquí ê mái[s] serco ‖
PAUSA <0.180>
E: ê mái[s] serco ‖
SILENCIO <0.831>
I1: na dòrna ‖ <1.646> pèro | aghantába+se moito temporal no mar.e ‖
SILENCIO <1.618>
E: íba+se no invèrno | tamên? ‖
PAUSA <0.118>
I1: {<apelación> èh?} ‖
PAUSA <0.056>
E: íba+se no invèrno | tamên? ‖
PAUSA <0.089>
I1: no invèrno! | como que nò? ‖
SILENCIO <0.573>
E: inda qu' hubèra mal tempo? ‖
SILENCIO <0.691>
I1: è cando non +se podía: | había mòs ‖ <1.416> coademollo ‖ <0.590> non sei se sábehh como ê ‖ <0.511> (INH) cadamullo | <0.243> unha mò | com' à que tèn | <0.067> èra | coma eses muíño[s] | non sabe[s]? | <0.315> pèro de[s]poi[s] tiñan un: ‖ <0.888> (INH) un que chaman portigho arriba | <0.242> è cun ca# | cun cadamullo | dous cadamullos ‖ <0.623> è | è un hòm# | a tirar ‖ <0.787> (INH) è a tirar ‖ <1.651> (INH) {ai} | tèn sid' oito días a moer | á mò ‖
E: {è | è} ‖
SILENCIO <1.231>
I1: <risas> ‖ %

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: pèro como funsionaban? ‖
PAUSA <0.253>
I1: {<apelación> èh?} ‖ %
E: como funsionaban? ‖
PAUSA <0.140>
I1: ca | ê ca man! ‖
PAUSA <0.264>
E: coa man? ‖
PAUSA <0.084>
I1: è lògho?! ‖
PAUSA <0.382>
E: dándo+lle vòltas? ‖
SILENCIO <0.550>
I1: à man depènde: | non | a vòlta[s] non | <0.157> había que tèr un cadamullo qu' èra | <0.336> de empesar | a: 'xitar a man | <0.096> un | un p# | un pau | <0.095> chamábanll' o cadamollo ‖
SILENCIO <0.848>
E: caramullo ‖
PAUSA <0.163>
I1: cadamollo ‖
PAUSA <0.102>
E: caldamollo ‖
PAUSA <0.056>
I1: cadamullo | <0.171> èra tan ghrande ‖ <1.723> èsí | è antre dous | <0.045> è: tèn movido hasta tres ‖ <1.218> na mèsma.e | na mò non ê parvo! ‖ <0.550> (INH) tiñ' ò: | <risas> ‖ <1.012> (INH) non sei como +lle chamaba ‖ <0.927> (INH) poir levaba amais com' unh' ankarella | <0.332> aghora empataban ‖ <0.685> (INH) è di[s]poi[s] mov' o: | <0.057> o po[s]tigho ese | <0.062> a mò iba 'mpatada èí | è andaba 'nçima do: | <0.411> è rodaba ençima dele ‖ <0.528> non sabe[s]? | <0.112> do portigho ese | un postigho ‖ <0.680> (INH) è rodaba a mò ‖ <1.113> nada ‖ <1.781> (INH) è tiña pa baixa+la | porque levaba | <0.387> (INH) levaba abaixo unha tèca pa baixa+la è 'rghe+la | <0.326> levaba com' ònha palanca ‖ <1.034> è pa | pô | pa ‖ <1.314> (INH) cando iba | se cadra moi viv' a fariña | baixába[s]+lle | <0.213> è cando ‖ <0.640> (INH) c# | <0.382> peghaba por | tocaba na pèdra |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.248> subía | metía[s]+ll' unha fura por baixo á | <0.455> á palanca | <0.169> è subí' a: mò pa riba ‖ <0.646> {<apelación> èh!} ‖
PAUSA <0.107>
E: pa faser mái[s] ghordo ‖
SILENCIO <0.646>
I1: iba mái[s] ghordo | pèro ‖ <1.073> para comer non valía | por èghemplo | <0.090> onde moíar moitos ê pô[s] serdo[s] | non? | pô[s] serdos ‖ <0.775> (INH) èr' ighual | anque fora trillada èra ighual | <0.450> (INH) pèro pa comer non | que non: ‖ <0.528> èra moi vivo ‖ <1.023> (INH) è:# | è:# | èr' unha 'scravitú! ‖ <0.563> (INH) ai | o cadamollo | á mò | [...] ‖ <0.686> (INH) cadamullo | buèn' hò ‖ <1.224> (INH) pèro tèñen moído á nòsa mò | a nòsa | aghora | <0.089> viviamos acá | na punta do Sentulo 'n todo | ô nòrte ‖ <0.702> (INH) tèñen vido | que tiñamos unha mò boa | <0.449> aí tèñen vir moído | <0.134> a còrenta quilos | alí | de millo | {<apelación> èh} | <0.119> si: ‖ <1.926> (INH) cuarenta quilos | tèñen vir | a sa# | sacos ô lombo ‖ <2.730>
MUTISMO <2.309>
I2: ai | {madre} ‖
I1: {ante[s]} había moitas | mòs ‖ <2.213> ô final ‖ <1.107> è cando había mal tempo | había que moer ‖ <3.809> (INH) pä: | <0.421> faser | <0.141> [...] | <0.246> pa coller | fas# | fasí+ò | <0.180> unha bola na ‖ <1.163> chamába+se | lareira na | na cosiña ‖ <0.628> [en]tende[s]? | <0.304> è nôs | <0.192> tiñamos [...] | <0.185> è esa[s] èran pèdra[s] | <0.214> pèdra[s] ghrande[s] | ind' +as | ind' +as haberá hox[e] ‖ <1.017> na cuçiña | pèro dunha pèdra ghrande | coma ‖ <0.505> coma do vertedeiro | alá | á cosiña ‖ <1.184> [en]tendes? ‖ <1.731> è alí | qu# | quèntaba bèn | è dehhpó[i][s] botabámo+l' a:í | <0.090> è había quèntar | {<apelación> èh} | <0.376> è o forno? | <0.326> o forno á leña | que non | non ê com' aquí ás ‖ <0.836> (INH) cando +se fasía no forno | o furno había+o que quèntar ‖ <0.746> (INH) pèro con leña ‖ <0.731> è | è no invèrno? | no invèrno | <0.191> non +se miraban a[s] casa[s] do fume ‖
PAUSA <0.286>
I2: {<risas>} ‖
I1: {<risas>} ‖
SILENCIO <1.669>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: <risas> ‖
PAUSA <0.208>
I1: [...] | <0.107> <risas> ‖
PAUSA <0.191>
I2: {<risas>} ‖
I1: [es]taba | {<risas> [es]tab' a leña verde è} ‖ <0.551> è non quènta! ‖ <0.814> è | a leña ê verde | è non quènta ‖ <0.366> {<risas> ensendía:} ‖ <0.595> a | <0.315> (INH) d' a: vida que nôs | <0.353> alí onde [es]tabamo[s] | había 'strepeiro ‖
SILENCIO <0.585>
E: estripeiro? ‖
PAUSA <0.102>
I1: estrepeiro | un | <0.141> unha cana del ‖ <0.651> (INH) que chaman estrepeiro | {non sabes? | coma | com' un sa}lgheiro: | <0.141>
I2: {un pê d' estripeiro} ‖
PAUSA <0.124>
I1: {non ê? | com' òn salgheiro} ‖
I2: {tiñan: | tiñan coma} | coma | coma: cabo de leghóns ‖
PAUSA <0.079>
I1: pèro había{+os} | <0.056>
I2: {nox} | <0.056> {na [...]} ‖
I1: {d' estrepe# | o[s] 's}tripeiros | <0.169> ese | arde | <0.477> ese si ‖ <1.175> ese tèn | pèr' ô | ô | ô quèntar si | ese quènta ‖ <1.274> botába[s]+ll' un ‖ <1.929> un par d' e[s]tirpeiras ou dous | è xa quènta | no medio | <0.399> (INH) pèro | ca leña!? ‖ <1.101> a leña | no v[e]rán si | qu' está seca | <0.067> è arde | a leña ghorda | desa ‖ <0.837> (INH) toxo ghordo {<risas> è arde} ‖ <0.790> (INH) {<risas> arden bèn} ‖ <0.921> {<risas> no invèrno è | è è | di[s]pois èr' ò dilema ‖ <risas> ‖
SILENCIO <2.749>
E: è no monte qu' había? ‖
PAUSA <0.118>
I1: {<apelación> èh?} ‖ %
E: que había no monte | qu' iban buscar ô monte? ‖
PAUSA <0.343>
I1: onde? | <0.152> ai! ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.079>
E: ô monte | qu' iban buscar? ‖
PAUSA <0.494>
I1: ô monte? ‖ <1.722> no monte: | <0.315> había | <0.329> esa leña | esa leña | <0.430> (INH) v# | vou+ch' a contar ‖ <0.612> había que façer abono pa | pa tod' à tèrra | nôs tiñamos trinta ferrados de tèrra | qu' había quèn tiña vinte | dèx | <0.072> è había quèn tiña còrenta ou | sincuènta ‖ <1.976> (INH) è tiña que faser el | <0.363> de toxo ‖ <0.511> o: | o abono ‖ <0.663> entende[s]? ‖ <0.832> è s' habí' ò ghol# | iba ô | á plaia ô | ô ghòlpe pa botar+ll+o porque | <0.297> ê millor abono | se non | <0.424> (INH) abono curtía | pèro | èra pau ‖ <1.134> (INH) entonse[s] xa tiña os que | os | chamában+ll' os quinteiros ‖ <1.191> {quinteiro[s]} ‖
SILENCIO <1.191>
E: {os que?} | os? ‖
PAUSA <0.309>
I1: quinteiros ‖ <0.065> %
E: {quinteiros} ‖
I1: {os quinteiro[s]} ‖ <0.629> pèro na casa | <0.382> aghora | n' asera da casa | vamo[s] ‖ <0.677> (INH) èquí 'stá 'mpedreada | ou | <0.315> ou embaldosada | <0.276> èlí èra | <0.497> (INH) èr' ò quinteiro | <0.480> ent# | na pòrta da casa | non sabe[s]? | <0.463> (INH) na pòrta | [es]tá do lado da casa | tod' ô largo ‖ <1.653> (INH) inda má# | inda mái[s] largho cá: casa | porque tiñamos | <0.217> (INH) a casa | è a corte peghad' á: casa | <0.331> (INH) è o quinteiro | èra mái[s] largho ‖ <0.879> (INH) cheghaba | coma d' èquí á 'quèla casa ‖ <1.278> (INH) è: 'bía+o que faser pa tod' a tèrra | è | è | <0.159> hasta vinte cárror de | <0.444> de | de bois | <0.301> vinte carros de toxo | qu' había cortea+lo[s] ‖ <1.910> è a leña | a leña xa +se deixaba pa | èsí pa | <0.182> pa arder | pa coçer è pa ‖ <0.826> sabe[s]? | <0.303> pa ésex | <0.491> (INH) para que medrä máix ‖ <1.104> (INH) porqu' o toxo pa | pa | pa | pa +lle meter ô forno non vale ‖ <0.722> (INH) se non.e: | <0.121> {<risas> èra pior ca | ca sen nada!} ‖ <1.259> (INH) è: 's' èra pä 'strar.e | <0.185> è mair bô# | è mair bô[s] animales | <0.157> qu' o[s] animales fasían moito abono | tamên | {<apelación> èh!} ‖ <0.714> catro bois.e | <0.076> inda fan abono ‖ <0.761> (INH) pèro: | <0.284>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

había qu' ir ô monte | ô tuxo ‖ <2.000> (INH) a cortar.e | <0.064> non | non | <0.121> non ‖ <0.621> (INH) x' había que pre# | pèro tiña que cortar.e ‖ <1.074> (INH) aghora aí no mer de xa# | x' aghora 'ste mes | no mer de frebeiro è marso tiña que corta+lo ‖ <0.592> (INH) porqu' ô vir marso è abril | xa non podía ir ô monte | tiña que traballar tèrra ‖ <0.730> (INH) o toxo había+o que corta+lo | <0.343> (INH) è de[s]poi[s] trae+lo ‖ <0.908> tiña | xa | <0.377> m: | quinse día[s] ou èsí | pa trae-lo tuxo è: iso | <0.314> p' àcarrexar ‖ <1.317> pèro tiña que cortar todo | tiña qu' ir todo-lor días ô monte a cortar.e | <0.222> tard' è mañán ‖ <1.508> (INH) a: | a façer abono | ai | a | pa vinte carros | ou vint' è tantos carros de toxo ‖ <1.232> (INH) porqu' había faser pa esa tèrra! ‖ <1.045> (INH) è lò | tiña unha êpoca tamên pa ir cortar no toxo ‖

SILENCIO <1.219>

E: è con que +se cortaba? ‖

SILENCIO <1.381>

I1: o | o toxo mái[s] | mái[s] c' äixada | a[s]: 'ixada[s] son | coma leghón[s] | pèro máis ancha | sabe[s] como son | aixada[s] | <0.442> (INH) è: '[s]pois fousíñor de monte ‖ <1.172> (INH) son | fousíñor mái[s] ghrande[s] ca este | ind' +ò teño aí | un de monte ‖ <0.715> (INH) esa leña | x' +a: tiña co fousiño | c' a:ixada tamên | pèro: | <0.286> a 'ixada non fai nada ‖ <1.427> (INH) fousiño ‖ <1.592> (INH) pèro: | c' a:ixada | o toxo ‖ <0.655> è tóxohh un pouquiño mái[s] ghrande[s] | vai xa co | <0.220> o fousiño corta | qu' inda a: | que inda a: | <0.483> avansa mái[s] | non? | <0.140> c' a: 'ixada ‖ <1.070> (INH) pèr' ô ser me# ‖ <0.882> malo | <0.379> tèn que a 'ixada | porque no-aproveita ‖ <1.990> (INH) èr' unha hістòria | èra ‖

SILENCIO <3.220>

E: è despois no mar? | <0.343> no mar? ‖ <0.562> usté que | en qu' andaba | en dòrna? ‖

PAUSA <0.107>

I1: en dòrna!! | <0.306> (INH) dòrna de oito cuártar de quilla! ‖

SILENCIO <0.551>

E: oito cuartos de quilla? ‖

PAUSA <0.051>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: oito cuártar de quilla | <0.040> tería unha | d' erlòra de | <0.318> (INH) catro metros è medio | tería | <0.289> o | o total d' erlòra | de | non sabe[s]? ‖ <3.498> (INH) è 'hhpoi[s] xa iba |
{èr' ò | è# | èr' ò barco qu' había} | <0.234>
I2: {ti non +t' ibas afeitar?} ‖
I1: èr' ò barco qu' había de mutor.e | pa ir a | a | a moer | a tèrra! ‖ %
I2: se non +te ibas afeitar.e? ‖
PAUSA <0.416>
I1: {<apelación> èh?} ‖
PAUSA<0.254>
I2: non +te ibas afeitar? ‖ %
I1: vou+m' afeitar aghora ‖
PAUSA <0.021>
I2: a::h! ‖
MUTISMO <1.218>
E: è que artes | usaban? ‖ <1.503> {artes} ‖
SILENCIO <1.503>
I1: {a} | á: liña ‖
PAUSA <0.130>
E: á liña ‖ %
I1: á: liña | todo á: liña ‖ <0.572> (INH) hasta que viñèn' or barcos ‖ <1.282> de[s]pois ô met# | ô meter+s' en barcos ‖ <0.825> (INH) è ô meter+s' en barcos ‖ <1.355> tal | <0.349> foi ca na# | navalla | a xent' èlí | xa | medrou moito | non? ‖ <0.728> (INH) ghanou moito carto | se o mar non tèn a navalla è á: 'meixa | foi onde fixèron máis carto[s] ‖ <0.952> (INH) ô tramallo moito | pèro èr' unha vida moi escrava ‖ <1.446> (INH) pèro: | amair non ghanábar nada | non ghanaba[s] porque | <0.384> (INH) había pèrda | perdía moito è: ‖ <1.620> (INH) pèro á navalla si | pèro di[s]pois ‖ <1.166> hóubo+se faser.e | de | <0.425> de | <0.108> de vir pa | pa Bueu | porque: n' ha# | n' hai puèrto alí | <0.188> ind' hor[e] non hai puèrto ‖ <2.067> (INH) porqu' alí si ‖ <0.515> (INH) èlí hai puèrto | ese | <0.181> s' hai un | nòrtada xa: | <0.056> ê un | puèrto que hai | po-lo nòrte | <0.091> po-lo sur todo èra pèdra | ho# | hos[e] non sei com' estará | pèro ‖ <0.524> (INH) po-lo sur nada ‖ <0.609> (INH) levánta+s' un pouco mar | è hai qu' excapar.e ‖ <0.665> ai | teñ' escapad' á unha da mañán | è ár dòçe da noite | èlí de | <0.261> da Illa ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<1.500> <risas> nor barcos | {<apelación> èh!} ‖ <1.144> è | <0.213> è non ser capás de saltar a bordo do barco | co co | co temporal! ‖
<2.143> <risas> moitos non saltaron | quedano | moitos en tèrra | pèro: ‖ <1.196> (INH) había que vir pa Bueu | cun ou dous que +s' apañen bèn | xa +te pòde[s] 'scapar | è a {xente veu en} tèrra ‖ <0.722> (INH)
I2: {mi madre!} ‖
I1: non +se paraba alí | tuvo ‖ <0.515> èscachab' òr barcos | rompían todo ‖ <0.745> è o porto ê malo | è despois houbo qu' escapar da Illa | tod' o mundo ‖ <0.881> (INH) por iso ‖ <0.644> ô ter o barco ‖ <1.275> non quería | moito temporal tèn+s' aghantado | bah! ‖
SILENCIO <2.084>
E: quèn fasía os barcos antes? ‖ %
I1: {<apelación> èh?} ‖
PAUSA <0.077>
E: quèn fasía os barcos? ‖
SILENCIO <0.799>
I1: non +lle digho? | iban a ‖ <0.740> (INH) á: 'meixa | <0.019> á navalla ‖ %
E: pèro quèn-+os fasía? ‖ %
I2: quèn-+os fasía? | fasía+os ‖ %
I1: quèn-+os fasía? ‖ <0.401> un ca[r]pinteiro en Porto# | nôs fasiamos en Portonovo ‖ %
I2: Portonovo ‖
PAUSA <0.093>
E: Portonovo ‖
PAUSA <0.221>
I1: Portonovo | <0.049> hai quèn tèn | había:: | {dous} ou tre[s] | pèro ‖ <0.515>
I2: {si:} ‖
I1: de c# | de carpinteiro de barco[s] | de barco[s] había dous ‖ <0.993> (INH) qu' había Señor Fransisco | chamaban Fransisco | èra un | foi dor mellores que tèn | que houbo: ‖ <0.738> ä mais outro primo | fasían dous ‖
SILENCIO <1.302>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: en Portonovo è{ran or millores} ‖ <0.737>
{èran carpinteiros} ‖
I1: {[d]e[s]pois había mái[s]} | lighatos è
{iso | pèro bar}cos èran eses ‖
SILENCIO<1.376>
I2: èran ox carpintéirox ‖
PAUSA <0.423>
E: è non viñan aquí a Bueu | a fase+los? | <0.322> á de Purro? ‖ %
I1: tamên | è fixèno | aquí fixèno poucos | <0.182> xa: è saliron malos ‖
SILENCIO <1.159>
E: non le# | non {fasían coma | non fasían | non +se fasían co}m' à:lá ‖
I1: {houb' alghún bo | pèro: | fixènon} ‖
PAUSA <0.194>
I1: a de Purro fas# | inda fixèno alghún barco | bo ‖ <0.593> Purrö ‖ <0.786> (INH) è Marín fixo tamên alghún | pèro malos ‖ <0.830> (INH) fixo un bo | <0.097>
PAUSA <0.097>
I2: {o Marín que fixo?} ‖
I1: {o primeiro que fixo} foi o de Antón ‖ <1.280> o que chamaban "Dous cuñado[s]" que fixo | <0.388> o difunto de Antón | cand' andaba: | <0.368> [...] | á pesca á Illa | de[s]poihh ‖ <0.941>
{de[s]poi[s] fixo} ‖ <0.546>
PAUSA <0.240>
I2: cando andaban {á Illa ô:} ‖
MUTISMO <0.546>
I1: non mideu bèn è {fíx+o:} out[r]o | <0.318>
I2: {si:} ‖
I1: o "Mar de Òns" ‖ <0.658> malísimo | façía moit' àghua | <0.204> non non | non: | non valía ‖ <1.503> (INH) barco com' ò de Fransisco non había | por aquí | pa este bar# | <0.177> pa e# | pa ese tipo de barcos | {<apelación> èh!} ‖ <0.560> (INH) porque pa ghrandes había qu' ir pa: ‖ <1.697> (INH) a ghrandes | hai aquí 'n | Purro fasía bárcor ghrandes | tamên ‖ <0.605> çi | Purro façía ‖ <1.155> (INH) pèro: | había qu' ir alá | ô nòrte | ô dor barcos ‖ <1.659> (INH)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.659>
I2: {è dòrnas} ‖ <0.528>
I1: {dòrna[s] tamên} | en {dòrnas:} ‖
I2: {na de Marín} tamên fixèno alghunha ‖
SILENCIO <0.578>
I1: Marín fixo dous | è non fixo | è ô | ô difunto de Ton' o de Rubén | <0.183> è iban ô fondo | ese día | <0.279> (INH) o único barco que +se fixo è bo | èí ‖ <1.715> (INH) Purro | o Purrö fix' alghún barco {bo} ‖
I2: {si | si} | <0.078> Purro | si ‖
PAUSA <0.376>
I1: fixo | inda: | <0.284> fixo o de Xoanucho | este de | que [es]t' alá na Plaia de Beluso ‖ <1.221> (INH) x' +ò: | vendeu+no aghora | aghora ven# | case vendeno tód' or barco[s] | or bor vendéno+se | <0.394> (INH) meténo+se a planeadòras | non sábehh? ‖ <0.572> (INH) è or bárcor vendéno+se ‖ <0.582> (INH) pèro tiñ' un barco bo èí | <0.249> es' èra o Purrö | <0.494> Purro fasía bo[s] barcos ‖
SILENCIO <1.744>
E: o que máis había | èran dòrnas | non? ‖
PAUSA <0.175>
I1: {<apelación> èh?} ‖ %
E: o que máis había | èran dòrnas ‖
SILENCIO <0.728>
I1: na Illa? ‖
SILENCIO <0.992>
I2: dòrnas {traían+as de Carreira} ‖
I1: {è | antes ha#} | todo èran dòrnas | de un ma# | no-había {barcos} ‖
I2: {dòrnas} que# | traían+as de Carreira ‖
PAUSA <0.431>
E: è no-había khamèlas | nin había: | non? ‖
SILENCIO <0.597>
I1: todo èra barcos ‖ <2.565> (INH) pois alghunha ghamèla | cando foi do barco | ter unha ghamèla | pèro a ghamèla non | pa: | a dòrna | <0.161> porque a | o a | a ghamèla non +s' aghanta ‖ <1.628> (INH)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

vai+se | deix' ò[s] remos è xa | xa voa ‖ <0.547> (INH) pèro a dòrn' aghanta | porqu' a dòrna moito calado | non sabehh? | <0.418> è aghánta+se ‖ <0.866> aghanta: ‖ <0.537> (INH) aghanta con | cunha man | aghanta ‖ <0.603> (INH) a dòrna | anque vente | pèro a ghamèla | marcha ‖ <1.589> a ghamèla ê boa | pô barco ê boa | porque | hai qu' andar a bota+la | a a bordo è pa | <0.082> pa iso èra boa ‖ <1.271> (INH) pè::ro con tal de traballar.e | nada ‖

SILENCIO<0.511>

E: è o polbeiro? | <0.356> o {polbei#} |
I1: {que?} ‖

E: o polbeiro | o bote polbeiro | no-ê bo? ‖

SILENCIO <0.923>

I1: polbeira[s] | xa èr' ar dòrnas ‖

SILENCIO <0.698>

E: èran dòrnas? ‖

SILENCIO <1.424>

I1: pèro pô tra[s]mallo | pô pòlbo non sirve | <0.202> {(risas) èh} ‖ <1.164> pèro èran dòrnas | antes todo èran dòrnas | aquí todo èran dòrnas ‖ <1.570> (INH) èquí | <0.049> na Illa | è 'n todo Castiñeiras ‖ <0.881> (INH) dinde | dind' Aghiño | hasta Ribeira | todo èran dòrnas | <0.458> alí ê ond' è:r' a madre dèlas ‖ <0.640> (INH) è nôs ibamos alá | a comprar è a faser+se alá | nòvas ‖ <0.552> (INH) eu alí fixen dúar nòvas | dúar veses ‖ <1.550> (INH) è alá èr' a ma# | è ar vèlas todas alá | <0.340> aquí no-había quèn fixèr' ònha vèla ‖

PAUSA <0.275>

E: canto custaban | <0.116>

PAUSA <0.237>

I1: {{<apelación> èh?}} ‖
E: {faser unha?} ‖

PAUSA <0.159>

E: canto custaba faser unha? ‖ %

I1: ar dòrnas á primeira: | <0.276> vou+ll' a disir ‖ <0.668> (INH) a | a dòrna boa p' ardora | custaba còrent' è sinco pesos ‖

SILENCIO <1.163>

E: cuarent' è sinco pesos? ‖

PAUSA <0.163>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: cuarent' è sinco pesos | {<apelación> èh!} ‖ <1.158> todo | vèla è dòrna ‖ <1.330> è lò! ‖
PAUSA <0.212>
E: iso canto será ahora? ‖
SILENCIO <0.783>
I1: aghora pasa de sèn! ‖ <0.810> pa:sa! ‖ <0.644> (INH) xa sòl' +o valer' a vèla sòla! ‖ <2.595> (INH) fixèmos unha | a dòrna ghrande nòsa | que tiñamos unha compañía | pèro di[s]poi[s] fixèmo-la compañía ‖ <0.750> (INH) è fono faser unha | à 'Ghiño | arrib' a: Carreira ‖ <2.089> (INH) cand' ò carpinteiro | bo | ese | <0.485> Don Radán xa ê bo carpinteiro ‖ <2.135> (INH) è valeu sènto dès pesos | <0.216> a ghrande ‖ <2.504> de de | <0.159> de quinse cuartas ‖ <1.051> si hò! | èra pa vir a tèrra! ‖ <1.891> sento dès pesos | {<apelación> èh!} ‖ <3.251> (INH) è a vèla | a vèla non sei canto valería | pèro | <0.245> (INH) vèla èran còrenta ou sincuènta metros | èra | de vèla! ‖ <1.570> si: ‖ <0.539> (INH) unha pequena | <0.188> de vèla levaba: | <0.139> a marca de vèla èra trese varas è media | catorse varas ‖ <0.603> (INH) catorse xa pa unha dòrna xa de oito cuartas | {<apelación> èh!} ‖ <1.536> pèro: | o tamaño de vèl' èra: ‖ <0.585> de polbeira son tres' è medio ‖ <1.154> trese varas è media ‖ <0.866> èra 'n vara[s] | varas coma metros pèro | <0.222> èlí èran | por várar non sabe[s]? ‖ <3.086> è: 'sí | a ghrande: | <0.490> levaría sincuènta varas | ou sasenta varas de vèla | a[s] ghrandes ‖ <4.108> <risas> è sènto | sènto dès pesos | {<apelación> èh} ‖ <2.096> valería | <0.264> valía un millón! ‖ <2.007> a dòrna de quinse cuartas ‖ <1.301> è valeu o barco | cando fixêmo-lo barco ‖ <1.293> è | <0.471> èra | èramos catro barcos | <0.195> a faser Fransisco | <0.070> catro xuntos ‖ <1.162> (INH) è tódor de trint' è oito cuartas ‖ <0.515> entende[s]? ‖ <1.014> (INH) è o nòso como: | a quilla sobrou | èran trint' è nòve [...] | è deixei+ll+o | de trint' è nòve | a nòsa de trint' è nòve ‖ <0.808> (INH) è había outro | qu' está 'n Cankas | que +lle chaman O Carneiro | tamên da Illa | <0.413> (INH) cuarenta cuartas ‖ <0.992> (INH) a dúas cuartas p# | <0.062> a: dúas cuartas por.e | <0.100> a dúar mil por cuarta ‖ <1.377>
SILENCIO <0.629>
E: dúas mil por cuarta ‖ %

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: a dúar mil peseta[s] por cuarta ‖ <1.243> (INH) trint' è oito cuartas ‖ <1.116> èran cato# ‖ <1.159> trint' è oito cuartas | cua# | por dúas | canta[s] son? ‖
PAUSA <0.418>
E: sètent' è seis ‖
SILENCIO <1.346>
I1: poir nôs trint' è nò# | trint' è nòve cuartas ‖ <0.875> trint' è nòve cuartas ‖ <0.947> (INH) a dúas mil.e ‖
SILENCIO <0.653>
E: sètent' {è oito} ‖
I1: {setin}t' è oito | non? ‖ %
E: sètent' è oito ‖
SILENCIO <1.370>
I1: mira | iso | <0.409> O Carneiro pasou a còrenta | van por detrar de nôs ‖ <0.764> (INH) ê de cuarenta cuartas | pèro hai+no de | sèn | xa pasou a sèn ‖ <1.394> (INH) nôs trint' è oito ‖ <2.534> (INH) trint' è oito | è or de trint' è oi# | or de | <0.427> (INH) de trint' è oito cuartas | trint' è seix ‖ <1.764> fixèmo+lo todo[s] xunto[s] | pèro a nôs ghustou+no[s] ‖ <1.144> (INH) un è motor a Paçô | daquela todo èr' a Paçô ‖ <0.976> na[s] Robadoiras | todo èr' a Pasô ‖ <0.885> (INH) pèro mor# | motórer moi pesados | porqu' èran de fèrro ‖ <0.769> èra[n] moi pesádox ‖ <0.837> {<resignación> fuf} ‖ <1.553> (INH) è fúmo+ll+o ancarghar aquí tamên ‖ <0.759> è dába+me daquela | <0.385> (INH) a: | a 'ncarghar è mais vint' è sinco o mismo | <0.448> vint' è sinco mil pesetas inda +lle dèmos ‖ <2.135> (INH) si | è | custou+me | o motor | <0.269> o | o barco | <0.192> trint' è oito ‖ <1.509> lixto | {<apelación> èh!} ‖ <0.923> no mar.e | trint' è oito | po-lo motor.e! ‖ <3.937> è trint' è oito | <0.212> trint' è oito mil.e ‖ <3.654> vale | vale mái[s] unha ghamèla hor[e] valerá sèn mil | ou máis! ‖
SILENCIO <4.313>
E: è cando viñèron p' acá | pa Bueu? ‖
PAUSA <0.327>
I1: {<apelación> èh?} ‖ %
E: cando viñèron pa Bueu? ‖
SILENCIO <0.806>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: non +me dou cuènta do barco | <0.091> pèro había ser.e: ‖ <1.014> porque: ‖ <1.626> eu | fu+m' ens# | ensaminei+m' eu en Vigho ‖ <0.539> (INH) o sasent' è | o ano sasent' è seis | ou èsí ‖ <0.775> (INH) è ô mar tuven oito anos que dihhpoi[s] | <0.053> fixêmo-la compañía tamên | <0.073> è 'u non quixen ‖ <1.538> (INH) è x' aquí | <0.024> tiñámo-lo barc' aquí! ‖ <0.918> è sería o ano sincuènt' è tantos | o ano: | <0.250> sincuènt' è oito | ou sèse# ‖ <0.779> (INH) sería ‖
MUTISMO <1.553>
I2: ê noite | {<apelación> èh!} ‖
MUTISMO <0.606>
I1: pr' à:quí | digho eu | <0.130> sèsent' è oito ‖ <0.956> creo que fúi xa no sèsent' è seis | [e]saminei+m' e:u ‖ <1.043> (INH) inda: | <0.379> cando cheghei èquí xa eu ‖ <0.544> (INH) había xa cosècha d' ameixa ‖ <0.606> (INH) è o barco xa marchou pa | <0.130> pa Cánkax | <0.384> (INH) è ibamo[s] | ibamos pescar a Vigho ‖ <1.678>
MUTISMO <1.287>
I2: a ver ‖ %
I1: è nôs quedamos en fechar o barco en Bueu ‖ <1.467> è tuvèron qu' ir por tèrra ‖ <0.577> a Cánkax | <0.418> quedei en a despachar o barc' èquí 'n Bueu | <0.322> [es]tab' o: | o Diegho inda: | <0.317> (INH) morreu tamên èquí ‖ <0.827> (INH) contramèstre ‖ <5.143> è por iso +che digho eu o sèsent' è oito ‖ <1.357> o barco | <0.292> foi o barco ‖ <1.135> quedei oito anos con el ‖ <1.331> è nô[s] sa estabamo[s] en Bueu cando | cando ‖ <2.462> (INH) sèsent' è oito! | <4.985> ai sería máis | debía ser | sería' ò sèsent' è tantos | <0.380> pr' àquí! ‖
SILENCIO <4.033>
E: è como foi o cambio? ‖
PAUSA <0.096>
I1: {<apelación> èh?} ‖ %
E: como foi o cambio de vir da Illa pa Bueu? ‖
PAUSA <0.265>
I1: pó-lor barcos! ‖
PAUSA <0.134>
E: {nò | pèro co# | como not#} |
I1: {nôr non | no | no | no} ‖
E: como notou o cambio usté? ‖ %

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {<apelación> èh?} ‖
PAUSA <0.053>
E: como notou o cambio? ‖
SILENCIO <0.844>
I1: o cambio? ‖ <0.660> (INH) hòme | èlí a vida máis cara èra | non? | pèro: ‖
PAUSA <0.115>
I2: pèro estába+se millor.e ‖
PAUSA <0.138>
I1: vivía+se bèn! ‖
SILENCIO <1.753>
E: aquí? ‖
PAUSA <0.347>
I1: è: 'lí vivía+se bèn tamên | {<apelación> èh!} | <0.134> había que traballar | èr' a vida exclava | non? | pèro: ‖
PAUSA <0.149>
I2: pèro no-había comparança! ‖
SILENCIO <1.776>
I1: había quèn | alí había quèn pasou moita falta | {<apelación> èh!} ‖ <0.864> {<risas> claro} | <0.492> hòme daquela tamên hai quèn pasano fame | <0.119> fame | tamên | pasano ‖
PAUSA <0.082>
I2: non vaias comparar ‖
PAUSA <0.373>
I1: pèr' alí había+o tamên | bah | houbo misèria alí tamên ‖
PAUSA <0.421>
I2: buèno ‖
SILENCIO <1.862>
I1: pèro: | <0.108> porque como non tiñan tèrra | tiñan que pasar fame! ‖ <3.183> è había unha: | se cadra un | <0.348> (INH) o | o | se había ‖ <0.652> (INH) houb' òn ano ‖ <0.586> qu' inda +se ghanaba cartos ‖ <1.407> (INH) è: iba+s' ô | ô ô | a comprar millo | è è | n' +o había | que foi cando foi o tèma da requisa | è: 'staban | <0.303> eses carabinèros que non +che deixaban pasar.e ‖ <0.526> (INH) porqu' habí' aí | ibas arrib' á: 'ldea | è comprabas millo ‖ <0.560> (INH) pèr' ô topa-lo camión | sacában+ch+o ‖ <1.574> sacában+ch+o! ‖ <2.060> è

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

móitos.e | claro | íban.e | è n' +o había.e | è è | claro | tiñan que pasar fame! ‖ <3.299> aghora | o que tiña pan.e | <0.179> èr' a vida 'scrava | pèro vivíar bèn | <0.067> comíar bèn ‖ <2.146> (INH) è aghora xa | alghún xa | tiñas alghún carto | porque ‖ <1.142> (INH) porque á pirmeira | o ghando qu' había | <0.358> vou+lle disir | se cando foi de Riobó ‖ <1.096> (INH) o ghando todo è# | èra do | <0.168> do amo da Illa | de Riobó è dese[s] | non sabe[s]? ‖ <3.616> <risas> (INH) è había que pagha-la renda ‖ <0.895> había:: | <0.108> había que paghar unha renda | na Illa había que paghar unha renda | estando na Illa | {<apelación> èh!} ‖ <0.705> si: ‖

PAUSA <0.399>

E: canto pakhaban? ‖

SILENCIO <0.702>

I1: ô mehh paghába+lle | <0.306> dès pesétax! ‖ <1.594> (INH) è | è tiña que salir do ghando! ‖ <2.541> (INH) aghora vinte | paghába+se vinte mil | xa | xa | vinte mil ‖ <1.567> (INH) tiña que salir do ghando! | que | doutro sitio non viña! ‖ <3.586> (INH) èquí tèn vido á Illa | è: 'mbargha-lo ghando | <0.407> (INH) Riobó a 'mbarghar+ll' o ghando á xente | porque moita xente meteu+s' ô ghando è ‖ <0.803> (INH) è | è viñèno: ‖ <0.675> a | o[s] rendistas ‖ <0.534> (INH) è: 'mbarghan+o | <0.239> bah ‖ <1.500> (INH) ô que +lle viñèno que +lle [a]pañaba ghando: ‖ <0.506> (INH) de seu | paghába+lle ‖ <1.157> è:: | è houbo ghando ta# | había qu' escapar | o que tiña ghando | <0.231> (INH) escapar ô aghachado è: ‖ <0.699> (INH) {<risas> non sabe[s]?} | <0.440> (INH) a vida foi unha història ‖ <1.758> había xunt' à:lí | o: Ghuardia Sivil un dí' a:lí | muchacho ‖ <2.872> (INH) pèro | daquela ‖ <3.732> A Illa foi moito! ‖

SILENCIO <4.391>

E: usté 'n que ano naseu? ‖

PAUSA <0.399>

I1: {<apelación> èh?} ‖ %

E: en que ano naseu? ‖

PAUSA <0.496>

I1: eu? | <0.261> o ano quinse! ‖

PAUSA <0.246>

E: o ano quinse ‖ <0.622> è lòkho viveu a Khèrra | non? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.340>

I1: [a]pañei+na 'n boca! ‖ <2.889> (INH) ese: | <0.089> porque | eu fun ô servisio | sabe[s]? ‖ <0.676> (INH) è [a]pañou+me | porqu' antes sortïába+se ‖ <0.936> o serviçio hab# | había | sac# | <0.272> (INH) ante[s] sortiában+se | había sorteo[s] | por quintas ‖ <1.383> (INH) è:: | <0.045> caí' a: bôla | se cadra ‖ <0.537> aseghún +me [a]pañara | hòstia! | è ä min [a]pañou+me ‖ <0.657> (INH) eu nasín | eu estou | apuntado èquí | seir de maio | <0.392> èquí ‖ <1.052> (INH) pèro nasín en abril o: | <0.082> nasín o dèsaoito d' abril | na Illa | eu nasín na Illa | pèro estou aquí no | <0.478> (INH) è: 'hhtou no carné identidá | <0.087> o oito de ghúnio! ‖ <1.355> <risas> | pèro estou eu no | <0.217> no [a][y]untamièntо estou o seir de maio ‖ <0.728> si: ‖ <1.339> è:: ‖ <1.243> è | è | è ca# | cando foi de que +m' apuntei ‖ <1.990> xa non sei qu' ib' à desir.e ‖ <0.559> äh | da ghèrra! ‖ <1.295> (INH) è cando a quinta | [a]pañoume è fun | <0.160> fun | tuven o número tres! ‖ <1.213> (INH) è cheghando a Ferrol | quedei de número un | porqu' o un puxo ausensias | è outro vên por inútil ‖ <0.665> (INH) quedei eu no rancho no número un! | <0.437> en Ferrol ‖ <1.771> (INH) è de[s]poir vin | <0.384> vin pa Vigho | vin pá ETEA ‖ <1.873> trúio+m' un | un cura aquel antes | qu' había | que chamaban Don Anselmo | trúio+me | malísimo tamên ‖ <1.589> (INH) è trúio+me p' aí pa ETEA | [es]tuven aí | <0.478> ano è medio cum# | è cumplimos | <0.467> (INH) ô ano è medio | èra pa botar dous anos! ‖ <0.624> (INH) pèro ô estala-la ghèrra | ano è medio è pá casa ‖ <0.743> sabehh? ‖ <1.195> (INH) pa larghar pa riba | <0.189> pô frente | <0.079> {<risas> porque:} ‖ <1.458> mandaron | vires pa: ‖ <0.951> p' alá | porque no-había | había qu' ir pa riba ‖ <0.814> (INH) è inda botei un ano na casa ‖ <0.642> de cumplir | {<apelación> èh} ‖ <0.885> è marchei o sète de ghunio pa | pa | pa riba ‖ <0.745> pa o frente ‖ <1.302> si: ‖

PAUSA <0.164>

E: è onde combateu? ‖

PAUSA <0.291>

I1: {<apelación> èh?} ‖ %

E: onde? | onde foi? ‖

SILENCIO <0.862>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: ònde fomos? | <0.452> (INH) fomos a: | a Saraghosa | toda en Saraghosa ‖ <0.575> (INH) case todo foi en Saraghosa porque | Saraghosa ‖ <0.541> (INH) êr' unha brècha qu' estaba metid' a:dentro ‖ <1.417> que se | se non salen copaban àlí a | a | a millónr de | de | de soldados que quedaban èlí ‖ <0.634> (INH) è: 'sa brècha | meteu+na dentro ‖ <1.343> (INH) a ver se copábamos a Madrí ‖ <0.515> pa cop# | pa copar a Madrí | non sabes? ‖ <1.079> (INH) è Madrí había+o intentado | pèro non foi capás ‖ <0.985> (INH) pèro nôs metemo+nos adentro ‖ <0.664> è aghantamor+lle | <0.264> moito | moito mal aghantamos | pèro aghantamos | {<apelación> èh!} | <0.496> (INH) pèro aghantamos alí mècha | {<apelación> èh!} ‖ <2.302> (INH) pèro se +nos còpan èlí | pois.e: quedamos copados | porqu' èr' òn | <0.343> un puèsto que non: ‖ <0.855> (INH) qu' estaba | [es]taba nun | no terreno deles | do[s] roghos! ‖ <0.989> (INH) è tomámo+lo ‖ <0.997> (INH) sabes? | nôs | cando fun eu xa 'staba tomado | pèro: ‖ <0.508> (INH) fomos pr' a:í | porque foi cando atacano que | <0.268> (INH) se non | se non fómor nô[s] | pois tomában+o outra | tomá:ban+o! ‖ <0.631> (INH) porque no-había fuèrsa! ‖ <1.101> (INH) houb' òn faro èlí que +lle chamaban Albarsin.e | <0.362> alí mata# | morrènon miles è miles | {<apelación> èh!} ‖ <1.138> (INH) pa | pa | p' àcá de Saraghosa | <0.373> (INH) cheghano á Val d' Escalèra è xa prendeu a Saraghosa | alí foi un | <0.171> (INH) foi onde disparámor nôs ‖ <0.627> Val d' Escalèra ‖

MUTISMO <0.459>

I2: ei! ‖

MUTISMO <0.205>

I1: viña de [Al]barrasín | qu' estaba | <0.419> (INH) non sei a cantos quilómetros d' èlí ‖

MUTISMO <0.388>

I2: a ver a: 'fei{tar+te qu' ê noite!} ‖

I1: {se non chegh' a pê da falanghe} | a falanghe comían+a | {<apelación> èh!} ‖ <1.221>

MUTISMO <0.926>

I2: que ê {noite:!} ‖

I1: {a falanghe:} ‖ <0.575> eses traghában+a | {<apelación> èh} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.221>
I2: òes+me!? ‖
SILENCIO <1.074>
I1: pèro nôs èlí parámo+nos ‖ <1.115> [...] [es]tuvêmor moi mal | <0.485> [es]tuvêmor mal | pèro aghantamos ‖
PAUSA <0.131>
I2: <risas> ‖
MUTISMO <0.350>
I1: viñèno de refuèrso | dúar veses | unha ves viñèno mòro[s] | <0.358> (INH) è | è | è levabamo[s] da casa | inda levamos algho | <0.365> (INH) no moural | è levaba alghunha comida | <0.261> (INH) leva# | leva+nos todo ‖
PAUSA <0.060>
I2: <risas> ‖ %
I1: {<risas> deixa+no[s] sen lume | lovano} ‖ %
I2: ala pa co{mer} |
I1: {è no} ‖ %
I2: al' a:: 'feitar+te! ‖ %
I1: o mòro ê moi ladrón | hò! ‖ <1.474> {deixa+nos en cuèro[s] | levano todo} ‖ <1.165>
I2: {aquilo aca# | aquilo acabou+çe} ‖
I1: porque de[s]poir do combate | de[s]poir marchano ‖ <0.732>
MUTISMO <0.508>
I2: {aquilo acabou+çe | acabou+çe | acabou+çe} ‖
MUTISMO <0.377>
I1: {viñèno cuando +nos atacano | è mais viñèno pa} | <0.429> p' àxudar a | a | a dèfender ‖ <0.743> (INH) pèro acabou | marchou o combate è marchano | pèro marchano con tod' ò resto ‖ <risas> ‖
SILENCIO <0.616>
I2: cla:ro ‖
SILENCIO <1.004>
I1: è outra ves vên a leghión ‖ <1.202> tamên | atacába+nos alí | atacába+nos moito ‖ <0.992> (INH) vên a leghión | pèro a leghion.e ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.806> non | fasía máis baixas ca Diòs | porque +te mandaba ‖ <1.544> (INH) por tod' ô direito | así fora un parapete ‖
PAUSA <0.220>
I2: <risas> ‖ %
PAUSA <0.097>
I1: boh ‖ a mitá e[s]tán borracho[s] | <0.082> a leghión | a mitá ê borrachos | todos | {<apelacion> èh!} ‖ <0.698> (INH) xa lovaban | xa que +che digho | levaban anque sea na man ‖ <1.078> (INH) aí son coma nôs | son coma nôs | qu' eu xa [es]tuven na leghión è comín | na leghión ‖ <1.320> (INH) moita[s] veses que | cando foi que non | <0.242> (INH) non topamos batallón | collín o permiso ‖ <1.053> (INH) è [...] | son coma nôs! | <0.149> pèro hai+nor moi borrachos | {<apelación> èh} ‖ <1.421> Diòs! ‖ <1.974> (INH) è: fasían pelea | è hai alghún | <0.056> pèro alghún caía tamên | {<apelación> èh!} ‖ <1.836> (INH) alghún mánda+te subir ô parapeto | ô parapeto pèro | <0.268> com' había: | habí' avansadíllax ‖ <0.691> [es]tab' a:quí | se cadra | unh' avansadilla coma d' aquí alá ‖ <1.587> a | a | al' â casa esa | esa cas' alá ‖ <0.666> (INH) d' avansadillas pa | escúchax ‖ <0.896> è apañas un dese[s] | è patéa+lo ‖ <1.242> (INH) è non | non [...] | mái[s] | mái[s] non | <0.239> [...] ‖ <0.518> (INH) è | è patéa+no | porqu' ê: | malo ‖ <5.051> son moitos ‖ <0.724> (INH) è no avanse | cando foi de Cataluña | <0.205> toma# | tomamo[s] Cata# | Barselona sin un tiro! ‖ <1.712> (INH) levabamos | <0.138> catorse días | lovamo[s] ‖ <0.500> (INH) do Ebro a Cataluña | {<apelación> èh} | que houbo que pasa-lo Ebro | {<apelación> èh} ‖ <1.101> (INH) è O Ebro: | pasámo+lo ‖ <2.219> pasamos | fómor mirar.e | <0.048> voluntarios | <0.041> empesaron | è a min tocou+me tamên | <0.254> tocou+me | pidimos | fun eu voluntario ‖ <1.022> (INH) è non topamo[s] resistensia ‖ <0.571> pô: 'utro día | pasa-las tropa[s] | non sabe[s]? ‖ <1.907> había qu' explorar pa | po# ‖ <0.146> pa pasa-las tropas ô: 'utro día ‖ <0.534> ä: min tocou+me ‖ <2.814> è ô 'utro día pasano | as tropas | as | <0.206> pasano ‖ <1.149> (INH) cheghamos a Tarraghona | cheghamos bèn | pèro Barselona | amigho | houbo ataque ‖ <0.630> (INH) porque avansou a caballèría | moito ‖ <0.717> (INH) non topou resistensia | <0.045> pèro: | <0.246> a caballaría cansou+se ‖ <0.567> (INH) è despois tuvèmos qu' ir nôs | no sitio da caballèría ‖ <0.731> claro ‖ <1.220> (INH) [es]taba 'n descanso

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

‖ <1.418> è no-+a quixo sin atacar a caballèría | que si non | si +se atacara xa 'staba ‖ <2.220> empesano dúar máquinas a | a cantar por atrás | xa voaban | {<apelación> èh} ‖ <0.951> cadrou+lle | dúar máquinas viñan atrar nòsa | <0.212> carallo! | <0.052> cheghamos acá 'baixo | è collían po-lo frente | tira ‖ <0.857> namai[s] | copaban a plaia | nôs ibamos a | no mar | arrent' ô mar ‖ <1.149> si: ‖ <1.123> pr' avansar | as armas | sen correr.e ‖ <0.664> (INH) topano moito[s] parapetos qu' estaban escondidos na plaia | non sabe[s]? | <0.119> moito hòme ‖ <0.933> è tiñan ametralladòras | è tiñan | <0.306> (INH) pèro nada: | <0.430> (INH) entregháno+se | todos ‖ <2.265> ai! | a ghèrra foi largha! ‖ <1.881> pèro ‖

PAUSA <0.396>

E: è que anos tiña daquèla? ‖

PAUSA <0.317>

I1: {<apelación> èh?} ‖ %

E: que anos tiña daquela? ‖

SILENCIO <0.925>

I1: cantos anos? ‖ <0.974> cantos anos botei? ‖

PAUSA <0.227>

E: nò | {tiña | cantos tiña} ‖

I2: {cantos tiñas ti!} ‖ %

I1: eu? | <0.318> fun pá ghèrra | vint' è dous ‖

PAUSA <0.198>

E: vint' è dous ‖

PAUSA <0.399>

I1: è cumplín de vint' è catro ‖ <0.656> vint' è catro è pico | {<apelación> èh!} ‖ <1.423> porqu' a ghèrra botou tres ano[s] | pèro: | <0.254> eu botei un ano na casa | inda ‖ <0.764> mandáno+me pa | <0.135> pa servir | pèro inda | inda | <0.238> (INH) inda [es]tuvèmos un ano na casa | <0.038> dispoir mar# | di[s]poi[s] salín ‖ <1.403> (INH) vint' è catro | ou | botei na ghèrra vinte: | dous anos ‖ <0.836> dous ano[s] è pico | porque fun | <0.444> (INH) nôs saliamos o: ‖ <0.936> quinse de | <0.432> d' aghosto | cumplimos ‖

PAUSA <0.318>

I2: [E] "*lor d' {Araghón | rediês tiè}nen la culpa | de {que la ghèrra d' Es}paña fuèra tan bruta*" ‖ [E]

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {è lò acabou+s' a ghèrra} ‖
{o último par#} ‖
MUTISMO <1.336>
I1: o último {parte de ghèra que se dou en España | foi} o primeiro d' abril.e ‖
I2: {<risas>} ‖
MUTISMO <0.063>
I1: {cando +s' acabou} ‖
I2: aí {vai a miña còpla} ‖
PAUSA <0.433>
I1: èí foi ‖ <0.559> (INH) pèro èínda | porque de[s]poir bota+che tempo | <0.240> empesano a ‖ <0.753> (INH) a despachar quintas | pèro por | <0.082> por quintas | {<apelación> èh} | que non todo: ‖ <1.482>
MUTISMO <0.996>
I2: [E] "*ai | lor d' {Araghón rediês}*" ‖ [E]
I1: {a xente qu' a:}vansaba | coa vighía | móitas.e ‖ <0.641> pateano | non sabe[s]? | fono moito: ‖ <2.701> aínda botei | poir dinde | <0.220> dinde de primeiros d' abril | hast' ò quinse d' aghosto | inda botei ‖ <0.948> (INH) pèro xa +se [...] a ghèrra | o último parte de ghèrra: ‖ <0.857> primeiro d' abril ‖ <0.754> levámor nôs | ibamo[s] | cando ibamos ir a Madrí | <0.123> estabámor na | <0.463> (INH) na provinsia de Ghuadalaghara ‖ <1.078> è [es]tabamo[s] mirando como tomar Madrí ‖ <0.873>
I2: a: 'feitar{+te} ‖ <1.175>
I1: {entende[s]?} ‖ <1.425>
MUTISMO <0.899>
I2: qu' ê noite ‖ %
I1: amais estaba còpado | pèro había | había qu' entrar.e | <0.060> prendéno+ll' unha entrada: | è voano todos ‖ <1.168> (INH) pèro aghora estaba còpado: | <0.302> è | había que ir.e ‖ <1.869> (INH) pèro entreghánon+se ‖ <1.672> nada | cando +se entreghano | <0.306> nôs | <0.429> (INH) apro# | non | quitaban un couso blanco | un pañuèlo | è: 'stabamos alá | en Guadalaghara | alá ‖ <1.873> (INH) x' alá | [...] co Paír Vasco | è a verdá [...] ‖ <1.488> (INH) è: 'ntreghánon+se è: ‖ <1.407> è:: | <0.126> è o primeiro | o último parte de ghèrra | primeiro d' abril ‖ <0.653> ese foi o último parte d' España que +se dou ‖ <2.193> (INH)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

è dehhpoi[s] cumplin.e | en a# | en en: | <0.108> cumplín en ‖ <0.851>
(INH) o quinse d' aghosto ‖ <5.798> è foi unha ghèrra largha ‖ <2.074>
1205 <tose> ‖ <4.157> pois a vida ê así | compañeiro ‖
SILENCIO <1.746>
E: ê así ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 02

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller, 1925 (O Centulo). 85 anos. Percebeira.
INFORMANTE 2: Home, 1960ca.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 22 de xaneiro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 13 de xaneiro 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 2 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 10 minutos e 46 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 10 minutos e 1 segundo.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 28 segundos.

I1: #ulo | ou es{e::} ‖
I2: {espe}re | espere | {que +che poñ' ò chintófano} ‖
I1: {si | espera | x' +ò tèn} o chaval ‖ <0.530> (INH)
SILENCIO <0.530>
I2: {fale} ‖
I1: {o: | è:} | è o defunto do Señorito | <0.620> èr' ò que tiñ' a caça que xa +lle:: xa: | non zábex qu' hai unha caç' alí adentro | dond' está Chècho | ô subir ä 'sa man hai un | un | conoçes | xa +ch+o teño di# | que xa +ch+o dixen ‖
I2: ond' èr' ò colèkhio | máis ou menos | ou que? ‖
SILENCIO <0.600>
I1: nò: | alí no-había colèghio ‖ <0.372> {non sabes?} ‖
I2: {a ikhlesia} ou: que ê aquilo? | <0.086> qu' hai alí {ca#} ‖
I1: {alí} èr' unha la# ou | com' un almaçén | coma | com' hai èí o: | o i[n]stituto | <1.314> (INH) enrib' aí onde o | <0.414> <chasquido> ô vir de subires do muèlle | <0.557> (INH) non sabes qu' hai unha: | hai un: | un [a]queloutro èí? ‖
PAUSA <0.278>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: buèno | con{te} ‖
I1: {ghra}nde | moi ghrande | <1.193> un almaçén moi ghrande | èlí dentro? ‖ <0.950> non na de Chècho ‖
{alá} ‖
PAUSA <0.121>
I2: buèno | {conte} | que iba contar? ‖
PAUSA <0.195>
I1: è 'ntonçes èlí | xa +lle dixen ô chaval | <0.068> qu' iba alghúns pa dentro | pèro non dixen inda que morrèr' ò cura | mira | o o | eçe hòme ‖ <0.150> o ghèfe | <0.545> (INH) è eç' èr' òn çeñorito | <0.138> do defunto do Siñorito | <0.605> qu' èra o: | <0.103> cando foi da ghèrra | <0.283> ese foi | cando {foi da ghèrra} ‖
I2: {pèr' ese} señorito ese que mandaba na Illa ou que? ‖
PAUSA <0.170>
I1: èr' ò ghèfe | o mando | da Illa | èra el ‖ <1.155> o defunto do Siñorito | <0.395> (INH) ese que morreu afoghado | que +se afoghou | ou | <chasquido> afoghado non | <0.435> (INH) morreu | <0.200> matou+se el | <0.570> porque +o iban a matar cando foi da ghèrra ‖ <1.575> ese hòme | <0.378> (INH) cando foi da ghèrra | mira | ese no-+m' acòrdaba | ves? | mira que +che vou a deçir | meu fillo | eu | <0.165> que +che vou a deçir | no-+m' acòrda? | {son moitos anos} ‖
{[...]} ‖
I2: {pèro} usté fale {pa diante que despois xa +o terá} que recortar ou ti{rará o que non +lle interesa ou o que sea} ‖
I1: {buèno} | entónçes.e | cando foi | da ghèrra | <0.490> o defunto do Señorito | o que foi ô [d]estacamento | foi á Illa | <0.383> fono | cantos [d]estacamentos fono á Illa? ‖ <0.560> pss | <0.695> (INH) deses de | destacamentos deses da ghèrra | da ghèrra | <0.478> que demos en [...] | <0.268> (INH) pois mira | è: | xa no-+m' acòrdaba | <0.955> (INH) (EXH) mira | <0.408> (INH) è ese hòme | <1.135> [es]tab' alí | viví' àí | que vivía | que: o fillo | ou: èra unha tía miña | <0.335> (INH) èr' à qu' è:r' a criada | <1.285> èr' à criada da Illa | <0.405> èr' à criada deçe hòme | <0.818> (INH) è ele | na Illa | ou | viñan or de Vigho è todos eses matadores qu' había | <1.085> (INH) fono dour bárcor de ghèrra á illa |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

eu | que no-+m' acòrdaba | mira | <0.615> (INH) aghora | eu | xa no-+m' acòrda moitas couças ‖ <0.728> (INH) è 'ntonces or barcos eses da Illa | <0.505> fixè# | fono: militares è fono dísos.e: | da ghèrra | <0.258> pèro deçes da ghèrra que mataban a xente | èh! ‖ <0.873> è ô pai de Brais | <1.128> (INH) ô pai deçe Brais | ti conôse+lo ‖ <0.280>
{n' +o conòçes} ‖ <0968> (INH)
PAUSA <0.280>
I2: {si | si} ‖
SILENCIO <0.842>
I1: foi+lle un barco ô | ou un boi ô | ô | a | a | <0.298> da pendente abaixo | <0.408> caeu+lle da pendent' abaixo | <0.328> (INH) cos tiro[s] dos hômex ‖ <0.915> (INH) è iba busca-los hômer da Illa | è iba buscá+los.e | <0.368> (INH) pois o[s] soldados iban busca-los hômer da Illa | todos | <0.245> éser militares ‖ <0.410> (INH) è iban a busca-los hômer da Illa pa coller | è 'scapaban pa | pa | <0.137> pa mata+los ou {pa tira+los} ‖
I2: {pa leva+los} ô frente ‖
PAUSA <0.120>
I1: ou pa leva+los pô frente ou pa onde fora | <0.355> non sei pa que +os cullían ‖ <0.595> (INH) è os hòmes agha.n.chában+se todo[s] detrar da Illa ‖ <1.485> (INH) todos aghacháno+se detrar da Illa nor burácor de | da illa ‖ mira | mira | no-+m' acòrdou | xa mira | se no-ê Luís xa no-+m' acòrdaba ‖ <0.938> (INH) è {entónçes.e} ‖
I2: {tèn+me contado} | tèn+me contado tantas ‖
PAUSA <0.070>
I1: ô vir.e | <0.570> cando:: | cando:: | <0.320> os.e | eses hômex: | nos [a]saltaron | <0.408> (INH) nôs andábamos co ghando | eu andaba co ghando no monte | <0.515> (INH) è coma min andaba moita xente | andaba: | moitas | <0.133> andaba ò pai dese Bra# | de Brais | <0.490> (INH) è 'se andaba de pa# | ese xa no-andaba xunto co-nôs | andaba de partido | è nôs andabamos un rabaño deles no | no monte | <0.118> ô baldío | ô baldío | <0.735> pèro:: | <1.310> è cheghan tantos | tantos | è tiros è tiros è tiros | <0.790> (INH) è o ghando | todo marchaba | muchacho ‖ <1.910> (INH) pèro tirar+lle ô | á xente è mais á | a | andar | è tirában+ch' a ti è mais ô ghando è todo ‖ <0.755> (INH) è o ghando

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

marchaba | <0.555> è dihhpois | <0.785> (INH) uns ibamos apor do ghando | <0.260> è 'u onde non topei òn hòme | <0.205> topo un | un hòme | <1.000> è xa +me puñèra coa vara | è erghín a vara pa +lle dar.e | <1.100> è de[s]pois | <0.560> púxo+m' o fuçil ô peito ‖ <2.105> (INH) è 'ntonçes díxen+lle | díxo+m' el | <0.380> díxo+m' el | <0.378> [E] "*¡+me tienes que deçir onde va tu padre!*" [E] ‖ <0.415> mira | xa no-+m' acòrdaba | mira | eu {<risas> púden+ch+o deçir è no-+m' acòrdaba | meu fillo} ‖ <0.765> (INH) è 'ntóncer díxo+m' el | díxo+me:: | <0.915> díxen+ll' eu | <0.360> (INH) "meu pai | eu que sei | qu' eu salín co ghan# | salimos" | claro | hhalimos á mañán co ghan# | co ghando do | da corte | <0.405> (INH) pa ô monte | <0.200> (INH) è non sabiamos pa ond' i:ba | ond' i:ba meu padre è miña nai | <0.438> eu que çei ond' iba meu pai! ‖ el preghuntaba por miña | por meu pai | por miña nai | <0.290> (INH) a miña nai tamên estarí' aghachada porque: | <0.335> (INH) preghuntába+lle por todos è tiñas que | púña+ch' o fuçil ô peito è tiñas que | <0.355> (INH) eu non +lle dixen nada | non +lle dixen: | <0.243> (INH) "eu que çei ond' están?" ‖ <0.390> (INH) è dispois fun ond' outra {<risas> mullèr} | aquela xa morreu | <0.615> (INH) è díxo+lle èla | <0.445> (INH) [E] "*¿onde va tu padre?*" [E] ‖ <1.200> è tamên | è di+lle | "eu non sei onde vai meu pai | que nôr viñèmos co ghando pô monte" ‖ despoi[s] xuntámonos todos | èramos catro | <1.305> (INH) è dixèmo[s]+ll+o | "è onde vai meu:? | non sei | onde van.e | onde van eles" ‖ diçíamos | diçíamos+ll' uns ôs outros ‖ <0.808> (INH) è dixo el | <0.250> [E] "*¡usté saben onde van!* ‖ *¿onde se:?*" [E] | pèro malos | èh! ‖ <0.370> (INH) todos | <0.235> (INH) [E] "*saben onde van | sab' onde van*" [E] ‖ <0.475> (INH) è díxo+lle:: | <0.065> <0.860> <risas> òi | <0.365> (INH) eu.e | eu | <0.305> (INH) no-+m' acòrda | <0.279> eu | aghora | <0.100> dou+me aghora | mira | pèro non +m' acordou | çe non vês ti | non +m' acòrdaba | mira ‖ (INH)

PAUSA <0.270>

I2: è que? | <0.673> <risas> ‖

I1: è 'ntonçes <risas> | <0.420> o ghando | sabes o que foi? ‖ <0.308> (INH) colleu arri# | colleu o | o ghando foi pa riba | è cando estabamo[s] ô outro | pa riba | pá:r veighas | <0.570> (INH) è ar veighas | como tiñan millo | o ghando encheu+çe ‖ <2.453> <risas> ‖

E: <risas> ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: è de[s]pois tuvèmos que paghar+ll' o millo ô: | ôr duèños ‖ <1.169> è eçe hòme non | eçe hòme andab' arrent' ô mar | á pendente | <0.414> è o | è caeu+ll' un boi co | <0.167> cos tiros do | dos outros | <0.040> caeu+ll' un boi ô mar ‖ <0.741> (INH) è dispois tuvênon+ll+o que paghar.e ‖ <1.508> (INH) paghou | aquel hòme | <1.068> (INH) dou parte | <0.347> è tuvêno+lle que pagha-lo boi ‖ <0.735> (INH) è 'ntonces | <1.177> dend' aquela | <0.460> por alí collénon.e: | ä xente | toda a xente | muchacho | è o Seño# | o defunto do Señorito viñèno a mata+lo | <0.413> pèro xa +se matara el de noite ‖ <1.604> (INH) xa +se metera de noite no:: ghaleón | qu' había un | tiñ' un ghaleón pa vir | que no-había barcos como habí' à:ghora ‖ <0.657> (INH) antes tiñ' un ghalión | <0.478> è iba pa: | <1.173> iban pa: | pa Bueu | pá Illa ‖ <0.552> (INH) è cheghou á Illa | <0.402> è mi tía | a defunta de mi tía Carme | <0.279> èra a miña tía | <0.269> prima de miña nai | <0.996> (INH) èr' a: que façía+ll' a comida pèro estaba na caça dèla | <0.410> è el vên de noite | <0.304> (INH) è meteu+çe no: | <0.239> nese | afoghou+çe | <0.454> (INH) afoghou+se nun: | puço que hai dentro ‖ <0.784> hai un: | un puço dentro | <0.191> è: èla buscou+no | alá buxcou | buscou | <0.398> (INH) buxcan+o | buscan+o | buscan+o | <0.212> topáron+o: | <0.100> afoghado | no: | <0.249> morto ‖ <0.819> è 'spoi[s] viñan por el | <0.104> viñan por bu# | por eçe hòme | <0.426> è non miras qu' ese hòme ê: o da Xunta de Ghaliçia? | <0.308> ese hòme | èra o da Xunta de Ghaliçia | <0.261> eçe: | <0.080> o que morreu ‖ <0.478> (INH) eç' èr' ò ghèfe da Illa ‖ <1.275> es' èr' ò que mandaba en tudo ‖ <1.215> (INH) è andaba a [...] d' aquí è d' aí | <0.379> (INH) vendeu+ll+o unha filla | <0.179> del ‖ <1.492> (INH) [...] oía:: | <0.297> a Xunta de Ghaliçia | <0.161> vendeu+ll+a esa | m: | a: filla ‖ <0.347> (INH) non sei se vive aínda çe non | pèro vendeu+ll+a a:: | iço ‖ <2.639> è nada ‖

PAUSA <0.237>

E: como +lle chamaban ese hòme? ‖

SILENCIO <0.739>

I1: ai | non sei como +lle chamaban | meu f# | chamában+ll' o: | <0.105> o Çeñorito | pèro | non sei xa | como +lle chamaban | <0.434> o nòmbre non-+o sei | meu fillo | <0.675> o Señorito | <1.522> o nòmbre n' +o sei | pèro: | èr' ò defunto do Señorito ‖ <1.071> (INH) è

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

matáron+o: | {<pausa sonora> e} | ou | matou+se el | <0.305> porque +o mataban | víñan+o buscar | <0.582> è dehhpoir viñèn+o buscar | <0.747> viñèron busca+lo: | viñèn' or ghuardias: | inda vên un barco | <0.651> (INH) veu un barco ghrande a busca+lo | <1.504> è:: | <0.208> è mais de[s]pois levan+o | <1.472> non sei pa onde fono | eh | pèro xa 'staba morto | cando que foi cand' +o: topano morto | <0.376> (INH) viñámor nôr dos preçebes | eu è mais o vèllo | <1.571> daquela ‖ SILENCIO <2.599>

E: è por que +o querían matar? ‖

SILENCIO <0.667>

I1: matan+o po-la ghèrra! ‖ <0.900> porque disqu' èr' òn déçex <0.260> da ghèrra | ou non sei | deses ‖ <2.184> eçes que | como +lle chaman ou chamaban ôr da ghèrra | <1.076> (INH) militares ou désex ‖ <1.261> todos èran ‖ pèro | pèro non miras que fixèn' òn [d]estacamento na Illa!? ‖ <0.321> (INH) ê verdá | mira | que xa non +ch+o recordaba ‖ <0.713> (INH) puxèron un [d]estacamento nunha punta da Illa | <0.151> at' a: punta da outra ‖ <1.397> un [d]estacamento de soldados | èh! ‖ <1.259> dispoix | <0.286> (INH) de que matano a eçe hòme | <0.145> de que morreu ese hòme | <0.510> fixènon [...] | nun [...] | <0.086> mihhmo no medio | <0.389> no medio è medio | un: | un nun sitio è outro noutro | <1.189> nas esquínar da Illa | na:: | medio | <0.321> zabes? ‖ <0.681> no medio non | na: | <0.408> (INH) na banda ‖ <1.384> è: dispois èran or ghêfer do faro | <0.520> despois prendeno a dous | <0.159> ou | a dous irmeus | <0.695> ènserrano no faro | <1.402> collêron+os | <0.470> è o fa# | è: | è ghraçias que n' +os matano ‖ <1.990> collen+os | que xa +os topan+os aghachados | <0.767> douhh primos ‖ <0.314> o defunto papá è mais.e: | <0.450> (INH) moitos estában.e: na I# | detrar da | da Illa que hai moitos así | <0.042> burácox | <0.464> (INH) è 'staban nor buracos ‖ <0.168> (INH) hasta +te iban tirar.e | ô á Illa | hasta +te iban tirar.e | ô muèlle | ou: | fôra da Illa | <0.290> (INH) a tirar ôhh buracos a mirar si | si +lle mataban | mataban ôs hòmes ‖ <0.773> daquela: | <0.1084> daquela èr' a: Illa | è cheghou+lle bèn | èh | <1.652> daquela cheghou+lle bèn á Illa | <1.136> pèro | <0.590> (INH) è a.cortáron+ll' o pelo ä: | a dúar mullères | <0.536> as pobre[s] xa morreno tamên | <1.514> por ir a protestar.e |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.888> pelo a | a çero ‖ <2.992> [...] alí unha[s] mullère[s] xôvenes | <0.446> dúar moças ‖ <0.568> dúas ‖
PAUSA <0.226>
I2: cóntas+lle algho máis? ‖
SILENCIO <0.690>
I1: non +m' acòrda máis | acòrdou+m' iso porque +me diseche ti | se non no-+m' acòrdaba máis ‖ eu acôrdo+me tantas cou# | qu' eu que sei ‖ non +m' acòrdan | meu fillo | meu fillo | xa no-+m' acòrdan | <1.208> <risas> (INH) xa non teño cabeça pa nadia ‖ <1.754> è: | xa +che digho | <0.206> non òe | a mi-no-+m' acòrdaba se non +me dixèras ti è mira xa no-+m' acòrdaba | tantos anos hai! ‖ <0.810> qu' inda eu èr' unha rapaça | <0.555> cantos anos? | <1.888> andaba co ghando | no monte ‖ <1.612> eu è mai[s] moitos | andabamos | moitos ‖ %
I2: ti còlles ô millor a unha persona un pouquiño máis nòva è igual +che conta algo máihh novo ‖
PAUSA <0.146>
E: tamên | si | hei de coller de tódo-los anos | así os | os que poida khravar ‖
SILENCIO <1.302>
I1: hòme | si | claro | còlles por aí | meu fillo | que sèmpre hai | {non sabes}? ‖
I2: {unha persona así} | sèmpre +ll' acòrda bastante menos qu' as personas {sobre sètenta} ‖
I1: {è a min non +m' acòrdaba} ‖
E: {pèro tamên} viviron máis ‖
SILENCIO <0.549>
I1: {que}? ‖
E: {tamên} viviron máis | <0.074> cantos máis anos teñen | máis viviron ‖
PAUSA <0.089>
I2: claro ‖ %
E: è recòrdan máis d' atrás ‖ %
I2: {si si si} ‖
I1: {hòme | non} | eu xa non +m' acòrda | xa +che digho | mira | non +m' acòrdaba diço ‖
SILENCIO <1.153>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: è de pequena non recòrda que +lle contaran contos na | na casa: ou: alkhún cantar ou èsí? ‖ %

I1: nò:: | cantar ningún | <0.786> miña nai! | <0.348> (INH) a pòbre tiña o traballo que tiña è tiña que traballar.e | namaix | <0.336> unha pena | no: | unha rapaça | eu èra rapaça è non | paraba pa nada na casa | èh! ‖ <1.327>

E: buèno | <0.278> poi[s] {muitísima[s] khrasias} ‖

I1: {eu non paraba} porque tiña | xa +che digho | <0.214> aghura | acòrdou+m' aghora isto ‖ <0.866> (INH) hai tantos anos ‖ <1.140> hai tantos anos dind' aquela | dinde a ghèrra! ‖ è eu èr' unha rapaça aínda | fígha+te ‖ <0.738> çería por èí | <0.581> dèçaçeis anos | +me parese que sería | non hò! ‖ <0.348> (INH) despoir fun pô muelle | <1.264> (INH) cando foi daquela ‖ <0.461> despoir meténo+me no muèlle | meteu+m' o: | <0.306> eçe | o: | <1.030> o hò# | o | <0.254> un.e: | <0.107> o torrèro | <0.883> o torrèro mihhmo +me meteu no muelle | <0.466> porque meu pai 'staba enfermo | <0.568> è meteu+me no muelle ‖ <2.408> fígha+te | a vida que pasei eu | meu fillo! ‖ <1.862> eu no-acòrdo máis | qu' aghora ça perdín moita mamoria | pèro:: | <1.488> non.e: | no-+m' acòrda moito | xa contei+che ahora tod' as couza:s | as que +me çalen | as que +me çalen estas | mira | xa non +me çalían porque: | non.e | hai tantos anos:: ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 03

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1930 (O Chan da Pólvora). 82 anos. Percebeira.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Curro, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 14 de xullo de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 18 de xaneiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 5 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 10 minutos e 39 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 9 minutos e 9 segundos.

I: açí unhos que si sabe escribir ‖

SILENCIO <0.910>

E: è lòkho di que naseu cando? ‖

SILENCIO <1.720>

I: naçin.e no ‖ <1.020> no quinçe de frebeiro ou: | eu eu | <0.210> ou o cumpleanos | eu non çei ‖ <0.875> non +che pòdo diçir | <0.330> no-+m' acòrda nada ‖

SILENCIO <0.885>

E: è:: ‖ <0.667> este sitio como +lle chaman? ‖

SILENCIO <0.740>

I: este? ‖

PAUSA <0.340>

E: si ‖

SILENCIO <0.510>

I: non çei | eu que çei como +lle chaman? | nôs onde vivi# viviamos ‖ <0.640> nôs ahora esta caza | <0.475> deixóu+no+l' ònha tía miña ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.575> unha: que tiñamos enrib' èra pequena | <0.320> (INH) aí chamámo[s]+lle Chan da Pôlvora ‖

SILENCIO <0.650>

E: pa riba? ‖ %

I: pa riba | a: | a caza que tiñamos pequena | <0.430> pèro como: | <0.375> è 'spois.e | casou+s' a miña filla | casou+se entonse[s] èrámor múitor na caça | [d]espois ‖ <0.590> deixou+me esta miña prima ‖ <2.285> è viñèmos p' a:quí | <0.385> pèro aquí xa hai már de trinta anos qu' estamos aquí ‖ <1.135> má:is ‖

SILENCIO <0.885>

E: è isto no-ê Chan da Pôlvora? ‖

PAUSA <0.160>

I: isto no-ê Chan da Pôlvora | isto ê: Curro! ‖ <0.695> isto perteneçe a Curro ‖

SILENCIO <0.590>

E: a:h | non sabía ‖

PAUSA <0.400>

I: si: ‖ <2.200> da carretèra pa baixo perteneçe a Curro todo | è estas è esta | <0.330> è todas estas tres ‖

SILENCIO <1.310>

E: è que máis {sitios hai?} ‖

I: {è máis} adiante alí | ê O Caño | <0.405> má[i]hh p' adiante ‖ <1.680> unha | un un un un nòmbre | como outro | <0.450> O Caño | è: 'nriba cháman+ll' O Chan da Pôlvora onde | onde viviá# | onde vivimos | <0.280> onde +nor naçémor nôs ‖ <0.990> alí estaba meu pai | miña nai ‖ <0.930> è: 'spois nôs.e | <0.345 (INH) cando +nos cazamos ‖ <0.660> tiñamos un: | tiña meu pai unha cort' è arreghlámo+la | <0.420> (INH) è: 'ntónçes.e | méntrer nôs non topabamos outro çitio | pois ‖ <0.730> viviamos èlí | <0.330> è inda 'stá èlí | unha caça ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.930>

E: ê nesta qu' está pa riba da carretèra? ‖

PAUSA: <0.060>

I: si ‖ <0.790> nò: | esa non | <0.340> (INH) eça ê dunha | èra dunha prima miña pèro marchou ‖ <0.895> aghora está ònha | <0.495> ta ònha so# | ta unha çobriña miña | <0.385> (INH) pèro: ‖ <2.430> non sei por que ê | non +lle preghuntei ‖ <4.435> (INH) non sei se +lla dèno | se +lla comprou ou se +lla vendeu | se +lla dèno | non sei | eu non sei nada ‖ <1.015> a xente non +me conta | entendes? ‖

PAUSA <0.270>

E: m: ‖

SILENCIO <1.100>

I: [en]tendes? ‖

PAUSA <0.210>

E: è que máis sitios conose d' èquí da Illa? ‖

SILENCIO <0.600>

E: è despois hai O Çentulo | <0.175> hai Pireirô ‖ <1.840> hai moitos sitios | <0.295> Buraco do Infèrno | <0.340> fuche a el? ‖

SILENCIO <0.650>

E: fun | fun | <0.170>

PAUSA <0.170>

I: {ai | fuche!?} | <0.265>

E: {fun ònte} ‖

PAUSA <0.270>

I: ai | foche ‖ <0.650> alí O Buraco | alí morreu un alu[m]no ‖ <0.630> tanto +se quixo meter è: 'scachou+se ‖ <0.965> morreu.e | caeu mirmo na | <0.310> na pèdra è | [a]pañáron+o | pèro xa.e: | morto ‖ <1.430> si ‖ <1.065> non +se pòde: | fiar un | por ‖ <0.545> tanto +çe meteu | tanto +se meteu.e | è a tèrra rervalou+lle è marchou ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.420>

E: vaia ‖

PAUSA <0.180>

I: na | non mirach' unha cruç alí? ‖

PAUSA <0.310>

E: varias | hai dúas ‖

PAUSA <0.140>

I: hai dúas? | pois alí puxèno | hasta +lle levano rámor de flòres è todo ‖ <0.720> cando ê açí por Çantos è iço ‖ <2.590>

SILENCIO <2.590>

E: {è alunno de que èra?} ‖

I: {[...] ai} | daquela hubo un derghusto aquí tèrrible ‖

SILENCIO <1.970>

E: èra d' èquí da Illa? ‖

PAUSA <0.320>

I: nò: | èra un alu[m]no | un déçes.e ‖ <0.725> a:h | eu n' +o conesía de nada | pèro ‖ <0.805> viñan aquí | aquí á miña | èquí a: 'sta caça viña moita sente | <0.260> (INH) moita pèro | a visitar+nos a nôs ‖ <1.550> eu ‖ <1.005> pèro aghora non ‖ <1.445> aghora | tamên pa que vèñen? | cando vèñen | vèñen aquí tamên | pèro | <0.490> non ê tanto com' aquele | çacaban a.fotos | <0.285> (INH) buèno | os a.fotos que teñen çacado aquí non +se sabe ‖ <0.610> non sei onde +os meterían | òes ‖

PAUSA <0.050>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.250>

I: ai! | èra criminal | esto | <0.445> xa diçía o meu hòme | "mi ma | ti vas a çalir en canto periôdico hai" | dixen eu | "coñô" ‖ <0.515> (INH) "pèro como non +lle roubei nada a ninguén | poir mira | <0.450> (INH) nin +me metín con nadie | sacan+os eles" ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.240>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.260>

I: <risas> ‖ <1.145> (INH) claro ‖ <0.775> ai | [es]to:u | en todos | <0.240> xa diçí' a: miña filla qu' está 'n Bueu | <0.430> (INH) di | "mamá | usté ‖ <0.750> sac' a.fotos en tódor lados | ind' han+a prender" | dixen eu | "por que?" | <0.310> (INH) {<risas>} | <0.310> (INH)

PAUSA <0.200>

E: {<risas>} ‖

SILENCIO <0.580>

I: <risas> | <0.300> [es]to:u ‖ <1.180> ê açí ‖ <0.780> díxen+ll' eu | "non +lle fagho mal a nadie | entran èí | se +lle sacan a.fotos | eu que +lle digho? ‖ <0.225> eu que +m' importa?" ‖

PAUSA <0.130>

E: <risas> ‖

SILENCIO <0.570>

I: tiña {<risas> ah} | mira unha ves ‖ <0.600> tiñ' òn mandil | ah | ind' +ò tiña má[i]hh neghro c' a:hora ‖ <1.325> è:: ‖ <0.505> è iba por èí abaixo ‖ <1.150> poi[s] sacáno+m' òn a.foto | è è | è ça# | è çalín nun a.foto | <0.230> (INH) è ti pensas qu' o mandil qu' estaba neghro | no-estaba ‖

PAUSA <0.119>

E: <risas> ‖

SILENCIO <1.119>

I: buèno | no a.foto è outra couza | non? ‖ %

E: si ‖

PAUSA <0.270>

I: pèro | <0.068> è díxen+ll' eu | "mi madre | è se | è vôs ídes+me a çacar un a.foto co-este mandil?" ‖ <0.589> eu | dispois eu | sa# | querí+ò

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

sacar | <0.296> (INH) [E] "*nò, nò, nò*" ‖ <1.110> "*usté viène de trabaghar*" ‖ [E] <0.573> è viña | que viña dar patátar de | <0.269> desa finca d' èí d' èbaixo ‖ <1.512> díxen+ll' eu | "pèro vamos a ver | eu 'stou tan neghra è vôs" | <0.269> [E] "*nò* | *pues nò* | <0.303> (INH) *açí es meghor* | <0.096> *usté viène del trabakho*" ‖ [E] <0.563> è açí foi | èsí leváno eu que sei ‖ <1.796> è aquí está ‖

SILENCIO <0.680>

E: son cousas ‖

PAUSA <0.173>

I: couzas ‖ <1.139> <risas> <0.114> (INH) è èlas a rir+çe | mòrtas ca riça | <0.490> èran dúas chavalas ‖ <1.134> si | <0.282> èran dúas chavalas | non! | <0.329> èra unha chavala è ma[i]s un chaval | <0.487> así da | <0.403> (INH) da túa estrutura así | <0.252> así da ‖ <0.909> è da ghrandura è así ‖ <0.983> disen eu | "bùeno | façéder bèn" ‖ <1.208> è así | foi | <0.456> è máir nada ‖ <1.359> è isto está como | bùeno | aghora está un pouquiño má[i]r millor porque antes non tiña | este çièrro ‖ <0.783> non çábex? | <0.322> èra abèrto todo ‖ <0.721> nin tiña 'sta baldòsa nin tiña nada ‖ <0.919> ah | èra: outra cousa ‖ <1.523> pèro | ahora | está bèn ‖ <1.682> listo? ‖

SILENCIO <0.886>

E: è lògho mellorou A Illa?

SILENCIO <0.779>

I: <chasquido> <0.902> hòme | A Illa | aghora está bèn | porqu' a xente arreghlou as caças | tellou+nas | púxo+lle tella nòva | <0.258> antes de teren a vèll' a: caír.e ‖ <0.647> aghora | pèro tamên +se ghastano moitos cartos ‖ <1.037> eu aquí ghastei máir de trer millónr de pesetas | èh! ‖ <0.912> antr' en dentro è todo isto | si ‖ <0.717> máis ‖ <1.523> o que pasa ê que | <0.493> non +se +lle bota o conto ‖ <0.520> van+se indo ‖ <0.618> è despois paghar+ll' òbrèros è paghar+lle todo è traer todo porque todo tiñas que paghar ti ‖ <1.188>

SILENCIO <0.730>

E: m: ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.230>

I: cla:ro | ghastou+se moito ‖ <0.550> fixèmos o poço da a:ghua | <0.410> que tamên +me valeu | <0.316> (INH) o puço da aghua xa +me valeu | <0.413> antr' o motor.e | è o poço ‖ <1.160> çète çentas çincuènta mil ‖ <1.902> o poço çòlo | èh ‖ <0.540> è ma[i]-lo mötor.e ‖ <1.493> o poço teñ+o: èí ‖ <0.711> non | o puço téñ+o: alá pèro èquí teñ' ò motor.e ‖

SILENCIO <0.893>

E: m: ‖

PAUSA <0.100>

I: èquí | èí neça tapa ‖ <1.573> [en]tendes? ‖ <0.688> è:: ghastou+se moito carto | <0.225> pèro ‖ <0.728> no-me peçou nada | <0.386> por que teño que:? | <0.396> teño do meu | non careço de nadie | entèndes? ‖ <1.161> [...] <0.601> porque: | <0.198> antes tiña | <0.385> claro | tiñamos que ir á fonte ‖ <0.882> ao | aí ô Caño | aí á | <0.301> aí ô río | <0.375> lavar ô río | <0.308> è aghora teño todo na caça ‖ <0.567> fíxo+m' aquel pilón ‖ <1.299> èi +o vên | <0.322> è teño dúar lavadoras è lavo cando quèro ‖ <1.634> que millor.e? | <0.242> [en]tendes? ‖ <1.916> o carto fixo todo pèro aghora n' +o hai ‖ <1.181> ghastou+se moito | è ghanar nada ‖

SILENCIO <0.578>

E: xa ‖

SILENCIO <1.094>

I: aghor' a:[s] ghanançias acabáron+se ‖ <0.511> (INH) antes andabamos ô preçebe ‖ <1.027> eu tamên ghanei moitos cartos ô preçebe | è o preçebe | <0.181> daquela inda valía ‖ <0.852> pèro ahora hasta nin +che vale nada ‖ <3.015> pèro | <0.376> hai que vivir açí ‖ <1.148> mentre[s] +se viva hai qu' aghantar.e | ô morrer | pois xa non +che fai falta nada ‖ <1.483> xa vas pa ‖ <0.655> o:: | o nícharo está feito ‖ <1.031> a caixa tamên 'stá pagha po-lo çeghuro | açí que bèn ‖ <0.735> <risas> | <0.154> que millor quères? | xa 'stá feito todo ‖ <1.138> è namais ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.919>

E: è dentro teñen lareira ou:: | <0.280> {que teñen?} | <0.415>

PAUSA <0.280>

I: {en donde?} ‖

PAUSA <0.420>

E: na casa ‖ %

I: aquí teño cosiña ‖ <0.616> teño a cosiña de fèrro è mais teño a de butano ‖ <2.815> [en]tendes? ‖

SILENCIO <2.479>

E: è non teñen forno? ‖

SILENCIO <1.104>

I: forno de que? | de coçer.e? ‖ %

E: de leña ‖

PAUSA <0.369>

I: ai | de leña non ‖ <1.268> forno de leña n# | tiñámo+lo enriba ‖ <1.364> pèro | aquí non +se fai pan | o pan cómpra+se ‖ <0.806> aquèla ê a coçiña de fèrro ‖ <0.868> è cando quèro façer unha 'mpanada ou iço | <0.404> fagho | tanto a fagho èquí com' a fagho alí | ençendo è fagho ‖ %

E: m: ‖

SILENCIO <0.602>

I: leña hai ‖ <1.337> ê èçí nada | è èí çon as habitaçións ‖

MUTISMO <2.900>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.370>

I: quêre+la[s] ver.e? <1.869> non miras? ‖

SILENCIO <1.037>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: aínda é khrande a casa ‖

PAUSA <0.343>

I: ai! | a casa ê ghrande | <0.158> dígho+ch+o eu ‖ <0.478> aquí unh' ha:bitación ‖ <1.606> è aquí outra ‖ <0.539> m: | è a miña inda 'stá sen façer.e ‖ <0.923> (INH) è aquí teño dous | <0.463> teño ‖ <0.730> catro litèras ‖

SILENCIO <1.608>

E: pôr nètos? ‖

SILENCIO <0.737>

I: pôr nètos | cando vèñen | dòrmen aí | <0.296> (INH) inda 'stuvèno o:utro día durmiron | <0.475> (INH) todos | <0.260> buèno | <0.297> durmiron nar dúas camas | <0.466> (INH) néstas.e | <0.098> non durmiron ‖ <0.647> (INH) porque viñèno dou[s] çòlos | <0.226> a durmir veñen seghido ‖ <1.171> è ala ‖ <0.560>

PAUSA <0.184>

E: que tèñen {[...]?} ‖

I: {è est' ê outro} cuarto de baño ‖

SILENCIO <1.393>

E: m: ‖ <1.282> tèn unha casa mui bonita ‖

SILENCIO <0.884>

I: despois temos o aquel d' alá | pèro est' a: sente a durmir alí ‖ <0.877> è: non +ch+a pòdo enseñar | se non: ‖ <0.748> tèñen a pòrta fechada | se non enseñába+ch+a ‖ <0.775>

E: <risas> ‖ %

I: è fechano a pòrta os maricóns ‖ <1.226>

E: <risas> ‖ %

I: si: ‖

MUTISMO <4.855>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: è van a vivir p' alá | pa Bueu? | <0.417> {no invèr}no? ‖

PAUSA <0.417>

I: {quèn?} | <0.244>

PAUSA <0.244>

I: no invèrno si | nôs aquí no 'stamos ‖ <0.516> a pòrta téñen+a | está fechada ‖ <1.418> ê así ‖

MUTISMO <3.209>

E: pois deise | deise ‖

SILENCIO <0.909>

I: téñen+a fechada! ‖ <1.069> inda non levantano a presiana ninada | non miras? ‖ <1.438> aquí teño tres.e | <0.363> habitasións è un cuarto de baño ‖ <1.673> nesta ‖

SILENCIO <1.278>

E: pèro qu' è:ra unha mihhma casa ou èran dúas? ‖

SILENCIO <1.402>

I: ê a: mirma ‖ <0.804> pèr' o que paça ê qu' aquí èr' ònha corte ‖

PAUSA <0.359>

E: a:h ‖

PAUSA <0.067>

I: ti enténde+me ‖ <0.513> (INH) èra unha corte de que tíñamo-lo ghando | entendes? ‖

PAUSA <0.263>

E: ah ‖

SILENCIO <0.799>

I: pèro como dihhpois | <0.361> o ghando vendeu+se è isto ‖ <0.547> despois tiramos con todo è fixèmos así ‖ <0.922> est' apartamento | <0.105> pèro 'stá bèn | èh ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.278>

E: a:h ‖ <1.104> è a do lado ê súa tamên? ‖

PAUSA <0.416>

I: cal? ‖

PAUSA <0.302>

E: a: | a d' èlí ‖

SILENCIO <0.948>

I: aquela das cuentrahh? | <0.334> aquèla nò | {aquèla ê} de miña çobriña ‖ <1.156>

E: {ah} ‖

PAUSA <0.270>

E: ah ‖

SILENCIO <0.710>

I: {è pa que} quèro eu máis? ‖ <1.187>

E: {è pa m#} ‖

I: teño outra aí arriba no Chan da Pôlvora | qu' ê onde +che digho eu ‖ <1.013> eça si ‖ <1.715> pèro eça ‖ <1.286> aghora ‖ <0.609> fixèno+s' ama dela ‖ <0.715> è:: | <0.377> quèn +ll+a vai tirar aghora? ‖ <0.659> pèro 'st' a: nòmbre meu | <0.092> si non +ll+a tiro si non quèro ‖

PAUSA <0.435>

E: si ‖

SILENCIO <0.918>

I: como +a teño no meu nòme | <0.408> (INH) pèro como viña qu' ahora que disqu' hai que paghar o: | <0.279> o arrièndo ou non sei | <0.478> po-las caças ‖ <0.702> (INH) como teño que paghar eu ‖ <0.597> a caça ê mĩa ‖

PAUSA <0.488>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: xa ‖
SILENCIO <0.770>
I: è çe non que +se anòte èla ‖ <0.866> pèro quèn-+a bòrra? ‖ <1.662> a::h ‖ <1.163> pèro non +ll' ha de ghustar! ‖
SILENCIO <0.869>
E: <risas> ‖ %
I: è tèn+lle que ghustar.e | <0.173> pèro ‖ <0.810> que +lle vou façer eu? ‖ <1.138> se +me oblighan a façer eço | pois teño que façe+lo ‖ <1.656> [en]tendes? ‖ <0.695> [en]tendes ‖
MUTISMO <2.110>
E: poir muitísima[s] ghrasias ‖
PAUSA <0.048>
I: nada ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 04

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1933 (O Caño). 78 anos. Mariñeiro.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Caño, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 9 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 18 de xaneiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 2 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 21 minutos e 25 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 21 minutos e 5 segundos.

I: fèsta: namá[i]s qu' había: o San Ghuaquín ‖ <0.900> que +se façía 'n catro días ‖ <1.421> fasía+se | por èghempl' o: vièrnes è: iba hast' o martes ‖ <1.511> porque o: | este | hast' ò lunes | <0.210> at' ò lunes ‖ <0.973> façía+s' o San Ghoaquín ‖ <1.478> ahora non | que aghora: ‖ <1.621> non +se fai | pèro ‖ <0.547> ante[s] si ‖ <1.574> è despois.e: | èquí sèmpre +se viveu do | do mar | <0.363> do pulpo ‖ <1.347> è de pescar | <0.447> pescar | vender è todo iso | n' a? ‖ <0.866> eso ê do que +se viveu.e | è | è ‖ <0.970> è mair do campo ‖ <1.054> pèro èquí isto | isto aghora todo ê bosque non? ‖ <1.100> pèro ‖ <3.117> antes | <0.430> todo èra terreno | isto todo ê terreno | todo esto que +se mira | todo | has' àquel alto | mira | hast' aquel alto qu' est' alá ‖ <0.722> miras aquel pico qu' est' àlá | lèxos | èquí | èí | èí | èsí | en direito? ‖ <0.611> (INH) iço todo ê terreno ‖ <1.042> iço todo ê terreno | è este terreno por aquí por baixo | ê a reghadío ‖ <0.784> que aquí na Illa a: 'ghua <3.473> por aí ‖ <2.195> todo èran | fincas | <0.201> ahora: | <0.279> miras salgheiros | todo iço | todo ‖ <0.558> iço ánter n' +o había | <0.073> porque ántes.e ‖ %

E: aí vai ‖

MUTISMO <2.516>

I: todo foi po-lo airo | non? ‖ <5.494> foi p' àlí ‖

PAUSA <0.089>

E: ai! | aí +o 'stá ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.158>

I: pois si | <0.227> porqu' èquí fai.e | <0.118> fai refachos ‖ <0.794> entónces.e ‖ <8.475> antes | todo isto | <0.091> non.e: | +se cortaba pa | pa leña ‖ <0.796> buèno pa ‖ <0.763> p' àrder | <0.070> non? | <0.308> pa faser a comi:da | pa ‖ <0.707> fase-lo forno ‖ <1.752> cando +se façía o pan | [en]tendes? ‖ <1.316> iso ahora | isto [es]tá:: | abandonado ‖ <1.179> dindes que viñènon éster de | de de Parques | a Xunta è todo isto ‖ <0.863> isto | éler din qu' ê un Parque Nasional | <0.410> èu n' +o vexo que sea un Parque Nasional | esto ‖ <0.662> eu +o vexo ‖ <0.657> que sea un Parque Nasional | pèro tería qu' haber outra limpièsa ‖ <0.561> (INH) è ma[i]s tería qu' haber.e | <0.431> (INH) unhas laghu:nas | p' hàber bi:chos | como habí' a:ntes | <0.274> (INH) antes había míler de perdíçex ‖ <1.100> è ahora no-hai nada ‖ <1.015> dindes que: empesaron a: | os [è]cologhistas d' èquí | d' èlí | d' alá ‖ <0.711> aquí no-hai nada ‖ <0.668> antes | <0.086> había ‖ <1.436> araus | <0.405> que aghora n' +os hai ‖ <0.957> des# | <0.295> desapareçeron | <0.084> po-lo que fora ‖ <0.694> antes ibas aí ô Buraco do Infèrno | tirabas un pedreghullo ‖ <1.265> tirabas un pedreghullo ‖ <1.016> unha pèdra | unha pèdra pequena ‖ <0.791> abaixo ‖ <0.978> è x' +òs sentías cantar.e | <0.118> enriba no monte ‖ <0.749> [en]tende[s]? | <0.342> è ahora no-hai un ‖ <0.755> fígha+te bèn ‖ <0.773> con todo o que din | è din que os araos ‖ <0.545> os.e co[r]moráns que mòrren co a.ruído | eso ê mentira ‖ <1.344> como van a morrer os co[r]moráns co a.ruído | <0.293> sabendo que tod' a: vida ‖ <0.615> hubo a.ruídos è hubo de todo ‖ <0.511> è häbía cormoráns cantidá? | <0.179> è ahora | <0.168> ahora no-hai ninkún ‖ <0.590> á beira do qu' habí' a:ntes | èh ‖ <0.560> porque antes or vèllos ‖

HOME: Belarmino! ‖

SILENCIO <0.837>

I: òla | <0.383> cando miraban ir or ghálor mariños pô nòrte | xa diçían ‖ <0.580> "mañán | <0.321> vento nòrte è nèroestes" ‖ <0.752> iban pô çur.e ‖ <1.438> "mañán | <0.153> vento çur ‖ <1.494> è chuva" ‖ <1.076> ensertaban eles èí | pois.e non tiñan | <0.426> non miraban nada ‖ <1.669> acôrda+m' ä min de chaval | de pequeno ‖ <1.646> meus abuèlos è meus pais ‖ <0.734> co luseiro do día | <0.350> sabían a que hòra +se tiñan que levantar pä luras | è iban äí a fôra da Illa | <0.353>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

tomaban | viñan carghados de luras | do ollo ghrande è ahora | <0.426>
desapareseu todo iso | desapareseu ‖ <0.568> [en]tendes? ‖ <0.925> o:: antigho | <0.299> non vòlve máis ‖ <0.865> (INH) iso está claro ‖ <0.905> (INH) iso xa pôden.e:: | estudiar o que queiran | è deçir o que +lle de' a ghana ‖ <0.694> (INH) pèro içe | <0.074> do antigho | içe ‖ <0.747> nunca virá máis | <0.337> porqu' A Illa di Òns‖ <0.812> ê unha illa | <0.196> que moitos ‖ <0.747> de dos qu' están aghora | non saben com' ê A Illa de Òns | <0.372> buèno | non supèron nin como èra ‖ <0.826> pèro tampouco saben como ê ‖ <1.557> ò sea | na miña presensia | porqu' eu | <3.346> acòrdei ‖ <1.012> de chaval de seix anos ‖ <0.516> que fun co meu abuèlo ô mar.e | <0.378> èh! ‖ <1.089> de seix anos | èh! ‖ <0.841> è acòrdo ‖ <1.289> todo içe ‖ <1.230> è estas ahora non: | non.e | non non non di nada ‖ <1.248> porque o: antigho | non virá máir nunca na vida | non virá ‖ <1.058> non virá | ántes.e botába+se trevo ‖ <0.731> (INH) nar fincas | <0.431> viñ' ã:quêlax perdises a comeren na boca da noite | <0.394> á verdura | que botabas as patatas | <0.426> viñan a comer o trevo ‖ <1.612> había perdíses | o | <0.321> o peito èra | <0.463> cando viñan or Masôs è cando viñan todos eses ‖ <1.044> ás perdísex ‖ <0.813> tirában+lle ‖ <0.679> porque había bandos | moi ghránder non? | <0.350> è ele[s] sabían ‖ <1.178> cal èr' a: femia | è má[i]s qu' èr' ò macho ‖ <0.576> porque | <0.300> ele[s] sabían que a femia ‖ <0.605> voaba menos ‖ <0.521> è o macho | <0.236> voaba máis | <0.342> entonse[s] sèmpre | cando tira# | cando +lle salí' ò bando ‖ <0.744> [en]tèndes? | <0.052> cando +lle salí' ò bando | <0.289> nunca +lle tiraban | <0.401> todos ‖ <0.668> tirában+lle ‖ <0.828> á qu' ib' a:lta | <0.123> á qu' ib' a:lta tirában+lle porque çabían qu' èra macho ‖ <0.528> è a qu' iba baixa | <0.068> èra femia è non +lle tiraban ‖ <0.565> [en]tèndes? ‖ <0.816> è iso ahora éster n' +ò saben ‖ <0.881> non saben como foi | <0.471> [en]tèndes? | <0.116> estes n' +o saben ‖ <2.642> è ahora | <0.179> inda ‖ <0.770> inda por ensima ‖ <0.633> inda nor van a sacar de pexcar ‖ <1.342> que non saben | <0.173> éler non saben o qu' ê o mar.e ‖ <0.673> porque se supèran o qu' ê o mar.e ‖ <0.776> non dirían éxtar barbaridades que din | <0.237> que poñen | que redusen aquilo | que redusen o: 'utro | que | <0.386> de | de | de | <0.483> cótar d' aquí | cótar d' èí | <0.102> qu' ê iso? | <0.467> antes vendía+se peis[e] pequeno ‖ <0.680> pei[s][e]

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

mediano | <0.139> pei[s][e] ghrande | <0.144> è peihh[e] de todo ‖ <1.060> è cando menos | vendía+lo | <0.228> comprában+o | <0.273> a.cotisába+se | è è | è fasía+se todo | <0.246> è ahora non +se fai nada ‖ <0.776> que non deixan traballar a nadias | <0.368> (INH) è as poucas emprésas qui hai | <0.489> van+as a botar a: | <0.102> ô millor | ô tacho ‖ <0.776> porque | se non +te deixan traballar.e | <0.092> se +te vighilan | è +te redusen | o que tè# | ti pescas | <0.174> onde vas a ir a pescar? ‖ <0.742> a ver s' entèndes | se ti tès unha empresa | <0.318> traballas con dous ou trer mariñeiros ‖ <0.568> (INH) tès que dèfende+los ‖ <1.173> porque se non +se dèfende | <0.413> nin +lle de de | ti non ghanas pa | pa os teur fillos ou | <0.439> ou pôs teur nètos ‖ <1.899> ti tès que marchar | ònde | onde ghán e-la vida | entèndes? ‖ <0.257> no-ê? ‖

PAUSA <0.346>

E: è antes como +se pescaba? | <0.179> como èra o: ‖

PAUSA <0.232>

I: òntes | antes pescába+se nar dòrnas ‖ <0.633> nôs ibámor nar dòrnas ô mar | cando había mal tempo | non +se iba | <0.155> cando había bo tempo | pois íba+se | <0.439> è se non | traballába+se no terreno ‖ <0.725> [en]tendes? | tiñas qu' ir ô monte | cortar.e | <0.337> faser o abono ‖ <0.655> è: cortar a leña ‖ <0.694> pa coser.e | <0.420> è pa todo | <0.352> p' àrder ‖ <0.571> que ánter no-había butano ni-había nada ‖ <0.839> hasta no-había co# | <0.126> por eghemplo | corriènte | tiñas que | <0.357> que: alumbrar+te con: candíler de ghas ‖ <0.980> [en]tendes? | que +s' iba ô faro ‖ <1.239> dos torrêror do faro | daquela ‖ <0.884> dábän+che: | <0.328> ibas cúnhar botéllar d' a litro è dában+che ‖ <0.915> è ô millor un litro tíña+che pá semana | [en]tendes? ‖ <0.644> è 'hhpois con vèlas ‖ <1.033> è è | a 'lumbrar+se con aseite ‖ <0.934> [en]tendes? | <0.240> è con carburo ‖ <0.755> daquela | despoi[s] sa á última xa vên o carburo.e | <0.480> (INH) o carburo èr' unha cousa que tiña moita forsa ‖ <0.589> pasa que tiñas que ter coidado ‖ <0.723> porque se: aquelabas è: 'nçerrabas unha cousa podía+ch' esplotar ‖ <0.675> tiña moita foersa o carburo | <0.432> o carburö: | tiña | traía | <0.302> máis fuèrsa inda que tèn o butano | ô millor | <0.344> calquèra cousa | <0.347> [en]tendes? ‖ <1.686> è quèro diçir+che 'r' èu | que de[s] qu' está aghora ‖ <0.860> estes qu' están ahora

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| qu' entraron ahora | <0.489> a mandar è: | è: | a ordenar.e ‖ <0.835> non saben o que foi A Illa | <0.016> pèro tampouco saben o qu' ê A Illa ‖ <0.685> (INH) porqu' A Illa ê unha illa | que tèn moita 'mportansia | <0.447> (INH) è mais | ademais qu' ê unha villa | ê unha illa | habitada de moitos habitantes ‖ <0.789> eles puxeron aí un: ‖ <0.637> o que +lle dou el a ghana | pèr' A Illa tèn moitos habitantes | <0.394> moitos ‖ <0.832> porque xä ‘ramos | cando marchamos ‖ <0.521> que marchámos.e | <0.045> por eghemplo | marchou+se obrighado | porque ‖ <0.787> (INH) tiñas qu' ir a durmir a bordo dor barcos | cando había maruxías | <0.449> coller marchar pa Portonovo | ou pa Buèu | <0.274> [en]tendes? ‖ <0.765> (INH) è:: | <0.236> [en]tonçes.e | a xente | pois | o que tiña barcos | <0.444> colleu è marchou pa Buèu | <0.086> óutror marcharon pa Portonovo ‖ <0.557> è óutror marcharon pa Cangas | qu' en Cangas | tamên hai móitor | da Illa! | <0.476> [en]tendes? ‖ <0.742> pèro: ‖ <1.461> claro | porque no-había puèrto | <0.179> pèro s' houbèra puèrto | ninkên marchaba da Illa | <0.406> [en]tendes | porque millor cá Illa | millor ca na Illa | non +s' está en ninkún lado <1.432> ademais | <0.110> qu' o que comías ‖ <0.744> como di o outro | <0.037> èra natural ‖ <0.616> è ahora o que comemos | <0.108> todo ê artefeçial ‖ <1.144> [en]tendes? <1.068> è que quêrex que +che digha? | eu | que quêrex? ‖ <0.600> eu o que o: | o | o único que teño ‖ <1.378> en cuènta nos anos que teño ‖ <0.981> teño satènt' è oito è vou en setènt' è nòve ‖ <3.130> de desir.e ‖ <1.544> que eles predusen ‖ <1.458> sabendo que miran qu' o mar ‖ <0.610> perdeu+s' a: 'lgha ‖ <0.920> perdeu+s' a corrìola | <0.420> perdeu+s' o bocho ‖ <0.504> perdeu+s' o marullo ‖ <0.644> o bo è o cativo | que +se <0.378> [a]pañaba pár medesinas è pa todo iso | <0.430> o | aghora o mar está des# | destru# | destruído ‖ <0.631> quèn-+o destruie? ‖ <0.947> poir nòsóutror non: +o destruímos | <0.346> nôr non botámor nada ‖ <0.869> pois alghên | alghên destruie o mar ‖ <0.896> ou sea | <0.416> <chasquido> d' alghún sitio vên ‖ <1.060> a ver | será da depuradora | será daquilo | será do outro ‖ <0.575> pèro eu sei qu' o mar.e | <0.421> nos anos que teño ‖ <1.174> no-acòrdo nunca os penédox ‖ <0.589> nin p# | nin por e# | ni-aquí | <0.215> ni-en ninkún lado ‖ <0.697> como 'stá ahora ‖ <0.836> (INH) non miras unh' algha no mar.e ‖ <0.729> namais que miras | unicamente

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| alghún verdello ou tal | se non | non mírar nada ‖ <0.633> [en]tende[s]? ‖ <1.555>
SILENCIO <1.552>
E: {disía que} | que +se usab' a: 'lkha | que alkha +se usaba pa: |
I: {è xa +che digho} ‖ {a} ‖
E: {pá} medisina? ‖
PAUSA <0.152>
I: pa | [me]desí[n]a to# toda ‖ <1.302> tod' as álghar do mar.e | <0.052> +se usaron pa medeçinas ‖ <0.631> tod' à:s álghar do mar ‖ <0.866> o marullo novo ‖ <1.178> secába+se | <0.042> è despois empaquetába+se è levá# | è levában+o ‖ <0.510> (INH) o marullo vè# | o:: cativo | <0.328> que o cativo èra o:: | qu' èra 'nriçado ‖ <0.613> es' èr' ò cativo | <0.220> è 'spois o bocho | <0.118> o bocho non ‖ <0.570> o bocho ‖ <0.607> qui eu acòrde | <0.149> nunca +se a.utirisou | <0.439> pèr' o bocho èra pô mar ‖ <0.763> case dunha: | dunha algha | <0.139> dar millores qu' había | <0.470> porqu' o bocho ‖ <0.768> na punta | nas puntas das ‖ <0.907> tèn.e | <0.076> tod' a ghrasa ‖ <0.674> tèn unhas bòlitas ‖ <0.565> así un | buèno | un::has cousas que ‖ <0.792> pèro | <0.271> dár+ll' un cort' è todo ê ghrasa | <0.386> [en]tende[s]? | <0.202> entonses o peix[e] iba aí a comer | <0.442> a corrìola èr' ò mirmo | a corrìola èra coma ti | por eghemplo | meteras unha manta na cama ‖ <1.376> (INH) e:so | estaba o mar | [es]taba todo cubèrto de corrìola | ahora no-hai unha pôla | <0.127> pèro nin siquèra unha | por unha vas á cársel è non sáler máis ‖ <0.813> a ver quèn | quèn destruie todo iso? ‖ <1.024> iso ê o qu' eu quería saber ‖ <1.199> (INH) içe èra o que èu quería saber.e ‖ <0.532> or biolôghicos | <0.478> è todos eses [e]cologhistas è todos | <0.328> saber | <0.428> quèn.e | <0.100> quèn destruie o mar ‖ <1.547> porque alghên | alghên destruie ‖ <1.010> a ver s' entendes | <0.051> eu penso que | eu penso | teño eu.e: metido ‖ <0.578> que todo | <0.452> tod' os | <0.042> líquedos que botaban | cando +se | traballaba | <0.426> patatas | maís: | <0.057> allos | sebolas | <0.483> (INH) è::h | <0.126> repolos | de tod' o leghumbre | de tod' a clase ‖ <0.550> è ahora | <0.271> nadias traballa ‖ <1.202> eu creo qu' ese pröducto | que o botarán ô mar ‖ <1.336> è confè[r]me queimaba as patatas ‖ <1.089> hox' á: noite tíñas.ä | un patatal | mirába+lo ti ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.694> brillante | <0.176> íbar no outro dí' á: mañán | estaba queimado ‖ <1.165> éser licos ahora onde van? ‖ <0.957> pois eses licos irán ô mar è serán os que queimarán as alghas | <0.031> digho eu ‖ <1.254> eu teño no meu tre[s]lumbre | <0.073> móitor din que non | eu ‖ <0.994> eu | <0.345> teño ese | <0.042> iso ‖ <0.610> que dalghún sitio tèn que vir ‖ <1.028> a ver | se n' +ò bòtas do: terreno | <0.136> se non vai do terreno ‖ <0.586> terá que vir d' alghún sitio ‖ <0.605> [en]tendes? ‖ <0.742> iso èra o qui ê | iso èra o qu' häbía qu' estudiar | <0.341> a ver ‖ <1.233> porque d' alghún sitio vên ‖ <1.465> eu penso que d' alghún sitio vên | <0.168> penso ‖ <0.570> ahora ‖ <1.841> ô millor estarei aquivocado | pèro penso que no 'stou aquivocado | porque: ‖ <0.827> è::h | <0.489> levei moitos anos | è aghora.e | +me ghusta ir á pexca | ghústa+m' ir a pescar ä todo máis | non? ‖ <1.023> pèro eu non miro ‖ <0.787> aí de sinco anos p' àcá ‖ <1.238> que +se perdeu o gholfeiro completamente ‖ <1.043> no-hai gholfo | <0.147> no-hai gholfeiro ‖ <0.765> è o que nase | <0.142> nase | <0.189> coa cha# | <0.068> a cachòpa ê com' òn papo dun dedo ‖ <0.663> è antes a cachòpa èra com' ästa pèdra ‖ <2.000> chamabámo[s]+lle ‖ <1.021> o gholfeiro: | <0.111> redondo ‖ <1.141> è: | <0.152> päghaba èí na cachòpa ‖ <0.804> tiña que vir unha marusía ‖ <0.644> mó:itar marusías è vento è todo | <0.463> p' a:rranca+lo ‖ <0.722> pa arranca+lo | <0.079> arrancába+o | <0.178> tronsába+o è tal | <0.365> pèro a cachòpa quedaba äí | <0.497> [en]tendes? | <0.306> èí na cachòpa do gholfeiro ‖ <0.968> qu' eu teño andado moitos anos ô visto ‖ <0.956> (INH) na cachòpa do gholfeiro | a cachòpa do gholfeiro tèn ‖ <1.017> cando: | <0.400> vai | <0.194> perdend’ o gholfeiro que +se vai a matando è tal ‖ <0.891> tèn uns aughèros èí | criába+s' o pulpo ‖ <1.776> (INH) èí criába+s' o pulbo | cando viñan ás plaias | <0.411> (INH) mirabas os pulpos èsí piquiniños ‖ <0.594> èh! | <0.199> pèro | <0.126> paleában+se | salían d' èí | da cachòpa | <0.339> è marchaban | <0.331> [en]tendes? ‖ <0.920> ahora ese gholfeiro n' +o hai ‖ <2.146> a ver | <0.085> onde cría? ‖ <0.560> hasta: | hasta no-hai | nin nin | <0.334> (INH) ni-o: | <0.064> por eghemplo | o sarrán | un sarrán | nôs.e que iba# | acostumbramos a ir á marèa ‖ <0.768> ca[s] | nasas lapeiras | así nar ghrèchas ‖ <0.700> fasían os niños a | os | o[s] sarráns | <0.316> èí desòvaban ‖ <0.652> ahora non teñen nin con que façe+lo ‖ <1.474>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

[en]tendes? | <0.195> a ver quèn queima iso | eu ‖ <0.680> eu ‖ <1.591> non quería morrer sen sabe+lo ‖ <1.735> que alghên dixèra | a ver que | que ê o que pasa no mar ‖ <0.800> entendes? ‖ <0.816> ò sea | que había que | <0.431> (INH) había que ter unha esperiensia | a ver | que pasa ‖ <0.768> porque se ‖ <0.621> se do terreno non vai ‖ <0.949> d' aquilo non vai | d' onde vên? ‖ <0.892> d' alghún sitio tèn que vir ‖ <0.726> a ver s' entende[s] | entendes? | <0.155> non ê? ‖ <0.693> porque | <0.211> se o | <0.108> se o gholfeiro ‖ <1.230> se chegha aquel | èh | <0.006> chegha | <0.118> cando ve# | ä:h ‖ <0.587> criaba a bròtia no monte ‖ <1.390> xa desían or vèllos ‖ <1.346> "marso ‖ <0.663> äí vên a bròtia no monte | o gholfeiro ‖ <1.668> o penedo todo cubèrto de gholfeiro | <0.494> a còsta toda ‖ <0.731> cubèrta de gholfeiro" ‖ <0.839> (INH) ahora | nin bròtia nin gholfeiro ‖ <1.932> [en]tendes? | <0.262> que quères máis que +che digha? ‖

SILENCIO <0.621>

E: a bròtia que ê? | que non sei o {que ê} ‖

I: {a brò}tea: ê: | unha bròtea | que fasiamos p' abono ‖ <1.547> a bròtia bôta+se de | ô cheghar o mer de marso | èí tiñas a bròtia xa ‖ <1.085> tiñas abrin# | empesaba a vir a brò# | aquèla bròtia | <0.269> porque cla# | antes cortában+s' or montes | or montes quedaban coma isto ‖ <0.905> [en]tendes? | ahora todo ê bosque ‖ <1.068> quèn mira un | uns | un desir que un Parque ‖ <0.711> Nasional | <0.089> è ter | <0.039> è ter esta illa conförm' está ‖ <0.694> isto ê unha verghonsa | <0.252> cando nôs [es]tabamos aquí | <0.278> no-había unha pôla | no-había | isto èra un paraíso | <0.439> o que pasa ê que claro | <0.370> aquilo èra o que había | <0.255> èra na antighuèdá | è non tíñas.e | ni.e | <0.321> nin tíñar nin servisio nin tíñar nada | <0.379> ahora tod' o mundo tèn un servisio nas casas | è tud' o mundo está: ‖ <0.703> como tèn qu' estar.e | <0.057> como 'stá | como: | como 'stá o mundo, non? | <0.455> [en]tendes? ‖ <1.168> pèro: | eu ‖ <1.679> o que | <0.037> o qu' están fasendo ‖ <1.294> iso ‖ <0.578> pa min ‖ <1.026> ê nulo | <0.121> pa min | <0.312> pa min ê nulo | <0.142> pa min | <0.484> ahora ‖ <1.479> vamos a ver ‖ <0.607> vamos a ver ‖ <1.944> <tose> porque eu ‖ <1.213> teño | <0.226> oito nètos ‖ <0.868> è tres | birnètos ‖ <1.262> trer birnèto-sa ‖ <1.404> è a ver | <0.252> a ve-lo qu' acòrdan eles ‖ <2.354> así que | <0.118> eu |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.276> xa +che digho | eu ‖ <0.704> digho na miña èhhperensia que estou ‖ <2.025> porque desiren ‖ <1.520> qu' i:sto ê un Parque Natural | <0.323> ou Nasional | <0.486> conferme +o teñen ‖ <0.988> ê un pecado ‖ <0.889> pa min | èh | pa min ê un pecado ‖ <0.613> isto tiña que estar limpio | en condesións | <0.057> pèro no | <0.063> no mes que +lle pertenese ‖ <0.621> porque aghora ‖ <0.621> cando | cando rosaron aquí | por aquí ‖ <0.920> xa tiña qu' estar | dour meses antes ‖ <0.539> pa que viñèr' ò verde ‖ <1.241>
SILENCIO <1.042>
E: {durant' ò v[e]rán} ‖
I: {pa qu' a xen}te +o mirara natural ‖ <0.580> pa que no v[e]rán non houbèra pòlviso | nin houbèra bòsque | nin houbèra aquel seco | <0.378> (INH) qu' houbèra isto verde ‖ <1.130> qu' a xente mirara o que hai | <0.368> è mais ademais qu' o verde | <0.499> è pôr bichos pa comeren ‖ <0.688> que or bíchor no bòsque non còmen ‖ <0.568> or bichos | <0.081> or bichos còmen ond' hai | campo | <0.412> è onde hai tèrra ‖ <0.823> qu' hai polos | <0.155> a tèrra | or bichos è tal ‖ <0.792> se non | mòrren ‖ <1.463> antes èquí ‖ <0.637> perdises | <0.231> conexos | <0.413> palómar désar mensaghêras que ‖ <0.553> (INH) criaban nas pendentes | èran coma pavos ‖ <0.615> (INH) había palómar de tod' a clase | <0.107> bichos de tod' a clase | <0.321> è ahora no-hai más ca ghavotas ‖ <0.670> ê o único que hai | <0.265> è ahora din | <0.404> qu' os cormoráns | os poucos que hai ‖ <0.510> que mòrren co a.ruído | iso ê para e# | iso ê ter esperiensia? ‖ <0.678> qu' ohh co[r]moráns mòrren co a.ruído? ‖ <1.412> os cormoráns mòrre:n | porque:: | alghunhas cóusar bòtan | è claro | <0.455> ô pór+se no mar.e | mòrren ‖ <1.191> empápan+se de de: | ghasois ou de: | chapapòtes ou do que sea | <0.355> è 'hhpoir mòrren | <0.268> pèro non mòrren co a.ruído ‖ <0.854> iso que +llo vaian contar a outro ‖ <0.755> a min que non +me dighan | que teño moitos ánor de vuèlo | <0.383> è non: | <0.118> iso | ê unha esperiensia | parva ‖ <0.542> pa min ‖ <1.007> pa min ê unha esperiensia | <0.073> moi | <0.212> parva ‖ <0.510> completamente | entendes? ‖ <0.955> iso ‖ <1.929> eu o único que pòdo desir.e ‖ <1.181> ê qui eu tería | non quería morrer | <0.464> s:en ‖ <0.910> saber ‖ <1.218> o que pasa no mar ‖ <1.421> iso èr' ò que quería saber ‖ <0.847> iso èr' ò que quería saber | <0.415> a ver se a

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

miña entèlighensia ‖ <2.502> <tose> desía algho ‖ <0.942> eu | digho que vên d' arriba ‖ <1.065> è non pòde vir doutro sitio | <0.212> digho eu ‖ <1.749> eu digho iso | aghora que ‖ <0.868> os que saben ‖ <1.078> teñen que sabe+lo máis ca min | non? ‖ <1.149> {(risas) è máis ca ti è máis ca todos} ‖ <0.665> [en]tende[s]? ‖
SILENCIO <0.894>

E: è usté recòrda alkho máis de: | de | de como +se pescaba | de como +se labraba | è todo iso? ‖ %

I: todo | todo | {<pausa sonora> eh} | labrába+se co arado ‖ %

E: si +me pòde contar.e ‖ %

I: a ghrade | <0.244> a ghrad' ê pa: ‖ <0.757> a ghrade tiñámo+la de dentes è de còte | <0.247> de còte èra p' allanar | <0.410> è a de dentes èra pa: | <0.271> derfaser a leiva | <0.162> non? ‖ <0.534> tiñ+á eu | <0.031> antes á: primería tiñámo+lar de pau ‖ <0.718> pèro despois fixêmo+lar de pau | si | pèro ‖ <0.515> cor dénter de fèrro ‖ <0.955> (INH) iban o: | or dentes ‖ <0.713> empotrádor na: | na madeira | <0.339> è despois.e ‖ <1.655> è d' èí púña+se | <0.313> ar dúar vacas | èh | <0.273> dúar vacas ‖ <0.878> (INH) dúar vacas a tirar po-la ghrade ‖ <0.881> púñar+ll' unha pèdra nunha: | nunha testeira | <0.168> e unha pèdra noutra ‖ <1.199> pa que: ‖ <0.910> pa que: | <0.313> labrara: | <0.373> ò sea | tronsara a leiva | non? ‖ <0.826> (INH) è despois | pasába[s]+lle còte ‖ <0.841> pasábar+llo de còte | <0.155> virába+la do revês ‖ <0.694> púñan+lla pèdra ‖ <0.905> en ver de pór+lle dúas púñar+lle unha | pa que ‖ <1.055> pa que non.e: | levar' à tèrra por diante | pa que deixar' a tèrra bèn llanina ‖ <0.529> [en]tende[s]? | pa cando chovèra | pois.ä qu' a.cotisara ‖ <0.848> (INH) a.coutivaba: è despois ‖ <0.721> pois íba+se | è a sementar | <0.183> [en]tendes? ‖ <0.625> pa sementar.e: | sementába+se tamên ‖ <0.644> co arado | <0.089> è: 'spois.e | á última hòra ‖ <0.955> (INH) viñènon as cavadoras | de de | iso: | <0.318> botabas o: | <0.234> o mi# | o maís en carreiros | <0.357> [d]e[s]pois cavabas | cunha vaca | <0.481> cunha vaca çòla ‖ <0.963> ibas po-lo regho | è ibas cavando ‖ <1.618> pèro | ántes.e | cavába+se todo ô leghón | è todo á man | èh ‖ <0.964> cavába+se | è arrendába+se | <0.226> o maís ‖ <0.910> (INH) ä isto todo por aí | <0.123> è todo por e# | por esas | por esas planuras que miras por èí | todo por èí | <0.308> (INH) todo por èí pra: 'tras.e | indo pá còsta | <0.484> (INH)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

tódo.e | t# isto èra véighar de terreno ‖ <1.447> (INH) è todo +se minaba: | <0.237> á man ‖ <0.839> [en]tendes? | <0.134> fasía+se ‖ <1.781> <chasquido> daquela:.e | <0.276> traballába+se: | moito | pèro ahora | ahora como non traballa ninkên ‖ <0.865> nada | <0.242> [en]tendes? ‖ <2.288> ê o que hai ‖ <1.154> buèno | pois ‖ <1.152> vai por èí è ô millor | èí | èí hai unha fulana ‖ <0.679> que +lles chama Aurora ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 05

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1942 (O Canexol). 70 anos. Ama de casa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Canexol, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 14 de Setembro de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 28 de setembro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 4 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 6 minutos e 32 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 6 minutos e 5 segundos.

I: tiña cator# | catorçe a# | acab# | o: ‖ <1.090> treçe | ou catorçe anos ‖ <0.620> inda 'staba:: ‖ <0.530> un maèstro alí qu' èra: | tío do meu hòme | <0.490> chama | chamába+se Don Ramón ‖ <1.720> èra da pa# | d' alá de Barçalona | ou d' alá ‖ <0.780> d' alá è o fillo tiña o: | o res# o restaurante que +lle chamaban o Ferral.e ‖ <0.780> alá na:: ‖ <1.960> non sabes? | Alfredo tèn os | os còches o[s] Serxios? ‖
SILENCIO <1.594>
E: alá: | n' Achadisa? ‖
PAUSA <0.060>
I: nò: ‖ <0.690> indo pa Cankas | hò | como +lle chaman | hò ‖ <0.860> èlí | hò ‖ <1.390> na Ghra# | na Ghraña non | má[i]hh pa diante | {p' arriba} ‖ <0.570>
E: {na Por}tèla? ‖
PAUSA <0.353>
I: nò | a Portèla? | si | buèno | a:: | antes de cheghar a:::rriba ‖ <0.540> m::: | sabes qu' houbo un taller de còches deses que tèn o:[s] Serxios? ‖
PAUSA <0.087>
E: si | pèro iso ê a Khraña | no-ê a Khraña? ‖
PAUSA <0.087>
I: èlí ê Ghraña | nò? ‖
PAUSA <0.194>
E: si ê ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.050>

I: èlí | Ghraña ‖ <0.940> è:: ‖ <2.170> è: èlí houbo | ele puxo un:: | hòtel | èlí tiñ' òn hòtèl | tiñ' òn hòtèl | fix' òn hòtèl | dehhpoir marcharon | <0.300> è despois.e | <0.330> de[s]poiç.e ‖ <2.580> puso èí os còches | mercou el è venderon marcharon ‖ <2.430> el inda ‖ <0.600> Aldara inda foi pouco | foi xa:: á 'scòla | <0.240> ahora el inda foi | <0.490> foi x' al' à Buèu ‖ <1.800> [es]taban aquí.e | èquí á 'scòla | è despois foi alá 'n Curro despois foi | pasou pa Curro | p' àlá | <0.480> puxèno a 'scòl' alí | pèro | despois ‖ <0.500> pouco[s] rapaças había | tuvèron: | sentes | despois tamên | sa nada | <0.188> tuvènon que marchar ‖ <0.578> or maèstros que había | <0.390> ô n' haber | tamên ‖ <1.390> había pouca sente ‖ <1.270> è a sente claro | ô ter barcos: | eles iban pô mar è | è ‖ <0.710> è: | è tiñan que ô millor.e | íban.e: | <0.390> a vender a Portonovo | è 'star èí en Portonovo | è viñ' ò fin de semana | <0.450> è quería-mirar a familia | ô mellor temporal.e | è nin podían vir.e | <0.170> çiquèra: | <0.160> a cambiar+çe nin a: | <0.270> a 'star ca familia ‖ <2.660> è o qu' èran dous.e | i# inda iba un.e: | è arreghlabában+çe <0.350> quedaba un è iba outro ‖ <0.500> pèr' o: qu' èra un.e | sa tiña que seghir.e ‖ <0.710> o invèrno aquí.e: | ántes.e: | èra moi duro | èh ‖ <0.670> isto ê moi | isto ê moi duro | èh ‖ <1.000> no invèrno ê moi duro | <0.320> no-ê com' aghora no v[e]rán ‖ <0.670> vas äí a: | <0.310> ao muèlle: ‖ <0.720> è: | è o | è: | <0.140> è sálva+ch' o muèlle | mi ma! ‖ <2.250> se non cando ê do | do do | do temporal non pòdes pasar.e ‖ <0.770> que +che curva un mo# | o mar.e | de | dun lado pa outro ‖

SILENCIO <3.160>

E: è lòkho cal foi o motivo que non fixèran un muèlle? ‖

SILENCIO <0.500>

I: è:: aghora tamên estuvèn+o a 'rreglar | è ancheáno+ll' un pouco | è total.e | <0.270> aghora xa 'stán façéndo+ll' aí è: | <0.480> è nada ‖ <0.680> anchean+o | altean+o un pouco ‖ <0.590> encañonan+o p' arriba | pèro:: | nada ‖ <1.040> äí tiñan que façer+ll' òn: | <0.230> máis pa fôra: | è façer+ll' unha te | <0.380> car' a:: | <0.340> cara ô nòrte | entonses podían façer algho ‖ <0.950> xa non ê muèlle | que non ê nada | qu' ê 'quí? | <0.310> p' ònha illa qui ê:: | isto: | non tèn ‖ <0.770> qu' ê o que tèn | eçe muèlle? ‖ <0.770> pèro ‖ <0.590> è por iço tuvemo[s] que +nor marchar | p' àla | <0.410> namais.e: | a sente: ‖ <0.700> non

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

marchaba | <0.080> façía+se a:: | <0.230> cor barcos en: | tiñan qu' estar ele[s] çèmpre | <0.490> non non po# | no-'stabas aquí | non podías amarrar aí | pa durmir.ä | tiñan que durmir a bòrdo ‖ <0.730> [es]taba aquí amarrado | tiñan qu' ir a durmir a bòrdo ‖ <0.960> que xa no-'staba de | picába+s' o mar | ou habían vento | ou o que fora ‖ <0.530> xa non:: | xa non durmían | non.e | èr' ònha vida | a daquela | èr' ònha vida: ‖ <0.610> vamos | èr' unha vida moi traballòça | non èra coma: agora | <0.340> ahora xa ê outras comodidades | outras couzas | <0.470> pèr' antes èra moi traballòsa | <0.410> ahora còlles vas a Buèu | è còlles è [a]márra+lo alí | è 'stás tranquilo ‖ <0.530> sabes que +o tès bèn ‖ <0.780> único que +ch+o der[a]marren ou que +ch+o faghan | <0.480> pèro:: ‖ <0.520> aquí.e | mi ma! ‖ <2.180> aquí ê moi | aquí ê moi duro | no invèrno ‖ <1.310> tamên vèu o meu hòme unha ves.e: ‖ <0.910> os alcòlitos eses d' aí | da d' Entensa ‖ <0.870> qu' hai alí ond' a: ighlesia p' adiante | tumbaban no chan | case ‖ <0.630> è: 'l vên a | de Buèu a | de Buèu a | de Buèu a traer medesínax | <0.127> pa min è ma[i]s pô meu fillo | <0.315> pequeno ‖ <2.230> è lògho: | <0.147> xa n' +o deixaban vir | qu' estaban alá tod' or dor barcos | qu' estaba' 'n tèrra | alá todos | estaban | claro | <0.233> tod' or barcos [es]taban alá ‖ <1.320> è:: "non | que non viñèra qu' había moito" | è el "non" | dixo el "nò" ‖ <1.778> è 'l vên ‖ <0.642> è unha vez tamên co mêdico de Sansenxo ‖ <0.917> è a:: | tamên ‖ <0.767> truio 'n mêdico de Sansenxo ‖ <0.500> èu.e | fora ò 'n entierro | è topei+me mal.e | <0.475> enllaghei po-lo peito | tomab' ò leite | bebido è: | conferme | è: ô pouco de | <0.467> de bebe+lo xa +o botaba | coma: | duro com' òn òvo | <0.058> com' ònha clara do ghuèvo coçida ‖ <0.650> è 'staba | tiña tod' o peito enllaghado | collín un: enfriamento de paçar o mar.e ‖ <0.583> bañei+me | è colleu+m' o frío è: ‖ <1.228> è:: [d]espois.e | viñèra el | que fora pô mar.e | viñèra è fora ô mêdico ‖ <0.556> a:: | <0.136> a onda min | è 'hhpois inda foi a visitar a dour máis ‖ <1.300> è:: | <0.327> [d]e[s]pois inda vên onda min ä diçir que +me viñèr' à salvar a vida | pèro que viñ' a: despoir da del ‖ <0.645> que: houbèra | <0.372> qu' èra d' alá de Sansenxo ‖ <0.691> è dixo que for' a: Portonovo coller un barco d' a:rdora | un barco moi ghrande ‖ <1.500> è o meu hòme | tira pá Illa pá Illa pá Illa | que [...] ‖ <1.582> ele: | <0.482> pá Illa | non ‖ <6.418> namais.e: ‖ <0.609> aquí.e ‖ <0.700> s' houbèra mêdicos | s' houbèra

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

claro | fixèno a caça pô mêdico | fixènon caça pô cura | fixèron | <0.409> caça pa todo | pèro | <0.191> aquí: | nada ‖
SILENCIO <1.100>
E: ô no-haber muèlle foi | non? ‖ %
I: è: claro | se namais s' houbèra un puèrto | si | ves? | [es]tab' aquí: hasta | <0.346> a xente non marchaba nadies p' àlá | <0.464> aquí: a sente ‖ <0.600> vivía bèn ‖ <0.636> o:: | do terreno è traballába+se | èra tra# | <0.319> traballabas | que no-ê com' àlá | qu' ê alá | que non traballas | que traballas co terreno? | aghora o traba# | o terreno n' +o traballa nadies ‖ <0.673 aghora: | namais qu' ê a base de | claro | do m# | do mar è:: | <0.427> è a claro | hai fábricas | hai qu' +o: | que +s' emplean móitos.e | <0.200> or fillos tamèn.e | con tantos adelantos que hubo | <0.273> estudian | è pòden cheghar ò 'n estudio | <0.409> è aquí.e | qu' habías estudiar? ‖ <0.582> aquí había que traballar ‖ <0.827>
SILENCIO <0.830>
E: {m:} ‖
I: {o 's}tudio èr' à traballar | pár veighas | èr' ò: qu' había ‖ <0.627> è:: ‖ <0.977> èra | èra | alá eso ê outra couça | xa pódes.e | pod' estudiar | è ántes.e ‖ <0.840> èra o: | xa çabe bèn | túa 'buèla çábe+o bèn! | que antes o | o que | o traballo que +çe traballaba | do que vivira ‖ <0.520> do: do que +se vivía | do terreno ‖
SILENCIO <2.410>
E: buèno | alá non tanto do terreno ‖
SILENCIO <0.560>
I: buèno: ‖ %
E: alá no-había muito terreno tampouco ‖
PAUSA <0.210>
I: buèno | pèro había | hai quèn tèn | p' aí pa Belu# | p' aí pa Beluço è pa Bòn è p' aí pa ese[s] sitios.e ‖
PAUSA <0.280>
E: si ‖
SILENCIO <0.590>
I: que | Vent#? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 06

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller, 1943 (O Cucorno). 68 anos. Percebeira.
INFORMANTE 2: Muller, 1962 (O Cucorno). 49 anos. Auxiliar de enfermaría. Viviu na Illa de Ons até os 6 anos
INFORMANTE 3: Muller, 1959 (A Entenza-O Cucorno). 52 anos. Ama de casa.
INFORMANTE 4: Muller, 1954 (O Centulo). 57 anos. Ama de casa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Cucorno, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 9 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 19 de setembro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 3 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 15 minutos e 47 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 14 minutos e 11 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 4 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 3: 1 minuto e 18 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 4: 41 segundos.

I1: {#bámos.e:} ‖ <0.580>
I2: {[...]} ‖
I1: terreno ‖ por estas? ‖ <1.170>
PAUSA <0.321>
I3: teño ‖ %
I1: tiñámor {ghando} ‖
I3: {comprei+nos} pero teño ‖ <2.200>
E: m: ‖
I1: è aghora | <0.200> sentáche+te no chan ‖ <1.562>
I2: fála+lle Ramona | anda | veña ‖ eu? | <0.052>
PAUSA <0.058>
I3: {porque èla sabe da | do de ánter | nôr non sabemos} ‖
I1: {èu non sei | <0.317> èu sei tanto} coma vôs ‖
PAUSA <0.279>
I2: no | tí.e | recòrdas todo ‖
PAUSA <0.489>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: eu si ‖ <0.473> <risas> <1.505> que +ch' iba a deçir? ‖ <0.573> nôs tiñamos o terreno ‖ <1.005> è traballabamos ‖ <0.595> o terreno ‖ <1.404> (INH) è botabámor millo ‖ <1.364> botabamo[s] senteo ‖ <2.000> è:: ‖ <2.552> è:: ‖ <1.137> è labra# | ò sea | <0.117> bo# <0.113> è: sementabámo-lo millo | <0.136> è dispois.e | no mer de Ça-Mighèl ‖ <1.089> culliámo+lo ‖ <1.979> è façiamos: ‖ <0.606> palléiror de palla ‖ <1.105> despoir d' estar o millo erfollado ‖ <1.768> è pa ghanar a vida pois ‖ <1.316> á premeira iban nar dòrnas | è dispois.e xa viñèn' o[s] barcos ‖ <1.515> è traballa# è estaban èquí | iban vender a Buèu è iban vender a Portonovo ‖ <1.764> è.ä nôs quedábamos èquí | na casa ‖ <1.358> è eles iban pô mar.e d' èquí ‖ <0.563> è iban p' alá ‖ <0.531> pa Portonovo ‖

PAUSA <0.068>

I3: è no invèrno pasában+o alá ‖

PAUSA <0.084>

I1: è o invèrno ‖ <0.515> cando iban pá: 'meixa <0.664> pois | <0.189> xa quedab' alá a Buè# | {<pausa sonora> e} | en Buèu | <0.490> èlí vendían ‖ <0.662> è xa quedaban alí | <0.316> xa non: ‖ <0.848> xa non viñan p' acá hasta qu' houbèra bo | <0.215> bo tempo lògho ‖ <1.258> porqu' èquí.e: | ô qu' o mar.e: | <0.368> (INH) qu' o:: mar rixa | no invèrno è 'quí non pòden estar or barcos | que non +s' aghantan ‖ <0.979> è tiñam# | tiñan qu' ir p' àlá ‖ <1.226> èu tamên fun | <0.379> bèn véçex è tamên quedei alá ‖ <0.843> cando ibamos ô millor que: ‖ <0.674> estaba | quedaba miña nai è mair meu pai ‖ <0.706> è: 'u è mais.e | è mais o meu hòme marchabamos | p' àlá ‖ <2.148> a verdá | se non ibas | <0.442> porque ô mellor botaban oito días | sen vir á Illa {ou:} ‖

I3: {ou} quinçe ‖

PAUSA <0.158>

I1: ou quinçe ou: os que cadrara ‖ <1.300> (INH) è a verdá botabamos alá tanto tempo dispois.e ‖ <0.527> pa vir p' àquí ‖ <1.047> s' había ò 'n barco que +nos truèra | <0.337> bèn | {<risas> pèro se n' +o había} | xa non viñamos ‖ <0.642> è dunha ver viñémor nun.e ‖ <1.710> (INH) viñemo[s] no | <0.053> no de Fuco Ribadulla mira en | <0.274> en {cal viñèmos} | <0.162>

PAUSA <0.463>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I3: {no de Fuco} ‖
I1: no de Fuco ‖ <0.921> (INH) pèro aquèla ves.e | a mòrte tuvémo+la ôs òllos èh! ‖ <1.148>
PAUSA <0.158>
I3: <risas>
I1: à àghua | de verdá | èh ‖ <0.969> à àghua ‖ <0.763> na popa | èh | empopada | èh ‖ <0.773> (INH)
I3: <risas>
I1: na 'mpopada vên a aghu' a {<risas> dentro} | <0.459> (INH) è | a aghua ô motor | èh | chaval.ä | <0.421>
PAUSA <0.400>
I3: {si:} ‖
PAUSA <0.111>
I1: {aquel} | <0.121> aquel día? | aquel día estuvêmor listos | èh ‖ %
I3: os temporales son | aquí.e {son moi fuèrtes} ‖
I1: {temporal coma} ele! dispoir cheghamos èquí a Curro ‖ <1.748> ô muèlle ‖ <0.900> è 'stab' ò defunto do pai ‖ <0.663> Siñ' Àntonio ‖ <0.848> chamou+ll+a[s] ‖ <0.542> tántax! ‖ <1.342> "como viñèra á Illa! que non +se podía coa" | <0.463> ê que èra moito! | pèro claro | os que estabamos èlí botabámo+nos inda anque | <0.415> (INH) pa vir p' àquí non? ‖ <1.704> (INH) è pa saltar en tèrra ‖ <1.079> aquí no muèlle ‖ <0.597> tuvèmos que vir aquí adiante acá 'n todo á rambla ‖ <0.943> è pa çaltar inda +nor mirámor neghros ‖ <1.065> è diçía+ll' o pai | <0.374> "è aghora ti como har d' ir p' alá?! ‖ <0.568> ti sòlo" | viñèra el è mais outro non sei quèn èra o outro non sei quèn ê ‖ <1.286> (INH) è:: ‖ <0.731> a xente toda a mirar.e | <0.234> no muèlle | hasta qu' o barco: ‖ <1.281> cheghaba alá çerco da Udra | èh ‖ <1.488> aquí no invèrno ê moi duro ‖ <1.302> no v[e]rán extar bèn ‖ <0.915> pèro no invèrno ê moi duro ‖ <1.086> que non:: ‖ <0.253> <chasquido> <0.289> ê que non tès: | <0.257> a ver ‖ <0.580> non tèr movemiènto ninkún | non tès ònde ir | non tès | n:ada | <0.247> entende[s] | <0.479> (INH) è | <0.271> ò sea | pa comer si | que pa comer fame non pasas | èh ‖ <0.805> (INH) nin pasábar nin pásax ‖ <0.613> (INH)
I3: <risas>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: buèno | ahora si | <0.047> porqu' ahora ‖ <1.278> un caramuxo non +che deixan coller.e ‖ <0.912> un mexillón tampou{co} ‖ <0.523>
I3: {nada} ‖
PAUSA <0.495>
I1: unh' a.lapa tampouco | <0.297>
PAUSA <0.079>
I3: nada ‖ %
I1: nôs ibamos aí a: | aí a Curro ‖ <0.760> traïamos caramuxos | mexillóns | façiámos:.e paèlla | façiámos | cosiámo+los ô vapor.e ‖ <0.827> xa comí# | non pasábar fame xa comíax | <0.479> iban pexcar.e ‖ <1.597> aí ‖ <0.958> ou èi ô Caxtillo | <0.178> traían or séstor de peixe ‖ <0.988>
MUTISMO <0.185>
I3: traían | è lògho ‖ %
I1: è xa cumiamos | <0.326> pèro aghora nin vas a pexcar nin vas a nada | que non +che deixan | èh ‖ <1.650> aghora xa non cômer nada ‖ <0.965> tès que comer o que tráiar d' alá ‖ <0.828> o que tráiar de Buèu | pèro | <0.479> (INH) pa ir èquí | buèno nôs | èu esti ano ‖ <0.506> caramuxos ind' +òs cumín ‖ <1.059>
I3: <risas>
I1: comin+os {<risas> porque:} ‖ <0.861> (INH) com' andaban: | ô andar eles ôs preçébex ‖ <0.566> fono á Onsa ‖ <1.226> è fono | por aquí ‖ <1.624> è a' ndar eles ôs presébes.e: ‖ <0.537> traían+os | pèro aghachados | èh! | se +ch+or miran a multa ê neghra! | èh ‖ <1.200> è comínor dúar véses | pèro èra a cada un: ‖
PAUSA <0.126>
I3: ghrandes ‖
PAUSA <0.042>
I1: tèrribles | èh! ‖ <1.546> dunha ves que +os truèno de alí de de Liñéiros.e | <0.053> buèno èran ‖ <0.599> enòrmes.e ‖ <1.268> pèro claro | ê o que +se di | non: ‖ <0.673> (INH) non tès a onde ir porque non +che deixan | se +che deixaran si ‖ <0.675> aghora quèren sacar todo: | <0.060> todo ‖ <0.593> a:: esa do mexillón è: diso xa | <0.305> ò sea ‖ <0.752> ti vas a eles | se +te colleno colléno+te | se non +te colleno boa suèrte ‖ <0.687> (INH)
PAUSA <0.216>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: (EXH)
PAUSA <0.158>
I1: entende | <0.409>
PAUSA <0.406>
I3: {[...]}
PAUSA <0.332>
I1: {pèro} | <0.333> se +te colleno: a multa ê moi ghrande | <0.392> entende | <0.368> móitor van | {èh!} ‖
I3: {è} ahora or bárcor mándan+os non sei a | quêren+or mandar non sei a cántar míllar da Illa ‖
SILENCIO <0.667>
I1: è aghora or bárcos | quèren pór aí | unhas | únhas.e | leis ‖ <0.989> (INH) pa pasar.e | <0.374> pa fôra | fôra ‖ <0.500> pa +lle deixar isto | todo ‖ <0.553> a ría esta | toda por aquí ‖
PAUSA <0.184>
I3: pa eles ‖
PAUSA <0.042>
I1: pa élex | <0.441> è or barcos alá | ô medio | alá ‖ <1.395>
SILENCIO <1.210>
I3: tèñen {qu' ir} ‖
I1: {è} | <0.131> è alá non tèñen a onde ir {porque} ‖
I3: {m:} ‖
PAUSA <0.227>
I3: tèñen qu' ir á quièbra ‖
PAUSA <0.226>
I1: tèñen que ‖ <0.926> mira | como vaia èsí | va# ‖ <1.276> a xente vai 'mpeçar | <0.099> xa +se | xa +se está pasando moi mal | èh ‖ <1.294> (INH) pèro como vai' así | <0.408> a xente vai+no paçar do pior.e ‖ <1.115> porque ‖ <0.790> (INH) se quères coller un pulpo ‖ <0.820> tès que vir por äquí | <0.183> (INH) por tèrra ‖ <1.307> se quères coller.e: | as a.nêcoras | que andan ás a.nêcoras | que andan | <0.431> ighual ‖ <1.037> (INH) è aghora | ô sacar+lle todo isto | <0.053> è ô que +te pasan cas# | casi alá ô faro do Camouco ‖ <0.669> (INH) a que vèñen or barcos aquí ô mar? ‖ <1.583> non vèñen a nada ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<1.075> iso | iso tampouco non +se fai | èh | porque iso | èu non sei | pèro | <0.421> (INH) {iso:} ‖ <0.793>
PAUSA <0.421>
I3: {non é} ‖
SILENCIO <1.061>
I1: {iso é} ‖
I3: {son mói}tor míler de barcos ‖ %
I1: iso son moito[s] séntor de persónas | èh ‖ <1.109> qu' estámohh {porque} ‖ <1.509>
I3: {[es]támor} vivindo diso | èh ‖
SILENCIO <0.614>
I1: porque: | è Cánkax? | <0.359> cántor barco[s] no-hai? | <0.421> è Buèu | <0.286> è Portonovo | <0.299> è Zansenxo ‖ <0.719> todo | <0.259> {todos:} | <0.349>
I3: {tod'} a parte do {nòrte} ‖
I1: {eses} todos vèñen p' aquí para | <0.144> pá Illa ‖ <0.645> todos | <0.050> todos | todos ‖ <1.300> è:: claro ‖ <0.925> se non tès ò 'nde ir | se +che sacan isto | xa non fixèche nada ‖ <0.605> ònde vas | meu fillo | <0.420> que non tès ònde ir.e? ‖ <0.950> è a ‖ <0.695> pèro èu dígho+che a verdá | pèro como poñan iso | coidado | èh ‖ <1.640> coidado | que: inda ha de haber de todo na Illa ‖ <1.600> porque a ònde van dispoir míler de personas è: | è un pai que tèn.e | <0.400> (INH) dous ou trer fillos | ou: tres ou cuatro | ou: o que sea | a donde van | a comer.e? ‖ <1.530> eu ‖ <1.045> dixque pô presebe que non | <0.490> pô presebe dixque:: ‖ <0.865> ò sea ‖
PAUSA <0.205>
E: è usté anduvo ô: | persebe daquèla? ‖
PAUSA <0.075>
I1: èu anduven | si ‖
SILENCIO <0.555>
E: è como: | como èra:? ‖ %
I1: e:u andúven.e | <0.190> fun pô presebe de dès ánor mira | andaba miña irmán ‖ <2.040> co meu pai ‖ <1.080> dispoir miña irmá casou+se ‖ <1.005> è espois quedei eu | <0.125> è:u èra pequena | tería dès ou doçe ano[s] mái[s] non tiña! ‖ <1.400> è dispois o defunto de papá ‖ <1.065> deçía+me el | "ven+te comigho neniña" | chamába+me

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

nena | <0.245> "ven+te comigho ‖ <0.675> (INH) {<pausa sonora> è:} pa +m' aghantar.e | coa còrda:" ‖ <0.545> ä:h | máis altura ca esa casa: | coma d' alá | do sabugheiro d' alá | èh ‖ <1.435> cunha còrda | el baixaba p' abaixo | non? ‖ <0.960> è ô baixar p' abaixo disía+me | {<pausa sonora> e} | diçía+me el | "vai soltando | <0.380> (INH) vai [a]riando | vai [a]riando" | {<risas> disía+me el} | "vai [a]riando | vai [a]riando" ‖ <0.820> (INH) alá no Buraco: | no# non sabes Xiana alá | onde foi.e | <0.290> aquel sumarino? ‖

PAUSA <0.015>

I3: aquel barco no Buraco do Infèrno? ‖ %

I1: alá serco | do {Buraco | do Infèrno} ‖ <1.071> (INH)

I3: {si} | <0.235> çerco | çerco ‖

SILENCIO <0.571>

I1: è:: ‖ <1.028> è 'u íba+lle sòltando | <0.135> è èr' òn regho ghrande | èr' òn regho | <0.100> è cäí# | iba p' abaixo | <0.436> èlí häbía ‖ <1.529> è dispois ele | cheghaba abaixo ‖ <0.893> è [a]pañaba | amarrába+mo nunha rede ‖ <0.808> è disía+me el "tira!" ‖ <0.815> è èu tiraba | <0.079> p' arriba | <0.449> (INH) è botab+òs arriba: | <0.263> o preçebe en.virába+lle ‖ <0.707> (INH) è dispois ‖ <1.193> amarrába+ll' a rede no mirmo | <0.178> na mirma còrda ‖ <0.663> è iba p' abaix' 'tra vex <0.529> (INH) pèro a rede inda 'ba bèn | pèro pa subir a el pa riba! ‖ % <2.929>

I3: bah ‖ <0.685> vou+me levantar un pouco | se non non ando ‖ %

I1: pa subir a el pa riba hàsta choraba | disía èu "papá | non subo | mi madriña | èu teño medo" ‖ <0.564> tiña medo | porque tiña medo que +me caíra! ‖

PAUSA <0.129>

E: claro ‖

PAUSA <0.243>

I1: se +me caíra | matába+se xa | cántar vidas tuvèra | èh ‖ <1.385> è 'mpesába+me el | <0.435> (INH) "tira a pouco a pouco que: | èu vou+me aghantando por èquí" ‖ <1.086> nas.e | <0.115> porqu' había ghrèchas non sabex? | <0.414> (INH) è el a pouco a pouco | donde atopaba | <0.456> [a]queloutrába+se ‖

PAUSA <0.464>

I3: [es]tán bor Merche | or fighos? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.565>
I1: [es]tá::n eu dispois [a]pañarei aí inda | <0.428> comín aí äínda ‖ <1.079>
PAUSA <0.165>
I3: tan bos? ‖
PAUSA <0.422>
I1: è::: ‖ <1.086> è dispois.e | <0.157> quedamos eu mais el ‖ <0.857> móitar véçex.e | <0.329> iba el | amarrado | pèro | <0.308> (INH) cando ibamos èsí a: | <0.371> a [a]pañar.e | <0.435> èu tamên iba ‖ <0.714> pèro coa aghua hast' àquí | èh ‖ <1.135> [E] *hasta 'l cuèllo* | *èh* ‖ [E] <0.908> (INH) è botába+me hasta +m' en.botaba onde iban os hòmes | <0.379> (INH) unha ver botei+me a | òn d' ò defunto de Camilo na Lar[e] de Fedorentos ‖ <1.679> è: {<risas> empeçou+me el} | <0.279> "òes | sáca+te d' {èquí p' arriba}" | <0.343> (INH)
I3: {èi vai o banco!} | <0.478>
{o banco [...]} ‖ <2.293>
I1: è dígho+lle eu "{<risas> {se +me saco p' arriba} nun collo!}" ‖ <0.564> (INH) [es]taba así con el ‖ %
I3: vai+te pa alí que | o banco ese no-'stá bèn | èh ‖ <2.357>
MUTISMO <0.738>
I1: díxo+me | <0.379> díxo+me ele ‖ <0.729> è:: ‖ <0.514> "pèro ti vês p' aquí è: 's pequena" | è díxen+lle eu "pèro son pequena è ti [a]pañas os teus è èu os meux!" ‖ <0.686>
E: <risas>
I1: {<risas> dísía+lle èu} ‖ <0.950> (INH) pois.e: ‖ <1.779>
MUTISMO <0.374>
I3: está façendo un traballo sobre A Illa ‖ % <0.736>
I1: foi ‖ % <0.943>
I3: non {+che digho [...]}
I1: {è:: èu quedei älí | buèno aquel día} [a]pañei | èh ‖ <0.529> pèro estaban así tamèn.e ‖ <1.135> [es]taban así | è papá no-'staba èlí | [es]taba no outro lado ‖ <0.565> è empesou+me el ‖ <1.000> èu iba | <0.342> [a]pañei dour çestos | pèro ‖ <0.615> äsí | èh ‖ <0.849> (INH) è que bos èran! ‖ <0.665> è empeçaba: | o defunto de
{Brais} ‖ <1.299>
I3: {Patuca!} | <0.343> que? ‖ <1.626>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.485>
I1: inda | <0.479> inda ‖ % <1.337>
I3: presebes | èh ‖ <risas>
PAUSA <0.464>
I1: inda èra meu primo | Brais inda èra meu primo ‖ <1.157> è empesába+m' el | <0.486> è empeçaba el "mira que esta ‖ <1.479> esta rapasa vên+se meter aquí ô medio è que presébes [a]pañou!" | díxen+lle èu "è os teus son mellores côr meus" ‖ <0.579>
I3: teño | {si} ‖
I1: {porque fo#} | <0.175> eles iban a máis abaixo | {èh} ‖ <1.210>
I3: {teño se}ñales do mar | aí a mirar.e ‖ %
I1: aghora eu non | eu | <0.222> <chasquido> ò sea | <0.343> (INH) eu como [es]taban eles alí metía+me no medio porque se viña o mar.e | [a]queloutrába[n]+me eles ‖ <0.729> que se no | estuvèra èu sòla no-iba tanto abaixo tampouco | èh | <0.486>
I3: {aghora} | disque vên | en cabalo ‖ %
I1: {diso nada} ‖ <1.177> è dispois vên o defunto de papá | % <0.393>
I3: dour días ‖ %
I1: è díxo+me el "[a]pañach' alghún?" | díxen+ll' èu "[a]pañei!" ‖ % <0.942>
I3: á lansea ‖ %
I1: "[a]pañei dour {sestos}" ‖ <0.557>
I3: {fan ben} ‖
I1: è [d]ixo el "onde os tès?" | <0.201> díxen+ll' eu "téñ+os äí | <0.421> äí enriba" ‖ % <1.013>
I3: a casa de Cabalo sempre {foi [...]} ‖ <0.810>
I1: {è foi} mirar è dixo el ‖ % <0.551>
I3: "tès que vir | {Mari}" ‖ <0.693> {eu se pòdo vou} ‖
I1: {"me} cagho en Diòr" | {dixo el èsí} | <0.386> "que bor son!" ‖ <0.714> "onde os [a]pañache filliña?" | <0.379> díxen+ll' èu "[a]pañei+nos aí onde anda | onde anduvo Brais è mais.e" ‖ <1.179> (INH) è ele | <0.036> traía un mundo de Diòs | <0.064> díxen+ll' eu "è isto quèn-+o ha levar pa ‖ <0.750> hast' à" |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.186> porqu èr' alá 'mbaixo ‖ <1.122> na punta d' alá ‖ <0.600> è nôs [es]tabamos aquí ‖ <1.678>
MUTISMO <0.151>
I3: quèn +me dèra que +se fixèra noite ‖
MUTISMO <0.232>
I1: díxen+lle "òes | è quèn?" dixo | díxen+ll' èu "è estes perçebes aghora quèn-+or lèva | tantos?" ‖ <1.658> (INH) botabamos no[s] sacos è á cabesa | èh! ‖ % <1.564>
I3: porque antes había moitos | aghora no-hai nada ‖ %
I1: o traballo que teño pasado eu válgha+me Diòs Nuèstro Señor | èh ‖ <1.329> mira que teño pasado traballo eu.e | <0.421> coma ele:! ‖ <1.128>
MUTISMO <0.283>
I3: è o presidente: ‖
I1: è dúar veses á marê no día | èh | dúar vésex | èh ‖ <0.858> ou collías p' àcá p' alá p' abaixo pa Fedorentos ou pa Freitosa | ou d' aquí p' alá pô Sentulo ‖ <0.965> p' ònde fora | pèro tíñax qu' ir.e ‖ <0.742> dúar véser no día | á marèa ‖ <0.614> (INH) è dispois colle ‖ <1.179> è coller o barco ‖ <1.661> arrastar todo | è ir a Pontevèdra a vender | á plasa ‖ <2.004> durmiamos alí nunha fonda | que xa èra | non? | xa èr' así de: ‖ <0.992> (INH) conesiámo+nos èlí ‖ <0.558> è durmiamos alí nunha fonda ‖ <1.122> è á mañán levantar+te: | <0.343> sedo tíñas+te que le.n.vantar sedo pa ir que se non | <0.465> (INH) iban os outros è collían+ch' a vex ‖ <1.050> è:: xa +che digho ‖ % <1.607>
I3: eu ô baixo inda vou algho pèro á {[...]} ‖
I1: {fomos} ‖ <1.144> è:: f# ibamos a vender è eu | eu è mair máis | èí vên Lela | <0.243> èi! ven+te p' àcá | que? | aghora aquí tè# | esa esa fala bèn | èh ‖ <2.684>
PAUSA <0.380>
I3: èí vên a outra | {a:h} ‖
I4: {que tal?} ‖
I1: esa | esa fála+che bèn | esa ‖ %
E: xa falei co-ela ‖
PAUSA <0.313>
I1: pois.e | <risas> ‖
MUTISMO <0.394>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I3: non ê par' a tèlèvisión! ‖
PAUSA <0.172>
I1: {<risas> pois.e} ‖ <0.850>
I3: <risas>
I1: aghora ‖
MUTISMO <0.151>
I3: non ê a tèlèvisión | ê un chaval qu' está a faser un traballo ‖
PAUSA <0.172>
I4: nò | eu xa +lle falín á mañán ‖
PAUSA <0.101>
I3: a::h ‖
SILENCIO <1.041>
I1: è xa +che digho | <0.296> äquí: ‖ <0.657> andabamos así | <0.271> non había outro modo de vida | meu fillo ‖ <0.986>
E: <suspiro>
I1: èr' ò qu' había ‖ <0.971> tiñamos que ‖ %
I3: çénta+te | çenta ‖
MUTISMO <0.566>
I1: tiñamos que ‖ <0.850> qu' ir co co qu' había | <0.128> outra cousa ‖ <1.100>
MUTISMO <0.172>
I3: a famenta veu ‖ %
I1: nôs hasta èrámos.e | % <0.496>
I3: Luiciño | {ven+te} ‖
I1: {despois cando} +se casou miña irmán xa quedámos.e ‖ <0.604> è non había tampouco quèn ‖ <3.114> fála+ll' aquí ô hòme ‖
SILENCIO <0.636>
I4: que +ll' hei falar se +lle falín xa á mañán ‖
SILENCIO <1.474>
I1: èu non +che falo máis | èh | <0.154>
PAUSA <0.121>
E: {non?} ‖
I1: {xa non sei} | <0.071> xa non sei máis ‖
PAUSA <0.172>
I4: {que +lle vas} a falar fála+lle do d' ántes.e! | ‖ <0.051>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {è:}
I4: que {xa +lle falín èu} ‖
I1: {[...]} | <0.131>
PAUSA <0.131>
I1: xa +lle falei | aghora xa non sei {máis} ‖ <0.718>
I4: {buèno} ‖
SILENCIO <0.759>
E: {è u#} | <0.493> {è usté} | <0.094>
I1: {èí +ch+o} falei bèn | {èh?} ‖
PAUSA <0.240>
E: si: | <0.194> è usté en que ano: | <0.460> en que ano naseu? ‖
PAUSA <0.424>
I1: èu? | no còrent' è tres ‖ %
E: no còrent' è tres | è non recòrda nada da Ghèrra? ‖
SILENCIO <0.748>
I1: ai | èu non filliño {da Ghèrra} ‖
I4: {non re}còrda porque: | a ver ‖ %
I1: èu da | da Ghèrra | <0.271> non {non.e} ‖
I4: {èla} acòrdará se +lle falan ‖
PAUSA <0.434>
E: por iso d' algho que +lle contaran ou {èsí?} ‖
I1: {non} sei filliño non ‖ %
I4: como +me contou meu tío a min.e ‖
PAUSA <0.293>
I1: èu da Ghèrra non sei nadiña ‖
SILENCIO <0.727>
I4: no cuarenta | e èla | a ver | a Ghèrra foi no cuarent' è un | <0.343> è èla naseu en plena Ghèrra ‖
SILENCIO <0.759>
I1: è: tiña eu dous anos | mira ‖
PAUSA <0.120>
I4: {cando naseu èla había ghèrra} ‖
E: {pèro non: | non recòrda de | de que +lle con}taran? | ou èsí? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <2.576>
I4: teu pai non foi á ghèrra? ‖
PAUSA <0.400>
I1: papá non ‖
PAUSA <0.460>
I4: non foi? ‖
PAUSA <0.114>
I1: ah | que èu sèpa non ‖
SILENCIO <0.814>
I4: teu pai tuvo que ir ‖
PAUSA <0.274>
I1: nò ‖
PAUSA <0.406>
I4: è lògho foi meu tío Uxío è el non vai ‖
SILENCIO <0.547>
I1: è: non foi | eu a papá nunca +o acòrdei ir á ghèrra ‖ %
I4: ai! | ô mellor teu pai non foi po-la pèrna | non tiraba dunha pèrna? ‖
SILENCIO <0.567>
I1: se foi | <0.213> se foi è::: e::u n' +o acordei {nunca} ‖
I4: {antes} ô millor.e o que: aqueloutraba así dunha pèrna ou de algho non iba ‖ <0.713> meu pai non foi po-lo peito | pèro meus tíos si ‖ <1.194>
SILENCIO <0.947>
I1: ah | {buèno} ‖ <0.726>
I4: {foi} | foi meu tío Uxío | tío Rodrigho | è tío Milo | <0.183> fono | <0.172> buèno tío ‖
SILENCIO <0.820>
I1: {eu n' +o acòrdo} ‖
I4: {qu' èu sepa foi a:} ‖ <0.400>
PAUSA<0.400>
E: {m:} ‖
I4: tío {Rodri}gho | tío Moncho | è tío: Uxío ‖
PAUSA <0.080>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: eu da Ghèrra non | non acòrdo a: | <0.300> acòrdo: | <0.453> que con# | teñen contado que mataban a xente | que +a iban buscar á casa è {que +a mataban} ‖
I4: {a Amador} | <0.114> iso foi èquí hòme | èra: | iso foi èra: ‖
PAUSA <0.444>
I3: fálan+che bèn? ‖ falan? ‖ <0.929>
PAUSA<0.252>
E: buèno | è como {+se chama usté?} ‖
I3: {[...] preparada} ‖ <0.071> sénto+me contigho ‖
SILENCIO <0.887>
I1: èu chámo+me Ramona ‖
PAUSA <0.333>
E: Ramona | <0.160> que máis? ‖
SILENCIO <0.714>
I3: vai+te con Mer{che | corre} ‖
I1: {Carballo Bieites} ‖ <0.624> ai | fala{che con pouca[s]!} ‖
SILENCIO <1.091>
I4: {cando vên aquí na:} ‖ %
I3: ven+te | bonitiña | ven ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 07

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Home, 1944 (A Espedregalla-Pereiró). 68 anos. Mariñeiro.
INFORMANTE 2: Muller, 1948 (Curro). 64 anos. Ama de casa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Curro, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 16 de setembro de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 22 de setembro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 12 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 8 minutos e 20 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 7 minutos e 17 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 55 segundos.

I1: qu' empezamos a: 'ndar | è x' àndábamos d' esclavos | a traballar | o que non çervía pa ir.e | <0.400> co ghando pô monte | çervía que | pa ir cos còrvos | se non servíahh pa ir pô mar.e | <0.470> con
{çète ano[s] xa 'mpesei eu ô mar} ‖
I2: {non +te mandaban á: 'scuèla ta}mpouco ‖ <1.560> {no-+nor mandaban á:} 'scuèla ‖ <1.910>
I1: {açí que:} ‖
I2: {[...] empesabas a:} ‖
I1: {no-èra com' òn cacho de pan | que daquela no-había | ni-ha}bía nin | nin qué comer | ni-había onde compra+lo ‖ %
I2: respónde+lle ti | no-+m' encontro bèn ‖
PAUSA <0.070>
I1: a ver | preghuntas que: ‖ <1.590> pois daquèla çi | èra açí a vida | <0.405> non había ‖ <0.810> no-había medios | <0.120> è a pouco | è a parte de no-haber medios ‖ <0.685> (INH) no-había | tampouco | donde: ‖ <1.635> (INH) qué comer ‖ <1.690> pèro buèno | foi èçí a | foi èsí a vida ‖ <0.795> ahora | [es]tá todo abandonado | xa miras ahora | como xa +se vive tan bèn ‖ <0.515> que a xente deixou todo | o | a | o: | todo 'stá est' a: monte ‖ <0.695> è: ‖ <1.570> è o que máis è o que menos está ighual | <0.365> vai tratando de ‖ <1.305> (INH) sa emigraron | uns pa Buèu | outro[s] pa Portonovo | outros pa Cangas | outros ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.565> por èí | èçí qu' èquí na Illa na máis que çe vên a paçar a temporada do v[e]rán | è o que máix è o que menos ‖ <1.645> èquí vive | çòlamente | na Illa que quédan.e? ‖ <1.400> (INH) dou[s] | dous ou trer matrimònios ‖ <0.825> {si que quedan} ‖
SILENCIO <0.825>
I2: {è que trer matrimò}nios? | queda Xavier è mas {Eduardo nada máis} ‖
I1: {si: | douhh} matrimôniohh que quedan aí tod' o ano | <0.130> porque xa | <0.090> en fin | <0.310> non quèren | pèro dehhpoir do resto ‖ <0.735> namais | tod' o mundo xa ‖ <1.260> (INH) çaleu d' èquí ‖ <2.300> (INH) nôs | botamos | tamên | non? | que nôs vimos | <0.130> anque propiamente vivimos en Cangas pèro | èquí botamo[s] po-lo menos seis ou sète | ou oito mécex ‖ <2.270> pèro | <0.120> botámohh casi todo mentres o tiempo ou ê bo | ou temos unh' òportunidá de vir+no[s] | vimos ‖ <1.015> pèro:: ‖ <1.805> ahora nehhte tièmpo | ô chegar a e[s]ta êpoca | <0.155> ahora xa temos que marchar obligatoriamente | non? | porque temos pendiente un: | choio aí | è temos que marchar | <0.220> marchamos de mañán ‖ <1.580> pèro: | nôs.e | s' hèst' ò mer d' ò[c]tubre non marchabamos ‖ <0.830> aprosimadamente | <0.120> de[s]poi[s] si ‖ <0.750> unh' òportunidá que tuvèramos | qu' hubèra bo | poi[s] viñas | <0.345> a mirar d' abrir a casa | è vir | è tal | buè | <0.185> viñas ‖ <1.730> è: 'hhto foi èçí | <0.115> isto daquela ‖ <0.540> {<pausa sonora> è::} | n' había medios | cando +s' empesaron a compra-lor barcos | que s' empesaron a compra-lor barcos | empeçamos a:: | andar aquí ô mar | porque mentres traballou+çe na tèrra | è no mar coar dòrnas | è non: había medios | empeçamos a compra-lor barcos | fai como: ‖ <0.845> (INH) aquí: | ê un puèrto qu' ê abèrto | que no-hai abrighos | <0.120> había que marchar | ô millor çalías | viñas de: | do mar tod' a: semana | había ventos | ou había picába+s' o mar | tíñahh que marchar pa Portonovo | è ô meghor botabas unha semana ou quinse día[s] sen vir á casa | <0.395> è 'hhtabahh tirado | entonses a sente empeçou a m# | a marchar ‖ <0.590> (INH) a dird' A Illa marchou | marchou por iso ‖ <1.050> (INH) empesou a marchar un | empeçaron a marchar outros | empeçaron así | fixèno unha cadèna | fixèron | hasta que marcharon todos ‖ <1.280> {<pausa sonora> è:} | porque no-había medios ‖ <1.675> (INH) pa 'star èquí ‖ <0.945> è así foi donde +s'

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

empeçou | así | <0.170> despois | o que máis è o que menos ‖ <1.300> (INH) xa 'stán | uns [es]tán en Buèu | è 'hhtán | en Portonovo è por aí | todos ‖ <1.065> andamos siscados ‖ <1.180> (INH) pèro cando chegh' à hòra da verdá | todos | <0.300> a morriña | da Illa | porqu' ô naçer èquí | ô 'star èquí | <0.430> (INH) nôs | casámo+nos aquí | <0.140> tuvèmo[s] tod' os fillos aquí ‖ <1.395> (INH) nôs fumos uns dos primeiros que +no[s] casamos cando estaba esa ighlesia nòva | nôs hai cortènt' è catro ánohh que +nos caçamos ‖ <1.745> è tuvêmohh tod' os fillos èquí ‖ <2.285> (INH) è 'sí ‖

PAUSA <0.300>

E: è antes o traballo no mar.e? ‖

PAUSA <0.240> E-I2

I2: ai | non ‖

SILENCIO <1.010> E-I1

I1: çèmpre ‖

SILENCIO <0.680>

E: pèro como èra? ‖

SILENCIO <0.570>

I1: moi duro | <0.405> duro porque | a ver | <0.340> ibas ô mar | se +te mollabas ou chovía | hasta ni-había | nin roupa d' aghuas tiñas | a molladur' aquèla que collías | <0.070> hasta que +se secaba | ehhtaba no lombo ‖ <1.655> porque non: | tiñas ‖ <1.375> (INH) no-había | no-había me# | non tiñas | pasábar mal | porque pasábar fame | hèsta propiamente pasábar fame | que marchabas a | ô millor ás: | sinco ou ár seir da mañán pô mar | <0.255> (INH) è cheghabas á[s] seis ou a[s] çète da tarde | <0.360> (INH) è çe tiñas un cacho de pan a com' un | pa levar no borçillo | como un puño | bèn | è si non | cando cheghabas | <0.365> (INH) ao mellor.e:: ‖ <0.585> caldo | caldo nada | caldo èra: caldo | <0.170> d' eçe caldo | èr' a:ghua | <0.270> fervida | pèro | como no-había outro | tíñahh que come+lo ‖ <0.990> outra couça no-había ‖ <1.760> (INH) è açí | fumos açí ‖ <2.120> (INH) así fomos tirando ‖ <0.590> hasta que | <0.435> hahhta que +che digho: |

em{pesaron que} ‖

I2: {pèro A Illa | co} mal que +çe paçou | A Illa tèn matado mu:ita fame | {á sente quitou | mu:ita} fame ‖

I1: {si: | hòme | è aquí} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.370>
I1: a ver ‖ <1.095> (INH) ne:sidá | de te# | a ver | patatas è: | millo | è toda ésahh | senteo todo eso | collía+se ‖ <0.535> había: quèn collía: trer véser máihh ca un | porque seghún o cosechèro | qu' ô millor | que tiña máis terreno | <0.250> èr' ò que vivía mellor.e | èr' ò máis | como disíar daquela | "èr' ò mái[s] rico" ‖
PAUSA <0.380>
E: hum ‖
SILENCIO <0.520>
I1: porque çe ti collías.e | dou[s] sácor de fariña | aquel collía seis ou sète | [en]tonses inda +che podía vender a ti | ou: | ou tal | non? ‖ <1.225> pèro | dehhpoir do resto | nada ‖ <0.850> (INH) tiñas | o que tíñar forno | pois | collías unha coçedura co pan | <0.210> tiñan | toda[s] | daquela ahh casas an# ‖ <0.815> (INH) tod' ax casas tiñan fórnox | è cosía+se nahh casa[s] ‖ <0.505> (INH) fasía+s' un pan | ou dous | ou o[s] que podías | ou tres ‖ <0.675> pèro | coa fame qu' había | un pan ou dous ou trehh como n' +o 'hhcondéras.e | ighual +che duraba: ‖
SILENCIO <1.010>
I2: a min nunca +m' escondèn' o pan.e | <0.050> <risas> | <0.050> a min nunca +m' escònden' o pan | cuidado | èh! ‖
PAUSA <0.040>
I1: nò | pèro daquèla {si | porque:} ‖
I2: {nò::} | hòme | nò | <0.070> pan | non hò ‖ %
I1: pèro | daquela ca fame qu' había | ighual comías un pan | x' +ò comías ô salir do forno | xa +o comías sòlo | <0.240> {<risas> entonses | na Illa | ê o qu' había} | <0.455> entonses había pouco | claro ‖
PAUSA <0.220>
I2: eu | nôs fame non pazamos | <0.450> %
I1: nada | nôs pa{çamos} ‖
I2: {bèn | a} ver | <0.450> como ahora nò | nin nôr ni-nadie | <0.470> %
I1: pasába+se {moita fame} ‖
I2: {pèro nôr | fame non} pasamos ‖
SILENCIO <1.270>
I1: eu | por de pronto | teño pasado moita moita ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.070>
I2: nôs | fame non pasamos ‖
SILENCIO <0.820>
I1: moita fame | <0.170> {[...]} ‖
PAUSA <0.170>
I2: {non paças} com' à:hora | antes non +se paçaba com' a:hora | ahora xa ê demaçiado | <0.480>
PAUSA <0.230>
I1: aho{ra:} ‖
I2: {ahora xa} temos mu:ito viçio ‖ <0.810> pè:ro: ‖ <0.950> nôs {<risas> fame non {pasamos}} ‖
I1: {dehhpoi[s] xa} | nô# | nôr daquela | de[s]pois.e | meuhh pais marcharon pa Montevidèo | reclamou+nos a nôs | <0.295> [es]tuvèmos alá 'n Montevidèo ‖ <1.035> (INH) eu estuven alá dès anos | eu anduven por alá | traballando è tal | dehhpoi[s] vin | conesín á mullèr que teño hos[e] | <0.205> buèno | pois açí | històrias | despois vin.e | vin pá Illa outra ves | <0.450> (INH) casei+me pá Illa | pá casa qu' ehhtá | ehhta | ehhta caça | <0.280> (INH) na que temos ahora fixèmo+la | a | a caça nòsa qu' èra deles | a: 'ntighua | ê a qu' está ô lado ‖ <1.190> è cando daquela +s' abandonaron | a xente empesou | è tal | <0.150> {<pausa sonora> è:} ‖ <0.750> deixáron+a è colleu+na a que tèn | o: Restaurante ‖ <1.155> ehhta casa rehhtaurou+na | arreghlou+na | è ghiou+na | è pa no-haber problemas | pois quedou aí | <0.270> [es]t' a:í | inda 'hht' aí | porqu' ehht' à: nòmbre do defunto do meu soghro | aínda ‖ <0.520> pèro buèno ‖ <0.990> (INH) méntrer nôs [es]teamos aquí | è +nor deixe 'n pas ‖ <0.880> [es]tá: 'çí ‖ <1.490> è: 'ntonses foi ‖ <0.965> vin | conesín a mullèr que tuven hos[e] | casei+me p' àquí pâ Illa outra ves | [es]tuven | vivín aquí con eles inda catro ou çinco ou seis ánor | non? ‖
SILENCIO <0.540>
I2: inda non sustos ‖ %
I1: ou máis ‖
PAUSA <0.320>
I2: tamên ‖
SILENCIO <0.810>
I1: si: | sè{te ou oito ou dèhh} ‖ <0.120>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: {{<pausa sonora> è:}} | <0.410>
PAUSA <0.120>
I1: ê verdá | {estabamos} ‖
I2: {aquí sacamos} tod' or fillos ‖
PAUSA <0.220>
I1: si: ‖ %
I2: non sendo a pe# | pequena ‖
PAUSA <0.180>
I1: è ca{sámo+nos aquí} ‖
I2: {pequena chá}moll' e:u | <0.090> pèro tèn vint' è oito anos ‖
PAUSA <0.080>
E: <risas> ‖ %
I2: buèno a pequena | de tod' or meur fillos ê a pequena ‖
SILENCIO <0.500>
I1: tèn | xa vai pra vint' è oito | si | è a outra tèn cuarent' è tres | è o: 'utra tèn | ou | cuarent' è catro | vai pa còrent' è catro | è outra còrent' è dúas | si | <0.400> (INH) èproximadamente ‖ <1.605> è: 'sí | è dehhpois.e | como::: u::n | collín un barco qu' ê do | tal | buèno | dên+o de baixa | un de Pireirô ‖ <0.555> (INH) è un qu' un tiñ' òn barco | è andaban co-el ô mar | comprou unha casiña | alá 'n Cankas ‖ <0.560> (INH) è daquela eu andaba con el ô mar | pois tratámohh tamên de buscar.e:: | de ir p' àlá | com' àndaba co-el | è: 'fè[c]tivamente | de[s]pois ‖ <0.930> (INH) fun eu mais a: | a: | a mullèr p' àlá ‖ <0.730> (INH) compramos alá | [es]tuvêmos | è tal | è 'hhpois | <0.275> viñèron meu[s] soghros ‖ <1.120> p' àlá tamên | è: 'quí | abandonamos | <0.165> pèro dehhpoir | viñèmos | volvemos outra ves | <0.450> de retòrno | <0.325> è açí estamos ‖ <1.625> ê açí a vida ‖
SILENCIO <1.280>
E: buèno | pois eu penso que +me chekha | muita[s] khrasias | <0.140> o que +me fai falta ê o nombre ‖
PAUSA <0.280>
I1: Roberto ‖ <5.120> (INH) è xa +che digho | ahora | aquí ‖ <0.600> (INH) quedan éçahh cáçahh | <0.135> quedan | <0.130> quedan | daquela maneira ‖
PAUSA <0.300>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: que +nos quèren botar a todos | èh! | quêren+nor botar ‖ %
I1: nò: | botar non bòtan a ninkên ‖ %
I2: non botan {de que? | [...]} ‖
I1: {paça que | ahora:} ‖ <0.445> (INH) pèro +se quedan {éser dous matrimònios} ‖ <0.810>
I2: {canto [...]} ‖
I1: porque:: | no-ê porque non teñan ond' ir | porque | marcharon antighuamente | diante do que marchámor nôs ‖
SILENCIO <0.660>
I2: non quèren oír de mar{char d' èquí} ‖
I1: {pèro aho}ra: | viñèron p' aquí | èquí 'stán bèn | alá:: | <0.495> {<pausa sonora> è:} | non què# | non quèren ir | è:: aghántan+s' èquí | è 'stán | {pèro tod' o: mundo tèn.e}:: ‖
I2: {non +s' ada[p]tan alá} ‖
SILENCIO <0.780>
I2: pèro tèñen as casas alá ‖ %
I1: tod' o mundo tèn vivièndas alá | en Buèu è: ‖ <0.980> (INH) por Cankas è por Portonovo è todos | a xente a.reparteu+se todo por èí ‖ <1.470> (INH) ahora si | a temporada de v[e]rán | <0.385> xa miras | [es]tá todo ‖ <0.875> cheo ‖ <1.485> tod' a sente vên a regalar hòtèles ô mirmo sitio ‖
SILENCIO <1.820>
E: è 'n que ano naseu usté? ‖
SILENCIO <0.640>
I1: eu naçin.e: | o nòve de febrèro do còrent' è catro ‖
SILENCIO <0.510>
E: no còrent' è catro ‖ <0.790> buèno poi[s] muita:# | muita[s] ghrasias ‖ %
I1: nada | hòme ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 08

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1946 (Curro). 65 anos. Mariñeiro.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Curro, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 10 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 11 de febreiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 20 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 7 minutos e 22 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 6 minutos e 25 segundos.

E: usté alkho de: ‖ %

I: si | a:: vi# | a vid' aquí antes cando: | ánter de | <0.430> de:: isto de: | de ir+nohh pa tèrra | è tal è tumba | <0.490> èra ihhto | antes ehhtabamos en bárcor de | pequénar dòrnas | è tal è tumba | de[s]pois xa: | viñèn' or barcos como non: ‖ <0.510> proghresou: o muèlle | è non fixèron | <0.245> tal | non sa[b]ehh? ‖ <0.625> entón:: | foi o motivo de: | a xente xa ‖ <0.965> è:: ‖ <0.460> empeçou a: ir+se pa tèrra | porque non: | non había maneira de | de ‖ <0.575> de: | <0.650> o puèrto de Buèu | cas' está: | <0.220> un porto dor barcos d' aquí da Illa | non? | è:: ‖ <1.900> è 'ntonçes hubo que: | marchar porque: | aquí non había refughiohh pa: | pa 'star or barco[s] non hhabe[s]? ‖ <0.930> èra moi malo ‖ <1.375> pèro | porqu' os invèrnos aquí son duros ‖ <0.295> %

HOME: chao ‖

MUTISMO <0.090>

I: no-ê? ‖ <0.890> è 'ntonçe[s] hubo que: | xa: ‖

MUTISMO <1.710>

HOME: Manu! ‖

PAUSA <0.220>

I: ata loghiño | amigho ‖

PAUSA <0.240>

HOME: vamos po-la marèa! ‖ %

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: vale | [a]migho | veña | ata loghiño | hasta lògho ‖ <1.245> entónçes.e | foi o motivo de: | de: ‖ <1.815> que cada un foi buscando xa o choio | non hhabe[s]? ‖ <2.105> unha vida moi dura | aquí ‖ <1.970> moi moi dura ‖ <0.465> moi dura ‖ <0.620> moi dura moi dura ‖ <1.895> è: ‖ <2.475> dehhpois | pouco á pouco: | <0.430> eu qui sei | foi:.e | <0.165> quedando pouca xente aquí: | inda hub' un maèstro aquí cas escòlas | tod' a trapallada | pèro ‖ <0.725> á última hòra: | a xente foi+ce indo | non? | <0.287> namais que quedamos aquí unhh póucohh ‖ <2.995> que: | <risas> ‖ <0.975> ahora | practicamente xa | <0.175> somos | catr' ou sinco familias que ehhtámohh.e: ‖ <0.550> aquí | aghantando o choio | non? ‖ <1.795> catro vèllos | porque ô faltaren ‖ <0.600> esta xente que tal è tumba ‖ <1.515> a sente vai à 'hhtar.e ‖ <1.905> aquí | <0.380> viran+che algú[n] no v[e]rano ‖ <1.750> pèro ‖ <0.695> basicamente a traballar | como 'hhtamo[s] nôs a: | nas fincas è nihhto ‖ <0.500> eu pae# | pa min que non | <0.415> que non | non van a: | <0.295> pa vir a traballar | non hhabes? ‖ <2.110> è eso ‖
SILENCIO <1.240>

E: è como se traballaba na: | <0.370> na tèrra è no
{mar a}ntes? ‖

I: {ai} ‖
SILENCIO <1.350>

I: buèno:: | na tèrra antes traballabas con | co | co | con vacas ou cor bois | non? | a: | <0.075> co arado | co carro ‖ <0.555> è no-había tra[c]tóres.e | os tra[c]tores hai+nos ahora ‖ <1.055> pèro ántes.e: | namais qu' èra co: ‖ <0.537> co arado | manual | como | est' aquel meu alí | è: ‖ <0.635> è o:: ‖ <1.280> co ghando | non? | è traballamos | como +se traballou por tódor lados | non? ‖ <0.665> nar fincas ‖ <2.270> dihhpoi[s] no mar.e: ‖ <1.130> antes tíñamos éster bárcor | dehhpoi[s] foi cando nor metémor nor barcos ‖ <1.545> è:: | foi cambiando | o: ‖ <0.635> o choio ‖ <0.635> o rinmo de vida ‖ <1.755> de[s]po[i]s o: | <0.280> por èghemplo Buèu ‖ <0.625> eu: | por èghemplo | meu cuñado está en Cankas | è::: ‖ <0.535> è tèn: | barco | que tuvèmo[s] sèmpre na caça | non? ‖ <1.670> è:: | óutrohh tan en Portonovo | óutrohh [es]tán en Noalla | pèro a fuèrsa | prinçipal | [es]tá Buèu è Beluço | <0.497> enténdehh? ‖ <1.815> foi o motivo de: | eu que sei! | de: ‖ <1.025> or barco[s] foi o que fixo esta: | <0.250> ehhta derfeita de marchar+çe |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

non? | <0.495> ô vir.e: | ô 'voluçionar o:: | de: meter+se nor barcos | <0.460> hubo qu' emigrar a: | larghar+se | xa ‖ <1.165> porque non:: había | aquí non podías aghantar un barco | no invèrno | <0.370> non +çe podía ‖ <1.275> cántar veçes teño eu.e | <0.260> d' aí do muèlle | picar os cabos coa machada è:: | è [en]çende o motor è arranca xa pa Buèu pa | pô puèrto | <0.335> cántar veçe[s]! ‖ <2.255> aquí èra unha vida moi mala | <0.230> moi mala ‖ <0.790> moi dura ‖ <1.515> dura ê ‖ <0.760> por èghemplo | <0.395> antes [es]tab' aquí | <0.385> meu tío | ánter de morrer miña tía | Rosa ‖ <0.880> è: el aghantaba moito | aquí | na Illa | non? | <0.460> aquí ê moito mar abèrto | pèro aghora vèn+che no invèrno | è: ihhto ehhtá çerrado | aquí non pòdes [es]tar | porque non tès con quèn falar.e | <0.470> ou tès que ir á caça dun: | <0.355> dun:: | viçiñ' o::u dun: | <0.320> dun familiar.e | è falar+lle ‖ <0.665> un pouco | se non | <0.175> [es]ta+se moi mal | <0.225> moi mal ‖

SILENCIO <4.640>

E: è divertimentos | daquèla | qu' había? | <0.460> como: +se divertí' a {xente?} ‖

I: {a:h} | de | un p# | poñían así un: tocadihhcos | è un: música de | de pandarètas è desas | trapallada | non? ‖ <0.935> è:: dihhpois.e | habí' ar fèstas parroquiales | d' èquí da Illa | non? ‖ <0.725> que antes | daquela | fasía+se bóar fèstas aquí ‖ <0.525> è despois | po-lo de | de discotèca è diso no-había ‖ <0.542> <chasquido> | como en tódos.e: | aldeas è tod' à trapallada | porque iço das pandarètas è esa rollada | <0.300> iso èra por tódor lados ‖ <0.740> entendes? | cousas antighuas | <0.345> que: ‖ <1.625> iso èra por todo | pèr' ò que pasa | que claro | aquí: máis ‖ <1.060> è despois empeçano a pór.e:: | tocadisco[s] è tal | è: façían dihhcotèca è tal ‖ <1.920> íba+se pasand' o rato | non hhabe[s]? ‖ <0.640> que antes de | da dihhcotèca | eu tiña uns tíos que tocaban a ghaita | non? ‖ <0.565> è::| entonçes aquí | qu' èra o almaçén | <0.355> aquí habí' òn: | tal è tocaban aquí a ghaita | a xente bailaba aquí | viña | façían éles.e:: ‖ <0.500> fèsta | non hhabes? ‖ <0.990> o baile | <0.270> è tocaban eles èquí | <0.097> a ghaita | <0.280> è: a xente [es]tab' aquí no: ‖ <0.705> nehhta parte | todo esto cheo | esto: ‖ <1.740> seic' èra o almacén | èra o de Riobó | non? ‖ <0.815> è: | <0.420> entóncer bailaban aquí ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.560>

E: è 'hhpois po-las Navidades | è o: | Carnaval | è: 'sí? ‖

PAUSA <0.040>

I: na[s] Navidádes.e | pasába+se moi bèn | è | <0.100> e::n: | en fèsta da: | do:r veçiños | è: | <0.380> è:: dunhas casas á outra[s] | è a cantar è tal | è a couça paçába+se bèn | <0.377> pasou+se bèn ‖ <2.100> èquí +se pasaba bèn | cando +se mataba | èr' a matança dos pòrco[s] | ti fígha+te | iban a xent' a mirar | a ver cal èr' ò máir ghrande | o máis.e | {<risas> tal} | <0.235> è: | cantar | è veña p' arriba | moi bèn ‖ <0.930> bué | á que estabamos tódor | non? | <0.305> dehhpoi[s] xa | a couça sa | <0.300> foi+se: ‖ <1.525> xa ‖ <0.755> pasando esa | ese choio | non? | <0.435> pèro ‖ <0.710> moi bèn ‖

SILENCIO <1.040>

E: recorda alkhún cantar? ‖ <0.650> deses que +se: | cantaban antes? ‖

SILENCIO <1.180>

I: {<risas> eu daquela[s] cousa[s] así | non +me recòrdo moito | hòme} ‖

SILENCIO <2.480>

E: è:: | usté 'n que ano naseu? ‖

SILENCIO <2.030>

I: eu no còrent' è seis ‖

PAUSA <0.430>

E: no còrent' è seis | <0.480> recòrda alkho | que +lle contaran | sobr' a Khèrra Sivil | ou è{sí?} ‖

I: {a:h} | non ‖

PAUSA <0.420>

E: non? | <0.300> nin òír | por {èí | a} seuhh pais? ‖

I: {non | non} ‖

SILENCIO <1.220>

I: buèno | pèro cousas que non.e: | non tèñen moito valor | non | non | içó non ‖ <0.855> non | non recòrdo | non ‖ <1.685> porque uns | ô millor | coméntan+che dun lado | outro coménta+che di outro è ‖ <0.705> non.e | tampouco nunca +me: | {<dúbida> m:} | dei por.e ‖ <0.900> non ‖ <2.170> por tira[r] moito po-lo choio | non? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 09

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1946 (O Castillo-Curro). 65 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 15 de xaneiro de 2012
DATA DA TRANSCRICIÓN: 15 setembro 2011.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 9 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 18 minutos e 20 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 15 minutos e 56 segundos.

I: ou tú' a:buèla? ‖
PAUSA <0.139>
E: pèro no-ê o mismo na: | <0.200> aquí que na Illa ‖
SILENCIO <0.522>
I: na Illa si | tiñamos alcòbas pequenas è: ‖ <0.578> (INH) è: | <0.138> inda non +che digho que +çe | de que +çe façían as cama[s] | se +ch+o digho: ‖ <0.755> (INH) de xêstas.e: | pa durmir.e: | nos colchóns è mais.e ‖ <0.997> <risas> <1.141> (INH) è unha çaliña | è è | <0.095> è chaman+ll' alcobas | claro ‖
SILENCIO <1.984>
E: è dehhpoir na | na cosiña? | <0.155> como | como èra {o::} ‖
I1: {a co}çiña èr' a coçiña | toda un: | <0.244> a coçiña èra: | non tiña nin | nin faio ni-nada | tiñ' às tèlla[s] sôlax | <0.361> chuvía:: | è moitas veçe[s] chovía+che na mèsa ‖ <0.600> (INH) ou que pensas qu' èra:? | <0.428> (INH) è tíñamos a lareira è o furno pa: ‖ <1.672> (INH) pa coser è: na lareira fasía+se o: | a comida con | con leña | èh! | <0.301> si | <0.444> (INH) ä ma[i]s a bola do lar.e | <0.228> quèn +m+a dèra! | que se tuvèra unha lareira | inda había façer bola do lar | èh! ‖ <0.850> había[s] mirar ti bola do lar.e ‖ <0.945> (INH) vai María façer un forno | pèro inda | se | se Diòr +me dèra vida | había façer a bola do lar | èh ‖
PAUSA <0.422>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: è lògho como èra? ‖
PAUSA <0.083>
I: como façía miñ' a:buèla | èh ‖
SILENCIO <1.405>
E: co# como èra | como +se fasía? ‖
PAUSA <0.461>
I: amasabas a fariña milla | con senteo è fariña | un pouco fariña trigha è o: è ‖ <0.767> (INH) è botába+lle fermento | è tiña | viñ' à lêvado | non? | <0.328> (INH) è dispois quèntabas a tar# a: | a: lareira bèn | <0.061> a lareira de pèdra | a lareira de façer | qu' èr' ònha lareira de pèdra ‖ <0.672> (INH) unha lareira ghrande coma 'sta mèsa ‖ <0.817> (INH) entonses quèntába+se bèn a lareira con: leña ‖ <0.683> (INH) è dispoihh colliamos o:: | <0.206> ô 'star bèn quènte botámo[s]+lle fariña | è fóllar de: verdura por baixo | è fariña bastante ‖ <0.855> (INH) è [d]ispois o rexcaldo ‖ <1.089> nôs chamámo[s]+lle rescaldo | son brasas pèro nôs chamámo[s]+lle rescaldo | tod' à vida ‖ %
E: <risas> ‖
SILENCIO <1.012>
I: alí na Illa cháman+lle rescaldo | que quères? | <0.339> (INH) ou.e | cando ibamos car' a: noite | que que: ibamos car' a: curro a buscar aghua | <0.128> ibamos cun tisón | chamabámo[s]+lle tisón | açí p' a:lumbrar | açí | <0.277> cunha acha ‖ <0.500> (INH) è íbamo[s] de día | è chamámo[s]+lle tiçón | cada un.e | súa: | seu sitio hai súa mòda ‖ <1.222> (INH) è dispois.e | <0.073> bota# poñí' a:lí a | <0.044> a masa todiña | <0.212> toda redondiña | redondiña com' ònha tarteira | <0.450> pèro dest' altura | èh! ‖ <1.216> (INH) è dispo[i]r foriña | po[r] riba | fariña trigha | fariña milla è 'spo[i]r fóllar de: verdura | <0.339> è 'spois tod' o rexcaldo todo po[r] riba ‖ <0.789> ata qu' estuvèra cosido | estaba quente | mi ma! | a lareira estaba rogha | èh ‖
PAUSA <0.286>
E: <risas> ‖
PAUSA <0.314>
I: è dispois coçía+se | sabía mal | mi madre | <0.144> pèro que bèn sabía | èh | aquilo | èh | <0.316> por içe | o natural | amigho ‖ <0.816> (INH) è o bolo do pòte: | eghual ‖ <1.839> è o que hai ‖ <1.229> {a bola do} ‖ <0.262> (INH)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.222>

E: {quèn +ch+a} ‖

PAUSA <0.262>

I: porque antes aquí tamên | aghora cháman+lle | <0.184> (INH) escumadèra | dixen èu | "excumadeira!" | eu cha# | eu falo: | falo como falaba | <0.328> (INH) è: 'las | è 'las.e disqu' esa {<risas> palabra que non se di} | dígho+lle eu | "pèro eu hei+no deçir tod' à: vida" ‖

PAUSA <0.006>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.133>

I: escumadeira | <0.350> (INH) a cuchara do caldo <1.450> (INH) que comía? | cos tinedores | tod' à vida | fono | cochillos | {<risas> que caragho!} ‖

PAUSA <0.029>

E: <risas> ‖ %

I: diçíder vôs | hòmbre! ‖ <1.016> (INH) iba desir unha cousa | è 'las | non sabes? | non quèren que +a digha | no | {<risas> dígho+a eu porque eu | eu çei do} | <0.177> da miña vida | a vòsa ê outra ‖ <1.023> èsí | cousas | <0.450> (INH) tòrpes ‖

MUTISMO <4.018>

E: è que máis había na: | amais | buèno | amais da casa que máis tiñades | {alí ?} ‖

I: {tiñamos} o alboio:: | o | <0.030> a to# | á choia nôs chamámo[s]+lle cubèrto ‖ <1.800> (INH) è:: tiñamos as córter do ghando | <0.161> caçetas | <0.172> a caseta onde tiñ' a: | o | <0.244> (INH) or mariñeiros a: | or fato[s] da[s] liñas pa ir pescar | non sabes? o {<dúbida> tigho} | <0.378> è a roupa d' a:ghuas è todo içe ‖ <0.527> (INH) è mais o dorneiro | <0.383> (INH) tiñamos un ghrande | <0.389> (INH) unha parte pô dorneiro | è outra pa: ‖ <0.611> pa pó-los.e ‖ <0.656> (INH) pár liñas | todo | <0.094> colghado a: | roupa d' aghuas è iso ‖ <2.295> (INH) è [d]ispois tiñamos o: hornio | pa batatas è millo ‖ <1.538> (INH) a banda pô millo ghrande: | è a pequena pa batatas è o | è o claro qu' è: 'sí no medio ‖ <0.613> pô: | <0.134> pô refughio | chamámo[s]+lle o: | <0.182> (INH) o refughio chamámo[s]+lle ô | á: | <0.289> (INH) ás espighas pequeniñas | pa +lle dar despó[i]s ô | ô pòrco

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

{<risas> cando èra pa San | pa matar | {pa San}} | <0.172> (INH)
E: {mm} ‖
I: ánter de matar | èsí a dour mésex ‖ <0.528> (INH) dábamo[s]+lle así {<risas> de comida} as espighas | chamámo[s]+lle | <0.322> (INH) è cháman+ll' o refughio ‖ <1.036> <risas> | <risas> ‖
PAUSA <0.420>
E: o refughio ô | ô millo | {non?} ‖
I: {ô millo} pequeno | ás espighas pe# á ‖ <0.968> <chasquido> (INH) a[s] 'spighar do mes | colliamos o ghrande pá banda | todo | todo encastilladiño | todo moi ben posto | è despois aquilo ‖ <0.639> (INH) botabámo+lo no: | o refughio botabámo+lo pa: | pa | pô ghan# | pa: o pòrco ‖ <0.739> pa sebar o pòrco pô: | <0.383> dous ou trer meses ánter de matar | <0.445> (INH) tóda-la[s] noites ‖ <0.584> [...] | <0.178> <risas> <0.344> (INH) dába+se+lle de comer ôs pòrcos | è o pan è todo | a fariña | a::i! | <0.473> (INH) {<risas> mantíña+se de marabilla!} ‖ %
E: <risas> ‖
SILENCIO <0.661>
I: si:: ‖
SILENCIO <1.775>
E: è dehhpoir na matansa como èra? ‖
SILENCIO <0.333>
I: è a matansa matábax | <0.372> (INH) collía+se:: | <0.439> (INH) o sankre ‖ <1.350> (EXH) (INH) <risas> despó[i]s xa +ch+o dixen | xa +te vou matar | èh! | <0.067> co sankre | fasían+se: ‖ <0.600> (INH) chouriças | que ahora cháman+lle morçíllar | nôs chourisas tod' à vida | <0.028> è lavabas as trípar no mar.e ‖ <1.706> (INH) è d' aí deixa# | deixába+se pa chouriços ‖ <0.983> è dispoi[s] fasías as.e ‖ <1.478> (INH) ar chouriças ‖ <0.622> (INH) fariña | <0.261> senteo | fariña trigha | fariña milla | <0.117> uvas | <0.094> pásax ‖ <0.778> (INH) piñóns ‖ <2.277> (INH) è:: | è o rustrido de sebola ‖ <0.916> è prixèl | è nêbodas | <0.155> ar nêbodas èran ar millores | <0.123> qu' había ‖
PAUSA <0.167>
E: que son ar nêbodas? ‖
PAUSA <0.144>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: témo+la[s] nôs aí | cheiran ‖ <0.850> (INH) eu inda fagho bólar do pòte | cando ‖ <0.689> (INH) è: din+ll' a resèt' a Lucha è fái+nar mal | <0.144> co# | a Lucha ghústa+ll' a todas | èh ‖ <0.505> a: pequena non
135 còme máis ca bolo çòlo | èh! ‖ <0.928> (INH) un boliño pequeno {<risas> que façían bolíñoç} ‖ <0.608> (INH) pèro ‖ <0.888> (INH) bota# | èh | mira | èu fagho: or bolos | collo fariña milla | non? ‖ <1.011> unha pouco senteo ‖ <1.950> tres ou catro ghuèvos | así xa: | <0.234> escácho+os è bóto+ll+os no: | no medio ‖ <1.078> dispois fa# | {<pausa
140 sonora> è} | <0.150> collo: ‖ <0.697> ca man ‖ <1.620> (INH) à: 'ghua do cosido | <0.194> cando +se +lle bota ár ghaliña[s] | aquèla ghrasiña que tèn tona | non çábex? | <0.389> p' amasar.e ‖ <1.089> (INH) è 'spó[i]s amaso | è fágho+ll' un rustrido con | con tousiño pèro | así pequeniños o: | apenas +se notan | todo rustrido na sartên ‖ <0.517>
145 (INH) è bóto+lle sebola ‖ <0.705> (INH) è un: | è u# | è | è ar nêbodas | a[s] nêbodas ê o prinçipal de todo |
PAUSA <0.384>

E: pèro non sei o que son a[s] nêbodas ‖
SILENCIO <0.628>
150 I: si +as hai | ou non sei si +as comería a nève | se non hei+che traer unha pôla | è ías | <0.206> tèñen un cheiriño | pá semana ha de çer ‖ <1.223> (INH) è a | è a[s] nêbodar bèn lavadiñas è bèn picadiñas | è bótar+lle todo | meu hòme | amásax | <0.405> amásar bèn | <0.105> è dispois ‖ <0.744> fas or bolos | var+lle botando | <0.189> xa +che salen
155 | todiños | feitiños ‖ <1.578>

E: <risas> ‖

I: con todo iso | è bòtas | bôtar+ll' a coçer | bôtar+ll' unha folla de verdura nunha tarteira á parte | èh | non no cosido ‖ <0.558> (INH) nunha tarteira á parte | bóto+lle únhar fóllar de verdura pa que non +se
160 pèghe abaixo ‖ <0.672> a ferver así | a fuègho lento | <0.077> dispois ‖ <1.083> cando están cosido[s] xa aboian p' arriba eles ‖ <0.817> (INH) è cômen+me neles que mátan+se! | <0.467> {<risas> è din+ll' a resèta a Lucha | pa saber faser tamên | <0.250> pèro a bola do lar.e | quèn +m+a | quèn +m+a | quère fase-lo gharaghe | è mais quèren façer un
165 forno | èh | coma | <0.361> (INH) María ghústa+lle tudo | <0.467> (INH) coser.e pan de millo è iso ‖ <1.462> a bola do lar no-+m' esquense | non ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.035>
E: <risas> ‖
I: ai | de verdá | èh | nunca +m' esquense | <0.089> n' hài día que non fale da bola do lar | èh ‖
PAUSA <0.201>
E: <risas> ‖
SILENCIO <0.915>
I: è "a bola do lar côme+se a soplar | o bolo do pòte côme+se a ghalòpe" | disía miñ' àbuèla antes | è nôs.e: | <0.128> êramo[s] rapases è culliamos ese 'xquema ‖
E: <risas> ‖
SILENCIO <1.816>
I: è así de ref[r]ans.e | <0.070> uf | <0.131> mi ma! çabía poucos! | <0.167> pèr' àghora no-+m' acòrda ninkún | <0.455> (INH) "tres pelistriñas è un pelistrón | un sacamete è un tirapón" que ê? ‖ <1.544> an# | temos pasado risa nôr nesa illa ‖ <0.586> (INH) de rapáçex ‖ <1.222> (INH) è non sabes o que ê?! | "trex pelistriñas è un pelistrón è un sacamete è un tirapón" ‖ <0.828> (INH) poihh mira qu' ê bèn fásil | èh ‖
PAUSA <0.407>
E: <risas> ‖
PAUSA <0.043>
I: ê: 'ncreíbl' èh | <0.277> tanta risa | pois mira | <0.483> (INH) ê unha tarteira | tapas a tarteira | non? ‖
SILENCIO <1.389>
E: si ‖
MUTISMO <4.550>
I: tapas a tarteira ‖ <3.516> mira o que ê | mira como ê | [...] ‖
PAUSA <0.389>
E: <risas> ‖ %
I: è sábía+n' or vèllos | pèro eu aghora | sei+no eu {<risas> porque:} ‖
PAUSA <0.201>
E: ah! ‖ <2.422> a::h! | <0.042> <risas> ‖
SILENCIO <1.200>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: <risas> <0.004> mira | tres pelistriñas | tres pelistriñas è isto que tèn tres pelistriñas |
E: {si} ‖
I: {unha} | (INH) unha pelistriña | dúas | tres ‖
PAUSA <0.128>
E: como +lle chamades a isto alá | na illa? ‖
PAUSA <0.225>
I: trepia ‖
PAUSA <0.145>
E: trepia ‖
PAUSA <0.028>
I: pèro esta | <0.191> o | no conto ist' ê | isto ê trepia ‖ <1.551> tres pelistríñax | un pelixtrón | <0.062> qu' ê a òlla ‖ <0.600> (INH) un çacamete | <0.291> qu' ê isto [culler do caldo] | <0.198> è un tira# | ou | un un çacamete ê 'xte | è un tirapón [tapa da tarteira] ‖
PAUSA <0.284>
E: <risas> ‖
SILENCIO <1.543>
I: tanta risa temos pasado | mira que temos pasado risa | èh | iso tèn todo Lucha | <0.211> (INH)
E: <risas> ‖
I: iso tèn todo Lucha escrito è mais.e | <0.339> Andrea ‖ <0.738> ou.e | Carme | teñen tudo escrito è | <0.301> (INH) dispois ahor' èstá ‖ <0.811> [E] "*estoy asima de ti | +m' estoy sarandeando* ‖ <0.587> (INH) *tú +te quedas con la lèche | io +m' estoy aprovèchando*" ‖ [E] <0.822> que ê | a ver? ‖ <1.298> non vaias ô | {<pausa sonora> è} | è:: hai quèn vai ô malo | è non ê cousa mala ninkunha ‖ <0.681> (INH) [E] "*estoy èçima de ti | +m' estoy aprovè::# | {<risas> +m' estoy sarandiando}* ‖ <1.720> *tú +te quedas con la lèche | io +m' estoy aprovèchando*" ‖ [E] <1.343> a ver | hò! ‖ <0.920> unha figheira! | <0.461> [E] *+m' estoy sarandeando* | [E] estou comendo | <0.194> (INH) è o[s] fighos tèñen leite ‖ % <0.526>
E: tèñen leite ‖
I: [E] "*tú +te quedas con la lèche | io +m' estoy aprovèchando*" | [E] estou a mete+los p' abordo! ‖
SILENCIO <0.545>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: <risas> ‖
I: è lògho! | fíghas+te | èh! | ante[s] había moitos | pèro ahora non +m' acòrdan | èh ‖ <1.361> (INH) o::: ‖ <1.806> "tacón sobre tacón è tacón do mirmo paño | {<risas> è se non +ch+o digho eu} | non sabes en tod' o ano" ‖ <1.761> pois mira | èh ‖ <1.300> (INH)
SILENCIO <1.300>
E: <risas> ‖
MUTISMO <0.753>
I: <risas> | <0.753> que sei eu +os escritos | quèn sabe +os que tèñen escritos? | que +m' acòrdaban | aghora xa | <0.427> (INH) ê unha sebola! | porque tèn tac# | tíra+lle unha tapa | tèn unha tapa | tèn outra tapa | tacón sobre tacón ‖
PAUSA <0.333>
E: {si} ‖
I: {è} tacón do mirmo paño | claro qu' ê do mirmo {paño}! ‖
E: {ê do mismo} ‖
PAUSA <0.101>
I: è tèñen | que si +lle cai un ‖ <0.612> (INH) {<risas> mondas unha çebola | è tèn+o} | <0.378> descarapas unha çebola | qu' eu aghora derde | aghora peghóu+se+me | pèro eu fagho | eu falo com' or de antes ‖ <1.216> (INH) è dispois ê ‖ <2.595> (INH) "una cosa que va por el corredor | sièmpre lleva medias y sapátor nò" ‖
MUTISMO <3.199>
E: <risas> ‖
SILENCIO <2.406>
I: anda pèro non còrre | non.e | non | non dá | <0.378> dá medias pèro ‖ <0.697> (INH) {còrre} | <0.199>
SILENCIO <0.697>
E: {un relô?} ‖ <0.728>
PAUSA <0.199>
I: {<risas>} ‖
E: {<risas>} ‖
PAUSA <0.145>
I: <risas> ‖
SILENCIO <0.857>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: pensei+no | èh ‖
PAUSA <0.037>
I: esa: dí+a moitos | si ‖ <1.867> (INH) "a pièl da mullèr ê dura | má[i]r dura que quèn-+a fura | è meteu+lle a trancallada è quedou co | quedou co-èla colghada" | <0.233> mira | è ô mellor pe# | è pensaban tódor no malo | è nada | mira | <0.422> (INH)
E: <risas> ‖
I: è claro qu' ê dura | è a pièl esa ê ‖
SILENCIO <0.970>
E: ê a naransa? ‖
SILENCIO <2.560>
I: o pendente | a pièl {da mullèr} ê dura è isto ê duro ‖
E: {ah} ‖
PAUSA <0.350>
I: si:: ‖
SILENCIO <2.688>
E: <risas> | <0.060> o pendiente | <0.344> (INH) pèro claro | eu tampouco n' +o sabía | èh! ‖ <1.005> (INH) había moitas | mi madre! ‖ <3.416> (INH) è mais cal èra | hò | ai +mi cagho na madre [E] *que +la* | [E] <0.060> <risas> | têñen+as èlas escritas tèñen | un montón | sabe[s]? | <0.366> pèro aghora no-+m' acòrda | hò ‖ <1.423> (INH) {<risas> è a que si +m' acòrda} | <0.273> (INH) acôrda+me cando: ‖ <1.295> de noite na cama si que +m' acòrda tod' as cóusar di antes | incri:ble | èh ‖ <0.778> (INH)
E: <risas> ‖
I: non toc' o sono | má[i]hh vôltar dun lado que doutro | que +m' acòrd' as cóusar di antes ‖ <2.428> (INH) ai | mi madre | que èra | hò ‖ <0.503> [...] <3.653> teño {<risas> aquí dous ou tres è non me çalen | <0.206> cagho na cona ‖ <0.905> buèno ‖ <1.172> {<risas> xa +me salirán} | cando +me salghan ‖ <6.934> (INH) a saber | carallo | <0.344> ahora bôrra+se+me | {<risas> akhora a vèllés} | <0.365> <risas> <0.074> ghóde+me ‖ <1.728> (INH) poi[s] ante[s] falába+se | claro | falába+se ‖ <1.767> cóusar de antes | que aghor' à xente non: fala co# | a# aghora ‖ <0.795> (INH) o[s] rapases ahora falan todos castellano | hò ‖ <1.138> os que falan | hos[e] non: | <0.334> que n' +o sabe[n] nin

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

falar | pèro buèno ‖ <1.878> (INH) tamê[n] nôs falamos castellano cando viña un madrileño | è nos entendían | èh ‖

E: <risas> ‖

I: cla:ro | porque claro ‖ <1.433> (INH) è or madrileños sabes que falan a media boca | non? | alghún ‖ <1.228> (INH) pèro entendían | como viñan a beber | a comer è a tomar cafê | como entendían! ‖

E: <risas> ‖

I: caragho ‖ <1.700> (INH) ê èsí ‖

PAUSA <0.066>

E: non entede quèn non quère ‖

PAUSA <0.278>

I: buèn' hò | <0.461> todo +s' entende | <0.272> xa +se sabe que ‖ <0.605> (INH) qu' en cada sitio fal' a súa | a súa: fala | que non fala | non +se fala todos inghual | èh ‖ <1.278> (INH) mira or de | or de or do | or do Sentulo xa falaban fe# | deferente a nôs ‖

SILENCIO <0.511>

E: è lò? | como falaban? ‖

PAUSA <0.406>

I: eu que sei | falában.e ‖ <1.156> (INH) chamában+lle ô | ôs.e: ‖ <2.082> (INH) ôs plátanos cháman+ll' emplántanos ‖ <0.861> (INH) è a òn: ‖ <1.016> a outra cousa +lle chamaban | hò ‖ <2.945> <chasquido> no-m' acòrda | cha# | falaban deferente | <0.247> ca nôs ‖ <2.725> (INH) [es]taban tamên alá no medio do monte | alá | tres ou catro cásax ‖ <1.267> nôs [es]tábamos aquí no se:# | nôs èrámo-lo# | èrámo-los qu' estaban máis.e | buèno | or de Curro ‖ <0.668> (INH) è nôs estábamo[s] èquí tamên serco ‖

SILENCIO <1.445>

E: si | qu' O Castillo qued' alí | ô ladiño mismo ‖

SILENCIO <1.261>

I: O Castillo | pois todo | todo | eu non sei como | como no-aparese O Castillo è è | è nôs tud' à vida O Castillo | ä lògho a fonte do Castillo? | <0.283> coa fonte do Cast# | tod' a vida | eu | dendes que naçín | en des que túven.e | conesimento ‖ <0.696> è no | è no-aparese | èí | nos papèles ‖ <1.056> ni idea ‖

SILENCIO <0.711>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: è despois nombres de: | <0.195> de lukhares alí na Illa | <0.405> de: | de | veikhas è así ‖
PAUSA <0.061>
I: ai | veighas | mi ma | mira | nôs tiñamos A Veigha do Lagho | <0.084> qu' estab' o lagho alí ‖ <0.545> (INH) A do Cucòrno ‖ <0.622> O Casarello ‖ <1.856> (INH) O Servisio | qu' èra onde pasábamos pa: | co co carro pa: ‖ <0.595> (INH) Os Campos | <0.328> (INH) pô Aghro Pequeno | O Aghro Ghrande | A Reghata ‖ <0.756> (INH) A de Loureiros | <0.189> A Veigha Ghrande | <0.072> A d' Abaixo | A do Quinteiro ‖ <1.372> (INH) o:: ‖ <0.672> Os Cacharòlos | qu' èr' unhas pequenas | A de Vidal ‖ <2.056> (INH) O Liñar.e | <0.495> nôr de veighas tiñamos sète | puf ‖ <0.892> (INH) puf ‖ <1.889> (INH) no Liñar.e ‖ <0.645> A Reghata de Folensia ‖ <2.334> (INH) O Con do Lubiño ‖ <2.439> (INH) O Queimado ‖ <2.700> (INH) o:: ‖ <4.020> puf ‖ <0.619> A Cachada do Monte | <0.191> <risas> <1.422> (INH) Os Prado | O Prado ‖ <2.487> (INH) mi madre | veighas alí! | <0.147> puf ‖ <0.626> (INH) quèn quería véighar | meu irmán? | acabar ca vida è aghora quedan alá | <0.370> lástima | quèn +m+ar dèra aquí unha sòla | A do Cucòrno | <0.388> (INH) aquela daba unha banda de millo | èh | <0.110> que veigha! | èra reghadía | <0.479> (INH) nôs tiñamos aghua ‖ <0.579> (INH) nôs èramos caseiros da: | meu pai èra caseiro da: | d' à:ghua ‖ <0.574> (INH) tiñamos a: 'ghua de dès en dèr días | <0.169> tiñámos.e | <0.204> dèr días di aghua | reghabamos todo, èra reghadía è daba moi bo millo | <0.440> (INH) botabamos unha veigha de sandias ‖
SILENCIO <0.771>
E: sandías na Illa? ‖
PAUSA <0.252>
I: pèro sandías, èh! | <0.382> pèro sandíar | Ghosê Manuèl.e ‖
PAUSA <0.140>
E: {mm | onde?} ‖
I: {è èquí bo}támo+las sèmpre è collemos | pèro sandías ‖ <0.561> (INH) çerían de: | pèro sandías coma co# | coma ese taburete | èh | pèro sandías | <0.326> tiñ' à:ghua | meu abuèlo regháb+a:x ‖ <1.096> (INH) viñ' à: 'ghua ô medio | tiñ' ònha veigha ‖ <2.239> (INH) A Veigha do Canastro | chamabámo[s]+lle | <0.104> porque estaba alí

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

o ca# | <0.091> o cana# | antes chamában+lle canastro ô | ô ô | <0.204> porque antes | <0.418> (INH) o hornio ‖ <1.078> èra como unha caseta ‖ <0.539> <tose> | normal | de: | <0.234> com' ònha corte | pèro | <0.192> non èra:: | è chamámo[s]+ll' o canastro | porque namá[i]s qu' èra pa: | <0.382> (INH) pa gharda-lo millo porque había antes | despois alí o sitio quedou | <0.245> (INH) dese qu' èr' ò canaxtro fixèmos o hornio | <0.274> porqu' èra | non | non tiña: | non èra hornio nin | <0.365> (INH) pa gharda-lo millo | pèro todo com' ònha corte ‖ <0.518> (INH) è entónses.e ‖ <1.126> (INH) dispois fixè# | chamámo[s]+lle canastro ‖ <1.236> (INH) ô:: | <0.118> ô hornio ‖ <0.743> buèno | a iso | pa gharda-lo millo ‖ <1.156> (INH) è dispois puxèmos o: | <0.270> puxèmos o hornio ‖ <2.222> (INH) no me# | o dour mil trint' è seis ‖ <2.148> non! | do mil ‖ <0.965> (INH) ê do trint' è seis | o: hornio | está feito | <0.313> tèn alí | tiñ' àlí | aghora xa non tèn nada | porque: aghora x' a pintura +lle levou tudo ‖ <1.323> hai que pinta+lo | è 'spó[i]s pón+se+ll' alí un: ‖ <1.917> (INH) <tose> è ás cortes | cortes ‖ <0.748> (INH) è aquí chámanlle cuadros ‖ <6.804> (INH) ê o que hai! ‖

SILENCIO <1.736>

E: è: re# | recòrdas así | outras: | <0.094> doutro sitio que falaran doutra maneira? | <0.374> ou como dixèche que do: | <0.622>

{do Sentulo | que fa}laban: ‖

PAUSA <0.812>

I: {si | falaban} ‖

SILENCIO <0.866>

I: si | cada un falaba do seu.e | xa non falaban | eu que sei | tiñan outro: | xa +se notaban a falar | pèro ahora | <0.296> eu qui sei | falaban: | è mais or do: | or do Pireirô: ‖

SILENCIO <1.809>

E: Xurx' èra de Pereirô | nò? ‖

PAUSA <0.254>

I: hum ‖ <1.227> Xurxo si | de Pireirô ‖ <2.330> había Pireirô | <0.147> O Canexòl | A Espedreghalla | O Caño ‖ <2.173> (INH) O Chan da Pôlvora | <0.113> O Cucòrno ‖ <0.894> (INH) Castillo | Sentulo | Mellide ‖ <2.479> è:: | è:: ‖ <3.783> non sei como +lle chaman èlí ond' À de Entensa | será' A de Entensa | unhas casas qu' hai

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

èlí | ond' estaba: ‖ <1.943> (INH) ond' arreghlou Xela | esta da Besteira ‖
MUTISMO <3.074>
E: penso que si | qu' ê Entensa ‖ <0.585>
PAUSA <0.109>
I: si | ha de ser ‖ %
E: da Entensa non | non consekhín khravar a nadie ‖ %
I: ah | non? ‖ <0.399> non porqu' alí | <0.153> pouca sente: ‖
SILENCIO <0.634>
E: cantas casas había? ‖
SILENCIO <1.504>
I: pois tres ‖
PAUSA <0.164>
E: tres? ‖
PAUSA <0.271>
I: catro ‖ <1.730> (INH) tres así | na: carretèra | á banda de riba | è unh' á banda de baixo | pequena ‖ <3.021> è claro | non ‖ <1.765> (INH) è aghora non | aghora alí non | <0.303> non vive ninkên ‖
SILENCIO <2.525>
E: è do Faro: | ô Señor Fernando | <0.711> qu' èra do Faro | el ‖ <1.285> inda que viveu tod' a vida: ‖ <0.599> no:.e | <0.407> na plaia de: | <0.330> {de Melide} ‖
PAUSA <0.266>
I: {mm} ‖ <0.114> el | si | porque | <0.157> tiñan alí mó:itar veighas ‖
SILENCIO <1.920>
E: porque Bieita 'ra d' alá ‖
SILENCIO <0.579>
I: è:ra | si | <0.139> è 'l èra d' aquí do Cucòrno ‖
SILENCIO <0.874>
E: do Cucòrno? | el díxo+me qu' èra do Faro ‖
PAUSA <0.406>
I: claro | do faro | <0.144> pèro ê do Cucòrno porqu' è:::ra das casas do Cucòrno | èh ‖
SILENCIO <0.597>
E: a min díxo+me que +lle chamaban O Faro èlí ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.076>

I: O Faro non | alí cháman+ll' O Cucòrno | porque el ê | el ê | el èra da casa | <0.386> (INH) dunha casa qu' aho# <0.038> que: arreghlano aghora | el vivía ond' alí | ond' ò río | qu' el vivía | viv# | <0.215> (INH) èra irmán de Siña Claudia | <0.491> {è 'l vivía no} Cucòrno | iso: | tod' à vida | vivía meu pai | èh ‖ <2.489> (INH)

E: {mm} ‖

MUTISMO <2.469>

I: {[...]} ‖ <0.590>

E: {è lògho do} Faro que serían? ‖ %

I: chamarían+ll' O Faro | o faro | o faro ê faro | o faro ‖ <0.154> (INH) a casa tamên de meu irmán está no faro | bèn miras onde está | è ê Cucòrno ‖

SILENCIO <0.586>

E: a:h | pois | a min dixèno+me que iso qu' èra O Faro ‖

SILENCIO <0.201>

I: claro | el dixo qu' èra O Faro | pèro O Faro non | hò | <0.288> como claro | como estab' alí o faro ‖ <0.562> (INH) o má[i][s] serco do faro ê meu irmán | este vivía aquí abaixo no Cucòrno | è no-hai máis ‖ <0.811> (INH) claro | porque | <0.124> pois como 'staba alí o faro cháma+lle Faro | pèro èr' Ò Cucòrno ‖ <0.691> (INH) se non ‖ <2.100> (INH) te# | tèn qu' haber un sitio ond' ê | ond' ê cada lughar | non? ‖

SILENCIO <1.448>

E: è despoi[s] non aparese O Castillo ‖ <0.474> <risas>

PAUSA <0.294>

I: è O Castillo no-aparese | mira que manda carallo | èh | <risas> <0.257> (INH) ai | mi ma | est' a ghravar!! ‖

PAUSA <0.018>

E: <risas> ‖

SILENCIO <1.821>

I: que escándalo | iso n' +ò ghraves | èh | Ghosê Manuèl | <0.372> (INH) ai | +mi cagho en dièla | olvidóu+se+me qu' estou a ghravar | caragho ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 10A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1948 (O Canexol). 63 anos. Ama da casa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Canexol, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 10 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 18 de xaneiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 26 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 12 minutos e 37 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 10 minutos e 40 segundos.

E: èquí | na Illa | o que: ‖ %
I: èu èquí na Illa vivín tod' a miña vida | <0.310> tod' a miña vida | nasín äquí | è: 'quí vivín è: 'quí traballei ‖ <0.530> (INH) è aquí 'stou ‖ <1.560> <risas> | (INH) eu èquí di[r]de pequena è: | <0.450> aquí | è: | <0.310> (INH) ibamos aquí ô colèghio | que tiñamos èquí colèghio ‖ <0.720> (INH) tiñámos.e: | viñ' ò cura tamên a faser a misa | <0.260> tódo-los oito días | <0.320> (INH) ahora non vê[n] nunca ‖ <1.220> ahora nin | nin colèghio nin | nin cura | ahora van | están naquel lado | <0.330> (INH) è aquí a traballar no terreno | èr' ò que traballabamos ‖ <0.650> nôr no terreno | è os hòme[s] no mar.e ‖ <0.570> è cando non iban ô mar tamên ti# | traballaban ‖ <1.160> ê o que | ê o que viviamos èquí ‖
PAUSA <0.350>
E: pèro como èra o traballo? | <0.100>
PAUSA <0.220>
I: {traballo?} | <0.140>
E: que {+se fasía?} ‖
PAUSA <0.140>
I: na na | na finca: a botar maís | patatas | è leghumbres | è de todo ‖ <1.270> (INH)| è tiñámor vacas | tiñamo[s] serdo | tiñamos ghaliñas | <0.470> (INH) tiñámor de todo ‖ <0.610> è häbía que traballar ‖ <0.830> pa +lle dar de | ôs bichos de | de comer | <0.380> è '[s]pois pa comer nôs ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.440>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.340>

I: èr' ò que façiamos ‖ <1.320> è cando podíamos ir ô colèghio iba:mos | è cando non podiámox tiñamos qu' ir a traballar | qu' antes no-èra com' à:hora ‖ <1.720> ê o que façiamos | <0.140> outra cousa non façiamos | è: | è ibamos a | (INH) tamê[n] ibamos a: | a pesca:r | è ibamos por | cando podiamos ‖ <0.530> cando +s' acababa o terreno | de traballar o terreno | pois íbamos a pescar.e | <0.420> è íbamos por èí tamên como | <0.460> coma os hômex ‖ <0.760> <risas> | {<risas> ao mar!} ‖ <1.450> (INH) ê o que hai | <0.155> neste | neste tempo ê o que hai | èquí todo ê | tod' à vida foi açí ‖ <0.610> do terreno | traballar | <0.450> anim# | pôs animales | è pa nôs.e | <0.480> (INH) èr' ò qu' había ‖

SILENCIO <1.690>

E: è: | <0.300> è as fèstas | ou: ‖

PAUSA <0.100>

I: ai | ar fèstas | èquí tiñamos | façiamos ar fèstas tamên | façiámos.e ‖ <0.670> (INH) {<pausa sonora> è} | <0.170> catro díar de fèsta do San Ghoaquín.e | è mais a Virghen do Carme | <0.420> (INH) façiámos.e: | è façiamos a fèsta | façiámo+l' à:quí | non alá como +a fan ahora ‖ <0.700> (INH) façiámo+l' à:í | ond' están os hórnior ghrandes | <0.390> (INH) è: a.tiñamos esta ighlesia | que aquèla n' +à tiñamos | [d]espois | <0.210> füxèron aquèla nòva tamên | pèro a ighleçia prinçipal da Illa èra esta ‖ <0.980> (INH) ond' ò çemetèrio ‖ <1.090> (INH) è ar fèstas | è cando non.e: había fèstas èquí | ibamos a Buèu | a Portonovo | a Sansengho | ibamos por tódor lados | nò-ê | <0.485> nôs èramos ghôvenes | pèro ibamos por èí | como había barco na casa | pois ‖ <0.580> (INH) ibas por äí | <0.090> collías o barco | marchabas è víñar n' o:utro día | <0.340> (INH) [d]e[s]pois ibas a larghar | con eles ô mar.e | è despois víñan+te traer.e ‖ <0.590> (INH) ê así a no# | <tose> ‖ <0.550> <risas> | a nòsa vida èr' à:sí ‖ <0.620> è cando non | façiámor fèsta nôs | de pandarèta | ou mandabamos vir un [a]cordionista | è façiamos èí | <0.300> (INH) è façían coar ghaitas | è tocaban ar ghaitas | è todo èí | <0.390> açí eça 'r' a nòça moçedá ‖ <0.950> è pasabámo+lo de marabilla ‖ <0.560> n' +o: pa# | non +se pasa ahora tan bèn | èh |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.340> (INH) a xuventú ahora | n' +o paça como paçabamo[s] nôs antes | <0.270> èu xa +lle digho ôr meur fillos | <0.450> (INH) "a xuventú d' ahora non sirve pa nada" | <0.340> "pa nada" | dígho+lli eu <0.390> (INH) antes iban ár fèstas | façían éler sòlos ar fêstax | <0.420> (INH) façían de todo | è ahora | è se van ònha descotèca ‖ <1.040> ònha fèsta xa non van | os xôvenes ‖ <0.500> xa non van ‖ <0.890> non çei.e | non çei por èí: | ç' irán | pèro aquí | por aquí | por onde sómor nôs | <0.340> o[s] sôvener na fèxta n' +or miras ‖ <0.600> tódor vèllos | è ô faltar or vèllos | acabáno+s' ar fèstas ‖ <1.260> ê o que +lle digho eu ‖ <0.860> (INH) ê içe ‖

PAUSA <0.470>

E: de[s]pois na Navidá | así que:? | como | como +se sele{braba? | que +se comía} | è todo iso? ‖ %

I: {ai | aquí} | <0.440> aquí | en Navidá | de marabilla ‖ <0.570> aquí comïamos todo[s] suntos | è despois ibamos ás fèstas | è xa no-ibamos á cama ‖ <0.500> (INH) zaliámors da fèsta | è a cantar | po-las pôrtar dax cásax | <0.490> (INH) è a# | è 'sí +o pasabas | tod' à: noite | <0.470> è despois.e | di dí' a: traballar | è de noite | <0.210> (INH) a:: | de por aí de | de r# | de de troula | como +lle chaman aghora {<risas> os xôvenes} ‖ <0.630> (INH) ibamos a cantar a | ás pôrtar dax caças | <0.150> aos que quedaba[n] na casa | ibámos+ll' a cantar ‖ <0.690> (INH) è a dörmir | nada ‖

PAUSA <0.180>

E: recòrda alkhún cantar deses? ‖

PAUSA <0.470>

I: cantar dor di antes? | èu xa no-+m' acòrda ahora | <0.250> (INH) a mitá deles xa no-+m' acòrdan | <0.480> pèro antes cantába+se | eu que sei xa | as cançións | <0.260> (INH) xa no-+m' a.recòrdo ni a mitá dèlas | <0.260> (INH) alghunh' a.recòrdo | hòme | pèro non: ‖ <0.950> non coma: | <0.410> com' a:ntes | claro | que ántes.e ‖ <0.780> façían+ç' as cançións | è façía+çe de todo | <0.420> (INH) è: | [en]tonçes ‖ <0.630> äí 'stabamos ‖

PAUSA <0.250>

E: è no Carnaval? ‖

PAUSA <0.380>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: è no Carnaval ighual ‖ <0.570> ighual | ighual ‖ <1.156> o mismo | <0.210> o Carnaval pasába+se de marabilla | o Carnaval | dirfrasábas+te | <0.310> (INH) fasías a fèsta de Carnaval | andabas po-las caças ‖ <0.530> (INH) á que +che daban un: | un: | <0.170> unha chula | ô que +che dab' à:quilo | por pasa+lo bèn | <0.380> (INH) non por comer.e | <0.180> tod' o mundo tiña | <0.430> (INH) pèro: | por pasa+lo bèn | <0.220> dirfrasában+se o[s] xôvenes | è iban ás casas | iban alá arriba | <0.440> (INH) viñan or d' alá de riba | viñan aquí abaixo | è andabamos así | è despoi[s] dihhfrasabámo+nos á noite na | <0.310> (INH) nar fèstas | è ibamos a bèilar | è fasíamos ar fèstas | <0.400> (INH) de marabilla | millor c' àhora ‖ <0.520> c' à:hora ‖ <0.970> (INH) è ahora xa +che digho | ahora poucos +se | que +se dirfrasan? | aí van: | unhas comparças | <0.430> (INH) è namais | pèro aquí empeçaban da mañán á noite ‖ <0.770> (INH) aquí iba | iban a semana de Carnaval | iba 'nteira ‖ <0.570> da mañ' á: noite | dinde | buèno | po-la mañán había que traballar | non? | pèro | <0.320> (INH) po-la tarde acabábar de comer è xa 'mpeçaban ‖ <1.340> <risas> | {<risas> ê: 'çí} | <0.260> (INH) è: 'çí 'ba# | è: 'ç' ibamos ‖

SILENCIO <1.200>

E: è dehhpoir no San Khuan? | <0.380> que | que +se fasía no {San Khuan?} ‖

I: {è no S}an Ghuan | ar fogheiras | è a saltar.e ‖ <0.850> è tamên | a faser.e | è asában+s' a[s] sardiñas | inda +se asan hos[e] | buèno ahora xa non fan fogheiras | aquí xa no-+ar fan ‖ <0.850> buèno fan+as de ves en cando ‖ <0.570> pèro xa no-+ar fan èquí | pèro antes | <0.240> façía+çe | ar fogheiras façían | cada casa | façían únhar fogheiras ‖ <0.600> (INH) façían+a | por eghemplo | no puèrto | alá 'n Curro | façían un: | únhax | <0.210> unhas | aquí fasíamos outras | aí don# | aí no alto eçe | outra ‖ <0.560> aghora xa non +che deixan façer | tè+las que façer nunha pla:ia | ou èçí | que antes façía+las de | no camiño | por onde +che dab' à: ghana ‖ <0.530> (INH) pèro ahora | tès que fasé+lar nun çitio | è pedir permiço! ‖ <0.830> pa fase+las | ánter non pedíar nada ‖ <0.640> (INH) façía+las | è nada máix | <0.440> (INH) è a comer è a beber | o viño | è a comer a[s] sardíñax | <0.410> è así estabamos hast' as tántar da mañán ‖ <1.240> eu xa +che digho | aquí pasába+se de marabilla | <0.215> de marabilla +se pasaba ‖ <0.677> è ahora ‖ <1.360> nada |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.288> ahora aquí acabou+çe | todo ‖ <1.150> ô faltar a xente ‖ <0.500> ô faltar or vêllor de antes ‖ <0.630> aghora nada ‖ <1.180> pèro antes pasába+se | buèno | do millor.e ‖ <0.580> (INH) tanto nas Navidades | <0.470> (INH) como por Çan Ghuan | <0.150> como por Çemana Çanta | como por tódor lados ‖ <1.090> aquí ‖ <0.730> empeçaba ‖ <0.540> a Çemana Çanta iba: | aquí todo Diòs ghardaba | nin iban a traballar ‖ <0.920> ni-os hòmes ô mar | ni[n] nôs a traballá[r] no terreno | ni: axughabamos unha vaca ‖ <1.160> (INH) aquí coidado! | aquí respe[c]tába+se moito ‖ <0.780> è ahora non +çe respe[c]ta nada | eu miro que non +çe respe[c]ta nada | ô que èra antes ‖ <0.580> ahora non +se respe[c]ta nada | diço nada ‖ <1.320> nada | iço vän un día ‖ <0.960> como por Defuntos | nôs por Defuntos <0.660> aquí nin +çe comía carne | <0.090> comía+se peix[e] porque: | <0.170> respe[c]tába+çe | iço todo ‖ <0.660> que non +se comía ca:rne | cando non había que come+la | comía+çe peis[e] | <0.260> (INH) è iço aghora | còmen carne | còmen peis[e] | còmen de todo | <0.220> o que còllen ‖ <1.150> è ánter non | re# | <0.220> había que comer peix[e] naquilo | a carne non +çe podía comer | porque +çe comía ‖ <0.690> comía+çe peix[e] ‖ <1.110> (INH) è ahora còmen de todo! | <0.430> non respe[c]tan nada! ‖ <1.770> <risas> | nada nada | <0.370> è: le# | è xa +che digho | è levabámo+nos todos de marabilla ‖ <0.510> de marabilla | aquí èra unha marabilla traballar | despois èramos | qu' èrámo[s] xente | tamên | èh! | <0.350> (INH) qu' èramo[s] sète çentas è pico de perçónax ‖ <0.660> (INH) è lovába+lo bèn ‖ <0.570> è que | [d]espoi[s] na matanza dos pòrcos | cando +çe mataban os pôrcox ‖ <0.610> o qu' èr' a fèsta má[i][s] ghrande: | ê a que fasiamos èquí | cando +se mataban os pôrcox ‖ <0.590> (INH) cada un | a cantar po-las cásar dos outros | a beber è: ‖ <0.570> <risas> | è despoir façían ar fêxtax ‖ <0.660> è ahora nada | ahora matas un pòrco è cò# ‖ <0.880> ê coma | un día calquèra ‖ <0.520> {<risas> coma nada!} ‖ <1.280> <risas> | sabes ahora que din? | que matan os pòrcos | que paçan traballo ‖ <0.640> è antes non +çe | a:ntes o día no | {<pausa sonora> è} | que +se mataban os pòrcos | pasába+se traballo pèro a xente qu' está | tod' o mundo estab' à: esperar a matar | <0.410> (INH) pa paça+lo bèn | <0.130> è ahora nada | ahora nada | <0.370> ahora xa ni-matan cerdos | xa ni-matan nada | alghúns | alghúns | ê qu' eu inda os ma#.e | <0.250> (INH) n' +o matei este ano

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

que n' +o truxen | pèro eu ind' +ò matei hastä: | hasta ahora çèmpre ‖ <0.530> tudo | <0.380> pèro pòrcos | èh! | <0.440> completos ‖ <0.990> (INH) ahora 'ste ano n' +o truxen que meur fíllor no-+me deixano è n' +o | n' +o truxen | <0.070> pèro | que namais eu inda tiña ghana de trae+lo ‖ <0.810> (INH) pèro eles non quixèno | poir nada ‖ <0.720> eu çi +or mato ê pa | ê pa élex ‖ <1.450> (INH) pa qu' eles téñan.e: ‖ <1.140> pa comer | pèro non quèren | ahora çóbra+lle de todo ‖ <2.840> <risas> | (INH) zóbra+lle de todo ‖ <1.110> ê o que hai | ê o que | ê o que pasamos èquí ‖ <0.650> eu máir non +che pòdo contar | porque non | <0.390> non: | non teño máix pa contar ‖

PAUSA <0.280>

E: è alkhunha anêdota así | que +lle: pasara? ‖

SILENCIO <0.590>

I: ai | mi ma | a min desas moitas | <0.150> buf ‖ <0.600> xa ni-+m' acòrda nin: | pèro | <0.310> teño tantas | que xa ni-+m' acòrdan ‖ <0.960> {<risas> o que +me pasara} | <0.450> (INH) paçou+me de todo ‖ <2.650> <risas> | (INH) ai | Diòr mío! ‖ <1.560> ê o que hai | meu fillo | <0.190> ê o que hai äquí | <0.450> aquí vivía+çe de marabilla | todos ‖ <0.730> aquí: | mirabas todo limpiño | tod' àr veighas | <0.470> (INH) traballadas | de maís | de de | <0.220> de todo | è ahora [es]tá todo | nin ròsan | <0.470> (INH) nin Parque Natural | nin Parque sin Natural ‖ <0.760> porque di# | que vai a pasar a Parque Natural | eu non miro que haia Parque Natural tèñen todo limpo | è 'quí +se non limpias ti | non +che limpian ‖ <1.255> açí que ‖ <0.775> non sei que Parque Natural ê exte ‖ <1.910> <risas> | (INH) ê o que +che pòdo contar | eu máis non +che pòdo contar | a non çer | se Vicenta +che pòde contar algho máix ‖ <0.650> è namais | eu | xa +che digh' o que hai ‖

SILENCIO <1.254>

E: pois se +me pòde disir como +se chama usté ‖

PAUSA <0.077>

I: eu chámo+m' Elvira ‖

PAUSA <0.339>

E: Elvira

PAUSA <0.030>

I: Ferreira Silva

SILENCIO <0.647>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: è o: | è o ano en que naseu ‖
PAUSA <0.285>
I: eu nasín no còrent' è oito ‖
PAUSA <0.170>
E: còrent' è oito ‖ <0.584> (INH) recòrda alkho da Khèrra Sivil? ‖
PAUSA <0.454>
I: nò | eu nò ‖
PAUSA <0.185>
E: pèro que +lle contaran | ou èsí? ‖
PAUSA <0.108>
I: buèno | que +me contara miña nai | si | pèro así: | que +o mirara eu nò | qu' eu.e | inda na Ghèrra Çivil.e çería pequerrichiña | eu | ou inda non naçería ‖ <0.565> (INH)
PAUSA <0.200>
E: pèro {recòrda alkho que +lle contaran?} | <0.162>
I: {buèno | naçer naçín} ‖
PAUSA <0.154>
E: alkho que +lle contaran | recòrda? ‖
PAUSA <0.369>
I: eu açí que +me contara miña nai | da ghèrra que or viñan a buscar | á casa | pa matar è: ‖ <0.713> (INH) eu que sei | èquí dor mòros | qu' había: èquí | que viñan or mòros ‖ <0.769> qu' estaban or mòros aquí | que: | eu que sei | èçí cousas | a min xa no-+m' acòrdan | moito no-+me faghas | {<pausa sonora> è} | caso èsí porque moitas cousas eu xa no-+as | no-+a[s] recòrdo | <0.400> (INH) pèro çi que +me contaban | cóuçar da ghèrra ‖ <0.548> (INH) è que or viñan a buscar pa.e: | pa ir.e ‖ <0.588> (INH) pá ghèrra | ind' èran rapáçex | <0.131> de dèsaseis anos | è que +or viñan a buscar ‖ <0.921> (INH) p' aí | è que tèñen matado moita xente | è que tèñen pasado moita fame | eu fame nunca pasei ‖ <0.600> (INH) que +m' acòrd' a min | <0.100> nunca pasei fame ‖ <1.069> è:: ‖ <0.792> è que +lle daban de comer | claro èquí fa# | aquí botaban de todo | è non pasaban fame ‖ <0.646> (INH) pèro a xente por tèrra si | è 'ntónser viñan aquí a pedir | {<pausa sonora> ä:} | pa comer è: | <0.384> (INH) mais tèñen collido xente | de criados èquí | pa: ‖ <0.523> a xente pasába+o mal ‖ <1.285> è èquí | <0.377> aquí tamên | alghên tam# | moitos tamên-+o teñen pasado mal | èh ‖ <0.570> tamên

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| non pasaban: | <0.485> (INH) moi mal | os qu' èran | os que tíñan.e |
<0.294> terrenos | è botaban pa comer | maís | è: todo iço | pa vender.e
| <0.308> (INH) è tiñan | ghalos | è vendían+os | ghaliñas è ghuèvos è
vendían de todo ‖ <0.812> è ahora ‖ <1.501> aghora xa | iço xa nada |
aghora x' hai diço | xa +se çobra a tódox ‖ <0.692> pèro daquela | eu
non acòrdei nada diso | si | meus irmáns | or máir vèllos | si ‖ <0.946>
acòrdaban | pèro eu | <0.246> diso xa nò acòrdo nada | acòrd' o que +me
contan | pèro non | na ghèrra esa | xa no-+a 'còrdei ‖ <0.662> (INH) èra
eu moi pequiniña ‖ <1.046> cando foi da ghèrra ‖ <1.616> èçí que: |
<0.491> non +che çei | <0.431> inda non çei çe naçería eu cuando foi
da ghèrra ‖ <1.808> buèno | xa nasería que foi no co# | no ano còrenta
+me pareçe ‖ %

E: acabou no trint' è nòve ‖

PAUSA <0.254>

I: no trint' è nòve | <0.323> poir mira | eu xa non naçera | eu naçín
no còrent' è oito ‖ <1.058> fígha+te | <0.096> xa meus irmán[s] çi ‖
<0.546> meus irmans.e | si | que: | têñen+lle | <0.308> (INH) tèn+me
contado a min miña irmán que meus ‖ <0.511> (INH) meus irmáns or
máir vèllo[s] si ‖ <1.519> buèno ahora.e un xa morreu | o: 'utro non |
pèro: ‖ <1.231> da ghèrra tèn+me contado [...] ‖ <0.899> móitar véçex
‖ <0.837> è agholá que nunca veña máix ‖ <1.570> <risas> | non | esa
que non +se aparexca | que de por èquí que non veña ‖ <1.623> ghra# ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 10B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1948 (O Canexol). 63 anos. Ama da casa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Canexol, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 16 de setembro de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 21 de setembro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 8 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 2 minutos e 44 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 2 minutos e 42 segundos.

I: {<pausa sonora> è} | cónto+che | <0.170> eu cónto+ch' o que | o que se# | hasta ònde çei | <0.200>
PAUSA <0.440>
E: {si | si} ‖
I: {onde non ç}ei | non çei | o que +me contaba meu | miña nai | <0.440> (INH) aí | nôs èramos pequenos ibamos car v# | coas vacas è | os que tiñámor vacas | è ibamos car vacas ô a | <0.480> (INH) è metiámo+nos èí | <0.400> entrabamos por un burato | qu' había un burato cunhas escaleiras | <0.405> (INH) así por.e | <0.185> todo llano | è 'ntrabas por el | è ba# è xa caías abaixo a ‖ <0.520> (INH) è outros | entraban | os que non podían entrar po-lo burato | entraban po[r] riba ‖ <0.545> èramo[s] rapaces è metiámo+nos | como non çabiamos ‖
PAUSA <0.300>
E: si ‖
PAUSA <0.300>
I: è: 'ntonces metiámo+nos | è: 'ntrabamos p' adentro è témor baixado | eu teño bäixado hasta ‖ <0.500> (INH) hasta catr' ou çinco escaleiras p' abaixo ‖ <1.010>
HOME: buènas ‖
SILENCIO <0.500>
I: è: 'ntonçes | buènas ‖ <0.395> è 'ntonces aí había unhas | mèça[s] redondas ‖ <0.555> cunhh bancos | <0.360> había | un | <0.230> unha por# | que +che vou a diçir | hai | <0.270> (INH) catr' ou sinco escaleiras

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| non? | è despois hèbía un [d]escanço | <0.485> (INH) è: 'í neçe descanso | èra un [d]escanso ghrande | <0.390> (INH) hèbía un | nôs temos baixado hasta: | <0.430> hasta: | <0.185> dès escaleiras ou máis | èh | o que pas' ê que | <0.435> (INH) nò# | nòsos pais berrábanos | claro | como ibamos p' adentro | <0.330> (INH) è tiña[n] medo | ô millor | que non çaliamos | è nôs com' èramo[s] rapásex | <0.365> (INH) pois ibamos ‖ <0.610> (INH) pèro è 'hhpois viñamos pa riba porque non +çe miraba | pèro lövabamos un[s] foques | è moitos levaban mistos è ensendían | <0.380> (INH) con mistos è iban mirando | ou 'nsendían unha vèla | <0.355> (INH) pèro | qu' èí fai aire | è apághan+se+che ‖ %

E: hum ‖

PAUSA <0.310>

I: è tiñamos entrado èí | eu teño entrado | entrado | míler de veçes | èh | <0.370> entrar è salir | entrar è salir | <0.410> (INH) aghora dindes que caeu a chispa esa | que beixou as pèdras p' abaixo | <0.425> (INH) ahora tèn así | están èsí peghadiñas | è non entran | <0.350> (INH) häbía que | <0.385> cunha ghrúa ‖ <1.190> abri+las ‖ <0.575> pa que: | a xente entrar' a:dentro | <0.340> (INH) aí | aghora xa lèva tantos anos | èí | <0.240> dirde | fígha+te | de rapaçes | <0.305> (INH) ô millor por dentro 'stá bèn ‖ <0.645> pèro tíña+me contado | è min | miña nai | <0.390> (INH) que +lle contaran seus abuèlos | ti fígha+te ‖ <0.520> (INH) qu' ese | qu' èra cando estaban or mòros da ghèrra ‖ <0.515> (INH) è 'ntonses | seica hai unha | unha cuèva por abaixo que cheghaba hast' aí | ô Cairo ‖ <0.930> è nôs | eu p' abaixo no 'staba parva | de

bäi{xar} ‖

E: {<risas>} ‖ %

I: entrabas | tiñas aquel èco | "ai.e | <0.345> èco!" | caía | coma cando cai unha pinkeira | non çabes? | que cai | <0.385> (INH) que vas a únhas.e | cuêvar desas que cae | pois así ‖ <0.735> (INH) caían+che aquèlas pinkeiras | puakh! | <0.455> è nôs èramo[s] rapasas | è tiñamos | uns tiñan medo | óutror non | èh! | <0.360> (INH) eu.e | sèmpre | eu èra sèmpre | <0.350> (INH) iba | <0.365> dar do medio | nin adiante ni- {<risas> atrás} | <0.475> (INH) è ibamos todos | pèro metiámo+nos todos ‖ <0.545> (INH) pèro ahora dindes que caeu iço | aghora nada | aí de | com' hai moita hèdra desa | non sabes? | è fai moita raís | <0.335> (INH) iço tèn qu' estar todo tapado | èí ‖ <0.710> pèro ê o qu' hai | ê o

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

60 qu' había | <0.490> (INH) è a tod' o mundo +lle chamaba | aí xa viñèron a 'xcarvar pa | disqu' había ouro do: | <0.460> (INH) dor mòros | è non toparo[n] nada ‖ <0.530> escarvaron todo por aquí | mi ma | <0.450> è aghora disqu' estaban pa vi-los arqueóloghos ‖ <0.530> (INH) pa mirar èí +çe había: | algho ‖ <0.775> pèro non çei cando virán ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 11

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1948 (O Chan da Pólvora). 63 anos. Percebeira.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 15 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 10 de setembro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 19 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 10 minutos e 24 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 10 minutos e 19 segundos.

I: eu viña | un día | viña tamên da marèa ‖ <0.650> (INH) è | è topin.e | ese hòme | na: ‖ <1.180> no meio do: | d' así das fincas | a tirar.e o ‖ <0.550> (INH) co-ésax cámaras | <0.390> a çacar.e a | a façer açí a: ‖ <0.640> a: | a mir# | a: | <0.420> a [a]queloutra-lo paisaghe todo | non? ‖ <0.600> (INH) entonses eu viña dos precebes | <0.070> è te# viña así co ghallapán ô lombo | <0.320> (INH) è mirei aquel hòme ‖ <0.560> è di+m' e:l | <0.370> di+m' e:l | [E] "*òigha!* | *señora*" ‖ [E] <0.560> (INH) è: 'u | [E] "*òigha!*" | [E] díxen+ll' eu | "òla" ‖ <0.770> è: | [E] "*buênor días*" | [E] è dix' el | [E] "*buênor días!*" | [E] díxen+ll' eu [E] "*buèno#*" | [E] díxo+m' el [E] "*buênor días*" | [E] è: 'u díxen+lle [E] "*buênor días*" ‖ [E] <0.610> (INH) dix' ele: | <0.400> [E] "*¿no | no +le pareserá | no:* | *no +le parese mal que +le tire una foto?*" | [E] <0.470> (INH) è [d]íxen+ll' e:u | <0.490> "buèno | tíre+o ‖ <0.820> tíre+o | pèro | <0.250> parese que n' +o | n' +o conoso | non sei quèn ê" | <0.360> è díxo+m' el | [E] "*no | no téngar mièdo que yo no te | no* | <0.330> *no +le hagho daño a nadie* | <0.310> *soy un señor que venko que: +me gusta mucho tirar* | <0.320> *de:* | *andar a:* | *a:* | *a mirar esto por aquí* | <0.340> *y::* | <0.440> *y +lo:*" | [E] <0.440> que o [a]queloutraba ca cámara todo ‖ <0.720> entón dix' eu | "buèno pois tíre+m+o" ‖ <0.800> è dispoix.e outra vex.e ‖ <0.780> volveu+m' a topar outra ves | <0.360> (INH) indo a buscar o millo da çemente | <0.310> á casa de miña tía ‖ <0.570> a:: | <0.440> noutra noutr' à:ldea ‖ <0.630> è: | è traía unha saquet' así á cabeça | <0.270> inda 'stá o:: a.foto na Illa | qu' +o pòdes

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

mirar ‖ <0.590> (INH) unha sape# | unha saquetiñ' así á cabesa è outra traí+a: así | <0.200> pequena | <0.280> (INH) que non +me | pa non traer tanto peço na cabeça | <0.390> (INH) è repartin+a | è traí' +a: 'sí diante | è: 'u mirab' así pá saqueta | que parese que +se: | <0.400> (INH) pero en ves de salir así | salín coma que estuvèr' a: durmir | <0.330>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.035>

I: porque miraba pá: saqueta d' èquí ‖ <1.060> (INH) è dixo | è el retratou+me tamên | colleu.e | è tirou+me | es' a.foto | cando viña | <0.280> de busca-lo millo | da semente | pa: | <0.330> (INH) pa sementa-la veikha ‖ <0.870> entón dixo eł | [E] "*¡uy! ¡uy! ¿qué llevas aí?*" | <0.400> (INH) *¿qué llevas aí?*" | [E] è díxen+ll' eu | [E] "*mire* | <0.450> (INH) *llevo:* | *èh* | *maís para se#* | *para sembrar la finca*" ‖ [E] <1.030> dixo 'l | [E] "*uy* | *+me ghustaría ver+lo*" | [E] è vou eu.e | <0.260> abaixei a saqueta | <0.070> è 'nseñin+ll' o: millo ‖ <1.090> (INH) entóncex.e | dixo el | dixo ele | <0.400> (NH) [d]ixo 'l | [E] "*uy uy* | *que bièn ¿y cómo +se sèmbra?*" | [E] dix' èu | "po[i]r mire ‖ <0.970> (INH) [E] *al cokher así* | *imos coghemos el arado y:* | *y las vacas y:* | <0.340> (INH) *y vámos.e labrando* | <0.380> (INH) *y: por atras.e van unas señoras echando al règho* | <0.160> *y:* | *y +se echa 'l maís*" ‖ <1.080> "*uy* | *que bièn que bièn* | *¡iso +lo tengo qu' i:r mirar.e!* | *+lo* {*tengo qu' ir mirar.e*" | [E] è díxen+ll' eu} | "*buèno* | <0.320> (INH)

E: {<risas>} ‖

I: [E] *pues cuando quièra* | <0.490> *venka a:* | *a onde esteamo[s] nôs en la finca* | *si nò como a nosòtros* | <0.370> (INH) *hai mucha ghente* | *qu' está* | *çembrando* ‖ <0.620> *y puede vir mirar.e*" ‖ [E] <1.080> è dixo el | [E] "*poir voy a ir* | *Carme* | *voy a ir.e*" | "*buèno pues* [E] | veña cando queira" ‖ <0.500> (INH) è outro día ‖ <0.590> (INH) tamên subía pô faro ‖ <0.760> è:: | è:: ‖ <1.200> è 'staba eu na casa | qu' eu vivía con miña sòkhra ‖ <0.570> o meu hòme êra.e | o único fillo | è 'u vivía con miña sòkhra | <0.380> (INH) è a nòsa casa queda indo pô faro | <0.320> (INH) na carretèra ‖ <1.430> (INH) è 'ntonses eu ô cheghar älí | el andaba por alí tamên a retratar aquel paisakhe todo | <0.490> è mirou+me | conoseu+me | <0.070> è díxo+m' el | [E] "*uy Carme* | <0.350> *uy C#* | <0.310> *y qué hases aquí* | *¿esta es tu casa?*"

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| [E] dixen+lle | [E] "*no es de mi suèghra pèro* | <0.480> *yo vivo nella porque* | *mi marido es* | *d' aquí d' esta casa*" ‖ <0.760> (INH) *tenía* | *çòlamente el higho mayor* | *sòlo* | <0.360> *inda* | *èra 'l primèr higho* ‖ <1.120> *entónser +me digho ele* ‖ <0.600> (INH) "*y:* | *y:* ‖ <0.510> (INH) *me güele mucho aí dentro* | *¿qué:?*" | [E] dixen eu | "mi madriña" dixen èu | "que {<risas> [...]}" ‖ <1.440> díxen+ll' eu a miña sòghra | "este se# | hai aquí un señor aquí: | na carretèra ‖ <0.600> (INH) è disque quère vir adentro da casa!" ‖ <0.680> è díxo+me èla | "è quèn ê?" ‖ <0.530> dixen èu | "este suèco que anda por aí pola Illa a retratar.e" | díxen+ll+o eu ‖ <0.780> è di+me el ‖ <0.740> di+m' èla | <0.200> "di+lle que veña p' adentro" | <0.330> eu a ele | <0.430> ô disir+ll+o vên pa dentro | <0.100> è 'u | estaba fasendo | <0.230> zabes que +lle cheiraba? | <0.420> qu' estaba fasendo fillòses! ‖ <1.770> fi# xa sabes como son ar fillôser | non? ‖ <0.540> que +se fan con ghuèvos è:: | fariña è buèno | ti sábe+lo bèn | è con leite ‖ <0.710> (INH) eu | claro | fixen | èra pa senar.e | <0.370> èr' à:sí | como destas hòras | <1.020> è claro | xa cheirába+lle | cheiraba bèn | cheiraba: ár fillòçes | <0.340> (INH) eu 'staba a faser un | fixen así un plato de fillòses èsí ‖ <0.720> (INH) è 'ntónser vai el ‖ <1.640> ô desir+lle | è:h | è:h | me# miña sòghra | "entre | di+lle qu' e:ntre | di+lle qu' entre" | vou eu | <0.290> "que mire | pase que +me dixo | [E] *+me digho mi suèghra* [E] | <0.330> (INH) que pòde pasar.e" ‖ <0.900> (INH) è ô mirar a fuènte de | ou o: plato dar fillòses enriba da mesa | dixo 'l | [E] "*u::y* | *¿qu' es esto?* | <0.490> *¿qu' es esto?*" | [E] díxen+ll' eu | [E] "*puer mire* | <0.280> *esto es harina* ‖ <0.530> *y: khuèvo* ‖ <0.630> *y:: +se hecha un poquito de limón* ‖ <0.770> *èh* | *rayado* ‖ <0.660> *y:: despuès.e* | *+se bate todo con lor ghuèvos y* | <0.450> *+s' hecha un poquito de sal* | <0.410> (INH) *y +se y +se revuèlve todo bièn bièn bièn* | *o c' una batidòra* | <0.280> *como quièra* | *a 'lkuno +le ghusta así* | <0.230> (INH) *otros d' ò:tra manèra* ‖ <0.580> (INH) *y:* | *y:* | *despuès.e* | <0.060> *+se hasen las fillòses*" ‖ [E] <1.490> è:: | <0.100> dixo èla | dixo ele ‖ <0.620> èh | [E] "*vuèlva usté* | <0.160> *a haser eso* | *que yò +lo quièro mirar cómo +lo hase*" | [E] % <0.230>

E: <risas> %

I: è d' alí tuven que coller máir ghuèvos | <0.450> è fixen+lle | collín dous ou trer ghuèvos | <0.300> (INH) è fixen ací | unhas

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

pouquiñas | pa que mirara el ‖ <0.240> po[r]que xa +as tiña feitas! ‖ <0.790> (INH) è vou eu | collín è batín or ghuèvos | è volvin+ll' a façer alí pa qu' el | <0.450> mirara ‖ <0.680> dixo el | [E] "*u:˸y* | *uy*" | [E] eu | claro | conforme iba | fasendo eu | virando coa sartên ‖ <0.610> (INH) íba+lle botando nun plato | è botába+ll' asucre | <0.120> si +o miras comer.e! ‖ <1.070> (INH) comeu | <0.130> má[i]r de sète ou oito ou dèr fillôses ‖ <1.060> ghustáno+lle! | <0.410> è di | è 'stába+lle miña sòghra ‖ <0.650> (INH) "oi | èh | èh | Khosê | Khosê" | non sei como +lle chamou | <0.210> de Khosê María | +me parese que +o chamou | <0.470> [E] "*Ghosê María* | *tú* ‖ <0.620> (INH) *èh* | *¿+te gusta esto?*" ‖ <1.160> "*+m' encanta!* ‖ <0.610> (INH) *que bièn +la[s] haçes lar fillòse[s] su nuèra* ‖ <0.700> *yò* ‖ <0.560> *+me gustan mucho*" | [E] dixo èla | "pois 'té coma hasta que | hasta que +s' a.farte" ‖

PAUSA <0.107>

E: <risas>

PAUSA <0.171>

I: díxo+lle miña sòghra | è díxo+ll' ele ‖ <0.500> è | è vou eu | façéndo+ll+as | díxo+ll' el miña sòghra | <0.420> que +lle fixèra | è che# | eu faser.e | <0.280> è: 'l a comer.e | è eu a façer | el a comer ‖ <0.680> pois.e | ô mirar.e que +se cansou | dixo el | [E] "*buèno ya basta* | *no quièro más*" [E] | <0.490> entónses.e | [E] "*no tenía al#* | *no terá algho de beber*" | [E] díxo+lle miña sòghra | "si o que queira! | <0.490> (INH) usté quère viño ou quère:" | porque nôs tiñámor viño n' +o | n' +o | n' +o | n' +o tiñamos alí | pèro ‖ <0.550> lovabamos barríler de viño ‖ <0.560> cando: | ib' ò barco de pasakhe á Illa +nor ma# | mandába+nor d' aquí o dar Viúdas ‖ <0.610> (INH) èh Ceñor Luís ‖ <0.580> è sèmpre tiña o meu hòme sèmpre tiñ' un barril de viño | sèmpre porque | eles o viño a comer n' +o bebían ‖ <0.810> entónses.e dixo | [E] "*nò nò* | <0.350> *yò* | <0.270> *el vino no +lo puèdo beber* | <0.480> *+me gusta mucho* ‖ <0.560> *un día cuando haba un:* | *una cosa que yò no trabakhe* ‖ <0.670> (INH) *pues.e* | <0.190> *inda voy a venir aquí a probar el vino*" ‖ [E] <0.920> è vên | èh! | <0.480> pèro: inda tardou | inda tardou debeu d' estar a: ghravar.e | è non vên ‖ <0.540> è 'ntonces bebeu akhua | <0.220> bebeu akhua ‖ <0.940> dous ou trer vásor de aghua ‖ <0.690> è: | è foi | <0.180> com' òn boi ‖ <1.030> ghordo ou.e: | cheo ‖ <0.720> daba ghusto mira+lo! ‖ <0.610> è dispois d' alí:.e | d' alí pasando | oito

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

días ou así | vòlveu a vir outra vex ‖ <0.770> è díxo+lle miña sòghra | [E] "*¿qué tal?* | *+le ghustaron las.e*" ‖ <0.750> (INH) "*es* | *aquello èra* | *yo +me muèro por e#* | *por e#* | *por ésax.e* | *por ésar fillòces*" | <0.400> (INH) "*pois cuando quiêras.e* | <0.180> *+m' avísax* | *que +te hacemos otras pòcas*" ‖ [E] <0.610> è 'spois.e nunha | que o 'utro cando vên | xa tardou un mes ou dous | <0.340> è vên | comeu coçido ‖ <0.900> o coçido | pèro tamèn.e | +lle meteu bèn | èh | que +lle ghustaba | èh! | <0.380> coçido | esa xente | <0.220> ê dése[s] sitios | è non fan de comer coma nôs ‖ <0.560> è: | èran comídar da | d' àldea | a ver ‖ <0.980> a ver | a tod' o mundo fai bèn de comer.e | pèro | <0.350> a ver èran comidas que: | <0.460> que: èran deferente da | das que comía el ‖ <1.260> ê así | pèro | temos pasado | despois a xente | tèn estado na veigha ‖ <0.570> (INH) è mirában+o | <0.200> è andaban | a millor | a cavar no millo è lovaban esas a.radios pa oí-lar novelas è iço ‖ <0.850> (INH) è mirában+o vir è xa | "mi madre | èí vên.e | <0.300> èí vên ese hòme | excapar.e!" | <0.440> (INH) è a xente escapaba dar veighas ‖ <1.560> <risas> porque: | mirában+o es# estraño | <0.280> non çabes? ‖ <0.800> è: ‖ <0.610> è è è | è 'spois a xente que | empeçan+o a coneçer | è 'ra un hòme normal | <0.330> (INH) coma todos pèro | <0.250> èra un hòme estranxeiro que nunc' +ò mirara ‖ <0.570> entónses.e | tíñan+lle medo por iço | <0.249> non sabe[s]? ‖ <0.907> ê así ‖ <2.073> (INH) <chasquido> è:: | non +che | non +che teño qué contar máis! | que que máis quères que +che conte!? ‖

PAUSA <0.110>

E: non sei | o que | o que +ll' acòrde | de contar ‖

SILENCIO <0.780>

I: è::: | <0.560> è:: | è diso de | diso do mar.e | da | do mar.e | <0.180> è: | a: | eu teño ido | móitar vécex ‖ <0.520> (INH) á[s] Sías ‖ <0.560> a::m ‖ <0.990> (INH) a esa | como +lle chaman? | a: a Sálv[o]ra ‖ <1.140> todo na dòrna ‖ <1.980> nôs.e | ar mullêres.e | <0.340> alghunhas | que non son todas | <0.150> alghunhas! ‖ <0.830> boas precebeiras | <0.290> èran ‖ <0.800> tres ou catro | vou+ch+as a nombrar ‖ <0.550> (INH) Siña Maruxa | <0.190> a do Regateiro ‖ <1.410> Carme ‖ <1.600> qu' ê miña nai ‖ <1.690> è:: | esta: | esta como +lle cháman.e? | Luísa | a mullèr de [E]lisardo | <0.460> que | que aghora xa morreu | <0.085> ä: | <0.165> èr' a: miña tía tamên ‖ <1.100>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

è o hòme víve+lle ‖ <0.680> ésax èran preçebeiras de primèra | porque ‖ <0.660> (INH) os hòmes tiñan un barco ‖ <0.550> qu' O Regateiro | <0.410> è mair Maruxa ‖ <0.500> (INH) tiñan un barco ‖ <0.910> è mar miña tía [E]li# | [E]lisardo è mais Luísa | <0.230> tiñan un barco antr' os catro | è | è en ver de meter mariñeiros | <0.400> (INH) iban èlas ‖ <0.600> à 'xudar+ll' a eles ‖ <0.900> (INH) è iban | <0.230> aos aparellos | <0.170> a mais iban ‖ <0.790> ô presebe ‖ <0.650> è fono tod' a vid' à vender.e ‖ <0.510> élex | è: 'las àxudar+lle | <0.490> è 'spois èlas tuvènon | <0.300> non çei cántor fillos que tuvènon ‖ <0.590> bastante[s] fillos | que daquèla no-ê com' agora | <0.250> ahora quères un un | quêrer dour dous | è non quêrer ninkún ninkún | <0.360> (INH) pèro daquèla no-había ezas cóusax ‖ <0.610> è ô teres o hòme na casa | <0.400> n' había lus | è häbíä | <0.260> (INH) è a tudo èr' àvarías ‖ <2.030> <risas> è èsí ‖ <0.700> è 'ntonces claro | èlas cheghaban á casa | è tiñan que façer todo | <0.190> tiña qu' ir ár veighas | tiña qu' atender ôr fillos | tíña+lle que dar+lle de comer | tiñan que lava+los | <0.440> (INH) è tiña que façer todo ‖ <0.950> è maix | non morreno | qu' inda 'stán èí ‖ <0.880> (INH) fígha+te! ‖ <0.950> è 'sí | è nôx aprendemox o ofiçio | con èlas | <0.480> (INH) porque eu.e | <0.120> aprendin+o con miña nai | <0.400> (INH) qu' eu | <0.350> te# | fómos.e | seis irmáns | seir mullères | <0.300> (INH) è ninkunha tèn o ofiçio má[i]x qu' eu sòla | <0.430> porque èla[s] non non | <0.110> tíñan+lle medo è non querían ir à 'prender.e | <0.410> (INH) pèro èu non | èra desasidida | fun è aprendín ‖ <1.000> è lògho | è inda è inda | inda ando hos[e] coma quèn di ‖ <0.690> a ver ‖ <1.370> èsí and# | èsí èsí luchamos ca nòça vida çèmpre | <0.170> sèmpre | çèmpre | <0.370> corremos todo | <0.130> todo todo o qu' ê a ría todo por èí ‖ <0.700> todo de Sálv[o]ra: è: Sías.e | <0.180> è San Vesente | todos os sitios | todos corremo[s] nôs | <0.310> coa dòrna | ô precebe | <0.400> todo | tod' à vida ‖ <0.830> tod' à vida ‖ <0.842> ci ‖ <0.935> vên aí Ghumersindo ‖ <1.721> buèno ‖ <0.864> ê äsí | <0.150> que Ghumersindo! ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 12

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1949 (O Canexol). 62 anos. Mariñeiro.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Canexol, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 10 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 11 de xaneiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 1 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 9 minutos e 48 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 8 minutos e 32 segundos.

E: de como vivían èquí | è como se traballaba | è todo iso ‖
PAUSA <0.350>
I: pois aquí.e | traballares | xa sabe# | aquí traballar.e pois èra | o único qu' habí' aquí èra èra o: | <0.320> o mar è o campo ‖ <1.240> èra do único que: ‖ <0.725> que vivías ‖ <1.430> è de[s]pois | se cadra ‖ <0.780> cando +s' empesou.e: | <0.450> qu' empesaron a: | vir barcos è: ‖ <0.520> [en]tonses foi cando: ‖ <1.240> cando a xente | como non +se podía: extar aquí ‖ <1.030> è:: ‖ <0.570> o fin de semana había que marchar | cando había mal tempo | había que marchar pa: | <0.470> pa Bueu | ou pa Portonovo | <0.330> entonçes a xente | foi cando: | cando deçideu pois | <0.430> de: marchar+se | d' aquí ‖
SILENCIO <1.790>
E: è como èra o traballo no campo? | como +se | que +se fasía? ‖
PAUSA <0.390>
I: pois o traballo no campo | non ê como aghora | non había: | buèno | <0.370> aquí | no-ê inghual | non? | <0.120> èra con.e: | ghanado ‖ <2.040> èra o único qu' había | arados ‖ <1.840> è:: | <0.050> todo manual | non èra como | no-èra como: | como por aí | que: | <0.140> buèno | por èí ante[s] sería o mismo ca ê ahor' a:quí ‖ <1.440> (INH) è: 'n to# | eiquí todo èra | todo èra manual ‖ <1.770>
SILENCIO <1.680>
E: {è:} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {è isto} èra | èra: | antes èra: | èra moi | <0.170> moi traballoço ‖ <1.790> pè:ro:: | <0.440> dihhpois a xente | pois empeçou a: | a marchar+se | por aquí non había | non había medio | o único medio qu' había ‖ <0.710> èra eçe ‖ <0.810> aquí.e: | uns.e: | pois.e: ‖ <0.660> tíñan.e:: bastante | è outros apénar +lle | apénar +lle daba pa | pa sobrevivir.e ‖ <1.610> pô día ‖ <0.600> os que tíñan.e: | pois.e moito terreno | que: ‖ <0.740> (INH) {<pausa sonora> è} | tiñan moita labrança | pois entónses.e ‖ <0.510> eses ‖ <0.830> naquèla êpoca | èran os que vivían bèn ‖ <1.050> (INH) è: 'quí | os que tiñan pouco | pois èran os | <0.315> os que paghaban máis a: ‖ <0.965> è 'ntónses.e: | <0.290> ahora no-ê coma | coma daquela | <0.250> ahora máis ou menos ‖ <2.720> uns viven millor.e | outros | pèro ‖ <0.680> ê un medio de vida:: máis.e: asètable | <0.450> pèro daquela non | <0.105> daquela ‖ <0.795> o que vivía bèn | vivía | è o que non | pois | <0.130> andaba: | <0.400> medio arrastro ‖

SILENCIO <0.990>

E: è no mar.e? | <0.240> usté traballou no mar? ‖

SILENCIO <0.860>

I: eu traballei no mar.e | <0.360> è no mar no-ê co# | no-èra com' àhora | <0.220> no mar marchabas o: | o fin de semana ‖ <0.850> marchabas o: | <0.280> o domink' á: noite ‖ <1.040> è 'xta o sábado á mañán | ou o vièrnes á noite | non cheghabas á caça ‖ <3.620> è ahora non | <0.070> aghora vas è vês <0.060> pèro daquela nò | <0.180> porque daquela non | como: | <0.130> aquí non podía[s] 'star or barcos aquí | non podían +se 'star.e ‖ <1.480> en Bueu daquela non vivías | nin.e | a vida 'r' àquí | pois entonses tiñas que ‖ <1.750> tiñas que marchar ô: | è cand' había mal tiempo | <0.260> xa tiñas que marchar pa: ‖ <0.520> anque non foran todos | <0.380> po-lo menos ‖ <0.900> un par dele[s] xa tiñan que marchar.e ‖ <0.700> co barco pa: ‖ <0.770> pa Bueu | ou pa Bueu ou pa Portonovo ‖ <1.490> no-ê com' àghora | ahora vas è vês | è son.e: | un cuarto d' hòra: | ou media hòra: | <0.280> pèro daquela non ‖ <0.710> or barcos tampouco no-êran.e | tan poténtex com' à:hora | <0.320> (INH) è no-habían-os medios que hai ahora ‖ <0.650> aquí non podías estar | porque cando había mal tiempo botabas ô millor.e: | <0.380> quinse días ou.e:: ‖ <0.700> ou vinte | sin poder.e | sin poder ir a: | <0.380> a Bueu ‖ <1.480> non èra com' àhora | ahora

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

un momento que fai.e:: bo tiempo | com' or barcos traballan aquí | <0.310> pois | <0.330> vèñen | <0.390> sèmpre paran aquí | <0.230> è van | vas è vês | <0.410> pèro daquela non ‖ <1.350> daquela outro | èra outro: ‖ <0.800> había outro medio de vida ‖
SILENCIO <1.050>

E: è como recòrda os divertimentos èquí na Illa? ‖
PAUSA <0.470>

I: or divertiméntos.e | aquí na Illa | daquela: | pois.e: | èra:: ‖ <0.990> ghaiteiradas ‖ <1.830> dispois.e: | ultimamente xa | <0.390> xa 'mpeçaron con tocadiscos ‖ <2.300> {<pausa sonora> è::} | èra o qu' había | <0.290> o divertimento qu' había | <0.430> buèno eu: de: iso de ghaiteirada[s] sa pouco a# | xa pouco acòrdei ‖ <1.760> xa pouco acòrdei ‖ <0.095> iso foi na: ‖ <0.750> máis | <0.495> eu cando: | na miña: êpoca | xa foi | <0.197> empesaron a vir xa | <0.498> os tocadixcos | <0.470> no-había | había aquí | <0.300> nunha casa ghrande fasían ‖ <0.540> dispoir fasían e# | en Curro | <0.430> èra or medios ‖ <0.510> pèro non había | non había or medios d' ahora | <0.090> d' estar | ô millor | hasta: | <0.360> (INH) daque:la:: | <0.350> non send' ô millor.e: | núnhar fecha[s] señaladas | <0.430> pois á::s | <0.090> dòçe da noite | ou {<risas> á unha da mañán} | <0.460> pois xa +te recollías | <0.060> non ê com' à:ghora | <0.200> no 'stabahh hast' as.e | sinco | sei[s] sète | oito da mañán ‖ <0.860> buèno | no-había medios tampouco ‖ <0.665> entonses ‖
SILENCIO <1.310>

E: è de[s]pois as fèstas como a: | <0.160> a do: San Khuaquín è 'sí como:? | <0.460> ou as que recòrde usté qu' hubèra | como a Navidá ou èsí que | como èran? | como | que +se fasía? ‖ %

I: buèno aí xa | aí xa ca# | aí xa cambiaba | non? | <0.430> pó-lar Navidádex èra | xa 'ra unha: | <0.410> pois | <0.490> xa 'stabas ighual hasta: ‖ <0.610> (INH) hast' as tres ou ahh catro da mañán ou a: | <0.420> x' èra outra | aí xa cambiaba ‖ <0.510> (INH) è ar fèstas aquí | ar fèstas aquí | pois ‖ <1.175> êran.e: | <0.120> èran ‖ <0.870> máix animadas c' àghora ‖ <1.795> como había mái[s] xente | ahora | nada | porque ahora | <0.420> (INH) a pouca xente que | que hai | a maioría ‖ <1.575> non ê | non ê d' äquí ‖ <0.960> a maioría da xente | <0.165> ê:: a chavalada que vên de campe | è içe ‖ <1.270> pèro daquela nò |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.150> daquéla.e | <0.430> aquí daquela inda pois.e: | häbía ‖ <0.850> êran.e: | <0.160> çobre òchenta | ou òchent' è dúas vivièndas hèbía | de calquèra forma | unhas ‖ <1.400> pon+lle ‖ <1.595> únhax quiniêntar persónar de calquèr forma ‖ <0.910> è no-ê co# | no-ê como: ‖ <1.595> (INH) como sente | xúntar máis ahora ‖ <1.030> porqu' ahor' a: x# | <1.120> cando ahora ‖ <0.500> unha fè# | a fèsta que façían ‖ <0.640> (INH) aí | pois ô millor xuntábar máis | xuntábar mái[s] xente | <0.290> pèro non ‖ <0.540> ê outra ê outra | <0.255> ê outra couça | <0.380> no-ê coma daquela ‖ <0.870> daquela: | o: ‖ <1.440> daquel' èr' outra | èr' outra vida | <0.055> os.e::: | or divertiméntor daquela | no-ê com' o[s] d' ahora | <0.155> ahora namais qu' o divertimento da: | d' ahora | <0.415> (INH) namais qu' ê beber.e | <0.120> si non bèben | non saben | sa non çaben dirfrutar.e ‖ <0.540> daquela | <0.275> hòme | daquela tamên +se bibía ‖ <0.545> pèro non com' aghora | <0.170> ahora dermadrou+se dunha forma que non hai ‖ <2.095> non hai forma de: ‖
SILENCIO <1.500>

E: è dehhpois outras fèstas com' ò San Khuan ou: ‖ <0.770> a: | <0.390> o Carnaval.e? ‖
SILENCIO <1.610>

I: buèno os Carna# | ox Carnaválex | ox Carnavales aquí daquela êran.e | èran bastante: ‖ <0.760> tíñan+lle bastante afición | <0.270> tíña+se bastante afición daquela ‖ <0.890> è daquela derfrasában+se | víñan.e: ‖ <0.620> (INH) ox d' aquí | íban.e | iban hast' àlá ‖ <0.800> à final | hast' alá | ô Sentulo| or de: | or de | or d' alá víñan.e | aquí | <0.200> èra outro divertimento | viñan: | viñan po-lo monte | baixaban po-lo ‖ <1.010> (INH) viñan por detrás | è baixaban: | máis ou meno[s] sa ond' están as caças | <0.395> (INH) pèr' o:utro | <0.415> outro divertimento ‖ <1.635> no-ê como à:# | buèno ahora: | ahor' aquí xa no-hai ‖
SILENCIO <2.710>

E: è o: San Khuan? ‖ <0.900> que +se fasía? ‖
SILENCIO <0.770>

I: o San Ghuan fasía+se coma 'n tód' or lados ‖ <0.920> sèmpre:: | sèmpre +se fasían trasnadas | <0.190> tipo | pois ô mellor sacar.e: | <0.355> os portales | as cansélas.e | os carros | è: iso | <0.405> sèmpre sèmpre había ‖ <1.585> (INH) sèmpre había ‖ <2.435> içe: | <0.330> daquela èra: ‖ <1.330> èr' à nòsa vida ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.550>

E: è recòrda usté alkhunha anê[c]dota así que: ‖

SILENCIO <1.050>

I: nò | pois.e | a mirar | a miña xa non.e | xa non.e | anteriormente non sei pèro na ‖ <0.532> na miña èra xa non ‖ <2.070> xa non había | <0.290> buèno | non había tampouco moito | moita: | moita maldade ‖ %

E: <risas> ‖ <0.510> nò | pèro doutro tipo | eu que sei | no mar.e | ou na tèrra | ou: | <0.170> alkhunha cousa así que +lle: ‖

SILENCIO <3.260>

I: no mar de ‖ <1.390> no mar.e:: sèmpre hai ‖ <1.515> no mar.e sèmpre: | problema[s] sèmpre hai ‖ <2.000> pèro ‖ <0.780> o que non pôdex ê: | <0.390> si non | non saliríar da casa ‖ <1.160>

PAUSA <0.260>

E: <risas> ‖

SILENCIO <0.580>

I: poque hai | cando pasan os problemas | os problemas tès que asumilos ‖ <0.945> non +te pôdes.e:: ‖ <0.545> {<pausa sonora> è:} | <0.200> diçir | "pasou+m' un problema ‖ <0.825> non volvo ‖ <0.945> porque +me pòde pasar" | non çabe[s] se +che vai a pasar ou non ‖ <1.255> pèro hai qu' asumi+lo ‖

SILENCIO <1.450>

E: è usté 'n que ano naseu? ‖

SILENCIO <1.440>

I: eu no: | no còrent' è nòve | <0.150> no sincuenta ‖

PAUSA <0.240>

E: no sincuenta ‖ %

I: no | buèno | no còrent' è nòve ‖

SILENCIO <0.880>

E: {<pausa sonora> è:} | <0.330> usté recòrda algho da Khèrra Sivil? | que +lle contaran ou: | <0.190> no? ‖

SILENCIO <1.370>

I: eu aí xa non.e: | aí: 'nda è# ‖ <1.750>

PAUSA <0.160>

E: non | vivir | vivir non-o viveu {pèro} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {aí}nda ap# | inda apénar meu pai ‖ <0.600> meu pai.e: | èr' òn | èr' òn chaval ‖ <1.975> apenas | apenas | buèno | meu pai algho algho ‖ <0.515> (INH) algho xa debeu coller | pèro | apenas debeu coller ‖

PAUSA <0.390>

E: entón nunca oeu | contar | nada? ‖ <0.710> de como +se pasou èquí nin nada? ‖ %

I: hòme | aquí pasarían+o mal como | como +se pasou en tod' or lados | <0.260> porque sabes que daquela no-èra | {<risas> no-èra com' àghora} ‖ <0.795> porque daquela: | por nada | pois: ‖ <1.545> daquela | había qu' andar máir direitos ca: 'ndas ahora | <0.260> ahora | poix.e | pareçe que todo ê llano | daquela non ‖ <1.100> porque daquela por nada ‖ <2.320>

SILENCIO <1.680>

E: hum ‖

PAUSA <0.350>

I: è ahora | <0.150> poix.e: | <0.275> ahora pòdes espresar o que sínter | daquela non ‖ <0.685> daquela había qu' estar máix.e ‖ <0.800> había qu' andar máis ô lòro ‖

SILENCIO <1.420>

E: buèno | poir muitísimas gracias | hò | fai+me falta o seu nombre | se +m+o di ‖

PAUSA <0.440>

I: André ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 13

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Home 1949 (Pereiró). 63 anos.
INFORMANTE 2: Home 1942 (Aios, Noalla, Sanxenxo). 70 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Pereiró, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 15 de setembro de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 19 de setembro 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 19 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 19 minutos e 7 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 14 minutos e 58 segundos.

E: como èr' a vida: | en tèrra | è como èra ta# | a vida no mar tamên ‖
SILENCIO <0.790>
I1: a vida 'n tèrra è mais a vida do mar | todo: traballa no: | en tèrra è mair no mar ‖ <3.280> ibas ô mar | è mais á tèrra ‖ <1.130> traballábahh a tèrra po-la mañán | po-la tarde ‖ <1.310> po-la mañán ibas ô mar | cando podías ‖ <2.540> antes èra dòrnas o que | o qu' había | cando andábar na dòrna ‖ <5.390> o barco da Illa de Òns aínda ‖ <0.570> dende que compran' or bárcos.e: ‖ <4.100> antes había | <0.090> bah | bárcohh | <0.200> caças que tiñan a catro è a çinco dòrnas ‖ <3.300> ibas a pescar ô:: | <0.080> pulpo ‖ <3.505> a todo | a calamar ‖
SILENCIO <5.320>
E: como +se fasía pa pescar? | <0.110> como èra: ‖ <1.450> co# | como +se fasía pa pescar? ‖
SILENCIO <1.660>
I1: con | con liña | con | co ‖ <5.480> coa raña | è mais co | co | co | <0.320> co ançuèlo ‖ <2.020> è coa pätèra | pô pô | pô calamar ‖ <7.340> antes häbía que: | despois vend# | íba+s' a vender a Buèu ‖ <4.020> íba+s' a vender | a Buèu | a vo# | a voghar ‖ <3.880> despoir vir p' àcá | è outra ves a cho# | a choiar ‖ <2.815> ata que +se compran' or barcos ‖ <4.045> o[s] barcos | fono de mo# ‖ <0.960> tiña eu ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<3.440> trece anos | vou cumplir | sesènta | <0.380> çincuènt' a:nos ‖ <3.630> que +çe compran-or barcos ‖ <4.750> que comprámor nôs | vamos | x' hàbía daquela ‖ <3.090> daquela foi cando foi pui# po# ‖ <0.630> empeçou a proghreçar | isto ‖ <5.040> foi cando | +çe | marcharon da Illa todos ‖

SILENCIO <5.870>

E: è na tèrra que +se traballaba? ‖

SILENCIO <1.740>

I1: è di[s]pois xa cambiaron máis ás mullères ‖ <7.970> daquèla traballaba: ‖ <2.350> catro millos è: | <0.180> pôs animales ‖ <0.990> patacas ‖ <11.330> eçes hornios qu' están aí | ê pa: ‖ <0.500> èra pa meter o ‖ <1.540> o amo de ‖ <2.570> da Illa metía o:: | o | o millo aí ‖ <2.830> os hornios eçes qu' están èí o: | {o[s] ghrandes} eçes ‖ <1.870>

E: {o[s] ghrandes?} ‖

I1: èí èra a caça del ‖ <0.640> daquela ‖

SILENCIO <4.870>

E: el vivía aí nesa::? ‖

SILENCIO <0.570>

I1: hhe:: ‖

SILENCIO <3.990>

E: è canto +se +lle paghaba d' arrièndo | daquèla? ‖

SILENCIO <0.890>

I1: xa +che digho | por.e: ‖ <2.080> por millo ‖ <4.180> çeghún:: | os | as ‖ <1.085> a[s] veighas | <0.070> que tiñas a tè# | a ‖ <0.550> o ghando que tiñas ‖ <3.485> èí había fulana que tiña: ‖ <3.060> çète ou oito vacas | s' ära caçeiro | xa ‖ <1.540> caçeiro pasaba | pagha# | paghaba maihh cá caçeta ‖ <3.900> maihh millo | <0.370> freixóns ‖ <3.010> è paghaba con iço ‖ <4.230> con iso ê como +se paghaba o: | <0.350> a maquía (EXH) | o: ‖ <3.490> as cáças.e | fixêno+as todas os isleños | a[s] súas caças qu' èra de cada un | propiedá ‖ <2.145> o:: ‖ <1.455> os antepasados ‖ <4.595> x' hài anos que fixèno moito | hai moitos anos que fixèno as caças ‖ <2.345> a: Reobó | o:: duèño | o que +se paghab' èr' à tèrra | <0.055> a maquía da tèrra ‖ <1.410> non zábez? | dar veighas | a maquía dar veighas | a maquía do: ‖ <6.240> èr' ò:: | que +se paghaba ‖ <1.095> as casas èran dos propetarios | dos | <0.390> dos

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

colónor da Illa ‖ <9.890> è o que tiña o: ‖ <3.140> terreno | <0.245>
máis | <0.275> terreno má[i][s] reghadío | è re:# | sin reghar.e ‖ <3.420>
antes èra isto èra todo a: | reghadío ‖
SILENCIO <3.640>
E: rekhadío con que akhua? ‖
SILENCIO <1.090>
I1: coa d' aí | do río ‖
SILENCIO <0.640>
E: a do río d' aí? ‖ <2.050> è daba pa toda esta tèrra d' èquí? ‖
PAUSA <0.400>
I1: hhi:: ‖ <2.850> había moito máis agua | [es]taba todo limpo è |
viña o auntamiènto a limpar a: ‖ <1.570> aí a mina | debe 'star tod' atoída
| <0.430> com' a:sí | tèn que vir aghua cantidá ‖ <3.370> aí debe ter |
hai moita aghua de Dioç ‖ <3.845> ha 'star atoíd' à mina ‖ <5.675> aí
suntába+çe | <0.220> en reghába+çe ‖ <2.690> cheghaba al' a: 'ghua 'lá
| mira ‖ <1.170> onde están aqueles | estrupeiros? ‖
PAUSA <0.420>
E: si ‖
SILENCIO <0.570>
I1: tod' o terreno èra nòço ‖ <2.350> alá desbordab' à 'ghua | alí
häbía un campo de hèrba moi ghrande ‖ <7.040> è: | pèro es' è:ra | este
p' alá todo ê reghadío ‖ <4.215> èra ‖ <0.945> ahora: | <0.150>
acabou+çe iço ‖
SILENCIO <6.470>
E: è que +se botaba | na tèrra? ‖
SILENCIO <1.040>
aquí moito mi# | èquí mi# | ma[i]ormente millo ‖ <3.580> millo |
maís ‖ <4.150> podías coller.e ‖ <0.650> è inda +çe cullía | <0.265>
despois ô:: | outro había que paghar+ll' en ghran ‖ <1.800> así
a.de[s]bullado ‖ <0.610> è paghabas ‖ <2.200> è metía+no aí nese
hornio | è: 'spois dese hornio | transpòrtaban ghalións ‖ <3.620> ises
hornios | qu' es{tán aí} ‖ <0.630>
E: {si} ‖
I1: aí ê onde metían o millo da maquía ‖ <2.850> [d]ehhpois el
vendi# ‖ <0.080> vendí+ò ô ‖ <1.245> vendí+ò | había un[s] ghalións ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<2.550> aínda hai alghún | ahora | antighuo deses ‖ <1.615> è carghaba ‖ <0.650> xa carghaba aí na plaia | mismo ‖
SILENCIO <2.540>
E: desd' O Canesòl carghába+se? ‖ <0.340> na {plaia do} Canesòl? ‖
PAUSA <0.485>
I1: {si} ‖
SILENCIO <1.560>
E: è tiñan calado | pôs barcos? ‖ <0.540>
PAUSA <0.420>
I1: {si que:} | antes iço | iço: | [es]taba distinto a 'hora | <0.135>
E: {pôs ghaleóns?} ‖
I1: no-había eças pèdras.: ‖ <2.510 e > èí varaban or barcos | èí no ‖ <2.450> no Canexòl varába+s' os barcos como: ‖ <0.890> no è: 'n Curro ighual ‖ <2.050> hai pouco | hai pouco: | pouc' àrea ‖
SILENCIO <6.410>
E: è desde cando marchou tant' area? ‖
SILENCIO <1.310>
I1: marchou | marchou ‖ <1.210> eu que sei? ‖ <3.520> çe cadra dentro de | dou[s] ou tres anos vên outra ves ‖ <2.550> à 'rea ê coma | <0.400> ê unha couça que vai è vên ‖ <3.330> as corrièntеç ‖ <8.000> aquí o: ‖ <1.220> o muèlle ‖ <3.400> des que fixèno ese muèlle | faltou moit' area | <0.400> tamên ‖
SILENCIO <4.440>
E: a: 'mpliasión nòva? ‖
SILENCIO <1.470>
I1: a correntada da ‖ <2.900> a correntada | se lèva a 'rea | lèv+a: ‖ <0.950> aí cámbia+ll' a traída ‖
SILENCIO <5.450>
E: porqu' a outra: ‖ <0.720> o: 'utro muèlle ‖
MUTISMO <1.090>
HOME: Rubén | {que?} | <0.235>
I1: {òla} ‖
PAUSA <0.260>
vai+che dar o sono aí | Rubén ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

MUTISMO <1.170>

I1: aquí dá o çòl que +ce mòrre ‖

SILENCIO <1.550>

E: o: 'utro muèlle de cando ê | o: | o vèllo? ‖

SILENCIO <1.300>

I1: o vèllo? ‖ <0.600> eu n' +o acòrdo façer ‖ <3.205> meu pai disque si | +o acòrdou ‖

MUTISMO <2.940>

MULLER1: que | Rubén ‖ <1.420>

PAUSA <0.290>

I1: òla ‖

SILENCIO <0.560>

MULLER2: Rubén | que ‖

MULLER1: vamos a mollar os pês ‖

MUTISMO <12.400>

E: è seu pai qu' acòrdaba do muèlle? ‖

SILENCIO <1.430>

I1: façe+lo ‖ <5.890> fíx+o: un canteiro ‖ <10.250> è: 'quí que +se façí' así? ‖

SILENCIO <9.390>

E: è dehhpois por èquí | <0.100> que +me dixèron que hai ‖ <0.520> cháman+ll' alí O Castèlo dohh Mouros ou unha cous' así? ‖

PAUSA <0.300>

I1: ai | ci ‖

SILENCIO <0.580>

E: que: | <0.130> qu' ê:? | <0.080> ou que había? ‖

SILENCIO <0.770>

I1: eu fun unha ver de pequeno | pa dentro ‖ <2.595> ai | chegha bastant' adentro! ‖ <2.480> vai açín ‖ <2.025> en eçplanadas ‖ <0.785> dispoir baixa | <0.460> hai unhas 'caleiras pa baixar.e | <0.055> de[s]pois tèn outra ‖ <2.570> pois baix' hasta | eu cheghei á cuarta | +me pareçe que {(EXH) cheghamos á cuarta} ‖ <1.865> daquela xa caíra moito ‖ <2.190> çeghún contaban or vèllos | que cheghab' a: 'ça pèdra | qu' est' aí ‖

SILENCIO <4.340>

E: è non contaban ninghunha hістòria | del? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.830>

I1: contaron qu' había o:: | ouro èí! ‖ <2.320> aí a.rebentáron.çe a cachear | è non toparon nada ‖ <6.190> aí topában+se | m# | monedas de còbre | non hhabes? | d' aquelas antighuas ‖ <1.800> dentro ‖

PAUSA <0.300>

E: si? ‖ <5.370> è que foi d' esas monedas? ‖

SILENCIO <1.750>

I1: éçar monedas | tiráron+çe con elas [...] ‖ <3.110> iço ê o que había que mirar | <0.150> è despois hai outra caç' alá no: ‖ <3.310> había outra caça alá no: ‖ <2.320> no pinal alá no ‖ <4.580> donde ê? | no pinal | antes de cheghar ô: | <0.360> ô campi ‖ <2.070> aquela caça qu' est' á: 'squèrda | aí vivía unha | qu' èra de: ‖ <2.510> èra tamên deleç | <0.145> dos: ‖ <0.585> disqu' èra dor mòros ‖

SILENCIO <5.360>

E: è que máis històrias hèbía? ‖

SILENCIO <0.540>

I1: èh? ‖

PAUSA <0.240>

E: que máis històrias hèbía? ‖

SILENCIO <1.020>

I1: no-+m' acòrdan máis | eu non çei ‖

SILENCIO <1.180>

E: porque tamên +me dixèron que había por èquí arriba ‖ <0.770> como: ‖ <0.820> com' ò que hai al' adiant' en Curro | com' un castillo deses ‖

SILENCIO <0.660>

I1: ai | èí adiante! ‖

SILENCIO <1.160>

E: pèro eu non sei onde queda ‖

SILENCIO<0.620>

I1: qued' aquí | aí abaiso | non paças ‖ <3.340> qued' a:í ‖ <1.935>

{non} paças a 'ndar | hòme ‖ <2.325>

E: {è} ‖

I1: non limparon nada ‖ <2.770> cháman+ll' O Castillo | tamên | <0.345> èra un castillo | com' a:quel | com' hai en Curro ‖

SILENCIO <3.850>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: è non contaban històrias? | <0.240> porque do de Curro si que contaban històrias dixè# | buèno | contáron+m' è min ‖
SILENCIO <0.810>
I1: a de Curro sería coma este! ‖ <1.400> dirían+ch' a mi[s]ma història que | porque tería o mi[s]mo servisio ‖ <5.660> è tamên non +che contaron que | que | que ‖ <0.930> qu' apareçera o: | un muíño | na Illa ‖
PAUSA <0.360>
E: un muíño? ‖
SILENCIO <0.520>
I1: antighuo ‖
SILENCIO <0.950>
E: non ‖
SILENCIO <0.550>
I1: si: ‖
SILENCIO <0.920>
E: è onde:? | <0.260> onde apareseu? ‖
SILENCIO <0.230>
I1: {<pausa sonora> è} | pa riba do castillo eçe | pa riba ‖ <5.670> por alí | por.e: ‖ <1.580> por aquèla vaghoada | indo pa riba ‖ <1.300> pouco çerco ‖ <4.040> èra un muíño antighuo | <0.440> deçes de río | <0.260> antes èlí viña muit' a:ghua | por alí abaiço ‖ <3.040> ahora está çeco ‖ <4.865> eu acòrdo qu' èra: | <0.225> cando èra ‖ <7.085> aínda 'staba a pê ‖ <2.175> de[s]po[i][s] foi caíndo | è caeu ‖
SILENCIO <7.320>
E: è quèn-+o usaba | ou | xa daquèla non +s' usaba? ‖
PAUSA <0.050>
I1: hhi: | èra de: | èra d' un d' èquí ‖ <0.850> d' alá de ‖ <3.930> d' alí de Curro ‖ <8.310> è moían o | moían millo | moían | <0.280> de todo ‖ <2.740> aquí a història antes êra+ll' así ‖ <4.660> paresida á de Bueu ‖
SILENCIO <3.260>
E: hòme | paresida pero non ikhual | non? ‖
SILENCIO <0.550>
I1: hòme! ‖ <1.130> aqu' iba | había máis que comer.e | alí | <0.150> había pouco que comer.e ‖ <3.150> aquí | pan | <0.150> nunca faltou |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.380> alá si ‖ <2.390> aquí botába+se:: | millo è: ‖ <2.050> è fasía+se | <0.250> ä min acôrda+me vir or de ‖ <1.350> o[s] xeiteiros traer.e | <0.400> çardiñas äquí ‖ <3.340> çardiñas è::: | <0.420> ti dábas+ll' un pedaço de pan | è: 'les dában+ch' un çesto de çardiñas ‖ <3.370> no-había: ‖

SILENCIO <5.570>

E: è lògho aquí na Illa non +s' iba: | á sardiña? ‖

SILENCIO <1.450>

I1: non ‖ <0.560> nunca anduvèno á çardiña | andaban a pescar | açí ô ‖ <2.120> ô pulpo | na dòrna ‖ <1.320> ao calamar ‖ <2.680> un día qu' ibas á[s] maraghòtas ‖ <8.800> á sardiña nunca ‖

SILENCIO <1.780>

E: è cando +se: | <0.440> +se colleu or barcos? ‖

SILENCIO <1.030>

I1: o barco que andaba:: | ô:: aparello | xa ‖ <2.760> po[r] Rasô | ou maihh p' arriba | <0.360> andan-ô tramallo ‖ <4.180> ô aparello ‖ <0.600> ibas a: ‖ <2.550> a Fistèrra | ibas al' a: Si# | <0.360> è á | á Ghuardia | a Silleiro ‖ <2.530> collía+se moita çentòla | moita ‖ <1.070> daquela 'staba sen mirar | todo ‖ <3.625> carghábar de sentòla | è de: ‖ <1.415> è de preçebes ‖ <0.905> puf! ‖ <2.605> avante a vender a Portonovo ‖ <12.615> è d' alí acaba | è: ‖ <0.785> è arranca | outra ves ‖ <4.390> a vida ê moi esclava | a de antes ‖ <3.890> è a sente foi proghresando | èquí | claro ‖ <3.825> hahhta qu' ahora | aquí | quedaron: ‖ <4.405> dúas cazas | dúas ou tres caças ‖ <10.700> è a vivir | <0.125> è nòsoutros | xa marcharon todos p' alá | pa Bueu | <0.065> porque a:: | o: | a vid' aquí èra | <0.225> dúar vidas ‖ <1.940> ô comprar or barcos | tiñas que ir ou: | <0.310> ti ‖ <2.805> p' alá ‖ <0.730> unha vida: (EXH) ‖ <2.780> è a famili' aquí ‖ <0.640> açí qu' hubo qu' empeçar a comprar caças è: ‖

MUTISMO <3.630>

I2: buènas ‖

PAUSA <0.400>

I1: òla ‖

PAUSA <0.140>

I2: dá+m' aí unha bandexa dar ghrandes | <0.250> unha bandexa | díxo+me Rosario ‖ <1.260> ti ères parvo | ou de familia? | <0.490>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

dá+m' unha bandex' aí | que +me mandou | a túa mullèr ‖ <4.430> èh! ‖
275 <1.400> terei que colle+la eu | lògho ‖ <1.100> unha bandexa desa[s] redondas ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 14

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller 1952 (Pereiró). 60 anos. Operaria fábrica.
INFORMANTE 2: Home 1942 (Aios, Noalla, Sanxenxo). 70 anos. Triquillón.
INFORMANTE 3: Muller 1949 (Pereiró). 63 anos. Ama de casa.
INFORMANTE 4: Home 1949 (Pereiró). 63 anos. Mariñeiro.
INFORMANTE 5: Muller 1968 (A Espedregalla-Pereiró). 68 anos. Hosteleira. Viviu na Illa de Ons até os 10 anos.
INFORMANTE 6: Muller 1944 (A Espedregalla-Pereiró). 44 anos. Mariñeira.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Pereiró, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 15 de setembro de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 20 de setembro 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 5 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 3 minutos e 59 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 1 minuto e 32 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 2 minutos e 38 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 3: 1 minutos e 41 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 4: 10 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 5: 11 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 6: 1 segundo.

I1: {coll' aí unha silla è sénta+te | corre} ‖
I2: {ou uns [...] | ou un {ca}cho de pan de millo | èr' o} qu' había daquela ‖ <2.420> (INH)
I3: {ahora nò | nò | vou mirar outra ves} ‖ <0.940> isto púxen+o | porque manchin+o algho | acabín coa fariña è: ‖ %
I2: {è:: | unha fonda pa comer nôs | aquí na Illa cháman+lle | sabes qu' os da Illa} ‖ <0.100>
I1: {tamê[n] +me manchei eu 'n pouco | pèro como ê | pèro esta ves [...] | vamos a matar unha ghaliña} ‖ <0.980>
I2: or d' aquí da: | {da Illa èran far#} | buèno | non tod' as ca{sas} | <0.410> èran farturentos | <0.250>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {nôs pa eso | nada} | <0.023>
{igual} vou a: ‖
SILENCIO <0.750> I1-I3
I3: ighual {vou alí ô çentro} ‖
I1: {mi ma} | dá | dá ghusto mira-l' a:ghua | èh ‖
I2: {ni-hoxe} ‖ <1.260> (INH)
PAUSA <0.250> I1-I3
I2: nôs {traïámo[s]+ll' ô millor.e:} ‖ <0.630>
I3: {eu digho por cambia-la hòra | sabes?} | son a[s] seis è dès ‖
I2: únhar {botéllar de viño | ou eso} | <0.120>
PAUSA <0.190> I3-I1
I1: {[...] | ahora nada | con tal de mirar o:} | <0.200>
I2: {que non tiñan eles aquí} | e: 'les {dában+nos a nôs unhas:} ‖ <1.490> (INH)
I1: {ô mirar | ô mirar que vên a maça} ‖
PAUSA <0.310> I1-I3
I3: poir vou acabar de: ‖
PAUSA <0.290> I3-I4
I2: {tiñan} maraghòta sèca | <0.315> un pulpo seco | <0.210>
I4: {Lola} | <0.480> non viñades pór tènis? ‖
SILENCIO <0.540> I4-I1
I2: da{quela le}vába+se moito a maraghò{ta sèca com' ò: bacalau} ‖ <1.650>
I1: {buèno} | <0.720> {[...] tampouco eu} ‖ %
SILENCIO <2.590> I4-I3
I3: eu íba+che botar aí | pensei que +ll+o ‖
PAUSA <0.400> I3-I1
I2: {mira qu' había maraghòtas aquí na Illa} ‖ <0.780>
I1: {non-a baixes tu aí | que vai} el na biçi ‖
PAUSA <0.130> I1-I3
I2: {amais xa 'staba sequiña} ‖ <0.800>
I3: {ô baixar ti | dixen eu | "hòstia"} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.250> I3-I1
I1: Xesús vai vir? ‖
I2: si | pè# {meu pai tèn traído moitas} | è: 'u ‖ <0.550>
PAUSA <0.340> I1-I3
I3: {xa veu ònte} ‖
I2: dèron+m' a min tamên ‖ <2.490> (INH)
I3: eu truen o reló | pa mira-la hòra | pa saber mete-la ròsca dentro ‖ %
I1: {ás sète | non?} | <0.330> ou cando es# | cando veña | <0.090> hai que mirar cando veña ‖ <0.270>
I2: es{to foi unha hestoria} | aquí ‖ <2.280>
{aquí pasába+se moita fame | èh} ‖
I1: {fa+la máis tarde ou mái[s] sedo cando:} | {así que vimos} ‖ <0.810>
I3: {si::} | quèro disir | de {cando estea léveda} ‖ <0.390>
I2: {esta xent' aquí pasa}ba
{moita} {fame} ‖ <1.690>
PAUSA <0.060> I1-I3
I1: {m:} ‖ %
I3: {a lêvado} lèva unha hòra | lògho | {non?} ‖
I1: {pu# pu#} | pudéche+a deixar {aquí abaixo {a vir}} ‖
I3: {fase+la empanad'} aquí? ‖
I2: {eu non pasei {fame} | a ver} | <0.240> comía do qu' había | <0.340>
I3: {[...]} ‖ <0.850> báixo+a cando {estea ‖ <0.110> non?} ‖ <0.450>
I2: {pèro} quèro dicir.e:: | <0.080> {pasaban fame | por}que ‖ <0.650> (INH)
I3: ahora se +a baixo | {poida que non +me lève bèn} ‖ <0.540>
I2: {aquí namais que a:} ‖ <0.600>
{aquí a pescar è a:} ‖ <0.510>
I3: {aqueles non porque +me secan ar} mans | {pèro} ‖
PAUSA <0.150> I2-I4

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I4: {na Illa?} ‖
%
I2: {a non ser por peixe} ‖ <0.640> (INH)
I1: di{so nada | diso nada | non} | pèro diso nada ‖ <0.090> {así como traes unha desas} ‖
I2: {na Illa pasába+se fame | pa}sába+se fame | <0.460> (INH) de | de: | de outras cóusar | de peixe non ‖ <0.640> (INH)
SILENCIO <3.540> I1-I3
I3: de cualquèr for{ma non} ‖
I2: {pèro de} | de | <0.200> pan: | è pan de millo tamên había | pèro pasába+se moita fame | si | mitá dor da Illa | a{rre carallo!} ‖
I1: {quèn pas#.e} | quèn pa{sou fame na Illa?} ‖
PAUSA <0.220> I2-I4
I4: {cagho 'n Diòs | quèn pasou} fame na {Illa?} ‖
PAUSA <0.410> I1-I2
I2: {arre} carallo! ‖
PAUSA <0.030> I2-I3
I3: {fam' hòme} ‖ <1.450>
PAUSA <0.240> I2-I1
I1: {paçarí+ò} què[n] non traballaba ‖
I3: {no-había nada} ‖
PAUSA <0.250> I1-I2
I2: hàme | cla{ro | <0.070> qu' había} moitos que non | que | que no.e | que pasaban fame | namais que comían peixe è pan de millo | pan | peix' è pan de millo ‖ <0.660> (INH) no-había outra cousa | Rosario | daquela | <0.140> cando eu vi{ñ' à:quí} ‖
I1: {ai | buè}no ‖ %
I3: ê qu' {eu si | eu.e} ‖ <0.690>
PAUSA <0.300> I2-I4
I4: {è | è vôs que co}miades? ‖ %
I2: èh? ‖
I3: a min {pa comer.e} | pan | {pan fervido} ‖ <1.140>
PAUSA <0.170> I2-I4

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I4: {è vôs.e?} ‖
PAUSA <0.280> I4-I2
I2: nôs.e | nô[s] xa | <0.140> {nôr viña#} ‖
{vôr nama#} ‖
I3: {[...]} è
{hox[e] abrín lei}t' è no-había nada ‖ <0.160>
PAUSA <0.150> I2-I4
I4: {non ti{ñá}der peir[e] nin tiñáder nada} ‖
SILENCIO <0.840> I4-I2
I2: nôs {peixe sèmpre hubo} ‖ <0.230>
I3: {ou pensas qu' ê com' à:ghora} ‖
I2: nô[s] sèmpre tuvèmos {peixe} ‖ <0.450>
I3: {ô pedir} è dar+{lle todo} ‖ <1.480>
PAUSA <0.170> I2-I1
I1: {è as fei}{ras | è lò}gho antighuamente ‖ <0.090>
I2: {è aquí?} ‖
I3: {pantis} ‖
I1: {quèn | quèn ib' à} carniserí' à: compr# | a comprar carne? ‖
PAUSA <0.050> I1-I3
I3: nadie sa ‖
SILENCIO <0.880> I1-I2
I2: hòme | non | pèro nôs tiñamos {animáler na casa | è mata}bamos | {è comiamos} ‖ <0.760> (INH)
I3: {[...]} ‖
I1: {è què[n] non tiña?} | è què[n] non tiña ani{máler na caça?} ‖
I2: {è aquí} ‖
PAUSA <0.220> I1-I2
I2: aquí no-había | <0.120> vôs ibades comprar | <0.040> que acôrdo+m' eu | <0.310> (INH) túa nai | <0.240>
PAUSA <0.130> I2-I3
I3: eu {non} ‖ <0.250>
I2: {è ma[i]-lo de}funto de teu {pai iban | è mais or da Illa | todos} ‖ <0.350> (INH)

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I3: {eu cuando vin | p' aquí pá Illa} ‖
PAUSA <0.060> I2-I1
I1: coma {Çan Ghuaquí[n] na aghua} ‖
I2: {ánter do San Ghoa}quín | iban á feira a Pontevèdra ‖ <0.990> (INH)
PAUSA <0.310> I2-I1
I1: a comprar.e ‖ %
I2: a comprar.e | <0.430> (INH) o peric' ou a cabra pa matar.e ‖ %
I1: pa matar | {pèro [...] tiñan ghali}ñas | è tiñan (INH) de to{do | nôr | nôr} non {tiñamos pòrco?} | espèra | espèra | espèra ‖
I2: {èsa::[c]to} ‖
{que daquela no} ‖ {daquela què[n] nos?} ‖
pòr{co si | pòr}co {si} ‖
I3: {èr' òn pecado} ‖
I1: {e# espèra} | è è è | è na miña casa non non non | non criaban pòrcos
{è non {había} pòr}cos? ‖
I3: {è pòrcos} ‖
I2: {si} | <0.070> ê o {único} ‖
I1: {a:h} | pensei ‖ <0.080> {è lògho había carne} ‖
I2: ê o {único | si} ‖ %
I1: {[...] dou}tra ‖
I2: {nò | pèro quèro dic#} ‖
PAUSA <0.120> I1-I2 / I1-I3
I3: {cada pòrco mataban | òes} | {daquela} ‖ <0.040>
I2: {si | nò | si | iso si} ‖ %
I1: {no::n} ‖
I3: pòrcos com{a::} ‖
I1: {acòr#} | acòrda+che ‖ <0.670>
PAUSA <0.160> I1-I2 / I1-I3
I3: {acòrdo+me} ‖
I2: {si::} | {carne} | <0.440>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {tu sabes onde tèn Sara} a lava{dòra} ‖ <0.500>
I2: {de} cerdo ‖
I1: a min por un día puxêron+m' a durmir coa pòr{ca} | <0.100>
I2: {que::} ‖
I1: è v# | è viñan os pòrcos pa onda min | a a | {apa}hostiados onda {min} ‖
I2: {si} ‖
{si} | porque {daquela pa} | a ‖
PAUSA <0.320> I1-I3
I3: {carallo!} ‖ <0.390>
I1: èra unha mi{niña pequena} ‖
I3: {è::} | <0.170>
PAUSA <0.120> I1-I2
I2: {daquel' hàbía moito pòrco aquí | <0.260> pòrcos è è} | <0.360>
I3: {hòme claro | è os pericos po-lo | po-lo Çan Ghoaquín} ‖
I2: pèro | {o qu' ê carne de ternèra | <0.400> è de c# | <0.180> de} ternèra è de
{c# | è de::} | <0.230>
I3: {è miña nai [...] è mais andar descalzas} ‖
SILENCIO <1.040> I3-I1
I1: {buèno | è de cantos anos falo? | è: 'u} co ‖ %
I3: {a min ghustába+me | eu vou poñer aghor' a: ma}sa ‖
I2: {de:: | como +lle chaman | de:} | <0.260>
I1: tès raçón! | {ou que máis dá?} ‖
I2: {cordèro} ‖ <0.390>
I3: porque leite non +se {comía | comía+s' aghua fervida} ‖
I2: {è de::} ‖ <0.660> {non había ‖ <0.700> había que {compr}a+lo 'n tèrra} ‖
I1: hòme claro | <0.140> {pa comer | è quèn} | è quèn | è què[n] non tiña {leite?} ‖
I3: {leite} de vacas | <0.320> nadies ‖
PAUSA <0.030> I3-I1
I1: nôs tiñamo[s] leite cèmpre ‖ %

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I3: pèro no | pois eu nò | nò | içsee de qu' eu non comía leite | <0.050> comí' a:ghua fervida ‖ <0.770> aghua fervida | è á mañán con aghua fervida | <0.270> ou caldo ‖ <0.530> pèro nunca comín
lei{te} ‖ <0.790> {leite nunc' ò comín} ‖
I2: {a}quí comía+s' o {cald' o:u akhua fervida | è lògho} ‖
I1: nôs | çèmpre | çèmpr' hubo leite na casa ‖ %
I3: poir nôs n{ò} ‖ <0.150>
PAUSA <0.320> I1-I2
I2: {bòh} | porque si tiñáder {vaca parida | si} ‖
I1: {n' +ò teremos {ahora} | pèro nôs tiñamos catro} va{cas | cèmpre} ‖
I3: {[...] | cuatro vacas} | <0.320> {tiñáder vaca} | pèro nôs.e | non-os daba | que nunca parida | nunca {tuvèmos} ‖
I1: {tiñades un}ha! ‖
PAUSA <0.230> I1-I3 / I1-I2
I2: {tiña unha è è è} ‖
I3: {tiñamos unha | pèro hasta non èra} parideira ‖%
I2: aquèla levin+a eu | pèro cando | a# aquèla si qu' èra parideira | <0.230>
PAUSA <0.230> I2-I3
I3: {nò:} | pèr' o: {leite n' +o daba} ‖
I2: {á que viñen eu} ‖
I1: {cal | a nòsa?} ‖
PAUSA <0.040> I3-I2
I2: a: | a deles | {è mais a vòsa tamên} ‖ <0.790>
I3: {eu non comín leite} | que o leite +m+o {daba [...]} ‖
I2: {pèro {<pausa sonora> è è}} | eles antes non tiñan unha vaca a: | {a parir.e} ‖
I3: {tuvèmos unha} a parir ‖ <0.205> sèmpre tiñan unha | unha xuvenca ‖ <0.517> (INH) a parir había | <0.190> {había:} ‖
I1: {a {parir | vendía} | vendi# | vendían+as} preñadas ‖%
I3: {[...] mercáb+a:s el} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: claro | {claro | <0.260> claro} ‖
PAUSA <0.300> I1-I3
I3: {[...] preñadas | èh} ‖
I1: pèro nô# | nô[s] sèmpr' hubo | sèmpr' hubo unha vaca de ‖ %
I3: vôs si | {è | è o defunto de} | è o defunto d' Manue{liño tamên | è o Cambeiro} ‖ <0.420>
I1: {nô[s] sèmpre | eu non sei vôs} ‖ {inda faltaría [...]} ‖ %
I3: nôs èra a {corte eça | namaihh} | <0.040>
I2: {è Rucho} ‖
I3: ser èra eça | a corte da vaca | <0.280> namaix ‖
PAUSA <0.100> I3-I1
I1: eu çei que non {traen} comida ‖
I3: {eu} ‖ <0.370>
PAUSA <0.080> I1-I3
I3: cando èra o [...] ‖ %
I1: matába+çe çèmpre | <0.040> un pòrco | <0.060>
PAUSA <0.060> I1-I3
I3: {eu non comía} {leite} ‖
I1: {sufiçiente} ‖
I2: {pòrcos} había moitos ‖ %
I1: {pòrco á Navidá} | ou | po-la: | <0.120> po{-la Navidá | ou por.e} ‖
I3: {leite nadie} ‖
I2: {hòme claro | qu' os} {pòrcos} ‖
I3: {pa qu' úsa-lar gha}fas á sombra? ‖ <0.120>
I2: pèro {çèmpre +çe matab' ò pòrco} ‖
I3: {á sombra déixo} {+ch+o aí} ‖
I5: {que pasou?} ‖
I2: porque +me | pica esto d' aquí moito ‖
I3: pèro á sombra | que vai picar | hòmbre ‖
MUTISMO <0.890>
I1: puxeron fama de pasar fame | hò ‖ <0.025> eu acôrda+m' {ind' ò} que +me contou meu cuña{do co#} | como como | como as cha# ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I3: {si} ‖ {si} ‖
I5: foron aí a tocar ‖
I3: è | esa tamên ê com' aquèla | ah | hai+as {doutra forma} ‖ <0.100> tès así todas | dun tamaño ‖
I1: {si}
I5: que +che pa{ça?} ‖
I3: {m:} ‖
I4: {[es]tá montad' à:í} ‖
I1: {esta o que quedou foi má[i][s] {ghra}nde} ‖
I5: {è tamên} estás ti! ‖ <0.110> has quedar libr' è mal pagho ‖
MUTISMO <0.472>
I1: {<suspiro> ai!} ‖ <0.176> ha de {vir tamên Vicenta co[n] nôs} ‖
I5: {[...]} | <0.260> úsa+m' a {[...]} ‖
I1: {quèn?} ‖
MUTISMO <0.342>
I3: vôs ides á plaia ahora? ‖
MUTISMO <0.445>
I5: {eças son} a::s | {éçaç.e::} ‖
I3: {á plaia} ‖
I1: {ala | vamos | qu' hai boa tar}diña | {èh} ‖
I4: {çèrr' a:} {pòrta!} ‖
I6: {eu á plaia} xa fun á mañán ‖ %
I5: eça[s] son a:: | <0.100>
I6: {po-la mañán} ‖
I5: {xa +ch}+a çerraba ahora! ‖
I3: inda fai [...] ‖
MUTISMO <0.166>
I5: eçe[s] çon or de ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 15

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE1: Muller, 1952 (Pereiró). 60 anos. Operaria fábrica.
INFORMANTE2: Muller, 1963 (Pereiró). 48 anos. Auxiliar de enfermería. Viviu na Illa de Ons até os 9 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Pereiró, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 9 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 10 de xaneiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 14 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 6 minutos e 16 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 4 minutos e 42 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 2 minutos e 21 segundos.

I1: aghora os críos: ‖ <0.900> tèñen unha | <0.270> como tèn que çer | de | <0.060> tèñen unha: | <0.240> unha infançia | nô[s] non tuvèmo[s] nada ‖ <1.090> tuvèmos | {<pausa sonora> è | è} | uso de raçón a traballar.e | <0.410> çe non valíahh pa unha couça | valías pa outra | pèro | pèro derde lògho para soghar | nò ‖ <1.220> se +te mandaban co gha# | coar vacas pô monte | ou co qu' había ‖ <0.520> ma# mandában+te cunha | cun: fouçiño na man | ou cunha | cunh' ä:ixada pa cortar no toso | è è trae+lo | pa pa {caça} ‖
I2: {hum} ‖
PAUSA <0.433>
I1: è cando non | çubir o carro p' arriba con abono | è: | è labrar | {è: | è sacar ghramas è::} ‖ <0.790>
I2: {eso | eso ind' +ò recòrd' eu tamên} ‖
SILENCIO <0.580>
I1: è tod' a: vid' a:sí ‖ <0.190>
PAUSA <0.040>
I2: {è mais os} ‖ <0.455> {[...]} ‖
I1: {nunca tuvèmos} unha: | {a cavar no millo:} è: ‖ <0.300> (INH) ç# | çacar no trevo acòrdo | nô[s] non | non tè[s] çacado? ‖
PAUSA <1.070>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: o trevo nò | pèro cavar no millo | <0.120> coller patatas ‖ <0.125> {bota+las} ‖
I1: {cavar | ca}var | si | <0.135> ca# | cavában+as eles | <0.160> è nôs con èlas á cabeça | qu' êramo[s] máis
{pe}quenos ‖ <0.540>
PAUSA <0.030>
I2: {ta#} | <0.320> tamên eu {+a[s] sacaba} | <0.080>
I1: {ai | non} ‖ <0.150>
I2: {na miña casa} ‖
MUTISMO <0.080>
I1: {en ve# | en ve# | en ver de} coller.e | a | a a a a | <0.085> co# | colle-lar vacas è: | è mete+las ô carro | <0.360> (INH) è be# | è traer ar batátar no carro | nò: | pa qu' habían mete+las? ‖ <0.605>
PAUSA <0.190>
I2: nò:: | {levar en ces}tas | á cabe{za} ‖
I1: {que nô# | que nôs | nô# | nôs} ‖ <0.520> {nôs.e} | viña[n] millor na çesta que a# | así non +s' estropeaban ‖
PAUSA <0.100>
I2: claro ‖ %
I1: derde lògho èran ‖
PAUSA <0.260>
I2: è de noite: | desbullar os palleiros de millo | aí co' a:buèla | {è cantando} ‖
I1: {è que bè# | è que bè#} | è que bèn-+o paçabamos | nô# | nôs arriba | que +no+lo | {<pausa sonora> è} | roubába+no+lo | è que | è | è ca# | cando había bo tempo | <0.275> (INH) façían a[s] choças | <0.320> {<risas> pa durmir arriba | que bèn-+o pasabámor | {Lidia}} ‖
I2: {è ir ôs} | ôs còr# | a | a: | <0.060> tornar os còrvos | cando èra | do millo ‖ %
I1: tamên ‖
PAUSA <0.260>
I2: claro estaban:: | buèno | {a principio do v[e]rán} ‖
I1: {è: 'u | è: 'u: 'n día} | tería: | tería onçe anos | <0.345> onçe | <0.110> o# | {dèç onçe anos} | <0.200>
I2: {[...] un tamên} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: pareu+nos unha pòrca | ai Diòs mío | <0.240> n' +ò quèro pençar | non çabes onde tèn Sar' aghor' aí a:: | <0.320>
PAUSA <0.320>
I1: {a lavadora} ‖ <0.990>
I2: {si | si} | si ‖
SILENCIO <0.730>
I1: è di mamá | "veña | hai que durmir coa pòrca" | díxen+ll' "eu non vou" ‖ <0.775> {<risas> "hai que durmir coa pòrca | èh!" | <0.155> dígho+ll' eu | "ala!" | dou+m' unha manta | eu alí acurrucad' a ter ghuardia | qué ter ghuardia da pòrca? | <0.320> (INH) a min dou+m' o sono | è durmín | cando apa# | cando apare# | <0.350> (INH) pa que non +lle matara os pòrcos dis | <0.070> cando despertei
{á mañán}} ‖ <0.520> (INH)
I2: {qu' èra?} mor{dían+se?} ‖
I1: {tiña tres ou ca}tro pòrcos a# | <0.490> <risas> |ençima da manta | çençima de min ‖
PAUSA <0.330>
I2: <risas> ‖
PAUSA <0.320>
I1: eu [...] dar | è viñan pa o calor | pa onda min ‖ <0.745> ai | mi madriña! | è o: 'utro día o cheiro! | <0.345> è á lavado# | ao mar | a lavar+te ‖
SILENCIO <0.530>
I2: si si | è o {d' ir a coller o mi}llo | o ir a tornar os còrvos ‖ <0.040>
I1: {ai | mi ma} ‖
I2: tornar os {còrvos} ‖
I1: {coller aquelas ti}nas qu' había de çin[c] | <0.050> è quenta+lar de a{ghu' a: bañar+te} | <0.120>
I2: {si | si} ‖
MUTISMO <0.140>
I1: co cheiro que tiña | que tiña | hòme | <0.155> cos pòrcos ensima de min | a pòrca parira | o: {<risas> asco} ‖ <1.625>
SILENCIO <1.460>
I2: {si | si | as ti}nas de zi# | de zinc para {despois bañar}+se | si ‖
I1: {ai | Diòs mío de} ‖ {si:} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.840>
I1: èr' ò qu' había | <0.135> no-había cuarto de baño | {ni-había nada} ‖
I2: {è de | è de} xòve# | nôs | cando êramo[s] xôvenes | <0.120> como no-había duchas | <0.400> (INH) á fonte | caldeirasos vai | caldeirasos vên ‖
PAUSA <0.330>
I1: nò: | è baldes eu rompía poucos | d' a: vida que meu pai èra carpinteiro ‖ %
I2: pèro eu estou+che dicin{do | bota+los} para que | por | por nôs pa bañar+nos | èh! ‖ %
I1: {eu è i#} ‖ ah | si | nò | {nò | pèro a min | a} mi[n] mandába+me | aghora mira | aghora vivimos aquí è temos a# | aghua na casa | temos todo ‖ <0.450> (INH)
I2: {no v[e]rán} ‖
PAUSA <0.350>
I2: {pèro antes había qu' ir a busca+las} ‖
I1: {pèro daquela tiña# | mira tiña#} | tiñas a[s] ghaliñas como tès ahora | ou máis ‖
PAUSA <0.130>
I2: máis!! ‖
PAUSA <0.100>
I1: máis ‖ <0.315> (INH) tíñas.e | çinc' ou seis | nôs había catro vacas è dour bois | <0.170> çinco | çeis.e | <0.395> (INH) empréghar de {ghando | había çèmpre na corte} ‖
I2: {nôs dúas vacas | o} pòrco | as galiñas ‖ <0.610> è nada máis | ovellas {eu xa} no-+as recòrdo ‖ %
I1: {vô#} ‖ ai | si | que tiñades cabras tamên | buèno | {non sei} ‖
I2: {pèro no-+a-r}ecòrdo eu ‖ <0.550>
SILENCIO <0.550>
I1: {çèmpr' había un par cabras è:} ‖
I2: {pèro antes tíña+se | como tíñamos} agua na casa | <0.075> había qu' ir ô | <0.250> cos baldes | á fonte ‖
PAUSA <0.030>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: è: 'u pa: | p' acabar máis p[r]onto | poñí' òn balde na cabeça | dous cal{deiros na man} ‖
I2: {è dous cal}deiros na man ‖ <0.490>
PAUSA <0.340>
I1: è {caía | è rervalaba} | caía+m' o balde | balde roto! ‖ <1.605> <risas> |
I2: {<risas>} ‖
I1: {<risas> di+me meu pai} | <0.120> [E] "*òtra ves?*" | [E] díxen+ll' eu | "vaite [a]façendo | amigho | que" | <0.340>
PAUSA <0.140>
I2: {<risas>} ‖
I1: {mamá vi}+m' èl' a: peghar.e | <0.220> (INH) "esta+che bèn | foras ti | è non mandaras á rapaça" ‖
PAUSA <0.080>
I2: èconomizába+se agua de ca{rai} ‖
I1: {ai} | Diòs mío | <0.260> cal' a boquiña | <0.495> non quèro pensar ‖
SILENCIO <0.590>
I2: que! | pèro eu creo qu' êramos | {<pausa sonora> e} | qu' èr' a xente máis feliz antes qu' àhora ‖
SILENCIO <1.220>
I1: èr' outra | <0.215> a ver | máis fe# | èra |' {òutra | èramo[s] máis familia | a ver.e} ‖
I2: {em# | èra | èr' a: sente:} ‖ <0.055> compartía+se máis | {Rosario} ‖ <0.375>
I1: {compartía+se} máis | {traballábamos todo-xuntos} ‖ <0.655>
I2: {falabas | falabas | ibas} a un lado | {falabas | parabas} ‖
I1: {aquí èramos nòve ca}ças | èramos unha familia | ahora | cada un | se no-'stamos aquí cando vimos aquí | nunca | sa {nunca +no[s] miramos} ‖
I2: {a que si!? | pèro} | <0.410> (INH)
PAUSA <0.400>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I2: pèro | a que ti | <0.137> a min | ô mellor | alá côsta+me chamar á pòrta | a pedir algo | <0.485> (INH) è aquí no-+m' importa | ô mellor | ir aquí {ou alí a pedir+lle nada?} ‖
I1: {alí xa pò# | hòme claro} | <0.141>
PAUSA <0.080>
I1: ê destinto | Lidia ‖
PAUSA <0.200>
I2: a:h ‖
PAUSA <0.070>
I1: eu alí non | po[r]que vou ô çúper | <0.300> è se | que no-hai algho | corro è vou ô çúper | pè# no.i.+o | no.i.+o pido a nadie | anque me maten ‖ %
I2: buèno | <0.050> {pèro podía}s.e |
I1: {mi ma | èh} ‖
I2: un momento determinado | si ti 'stás facendo unha comida | è +che falta | eu que sei | calquèr cousa | <0.305> (INH) dicir | "mira | déixas+m' esto?" | <0.055> eso {nò} ‖ <0.375>
I1: {eu} | eu nò | {eu pa iço nò} ‖
I2: {è aquí quéda}+che máis lonxe ir al' abaixo ou ir á de Vicenta ‖ <0.076> è mais vas ‖
PAUSA <0.250>
I1: xa | hòme claro | <0.295> mira | iço paçou+m' a min ind' à:hora | <0.265> o: 'utro día | {dígho+ll' eu} ‖
I2: {a:h | ves?} ‖ <0.160>
MUTISMO <0.180>
I2: roumpeu# | rompeu+m' a | buèno | teño | tiñ' ònha | a ver | teño batidòra | <0.170> hai trer batidòra[s] na caça | pèro eu o ghuèvo así | ghústa+me bate+lo á man | non? | teño batidor de man ‖ <1.300> dígholl' eu a | dígholl' eu "buèno | teño que ir a | a a: | á fe# | á ferreteri# | á de Iria" | vamos | á de | á ferretería | <0.300>
PAUSA <0.230>
I2: {si} ‖
I1: {a bus}car un batidor ‖ <0.525> cando che# | cando vou a bater os ghuèvos | dixen eu | "xa +me falta o batidor" ‖ <0.490> è 'squénse+me

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| <0.100> è non +ll+o pido a nadie tampouco | è teñ' a batidora de man | <0.250> è gústa+me mellor ‖
PAUSA <0.320>
I2: batir á man ‖ %
I1: bater á man ‖ <0.745> è non | <0.260> è: 'quí non | èquí ô millor vou á de Vicenta | ou vou á {túa | ou se está Irimia ou calquèra} | "tès isto?" ‖ <0.440>
I2: {cla:ro | claro | claro} ‖
I1: {còlle} ‖
I2: {claro} | claro | <0.240>
PAUSA <0.240>
I1: {è alí | alí} ‖
I2: {pèro non sei por} que ‖ <0.435> son còstumbres ‖
PAUSA <0.080>
I1: nò | nò | a ver ê | ê distinto ‖ <0.770> {ê distinto ‖}
I2: {nò | distin}to no-ê ‖
PAUSA <0.070>
I1: buèno | ahora tamên | vou+ch' a deçir | èh | temos máis cousas ahora de | a | vivind' èquí ‖ <0.790>
SILENCIO <0.530>
I2: ê o que {+lle contaba} ‖ <0.680>
I1: {ca:: 'ntes} ‖ <0.680>
SILENCIO <0.680>
I1: {eu a ver | a ver} ‖
I2: {antes non tí}ñamos nada | mira | tiñas qu' ir a lavar á fonte | tiñas qu' ir a buscar a: 'gua | <0.353> (INH) tiñas | animales | <0.065> an{tes man}chabas a roupa muitísimo máis ‖
I1: {hum} ‖
PAUSA <0.410>
I1: a ver | Lidia | eu aghora | ti aghora fas unha lista | <0.285> están hose do | <0.205> traballamo[s] doutra maneira | <0.405> (INH) eu aghora fagho unha lista | que me fai falta? | tanto | fagho unha lista | pois compro isto | isto | <0.250> (INH) no invèrno no | non vivimos aquí pèr' ô mellor hai | <0.425> (INH) hai quinçe ou vinte litros d' açeite | hai | hai dèç ou dòçe quilos de açúcar | ou quinçe | ou ou | ou quinçe | hai un pa# | traes por paquete | entendes? | ô vir p' aquí | <0.305> (INH) paque#

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| paque# | más traes por paquete | tráes.e: | i# | ighual de çal | <0.405>
(INH) trair de todo | <0.365> (INH) traes a | buèno | non | non sendo fiambre | qu' eu non traio | buèno | conserva è içó sa | como traballo nunha | nunha conservèra | xa tè# | xa: | x' hai por maior | non? ‖ <0.545> è dihhpois tès de todo | iso antes no-esistía | <0.290> %

I2: no:n ‖ %

I1: andabas máis ô día ‖

PAUSA <0.230>

I2: a fruta | viña unha vez á semán unha señora | <0.065> a vender

I1: fru{ta aquí} | Elisa ‖

{si:} ‖

PAUSA <0.050>

I1: no v[e]rán ‖

PAUSA <0.329>

I2: no v[e]rán | claro ‖ <0.390> %

I1: no v[e]rán | {por temporada | que no-habí}a com' ahora | ahor{a hai a de:} ‖

I2: {porque no invèrno | no} ‖

{viña ca ces}tiña de palla | <0.070> {ala!} ‖

I1: {m}: ‖ è {despois iba} | espois íban.e: | que | no | po-la Lançada ‖ <0.718>

I2: {uhum} ‖

I1: è mais por Çanta Roça{lía | a buscar | a[s] çestas pa ter.e | pô in}vèrno | {traían a[s]} çestas ‖

I2: {si | a buscar | mi ma:} | <0.240>

{cheiraban!} | <0.487> cheiraba {o hor# | o hornio a mazán} ‖

I1: {si | è despoir daban | despoir facía}+se | non creas que +che iba a | qu' ibas a coller as que querías | èh | <0.395> (INH) ô mellor | dában+ch' unha cada día | ou dúas | è còrre ti {con èlas} ‖ <0.525>

I2: {pèro} {cheiraba aquelo a ma}zán ‖

I1: {méntrer duraban} ‖ <0.170> {que daba gu}sto ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {si:} | <0.185> traían | è traían a[s] çéstar dèlas | {iban ás | á[s] ghransas} ‖
I2: {si | si | cestas de ma}záns ‖
SILENCIO <0.580>
I1: è poñe+las aí hasta que | hasta que +s' acababan ‖ <0.050> {pèro no-había} ‖
PAUSA <0.050>
I2: {por Santa Ro}salía | qu' ahora sòlo ê de cebolas ‖
SILENCIO <0.690>
I1: eu que sei ‖
PAUSA <0.130>
I2: si: ‖
PAUSA <0.130>
I1: eu nunca vou ahora ‖
PAUSA <0.080>
I2: èu tampouco | pèro por-o {que vexo que} ‖
I1: {buèno | eu} | qu' ê | o qu' ê ir á Çanta Rosalía | á: feira eça | fun unha ves ‖ <0.420> (INH) {pèro xa vivindo | vivindo en Bu}èu | buèno | por mirar.e ‖ <0.305>
PAUSA <0.420>
I2: nò ás cebolas nò íbas' á fruta {eu nunca | nunca} ‖
I1: {foramos nunha:} ‖
I2: {nò | eu nunca} ‖ <0.180>
PAUSA <0.180>
I2: pèro os barcos iban | aquí iba tod' o mundo da Illa | a Santa Rosalía ‖
PAUSA <0.150>
I1: çi | pèro:: | a çebola así | nôs | plantába{+ç' aquí tamên} ‖ <0.580>
I2: {nò | á:}s cebolas nò | {íba+s' á fruta} ‖
I1: {iba+ç' á} fruta | si ‖ <0.440> traía+çe çandías.e | pementos tamên traían | ahora están | mira | {ahora xa} | <0.220>
I2: {mazáns} ‖
PAUSA <0.220>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: ahora 'stán aí perdedo# | perdidos ‖ <0.767> çe queréder de Padrón | ir alí qu' ind' ha:i ‖
SILENCIO <0.560>
I2: ah | buèno ‖
SILENCIO <0.620>
I1: {<risas> dos outros tamên} | algho de piquillo ind' ha:i aí | <0.480> o: 'utro día mandei+ll' a Sara | bo# | o | x' aburren ‖
SILENCIO <0.980>
I2: eu dende ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 16

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller, 1954 (O Centulo). 57 anos. Diversos traballos.
INFORMANTE 2: Home, 1950 (O Castillo). 61 anos. Mariñeiro.
INFORMANTE 3: Home, 1991ca. (nai do Centulo e pai de Beluso, Bueu). 20 anos. Mariñeiro e estudante de ESO.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Cucorno, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 9 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 18 de xaneiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 9 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 2 minutos e 53 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 2 minutos e 18 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 14 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 3: 3 segundos.

I1: mira | <0.060> traballín na carretèra | traballín no forestal | traballín no mar.e ‖ <0.670> (INH) traballín nar veighas ‖ <1.480> traballí' 'n todo ‖ <0.260> nor bares ‖
PAUSA <0.290>
I2: traballache nar bateas ‖
PAUSA <0.190>
I1: fun ár bateas a Buèu.e ‖
PAUSA <0.460>
I2: è o colèghio | è o colèghio | co xenro do Xavier ‖ %
I3: quèn | Estevo? | <0.320> Estevo | o dar ba{teas?} ‖
I2: {nò} | nò ‖ <0.750> Estevo non ‖ %
I1: viv' al' arriba nunha {caça pequena} ‖
E: {Estevo vive un pouco máihh} pa riba de {min} ‖
I1: {pa} baixo da Mangallona | ti sabes onde ê? ‖ %
I3: Nerea? ‖ %
E: hum ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.330>
I1: pois aquèla casiña pequena qu' hai alí | anduven co-aquel | <0.175> que chaman Luís | ou non sei que +lle chaman ‖
PAUSA <0.220>
E: non sei como +lle cha{man} ‖
I2: {ê o xen}ro do Carballo! | <0.260> ou: o soghro | soghro do patrón do [...] ‖
PAUSA <0.290>
I1: {<pausa sonora> è:} | <0.180> ê cuñado daquel barbudo: | roñento | que viv' àlá na ‖
PAUSA <0.230>
I1: do Car{ballo} ‖
E: {ah} ‖
I3: {do} Carballo ‖ %
E: si ‖ %
I3: pè{ro:} ‖
I1: {qu' anda} cun {cabalo | cun burro} ‖
E: {non sabía | non sabía} qu' èra cuñado ‖ %
I3: ese non {ê [...]?} ‖
I1: {ê::} | èla ê irmán ‖
PAUSA <0.250>
I2: è mais ê [...] {d' Amelia} ‖
E: {non sei} ‖
PAUSA <0.400>
I1: Amelia ou: | à: 'la cháman+ll' Amelia | ou parése+m+o que +lle chaman ‖ <0.615> %
I3: o fillo tamên | estaba ‖ pois anduven co-aquel ‖ %
I2: [...] ‖
PAUSA <0.310>
I1: è no-arriaba | pèro por no-+me dar un[s] ghuantes | que +m+or dou todo[s] rompidos | <0.450> è deixin+o | vên á casa è n' +ò quixen | díxen+ll' eu | "non | non vou máis" ‖
SILENCIO <0.750>
E: è nas bateas | como traballaba? | <0.410> como | como èra o traballo na batea? | {que +se fasía?} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {na batea} èra duro | <0.305> había qu{e:} ‖ <0.895>
I2: {ê fillo} do Ernesto | ou nò? ‖
MUTISMO <0.200>
I1: despeghar o:: mexillón ‖ <0.555> (INH) è häbía que: a.rasca+lo todo na: | <0.470> na parrilla | <0.370> (INH) è faser bòlças | è cando fasíar bòlsas tiñas que derdoblar o mexillón ‖ <0.610> faser côrdar lògho ‖ <1.420> (INH) ê: 'sí ‖ <1.515> eu anduven a todo | hòme ‖
PAUSA <0.220>
E: porque miña abuèla tamên anduvo nahh bateas ‖
PAUSA <0.490>
I1: cla:ro ‖ %
E: è: 'stúvome contando | tamên ‖ <0.530>
SILENCIO <0.530>
E: {[...]} ‖
I1: {na::r bateas} ê moi duro | èh ‖ <1.285> è: anduven | <0.120> tamên andaba Sabela ‖ <0.640> (INH) pè# | è Auro# | è Aurora non | x' à:rriara Aurora ‖ <0.920> Aurora conêse+la | alí a{baixo} ‖
E: {m:} ‖ <0.230> tamên-+a ghravei ‖
PAUSA <0.250>
I1: buèno | poix | <0.465> anduven con Auro# | Aurora: | arriou Aurora | fun eu | è anduven con Sabela è mais con Xela a d' alá de riba de: ‖ <1.390> %
I2: Aurora conèse+a tamên ‖ %
I1: hei+ch+o disir mañán | <0.140> daquela eles vivían na Ghran | d' aquí | de: | <0.415> d' O:uteiro ‖
SILENCIO <0.750>
E: m: ‖ %
I1: ô millor ti a Xela conóse+la qu' ê: 'la | {<onomatopea> grr} | non sabes? ‖
PAUSA <0.200>
E: si ‖
PAUSA <0.250>
I1: tiñ' ònha filla è mais un fillo | è morrêra+ll+o hòme ‖ <0.615> (INH) pèro aquèla | coidado | èh | aquèla no-hai hòme que +lle meta

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

mano | èh ‖ <0.885> (INH) anduven co-aquèla | pèro | <0.190> andabámor bèn ‖ <0.825> (INH) pèro | <0.370> si ti andas aí tud' o día ‖ <0.560> (INH) è tès un[s] ghuante[s] rotos | se +che vên un cacho dun: mixillón è +se +ch' èspicha ‖ <0.765> (INH) como +lle dixen eu | "x' ò que ghano è vou pa | non vou a ir ôr mêdicos" ‖ <1.350> (INH) dixen+ll' eu | "hòm' o mái[s] normal" | <0.205> ah | è máis pa iso que +m+or dou vèllos | a ver | se +m+or dèra novos ‖

SILENCIO <1.340>

E: si ‖

PAUSA <0.340>

I1: dixen+ll' eu | "ti dêche+m+os usados ‖ <0.705> (INH) è lògh' ô rompe+los | tès que +me dar outros" | è no-+m+os quixo dar | <0.290> dixen+ll' eu | "ah | no-+m+os quêrer dar? | poi[s] non veño" ‖ <0.700> (INH) vên a cas' a: buscar+me | díxen+ll' eu | "non vou" ‖ <1.120> è non vir | non [...] ‖ <1.070> namás andaba co-el | qu' andaba bèn ‖ <0.835> andaba eu è mais èla ‖ <1.410> (INH) buèno | da Illa | andabamos ar dúas ‖ <0.745> (INH) è ma[i]r Sabela | è Xela | è el | <0.270> è: | è máihh Ventura | <0.395> de Beluço ‖ <1.085> (INH) andabamos o[s] sinco | <0.305> è lògho | ê verdá ‖ <0.795> pèro non +che dab' òr ghuantes è arrí:n ‖ <0.595> è: 'u fun a todo ‖

SILENCIO <2.170>

E: hum | <0.480> èr' ò qu' había ‖

SILENCIO <0.700>

I1: èr' ò qu' había | fun ôhh traballos mái[s] fuèrtes que hubo ‖ <2.090> tuven que ir ‖ <1.520> ê así ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 17

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller, 1961 (O Cucorno). 49 anos. Ama de casa.
Viviu na Illa de Ons ata os 12 anos.
INFORMANTE 2: Muller, 2005ca. Neta de MULLER1961 (TEXTO17). 6 anos.
INFORMANTE 3: Muller, 2003ca. Neta de MULLER1959 (TEXTO06). 8 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Cucorno, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 9 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 7 de decembro de 2011.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 30 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 16 minutos e 1 segundo.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 15 minutos e 28 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 3 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 3: 2 segundos.

I1: a ver aí hai unha persoa má[i]s maior | <0.209> igual +che podía contar {máis} ‖
E: {si hei} | hei d' ir despois qu' +a mirei ahora èí ‖
PAUSA <0.451>
I1: cla:ro ‖ <0.387> {eu que çei} ‖
PAUSA <0.394>
E: {o que +me puidèras} contar de cando èra[s] rapasa è {vivir èquí} ‖
I1: {de cando èra eu} rapasa? ‖
PAUSA <0.039>
E: [...] ‖
PAUSA <0.008>
I1: hòme | pèro que +che: | <0.274> que tipo de: ‖
PAUSA <0.442>
E: o que queiras | o que recòrdes ‖
SILENCIO <0.889>
I1: hose á: | ònte po-la noite inda 'stuvèmos aí aí | as dúas falando | è: | <0.060> {<risas> contamos anê[c]dotas de cando} | (INH) viviamos

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

aquí | <0.021> pèro: | <0.282> aquí de golpe | non çei | que +che vou a contar ‖
PAUSA <0.031>
E: si | anê[c]dotas desas: | así o: | o o que recòrde: ‖
SILENCIO <0.711>
I1: non çei ‖ <0.675> na nòsa infansia | como èra? ‖ <2.300> èra bastante fastidiada a verdá | porque: ‖ <0.620> (INH) tiñamos escuèla | pèro: | <0.374> non +s' acudía to-los días a èla porque: | èi está | èquí había la# | labores de: | do campo pois que: ‖ <0.847> que nôs | a[s] ra# | a[s] rapazas | sobre todo a[s] rapazas ‖ <0.963> tiñamos que ‖ <0.632> naquel entónses.e | labrában+s' as fincas | è sementaban maíz | non zabes? | è:: | entonces había que ter cuidado dos | còrvos ‖ <0.491> conòces os còrvos | buèno ‖ <0.926> (INH) que non viñèran | cando èra no tempo de que o m:# | o maíz empeçaba a crecer | <0.282> pois arrancában+o | <0.258> [en]tonses había que ter cuidado dos còrvos pa que | o: | do millo | qu' os còrvos no.i.+o comeran | <0.467> ni-+o arrancaran porqu' arrancaban o maíz | è comían+ll' a semilla ‖ <1.741> (INH) dispois | dunha ves qu' o: maíz cre# | crecía | pois po-la 'spiga ‖ <1.380> (INH) {[en]tonses tiñamos} ‖
I2: {abuèla!!} ‖ <0.192>
PAUSA <0.190>
I1: {que | nena?} ‖
I2: {A# | A#} ‖
PAUSA <0.319>
12: Hortensia! ‖
MUTISMO <0.368>
I1: déixa.i.+a 'star! ‖ <1.280> (INH) entónces.e | claro | tiñamos esas anê[c]dotas d' ir pá:: | pá finca: | aí façiamos ‖ <1.145> êramo[s] rapaças façiamos as de Diòs | <1.145> <risas> | (INH)
E: <risas> ‖
I1: incluso comida | èla ònte contaba dunha anê[c]dota | disía: ‖ <0.596> que nunha ocasión | pois eu que collèra unha botèlla das: | <0.305> qu' había antiguamente de gaseosa | qu' èran botèllas pequenas con tapa así de: ‖ <1.145> que levara con viño è gaseosa ‖
PAUSA <0.093>
E: <risas> ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.093>

I1: è: 'la tomara {<risas> unha mamada impresionante} | è contaba que | <0.051> eu eso | x' a: verdá que xa no.i.+o recordaba <0.865> (INH) pè:ro: | teriamos oito anos | ou así ‖ <1.632> chegou do# | á casa bailando è: | "mamá estou borracha" ‖ <2.866> {<risas>} ‖

E: {<risas>} ‖

MUTISMO <1.805>

I1: è dis ti | "gholín pois eu no-+m' acòrdo" | eu recòrdo doutra ocasión | <0.155> que:: foramos ô monte aí a: | <0.288> na zona que hai: | que hos[e] ê a 'campada ‖ <1.197> è recòrdo d' ir a buscar un: | <0.264> pino | as dúas èramos {<risas> pequenas} ‖ <1.202> <risas> | (INH) è viñamos cun pino d' arrasto | non sei como sería o pino ‖

PAUSA <0.021>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.223>

I1: {<risas> è hos[e] pénsa+lo è dis ti | "como sería aquel pino?" | pa nôs daquèla èra grande} ‖ <1.352> <risas> | m: | casi non podiamos con el | botamos hò# | hòras po-lo camiño ‖ <1.081> è de repente | empesou a cho# | a chover è a tronar | <0.373> buèno | <0.139> chegamos á casa | hai gritos | pèr' ò pino no.i.+o deixamos atrás ‖ <2.114> {<risas>} |

E: {<risas>} ‖

MUTISMO <1.549>

I1: ònte po-la noit' inda 'stivèmos así con éstas.e: | <0.190> històrias de: ‖ <0.580> de infancia | que viviche aquí | non? | <0.368> pèro: do resto ‖ <0.659> nunha ocasión | <0.336> tiñ' un irmán: ‖ <1.922> <risas> | (INH) pois | débe+me levar | dèbo | <0.155> dêbo+lle levar èu a el | <0.067> çeis anos | <0.112> sei[s] sète anos | <0.187> è tamên | estabamos a èsí | co: ‖ <0.814> cuidado do: | <0.228> <risas> | {<risas> de que non comeran o maíz} ‖ <1.357> (INH) è andaban por ençima dos muros porqu' aquí as fincas | <0.191> non sei si: | +vos fikhades | non? | hai | <0.130> algunhas | inda +se: | aprecian | <0.306> (INH) todas tiñan un: valado | non? | un:: | u[n] muro ‖ <1.140> entonces claro | <0.280> andábas.ä | <0.208> andabas por encima: | saltabas | è tal | nunha destas | pois | <0.441> (INH) caiu+ll' unha pèdra | <0.419> eu penso qu' èr' à mái[s] grande que tiñ' ò muro ‖ <1.622> (INH) <tose>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

unha fatalidá | tèrrible | <0.365> cortou+ll' o dedo ‖ <0.627> pèro cortou+ll+o | <0.197> ò sea:: | quedou:.e: | colgado por unha pièl ‖ <1.910> (INH) entónces.e: | claro | <0.062> aquí no-había ni[n] mêdico:: | nin:: | ni[n] nada | como muito botiquín | quèn tiña èr' òn profesor | ou así | porque do resto: ‖ <0.533> nôhh na casa: | como muito aguardiènte {<risas> è para de contar} ‖ <1.176> <risas> | (INH) algunha casa tendrían.e alcòl | pèro a malloría | <0.477> penso que nò | <0.249> único | o fareiro | è:: | è o: | <0.454> è os maèstros | non? ‖ <1.564> (INH) entonse[s] recòrdo que: | eu non sei tendría tamên aí | a èdá de: | çète ou oito anos | nòve | como muito | <0.363> eu marchei d' aquí con dòce anos | <0.099> ib' à face+los ‖ <1.994> (INH) è::: | <0.244> acôrdo+me qu' estaba un tío meu | <0.189> traballando mismo aquí | <0.269> aquí debaiso ‖ <0.684> aquí | aquí máis ou menos frente: | <0.242> temos o famoso castillo | non? | <0.312> [...] antes | vamos | aí 'n frente ‖ <1.057> (INH) miña nai estaba no río | aí no: Cucòrno | miña abuèla estaba cas vacas | alá | <0.129> no Centulo ‖ <1.254> (INH) è: 'u veño co rapás | <0.306> qu' èra unha rapaça tamên | pèro buèno | ía co rapás | <0.212> cos trapos que tiña:: | dos muñècos | <0.471> envolvin+ll+o do: | dedo | fíxen+ll' un tòrniquete | que non sei como {saleu | pèro} çaleu ‖ <0.673> <risas> | (INH)

E: {<risas>} ‖

I1: foi unha çuèrte a verdá | <0.078> porque hos[e] conçerva o dedo | èh ‖ <1.504> foi unha çuèrte ‖ <0.843> porque: a verdá | esta[s] son | suèrtes que paçan unha ves na vida ‖ <2.017> <risas> | (INH) è aí | miña nai a gritos | a gritos porque:: | claro | p' òí+lo no mar | <0.281> tiña que gritar bèn ‖ <2.204> <riasas> | (INH) gritando | è: iba.e | buèno o barco vèu ô muèlle | è colleu o rapás è: | <0.171> de Portonovo pa: Pontevèdra | è de Pontevèdra pois xa +ll+[o] ' òperaron | <0.236> è recòrdo que: | daquèla | pois xa +lle querían ‖ <0.764> tirar | o dedo | porque non ‖ <0.684> claro | xa fasía hòras que.i.+a tiñan | pèro meu pai empeñou+s' en que nò | que +ll+o coseran: | como pudèran ‖ <0.814> (INH) è que sa +se miraría | <0.104> porque: | o dedo | <0.181> ô final tèn+o açí | <0.240> non? | <0.130> tèn+o | <0.213> quedou+lle açí | <0.420> pèro buèno | recuperou | que tèn | fòrça nel | ò sea: | <0.291> algo.i.+o uneu | nò? ‖ <0.552> (INH) pèro recòrdo diso | <0.071> o trallè[c]to da finca | qu' as fincas èran p' aí ‖ <1.300> (INH) è nôs tiñamos un: camiño por

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

aquí | <0.372> (INH) [en]tonces | <0.379> eu traía o rapás no còlo ‖ <0.835> (INH) è cheguei á caça: | <0.310> è púxen+ll' o chupète cun pouco d' anís ‖ <1.773> <risas> | (INH) vin a buscar a miña nai ao río ‖ <0.653> (INH) è despoiç iço | o qu' ê: chamar ô barco | o barco: que deixara de faenar | vir ô muèlle | busca+lo | è bah | <0.363> tantas històrias máis que: | <0.415> que viviche | non? | ò sea | que +se viveu: ‖ <1.311> (INH) eu que sei | <0.396> que máis anê[c]dotas +che pòdo contar? ‖ <1.352> (INH) outra ve# | a máis: | a mái[s] reçiènte estando aquí | ò se' à: mái[s] reçiènte: estando aquí | naseu+m' unha irmán | <0.083> que +lle: lèvo eu dès anos ‖ <1.699> è fai ahora | è fixo anos ahora | o día catro de cetièmbre | <0.031> setièmbre que naceu ‖ <1.684> pois mira | eu [d]aquèla: | tiña: ‖ <0.730> inda non dès anos ‖ <1.994> è 'stou çerca dos çincuènta ‖ <0.559> {<risas> mui çerca} ‖ <1.472> (INH) è:: | recòrdo que miña nai viña con.e:: ‖ <1.388> viña da finca con un: | feis[e] de: ‖ <1.012> d' hè:rba pa: | pós animales | isto d' aquí èran todo cuadras ‖ <0.700> èran todo cuadras | estaba as cuadras de: | tiñamos dúas vacas | tiñámor cerdos | <0.327> tiñamos ovellas | tiñamos: ‖ <0.891> {<pausa sonora> è} | galiñas ‖ <0.633> ar galiñas andaban po-lo monte | pèro buê | po-la noite recollían+çe | <0.084> è aquí | èran:: dous alpèndre# | un: alpèndre qu' ê donde +se gardaba:: açí.e | <0.285> hèrba | máis bèn | <0.253> seca ‖ <1.135> è mais tiñan unha mò | pa trillar.e:: | <0.120> o maíz | nò? ‖ <0.632> è despois outro sa èra de labrança | <0.026> pouco máis p' arriba | <0.420> no pareçe tan grande | pèro había | <0.216> ò sea | collía todo iço ‖ <1.529> (INH) entonces a | è recòrdo que: | viña por aí | è di+me èla | "Irene" | buèno a gritos | porqu' aquí todo èr' a base de vôcex ‖ <1.902> <risas> | (INH) "vai a chamar á: 'buèla" | <0.338> miñ' abuèla | a que vivía aquí | a da caza | <0.155> meu pai eçe día estrenara barco | <0.381> è fora | <0.161> a Sansenxo a Santa Rosalía | <0.212> aquí ‖ <0.692> (INH) aquí levaba | ò sea: | había devoción por Santa Roçalía è Çan Benito | <0.259> San Benito de aquí o de:: ‖ <0.768> Lórez ‖ <0.838> è Santa | èh | Rosalía en Sancenxo ‖ <1.620> (INH) meus abuèlos è meu pai marcharan a: Sansenxo | <0.088> [en]tonces miña nai | viña | xa | con dolores de dar a luz ‖ <0.665> (INH) de parir | <0.304> (INH) è tiñ' à miñ' abuèla ‖ <1.442> fai ahora tamên catro anos que morreu ‖ <0.773>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

miñ' abuèla: | <0.233> {<dúbida> èh} ‖ <1.274> (INH) Ròsa | qu' èr' à: matròna d' aquí ‖ <0.637>
SILENCIO <0.513>
E: {m:} ‖
I1: {pèro vi}vía en Pireirô ‖ <0.539> na ou{tra punta} ‖ <2.379> <risas> | (INH)
E: {<risas>} ‖
I1: è recòrdo | ir a correr | a busca+la ‖ <0.989> pa:: | <0.270> buèno | pois querí' axudar a miña nai pa da:r | <0.311> pa dar a luz de miña irmán ‖ <2.971> <risas> | (INH)
MUTISMO <2.478>
E: vaia ‖
MUTISMO <0.168>
I1: ê ar vivencias | verdá? ‖ <1.124> (INH) buèno | è meu abuèlo:: | meu abuèlo patèrno | <0.459> è::h ‖ %
I3: [E] *Irene os os va#* | *os vais acostar a la tarde?* ‖ [E]
SILENCIO <0.534>
I1: [E] *acostar?* ‖ [E]
PAUSA <0.093>
I3: {<asentimento> hum:} ‖ perdón ‖
SILENCIO <0.746>
I1: è:: recòrd' o: meu abuèlo: | <0.192> patèrno èra: | o que había | o que tiñan aquí de carpinteiro de ribeira ‖ <1.192> è: | <0.378> è miñ' abuèla èra matròna ‖ <1.496> {<risas>} |
SILENCIO <3.698>
E: {xente importante} ‖
MUTISMO <1.195>
I1: hòmbre | nestes medio[s] si | a verdá {que si} ‖ <0.723> (INH)
E: {a verdá ê que} si ‖
MUTISMO <0.554>
I1: en éces.e: | <0.094> a ver | en esa: | êpoca | <1.005> (INH) ir a buscar unha: | matrona a tèrra è vir de vòlta | como que nò | <0.394> buèno | èla x' aprendeu doutra xente | tamên | èh | d' aquí! ‖ <1.238> (INH) è [d]ispois tamên +s' usaban muito a:s hèrbas medisinales | eu | aquí ahora | <0.027> a verdá | puxen gramón è: | tapou algo | pèro habí' algunha | (INH) tamèn.e | <0.298> po[i]s | mismo pa min nò? | eu

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

recòrdo | èra mui.e | <0.316> propença açí ás.e: | <0.109> buèno | daquèla non sei como +se chamarían | hos[e] son congunti# | conguntivitis | no? | <0.472> os ôllos.e ‖ <0.523> buèno | con alerghias | è mal ‖ <0.602> (INH) è tiña unha tía ‖ <1.068> <tose> | que viví' aí no Cucòrno ‖ <2.001> a mullèr dun tío | ò sea | do irmán de miñ' abuèla ‖ <1.554> (INH) è usaba ‖ <0.802> (INH) {<pausa sonora> è::} | usaba muitas me:# | hèrbas medicinales | nisto: | {<pausa sonora> è::} | nunha ocasión | ou dunha que recòrdo | vamos ‖ <1.393> (INH) {<pausa sonora> è:} | <0.220> eu tiñ' òs ollos que | <0.042> buèno | que parese que tès pèdriñas | nò? | cando pestañèas que:: | parece que tès arèíñas è así | non? <0.334> [en]tonces èla | acôrda+me que machara | <0.155> da boca | <0.192> mascara unha: | pèro sin tragar | <0.280> è [a]guantando a: ‖ <1.461> o aire | nò? ‖ <0.809> <risas> | (INH) mascaba | <0.228> loureiro | prixèl | <0.357> oh | prixèl nò | allo ‖ <1.336> loure# | loureiro è: 'ra allo | <0.299> nada máis ‖ <0.632> è despois | <0.306> con iço todo na boca | <0.173> ba# soplaba así á:: ‖ <1.046> {así no} ollo ‖ <0.839>

E: {no ollo} ‖

I1: así no ollo ‖ <3.783> noutra ocasión | tamên | vivindo aquí è:: | <0.046> è: | <0.145> buê | son: | <0.237> uns primos è mais | buèno | èran chavales de por aquí | non? ‖ <0.869> xa daquèla chavalitos | <0.023> que terán? | non sei | <0.225> pasa qu' aquèla | daquèla chavalitos de quinçe deçaçeis anos èran hôme[s] xa nò? porque ‖ <0.574> a verdá | andaban a traballar | andaban ô mar | è tal ‖ <1.145> (INH) pèro buèno | recòrdo unh' ocasión | salir eso è: | <0.109> sokhando porque | tuvèmos aquí un | profesor | que foi.e: | <0.239> foi è inda 'stará | <0.254> eu penso | non sei s' estará khubilado xa | si non: | <0.365> non sei si +o conòces | ê don Khulio Santos ‖ <1.238> (INH) [es]taba nos Paúles | <0.161> de Marín | <0.179> de onde ères ti? ‖

PAUSA <0.018>

E: eu son de Buèu ‖

PAUSA <0.088>

I1: de Buèu? ‖ <1.089> buèno este | Don Khulio Santos | sal muito no xornal no: ‖ <0.833> Faro de Vigo ‖ <0.629> tèn así | excribe bèn | <0.446> pois: | bastante ‖ <0.529> (INH) eu +o: | teño lido | açí | algunh:a:s cartas ô dirètor | è mais así.e ‖ <1.332> (INH) tuvêmo+lo

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

aquí de profeçor ‖ <1.026> <tose> | (INH) de feito | foi el | <0.358> eu penso que fomos ao: | <0.372> non sei | en ese:: | en ese tempo | creo que fomos uns dos | <0.214> por deçir así | espabilados | non? | porque | <0.088> creo que foi as primeiras claçes que fomos mistas ‖
PAUSA <0.202>
E: a:h | <0.197> ostrá! | <0.233> buèno | tamên porque non èrades muitos ‖
SILENCIO <0.704>
I1: non èramos muitos | pèro tiñamos escuèla de rapazas | è re:# | è 'scuèla de rapaces | <0.275> entonces | o problema | èra [d]ispois | nò? | pór+nos en curzos ‖ <1.011> (INH) claro ‖ <1.399> (INH) è:: | <0.253> eu | eu cando empeçei a escuèla | inda 'mpeçei alí abaixo no Canexòl | pèro: despoi[s] xa 'strenei aquí | <0.182> a: | vaia | esta de Curro | dond' están ahor' a:: 'ula de Interpretasión da Naturaleza ‖ <0.929> (INH) aí | <0.233> pois.e ‖ <0.938> no ano qu' eu entrei na 'scuèla | que foron xa car' a: 'çí con çète anos ‖ <0.735> estrenamos aí ‖ <1.051> (INH) è:: ‖ <1.646> <tose> | (INH) entonces foi el cando vèu | <0.228> è: | púso+nos | non? ‖ <0.510> daquèla 'ra | foi cando empezaban os curzos | non sábex? | <0.218> zalimos do: | <0.134> (INH) do parvulito | <0.186> que +lle chamaban | <0.415> <risas> | è dispoi[s] sa | ô empeçar os curzos | è el púso+nos por.e: ‖ <1.191> por curzos | <0.322> entonces | ô millor èramos | tres ou catro rapaces | <0.034> por | por curso xa tiña | <0.238> n' a:ula | ô millor.e | non çei ‖ <0.648> sèt' o:: 'ito | <0.140> grupos | <0.259> el nò ‖ <0.622> (INH) catr' ou sinco grupos | <0.399> tendríamos | de de curzo ‖ <0.104> de cursos diferentes ‖ <0.482> (INH) entonses nunha ocasión desta | que +che contaba do dor chavales | baixaban | baixaban cun carro ‖ <1.385> (INH) un carro | eu non sei | hai+n# | hai+nos hox[e] | míran+çe muito | non? ‖ <1.188> (INH) èr' òn carro de tre[s] rodas | dúas atrás | è unh' a:diante ‖ <0.658> non sei si +t' acòrdarás | <0.310> (INH) [en]tonçes á parte d' adiante tiñan ‖ <0.762> qu' èra por donde: arrastabas o carro | <0.442> (INH) eçe | levantába+lo è façía de freno | ou.e | non? |
{si +o apre}tabas haçi' abaixo frenab' a ròda | è si +o levabantabas | pois | a ròda iba | <0.182>
E: {si} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: imakhína+te | <0.099> todo por aquí abaiço ‖ <0.695> <risas> | (INH) è chekhábamos alí ‖ <0.818> <risas> | (INH) a esa: | dond' está o barro aí | no: | no | nese monte qu' está açí medio cortado | aquí {abaixo} | non sabes? ‖ <0.330>

E: {si} ‖

I1: aí +s' empotraron ‖

PAUSA <0.342>

E: <risas> ‖

SILENCIO <1.057>

I1: {<risas> aí +s' empotraron} | entonces un primo meu | abreu a cabeça | <0.467> tuvo unha brècha bo' aí na cabeça | è vèu a nai de outro {<risas> que} viví' àí arriba ‖ <0.720> (INH) è | non sei | nun quilo de açúcar non +çe pòde diçir | porque daquèla | <0.207> comprába+ç' o açúcar inda por çolto | è 'ntonces comprabas por gramos ou ‖ <0.544> <risas> | cada un | <0.051> {<risas> como.i.+o pudèra} | pèro colleu a bòlsa que tiña de azúcar | <0.363> (INH) {<risas> è +ll+a meteu no} ‖ <2.104> <risas> | +ll+a meteu no: | <0.472> pa que parara de sangrar ‖ <0.772> ò sea que mira ti | è hox[e] | hos[e] pénza+lo è dis ti | "gholín | hòmbre | eu" ‖ <1.404> (INH) son maior | pèro creo que non tanto | non? | <0.368> <risas> | ou eu non me concidèro mui | <0.083> mui maior | <0.321> <risas> | (INH) dikho eu | "Diòs mío | çi na miña êpoca façían içо | <0.072> que farían antes?" ‖ <2.793> {<risas>} |

E: <risas> ‖

I1: nò? ‖ <0.690> pois ê así | son anê[c]dotas | <0.067> non cei ‖ <0.591> hos[e] que dan un pouco de riça | pèro | <0.323> pèro daquèla houbo que pasa+las ‖ <1.003> (INH) ese meu primo | <0.161> pois iso foi po-lo carro | pèro uns.e:: | non çei eça[c]tamente tamên que tempo foi | pèro pouco antes | fora ‖ <1.321> (INH) desa | <0.068> na misma cabesa +ll' abriran | un tío deçe mismo que +lle metera o azúcar ‖ <2.337> <risas> | (INH) tamên +ll' abrira o: ‖ <1.394> <risas> | +lle dèra un gòlpe aí con: ‖ <1.173> <risas> | (INH) tamên cun pau | è non sei con que: | è +ll' abriran tamên | a misma è kho | dis ti | "mi ma | dèbe ter unha de azúcar ençima o pròbe chaval" ‖ <2.125> <risas> | è 'çí: | è deça | <0.124> desa este: profesor | este Khulio Santos que +che dikho èu | <0.337> pois.e: | así á: | <0.052> xente da nòsa èdá | fixo | <0.085> pois penso que bastante tamên | èh | <0.387> (INH) tamên èra dos que

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| os clásicos que deçían | “a letra con çangre entra” | èra dos que: ‖ <1.841> <risas> | qu' el hos[e] diría | "nò | que tal" | <0.088> pèro | <0.141> èra ‖ <0.724> èra ‖ <1.310> (INH) entónces.e | pèro buèno | mira | {<pausa sonora> è} | fiso: un èquipo de fú[t]bol | <0.353> (INH) {<pausa sonora> è:} | fomentou os mallos | <0.032> qu' ê:: na êpoca de | de | de mallo non? | <0.279> en: mallo | aquí | en Òns.e | <0.228> pasa que daquèla èran o[s] rapaçe[s] sòlos | èh | a[s] rapaças colaborábamos ô millor a façer o diseño è tal | pèro do resto ‖ <1.037> <risas> | (INH) èra cousa de rapaces | <0.285> entonces levóu+nos.e | a non sei | competir a Marín | non sabes? | en Marín inda hos[e] | siguen {coa tradiçi}ón de | dos maios ‖ <0.549>

E: {inda hos[e] teñen} ‖

I1: è çi | è: acòrdo que nunha ocasión | pois.e | un ano | <0.368> dos qu' e:l estuvo aquí | ganaron | è viñèran co primèr premio de: | <0.394> de Marín ‖ <1.275> è: | <0.130> nada | en eçe çentido poix | <0.383> bèn | tès éses.e | <0.076> recuèrdos ‖ <0.730> de[s]pois invèrnos duros | è iço | nôs ‖ <1.348> (INH) m: | <0.265> xente da miña èdá: | pois | penso que da 'scuèla xa mui pouco tamên levaron | èh | porque non: | <0.177> unha | que:: os maêstros.e | <0.099> pois había ocaçións qu' iban a tèrra | è despois pa vòlver no invèrno èra difíçil | <0.083> ô millor ‖ <0.663> botabas un: mes | ô millor | sin o maèstro aquí ‖ <1.052> (INH) è: | <0.334> ò sea | <0.134> aquí o curso durába+nos bastante menos | porque: | en fin | <0.436> po-lo menos lè[c]tivo | nò? | de: | {de} días è hòras lè[c]tívas.e ‖ <0.710>

E: {si} ‖

I1: tiñamos muitos | <0.140> paça que ‖ <1.000> (INH) aí 'stá ‖ <2.065> (INH) è non çei | <0.238> que máis +che pòdo contar ‖

PAUSA <0.202>

E: nò | parése+me bèn | <0.441> o que nesesito ê o nombre ‖

SILENCIO <0.507>

I1: eu? | <0.202> Irene ‖ <0.611> buèno | Irene María ‖ <0.807> [a]pillidos tamên? ‖

PAUSA <0.057>

E: si ‖

PAUSA <0.017>

I1: Codesido Piñeiro ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.606>
E: è a: | o ano en que naseu ‖
PAUSA <0.239>
I1: no sèsent' è un ‖
PAUSA <0.254>
E: no sètent' è un | <0.164> muita[s] khrasias ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 18

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1962 (O Cucorno). 49 anos. Enfermeira.
Viviu na Illa de Ons ata os 6 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Cucorno, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 9 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 10 de xaneiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 12 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 4 minutos e 25 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 3 minutos e 55 segundos.

I: eu conósoa | do Valado | Andrea: | <0.360> Antonia | todas esas ‖
PAUSA <0.270>
E: pèro non ‖ %
I: viven haci' à:: Casa Rural ‖
PAUSA <0.410>
E: a::h | si | <0.110> si | <0.440> %
I: si | conôce{+las?} ‖
E: {as da} Costa son? ‖
SILENCIO <0.880>
I: pois si | chamádes+ll' as da Costa | pois pòde ser ‖
PAUSA <0.130>
E: <risas> ‖ %
I: porque | alí a: zona esa cháma+s' A Costa ‖
PAUSA <0.090>
E: nò: | non sei | sèmpre +lle chamaron as {da Costa | non sei} ‖
I: {ah | buèno | pois non sei} | <0.330>
PAUSA <0.330>
I: eses vivían aquí <0.300> entonces eu recòrdo | <0.280> cando: | tería dès anos ou así | vin á Illa | <0.160> po-la fèsta da Illa | èr' ò final

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

do verano | nò? ‖ <1.890> <chasquido> | (INH) è:: | <0.140> si | èra 'n ago# | o[s] últimos d' agosto ‖ <0.610> vin á Illa | que +m' envitaran a | ô qu' èra | á fèsta da Illa | de | èí | estaba con miñas primas aquí | buèno aí | <0.310> (INH) ese día pasei+no bèn | <0.250> (INH) o que ê o: | <0.190> en: ‖ <0.650> despois en: | <0.335> ai! ‖ <0.785> o: 'utro día siguièn t' | o lunes ‖ <0.520> este de que no-había na:die na Illa | <0.060> è fun+me con: | con èlas pá parte d' atrás d' aí | sabes? | antes eso estaba muito máis limpio ‖ <0.550> a ver | <0.340> (INH) ahora está | que miras as casas | a.restauradas | <0.280> pèr' o que ê o monte | qu' antes èran fincas así cerradas así ‖ <0.510> <chasquido> | tipo: Santiago | cando vas ás afòras de Santiago | non miras {vall}ado as fincas | <0.350> (INH)

E: {si} ‖

I: è as casas todas abèrtas así | que digo | "aquí non dèben d' ir ladróns porque tèñen todo" | <0.410> pois antes èra así todo | <0.330> <chasquido> | recòrdába+lo esto máis limpio ‖ <0.520> ahora ê máis ‖ <1.070> mái[s] sèlva | máis | todo toso | tal | <0.270> (INH) entonces du vin con eles | è: 'se día | buèno | pasára.i.+o bèn | pèr' o lunes ‖ <0.910> inda +me marchaba po-la tarde | non? | <0.240> nunca +me daba cheghad' o barco | sèmpre 'staba mirando a ver cando viñ' ò bar{co pa} marchar+me | porque | <0.250> (INH)

E: {<risas>} ‖

I: esto 'staba tan solitario | è tan triste | sabes? | o final de verano aquí ê ‖ <1.040> <chasquido> | por iso eu cando vin que viñ' aquí | qu' ía vir miña cuñada | díxen+ll' eu | a min depríme+me a: | en se[p]tièmbre A Illa ‖ <0.480> marchamos pá parte d' atrás | <0.340> (INH) è paso:u un tra[n]satlántico | sabes? | deses | <0.180> (INH) empeso eu a chorar! | como desindo | marcha tod' ò mundo è 'u quedo aquí | sabes? | <0.300> (INH) mi ma | chorei | recòrdo | <0.220> por eso: | odio se[p]tièmbre vir á Illa ‖ <0.960> porque: | si | de verdade! | <0.290> è tiña dès anos daquèla | pèro depríme+me: | m:: | <0.130> ê melancôlico | {<pausa sonora> ä} | no-+me gust' A Illa ‖ <0.620> en se[p]tièmbre | porqu' ê triste | <0.320> verdá? | mira | <0.160> sa +se mira | <0.265> PAUSA <0.260>

E: {nunca vin co}n: | nèboeiro | èh ‖

I: {ahora che#} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.380>

I: pèro: | ê triste | <0.290> eu a verdá ê que nunca ‖ <0.610> e# e# e# eu n' +ò recòrdo así | inda +ll' estuven contando aller a: | <0.140> á miña amiga | dígo+ll' eu | "se[p]tièmbre pa min | ê triste | agôbio+me" ‖ <1.200> porque fai+se | <0.140> aburrido ‖ <0.790> triste ‖ <0.560> sabes que algo | <0.210> unha ètapa que +se termina | sabes? ‖ <0.830> (INH) como: | a principios de verano | vês | <0.410> (INH) è sabes qu' algo empeza ‖

SILENCIO <0.540>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.160>

I: {<pausa sonora> è} | de verdá | eu o único que recòrdo así un pouco chorar | <0.180> mi ma | uf | quería | deseaba marchar+me ‖ <0.565> Diòs mío! | estaba 'sperando | sèmpre 'staba mirando a ver cando viñ' ò barco | <0.270> (INH) qu' èr' aquel de Lisardo aquel vèllo de: | <0.380> que +me parece qu' ind' ò tèñen ‖

PAUSA <0.150>

E: si: ‖

PAUSA <0.440>

I: ves? | <0.160> estaba 'sperando a ver cando viña! | <0.040>

E: {ê no que vin eu hos[e]} ‖

I: {<risas> ah | cando +me mi#} ‖ <0.190> cando +me mirei en Buèu | parese qu' estabas noutro mundo | <0.340> (INH) pèro deso | <0.130> de que +me pre# | deprimía o: qu' ê o: ‖ <0.230> o tempo d' estar aquí | así | <0.390> soledá | non? ‖ %

E: è ô mellor de: | de teus pais | así que +che contaran | ou: alkhunha: ‖ <0.920>

I: {de} ‖

E: {de como} èr' a Illa ou: | <0.300> que fasían na Illa ou: ‖ %

I: traballar ‖ <2.135> <risas> | (INH) traballar:: è traballar | è despois iban a vender a Portonovo | <0.200> +me parece | ou algo así ‖ <1.050> è iban a Buèu tamên ‖ <1.480> pèro ‖ <0.600> non sei ‖ <0.740> quèn recòrda máis ê a miña amiga aí abaiso | <0.180> se +lle {pregun}tas | <0.170> (INH)

E: {si} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: porqu' èla viveu máis aquí | sabes? ‖ <0.990> èla viveu | +me parece que +se marchou ôs dès a:nos | ou ôs once | ou algo así | <0.490> (INH) entonces tèn máis ‖ <0.710> eu sòlo recòrdo eso ‖ <1.470> è recòrdo qu' estaba máis limpio | aí atrás había uns montes ‖ <0.540> <chasquido> | un:ha[s] ròcas mui grandes | non sabes? | mi ma | ènòrmes | <0.470> (INH) è ahora dices ti | "desapareceron" | è di èla | "mira | ti recòrdas que cando èras pequena que viñas aquí ‖ <0.720> (INH) è unha pèdra destas | èra un mundo" | sabes? | <0.390> (INH) è: 'stán tapadas todas coa maleza | casi que: | está mui | <0.460> mui abandonada | <0.240> eu contontro A Illa mui abandonada ‖ <1.210> de verdá | <0.100> máis | esto así un pouco máis | <0.330> tèn | outra 'stêtica | <0.400> porqu' eu cando vin a primeira ves aquí | <0.250> esto aquí non +se pasaba cas silvas | esto todo abandonado ‖ <0.940> entrei adentro | á casa | así fasendo ‖ <1.620> tería vinte anos | è 'staba toda pintada a casa | pintada con: ‖ <1.180> destos | non sabes? | con grafitis | <0.270> to# ta# todo | èh | debía ser que cando viñan d' acampada è | <0.360> (INH) è isto a veces | ô principio | inda tiña tèllado | <0.410> debían+se meter os | que viñan d' acampada è chover | <0.240> si: | estaba todo con grafitis | <0.005> <risas> ‖ %

E: <risas> | %

I: o que miras ahora | nos | muros da: ‖

PAUSA <0.250>

E: si ‖

SILENCIO <0.600>

I: dos [...] estaba | estab' à:quí | <0.270> {<risas> ê o único que recòrdo da Illa | non recòrdo máihh nada} ‖ <1.190> a ver | <0.250> neste momento tampouco | enque +che queira {desir} ‖

E: {<risas>} ‖

PAUSA <0.410>

I: non èra por que falar | èh | qu' eu falo muito | èh ‖ <1.760> <risas> | (INH) {<risas> pèro} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 19

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller, 1962 (O Canexol). 51 anos. Ama de casa.
Viviu na Illa de Ons ata os 12 anos.
INFORMANTE 2: Muller, 1942 (O Canexol). 71 anos. Ama de casa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: A Pedra, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 15 de decembro de 2013.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 13 de novembro de 2014.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 15 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 7 minutos e 15 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 4 minutos e 55 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 2 minutos e 53 segundos.

E: #té recòrda cando: | estaba na Illa? ‖
SILENCIO <0.790>
I1: recòrdo | algho recòrdo! ‖ %
E: pois cónte+me | como: ‖
SILENCIO <0.520>
I1: cand' íbamos á 'scòla ‖ <1.790> cando iba tamèn.e | <0.175> (INH) ár véces.e: | <0.180> á veigha co: | a ter coidado dos còrvos ‖ <2.105> è [d]ispois.e ‖ <1.475> è así a xoghar co | coas amighas è: ‖ <2.130> (INH) è que mái# | eu xa non sei | moitas couzas porque xa non +m' acòrdo ‖ <0.520>
PAUSA <0.280>
I2: non +ch' {acòrda? | o que facías} ‖
I1: {[...] as cóusar d' antes} ‖
SILENCIO <0.570>
I1: ah buèno | fasía así de: | <0.165> qu' iba: | a lavar ô río | <0.430> (INH) è lavaba os platos | iba tamèn.e | collía | tiñamos un balde ‖ <0.640> balde deses de madeira qu' había antes | que tiña | <0.210> (INH) arriba unha aça | así | è: 'quí abaixo un puño | <0.260> (INH) è lövába+o á cabeça | è ib' a: buscar aghu' á: fonte ‖ <1.930> è: 'sí | o | couças | normal cando +se | tamên cando +se labrab' à:r veighas |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.490> (INH) que iba botando a règho co: | <0.470> cúnhas.e | ghanchas qu' había pequenas | è: 'u botaba ô règho ‖ <1.200> è: cavar èsí nas patatas | è qu' iba con: | <0.160> aprendía+nos miña nai | ôr dous | a Brais è: mais ä min ‖ <1.330> è: ‖ <0.810> èsí ‖ <1.050> máis ou menos ê o que | ê o que +se façí' a:lí ‖

SILENCIO <0.910>

E: si | pèro alkhunh' a:nê[c]dota: | acôrda+lle de:? ‖ %

I1: eu qui sei.e! ‖ <0.550> %

I2: que? ‖

MUTISMO <0.540>

I1: [...] ‖

PAUSA <0.080>

I2: que +lle dis | ti? ‖ %

E: alkh{unh' a:nê[c]dota} ‖

PAUSA <0.200> I2-I1

I1: {alghunha::} història | d' antes | eu que sei! | eu ‖ <2.610>

MUTISMO <2.200>

I2: {hestòrias} ‖

I1: {nin i}dèa ‖ <0.695> neste momento: ‖ <0.950> non | nin idèa ‖

PAUSA <0.280>

I2: que | d' hestòrias | di que | por que dis ti esa {hestòrias de?} ‖

I1: {cóusas}.e | <0.235> eu | que çei ‖

SILENCIO <0.570>

E: hestòrias que +ll' acòrden ‖

SILENCIO <2.940>

I2: hes{tòrias} ‖ <1.630>

I1: {eu} ‖

MUTISMO <1.560>

I2: non sei que | de que | de que +me ve# | {de que} ‖

E: {alkhunha ves} | estando a labrar | si: ‖

PAUSA <0.070>

I2: de cando vês | {[...]} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {ai! | dunha ves} qu' eu: | por pouco máis | que non +me mataba a vaca | cando foi que: | <0.290> qu' unha vaca tirou.e | tirou.me è: 'u.e | qu' eu quedei tumbada na: | <0.120> èlí no eirado ‖ <1.300> acôrdas+te d' aquela ves | cando foi qu' a vaca +me tirou? ‖

SILENCIO <1.390>

I2: è a labrar.e ‖ <0.765>

PAUSA <0.060>

I1: è: a la{brar.e | buèno | labrar.e | chamába+ll' as vacas} ‖

I2: {a labrar | chamába+me | chamab' ar vacas} ‖ <0.270>

PAUSA <0.270>

I2: è va# | eu labraba | {è: 'la ch}amába+m' ar vacas ‖ <0.590>

I1: {m:} ‖ <0.955>

PAUSA <0.140>

I1: si: {[...]} ‖

I2: {è:: '[s]pois} o: ‖ <0.310> o:: | o: 'utro botaba | o: 'utro botaba ô règho | <0.440>

PAUSA <0.140>

I1: hum ‖ %

I2: estaban | vamos | a botar ô règho ‖ <0.760> pa ba# | çementar o millo | outro a çementar.e ‖ <0.810> è:: ‖ <0.580> (INH) è: 'la despois.e | <0.270> tamèn.e ‖ <0.710> (INH) è:: ‖ <0.830> ib' a:: p# | a:: 's# | á 'scòla | cando èr' a 'scòla | èr' alí | <0.410> (INH) dehhpois iba | que xa foi a 'scòla | xa foi èlí onda: | onda: | <0.240> a ond' a ighlesia ‖ <1.255> cando: {despois} ‖

I1: {eu primeiro} empesei abaixo | {na | on}d' a: Caça Ghrande | na {çubida p' alá} ‖ <0.510>

I2: {si} ‖ {ti alí pouco} ‖

PAUSA <0.160>

I2: pèro {pouco tempo alí | eu} ‖

I1: {onde tèn Dora} ‖

I2: alí anduvè# | alí andu{vo pouco | pouco tempo} ‖ <0.865>

I1: {tempo | tiña | tiña} | <0.290>

PAUSA <0.260>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: porque +me meteron ánter do[s] seis anos älí | <0.200>
{por estar | cunha maèstra} ‖
I2: {porqu' unha maèstra} | <0.450> èra de Beluço | <0.485>
(INH) è: 'ra co{neçida} | è: | è colleu+na | que tiña çinco anos | è at' ò[s] seis anos no-+a collía ‖ <0.590> (INH)
I1: {m:} ‖
PAUSA <0.040>
I1: m: ‖
I2: è: 'la foi p' a:lá | <0.330> (INH) è á | èra Do:n | o maèstro aquel èra: | <0.270> (INH) èra do: | <0.040> un fillo de: | <0.260> do que tiña antes o: | <0.230> (INH) o Açor na Illa ‖
PAUSA <0.470>
E: ahá ‖
PAUSA <0.200>
I2: do Açor que {tiñ' a:ntes on barco} | qu' èr' ò qu' ib' â: Illa | <0.440> (INH)
I1: {[...]} ‖
I2: caçou+çe: | el | èla èra de: | <0.200> de Villagharçía | non? ‖
PAUSA <0.090>
I1: non sei | non sei ‖ %
I2: èla | èla èra de Villagharçía ‖ %
I1: eu | de donde èra Doña Lòla | non sei ‖
PAUSA <0.070>
I2: si | èra de Villagharsía | Doña Lòla ‖
PAUSA <0.040>
I1: eu penso {que nò | èh} | no-èra de {[...]} |
{pois [...]} ‖
I2: {nò?} ‖ {non?} ‖
{Doña Lòla} ‖
PAUSA <0.140>
I2: si: ‖ %
I1: non sabía | eu non sei de | eu non sei de onde èra ‖
PAUSA <0.370>
I2: è: | è despois.e | <0.410> è: | <0.330> casou+se | <0.080> è: | estuvèron unha: | inda uns ános.e | <0.340> (INH) {<pausa sonora> è |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

a} | dando escuèla | <0.420> (INH) despois vên outro | qu' è pereodista | qu' ê Don Santos ‖
PAUSA <0.430>
I1: nò | Don Khulio ‖ %
I2: ou Don Ghulio | primeiro Don Ghulio ‖ %
I1: si: ‖ <0.100> è Don Çantos veu despois | qu' inda +nor lèvou unha ves d' escurción! ‖ <1.000>
PAUSA <0.070>
I2: lèvou+{nar d' escursión} | {de turistas} ‖
E: {<risas>}
I1: {unha ver lèvou+nor d' escur}sión ‖ <0.620> (INH) è a | foramos | eu è: ‖ <0.260> %
I2: fora èla {è ma[i]s Brais} ‖
I1: {a defunta dunha} | buèno | Dina | que | ahora está mòrta | esa chavala ‖ <0.520> (INH) è mais eu forámos.e | è durmiramos nas Torres | na casa dun mêdico ‖ <0.880> (INH) durmirámo[s] nas Torres | <0.370> (INH) è despois meu irmán | fora el è mais Antón | <0.470> á casa doutro | inda meu irmán dispoir descompúso+çe ‖ <0.890> <risas> | {<risas> foi+se por el} | <0.350>
E: {<risas>} ‖
I1: {è xa} +nor lèvou | claro | non lèvou máis que roupa | cá que tiña vestida | <0.340> (INH) è despois inda veu a | a | á caça | ond' estabámor nôs | <0.350> (INH) ind' a vestir unha bragha {miña | porqu' èra unha} bragha | acòrdo+me d' aquela | èh! ‖ <0.540>
E: {<risas>} ‖
PAUSA <0.300>
I2: si: ‖ <0.440> %
I1: si | {el è mais | que durmía | è mais Antón} ‖
I2: {è cando iba ô maio | è cando ibas} ô maio a Marin.e ‖
PAUSA <0.170>
I1: è tamên ‖ %
I2: cando èra dos maios | cando: | maio iban a Marín ‖ %
I1: çi | {cando èra tamên | fasí}an.e: ‖ <0.560>
I2: {façían o maio na Illa} ‖ <0.215> aprendían as couças | è 'spois iban a Marín ‖
PAUSA <0.150>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: cando èra primeiro de maio | {façía+se | un maio} | <0.060>
I2: {no primeiro de maio} ‖
I1: entre tod' os da 'scòla | {o maèstro è mais nôs} ‖ <0.680>
I2: {qu' os construía: | Khu}lio | todos | {entre todos} ‖
I1: {è ibamos} | despois ibamos hasta Marín | ôs maio# | ôs | <0.060> concurso deçe dor maios | è 'spois cantában+ll' unha canción os | <0.250> tod' os rapases que iban.a | co maio ‖ <0.930> (INH) èí a Marín | eu | <0.150> tèn+se pasado bèn! | <0.320> löbabámo+lo no nòso barco | daquela | o maio ‖ <0.680> (INH) hasta Marín | è despois descarghában+o alí | è despoir de vòlta | pá Illa ‖
PAUSA <0.120>
E: <risas> ‖
PAUSA <0.190>
I1: si: ‖ <1.440> pèro xa che digho | cando foi daquèla | da 'scurción | <0.430> aquilo foi un | un cachondeo | dispoir lèváron+nos ‖ <0.690> (INH) {<pausa sonora> è} | en tren | qu' eu nunca fora 'n tren | <0.320> na miña vida | nunca fora 'n tren ‖ <0.550> (INH) è forámos.e | de Pontevèdr' a: Vigho 'n tren | <0.310> foramos á Madròa | <0.110> así ôs animales | è dispois | <0.220> de vòlta | outra ves | <0.090> pa Pontevèdra | <0.370> (INH) volvemos a: | a senar alí | <0.140> durmimos | è dispoir n' o:utro día | pá Illa de vòlta ‖ %
E: <risas> ‖
PAUSA <0.470>
I1: si | aquela ves fóramos bastantes | inda non sei como +nor deixaron ir | porque nunca +nor deixaban ir a ninkún lado! ‖ %
E: <risas> ‖
SILENCIO <0.690>
I1: è d' aquela ver deixáro{+nos | ir ôr dous} ‖
I2: {è cando tiñas ca}tro anos | fo# | foches pa Pinté[n]s ‖ %
I1: buèno | iso de pequeniña! | <0.100> pequena | {[...] | si} ‖
I2: {de pequena | foi pa Pin}té[n]s ‖ <0.055> tiñas catro anos | cando foche pa Pinté[n]s | pá de Paula ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.340>
I1: {<pausa sonora> è} | s' e:u {xa no-+m' acòrdo | eu} sei qu' èra pequena {pèro no-+m' acòrdo} ‖
I2: {unha prima} ‖
{iba | iba} | Mara | aquí ond' O Castillo | çabes ond' ê O {Castillo? | <0.230> aí no muèlle} ‖ <0.155>
I1: {da irmán de Venera | Aloia} ‖ %
E: non sei ‖ %
I2: que lle chaman O Castillo? ‖ <0.770> alí | p' alí | po-la parte do nòrte do muèlle | <0.260> pois iba: | <0.100> do# | lobaba | o[s] sacos | or dou[s] sacos á cabeça | <0.310> amarrados | <0.460> (INH) è: 'la | <0.370> açí 'scarranchado no braso ‖
PAUSA <0.270>
E: <risas> ‖
I2: cèmpr' andaba con èla | è despois | <0.400> leváb+a: | p' àlá | pa Pinté[n]s ‖
PAUSA <0.310>
I1: teño | a Pinténs {teño ido} ‖ <0.300>
I2: {èra 'n Pin}té[n]s ‖ %
I1: en Pinténs temos ido no: | montadas na: | no seco | na burra | a burra tiñ' a:sí un[s] sestos | <0.480> (INH) è o fillo de Paula iba nu:n lado | è: 'u no: 'utro lado ‖ <0.310> %
E: <risas> ‖
I1: {si:} ‖ <0.435>
I2: {quería+lle moi}to | èla quèría+lle moi{to a esa:} ‖
I1: {si: | con unha cofirma#} | è {a Pau}la no-+a conoses | a irmán de Vene{ra?} ‖
E: {m:} ‖
I2: {[...]} ‖
{ê irmán de Ve}nera | tèn que | {por onde viv' el ê por alí | ê irmán de Ve}nera ‖ <0.500>
I1: {ahora: | está mal a mullèr | está mal.e:} ‖ <0.490>
PAUSA <0.270>
I2: {vive | vive por alí} ‖ <0.590>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {[es]tá | [es]tá de párkinson} ‖
SILENCIO <0.540>
I2: pa riba de v{ôs} ‖
I1: {vi}ve ô vòso | ô vòso lado ‖ %
E: si | a Venera | {si | pèro a irmán non sei} ‖
I1: {si | pèro a irmá[n] no{n}:} ‖ <0.460>
I2: {a ou}tra non tèr mirado? ‖ <0.780>
I1: ahora aí non virán | non {que ô millor ahora enferma | [es]tá mal | [es]tá enferm' a mullèr | ahora non} ‖
I2: {vên moito [...] | ahora 'stá mala tamên a mullèr | [es]tá mal} ‖ <0.650>
SILENCIO <0.590>
I2: pèro tèn vido moito acá ‖ %
I1: antes | si | <0.065> pèro ahora tèn párkinson | está mal | <0.315> [es]tá nun çentro deçes que vên.e | <0.160> tódo-lor días ‖ <1.070> (INH) è xa +che digho | eu de pequena estaba moito na de | alá | <0.430> en | en Pintêns | alá | alá 'n Vilanòva | ou | èí | onde èra ‖ <0.540> (INH) co | con | con eles è mais cos [...] | tiña dou[s] rapases | o[s] rapases èra[n] máis pequenos ca min ‖ <0.605> (INH) è a# | metémo+no[s] dunha ves | tamên fora cunhas ‖ <1.100> (INH) qu' èran çobriñas do hòme | <0.420> (INH) è foramos a:: | <0.235> ao monte | foramos hasta: | a mirar | fóro+m' a 'nseñar ‖ <0.510> (INH) è dispois.e | <0.160> {<pausa sonora> è} | sonára+se que +me: | que aparesera un lobo | <0.140> qu' apareser' òn lobo ‖ <0.570> (INH) è nôs todas asustadas | co:rre | <0.115> marcharon | todas | a correr | fomos todas | corre pa casa ‖ <0.510> (INH) è dispois resulta que o | {<pausa sonora> è} | disqu' ese lobo | <0.325> (INH) que +o matara un burro | <0.085> que aparesera un burro morto ‖ <0.615> (INH) pèr' èçí contaron | pèro non sei | s' ê verdá | se no | è {contáro[n]+nos} ‖ <0.620>
E: {<risas>} ‖
I2: mira | <0.270>
PAUSA <0.150>
I1: {daque}la ‖
I2: {di#} | <0.270> di+lle de teu | tío ‖ <1.290> do que fix' o libro ‖ <1.650> cando foi pá: Illa ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.500>
I1: ai | de cando: | cando: a xente {+lle tomou o medo} ‖
I2: {tod' a 'stòria del} | <0.190>
PAUSA <0.150>
I2: que dixo ‖ <0.630>
PAUSA <0.090>
I1: ah | cando {+lle viñan:} ‖ <0.550> (INH)
I2: {o da xente} ‖
PAUSA <0.310>
I1: ai | porque cando: | meu tí' O Turco foi pá Illa | daquela | tamên ‖
PAUSA <0.110>
I2: mirano aquel hò# ‖ <0.550>
PAUSA <0.260>
I1: mi{raron aquel hòme} ‖ <0.515>
I2: {veu á Illa aquel hòme} ‖ <0.545>
PAUSA <0.070>
I1: è a xen{te | estab' asustada | claro} ‖
I2: {è | è aquèla fala del que non} entendiamos ‖ <0.460> %
I1: <risas> ‖ %
I2: qu' e[s]tabamos a cortar no monte | no tuxo | è 'scapabamos ‖ <0.300>
I1: è a sent' es{capába+lle} ‖
I2: {tiñámo[s]+lle me}do | que quères que | claro | tiñámo[s]+lle medo ‖ <0.500> (INH) è:: ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 20

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1963 (Pereiró). 48 anos. Auxiliar de enfermería. Viviu na Illa de Ons até os 9 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Pereiró, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 9 de setembro de 2011.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 2 de xaneiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 6 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 2 minutos e 28 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 2 minutos e 26 segundos.

I1: {<pausa sonora> è:} | <0.230> hub' unha êpoca | en que | <0.140> tod' a xente | marchou | <0.080> i aquí | viñan ‖ <0.530> pois | <0.170> cando podían | durant' o invèrno ‖ <0.770> èra# | estaban máis ou menos | cinco familias | qu' èra Vitòria | meus abuèlos ‖ <0.510> os de Curro | i así | a malloría | deisou esto ‖ <0.540> è cando víñamos algúns á Illa | que nôs nunca | nunca | nunca | deixamos de vir á Illa | nun:# | ningún ano | <0.280> a pesar de que meu abuèlo | hai | trece anos que morreu ‖ <0.575> nu:nca vi# | deixamos de vir á Illa ‖ <0.655> en determinadas êpocas | os que víñamos á Illa | êramos | os mortos de fame ‖ <1.300> è eso tuvèmos qu' escuitar | <0.310> è hoxe | <0.080> [E] *tod' el mundo* | [E] <0.255> quère | <0.295> è hai peleas | por | manter a[s] súas casas ‖ <1.360> pèro a malloría das casas | <0.360> a malloría | <0.150> quedaron abaixo | <0.320> porqu' êramos os apestados | os que víñamos á Illa ‖ <1.020> è hox' en día | claro | como ê un paraíso | esto ‖ <0.740> i-esto ê multitudinario | cousa qu' a min non +me gusta ‖ <0.640> porqu' eu vivía en paz aquí | podí' a:ndar como +me dèr' a: gana | <0.420> è hox' en día | <0.250> dispensando | ê que vèñen a defecar a diante da miña pòrta | <0.380> vou pá plaia | è: 'ncóntro+me papèliños por todos os esquinas ‖ <0.950> i eso ê de vergüenza | no | na êpoca 'n qu' estamos ‖ <0.740> èh | <0.430> i | claro | en determinados | {<pausa sonora> è} | determinados | estou+che falando d' hai quince | vinte anos ‖ <0.870> èh | porqu' eu hai | trint' è

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

algo que marchei p' àlá | trint' è nòve ou cuarenta anos que marchei ‖ <1.290> pois xa +che digo | êramos os apestados | è' sto gracias | a cinco familias qu' estuvèron aquí ‖ <0.980> indo è vindo | porque no invèrno ê imposibl' estar aquí tod' o rato | pèro | <0.280> en febrèro xa viñan | de feito meu abuèlo | a súa ilusión èra morrer aquí | <0.340> è morreu aquí ‖ <0.560> dun infarto | pèro morreu aquí | estando aquí a.illado | <0.330> en abril ‖ <1.460> è vèu o hèlicô[p]tero a busca+lo | <0.450> porque aquí | estaban a.illados totalmente ‖ <0.780> è unha destas | que vèñen | a: | <0.230> a pasar tres días ‖ <0.790> el | <0.340> morreu aquí | <0.300> a súa ilu# | mira | pois non sufriu | <0.300> è morreu donde quixo ‖ <1.060> pèro 'n | xa +che digo | <0.260> en determinados momentos | <0.270> en mu:itos momentos | porqu' este aukhe foi de | <0.380> dèz | dòce anos p' àcá ‖ <1.190> aquí os que víñamos | êran os apestados | è nôs | nunca | nunca | nunca ‖ <0.530> faltamos á Illa | nunca | <0.480> nunca | <0.420> na nòsa casa | <0.420> sièmpre hubo sente ‖ <0.990> pèro: | buèno | <0.110> algúns ahora ‖ <0.880> [E] *tièn*en | *claro* | *las casas* ‖ [E]

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 21A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1966 (A de Entenza). 50 anos. Mariñeiro.
Viviu na Illa de Ons até os 8 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: A Pedra da Lan, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 23 de abril de 2017.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 17 de maio de 2017
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 17 de maio de 2017
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 11 minutos e 54 segundos
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 11 minutos e 18 segundos.

E: pois o que recòrdas ti de peque:no | d' andar po-la Illa | alkhunh' ànê[c]dota ou: ‖
PAUSA <0.420>
I: ah si | {<pausa sonora> e:} | de | de de pequeno | si que +m' acòrdo:: | acòrdo+me | <0.425> de de | de: | d' ir ô | <0.115> colèxio alí ‖ <0.560> (INH) {<pausa sonora> è::m} ‖ <1.665> è no | no | no verano ibámos.e: ‖ <0.505> ibamos co | buèno | con | con | inda +m' acòrda d' ir.e con | con meu pai | <0.215> daquèla que x' hai un | casi uns còrent' ànos do | <0.470> (INH) do.e | que morreu è tal | <0.490> (INH) è no | no verano cando ê temporada de verano | pos ib' ô: | ib' ô: | no barco con el a: | <0.605> (INH) pois a mirar | a: 'prender | no? | como: había ese mes de colè# | colexio por a mañán | que daquèl' ha:bía colexio por a mañán e por a tarde ‖
PAUSA <0.300>
E: si ‖
PAUSA <0.280>
I: por a tarde pois íbamos co: ‖ <0.625> (INH) co: | co meu pai | eu +m' acòd' e:u è miña irmán Antonia moi pouco | porque | <0.300> os demai[s] sa non | xa non | {son [...]} ‖ <0.180>
E: {xa non acòrdan} ‖
I: pèro eu si que +m' acòrdo | eu tiña: | <0.420> nòve anos cando morreu el | <0.395> è inda +m' acòrdo de | del bastante | {<apelación>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

èh} ‖ <0.875> entonces | {<pausa sonora> e::} | <0.130> pois {<apelación> òlle!} | vevemos alí | è: | eu bauticei+m' alí | como +che dixen antes ‖ <0.885> (INH) {<pausa sonora> e:} | +m' acòrdo dalgúnhar vodas | è de | de: ‖ <0.510> de meus tíos | algún[s] | mái[s] xôvenes ‖ <0.550> [es]tán cazados | casados è viven aquí 'n Buèu ‖ <1.450> (INH) è +m' acòrdo inda dalgunha voda | qu' alí fasían vodas alí en Ons | tamên ‖ <0.895> è: +m' acòrdo ir ô colexio è todo eso ‖
PAUSA <0.070>

E: è como fasían as vodas alá? ‖
SILENCIO <0.540>

I: ar vodas | pois.e:: cullían a:: | <0.355> a catro ou a cinco mo# | mullères que: | <0.250> (INH) as que millor cociñaban ‖ <0.540> (INH) è: | èran as que +s' encargaban de de | de facer a: | <0.230> comida è | <0.390> è 'spós iban todos de | tod' os comensales | <0.450> (INH) pois ô: | +o facían nunha casa | que tiñan | <0.330> (INH) bastante amplitú | <0.295> è +a fasían | è +o | <0.410> (INH) è +o fasían com' ò típico restaurante | è | è as ‖ <0.710> (INH) a sente:: | a sente mallor esta que | <0.375> que cociñaba millor | pois ‖ <0.515> fasía de | facían de cociñeiros | è os qu' estaba 'nvitados | pois | <0.095> èran os comensales | <0.400>

E: <risas> ‖

I: {<risas> claro} ‖ <0.630> (INH) {{<recordo> è::} | è a} mèsa do[s] rapaces | despó[i]s.e | xogábamos alí è comíamos tamên con todos | claro ‖ <0.170>

E: {pèro è lòkho} ‖

I: cando | os que [es]tábamos invita[d]os ‖
PAUSA <0.120>

E: o[s] rapases? ‖
PAUSA <0.050>

I: si: ‖ <0.775> {<pausa sonora> è} | da familia pois | máir bèn as abuèlas | èran as que facían de cociñeiras ‖ <0.645> è o: | os pais.e: ‖ <0.535> os pais è a[s] nais | {<pausa sonora> è:} ‖ <1.205> <chasquido> | bué | è: | èran os qu' estaban invita[d]o[s] no? | entonces | or máir vèllos èran o[s] que facían a comida ‖ <0.395> (INH) máis sèmpre | os encargados qu' èran or mallores ‖ <0.615> o:: | os que facían a cosiña | de[s]pois había ‖ <0.565> (INH) había unha sente | había

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

algunha xente de: ‖ <0.505> de:: | doutras casas que no-èran da familia
60 | qu' èran: | <0.190> sa +s' encargaba pa eses banquetes | <0.380> (INH) cando había ou | así un èvento de: | dun | dunha voda ou tal ‖ <0.580> (INH) eso foi nos anos.e:: ‖ <1.220> sètenta è poucos | sètent' è cinco: | ou sètenta | os de | <0.315> (INH) dos sètenta: | pa riba | de | qu' eu acòrdo | no? ‖ <0.755> despó[i]r nos òchent' è algo foi cando viñemos
65 p' aquí | no òchent' è: tantos | no-+m' acòrda | <0.410> xa iba | {<dúbida> m:} ‖ <1.270> pois uns trint' è cinco ou cuarent' à:nos qu' estamos aquí | ou mais | <0.350> {è así} ‖ <0.520>
PAUSA <0.350>
E: {mi madriña!} ‖
70 SILENCIO <0.520>
I: entonces | <0.435> home | tiña eu oito anos | è teño cincuent' è dous | <0.335> xa +me dirás ‖ <1.205> poiç.e: | <0.340> è vin p' aquí de xòven | <0.105> {<pausa sonora> e} | pèro eu acòrdo+me d' ir alí a: 'scuèla de pago | <0.310> incluso había un: | {había} ‖
75 E: {escuè}la de pakho había daquèla ‖ %
I: si: | iba á escuèla de pago ô faro: | ònd' èran o[s] farèros ‖ <0.520> (INH) no verano | cando èra a êpoca tal | è:: ô millor no-iba mal | po[i]s miñ' àbuèla +me pagab' a: 'scuèla dar de pago | <0.395> (INH) è ib' a
80 xunta os torrèrros | ô faro ‖ <0.560> (INH) è +me: | +me pagaban as clase[s] meus abuèlos | o: | alí da o: | que vivía[n] na d' Entenza ‖
PAUSA <0.080>
E: xa xa ‖ %
I: qu' èran os abuèlor bos | os pais de meu pai | que morrèron xa |
85 tamên ‖ <0.730> [es]tuvèron vivindo comigo: quince anos | que non quixèron ir cunha filla que tuvo de sòlteira ‖ <0.800> è:: quixèron vir co nèto | <risas> è 'stuvèron comigo è coa miña mullèr | <0.220> nôs | eu falei coa miña mullèr è tal ‖ <0.585> (INH) è +os acè[p]tou è:: viviron hasta que morrèron | {quince anos comigo} ‖
90 E: {èquí viñèron?} ‖
PAUSA <0.110>
I: si si | viviron aquí comigo | en Buèu ‖ <0.735> si | estuvèron na Rèmòrta eles vevindo | nunha casa:: | d' arquiler ‖ <1.045> pèro claro | chegou un momento que non podían | è: 'les inda +se valían por eles |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

tiñan unha señora que +lle puxen eu pa cuida+los ‖ <0.440> è unha ves que non | pudèron máis pois.e | <0.100> +os trúen p' aquí e | <0.465> (INH) è miñ' àbuèla estuvo co[n] nôs aquí.e: | <0.350> aquí no | no piso ‖ <0.615> aquí 'n Buèu | <0.190> que: | uns quince anos | <0.425> a:: | <0.350>

PAUSA <0.350>

E: {è lòkho con cantos anos?} ‖

I: {viveu con nôs hasta que: | has}ta que falleceu ‖

PAUSA <0.140>

E: con cantos anos morreu | lò? ‖ %

I: morreu con nòvent' è: catro ‖

PAUSA <0.210>

I: {nòvent' è catro} ‖

E: ca:{rallo} ‖

SILENCIO <0.500>

I: co[n] nòvent' è catro ‖ %

E: ê qu' a sente da Illa: dura | {<apelación> èh} ‖

PAUSA <0.220>

I: {si} ‖

E: {<risas>} ‖

I: è meu abuèlo tamên | con | con.e: | con ò# | nò | meu abuèlo co[n] menos | con òchent' è: seis | <0.350> con òchent' è seis ‖ <0.535> morreu meu abuèlo ‖ <0.700> morreu primeir' el | è: '[s]pó[i]s.e: | miñ' abuèla durou moito máis ‖

SILENCIO <1.200>

E: sa | xa ‖

PAUSA <0.060>

I: eso miñ' àbuèla: | {<pausa sonora> e} | por parte de | de meu pai ‖ %

E: {<aceptación> m:} ‖ %

I: meu pai morreu de: | de a[c]cidente de mar ‖ & <0.770>

PAUSA <0.347>

E: xa ‖

PAUSA <0.202>

I: & como: | como muita sente da Illa +o sabe ‖ <0.770> {<pausa sonora> e::} | pois.e: | miña nai tiña: | vint' è cinco anos cando: ‖ <0.575>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

con cinco nenos 'taba 'mbarazada | qu' inda el n' +o sabía | dun mes ‖ <0.805> {<pausa sonora> e:} ‖ <0.615> è: morreu d' a[c]cidente de mar | andaba: ôs percebes ‖ <0.610> a coller percebes ‖ <1.090> (INH) è foi o:: | o motivo de:: | <0.330> de que eu +m' acòrde de muitas cousas porque son o mallor! ‖ %

E: claro | porqu' ères o máis {vèllo | claro} ‖

I: {son o maior} | entonces ‖ <0.700> eu corrín moito coa familia | daquela librei da mili.e: | pois.e: ‖

SILENCIO <0.630>

E: claro | {se} ‖

I: {a miña} nai.e: | +me librou por ser viúda è tal | eu facía como | com' ò pai de familia ‖ <0.650> è anduven muitos anos ô: mar por aquí por.e | por.e | por.e: | por Òns ‖ <0.615> (INH) è [d]i[s]pois | con dèzanòve anos marchei navegar por o | por o mundo adiante | pa Suráfrica | Malvinas | <0.360> Canadá | todo por aí ‖ <1.085> è:: | inda sigo | <0.235> sigo nun: | òra 'stou nun òceanográfico ‖ <0.825> è: xa lèvo uns.e: | <0.190> xa lèvo uns aniños èí tamên ‖ <0.515> (INH) è ahora:: mirmo estamos parados | porque: ‖ <0.845> <chasquido> | o: ‖ <0.965> non | como non somos antíguor non salimos a cand' ò barco | pois [es]tamos.e: | como interinos | entonces ‖ <0.630> (INH) ô | ô | ôr dous anos +che fan un: ‖ <0.700> +che m:andan cada seir meses pa non coller antigüedá | entonces | dispois +te vòlven a chamar | <0.435> pèro buèno | ahora mismo | <0.455> no-estou | pèro buèno | {<pausa sonora> e} | xa lèvo u:ns anos | èí | bastante | <0.345> desd' ò: 'chent' è dous que: estou embarcado cun òceanográfico ‖

SILENCIO <0.670>

E: è: 'í que +se traballa? | como +se: | {ê que non sei} ‖

I: {ê [...]} | ê tema de: ‖ <0.575> de: un barco científico de:: | de:: | de òceanografía | <0.450> (INH) vamos | con | con robô[t]s | con aparatos de | pa: ‖ <0.710> (INH) pa medir a: dencidá de: | <0.335> do fondo | <0.360> pa mirar o fondo con robô[t]s ‖ <0.540> (INH) con su[b]marinos ‖ <1.080> tèlèfèricos ‖ <1.160> (INH) {<pausa sonora> è:: | è::} | vamos a facer estudios tamên do: ‖ <1.070> dos.e: | dor volcáns è todo eso | <0.280> è vai cun barco de: | <0.405> d' estudio de: | de | do CESIC de Barcèlona ‖ <1.095> o

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

barco ê de: | do: | do Ministèrio | <0.300> {Ministèrio de Fomento} ‖ <1.170>
E: {{<aceptación> a::h}} ‖
I: entóncer vamos ‖ <0.615> (INH) a facer estudios por todo | por todo: | por Italia | <0.420> fomos por Italia por todo | por.o | por Sicilia ‖ <0.575> (INH) por as illas | por Estrómboli | todo por.e: | por Catania | por.e | por o E[d]na | todo por èí | <0.495> (INH) ä miras o mundo | todo | {macho | chegamos} alá 'n Rumanía | no Mar Nègro | <0.360>
E: {que chulo!} ‖
I: todo por Estambul | subimos ‖
PAUSA <0.142>
E: xa: ‖ %
I: a verdá que: ‖ <0.690> (INH) è: gracias ô barco | eso | è | òie | ô 'star traballando | <0.475> pois.e conocín parte do mundo | muito de: | do qu' ê a parte d' Èuropa ‖ <0.605> de: nòrte | è todo eso ‖
PAUSA <0.490>
E: si ‖
PAUSA <0.380>
I: ê mui interesante | a verdá que si ‖ %
E: xa xa | que conoseche máis | con este barco ou an{dando} embarcado {antes?} ‖
I: {si} ‖
{embarcado} tamên conocín o qu' ê:: a:: sona de: Suramêrica ‖ <0.655> (INH) pois [es]tuvèmos | eu [es]tuven durante: | casi cinco anos indo alá a Uruguai a unha ‖ <0.550> a Montevideu | <0.390> ibamos en avión: | o barco quedab' alí en.e | en: Montevideu | no ‖ <0.520> no puèrto d' alí de: ‖ <0.505> en Montevideu | en.e ‖ <1.250> alá 'n Suramêrica ‖ <1.545> è: | è nôs.e íbamos pa: | alí tiñamos a bas' è: ibamos á[s] Malvina[s] a pescar ô calamar ‖
SILENCIO <0.500>
E: xa ‖ %
I: entonces | fasiámor base alí ‖ <0.690> è ibamos a Uruguai | a | <0.255> a:: ‖ <0.700> a coller o avión | è viñámor derde Carrasco a: 'Spaña | Madrí | <0.375> (INH) è:: | è Madrí.e ‖ <0.540> Madrí Bra# | Brasil | Brasil Que# | Carrasco ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.290>
E: {<aceptación> ah} | è lòkho | ibades p' alá co barco ‖
PAUSA <0.230>
I: ibamos {p' alá no barco | è 'spois o barco:} ‖ <0.050>
E: {è despois viñades p' acá co avión} ‖
I: viña cada dous anos | o barco | <0.335> quedaba | queda# | tiña base alí en Uruguai | <0.420> è facíamos alí comestible:: | gasoi | <0.375> (INH) víveres | todo eso | è nôs ibamos a pescar.e | <0.430> è:: dúar | dúas campañas ó ano: | a:[s] Malvinas | ao calamar | <0.400> (INH) queda muito máis cerca da: | da: | d' alí non? | [en]tonces ‖ <0.520> ti ahora vas alí | <0.445> eso foi nos ános.e:: | <0.490> nos últimor dos òchenta | princípior dor nòventa | sobr' ò nòvent' è catro | nòvent' è seis ‖ <0.530> foi unha êpoca que no vise aí un: | bastantes anos | <0.460> despois anduvo tamên na zona de Suráfrica è: tamên da: | <0.300> (INH) aquí 'n Canadá ‖ <0.620> anduven ô: fletán è todo eso ‖ <1.300> è:: | è buèno es' ê o tema de: | meu | buèno | {vamos | personal de:} | de navegando ‖ <0.775>
E: {xa xa xa | si si} ‖
I: dispoiç.e | {<pausa sonora> e:} ‖ <1.030> sobr' o tema que +ch' interesa máis a ti | o da Illa {despois | s# sígo}+che contando: todo | nò? ‖ %
E: {a min interésa+me todo} ‖ ti conta | conta ‖
PAUSA <0.320>
I: entonces | <0.480> ese foi o tema de | de o qu' ê de: | de mar | de mar | o qu' anduven eu navegando ‖ <0.735> (INH) entonces ahora o quö máis.e: ‖ <1.140> o que máis.e ‖ <0.635> (INH) è: recòrdo claro | {<pausa sonora> e:} | da Illa | d' infancia ê o que máis queda | nò? | ê cando: ‖ <0.540> (INH) na Illa naceu meu pai | <0.140> {<pausa sonora> e:} | <0.360> vivindo na Illa de Òns | <0.345> (INH) inda 'stuvèmos alí uns anos | porque claro ‖ <0.525> (INH) tuvèmos qu' aforrar uns: pouquiños cartos | claro | pa comprar unha cas' aquí 'n
{Buèu} è: ‖ <0.505> (INH)
E: {xa} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: è miña nai.e | quedara viúda:: recentemente ‖ <0.730> pois inda: | despo[i]r de: | <0.475> de morrer meu pai inda vivimos alí uns catro anos ou cinco | <0.145> dispo[i]r de morrer el | <0.340> è tuvèmos qu' aforrar algo è inda compramos a cas' aquí 'n Buèu ‖ <0.650> (INH) è ías | inda | inda miña nai con ser viúda inda +ll' axudou a miñ' abuèla tamên a: ‖ <0.560> a facer a:: | a comprar a casa da Graña ‖ <1.220> entónces.e: | poir foi o motivo de | de ‖ <1.765> de: | <0.265> de deixar A Illa de Òns os {isléño}r nò? | de: ‖ <0.620>

E: {si} ‖

I: d' èmigrar p' aquí | claro | è nôhh fomos casi dos últimos en vir p' aquí | <0.330> porque claro | <0.470> tuvèmos qu' esperar máis porque non podíamos | {ô quedar miña nai viúda:} | <0.235>

E: {non tiñades | claro} ‖

I: non tiñámos.e: ‖ <0.670> {<risas> fondos pa vir+nos} | hasta que aforramos è: | buèno | ô final conseguimos ‖ <0.625> (INH) è compramos aquí ‖

PAUSA <0.360>

E: xa xa ‖ <0.500> (INH) è:: | <0.260> è ti con que anos empesache a traballar | lòkho | {cando:} ‖

I: {uf} | mi ma | eu | pois.e | deisei sa o colèsio aquí | <0.335> ind' anduven aquí 'n Buèu tamên un:s | catr' ou cinco anos | <0.405> (INH) con trece anos xa bèn: | empesei ô mar fikho xa | con meus tíos ‖ <0.620> (INH) è ôs dezaseis | xa +m' enrolaron è 'mpecei traballando pa o: ‖ <0.710> con | con trece anos [es]taba traballando sa | <0.335> +me pagaban igual | anduven sin enrolar pèro | <0.470> (INH) +me +me: | <0.350> meus tíos o:: que tèn o: restaurant' Areal ‖ %

E: ah ‖

PAUSA <0.280>

I: +me | +me levou con el | como ê: 'rmán de miña nai | <0.400> +me levou ô mar con el sa de: | de moi rapaz | <0.485> entonces claro | tuven qu' ir p' axudar+ll' a miña nai è: | <0.465> despois d' empezar eu a traballar è tal | poir miña nai reformou a casa | fixemos unha casa nòva è todo ‖ <0.700> (INH) eu tamên | òlle | <0.200> pois.e | formei un pouco a miña vida tamên è: axudei+ll' a miña nai è mais á parte ‖ <0.535> ô 'ndar.e | ô meter+me n' àltura gañei bastante: máis diñeiro |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.440> è comprei un coche xa con dezanòve anos quitei o
{carnê} | <0.315>
E: {<risas>} ‖
I: è sa comprei daquela un Òpel Cade | qu' èra un còchiño do: | <0.435> nos òchenta | dos millores còches qu' había ‖ <0.755> buèno | teu: | teu pai +o sabe | nò? | que {de: | daque}la | <0.275> (INH)
E: {si | si} ‖
I: tamên el estaría 'studiando ‖ <0.580> [es]taba 'studiando pa: ‖ <0.645> no tema del è: 'u òlle | como eu ‖ <0.600> tuven | empecei a navegar mui xòven | è: 'u sa 'staba navegando | estaba cansado xa de traballar è eles inda 'staban estudiando | {claro} | <0.355>
E: {<risas>} ‖
I: pèro eu: | a[s] sircunstancias | tuven qu' ir a traballar por | por meus irmáns ‖ <0.610> que miña nai estaba con.e: ‖ <0.740> con | con | con seis irmáns è: | è: 'u tuven qu' asudar | todos son menores ca min ‖
PAUSA <0.290>
E: xa ‖
PAUSA <0.300>
I: entonces | <0.390> eu fun o que paguei po-los plato[s] rotos | {<risas> como | como quèn di} | nò? | <0.200> {pèro} buèno | estou mui orgulloso ‖ <0.740> (INH)
E: {si} ‖
I: de: | de tod' o que fisen è:: ‖ <0.600> è meus irmáns tamê' 'stán moi orgullósor de min porque +lles axudei en tod' ò que puden | <0.445> miña nai tamên | +lle asudei a facer a casa que tèn ‖ <0.995> è:: ‖ <0.950> è repar{timos todo | è | è +o de}fortimo# |
E: {è a vida ê así} ‖
I: è derfrutamos todos | claro ‖
PAUSA <0.220>
E: si | hò ‖
SILENCIO <0.580>
I: pèro: | a verdá que si | que ‖ <0.570> que luchámor muito | è miña nai foi mui traballadora è ê ‖ <1.135> è: luchou muito pa: | pa: conseguir o que conseguimos ‖ <0.890> {[...] con forza} ‖
PAUSA <0.490>
E: túa nai sikhe {ind' ò persebe?} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.270>
I: nò | está khubilada | khubilou+se ‖
PAUSA <0.120>
E: è qu' eu {cando a khravei} ‖
I: {miña nai foi a to}do | estuvo na fábrica de: | de Massô | non sei se +che diría èla ‖ %
E: nò ‖ %
I: anduvo ár bateas con Eusebio d' aquí | O Carpinteiro | <0.485> (INH) di[s]pois.e: | de | anduvo nar bateas ô mexillón | <0.485> (INH) estuvo na | na fábrica de | de | de | de Massô | <0.465> (INH) aquí na d' abaiso ‖ <0.875> (INH) è:: despois.e | meteu+s' ò percebe con meus tíos | anduvo hasta que +se khubiou | hast' ahora | hast' os sèsenta | <0.310> (INH) cin# | nò | hast' os cincuent' è oito | sesent' ànos | <0.370> (INH) +se khubilou | ô[s] sèsent' è algo tiña | sèsent' è un | <0.300>
PAUSA <0.150>
E: {sa tiña que se#} | sèsent' è alkho | {si | porqu' eu cando a kh# | ca}ndo a khravei | <0.285> (INH) {disía+me} qu' èla inda iba | ô per{sebe} ‖
I: {khuvilou+se} ‖ <0.860> {si | sèsent' àlkho | si} ‖ <1.050> {si:} ‖ <0.710> {si} | sèsent' àlgo | no-+m' acòrdo mui bèn | a verdá | pèro | <0.210> eu creo que tiña sèsent' àlgo cando +se khubilou | è khubilou+se ô: cèn por cèn ‖ <0.585> è: 'la tèn | claro | tèn a paga de: | dèla de: ‖ &
E: claro ‖ %
I: & de traballar è mais a de viudez | qu' èla quedou+ll' a paga de meu pai | <0.460> (INH) èla | volveu a reformar a vida d' èla ô cabo de cincuent' ànos | que o pudo facer antes | {nô-sè}mpre +lle dicíamos ‖ <0.545> (INH)
E: {si} ‖
I: è +se casou con | cincuent' è algo de anos | pèro buèno ‖ <0.900> cun: señor que tamên | que tèn | ê isleño tamên | quedou viúdo ‖ <0.675> (INH) è ô final | +s' arrimou èl | è +se casou con el | {è::} formaron vida ‖ <0.595> %
E: {vale | fixo bèn} ‖ <risas> ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: è viven | suntos ‖ <0.885> è tèñen a meu irmán | Lòliño | o:: un dor máir novos | qu' ar máir nòva[s] son a[s] khemèlas | despois ê Lòliño ‖ <0.570> (INH) è Lòliño como: | tèn únhar deficiencias è tal | <0.395> poi[s] sigue vivindo con miña nai ‖ %

E: xa ‖

SILENCIO <0.710>

I: è ahora +o: | po[i]s +o: atend' èla | el tèn unha paga pequena tamên que +lle dèron è tal ‖ <0.660> (INH) è | coa paga del ‖ <0.625> del.e: | que tèn el | <0.390> (INH) máis a viudez.e de miña nai | <0.460> pois xa +lle sòbra pa mante{ren o: | a meu} irmán | <0.490> (INH)

E: {buèno | si} ‖

I: è or demáis [es]tamos todos casados | con fillo# ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 21B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1966 (A de Entenza). 50 anos. Mariñeiro.
Viviu na Illa de Ons até os 8 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: A Pedra da Lan, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 23 de abril de 2017.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 23 de maio de 2017
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 23 de maio de 2017
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 21 minutos e 06 segundos
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 19 minutos e 35 segundos.

E: {<pausa sonora> e:} | túa nai | onde naseu? | <0.250> alá na Illa | {pèro en que sitio?} ‖
I: {na I# | na I}lla de Òns.e | {<pausa sonora> e} | na | na zona que | {que na}ceu? | <0.250> (INH)
E: {si} ‖
I: no | no: Chan da Pôlvora | <0.440> ond' está o campin | <0.330> en Chan da Pôlvora ‖
SILENCIO <0.950>
E: {<pausa sonora> +è:} | è teu pai? | èra da Entensa? ‖ %
I: si | [d]ehhpoir meu pai nacèron na d' Entensa | <0.415> è: 'u tamên | na casa de meus avós ‖
SILENCIO <0.700>
E: vale | pois espèra que +ch+o marco aquí ‖
SILENCIO <0.840>
I: eu na casa de meus avós | tamên ‖ <1.225> nacín na casa onde: | <0.380> onde naceu meu pai ‖
SILENCIO <2.590>
E: vale | interésa+m' iso ‖ <0.530> {<aceptación> m} | {<pausa sonora> e:} | è os dous falaban: | khallelkho | {nò?} ‖
I: {kha}llekho | si | {meus avós} tamên | meus abuèlo[s] xa | xa +che contei ‖ %
E: {sèmpre} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.100>
E: {<aceptación> m} ‖
PAUSA <0.110>
I: que viviron conmigo | {<pausa sonora> e} | quince anos ‖ <0.540> (INH) {<pausa sonora> e} | cando viñèron da Illa de Òns pa Buèu | viviron.e | na Ramòrt' aí abaixo nunha casa d' arquiler ‖ <0.540> (INH) hasta qu' eles puidèron máis ou menos | [d]espó[i]s unha ves que non pudèron | pois ‖ <0.655> (INH) {<pausa sonora> e:} | ti# | tuv# | meus abuèlos tuvèron:: ‖ <0.600> miña | buèno | por parte de miñ' àbuèla tuv' unha filla de sòlteira ‖ <0.585> è: 'la non quiso ir {<risas> coa filla è: | è quixo vir co nèto | {entonse[s] eu}} | <0.165>
E: {normal} ‖
I: òlle | son meus abuèlos è +me doían è +os collín | como {+os collín como se foran} meus pais ‖
E: {claro | claro | claro} ‖
PAUSA <0.200>
E: claro ‖
PAUSA <0.180>
I: è: vivino comigo unhos quince anos ‖ <0.635> meus avós ‖
PAUSA <0.350>
E: è como: | <0.430> como +lle chaman a teus abuèlos? ‖
PAUSA <0.370>
I: meus abuèlo[s] | {<pausa sonora> e} che# | mais +lle chamaban | que morreron xa or dous | <0.375> (INH) Fernando | è::: | è Marisa ‖ <0.825> Fernando Rial Pose | èra mi abuèlo ‖ <1.355> Rial Pose ‖ %
E: xa ‖
PAUSA <0.430>
I: è èla: | {<pausa sonora> e} Marisa Carballo Outeiro ‖ <1.735> eses os | os abuèlos por parte de | de mi padre ‖ %
E: de pai | si ‖
PAUSA <0.150>
I: de pai ‖ <2.325> è por parte de nai: | èra Lúcida | a da Graña ‖ <0.695> Lúcida Prado Moldes ‖ <0.690> è Salvador: ‖ <1.670> Bermúdes.e: | Calvo ‖
SILENCIO <2.950>
E: va{le} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {es'} èr' ò: | os abuèlos por parte de: | de nai ‖
PAUSA <0.090>
E: è sab# | acòrda+ch' a ti de onde naseron eles? ‖
SILENCIO <0.720>
I: {<pausa sonora> è:::} | eles na# na# | nacèron en Òns | <0.420> (INH) pèro: | ata: | creo que na# | naceron un: ‖ <0.505> (INH) {<pausa sonora> è::} | or dous alí no Chan da Pôlvora tamên | {<apelación> èh} | <0.170> no Chan da Pôlvora ‖
PAUSA <0.130>
E: os | {estes | os de túa nai} ‖
I: {ô | ô lado do campi} ‖
PAUSA <0.230>
I: si | or de miña nai ‖ <0.685> è o | or | or no# | or meus.e | <0.330> (INH) è me# meu | meus | meu abuèlo naceu en Ribeira | vèñen de Ribeira ‖ <0.645> da zona de Ribeira veu | è conoceu a miña abuèla 'n Òns ‖ <0.700> iso foi o que +me contaron meus abuèlos a {min | que +m' acòr}do | <0.325>
E: {xa | xa | xa} ‖
I: cando +me contaba[n] na casa | <0.495> (INH) è +me contaba històrias | que fora | porque meus abuèlos | o:r dour meus abuèlos | foron á guèrra | or dous | {<apelación> èh} ‖
PAUSA <0.150>
E: ai | si? ‖ %
I: foron á guèrra | or dous ‖ <0.580> è:: | <0.265> è: | è +me contaban as històrias | cando 'stuvèra[n] na guèrra è todo iso ‖ <0.705> (INH) ahora mirmo terían cento è algo de anos | or dous ‖ %
E: {<sorpresa> ah} ‖
SILENCIO <1.200>
I: pèro: | foron á guèrra | or dous | estuèron de | de: | daquèla os dous ou tres anos de guèrra ‖ <0.990> è: | <0.495> è 'ntonces ‖ <0.585> è miñ' abuèla tuv' unha | miñ' abuèl' à: qu' estuvo vivindo comigo | por parte de pai | <0.390> (INH) tuv' un èrror | que meu abuèlo podía 'star | podía 'star claro | carai! | <0.300> (INH) que tiñ' òs papèles conferme firmou da asma | na guèrra ‖ %
E: si? ‖
PAUSA <0.340>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: è: a miñ' abuèla que | claro | <0.080> a i[g]norancia de antes | <0.165> colleu e queimou os papèles pensando que +o viñan a buscar outra ves pá guèrra | <0.320> (INH) è: 'ses papèles +lle valían o día de mañán ‖ & %

E: pa non ir ‖ %

I: & presenta+los | <0.375> pa non ir è mais unha paga que tiña de {por vida} | <0.260> (INH)

E: {{<sorpresa> a:h}} ‖

I: entonces eso:: requerería moito diñeiro que +lle {daban a} èla | <0.385> (INH)

E: {claro} ‖

I: è: 'la coa i[g]norancia | colleu è +os queimou ‖ %

E: queimou+nos ‖ %

I: <risas> | {<risas> +os meteu no forno do: | do pan} ‖

PAUSA <0.380>

E: xa | {xa} ‖

I: {è sè}mpre +m+o contaba | desía "è:u que quères | <0.280> tiña medo que +m+o volviran a chamar pa ir pá khèrra | <0.260> (INH) eu queimei tod' os papèliños que +lle dèron: cando veu:" | <0.305> (INH) cando veu de cumplido da khèrra | en{tende}s? ‖ <0.615>

E: {si} ‖

I: è:: | a i[g]nòrancia | mira | <0.140> è a sente d' aquí de Buèu | que foi á guèrra tamên ‖ <0.525> (INH) khardano 's papèles è 'spois +lle dèron paga de por vida è mais.e | <0.260> (INH) muitas cósusar máis | {<apelación> èh} | <0.180> qu' a sente que foi á guèrra: +a beneficiaron moito ‖

PAUSA <0.090>

E: {<aceptación> hum} ‖

SILENCIO <0.520>

I: òlle | tamên defendèron o país naquèla ‖ <0.500> entonces hubo como: | <0.495> hostia | a se# | a sente:: múitor do[s] ricos de | d' aquí de Buèu ‖ <0.535> gracias a: | <0.345> ôs | ôs | ao: progreso que +lle dèron dispoir da guèrra | que: | <0.255> que +lle dèron boa | boas pagas è mais | <0.345> bor beneficios | {<apelación> èh} ‖ %

E: si ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.550>

I: è: 'la ‖ <0.670> hai dúar b# | hai | aí | <0.310> mi | {<pausa sonora> è:} ‖ <0.510> <chasquido> | meu abuèlo sèmpre decía: | "esta mullèr a min | <0.260> foi | foi | {<pausa sonora> e} | <0.200> ê:: miña querida pèro foi parte da miña ruína" porque | <0.460> o: | claro | <0.420> el +o di | porqu' os compañéiror del | que foron á guèrra ‖ <0.595> (INH) todos quedaron claros porque | òlle | +lle dèron unha paga vitalicia | <0.370> (INH) como por enfermar como na guèrra +lle daban | <0.340> (INH) tamên +os asesoraban por outras cousas | è +lle daban trabállor bos ‖

PAUSA <0.210>

E: {<aceptación> hum} ‖

PAUSA <0.140>

I: entendes? na: | tanto na Sunta coma 'n tódor la[d]os | <0.400> (INH) el claro | entr' os pepèles de como conförme khustificou ‖ <0.825> (INH) que | qu' estuvèra no: | nos cámpor de de de | de: deso ‖ <0.665> (INH) pois entonces a el claro | non pudo khustifica+lo ‖

PAUSA <0.090>

E: claro ‖

PAUSA <0.060>

I: inda foron alá:: a Vigo | ao Pirulí | qu' alí tiñan tod' a documentación | <0.310> (INH) el alí 'stab' archivado no no nos bateóns | nor bateóns que fora | <0.445> (INH) pèro faltaba |

fa{sía+ll' os | os} papèles ‖ <0.660>

E: {faltába+ll' o papèl} ‖

I: è:í foi o motivo de | de perder moitas cousas | <0.350> è móitor dereitos | claro ‖ %

E: xa ‖ <0.750> è qu' històrias {+che contaron así} ‖

I: {è muito èr' a i[g]norancia} | <0.485> d{e::} | da khèrra? | mi | mi ma | <0.280>

E: {da khèrra} ‖

I: ca:ndo 'stuvèron cor moros a: ‖ <0.520> alá:: | de todo | è que pasaran muita | <0.320> muita fame: è sede | {<apelación> èh} ‖ <0.735> no: | cando foron aí ô desièrto è: ‖ <0.705> è or batallóns è: | me# | incluso meu abuèlo | <0.230> por parte de miña nai | <0.320> (INH) {<pausa sonora> e} | morreu dunha bala que +lle dèron | <0.340>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

que +lle tro[n]sou a ma# | mandíbula | <0.270> (INH) è morreu d' änfermedá | {deso} ‖
E: {hos}trá ‖
PAUSA <0.290>
I: inda viveu | despo[i]r da guèrra inda viveu: ‖ <0.535> (INH) sobr' un[s] seis sète anos | pèro | <0.295> (INH) a 'nfermedá que tiña | e +ll' infe[c]taba | <0.470> (INH) è parteu+ll' a mandíbula | d' abaixo | a:: unha bala ‖ <0.520> è non | buèno | n' +o matou | inda foi suèrte que: a bala +lle pasou por a mandíbula ‖ <0.500> (INH) è tal | despo[i]s.e | alá +ll+a: ‖ <0.685> +ll+a curaron máis ou menos | <0.425> (INH) quedou+ll' a boc' así un pouco torcida è tal | <0.400> pèro morreu | con | feridas de guèrra è todo ‖
PAUSA <0.300>
E: xa ‖ %
I: è: mira | tamên por a i[g]norancia de non: guardar as cousas | <0.430> (INH) tamên fixèron o mirmo | daquèl' äran ‖ <0.565> (INH) ar mullêrer d' antes | claro | <0.095> estaban queimadas | claro | porque tiñan os hômer na guèrra | <0.420> (INH) è unha ves que viñèron è: gardáron+lle tod' as cousas co macuto aquel que traían ou o que traia ‖ <1.170> (INH) {<pausa sonora> e:} | pois claro | <0.165> è +o:: | +os escondía[n] no | nor fornos ou en sitios.e se# | secretos de | <0.295> (INH) alá na Illa | <0.375> (INH) è: pa | è como ‖ <0.605> tiña medo que volvèran | ou que | a chama+los ou tal | <0.440> (INH) pois a[s] mullères | ou +os gardaban ou +os queimaban | <0.165> as {cous}as | <0.275>
E: {xa} ‖
I: pa que no | <0.360> (INH) pensando que con iso que +o fasí# | que {ô non presentar non van} | <0.190>
E: {que fasían alkho bo} ‖
I: non presentando iso que | que non iba[n] máis ‖ <0.555> entóncer foi o motivo de perder móitor direitos | <0.415> pèro buèno ‖ <0.630> son cóusar da vida | nò? ‖ <0.705>
SILENCIO <0.700>
E: {è non +che} ‖
I: {eso era} muito a i[g]norancia desas {cousas} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {è non +che} contaron máis històrias d' alá da khèrra? ‖ <0.550> ou non {recòrdas} ‖

I: {xa:} | nò | ahora xa non recòrdo muito | pèro si que +me contaban muitas cousas | pèro a verdá que no-+m' acòrdo xa | <0.422> muita[s] cousa[s] | <0.265> (INH) eu sei que +me contaba que: | que iban en cabalos è: | <0.420> (INH) è:: incruso tuvo qu' aprender a: montar en cabalo è todo | <0.300> (INH) fixêron+ll' os cursos pa montar en cabalo ‖ <0.990> è que: ‖ <0.550> que pasaran ô an# | andaban a: | foran cando foi do on# | da guèrra d' aí do: | <0.270> (INH) do desierto | tamên foron | qu' iso foi despois | a p.r.osguèrra ou: | <0.298> (INH) {eso} ‖

E: {foi an}tes | foi antes da khèrra | {si} ‖

I: {foi án}ter da guèrra ‖ <0.550> foi ánter da guèrra | poir foron aí tamên | {<apelación> èh} | <0.195> [es]tuvo na: | por iso que [es]tuvo nar dúas | <0.315> foi a::: a:: | <0.290> p.r.osguèrra esa | <0.365> (INH) despo[i]r foron a outra | botaron catro anos! | <0.355> tuvèron catro si ‖ <0.775> (INH) ou | [es]tuvèron nar dúas | or dous | {<apelación> èh} ‖ <0.695> manda carai! ‖ <1.230> è por eso | claro | estaban queimados ‖ %

E: normal | {normal} | normal ‖

I: {lôkhico} ‖

SILENCIO <0.580>

I: è: 'u a verdá que non recòrdo muito | eu èra u[n] neno | eu sei que +m' acòrdo que | <0.175> el | el +se puñía nun sillón grande | doblaba o pê | eu èra pequeno è +me com# | +me poñía no pê del {è: 'l} abanicándo+me | el | <0.215> (INH)

E: {<risas>} ‖

I: è contándo+m' as cousas | eu xa | xa èra un neno sa | grande ‖ %

E: xa ‖ %

I: xa tiña uns | sobr' uns | sète anos | ou oito | <0.290> (INH) è: 'spois á parte | eso: | que +m' acòrdo que +me contab' a 'stória na Illa | <0.325> (INH) di[s]pois aquí 'n Buèu +me contaba muito máis | dispoi[s] sa | <0.240> hasta de mallor | hasta que morreu | <0.395> pèro buèno | cando máis +me: | máis a.recordaba ‖ <0.520> <chasquido> | el +s' entristesía muito cada ves que +m+o contaba | <0.240> (INH) +se

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

botaba a chorar | tal | è: 'u | è: 'u +lle decía "abuèlo | abuèlo | <0.345> (INH) non +me conte nada porqu' eu tamên +m' entristeso è tal è: | <0.250> è non +me conte:: máis.e: | <0.325> històrias porque senón vou+me poñer eu mal" ‖ %

E: <risas> ‖ %

I: è:: | èsí | <0.405> è miñ' àbuèla xa nin quería nin falar | porqu' estaba que# | estaban queimadas | <0.440> [es]taban queimadas por o tema ese | de que tiña medo que ‖ <0.510> {<risas> que +lle viñèran a busca+lo} | outra vez á {casa} ‖ <0.715>

E: {si} ‖

I: entón foi o motivo ese ‖

PAUSA <0.320>

E: xa | ê que se pasou mal | {{<apelación> èh}} ‖ %

I: {si:} ‖

PAUSA <0.250>

I: daquela +o pasaron moi mal | buèno | non | non na Illa sòlo | <0.305> (INH) è na Illa tiña[n] medios porque | a verdá que | <0.400> ê unha illa mui rica | que habí' alimentos è tèrra mui.e | mui | mui fêrtil | <0.350> è u[n] nada que tiraba[s] xa +che daba mi# | millo è | <0.370> è incluso | pèro daquèl' había un duèño da Illa | <0.480> (INH) è o duèño má[i]s o: | or | or do ekhérsito ese | è o: | or de | <0.450> or da forestal | <0.455> è as cosèchas viñan | levában+che casi a cosècha 'nteira | <0.330> (INH) è +che deixaban un pouco pa comer ti | è pa sementar | <0.375> pèro viñan o | o qu' èran or | or duèños è +che deixaban pouco | <0.265> è como | coma quen di traballaban pô | pôr khefes ‖ %

E: claro ‖

SILENCIO <0.940>

I: è:: | <0.415> pèro claro | alí na Illa tiñan móitor medios porque iban a: | <0.270> ás pèdras è ma[i]s había marisco | había mexillóns | había de todo ‖ <0.580> (INH) è había peis[e] ‖ <0.630> è incluso muita sente d' aquí de Buèu | de Beluso | muita sente da Illa é da sona de Beluso è de Bon ‖ %

E: {<aceptación> hum} ‖

SILENCIO <1.080>

I: iban | a sente que | que viví' à:quí | iban ô xornal alí porque | <0.275> (INH) sòlamente por a | por a | por a comida | por.e | porque

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

hai | <0.375> (INH) na Ill' a verdá que | foi un: è | foi è ê unha illa mui
| <0.325> (INH) mui.e | farturenta | que sèmpre ‖ <0.980> sèmpre tèn que come[r] nò? ‖ <0.475> (INH) o que | está rodeada de mar pèro | <0.305> tod' o que tèn ô rededor todo | todo ê | comida | porqu' o
{mar} dá muito ‖ %
E: {{<aceptación> hum}} ‖ xa ‖ %
I: vas ô penedo cando baixa a marê | è alí hai de todo ‖ <0.510> è unha caña cun cordèl è pescas.e: | un peis[e] ou {calquèra} cousa | <0.365> (INH)
E: {si} ‖
I: di[s]pó[i]s ani# | alí habí' à:nimales | porque | <0.295> (INH) miñas abuèlas | claquèra dar dúas | eu +me criei con leite de vaca è de cabra | {<apelación> èh} | <0.440> na Illa de Òns | <0.435> que miñas abuèlas tiñan unha vaca de leite | {<apelación> èh} | <0.205> a ve# | è si na | si miñ' àbuèla non | no | <0.340> deisab' a vaca pa | pa | pa preñar ou tal ‖
PAUSA <0.100>
E: {<aceptación> hum} ‖
PAUSA <0.280>
I: pois outra viciña | sèmpr' había unha vaca de leite pô ra# | pô[s] nenos | <0.385> sèmpr' había unha vaca de leite tod' o ano | v[e]rán è invèrno ‖
PAUSA <0.190>
E: {<sorpresa> a:h} ‖ %
I: è:: | è todar | tod' as cásar da Illa tiñan: | dúas ou trer vacas | {<apelación> èh} | <0.290> miñas abuèlas tiñan dúar vacas è un boi | <0.320> un boi de puèsto desos ‖
PAUSA <0.350>
E: carai ‖ %
I: si | tanto por parte de miña nai como parte de miñ' àbuèla | {<apelación> èh} | <0.260> (INH) eso que miñ' abuèla tuv' un fillo sòlo | que tuvo a meu pai | <0.365> (INH) meu abuèlo c# | cando se casou | miñ' àbuèla tuv' unha filla de sòlteira | <0.380> túvo+a: 'nter d' ir pá guèrra meu abuèlo ‖
PAUSA <0.230>
E: si ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.140>
I: è: '[s]pó[i]s o meu abuèlo veu da guèrra è casou+se co[n] miñ' abuèla | è tuvo a meu pai | <0.340> pèro meu pai ê fillo único | de miñ' abuèla | <0.350> è | è | miñ' abuèla tiña dúar vacas è un boi | {<apelación> èh} | <0.325> cun fillo sòlo ‖
PAUSA <0.180>
E: carai ‖
PAUSA <0.110>
I: èquèla sente traballaba muito alá na Illa | <0.185> tiña pèro tamên traballaban {muito} ‖
E: {porqu' èra} muita tèrra | {tamên} ‖
I: {si | tiña} | traballaban tod' a tèrra | <0.235> hast' a parte d' atrás da Illa de Òns | si si ‖ %
E: xa: ‖
PAUSA <0.240>
I: +a labraban è todo | {<apelación> èh} ‖ %
E: xa | xa ‖
PAUSA <0.450>
I: è a todo traballaban cor bois ‖ <0.795> incluso a r# | as | a casa da Entenza | onde naseu meu pai è nacín eu ‖ <0.515> (INH) está feita de pèdra | coa pèdra da Illa | meu {abuè#} | meu | meus abuèlos | <0.245>
E: {{<aceptación> hum}} ‖
I: èran mariñeiro[s] pèro tamên | pèro: os pair de meu abuèlo è ma[i]r meu abuèlo | <0.295> meu abuèlo por parte de meu pai èra canteiro | <0.195> que +a | todo quitaron da canteira da Illa | <0.440> (INH) o muèlle da Illa | a pèdra do muèlle da Illa está feito coa {canteira} da pèdra da Illa | <0.475> (INH)
E: {xa} ‖
I: è a casa de meus abuèlos | qu' eu | eu inda hor[e] no-+me | no-+' esplico ‖ <0.550> qu' hai unha pòrta con un | con seir me# | hai unha pòrta | hai unha pèdra de seir metros | <0.280> de largo | por.e | por uns | <0.230> por uns tres de ancho | <0.577> (INH) è que non sei como fixèron pa poñer aquèla pèdra: | na casa | no cemento da casa | de# levarían+o cor bois | porque | <0.340>
PAUSA <0.260>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {terían que levar} ‖
I: {ou con} | ou con pèdras è paus | porqu' eu no-+m' esplico como a lövaron ‖
PAUSA <0.490>
E: claro ‖ %
I: porqu' alí 'stá pa mirar todo Dios que vai inda din "mi ma! | <0.227> esta casa | debéron+a" | <0.235> "no | no" e# | eu +lle dikho a moita sente | esta casa foi feita por meus | <0.295> por os pai[s] de meus abuèlos | <0.490>
PAUSA <0.210>
E: mi {ma} ‖
I: {por} meur bisabuèlos | o:u tatarabuèlos | porque na Illa de Òns | <0.260> est' habitada má[i]s de hai doucentos anos ‖ %
E: si: ‖
SILENCIO <0.630>
I: è entonces ‖ <0.955> daquela | <0.390> cando traballano na canteira pa faser o muèlle | porque de Buèu no | nin de Portonovo veu ningunha pèdra | <0.405> tod' a: quitaron d' alí da Illa de Òns | ademai[s] son | <0.270> ê unha illa mui mui rica en agua | qu' había | <0.380> fasían posos pa rekhar ar vei# ou | os cámpor de | de millo è todo eso ‖ <0.705> è tod' as casas tiñan bois è vacas è: | <0.300> è non morrèron de sede | qu' aí había agua | había è hai | <0.365> ha{bía è hai | {<apelación> èh} | moit'} à:gua | <0.470>
E: {si | si | si} ‖
I: hai moit' àgua ‖ <1.075> è: 'ntonces.e: ‖
PAUSA <0.110>
E: que un dos manantiales máis {bos ê} o d' alí | o d' Antensa ‖
I: {si} ‖
PAUSA <0.220>
E: si | eu acòrdo+me de pequeno | +me cago na puñeta | inda truèmos unha cabra da Illa ‖ <0.510> que aquí que | daba desalluno pô[s] sinco irmáns | {<apelación> èh} | <0.435> meus irmáns inda os | todos os meus irmáns | <0.280> inda bebèron leite de cabra | de va# | de vaca non muito | <0.260> miñ' ärmán Antonia è Ädèla | <0.495> pèro or demai[s] sa | sa tomaron leite | pèro de cabra inda tomaron todos | porque | temos unha cabra | <0.315> qu' ind' +a vendemos aquí 'n Buèu |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.345> que daba un | un: | dour litror de leite á mañán | è dous á noite | {<apelación> èh} ‖ %
E: <risas> ‖ %
I: +mi ca# | tiña uns ubre[s] | que paresía unha {vaca | macho} ‖ <0.550>
E: {<risas>} ‖
I: è +ll+a vendemos aquí a este d' aquí ô:: | ô Vítor | ô | <0.365> ô de Chono | ô de Samaliño | es{te que viv' a}quí no | no cruce ‖ <0.660>
E: {si} ‖
I: pois +lle | +lle vendémos.e | vindo da Illa nôs aquí | <0.280> porque claro | miña nai alí non tiña: terreno pa: | <0.320> p' àtende+la | è {+ll+a vende}mos aquí ‖ <0.680>
E: {xa} ‖
I: è buèno | è: '[s]pois | xa morrería a pobre | pèro | <0.150> aquèla cabra +nos | {<pausa sonora> e:} | è +m+a regalaran a min | <0.380> cando morreu meu pai | +m+a regalou a min unha | unha tía miña | <0.285> que vên sendo Alicia | a ‖ %
E: si: ‖ %
I: a sòkhra de Khumersindo o Rueiro ‖
PAUSA <0.210>
E: si ‖ %
I: esa | esa mullèr ê miña tía | miña | miña tía Alicia ‖
PAUSA <0.150>
E: non sabía ‖ %
I: si: | pois.e: | <0.490> co | que | cando morreu meu pai.e | veu a xunta miña nai è dixo | "mira Concha: | esta cabra | <0.415> que:: | rekhálo+ll+a ô:: | rekhálo+ch+a: ti pèro ê pô teu fillo Lucas | <0.365> pa que | pa que | <0.380> pa que: o día de mañán | que dea leite pa | pa tod' os irmáns" | <0.410> è así foi | mi ma! | aquèla cabra: | <0.265> parese que fora un: remedio: d' o:utro mundo ‖ %
E: <risas> ‖ %
I: daba leite | de verdá | {<apelación> èh} | <0.460> {<pausa sonora> e:} | è cada ves que paría | tres catro: cabritos | {<apelación> èh} | traía | {<apelación> èh} ‖ <0.550>
PAUSA <0.190>
E: mi ma{driña} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {que | que a sen}te desía | "mi ma | ê: 'ncreíble | porque todos {traen dous è: 'ste} que" | <0.185>
E: {<risas>} ‖
I: esta cabra ‖ <0.570> a | a | miña nai quitou+lle ghanansia en | en cabritos ‖ <0.585> è | è p# | durante anos è anos | {<apelación> èh} | hasta que viñemos pa Buèu | <0.340> (INH) è: '[s]pois o leite que dab' a: cabra | +me cago en diòla | <0.270>
E: {<risas>} ‖
I: {desallunábamos tod' os irmáns | qu' había} que botar+lle agua! | <0.390> olle | poñías a cuchara è quedab' a: cuchara de pê co {leite de cabra | {<apelación> èh}} | <0.180>
E: {<risas>} ‖
I: había que botar+lle | un litro è pico {de agua} ‖ <0.680>
E: {<risas>} ‖
I: è 'spois o leite de vaca | mi ma | leite de vaca è coser o pan | faser o pan no forno de | <0.300> miñas abuèlas tiñan o: | na mirma ca# | na propia casa ‖ <0.535> qu' inda ahora | miña 'rmán ahora tirou+na | a chimenèa 'stá pèro ‖ <0.635> {<pausa sonora> e} | tirou.e | tirou | os fornos tiran+o | {<pausa sonora> e} | miña irman.e | <0.400> a Concha | por parte de miña nai | miñ' àbuèla | <0.455> no Chan da Pôlvora ind' hai | inda 'st# | inda 'siste o forno | inda 'st' à:lí | <0.375> que non quixemos traer | tira+lo porque tal | por tradición | <0.340> è miña: | miña: | miña 'rmán | Concha | <0.310> a que quedou+se coa casa de miñ' àbuèla ‖ <0.600> inda +o: | utiliza+o {<risas> pa} | como nevèra | met' alí | todas cousas è todo | tèn alí | todo | <0.400> tèn+o como bodèga pa meter o viño è toda[s] esas cousas ‖ <1.015> pèro ante[s] si | hòme ‖ %
E: pèro qu' èra | un forno khrand' è lòkho? ‖
PAUSA <0.100>
I: èr' òn forno | èra buèno | pa | metías ca# | sinco pan[s] grandes | èr' òn forno | {un forno grande} | si si ‖ <0.560> (INH)
E: {mi madriña!} ‖
I: è:: {fasía+se} ‖
E: {porque teño mi}rado fornos dalkhunhas das {casas da Illa que son} fornos pe{queniños} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {si | pèro} ‖ {claro} | si | pequenos | pèr' o de miñ' àbuèla | <0.190> alí no Chan da Pôlvora èra grande! | {<pausa sonora> è} | è fasía sinco pans | <0.185> hòme | non mui grandes pèro así do | do | do redondo desta {mèsa} ‖

E: {si | si} ‖ %

I: sinco pans fasía | {<apelación> èh} ‖

PAUSA <0.170>

E: mi ma ‖ %

I: {<pausa sonora> e::} ‖ <0.935> è inda | ind' ò deixou | miñ' àbuèla ta# | a outra tamên tiña | tamên tiña un mui bo forno | inda quisá[s] sería mellor | <0.235> (INH) èra más pequeno | com' ò que dis ti ‖

PAUSA <0.080>

E: {<aceptación> ah} ‖

PAUSA <0.420>

I: o:: | o que tèn miña 'rmán Antonia | alí na d' Entensa ‖ <0.915> è: cosiamos alí tamên | ar mi# miñas avô[s] | cosían pan alí a: ‖ <0.610> a xente da Illa tiña de todo alí ‖ <0.530> alí tiñan o mi# | alí | aquí | <0.290> Buèu o único que se viñ' a buscar daquèla èra: aceite | <0.445> o aceite | que móitar vese[s] èra o aceite | <0.350> {<pausa sonora> è::} | alí na Illa cando mataban os pòrco[s] | fasían a grasa do pòrco | <0.360> è {o acei}te bo tíña+se pa faser un bistê ou tal | <0.370>

E: {{<aceptación> hum} ‖

I: de[s]poi[s] +se reunían.e: ‖ <0.990> catr' ou sinco casa[s] | mataban un: | unha beserra | <0.375> unha | un | un | unha | unha | unha beserra casèra desas ‖ %

E: si ‖ %

I: è: a.repartían entre tres ou catro familias | <0.245> è | è cando èr' a matanza do pòrco por to:# | por tod' as casas | <0.295> criaban un pòrc' ou dous | <0.380> è iso èra.e: o: | èr' ò ‖ <0.645> ê o esensial d' alí ‖ %

E: xa | xa | {xa} ‖

I: {è o} que má[i]s è o que menos tiña khaliñas | <0.335> animales de toda clase ‖ <1.340> a verdá qu' aquilo èra unha fartura ‖ <0.520> de[s]po[i]r no +se khastaba nada porqu' èlí todo èr' aforrar | {todo} ‖ {todo} ‖

E: {ê que} | non {tiñas en} que khastar ‖

PAUSA <0.080>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: todo èra khanansia | ibas á ta# | único á tabèrna qu' habí' à:lí | qu'
iban a tomar un: | <0.350> un quinto: ou ‖ <0.765> o' u:n Kas o' u:n
chato | <0.555> èr' ò qu' iban alí a:: | á tabèrna o::s hòmes è a[s] mullères
| è iban a | <0.285> faser as compras | qu' èra | má[i]r bèn a tabèrna de
Chècho | <0.440> è ma[i]s a do Acuña | qu' iban alí.e | <0.325> (INH)
èran tabèrnas | <0.155> que miñ' abuèla inda cando viñèron or d' Acuña
pa Buèu | <0.330> quedou encargada è: | è incluso dou comidas èlí na
tièndа ‖
PAUSA <0.210>
E: {<aceptación> hum} ‖
PAUSA <0.100>
I: è mais.e: | <0.345> è mais.e: ‖ <0.720> è dou comida na tièndа è
ma# | è ma# | è mais.e | tiña comestible que +lle vendía: | á sente d' alí |
<0.295> a pouca que quedaba | claro | por{qu' a ma}lloría xa viñèran
pa Buèu ‖ <0.720>
E: {xa} ‖
I: si | pèro eu inda +m' acòrdo de ter a: 'buè# | a tièndа miñ' àbuèla
| <0.345> (INH) è meu abuèlo viñ' a faser o[s] comestibles aquí á de
Decoroso | <0.340> aquí á Banda do Río ‖ <0.560> viñ' à faser os
comestibles | è: 'u quedaba | <0.390> (INH) con miñ' àbuèla | que tèn
botado a des è quince día[s] sen vir pa Òns porqu' hèbía mal tempo |
<0.405> è ô haber mal tempo non podía cursar a ría | entonces quedaba
| <0.450> quedab' aislado aquí | è durmían aí na da Pesekha |
{aí} | <0.315>
E: {{<asentimento> ah}} ‖
I: queda# | na de Fèrrolán ‖
PAUSA <0.090>
E: si: ‖ %
I: qu' èran as únicas pensións qu' habían è queda# |
{como èran} ‖
E: {è a da} Mariana ‖
PAUSA <0.090>
I: è na da Mariana | èran amigo | amígor deles ‖ <0.535> pagában+ll'
un pouco | ou +lle daban peise | è sa durmían alí ‖ %
E: <risas> ‖ %

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: iso +me contaba meu abuèlo ‖ <0.645> entonces eu èra o nèto máis vèllo | <0.360> è quedaba con miñ' àbuèla p' axudar+lle na tiènda | è tamên èra un rapaciño pèro | axúdaba+lle no que podía | <0.487> è durmía con èla porque: | tiña medo de noite | qu' èla daquèla | <0.380> a sente mallor tiña moito medo | <0.100> eu nunca tuven medo ‖ <0.605> vivín alí ‖ <0.670> ha::# | hast' òs oit' ou nòve anos ou nòve pasado[s] sa ‖ <1.100> è anduven sèmpre de noit' è non tuven medo | pèro buèno | <0.275> había teorías que: miraban cousas è tal | eu | nunca mirei nada ‖ <0.755> es' èra un cuènto todo | {eu non}‖

E: {que con}taban | que con{taban?} ‖

I: {con}taban que miraban a Santa Compaña | è que non sei | è que miraban malas cousas è: | <0.358> èr' òn conto de vêllor non? | pèro eu nunca +lle fixen caso a eso ‖

SILENCIO <0.810>

E: pèro que contaban | que: ‖

PAUSA <0.180>

I: qu' hèbía unha Santa Compaña | que viña | que +te levaba | que miraban unha sábana con luces ou non sei que | <0.350> eu que sei | històrias de vèllos | non? ‖ %

E: pèro acòrda+che alkhunha desas històrias así {pa: | pa +me contar?} ‖

I: {si | si | contaban de} | contaban de noite cando èran os invèrnos moi largos de ‖ <0.505> (INH) è tal è chovía moito pois iba+s' así ás casa[s] +se falaba | <0.390> xokhába+s' ás cartas è tal | <0.425> entonces contaban històrias deso ‖ <0.880> è: claro | am: | è nôs èramo[s] rapaces | había algún que tomaba medo 'spois | <0.290> disían á | á: | á miñ' àbuèla disían "Marisa | +me cago en dièla | <0.240> este nèto teu saleu+vo[s] rabudo | que non tèn medo a nada | <0.170> mira | [es]tan+o asustando è: 'l non fai caso de nada" | <0.195> a verdá | ê verdá | <0.115> tè# | tèn un camiño | eu | eu nunca tuven medo | <0.445> nunca tuven medo a cóusar desas | <0.355> è teño ido con miña nai | por a man | a +m' akharraba è +me levaba no airo co | co medo que tiña | <0.345> <risas> ‖ <0.525> si | de verdá | {<apelación> èh} | que tiña muito medo de noite ‖ <0.750> è dicían | "oh!" | disían or vêllor d' ántes.e | <0.445> que miraban cousas è tal è: | <0.295> de[s]pois disían

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

"nò | písa+m' òn pê ou millor tóca+me na man | mira | mira que:" | <0.225> ti míra+lo? | que eu non miro nada | se# | "usté | <0.345> mira visións ou que?" | eu nunca mirei nada desas cousas ‖ <0.235> eso ê o que co# | comentaban | nò? ‖ <0.550> pèro buèno | son teorías de ‖ %

E: si ‖

PAUSA <0.300>

I: que din eles è tal | pèro eu nunca crin demasiado niso ‖ <1.630> {poi[s] si} ‖

E: {è lò} | que falaban sòlamente da Santa Compaña? | <0.350> non falaban | eu que sei | eu teñ' òído do: | <0.320> dos trasnos | tès oído alkhún conto dos trasnos? ‖

SILENCIO <0.580>

I: no | dos trárnor no | no | non | non oín | buèno no: ‖ <1.085> (INH) nò: | o que contaban daquèla de cando 'stuvèran os mòros è tal | <0.280> porqu' èquí viñan o[s] militares a faser ekhercicios de | <0.350> da | de: | d' Ascuèla Naval è todo ‖ <0.855> foi un tempo cando esto foi d' ICONA | A Illa de Òns è | quixèron faser como | <0.485> (INH) de noite fasían entrenamièntos | è fasían cuèvas è todo | è: è: ‖ <0.565> è tirában.e | tiraban un | <0.205> tiros de | de fokheo | {<apelación> èh} | balas de fokheo | {<apelación> èh} | <0.100> sentía+s' o disparo è todo | <0.275> fasían pruèbas è desembárcor na plaia de | <0.250> d' Area dos Cans è todo ‖ <0.690> o[s] barco[s] militares de da | da: | d' Ascuèla Naval de Marín ‖

PAUSA <0.100>

E: {<sorpresa> ah} ‖

PAUSA <0.460>

I: è fasían desembarco[s] è todo | nôs estábamo[s] no colèkhio | <0.340> porqu' había un colèkhio pa nenos è outro pa nenas | <0.335> había+o pa: nenas que ti# | había unha profesora ‖ <1.230> (INH) que daba clases pa nenas | qu' èr' a: mullèr de Don Santos | Don Santos +nor dab' a: nôs | <0.205> hubo varios profesores | Don Khulio | <0.225> incluso dou colè# | no colèkhio d' aquí de Buèu ‖

PAUSA <0.100>

E: {<asentimento> hum} ‖

PAUSA <0.310>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: varios | varios profesores estuvèron alá | è había cura | tamên ‖ <0.700> o cura: | o domingo había qu' ir á misa se non o: or | <0.560> os a# | os abuêlos.e: | <0.290> xa +che disían com' ò millor no | non saludaras è +lle dixêrar buènor días á mañán | <0.470> xa levabas un | un moquete ‖ %

E: <risas> ‖ %

I: mi cago en diòla ‖ <1.155> ou | ou +te mirara o cura | pasaras por el xa disía "ai | Fernando mira qu' o teu nèto pasou por min è non.e | <0.335> è non me saludou nin dixo nin buènor días | non sei qu' èducasión +lle dás" ‖

PAUSA <0.310>

E: <risas> ‖ %

I: si: | <0.210> si disía | si ‖ <0.730> è daquèla había moito máis èducación | moito | mi ma | metían moita di[s]siplina ‖ <1.010> a verdá que si | metían moito: | moita caña os | os curas ‖ <1.075> è buèno | son èsperiènzas que quedan | è acòrdo+me de moitas | de moito destas cousas | <0.805> porque: | a infancia queda moito | moi

{gravada | {<apelación> nò?}} ‖

E: {queda | queda} ‖

PAUSA <0.290>

I: è de[s]pois alí o: | òlle | <0.280> tamèn.e: | <0.465> traballamos a tèrra | acòrdo+me de bo# | de botar patatas è millo con miña nai ‖ <0.505> è +m' enseñaron desde pequeno a botar todo | ahora | ahora non +se lèva nada | non +se bòta nada | non? | pèro | <0.320> eu se mañán teño que coller un: lekhón o' u:n | <0.430> ou un sacho | ou como | que +lle chaman aquí | eu coll+o: ou: ‖ <0.775> o' u:n khanchillo | nò aquí cháman+ll' hòrquilla | nôs chamámo[s]+lle khanchillo | <0.150> collémo-lo khanchillo è: | <0.255> o' unha | o' un | unha | unh' ä:ixada è cortar toxo | ou o que fora | pôs animales ‖ <0.625> eu fun a todo eso | è ô ‖ <0.720> è inda vin d' aquí pa Buèu | inda fun con Señora Carme | inda iba | iba | <0.410> acòrdo+me de cando no: | nos anos òchenta que viñèmos p' aquí | <0.165> a principio dos òchenta | <0.785> qu' inda iba | i# | iba con Èladio| qu' está Èladio aí: | está vivo | inda +lle pòdes preguntar | <0.430> d' ir con Señora Carme ô monte aquí arriba a: Santo[s] Reis | pa riba de Santo[s] Reis ‖ %

E: {<aceptación> ah} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.110>
I: è ibamos a buscar or féixer de: | de brosa de fento | <0.320> (INH) qu' eu inda èra un rapasiño novo | tiña des ou doce anos | [es]tabamos en | vivindo 'n Buèu xa ‖ <0.610> (INH) è o | è o | è or féixer de fento véndía+os.e no | no mercado ‖ %
E: si: ‖ %
I: en Buèu | {<apelación> èh} ‖ <0.550> [es]tou+che falando nos anos sètenta o:u a prinsipio do[s] sesenta ‖
PAUSA <0.110>
E: {<aceptación> uhum} ‖
PAUSA <0.370>
I: è +or vendí' a:lí | e# | entonses | <0.325> èla viña por a casa de miña nai è +lle desía "Concha mira | <0.255> mánda+m' a Lucas comikho | <0.245> que +m' axude a botar o feix[e] ô lombo" | èla xa èra unha vèll' a pobre | a nai d' Èladio | {<apelación> èh} ‖
PAUSA <0.120>
E: si ‖
PAUSA <0.090>
I: Siñora Carme | que tocab' a campana daquela ‖ %
E: si: ‖
SILENCIO <1.070>
I: è +me decía | <0.340> "{<pausa sonora> e} | Concha | deixa vir ô rapás que a# | non ê que +me traballe a min | non quèro que +me fakha nada | <0.240> (INH) eu x#" | èla fasía o feis[e] | nunca levaba còrda pa faser o feis[e] | {<apelación> èh} ‖ %
E: <risas> ‖ %
I: èla fasía o feis[e] cun ramallo dun | dunha sesta ou calquèra cousa | <0.309> fasía o feis[e] de | de fento è mi# | è | <0.199> è pico | <0.426> (INH) è +o vendía | è +o vendía na | na | no mercado
{aquí 'n Buèu} | {<apelación> èh} | <0.263>
E: {no mercado} ‖
I: que manda carai | iso +o sabe teu pai | <0.222>
PAUSA <0.222>
E: {si} ‖
I: {è mas} tú' à:buèla | {pregúnta+ll' à tú' à:buèla} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {miñ' àbuèla | miñ' àbuèla} tamên anduv' ô feis[e] ‖ %

I: è tú' àbuèla tamê-iría | po[i]s.e | <0.324> eu inda fun aquí 'n Buèu | no eu non fun pa vender | pèro íba+ll' axudar a Siña Carme | <0.407> è ir á hèrba ôs conèxos è todo | buèno iso: | como eu | teu pai | è todo[s] si | <0.319> aquí o[s] rapáser d' antes no-èra como ahora | sokhabámos.e | <0.245> non con tanto Nintendo qu' hai ahora | tanta basura | <0.194> daquèla xokhabamos con calquèra cousa | cunha ròda por | por mirmo po-la carretèra ou: | <0.157> calquèra cousa | <0.343> è fasiamos un xokhete | è fasiámo+lo nôs ‖ <0.768> è ahora nada | o[s] rapases ahora 'stán aparvados | +me cago 'n Diòs ‖

PAUSA <0.176>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.158>

I: de verdá | eu a veses con tanto ordenador aí | o meu fillo aí | iso parese un.o | <0.246> unha sala espasial aí {<risas> {con tanta | de} tanto xokhete | ordenadores è: | de todo} | buèno á parte que tamên foi o ‖ <0.580>

E: {<risas>} ‖

I: empesou con química è de[s]pois meteu+se na informática | è ahora | claro ‖ <0.936> hai maquinitas aí de canta clase hai ‖ %

E: <risas> ‖

I: Nintendos è: | Wi-Fis è: | <0.421> eu que sei ‖ <1.379> pèro buèno | {<pausa sonora> è} | perdeu+se muita tradición de antes | as cóusar d' antes ‖ <0.773> è a khuventú d' ahora tira moito da vista todo por culpa do | dos aparatos tanto | <0.361> {hai} aparatos de canto | ordenadores | toda esa basura ‖ <0.560>

E: {xa} ‖

I: eu | a verdá que | <0.195> di+me | è todo ê bo | hòme | pèro | <0.282> pèro o necesario | <0.055> se{nón comer+s' o coco aí | pe}ndièn' aí | tod' o puto dí' a:í | <0.166>

E: {xa | hast' un punto} ‖

I: cun ordenador | +me cago en diòla | iso | iso | fastidi' a: vista | <0.250> è fastidia todos | [es]tá bèn que sokhen | pèro tanto nò ‖ <0.519> eu | eu | que +lle dikho móitar veces que nôr non +lle: | <0.101> buèno

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

eu +lle | <0.292> por min xa non: | <0.111> {<dúbida> ah} | estarían: dúas hòras ô | á: semana |
PAUSA <0.120>
E: {<risas>} ‖
I: {pèro buèno | a nai:} inda +lle deixa unhas hòras è tal ‖ <0.593> pèro hai veces que no invèrno è tal | <0.246> è digo | como di èla | claro | <0.218> "pois co# | <0.189> coll' un libro è le è: | <0.199> è tamên destrúes en algo | o colle algo | ou pon+te a estudiar | <0.477> pèro non +te poñas aí coa maquinita | déixa+lle coa vis{ta | que fastidi' a: vis}ta | mi ma" ‖ %
E: {tar tod' o día} ‖
claro ‖
SILENCIO <0.815>
I: è buèno | <0.190> ê así | nò? ‖
SILENCIO <0.796>
E: vale ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 21C

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1966 (A de Entenza). 50 anos. Mariñeiro.
Viviu na Illa de Ons até os 8 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: A Pedra da Lan, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 23 de abril de 2017.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 24 de maio de 2017
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 24 de maio de 2017
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 3 minutos e 3 segundos
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 2 minutos e 38 segundos.

E: nivel èducativo | que | hasta que:: ‖
SILENCIO <0.600>
I: {<dúbida> è:::} | <0.160> eu fixen hasta: | ò[c]tavo non treminei | fixen hasta: | <0.490> hasta sètimo aquí 'n | en | en Buèu |
{aquí} ‖
E: {o EGeBé | lòkho} ‖
PAUSA <0.120>
I: si | vin de terceiro hast# | terceiro | hasta terceiro curso fixen na Illa de Òns ‖ <0.960> si | fixen na Illa | de[s]pois tu# | claro | tuven | eu non puden treminar ‖ <0.860> (INH) non puden treminar porque meus tío[s] xa +me quixèron è +me levaron pô mar.e | è fun+lle | por axudar+lle a miña nai | tuven que deixar ‖ <0.520> xa non a# | xa non acabei máis | <0.255> porque ‖ <0.530> {por mái[s]} que quixèra non | non | non podía | non sabe[s] | no 'studio iba bastante bèn | como todos ‖ <0.615>
E: {è lò#} ‖
I: tiña nòtas medias | {<pausa sonora> e} | bièn̂es | nòtables ‖ <0.825> (INH) pèro: tuven que deisar o:: 'studio pa ir a: 'xudar+ll' a miña {nai | a traballar} ‖
E: {pa ir traballar} | <0.210> xa | <0.390> è hasta que ano' 'stuvèche | lòkho | hast' òs trese dixèras+me | nò? ‖
PAUSA <0.300>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {<pausa sonora> è:} | {en que?} | <0.335>
E: {estudiando} ‖
I: ai | si si | nò nò | {<pausa sonora> a} | a estudiando estuven hast' òs doce | <0.180> ôs trece xa 'staba traballando fikho xa na | no | na | nunha 'mpresa | <0.330> con meus tíos ‖
PAUSA <0.180>
E: è desde que anos estuvèche | lòkho? ‖
SILENCIO <0.560>
I: {{<pausa sonora> e::}} ‖
E: {cando en}trache na 'scòla ‖
SILENCIO <0.689>
I: en do# | cando | ah | nos anos qu' es{tuven.e:} ‖ <0.100>
E: {con canto[s]} ‖ <0.100>
MUTISMO <0.100>
I: {traballando?} ‖
E: {con cantos anos} | nò | na 'scòla | con cantos anos entrache? ‖
SILENCIO <0.714>
I: entre:i na Illa de Òns.e | levaba | entraría con: | <0.084> con | <0.252> catro:: 'u cinco anos | <0.289> na Illa d' Òns fun | <0.201> {<pausa sonora> e} | fixen ‖ <0.520> (INH) fíxen.e:: | <0.143> fixen o: párvulos | è fixen hasta terceiro curso | <0.303> salín casi pa cuar{to} | <0.306>
E: {xa} ‖
I: aquí.e pa: Buèu | <0.356> que cando deixei Òns xa p' aquí | <0.306> viñemos p' aquí pa Buèu ‖ <0.521> a | p' aquí vin con Don Selestino | con Don Selestino aquí no Grupo Escòlar de Buèu ‖ <0.807> empecei en: terseiro curso ‖ <1.562> pèro fíxen.e | {fixen} ‖
E: {alá que} profesores tuvèche? ‖
PAUSA <0.386>
I: alá tuven a Don Khulio | <0.424> {<pausa sonora> e} | [d]espós tuven a Don Santos è ma[i]s á mullèr ‖ <0.916> tuven.e: dous profeso{res ä mais á par}te ‖ <0.624>
E: {a mullèr quèn èra?} ‖
I: a mullèr chamaban+lle | non sei como +lle chamaban | {<apelación> hò} ‖ <0.804> ahora no-+m' acordo ‖ <0.863> no-+m'

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

acord' o nombre | <0.465> (INH) è | pèro a mullèr dába+lle clase ár
mullères | porqu' alí había ‖ <0.502> a[s] mullères iban a un colèkhio | <0.944>
PAUSA <0.101>
E: {<aceptación> hum} | <0.277> iban a unha
{parte | è vôs a outra} ‖
I: {è os hòmes a outro} ‖
PAUSA <0.126>
E: si | <0.269> á parte ‖ %
I: {<pausa sonora> è} | [d]e[s]pois ó final | de[s]poi[s] xa viña todo mesclado | nò? | pèro: ‖ <0.807> a principios de | <0.370> cando empezaron a:: | bua | a principios non porque na Illa sèmpre hubo clase | non? | xa inda foi a clase[s] miña nai | pèro | <0.248> tiñan clases ás {<pausa sonora> am:} ‖ <0.614> e# | en {casas particulares ou} así | no Cane{xòl} ‖ <0.807>
E: {èra: no Canexòl} ‖
{{<aceptación> hum}} ‖
I: pèro:: cando fixèron os colèkhio[s] de novo ‖ <0.970> nô[s] xa fomos aquí | <0.315> è: 'n principio fixèron: un colèkhio para | pa | pa rapazas è outro pa rapaces | <0.339> è:: | è o dos profesores que viñèron ‖ <0.588> poir +lle daban a nenas | è:: poñían ar nénar nunhas | nunhas aulas | <0.483> è nôr noutra ‖ <0.655> ô[s] rapaces ‖
SILENCIO <1.512>
E: è:: | è os profesores en que +che falaban? ‖
SILENCIO <1.386>
I: e:n | ai | ai | ah | daquèla falaban en ga# | en: | {en khallekho} ‖
E: {castellano} ‖
PAUSA <0.109>
E: en khallekho? ‖ %
I: en khallekho | è: 'n castellano | <0.230> este último | o: | [...] o Don Santos en | en | castellano ‖ <0.639> en cambio èla falaba 'n castellano ‖ <0.964> po:: | daquela xa no | <0.353> no | no | nos òchenta | nos anos òchenta | {<apelación> èh} ‖ <0.743> falaban castellano ‖
PAUSA <0.446>
E: pèro vôs | entre vôs falabades khallekho | {nò?} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {si:} | el
parer[e]mo que falaba castellano è | è acabou marchando da Illa de Òns falando khallekho | <0.083> <risas> | <0.471> incluso a mullèr | manda carai {<apelación> èh} | <0.067> tuvo {tres partos} | <0.185>
E: {si:} ‖
I: dou[s] khemèlos | tuvo seir nenos! ‖
PAUSA <0.051>
E: si | si | si ‖
PAUSA <0.160>
I: tres partos | seis fillos ‖ <1.214> quèn disía? | quèn +che informou iso? | quèn +che dixo iso | miña nai tamên? | <0.424> ou.e: |
{preguntache a mái[s] sente?} ‖
E: {nò | nò | x' +ò sabía eu} ‖ <0.067> {x' +ò sa}bía ‖
I: {non?} ‖
PAUSA <0.336>
E: si: ‖ <0.899>
SILENCIO <0.807>
I: {si} ‖
E: {è:} | è ti dis que traballas | <0.143> no mar | nò? ‖ %
I: no mar | si | {ahora estou embarca}do nun ‖ <0.781>
E: {de mariñeiro} ‖
I: nun.e | de | si ‖ <0.538> de mariñeiro | de timonel | de puènte ‖ <0.504> no: | nun òceanográfico ‖ <1.546> è nada ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 21D

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1966 (A de Entenza). 50 anos. Mariñeiro.
Viviu na Illa de Ons até os 8 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: A Pedra da Lan, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 23 de abril de 2017.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 24 de maio de 2017
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 24 de maio de 2017
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 2 minutos e 36 segundos
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 2 minutos e 8 segundos.

E: {<pausa sonora> è} | ti sábe-lo que ê a kheada è o seseo | non? ‖
SILENCIO <0.800>
I: a kheada? ‖
PAUSA <0.170>
E: si | a kheada ‖
PAUSA <0.120>
I: a kheada | non sei a que +te refières | a que +te refiè# | {como?} ‖
E: {ao de} disir khato en ves de: gato ‖
PAUSA <0.420>
I: ai | khato | si hò | o {kha}to ê khato | en khallekho ê khato ‖
E: {si} ‖ buèno | <0.425> porque: | eu estuven escoitando ahora como falabamos | <0.250> è {ti no-+me} falabas así e[n] ningú[n] momento ‖
I: {hòme} ‖
PAUSA<0.317>
I: de: ‖
SILENCIO <0.592>
E: di{sías:} ‖
I: {nò | pèro | {<pausa sonora> e}} | eu empre# | <0.200> a ver | eu se +che falo en khallekho | fálo+che como falabamos eu con | como falámor nô[s] sèmpre ‖ <0.283>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {<pausa sonora> e:} | {pèro} ‖
I: {pèro} | pa min ê khato | no-ê gato | o: gato ê en gallego | non sei se +che | ou.e: | el gato | <0.355> gato ê se falo ca# | en castellano | pèro: | <0.241> eu chámo+lle khato | khato: ê un khato | <0.175> de tod' a: vida ‖ %
E: claro | pèro ahora 'stabas falando comikho | è non: | è non falabas èsí ‖ <0.575>
PAUSA <0.442>
I: {debe ser} ‖
E: {ô millor} non +te dabas de cuènta | {pèro [...]} ‖ <0.358> <risas> ‖
I: {{<sorpresa> ah} | no +me} dou cuènta | nò ‖ <0.658> falába+che máis.e: | <0.400> entre: castellano | pèro {si que} | eu fálo+che gallego porque | <0.245>
E: {claro} ‖
I: o problema que te# | que teño | <0.279> que témor nôs ê qu' a miña mullèr è or meu[s] rapaces | na casa falan en castellano ‖
PAUSA <0.200>
E: xa ‖
PAUSA <0.050>
I: pèro eu: | <0.254> eu normalmente falo en gallego | sèmpre ‖ %
E: xa ‖
PAUSA <0.334>
I: è:: | <0.396> entónces.e | claro | ê o motivo de: | <0.437> de qu' e:u: fale máis en castellano | porque claro | toda: | tod' unha vida ‖ <0.650> {na} casa: falando castellano:: a mullèr è o[s] rapaces ‖ <0.615>
E: {xa} ‖
I: entonses | como | claro | <0.263> entonses tiro máis.e | a falar algo en castellano | nò? ‖ %
E: xa ‖
PAUSA <0.216>
I: pèro eu:: o khallekho: fal+o: ‖ <0.708> buèno | <0.208> claro | {por èxemplo | cos amigos} | <0.146> claro | cos amigos è:: cos compañeiros | falamos | igual ‖
E: {porque foi o que falache sèmpre | non?} ‖ <0.901>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.742>
I: {como:} | como falamos sèmpre ‖
E: xa | {xa xa} ‖
PAUSA <0.166>
E: pèro ti na casa sèmpr# | criáron+t' en khallekho | non? ‖ %
I: si | sèmpre | por | hòme claro! | <0.175> sèmpre | sèmpre ‖ <0.509> na casa en khallekho ‖ <0.517> todos | è:: ‖ <0.796> tanto na: casa de miña nai | como | como ‖ <0.587> buèno | como aquí tamên ‖ <0.833> <chasquido> è ademais a miña mullèr ê profesora d' inglês pèro tamên | <0.403> tamên fiso: galego tamên | dou galego | qu' èla falaba | fála+che galego galego | cerrado | <0.462> pèro claro | como na casa èla tèn costumbre de falar sèmpre en castellano | <0.443> po[i]s falamos en castellano ‖ %
E: xa xa ‖
PAUSA <0.275>
I: entonces collín ‖ <1.058> collín a 'spresión | <0.450> derde qu' estou casado de: | de algo de máis de ‖ <0.971> de mezclar un pouc' o: gallego {co:} ‖ <0.557>
E: {si | máis outro} ‖
MUTISMO <0.234>
I: co: | co castellano | entendes? | <0.363> pèro eu | normalmente falei sèmpre: gallego ‖
SILENCIO <0.633>
E: incluso co: | traballando no mar | tamên {tra#} ‖
I: {si} | no no | no mar.e: | gallego tamên | si | <0.258> porque | no[r]malmente sèmpr' anduven tanto en: altura como en baisura ‖ <0.571> {<pausa sonora> è::} | a maioría da sente | o qu' ê galego | os que son galegos | falamos en galego | <0.272> è os cataláns.e | porque: nun: òceanográfico hai de todo | pèro | <0.277> os galegos vamos en el è di+nos el | "kholín! | <0.243> a vôs non +vos entend[o] nada" | "pois a vôr menos | cando falades en catalán" | & % <0.392>
E: <risas> ‖ %
I: & {<risas> ou en} | <0.337> ou en vasco | nò? ‖ <0.758> è:: entónces.e | o motivo de que | de que ‖ <1.216> de que | òlle | que: |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.312> que nôs.e | òlle | cada un tèn o seu idioma | pois que fal' ò seu ‖
PAUSA <0.100>
E: si hò | claro ‖ %
I: è si eles n' +o entenden | poir mira | <0.183> que | que | que falen castellano | falamos todos castellano xa 'stá | <0.295> porqu' aí todos somos españoles | pèro nôs tam# | tamên defendemos o nòso idioma ‖ <0.546> qu' ê o lò# | o lòkhico | non? ‖ % <0.413>
E: si | si | si ‖
I: se quèren aprender.e | que mòllen o cu ‖ <0.495> {<risas> que carallo!} ‖ <1.850> {<risas> ai | poi[s] si} | <0.240> [E] *si* | *hikho* | *si* ‖ [E] ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 22A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller, 1971 (O Centulo). 42 anos. Percebeira.
Viviu na Illa de Ons ata os 7 anos. Agora vive case permanentemente.
INFORMANTE 2: Muller, 1976 (O Centulo). 37 anos. Percebeira.
Viviu na Illa de Ons ata os 2 anos. Agora vive case permanentemente.
INFORMANTE 3: Home, 1970ca. Mariñeiro.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Chan da Pólvora, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 12 de setembro de 2013.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 18 de decembro de 2013.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 30 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 16 minutos e 1 segundo.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 3 minutos e 23 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 6 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 3: 3 segundos.

E: non: ‖
SILENCIO <0.640>
I2: claro | ti. preghún{ta+lle} ‖
E: {eu} que sei | o:: | a relasión que tès coa Illa | que recòrdas de pequena | è todo iso ‖
SILENCIO <0.740>
I1: ah | vale! | a relasión que teño | <0.160> estás+m' a khravar ça? | <0.230> (INH) a túa | ê ikhual cá miña | pèro | <0.320> eu a relasión que teño da Illa | pois eu.e | nasín aquí | <0.420> (INH) o sète de febreiro de mil nòve sènto[s] sètent' è un | <0.310> ás dúas da mañán ‖ <1.030> (INH) sekhún +me contaron meus abuèlos | buèno | +me contaron meus abuèlos | <0.350> meus pais ‖ <0.820> (INH) è buèno | eu::: ‖ <0.560> {<pausa sonora> è:} | qué recòrdo da Illa:? | empeso a recòrdar de tres anos è pico p' arriba | antes non ‖ <0.670> è recòrdo que:: | aquí fisen clases | <0.320> [es]tuven no colèkhio ‖ <0.780> (INH) cursei hasta: | segundo ‖ <0.970> (INH) fisen a miña primeira comunión con sète ánox ‖ <0.900> (INH) è:: ‖ <0.820> que máis +che podo desir? | pois | aquí: o invèrno èra duro | pèro como buèno | estábamos acòstumbrados a

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

vivir.e | <0.350> (INH) desta maneira | {<pausa sonora> è:} | así ermitaño ‖ <1.410> (INH) è:: | buèno | <0.360> pois.e | <0.060> po-la: | á mañán viñamos ô colèkhio | <0.090> è á tarde | <0.300> è lòkho po-la: semana | <0.330> po-lo fin de çemana | pois | [es]tábamos cos nosos pais | ibamos ás veikhas a labrar ‖ <0.690> (INH) ou á:s | á: | çe tiñamos dòrna ibamos á: | <0.400> á plaia ‖ <0.810> (INH) è: | buèno | así un pouco: | vivímo+lo: | puf | máis bèn no: | <0.380> no mar è na: | è na tèrra | porqu' {outra cousa} aquí no-había | recòrde que cando | empesaron a vir os llogures ‖ <1.650> (INH)

E: {si} ‖

I1: è 'u confundin+me | porque claro | aquí nunca mirabas un llogur | <0.360> aquí mirabas cabra de | {<pausa sonora> è} | leite de cabra | è de vaca si a tiñas na casa | porqu' outra cousa non mirabas ‖ <1.360> (INH)

SILENCIO <0.620>

I2: a ver Sempronio ‖ <0.430>

PAUSA <0.110>

I1: è {papas} ‖ <1.040>

I2: {trai+no} ‖

PAUSA <0.290>

I3: tranquila | hòme | tranqui{la} ‖

I1: {è} papas ‖ <0.765>

PAUSA <0.350>

I2: dá+me | quèro fuma:r! ‖

I1: è papas de: maisena | {ou: e}so | buèno ‖ <1.535> (INH)

E: {si} ‖

I1: è: buèno | <0.460> (INH) è:: ‖ <0.650> fu# | miña nai levára+m' a Portonovo a cortar o pelo porque paraba moito 'n Portonovo ‖ <0.990> (INH) è claro | habí' a:lí unha mullèr | que chamaban Siña Remedios da tabèrna ‖ <0.990> (INH) è di+me èla | è di+ll' èl' a: miña nai | "Fefa | léva+lle llogures | qu' ahora veñen llogures pô[s] rapases | pa que crehhcan máis è tal" | <0.180> è: 'u dígho+ll' eu | "eu deses non quèro ‖ <0.650> (INH) eu quèro deses" | è: ra Nosilla! | no-êran.e | <0.310>

E: <risas> ‖

I1: non êran.e: ‖ <1.030> (INH) non èran llogures | èra Nosilla! | è: 'u con | <0.110> miña nai dou+ll' un a meu irmán | outro a min | <0.070>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

coa cuchara | è come come | come come | cada un cadanseu bòte | <0.080> {<risas> de Nosilla} ‖ <0.740> <risas> | (INH) ai Diòs mío! | ê verdá | èh! ‖ <0.730> (INH) è buèno | è: A Illa o vínculo que teño? | pois | que: a min sèmpre +me gustou ‖ <1.130> è:: non sería capax.e: | de: ir p' òutro sitio | è propusèro[n]+me d' ir pa vario[s] sitios ‖ <1.280> (INH) pèro no-+me: | no-+m' adap# | no-+m' adap# | non: +m' ada[p]to | eu | khústa+m' estar aquí ‖ <0.700> (INH) è khústa+m' ir a pescar | <0.070> gústa+m' ir ô percebe | <0.270> {<pausa sonora> è} | khústa+me ter os meus animales ‖ <0.710> (INH) è a: | <0.200> limpiar | a o eirado | <0.310> è:: | <0.360> falar coa xente d' aquí | vivi+lo! ‖

PAUSA <0.330>

E: hum ‖

PAUSA <0.120>

I1: {<pausa sonora> e} | teño 'stado aquí tamê[n] no invèrno | <0.250> eu.e | hai tres ano[s] staba cun chaval de Moaña ‖ <0.640> (INH) que +me morreu afogado aí en ‖ <0.710> na | en Caniveliñas ‖

PAUSA <0.180>

E: hum ‖

SILENCIO <0.880>

I1: non sei por que nin como ‖ <1.440> pe:ro: | vivín {aquí un ano} | no invèrno | <0.220>

I2: {xa +che cheghou} ‖

I1: estuven | xa +che dikho | marabillosamente | pasin+o | <0.180> bomba ‖ <0.630> (INH) fin de ano | fomos a comer a Curro cos: | cos da Sunta ‖ <1.120> (INH) è: cos do: | cos farèros | <0.170> è: fomos ás nècoras | fomos á[s] sentòlas | fumos á:: | a todo! | <0.450> è sobrou+nos marisco po-lo dente | <0.340> è:: buèno | cordèro na casa è todo ‖ <1.030> (INH) è buèno | aquí A Illa que tèn? | qu' ê mui tranquila ‖ <0.740> è:: non | despreocúpas+te de todo ‖ <0.710> è::: ‖ <1.370> claro! | non tès misa | non tè::s | outras cousas que | com' òn Buèu | pèro buèno: ‖

SILENCIO <0.820>

I2: tampouco non fai falta | no-ê | no-ê tan ‖

PAUSA <0.250>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: non | a ver | non | a ver | <0.450> <chasquido> | non sei como
90 desir+che: ‖ <0.680> pa | pa se# | vivi+lo hai que tè+lo que sentir | se n'
+ò {sintes} ‖ <0.600>
I3: {Benita | déixa}+m' aí un [...] | {despoi[s] xa} ‖
<0.480>
I1: {abúrras}+te! ‖
95 PAUSA <0.240>
I3: vou ô tabaco ‖
PAUSA <0.350>
I2: a donde? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 22B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller, 1971 (O Centulo). 42 anos. Percebeira.
Viviu na Illa de Ons ata os 7 anos. Agora vive case permanentemente.
INFORMANTE 2: Muller, 1976 (O Centulo). 37 anos. Percebeira.
Viviu na Illa de Ons ata os 2 anos. Agora vive case permanentemente.
INFORMANTE 3: Home, 1970ca. Mariñeiro.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Chan da Pólvora, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 12 de setembro de 2013.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 18 de decembro de 2013.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 15 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 7 minutos e 31 segundo.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 6 minutos e 33 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 39 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 3: 0 segundos.

I1: despois a sente d' aquí tamên | por èkhemplo | cando 'stamos catro ou sinco | ou seis | porque son os qu' estamos | má[i]s os de Medio Ambiente è os farèros ‖ <0.760> (INH) cada domingo turnámo+nos | un fai de comer na casa del | outro na nò# | na | ou na miña | ou na de miña nai | <0.145> [es]tamos así | despoir miramos as tèlè# | miramos a tèlèvisión | xokhamos ás cartas ‖ <1.170> (INH) è despo[i]r vamos a pescar | aò muèlle | todos en conxunto | è tal | <0.220> è: nada | <0.130> de | <0.100> mo#: | mallormente | cando hai muito invèrno | <0.420> na casa | è a mirar a tèlevisión | outra cousa ‖
PAUSA <0.110>
I2: ê coma cando: ‖
PAUSA <0.180>
I1: {<risas> nada} ‖ <1.150> (INH) è | buèno | eu | A Illa | pois ‖ <0.520> acòrdo 'stòrias: | cando +lle morreu o hòme a Conch' A Dorneira ‖ <0.665> que morreu afogado aí en ‖
SILENCIO <1.260>
I2: iso no-ê pa falar.e ‖
PAUSA <0.040>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: en Caniveliños | tamên ‖ <0.585> (INH) iso marcou+me muito! | esa | esa mòrte | èh! ‖ <0.500> esa mòrte marcou+m' u[n] montón! ‖ <1.350> (INH) cando: | porque claro | èla tiña sinco fillos ‖ <0.500> è:: | è: | claro | había dous días ou tres ou catro | qu' estuvèra na nòsa casa | que | selebrando ‖ <0.710> (INH) que miña nai | tiña | un meniño ‖ <0.775> è:: | è: 'sa | <0.145> pensar | que | estaban a matar o pòrco | è que foi a coller uns persebes pa comer | <0.305> eça noite | è que non | è que morreu | <0.350> içe i[m]patou+me muito ‖ <0.930> (INH) è despó[i]s o máis duro inda foi | d' alí a dous ou tres meses | cando a mullèr s' enterou qu' estaba 'n estado | è truxo dúas khemèlas | sète! | <0.250> Conch' A Dorneira ‖

PAUSA <0.060>

E: si ‖

SILENCIO <1.184>

I1: iso si | marcou+me muito ‖ <0.680> è:: | el ‖ <0.821> ê máis | [d]espoir morreu o sokhro | <0.312> qu' o sokhro viví' a:quí atrás | <0.160> è foi o último difunto que +s' enterr{ou na Illa} ‖

I2: {non +lle fa}les diso ‖

PAUSA <0.202>

I1: si | a ver | eso 'stá bèn ‖

PAUSA <0.302>

I2: pèro non +lle fales diso ‖ <0.514> (INH) fála+ll' un pouco da Santa Compaña | è listo ‖

SILENCIO <0.606>

I1: si? ‖

SILENCIO <0.569>

E: do que queiras ‖

SILENCIO <0.917>

I2: a ver de: | de outra sente | <0.156> non fales de outra sente ‖ <0.651> (INH) d' anê[c]dotas que +che tocou de pequena ‖

SILENCIO <0.596>

I1: ai | acôrda+me que a sokhar | ai | mi ma | <0.238> que ante[s] sabes qu' habí' a: | buèno | ti non +t' acòrdarás! | <0.473> (INH) pèro antes había: | <0.101> a: | a Tabarca | a: | a Nabia | <0.165> qu' èra unhas lanchas qu' había na 'scuèla mar# | <0.142> Naval Militar de Marín | non? ‖ <0.918> (INH) %

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: non ‖
SILENCIO <0.771>
I1: è claro | había | <0.404> sokhabamos.e: | <0.128> ás | [E] *"donde 'stán las llaves Materile-rile-ró"* | [E] è todo iso: | [E] *"pasimisí, pasimisá"* ‖ [E] <0.518> (INH) è nôs | unha[s] fasiamos | <0.179> o: | por èkhemplo | unha | os hòmes fasían de la# | de: | de | das lanchas | è nôr fasíamor de barcos | non? ‖
PAUSA <0.193>
E: <risas> ‖
SILENCIO <0.734>
I1: è acòrdo+me qu' un día veu | veu Famento ‖ <0.657> con un bidón de khasoi[l] ‖
PAUSA <0.284>
E: <risas> ‖
PAUSA <0.211>
I1: amarrad' á: sintura | è dixo el | [E] *"quiè:n va::!?"* | [E] <0.211> è disía+ll' e:u | "mi madriña!" | ou èr' un día de nêboa | è debía+lle | debeu+lle dar vòlta o sintido ‖ <0.537> (INH) [E] *"quièn va?"* | [E] è unhar bòta[s] rokhas paresía | ti mi{ras? | eu} teño as fotos del ‖ <0.822> (INH)
E: {<risas>} ‖
I1: paresía | unh' avestrus.e | <0.243> pèro voando! | ai | mi madriña | de verdá | <0.064> Famento! | ai | mi ma! | <0.257> que bo rapás | qu' enfermo da | <0.225> da cabeça ‖ <0.638> (INH) pèro que risa! | è a.soghábamos así ‖ <0.656> (INH) despoi{s.e:} ‖ <0.569>
I2: {[...]} ‖
SILENCIO <0.578>
I1: fúmor malísimos | porque: | rompiamos todo canto había | que mirabamos por diante ‖ %
E: <risas> ‖
SILENCIO <0.551>
I1: xokhabamos ôs pelouros | ás pèdras | <0.413> (INH) so# | sokhabamos hòm' è mullèr | è na barrikha metiamos tèllas | <0.257> {buèno} ‖ <0.129>
PAUSA <0.267>
E: {<risas>} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.138>
I1: unha pasada ‖ <0.501> (INH) dispó[i]s ibamos ás casas qu' estaban: libres | <0.169> è prendiámor lume | <0.119> nas chimenèas | è quèntabámo+nos | <0.188> ai | mi ma | unha pasada ‖ %
I2: è as ca# | è faser as camas de ‖
SILENCIO <0.523>
I1: as camas de | de compòrtas è: | è con con.e ‖ %
I2: con carrascas ‖ %
I1: con carrascas ‖ %
E: <risas> ‖
PAUSA <0.321>
I2: è mais.e | como +se chaman estas? | {<pausa sonora> è} ‖ <2.129> como +se cha{man?} ‖
I1: {fe:n}to ‖
PAUSA <0.276>
I2: fento è mais o: 'utro | como +se chama:? ‖
SILENCIO <1.294>
I1: è:: | è: follato do millo ‖ <0.753> mexabámor de risa | cal' a: boca ‖ <0.936> (INH) è:: | <0.037> {<risas>} ‖
I2: {è} nôs ibamos á 'scòla de Don Santos ‖
PAUSA <0.487>
I1: ibamos á 'scòla | {todos} ‖
I2: {ohh c#} | os cometas | a faser as cometas {de: | de [...]} ‖
I1: {as comé:tax} | si ‖
PAUSA <0.378>
I2: è os títeres ‖
PAUSA <0.395>
I1: è os títeres | è cando veu o hèlicò[p]tero: | a | por primeira ves | que +nos quèrían levar nel ‖ <1.406> (INH) si | quería+nos levar no hèlicò[p]tero | a probar todo | <0.065> despoir viñ' Aduana | ás | è mirabamos Aduanas | cando èra da drokha è todo | mirabamos cando èramos pequenos | como a: 'Duana ibas at# | atrár da[s] sòdias ‖ <0.770> (INH) è disparában+lle! | è | è | è: 'í no Camouco tèñen quedado as

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

lanchas.e paradas | embarrancadas | desas do tabaco | èh! | daquèla hubo muito tabaco por aquí ‖
SILENCIO <0.505>
I3: que historia! ‖
PAUSA <0.413>
I1: (INH) si | <0.239> è: | buèno | despois.e nôs.e: | anda# | foi | {<pausa sonora> è} | tuvèmos que marchar pa | pa Buèu | <0.280> porqu' a no-haber muèlle | todos tíñamos barcos ‖ <0.629> entonses ‖ <0.899> a:: ‖ <0.693> (INH) foche khanando | non? | meus pais iban khanando | meus | tod' a xente qu' estab' aquí | entonses foi | invertindo 'n Buèu | <0.170> en Portonovo | en Cangas ‖ <0.638> (INH) è despois | claro ‖ <0.551> a sente sa foi quedando menos aquí na Illa | <0.486> quedaron aquèlas casas que +se conservan anda# | inda hos[e] | <0.124> porqu' estuvèron meus abuèlos ‖ <0.757> (INH) meus tíos | <0.238> meus pais | aghora nôs ‖
SILENCIO <0.771>
E: uhum ‖
PAUSA <0.037>
I1: è | buèno ‖ <0.532> è:: despó[i]s tuvèmos que marchar pa Buèu | porque claro | o profesor tamên tiña fillos | <0.418> (INH) è tiña que: | leva+los pa | pa 'studiar ‖ <0.822> (INH) entonses foi | o motivo de | qu' o profesor marchara è todo | entonses a sente foi | <0.243> marchando pa Buèu | <0.211> è buscándo+se outras vidas | entonses | pois foi ‖ <0.679> comprando a[s] súas casas alá | o[s] seus còches | <0.436> (INH) o[s] seur barcos | entonses a sente xa +s' ins{talou alí} ‖ <0.463> (INH)
I2: {<tose>} ‖
I1: è: | a xente sa buscou óutror modos de vida | non: | <0.165> anque vên: | de vacacións | no-ê igual ca: ‖ <0.793> ca: | 'star alí | porqu' aquí ô no-haber puèrto ‖ <0.574> èra mui: | o mal tempo èra mui fuèrte | mui fuèrte | mui fuèrte ‖ <0.918> (INH) è | por iso 'stamos alá 'n Buèu | <0.239> è claro | <0.317> vamos è vimos | <0.358> porqu' andamos ô persebe | andamos á sentola ‖ <0.839> è: | claro | meus pais [es]tán aquí tod' o ano ‖ <1.807> (INH) è bèn | <0.120> eu que sei | que +che podo desir máis | {<pausa sonora> è::} | os farèros tamên foron moi bos | Tino

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| Marisòl | Khavier è Sandra | <0.354>
iba{mos tamén} ‖
I2: {que fas} na pòrta? ‖ %
I1: cando non tiñamos | nada que faser ibamos alá: | <0.207> è: | atendía+nos | qu' éler non tiñan fi:llos ‖ <0.582> (INH) è sa# | fasía+nos as casitas de guiñòl | fasía+nos de malabaristas | buèno | unha pasada ‖ <0.743> (INH) è: 'les ahora 'stá' 'n Puèrto Colón | un | è outro 'n Andrache | Mallorca ‖ <1.578>
I2: <tose> ‖
I1: è despois tamên botabas de menos | <0.110> os | cando +se +che marchaban os pri:mos ‖ <0.546> que ti +te quedabas | porqu' ele[s] xa tiñan alá | ca:sa ‖ <1.275> (INH) è:: | buèno | <0.032> tamê[n] +nos doía muito cando nôs +nos quèdabamos en Buèu con miña abuèla | è meu pai è miña nai quedaban aquí | a mellor | estabas sèt' ou oito mese[s] sen mira+los | <0.427> (INH) iso doía muito tamên ‖ <1.440> (INH) pèro ê así | buèno | <0.312> despois: | anduvèmos no colèkhio 'n Buèu ‖ <1.192> è:: | meus fillos anduvèron: | en Buèu tamên | è despois foron ás monsas | <0.229> ahora meu sobriño | meu nèto ‖ <1.574> (INH) è miñas irmáns | tamên | anduvèro[n] na 'scuèla ‖ <1.501> alá | en Buèu ‖ <1.725> (INH) è: | nada | <0.129> despois alá:: ‖ <0.670> unha | casámo+nos ‖ <0.780> casi tod' a familia foi pa Beluso | <0.238> porque tod' os primos +nos casamo[s] xuntos ‖
PAUSA <0.266>
E: uhum ‖
PAUSA <0.119>
I1: è todos no mirmo entorno de Beluso ‖ <0.579> todos | èh ‖ <0.592> da familia de meu pai | por parte de meu pai | todos | <0.174> todos | todos | todos ‖ <1.574> (INH) todos | o fillo de tía Nera | Toño ‖ <0.816> eu ‖ <1.004> (INH) è:: | <0.285> Èmilio ‖ <0.546> Èmilio xa marchou | <0.440> Canas pa Beluso marchou | meu irmán Clemente pa Beluso marchou | miñ' ermán Telma pa Beluso marchou | <0.170> (INH) esta comprou 'n piso 'n Beluso | pa Beluso
mar{chou} ‖ <0.552>
E: {<risas>} ‖
PAUSA <0.386>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: è todos en Beluso ‖ <1.368> todos ‖ <1.555> (INH) è así 'stamos tod' a famili' alá | <0.454> è | or de | os primeiros que viñeron pá Illa èran de Beluso è ma[i]r de Ribeira | <0.069> è ahora os da Illa | volvemos a ir pô mirmo sitio ‖ <0.523> %

E: <risas> ‖ %

I1: pa Beluso ‖ <0.899> (INH) è así ‖ <0.666> (INH) que máis +che pòdo contar | ai | mi ma ‖ <0.542> acòrdo+me tamên | cando foi día da miña comunión | <0.207> que foron a bota-los fuèkhos | <0.087> Bruno d' Antelo | qu' ê meu padriño | mais.e Afonso de Pedreira ‖ <0.659> (INH) o barco èra de Carballo | <0.386> è prendeu lume ‖ <0.606> de Carballo quèro desir | <0.114>

PAUSA <0.111>

E: {si | si} ‖

I1: {dun hòme} que +lle chaman Carballo ‖ <0.926> (INH) è: | foron a botar n' A:rea dos Cans a:: ‖ <0.658> os fuèkhos | è prendeu+lle lume na: | no barco | è queimáron+se todos coma pòrcos | pouco má[i][s] mòrren! | <0.265> meno[s] mal | qu' eu èra pa ir nese barco ‖ <0.505> (INH) è fu[n] no Pirata | qu' èra do Kharulo | è salvei+me | se non | <0.062> no-+nos | non se salvaba nin ca[n] nin khato ‖

SILENCIO <2.388>

I2: moscas | puñetèras moscas | hos[e] ‖

SILENCIO <0.750>

I1: è | è | que +ch' ib' a desir | buèno | tamên: | acòr{do+me dos | dos vèllos | de antes} ‖

I2: {non fales dos outros | cónta+ll'} anê[c]dotas de vèlla ‖ <0.787> do que viviche ‖

SILENCIO <1.824>

I1: que vivín | {vivín} ‖

I2: {do que vi}viche da Illa | desd' a infansia toda | porqu' estas+lle contando ‖

SILENCIO <2.287>

I1: o que vivín da infansia | como? ‖

PAUSA <0.054>

I2: tèn que borrar a mitá do que fixeche ‖

PAUSA <0.703>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {<risas>} ‖
I1: {si?} ‖
PAUSA <0.371>
I2: si | hò ‖
SILENCIO <2.861>
I1: de que máis pòdo falar | di+me ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 23A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1973 (Curro). 40 anos. Hostaleiro.
Viviu na Illa de Ons até facer 1 ano.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Curro, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 11 de setembro de 2013.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 27 de novembro de 2013.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 9 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 3 minutos e 15 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 2 minutos e 11 segundos.

I: buèno | è de que sería o choio? ‖
PAUSA <0.438>
E: non sei | do que queiras falar ti | porqu' e:u o: | <0.202> o meu traballo ê: | sobre a fala | de Òns ‖
PAUSA <0.289>
I: sobre? ‖
PAUSA <0.298>
E: a fala de Òns | entón | eu despois analizo o: | o qu' está khravado | todo | como +se fala è todo iso ‖ %
I: xa xa | falo galleg' ou que? ‖
PAUSA <0.316>
E: mellor | <risas> ‖ <0.790>
I: <tose> ‖
E: è::h | non sei | èh | pôdes+me contar máis ou menos a relación que tès con: | coa Illa ‖ %
I: hum: | <1.649> eu son de | buèno | eu son d' aquí | na# | <0.500> nacín: | <chasquido> meus pai[s] son d' aquí | <0.653> na temporada que:: | sobre o sètent' è tres que | foi cando nacín eu | foi cando empezaron a: ‖ <0.883> os barcos con | a preparar barcos grandes è non podían estar èquí: ‖ <1.280> aquí na Illa | entonces: | [E] *no tenían abrigo entonces* | *sabes?* | [E] pois buscaron vida 'n Buèu ou | en puèrtos d' abrigo | en Buèu | en Portonovo ‖ <0.627> è todo por aí | cando

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

empezaron a xente a marchar d' aquí da Illa | è a deixar as casas aquí ‖ pa facer vida: | foi+se p' alá | no | no puèblo | claro ‖ <1.079> è:: | con tres meses | foi cando volvín p' aquí | è inda 'stuvèmos: | <0.176> vivindo | un ano | casi | ou así | è despoi[s] xa | foi | cando +nos fomos a vivir p' alá ‖ <0.236> pèro nôs sempre volvemos tódo-los v[e]ráns | sabes? ‖ %

E: si ‖

PAUSA <0.263>

I: ô ter negocio aquí | sempre viñamos p' acá ‖ <0.689> desde:: hai cuarenta anos | non? ‖ <0.924> hum ‖

PAUSA <0.438>

E: ustê ê da: | khenerasión do sètenta | non? ‖ %

I: do sètent' è tres | si ‖

SILENCIO <2.504>

E: è:: | <0.377> cantos anos estuvo vivindo aquí na Illa? | antes de marchar ‖

PAUSA <0.377>

I: pois creo que: | po-lo que +me din | un ano | ou así | estuvemos ‖ despois [es]tuvèmos: | <chasquido> | non somos dos que deixamos | sabes? | tódo-los anos viñamos p' acá porque | témo-lo negocio | abaixo | claro ‖

SILENCIO <1.027>

E: entón o negocio sempre 'stuvo activo? ‖

PAUSA <0.202>

I: uhum ‖ %

E: desde:: ‖

PAUSA <0.114>

I: si si | claro ‖ <0.544> abreu+no meu abuèlo:: ‖ <0.806> ou os pais | sa | no cuarent' è cinco ‖

SILENCIO <3.921>

E: no cuarent' è cinco ‖ est' ê o d' Andión | no? ‖ %

I: si si ‖ <1.113> son | o fillo | d' Andión ‖ temos isto alquilado | aquí | pèro buèno | estou traballando eu aquí | sabes? ‖ %

E: si ‖

PAUSA <0.246>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: pèro buèno | por ekhemplo | cèrro aquí o quince: | è 'stou abaixo cos meus pais | claro ‖
PAUSA <0.430>
E: si ‖
PAUSA <0.298>
I: hasta final de mes | qu' estamos aquí ‖
SILENCIO <0.921>
E: è: | despois durante o ano: | <0.149> non:: | non +se vên aquí | á Illa | a nada? ‖ %
I: vimos a:: | a mirar como 'stá todo | a 'rrancar | de vez en cando | sòlo ‖ <0.526> despois | no mes de febrèro | ou así | vimos p' aquí | porque sempr' hai sente | que vên a facer obras | o:u tal | è vamos ‖ <0.588> dámos+lle comida | alokhamiento | è todo eso ‖
PAUSA <0.114>
E: si ‖
PAUSA <0.245>
I: è á parte | pois vamos preparando: | xa todo pô v[e]rán | sabes? | pa deixar todo listo ‖
PAUSA <0.180>
E: si ‖ %
I: hum ‖ <0.657> si facemos algunha reforma | si facemos tal | sèmpre 'stamos aquí ‖ desde febrèro | hasta ò[c]tubre 'stamos ‖
SILENCIO <0.864>
E: è recòrda que +lle contaran seus pais sobre:: | como èra o traballo aquí | na Illa? ‖ %
I: <chasquido> si: | si hò! ‖ hò:me! | sèmpr' hai anê[c]dotas de:: | de que traballaban: | traballaba[n] no mar | è mais no campo ‖ <0.378> andaban co: | que antes había ganado | è había de todo | è tiñan que: ‖ <0.535> labraban as fincas | traballaban todo ‖ è cando había: | moito temporal | pois | traballaban en tèrra | è cando podían ir ô mar | <0.632> &
PAUSA <0.315>
E: si ‖ %
I: & | os hòmes iban pô mar | è as mullères | quedaban aquí ‖
SILENCIO <0.859>
E: è: | sobre cal foi o motivo | <0.421> de marchar p' alá p{a:} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {de}
marcháres.e:: | foi iso que +che dixen de: | empezaron a comprar barcos grandes | a motor | è todo | è: 'quí no | non había: | abrigo | no puèrto | pa | &
PAUSA <0.334>
E: uhum ‖
PAUSA <0.149>
I: & | pa qu' estuvèran: | sabes? | abrigados | è deisa+los ‖
SILENCIO <0.614>
E: si ‖
SILENCIO <1.114>
I: <esbirro> | non podían estar fondeados | entonces tuvèron que | qu' e:migrar | claro ‖
SILENCIO <0.689>
E: uhum ‖
PAUSA <0.114>
I: se non | aquí perdían | perderían os barcos | antes andaban coas dòrnas ‖ <0.379> è cas dòrnas | pois | en seguida +a[s] subían á plaia | entendes? | è: | abrigában+as do | do temporal | da mar# | do mar de fondo | da maruxía | que +lle chaman ‖ %
E: si ‖
SILENCIO <1.869>
I: ese foi o motivo máis | principal | foi ese ‖ %
E: uhum ‖ <0.772> buèno | eu penso que non:: | <2.289> que +me che# ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 23B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1973 (Curro). 40 anos. Hostaleiro.
Viviu na Illa de Ons até facer 1 ano.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Curro, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 11 de setembro de 2013.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 8 de setembro de 2016
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 8 de setembro de 2016
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 1 minutos e 6 segundos
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 36 segundos.

E: è:: | è como èr' a: 'scòla de v[e]rán | aquí ‖
PAUSA <0.300>
I: viña un profesor de fôra | que: | estab' aquí:: | dában+ll' unha casa | è viña destinado:: or dour meses | è daba | reunía o[s] rapaces qu' èramos d' aquí ‖ <0.520> è sèmpre nos daba un par de hòras ô día | <0.125> antes d' ir a: | <0.400> á plaia | ou a sogar | ou ô que sea ‖ <0.910>
SILENCIO <0.570>
E: è sun{tába+se sente?} ‖
I: {po-la tarde} ‖
PAUSA <0.180>
I: èramos | chegamos a ser quince | ou vinte | po-lo menos | chegamos a ser ‖
SILENCIO <0.740>
E: entón èra xente que | que non es{taba:} ‖
I: {è}ran fillos dos illáns | <0.180> qu' estábamos aquí | na Illa ‖
SILENCIO <0.740>
E: pèro á xente que non estaba durante tod' o ano | nò? ‖ %
I: claro | claro | <0.120> todo èra no {tempo de v[e]rán} ‖
E: {viña namais} que: ‖ %
I: si | en khulio e agosto ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.640>
E: è como:: | como +lle chamaban ô profesor? ‖
PAUSA <0.120>
I: Don Santos | <0.225> chamámo[s]+lle nôs ‖
PAUSA <0.320>
E: Don Santos ‖ <1.370> è:: | <0.310> en que: | lingua falaba o pro{fesor?} ‖
I: {en galle}go | si ‖
SILENCIO <0.500>
E: falaba 'n khallekho? ‖
PAUSA <0.150>
I: si ‖ <0.695> èra: | d' aquí | <0.180> vivía fôra pèro èra d' aquí ‖
SILENCIO <1.460>
E: è:: ‖ <0.560> è: dando clase tamên | <0.220> falaba: en galego? ‖
SILENCIO <1.200>
I: <chasquido> en todo caso | <0.115> a verdá ê que no-+m' acòrdo mui bèn | pèro: el estaba en: | por alá en Murcia | ou por aí ‖
PAUSA <0.460>
E: hum: ‖
PAUSA <0.200>
I: igua:l ‖ <0.540> máis en castellano | non sei | a verdá ê que no-+me | no-+me recòrdo bèn ‖ <1.480> pèro el èr' aquí | èra: d' aquí | èra de Pontevèdra ‖
MUTISMO <3.390>
E: è:: ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 24A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1973 (O Grove). 41 anos. Administrativa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Praza de España, Pontevedra.
DATA DA GRAVACIÓN: 16 de febreiro de 2014.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 12 de novembro de 2014.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 22 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 57 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 45 segundos.

E: pois a referen# | a: relasión que teñas coa: Illa ‖
SILENCIO <0.690>
I: coa Illa? po:is nada ‖ <0.560> sòlo meu pai ‖ <1.130> casou con miña nai | qu' ê do Khròve ‖ <1.350> è:: | o que pasa ê qu' el morreu sendo eu inda moi ra# | moi nòva | <0.170> tiña eu catorse anos | <0.490> è non:: | ò sea | non +che pòdo contar | moito: ‖ <0.910> (INH) lèmbrar+me moito de como fala::ba | o:u | {se tiña} | <0.100>
E: {hum} ‖
I: sei que sesea:ba | coma nôs | tiña kheada ‖ <0.790> tamên tiña o: | <0.370> miña ir# nai | que son sinco irmáns | <0.390> casáron+se todas con hòmes da Illa | <0.260> xa todos faleceron tamên ‖ <0.970> è: | pouco máis +che podo decir | non sei que quères que +che diga | si: a que se dedica::ban | {o:u} ‖
E: {nò nò | do} | a relasión que teñas ti | o que: ti:: | <0.380> o | o | o | o que +me poidas contar | o que queiras | contar+me ‖
SILENCIO <1.140>
I: pois | <0.195> fun ‖ <0.505> pouca relasión +me queda a min coa {Illa} | teño un: | algúns tíos en Buèu | <0.150>
E: {<risas>} ‖
I: pèro xa pou# | è primos ‖ <0.520> pèro pouca relasión teño con eles | a que teño | desde que faleseu meu pai | pouca | <0.140>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 24B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1973 (O Grove). 41 anos. Administrativa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Praza de España, Pontevedra.
DATA DA GRAVACIÓN: 16 de febreiro de 2014.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 12 de novembro de 2014.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 22 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 1 minuto 59 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 1 minuto e 43 segundos.

I: todos temos a costumbre no v[e]rá:n | ir un par de ve:ses | a veses pasar alí un fin de sema:na | {ou así} | pèro | <0.320> (INH)
E: {hum} ‖
I: o qu' ê relasión relasión non | así coa familia | è con Òn[s] xa: | <0.440> pouca temos | <0.380>
PAUSA <0.250>
E: hum ‖ %
I: nin eu | ni[n] meus irmáns | nin eu | ê: raro | xa ‖ <0.770> (INH) xa desapareseron | non sabes? | o que fora | o qu' èr' à: xente nativa d' alí | {qu' èra[n] m}eus avós | è meus tíos | meu {pai} | pois | <0.440>
E: {si} ‖
I: pois ahora os primos | pois ‖ <0.720> pouca relasión temos | uns cos outros ‖
SILENCIO <0.550>
E: hum | buèno pois | non sei | <0.170> fála+me:: | <0.740> (INH) cando vas á Illa:: o:: que fasedes | o:u ‖
SILENCIO <0.520>
I: estámos+ch' alí | de campin | un fin | unha fin de sema:na | ou arquilamos unha casi:ña | <0.400> (INH) comemos o pulpo | qu' ê típico d' {alí:} | a tarta de queixo | qu' está moi boa | alí | no Acuña ‖ <1.010> <risas> è: ‖ <1.360>
E: {<risas>} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: va# imos andando | hast' alá | hast' ò fa:ro ‖ <2.047> è ‖ <1.254> non sei | que máis quères que +che conte ‖ <1.750> <risas> o | o típico que +se fai nunha fin de semana | {non? | por aí} nun: | nunha illa | que aí pouco hai que ver | <0.360>

E: {hum} ‖

I: buèno | hai moito que ver | pèro buèno | <0.440> tès que: | <0.320> tèn+che que gustar eso | non? | non: | <0.230> pois ê o qu' ê andar | è:: ‖ <0.980> estar na naturale:za | ir á praia ‖ <0.980> non hai: | non ê un sitio onde hai un bar | ond' hai bares pa: | nin discotècas nin: | ese {tipo} de vacasións | non? | <0.410> (INH)

E: {hum} ‖

I: nin hòtèl con pirsi{na nin: | na}da deso ‖ <1.430> <risas> (INH)

E: {<risas>}

I: è: | <0.320> è casi vivir nunha illa | ò sea | eu aí entendo a xente qu' est' àlí | <0.320> è ahora co-esto do: temporal que dixèron | <0.400> (INH) "a xente que sigue: a.illada en Òns" | eles [es]tán | eu penso qu' es{tán} a.illados | <0.085>

E: {si} ‖

I: tod' o ano! ‖

PAUSA <0.100>

E: [es]tá:n ‖

PAUSA <0.310>

I: [es]tán a.illados tod' o ano | non? ‖ <0.825> (INH) è:: ‖ <1.855> nada ‖ <1.180> non sei que máis contar+che ‖

SILENCIO <1.020>

E: è:: | da Illa | è lokho | <0.220> {<pausa sonora> è} | que conoses de: | <0.100> de sitios è así que: | <0.260> de visitar ou que: ‖

PAUSA <0.190>

E: conos' O Burato do Infè:rno | <0.140> qu' ê o máis conosido ‖ <0.760> (INH) as praias | pèro non pòdo +che disir os nòme[s] tampouco | èh ‖ <1.000> conoso: o faro ‖ <1.440> qu' ê unha subida moi bonita | pra ir andando | se+ che gusta andar ‖ <4.050> non moito máis ‖

PAUSA <0.330>

poir nada ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 24C

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1973 (O Grove). 41 anos. Administrativa.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Praza de España, Pontevedra.
DATA DA GRAVACIÓN: 16 de febreiro de 2014.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 12 de novembro de 2014.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 23 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 1 minuto 59 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 1 minuto e 45 segundos.

E: o: | <0.144> o remo | <0.428> por que entrache no remo è ‖
PAUSA <0.428>
I: entrei no remo porque non sei | èra un: | èra: ‖ <1.765> gustou+me moito | fun un día por curiosidá | <0.194> cunhas amígar | no istituto | dixêran+me qu' estaba' 'n remo | dixen | "ah | poir vou a ir con vôs" | è: 'nganchou+me dun xeito que | buèno ‖ <0.640> è: remín ‖ <0.980> remín como des ánox ‖ <1.574> foron | fun un ano a un campeonato d' España | quedáramos cuartas | buèno | non quedou mal ‖ <0.530> è:: 'ntrenára+nos ese ano o famoso | entrenador | Khosê Manuèl Francisco | <0.280> non sei se +che {sona de::} | <0.430>
E: {non sei quèn ê} ‖
I: está 'hora implicado en temas de dopin è ‖ %
E: ai | si? ‖
PAUSA <0.072>
I: si | despois foi para Moaña | è | <0.083> un pouco problemátic' o personakhe ‖ <1.430> (INH) è:: ‖ <1.249> buèno | deixei+no despós porqu' ô empesar a traballar | non sabes? | poi-sa non èra compatible o:: | <0.331> o ir a remar con: | entrenar tódo-los días | è: ir a traballar | despoi-xa +me casín na: | na Illa d' A:rousa | è xa | <0.460> (INH) túven+o qu' abandonar | pèro buèno ‖ <0.653> foi unha ètapa moi | <0.268> que +me gustou moito | si ‖ %
E: si? ‖ <0.723> {è cant#} ‖
SILENCIO <0.723>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {de feito | te}ño dúas sobriñas que +se dedican ô remo | o que pasa ê qu' están en Amegròve | pèro buèno | <0.277> (INH) en tóda-las familias hai ovèllas nèkhras! | {<risas>} ‖

E: {<risas>} ‖ porque ti remabas en Mècos | nò? ‖ %

I: si | eu remei en Mècos | si ‖

PAUSA <0.400>

E: è hai muita rivalidá | è lòkho | entre: ‖

PAUSA <0.024>

I: si: | <0.416> hai moitísima | no Grove ê un sitio onde creo qu' hai moita rivalidade | hai dous equípor de fúbol | hai dous.e | <0.260> (INH) dous equipos de balonsesto | dous de remo | <0.320> (INH) incluso quixèron facer outro equipo de piragüismo ‖ <0.530> ê un:: | ê unha especie de guèrra civil qu' hai aí nese {{<risas> puèblo}} | <0.086>

E: {<risas>}

I: <risas> ‖

SILENCIO <0.636>

E: è cantos anos estuvèche remando? ‖

SILENCIO <0.619>

I: dès anos | <0.059> bèn | <0.153> desd' os catorse hast' òs vint' è ca:tro ou así | vint' è tres vint' è catro | estuven ‖

SILENCIO <0.923>

E: è n' +o cambiaríagh por nada? ‖

SILENCIO <0.593>

I: non | a verdá ê que non | despois foi:.e | intentei xogar ô balonmán | {<pausa sonora> è} | pèro xa non +me gustaba | xoguei no Raxoeiro | qu' ê un equipo tamên do Grove ‖ <0.687> pèro xa no-+me: | non +m' enganchou dese xeito com' ò: remo | è: 'so que no remo èra un: | depòrte que nunca gañábar nada | {nin:} | <0.212>

E: {xa} ‖

I: non sei | èra: ‖ <1.622> (INH) debe ser porque teño ascendenci' así do mar | de {mariñeir' ou {<risas> alkho | aquí o mar que} +me tiraba máis} ‖ <0.969>

E: {<risas>}

I: <risas> | foi por eso po-lo que {remín} tantos anos ‖

E: {si} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 25

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1976 (A de Entenza). 34 anos. Tendeiro.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 27 de novembro de 2010.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 25 de setembro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 19 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 2 minutos e 29 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 1 minuto e 54 segundos.

I: está? ‖
PAUSA <0.180>
E: [es]tá ‖
PAUSA <0.042>
I: eu subindo a còsta da Illa | côsta+me traballo | <0.090> porque ê | ê o muèlle moi larkho | <0.150> ê: còst' arriba ‖ <0.690> (INH) è dispoi[s] chekhar alí | pa chekhar á miña casa | tamên ê còst' arriba | è manda carallo | Manu ‖ <0.670>
E: <risas>
I: hòme | ê: 'sí | <0.131> {non} ‖
PAUSA <0.145>
E: {è onde} qued' a túa casa? ‖ %
I: miña casa queda: | unha tirada boa | derd' o muèlle hast' a miña casa | ind' ha:i | èh ‖
PAUSA <0.382>
E: pèr' ònde queda | en qu{e:?} ‖
I: {al' à:}rriba | <0.288> (INH) èh | queda na carretèra indo pô: faro <0.818> (INH) si | queda na carretèra indo pô: faro | <0.109> pèro muito antes | de chekhar ô faro ‖
PAUSA <0.463>
E: como +lle chaman alí? ‖
SILENCIO <1.791>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: non teño n' i:dea de como +lle chaman pèro: ‖ <0.573> (INH) pèro ê: 'lí | <0.164> xunt' a carretèra que vai pô faro ‖
PAUSA <0.464>
E: non ê O: | por aí no-ê O Canesòl ou O:? ‖
SILENCIO <0.815>
I: O Canesòl? ‖ %
E: nò? ‖
PAUSA <0.109>
I: no:n | <0.251>
PAUSA <0.245>
E: {onde queda?} ‖
I: {O Canes}òl? | máihh p' abaiso ‖
PAUSA <0.109>
E: máihh p' abaiso ‖
SILENCIO <0.585>
I: O Ca# | no Canexòl vive miñ' a:buèla | <0.127> eu vivo máis p' abaiso ‖ <0.745> un camiñiño máis p' abaixo | alí vivo eu ‖ <1.037> vale? ‖
PAUSA <0.273>
E: <risas> ‖
PAUSA <0.043>
I: èh | Manu? ‖
PAUSA <0.054>
E: si: ‖
PAUSA <0.104>
I: veña | amigho ‖
PAUSA <0.077>
E: è cando: | cando viñestes p' acá pa: | pa Buèu? ‖
PAUSA <0.127>
I: p' a:quí viñemos | s' ha:i | èh | s' ha:i trint' è pico de anos | <0.346> qu' estamos äquí 'n Buèu ‖ <0.734> {si::} ‖
SILENCIO <0.746>
E: {è sabes} por que viñèstes p' acá? ‖
PAUSA <0.246>
I: èh? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.109>
E: sabes por que viñèstes p' a{cá}? ‖
I: {nò:} | viñemos porque alá | no invèrno | no-hai medios | <0.245> pa vivir | no-hai ‖ <0.690> (INH) no-hai onde coller a comida è todo iso | <0.351> è no:s | onde +se compra a roupa | non hai ‖ <0.554> è no-hai nada | alá | no invèrno | nada <0.375>
PAUSA <0.172>
E: è barco {tampouco hai}? ‖
PAUSA <0.255>
I: {non vive nin}kên ‖ hai barco pèro | <0.380> (INH) pèro no invèrno: | <0.166> hai or barcos de | do mar | <0.400> (INH) que van alá: | <0.418> van alá | á tabèrna | a beber {alkho} | pèro non ‖ <0.700> (INH)
E: {<risas>} ‖
I: non.e: | <0.173> alá non: vive nadie | èh | <0.064> no invèrno ‖
PAUSA <0.200>
E: non hai | no-hai sente ningunha? ‖
PAUSA <0.200>
I: nò nò | hai alkhên | pèro muita nò | <0.153> está meu tío Kherardo | <0.455> è alkhúnr máis | outros nò ‖ <1.636> vale? ‖
PAUSA <0.328>
E: è lògho: | <0.300> è | è teus pais | <0.419>
PAUSA <0.419>
I: {que?} ‖
E: {an}tes de que: | de que traballaban alá? ‖
SILENCIO <0.600>
I: meus pais | meu pai: 'b' ô: mar ‖
SILENCIO <0.527>
E: no mar ‖ <0.128> è túa nai? ‖
PAUSA <0.190>
I: miña nai | na casa | a coidar+nos a nôs ‖
PAUSA <0.318>
E: è non tiñades fincas? | <0.363> véikhar nin: ‖
PAUSA <0.182>
I: nò | nò ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.445>
E: nin animales tampouco? ‖
PAUSA <0.055>
I: nò | animales si | khaliñas ‖
PAUSA <0.112>
E: namais que kha{liñas}? ‖
I: {è ouve}llas ‖
PAUSA <0.056>
E: è ouvellas ‖
PAUSA <0.100>
I: si: | <0.303> {è años} ‖
PAUSA <0.345>
E: {levába+las} ti | de pequeno? ‖
PAUSA <0.155>
I: nò: | {non} hò ‖
E: {nò?} ‖
SILENCIO <0.985>
E: leváb+a:s túa nai | è lòkho? ‖
PAUSA <0.235>
I: claro! ‖ <0.260> á veikha ‖
PAUSA <0.295>
E: claro ‖
PAUSA <0.460>
I: si | a que comeran hèrba ‖ <0.953> si: ‖ <1.405> pa qu' ê is#?

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 26A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1979 (natural do Canexol). 36 anos. Mariñeiro.
LUGAR DA GRAVACIÓN: A Praia, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 14 de febreiro de 2015.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 23 de febreiro de 2015.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 23 de maio de 2017.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 3 minutos e 34 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 2 minutos e 53 segundos.

I: isto ê no Canexòl | <0.230> donde +me criei ‖ <0.662> ê así ou non? | <0.450> donde +me criei ‖ <3.780> pois esta ê a casa de meu abuèlo ‖
SILENCIO <0.560>
E: pèro is' onde queda? ‖
PAUSA <0.480>
I: Pereirô ‖
PAUSA <0.320>
E: iso ê: 'n Pereirô | xa +me paresía ‖
SILENCIO <1.610>
I: ê: 'sta | concretament' ê: 'sta ‖ <2.555> est' ê: as cortes deles ‖ <0.910> è o famos' ho:rreo | que nunc' ò vin enteiro ‖ <1.220> por cierto ‖ <1.870> si +m+o permites ‖ %
E: si: ‖ <0.930> si quères quedar con èla | tamèn.e ‖
SILENCIO <1.030>
I: nò | quería conseghir unh' òrikhinal ‖
SILENCIO <1.020>
E: eu téño+a | tamên fotocopiada | <0.370> non teñ' òrikhinal ‖
PAUSA <0.150>
I: porque ‖ <0.857> eu acôrdo+me porque ‖ <1.590> <tose> este hórreo | a maioría | a maioría destas pèdras deste hórreo | <0.235> están na: | nas | na:: | nar muitas construcións de: ‖ <0.840> de restaurantes: ‖ <0.400>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.180>
E: {<aceptación> hum} ‖ %
I: è d' èdificio:s | nò gubernamentales ‖ <1.170> igual que:: ‖ <1.245> igual que:: ‖ %
E: ikhual que muitos alboios | è ikhual que muitos | muitas casas tamên ‖
PAUSA <0.230>
I: igual com' o Castillo da Roda ‖
SILENCIO <0.580>
E: tamên ‖
SILENCIO <1.430>
I: è: 'sta dòrna | si mal no-+m' enkhaño |
SILENCIO <1.200>
E: esta ê máis modèrna | esta foto ‖ %
I: xa ‖
SILENCIO <0.790>
E: xa sei {que:} ‖
I: {eu eu} | eu conosco estas nasas | porqu' estas nasas | {<pausa sonora> è} | as que tiñámor nôs pra: ‖ <0.840> prô v[e]rán | <0.215> qu' utilizamos pa coller.e | nêcoras ‖ <0.930> eu mais or meus irmáns ‖ <1.105> è unha das dòrnas ‖ <0.535> {<pausa sonora> è::} | déixa+me mirar ‖ <1.955> unha creo que ê de Tío Alberto | eu creo qu' ê de Tío Alberto | <0.160> è outra de: | de:: Farruquiño | <0.240> de Albert' o: vèllo ‖ <0.565> qu' ê meu tío ‖ %
E: Alberto que viv' alí | que: | está con Elena | <0.120> casado con Elena? ‖
SILENCIO <0.660>
I: si | <0.430> esta: | creo qu' ê: 'sta | qu' ê a do | a do:: | a do: pai de: ‖ <0.700> de: | do que tèn o Badulaque | <0.405> Alberto ‖
PAUSA <0.250>
E: {<sorpresa> ah} | non sabía qu' èra fillo d' Alberto ‖
SILENCIO <0.590>
I: buèno ‖
PAUSA <0.330>
E: non sabía ‖
PAUSA <0.270>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: o que tiñ' antiguament' ò Cibermar | qu' ahor' al# | alquilou{+no} ‖
E: {si | a}hora si ‖
SILENCIO <1.340>
I: è a ou# | outra ê a do pai è mais do:: ‖ <0.670> como +lle chaman | {<apelación> hò} ‖ <1.185> do finado de meu Tío Lito ‖ <6.335> mi madriña | pois inda tès a hostia de fotos ‖
SILENCIO <0.560>
E: si ‖ <0.960> xa +che lèvo casi cinco anos nisto | {<apelación> èh} ‖
SILENCIO <1.880>
I: cinco anos? ‖ <0.735> tantos como eu lèvo buscando os fachos de: | de Òns ‖
SILENCIO <0.810>
E: os fachos? | que fachos? ‖
SILENCIO <1.250>
I: antiguamente ‖ <0.950> en Òns ‖ <1.260> è tanto en Òns coma na còsta gallega | <0.380> a siñalización no-èra por faros | èra por lu[m]ieiras ‖
SILENCIO <1.230>
E: lumieiras? ‖
MUTISMO <0.290>
I: entonces | ar lumiei# | ar lumieiras | <1.800> estaba-nos altos | indicaban | <0.245> a posición ‖ <1.520> è indicaba si o barco que viña èr' amigo | enemigo | ou:: ‖ <1.500> ou unha invasión ‖ <0.810> ou èra da casa | ou si: traían enfermos | ou sinón traían enfermos | <0.345> ou pa indicar unha posible: ‖ <1.105> unha posible invasión:: marítimo-terrestre ‖
PAUSA <0.200>
E: {<aceptación> hum} ‖
PAUSA <0.360>
I: entonces | <0.390> en Òns +se cre que: ‖ <0.510> hai dúa[s] señalizaciónr de: | dúas | <0.315> de:: dúa[s] señalisaciónr do: | <1.560> do:: | por èkhèmplo ‖ <0.585> si +te pòs.e: | no monte de Pireirô ‖ <1.025> que +lle chaman o Alto da Vixía ‖ <0.937> concòrda:: co alto de Donón è con Cabo de Udra ‖ <0.760> si vas á parte nòrte | Cova de

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Lobo concòrda con:: ‖ <1.360> con: San Tomê ‖ <0.775> de: | de Piñeiro | <0.325> [...] ‖ <0.840> è a Torre da Lanzada | <0.470> [...] ‖ <0.507> sin garantía ‖ <6.185> pèr' o castro da: | o: castro: | <0.110> o de: Canexòl | que +lle chamamor nôs o Castro Vèllo ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 26B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1979 (natural do Canexol). 36 anos. Mariñeiro.
LUGAR DA GRAVACIÓN: A Praia, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 14 de febreiro de 2015.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 24 de maio de 2017.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 24 de maio de 2017.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 1 minutos e 6 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 36 segundos.

I: eu || <1.720> información da que non dèbería de ter | pèro buèno ||
PAUSA <0.250>
E: xa | pèro buèno | unhas cantas ||
SILENCIO <1.210>
I: coma: | non hai muitas | pèro non hai muitas pèro son | cousas que pasou || <0.915> pèro: | <0.490> è: | niso no-èran tontos | <0.115> porque +se fikhaban ||
PAUSA <0.310>
E: xa || <0.880> tamên èra porque +lles interesaba ||
<RUÍDO>
E: vivían daquilo daquela | verdá? || %
I: vivían daquelas cousas | <0.180> vivían do mar | vivi# | vivían do mar è da tèrra || %
E: do mar non tanto || <0.890> do mar | hasta qu' entrou mil nòvesentos || <0.530> non empesaron a vivir || que foi cando:: ||
PAUSA <0.250>
I: si | claro | <0.380> è iso que foi na | è iso foi na | <0.055> terceira redu# | na terceira colonizació# | colonización || <0.943> [...] || <1.370> na terceira colonización | <0.135> colonización || <0.685> {<pausa sonora> è:} | o que +me | o: | <0.105> que +se | si +se sabe ||
SILENCIO <0.710>
E: [...] ||

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.730>

I: ê que | hubo familias || <1.580> que | xa 'staban | das antiguas | coloniza# | colonizacións ||

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 27A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1988 (nai do Centulo e pai de Beluso, Bueu). 23 anos. Mariñeiro e estudante de ESO.
LUGAR DA GRAVACIÓN: A Banda do Río, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 17 de febreiro de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 19 de decembro de 2013.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 7 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 2 minutos e 19 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 1 minuto e 30 segundos.

I: ist' ê Curro ‖
PAUSA <0.280>
E: ê Curro | si ‖
SILENCIO <0.750>
I: est' ê o: bar Esme# | o bar.e: Acuña ‖ <0.840> {este} ‖
SILENCIO <0.840>
E: {nò} | <0.180> ihhto ê mái[s] pa baixo da ikhlèsia ‖
PAUSA <0.210>
I: que? ‖
PAUSA <0.120>
E: isto ê máihh pa baixo da ikhlèsia ‖ %
I: o Acuña ‖ <1.150> {dás+te cuen#} ‖
SILENCIO <1.150>
E: {pèr' o Acuña no 's}tá pô lado da | ô:: ‖ %
I: nò, khová! | {Manuèl!} | est' ê a subida ‖
E: {nò?} ‖ <0.850> {tal como subes} ‖
SILENCIO <0.810>
I: {á subida do muèlle} | a rampla do muèll' ê esta | è 'st' ê Casa Chècho ‖ <1.300>
PAUSA <0.250>
E: Casa Checho | pèro Acuña {non | ê p' arriba!} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {è: 'st' ê Casa Acuña} ‖ <0.710>
PAUSA <0.050>
E: pèro isto no-ê máis de {frente?} ‖
I: {pèro tèn arriba} | <0.240> è O Pirata ‖ <1.910>
SILENCIO <1.590>
E: a::h | {non sabía qu'} habí' àí un: ‖
I: {qu' è:r' Ò Que Faltaba} ‖ antigua{mente} ‖
E: {non sabía qu' èr' àí} ‖
PAUSA <0.230>
I: antighuamente èra o: | Pirata ‖ <1.510> è {Acuña tamên tèn os} apartamentos | alí arriba ‖
E: {iso n' +o sabía} ‖
PAUSA <0.160>
E: ah ‖ %
I: p' arriba do Pirata ‖ %
E: ê qu' eu sabía que tiñ' alí arriba | pèro non sabía: | <0.200> que aquí èra | eu | de feito aí | pensaba {qu' èr' unha [...]}
I: {è 'ste árbol} inda está ‖
PAUSA <0.130>
E: está | <0.480> ê qu' isto está | {pouco cambiado} | {èh} ‖
I: {este árbol} | <0.100> {este a#} | <0.225>
PAUSA <0.230>
E: {o qu' ê: as edifi}ca{sió:ns è:} ‖
I: {a ver | si +te fikhas} | <0.360> {è Chècho} | Chècho e# | está cambia[d]o esto | <0.260>
E: {hum::} ‖
I: {esto 'stá cambia}do ‖
PAUSA <0.310>
E: si ‖
PAUSA <0.220>
I: par' aquí non sei o qu' habería ‖ <0.680> è aquí | <0.110> si | <0.140> esta chave ind' èsiste ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.030>
E: si? ‖
PAUSA <0.270>
I: si | <0.270>
E: hos{tiá} ‖
I: {qu' ê:} o campeonato da chave | <0.075> tódo-los anohh | cando ê al' à: fèsta da | da Illa ‖
PAUSA <0.280>
E: eu nunca fun á fèsta da Illa ‖
SILENCIO <0.500>
I: fan un campeonato | <0.400> este ano son eu | visepresidente ‖
PAUSA <0.270>
E: hostiá ‖
SILENCIO <1.410>
I: è: 'sta chave 'stá | entre | entre: o ‖ <0.770> (INH) nôs chamá# | aquí chamámo[s]+ll' O Morto | que foi onde morreu o Riobo ‖
PAUSA <0.460>
E: a::h ‖
PAUSA <0.360>
I: qu' ê onde guardan os tra[c]tòres ‖
PAUSA <0.410>
E: si | si ‖
SILENCIO <1.280>
I: è: 'st' ê Cas' Acuña ‖ <0.700> Cas' Acuña ahora ê | <0.360> un palacio ‖ <1.070> è inda po[r] riba teñen a {[...]} | <0.090>
E: {pèro} |
{son} ‖
I: {ti fikha+te qu' aquí} tèñen a tiènda | <0.260> esto de Chècho | se +te fikhas | <0.110> está igual | igual ‖ <0.895> %
E: si si si ‖ <0.320>
I: {con ventanas} ‖
E: {o único que fixèron foi} p' arriba ‖
PAUSA <0.220>
I: ventanas è todo | o único que fixèron foi | un muro arredor ‖ %
E: hum: ‖
SILENCIO <0.750>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: è fixèron | p' à: parte d' abaiso | p' a: parte do mar ‖
PAUSA <0.290>
E: si: ‖ <0.600> qu' ê onde tèñen os baños è todo iso | <0.400> è dêron+ll' altura! | a esta casa dêron+ll' altura! ‖ %
I: è: 'sta ê a plaia das: | <0.270> das | das das | {das} ‖ <1.245>
E: {nò} ‖ <0.840> {est' ê O Canexòl} ‖
I: {è: 'st' ê: o} | a plaia do Canesòl ‖
PAUSA <0.160>
E: O Canesòl ‖
I: este {son ar dòrnas} ‖ <1.120>
E: {esta si ê a dar dòr}nas ‖
I: esta[s] son ar dòrnas a entrar ‖ <0.990> est' ê O Canexòl | {Pereirô} ‖ <0.260>
E: {esta ê ikhual | s}i ‖
I: Pereirô | O Cairo | A {Onza} ‖
E: {O Cairo} | si ‖
SILENCIO <2.500>
I: è: 'sta ê a 'ntrada | esta teño eu fotos | eu | creo 'n color ‖
PAUSA <0.400>
E: si? ‖
SILENCIO <0.640>
I: creo ‖ <0.650> si non teño eu | está no libro da fèsta ‖
SILENCIO <0.560>
E: a::h | porqu' eu | eu quèrí' ò | eu o que quèría | èran fotos así antikhuas ‖
SILENCIO <0.560>
I: iso: | <0.305> por que ti non falas con Edita? ‖
SILENCIO <1.010>
E: non-a conoso ‖
SILENCIO <0.830>
I: pèro vou eu contigo ‖
SILENCIO <0.550>
E: buèno | cando quèiras ‖
SILENCIO<0.630>
I: cando quèiras ti ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.820>
E: eu estando èquí | non teño problema ‖
SILENCIO <1.635>
I: è de que falo eu? ‖
PAUSA <0.300>
E: è: do que quèiras | <0.360> espera | vou parar esta que t# ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 27B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1988 (nai do Centulo e pai de Beluso, Bueu). 23 anos. Mariñeiro e estudante de ESO.
LUGAR DA GRAVACIÓN: A Banda do Río, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 17 de febreiro de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 29 de febreiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 19 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 7 minutos e 15 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 6 minutos e 25 segundos.

E: ía+che prekhuntar por: | <0.180> non sei | que recòrdas ti:: | da Illa? | <0.230> os teus recòrdos de {como:} ‖

I: {eu da I}lla moitos recòrdos | eu èr' acabar o: | o colèxio ‖ <0.800> è marchaba p' àlá de vacacións | <0.380> è: | Sömana Santa ‖ <0.560> è dehhpois | cando acababa o: colèkhio no verano ‖ <0.910> eu | marchaba p' àlá todo: ‖ <0.530> marchaba tod' o v[e]rán | <0.200> hasta: qu' empezaran as clases | hast' ò quince de setièmbre | qu' èra cando empezaban as clases normalmente ‖ <0.710> eu marchaba sèmpre p' alá | estaba cos meus abuèlos alá ‖ <1.210> (INH) è ib' à pescar | iba ô percebe con eles | <0.280> axudába+lle a: | subir ô monte: | co percebe: | cando iban eles ô mar ‖ <0.700> è buèno | despois.e | d' aí foi onde surgheu | qu' eu | <0.210> empesara ô perseb' eu ‖

PAUSA <0.470>

E: hum: ‖

PAUSA <0.230>

I: d' aí lèv' oito anos ô percebe ‖ <1.340> è:: | buèno | <0.430> empecei como mariñeiro | <0.320> durante: | ano è medio | ou así | <0.100> è: 'hhpois cambiei+me como patrón | [...] | è: | saquei tod' os títulos ‖ <0.770> a pesar de non ter a ESO | èh ‖ <1.460> saquei tod' òs títulos | è buèno | pasei+me de pa# | de patrón | estuven de patrón: hasta:: ‖ <0.580> hasta fai pouco que cambiei de ba# | d' empresa | <0.220>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

ahora ‖ <0.950> ahora fomos pô paro ‖ <0.510> pô paro | è hasta: | o verano que +o vareghamos outra vez ‖ <0.700> (INH) è nada máis | eu na Illa ‖ <0.630> {<pausa sonora> è:} | no invèrno: | iba cando {<pausa sonora> è} | cando podía | <0.180> iba no invèrno | así cando ib' ò barco | o fin de semana ‖ <1.300> è: meus abuèlos | viven alá tod' o ano ‖ <1.350> ê o que +che pòdo contar da Illa ‖

PAUSA <0.150>

E: è alkhunha anê[c]dota así | que tu{vèras?} ‖

I: {anêdota}s? | muitas | buèn' hò | <0.170> Diòs | unha ves | sokhando co meu irmán ‖ <0.910> tirei unha pala ô aire | è abrin+ll' a cabesa ‖ <0.905> <risas> | <0.415> (INH) <risas> ‖ <0.590> è tuven | tuvemos que: | coller | correr con el para cru[s] rogha | <0.300> è da cru[s] rogha tirar pa: | pa Buèu a coser+ll+a ‖ <1.000> anê[c]dotas? | uf | <0.100> anê[c]dotas pòdo+che contar muitas ‖ <0.620> unha ves | subindo a ghoder or ni# | o:s <0.130> nor nidos ‖ <0.550> (INH) subido nun árbol | rervalei è ca# | è caín dunha altura de catr' ou sinco metros | è 'ntèrrei+me no lodo ‖ <1.725> è no-+me pasou nada | <0.275> [es]tou aquí ‖ <1.475> que +che vou | puf | que +che vou a contar? | <0.195> po-lo de ir cos meus abuèlos | a | coller | patatas | <0.490> a coller.e: ‖ <0.580> (INH) eu que sei | a: coller or ghuêvor da[s] ghaliñas ‖ <0.930> a pescar ‖ <1.280> è 'star aí con eles | alá tod' o verano ê o qu' eu | ê o qu' eu acòrdo | da Illa ‖ <0.870> è:: | <0.430> pouco máis | ir a traballar | de todo | <0.270> por èlí ‖ <0.540> á Illa vou to[do]-lor días | como quèn di | <0.090> a traballar ‖ <1.070> teño qu' ir to[do]-lor días | <0.150> queira ou non queira | teño qu' ir ô precebe ‖ <0.870> to[do]-lor días | xa teño que pisar ahh pèdras ‖

SILENCIO <1.130>

E: è como ê o traballo no | persebe? ‖

PAUSA <0.070>

I: o traballo nos persebes | pois ê:: | ê levadeiro | <0.370> eso tèn que gustar tamên | ê mui arriesgado ‖ <1.350> (INH) è:: | á parte de ser arriesgado ‖ <1.010> tès qu' ir to[do]-lor días ‖ <0.960> ir è vir.e | <0.160> que non pòdes quedar alá | porque tès que vir pa vender.e ‖

PAUSA <0.370>

E: claro ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.190>

I: entendes? ‖ <1.120> è á parte de | deso | <0.220> eu | por min | si por min fora | eu 'stab' àlá tod' o ano ‖ <1.140> pèro | tès a túa vid' aquí ‖ <0.810> è non tès nada máis ‖

SILENCIO <1.810>

E: pèro como ê | como ê traballar {o persebe? | que se fai?} ‖

I: {como ê? como ê traballar o persebe?} | <0.340> o percebe: | ê: | <0.395> tès tè# | tres hòras menos cuarto | (EXH) <0.460> tès dúas hòras antes | da baixamar | <0.490> (INH) è tres cuártor d' hòra | <0.230> coa.e:: | <0.320> {<pausa sonora> è} | coa preamar | subindo coa preamar ‖ <0.680> pois nada | ti sales desde Buèu nunha planeadòra | vas a: | <0.230> pasas a ruta | <0.170> vas á: | zona: | <0.110> que tès | e:se mes ‖ <0.680> è despois còlles | <0.420> è sáltar nas pèdras á | á: hòra de salto | <0.180> cando: | pita o: | vikhilante | <0.300> ti saltäs | <0.480> traballas as | esäs | <0.150> tres hôrar menos cuarto ‖ <0.530> escòlles o percebe | <0.335> è v# | <0.235> vòlves a pasar a ruta p' àcá | <0.230> è:: | a cheghar a Buèu | <0.230> clasifica+lo ‖ <0.570> è despois | vénde+lo | <0.270> se n' +o vendes aquí | tès que mover+t' a Madrí | Á Coruña | <0.360> ou a Pontevèdra | <0.210> ou a Vigo ‖ <0.840> è así | <0.220> así ê como ê o percebe | <0.060> sómor varios | <0.120> somos unh' agrupación de: | <0.480> sètent' è tantos ‖ <1.050> somos | vint' è tres | embarcacións ‖ <1.580> incluso hai algunha máis | pèro ‖ <0.550> que non vên | normalmente somos vint' è unha | vint' è dúas | vint' è tres ‖ <1.120> outros andan ô pulbo ‖ <0.820> è vèñen cando: | así nas fèchas boas ‖ <1.120> è: no percebe | as fèchas máis altas | son Navidades | è Semana Santa | è o verán ‖ <1.800> ê cando +che: | pòde chegar o percebe a cento sètenta euros | cent' òchenta | douscentos ‖ <1.560> douhhcentos euros | <0.290> è no[r]malmente vai o: | desde cincuènta | sèsenta | p' abaiso ‖ <0.830> hasta: | quince | vinte ‖

SILENCIO <2.510>

E: è nunca traballache no:: ‖

PAUSA <0.160>

I: si | eu anduven ô pulpo | anduven a: ‖ <1.110> á: centola ‖ <1.450> anduven a todo | eu anduve[n] no mar | a todo ‖ <1.410> pèro buèno | <0.180> todo ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.410>
E: pèro cônta+me | como ê? ‖
PAUSA <0.370>
I: como ê de que? | a ir ô | á[s] redes? | <0.380> á[s] redes | iso ‖ <0.530> (INH) vai+se de domingo a vièrnes ‖ <1.100> o domingo á mañán | ár dèr da mañán | marchas | arrías a[s] redes | <0.460> pa recolle-lo: | peis[e] | o lunes ‖ <1.150> è así | tódo-los días | hast' ò vièrnes | o vièrnes ê cando traes a[s] redes pa tèrra ‖ <1.060> è buèno | iso: | vas levantando cada cacea ‖ <0.590> è vas limpando ‖ <0.730> è: | clasificand' o peis[e] | <0.380> se: | <0.230> s' ê pinto | pinto | s' ê maragota | maragota | s' ê lubina | lubina | s' ê sargo | ê sargo | <0.490> è fas todo así: | vas clasificando | pòs unha lámina de: | <0.230> de plástico ‖ <0.630> ê como se fora unha bòlsa plástica | por encima | bòtas llelo | <0.480> è vas clasificando | vas gardando | estibando na bodega ‖ <0.740> è ô chekhar a tèrra | sacas pá lonxa | <0.485> è pa vender ‖ <1.115> así que ‖
SILENCIO <0.840>
E: è cando disías antes que +che:: | khustaría 'star tod' o ano alá na Illa | <0.120> cal ê o problema | è lòkho? ‖
PAUSA <0.230>
I: que? ‖
PAUSA <0.220>
E: cal {ê o problema?} ‖
I: {o problema} ê que tès a familia aquí | teñ' un meniño pequeno ‖ <0.570> todo ‖ <1.090> teño: aquí a mullèr | teño todo | miña mullèr p' àlá non vai | que tèn qu' estar co miniño aquí | qu' ê inda: | unha criatura ‖
SILENCIO <3.300>
E: è:: | <0.200> teus abuèlos [es]tán alá non? | {tod' o ano} ‖
I: {meus abuèlos} [es]tán tod' o ano | veñen sòlo cando teñen qu' ir ô mêdico ‖ <2.820> se non | si por éler fora | non viñan | <0.200> nin viñan | que for' ò mêdico alá! ‖
SILENCIO <0.690>
E: teñen+che contado así alkhunha cousa sobre: ‖ <0.500> os problemas | que son | vivir alá? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.330>

I: nò | eles alá están mui contentos | eles proble# | alá problemas disque no-hai ningún ‖ <0.910> problemas ê cando pisan Buèu ‖ <1.550> nò: | <0.140 è de todos modos | eles cando veñen a Buèu | <0.170> máis como másimo másimo | trer días pòden estar | non pòden estar máis | <0.400> (INH) xa o terseiro día cando marchan | sa parese que | qu' están | no fin do mundo ‖

SILENCIO <3.480>

E: alá tendes veikhas è todo iso ‖ %

I: alá témor de todo | <0.220> veigas | temos bo# | {<pausa sonora> e} | bòtan patatas | teñen animales | <0.410> van pescar | eles teñen todo fresco | <0.480> eles quèren un peixe ‖ <0.650> van | alí a pescar.e | <0.140> pescan | o peixe que queiran | <0.380> se ê lubina | dor millores | mellor peis[e] que haia ‖ <1.160> (INH) mellor peis[e] que haia | o que +lle apetesa | éler van | <1.390> è côllen+o | <0.090> (EXH) è: | <0.340> cheghan á casa | namais qu' ê 'scamar ‖ <0.930> èviscerar è: ‖ <1.190> á:: ‖ <1.040> (EXH) (INH) á plancha | ou ô forno | ou ô que sea | <0.240> è a comer ‖ <0.590> è si quèren un galo | matan un galo | è côme n+o ‖ <1.790> si quèren un: | <0.210> cordèro | pois teñen | <0.110> cordèros ‖ <1.800> güèvos frescos tod' os días ‖ <0.550> ensalada | patatas ‖ <0.545> de todo | eses | cultivan todo ‖ <1.980> alí ‖ <0.540> teñen de todo ‖ <1.125> por iso non +lle falta de nada | è: o único | o impre[s]cindible que: | lèvan d' aquí ê | <0.420> papèl hikhiênico | <0.100> è sal ‖ <0.940> aceite leite | <0.140> ou | o inpre[s]cindible | pastas | arroz ‖ <0.550> è pouco máis ‖ <2.480> qu' ê o: | ê o que +lle ‖ <0.580> o | o que +lle | necesitan d' aquí ‖ <0.850> pan | fan+o eles | empanadas | fan eles ‖ <0.810> fai miña abuèla todo ‖ <1.290> meu abuèlo encárga+se d' ir a pescar | è: 'la encárga# | encárga+se da casa ‖ <1.810> da: | da labranza | de todo ‖

MUTISMO <5.220>

E: buèno | eu penso que xa +me chekha ‖ <0.620> muita:s | gracias ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 28

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Home, 1988 (nai do Cucorno e pai do Canexol). 24 anos. Mariñeiro.
INFORMANTE 2: Muller, 1990ca.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Canexol, A Illa de Ons, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 15 de setembro de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 18 de setembro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 31 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 5 minutos e 41 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 4 minutos e 53 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 3 segundos.

E: pois cónta+me: | non sei o: | en que traballas | {ou} ||
I1: {nada} | pois.e: | eu estou | dedíco+m' a 'star aquí na Illa no verano | com' este tod' o v[e]rán estuven cos abuèlos | aquí a pescar | è todo | a faser o que fai el || <0.655> è ahora 'stuvèmos en Irlandia || <0.595> {è:: 'n C}anadá | estuvèmos traballando por aí por fôra | ô bacalau | ô fletán | <0.340>
E: {hum:} ||
I1: pasa qu' ahora estamos nun barco ruso ||
SILENCIO <0.648>
E: barco ruso? || %
I1: si | porque ôs españoles | <0.130> traballo | <0.350> ahora quitan or bo# | or barcos españoles quítan+os todos de NAFRO || <0.530> hai dou[s] sòlos || <0.770> è temos que volver inmikhrantes è todo | isto ê unha verghonsa || <1.130> (INH) è aquí na Illa bèn | <0.280> este verano fixêmor máis cartos ca estando no bacalao | <0.210> aquí eu mais o abuèlo | <0.410> coa cana | o caso ê que non pòdes estar tod' o invèrno | ô ter familia ||
PAUSA <0.110>
E: claro ||

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.120>
I1: non ê o mirmo || <0.815> ti preghunta o que queiras | {èh | Manu} ||
E: {non} non | ti conta | {conta pa diante | que a min:} ||
I1: {eu non sei o que disir+che | macho} ||
PAUSA <0.060>
E: ti síkheme contando así | sobr' o: | sobr' o mar o qu{e:} ||
I1: {fomos} a Irlè# | a co# | conoser cóusar nòvas || <0.520> ê a hòstia | èh || <0.840> (INH) è Irlandia ê tipo Ibiza | <0.340>
E: {<risas>} ||
I1: {chèkhas alí | mi} ma! | tèr de todo | <0.080> "español | español!" | mi madriña! || <0.620> unha chulada | macho || <0.500> eu non sei o que disir+che | macho || <1.090> (INH) muito +me pasou nesta vida sa || <1.330> tantas cousas || <0.950> aquí na Illa: | o: millor que hai || <0.750> (INH) d' aquí de | buèno | de | do nòso | do nòso chollo | como sabes ||
PAUSA <0.050>
E: hum ||
PAUSA <0.300>
I1: aquí o millor que hai ê A Illa || <0.610> eu Síes | fun aí atrás | coida[d]o | por primeira ves a coneser | que sèmpre traballín ô lado | ô pulpo è todo por aí | <0.440> fun alí | nada || <0.720> non pòdes nin:: ter unha lata de Còca Còla na pla:lla | nin nada | <0.100> aquí po-lo menos déixan+ch' unhas cousas aínda: || <0.780> po-lo normal | qu' están or de Parques | è inda debían meter máis caña ||
PAUSA <0.290>
E: si ||
PAUSA <0.170>
I1: pèro buèno || <0.560> porque colillas po-lo cha:n | mírar de todo ||
SILENCIO <0.550>
E: si ||
SILENCIO <0.600>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: pèro buèno || <1.200> [es]tá bèn o chollo || <1.280> ahora a: 'xudar+ll' ôs abuèlos | è: a manter isto | aquí ||
PAUSA <0.340>
E: xa ||
PAUSA <0.025>
I1: firmou+nos pa nôs | pa tod' or nètos | non sabes? | <0.110> porque | isto ahora tèn que pasar | de pais | a fillos | <0.444> com' ôr fillos +lle deisou | ô meu tío Tino deisou+ll' esa casa d' èí d' enfrente | qu' èr' ò:: | a chabòla de antes | o quinteiro ||
PAUSA <0.222>
E: si ||
PAUSA <0.231>
I1: ahora deisa | isto deixou+nos ôr nètos | pa vir | cada un unha habitasión | esa ê a mi:ña | <0.389> esta ê de meu primo Khòçe | esta ê do fillo | <0.212> esta ê a deles || <0.648> cada un a çúa habitaçión | diço | "non | a casa vou+ll+a: repartir pa todos" || <0.527> (INH) è deisóu+no+la pa todos | <0.411> è vin hos[e] pa despedir+me | porque marchamo 'sta semana || <0.787> esta semana sa: | khuèves: | vièrne[s] sa marcharemos | hasta ènèro || <0.815> xa non vimos ||
SILENCIO <0.732>
E: è: | a traballar en que? ||
PAUSA <0.194>
I1: a tra# | ô fletán | <0.447>
PAUSA <0.064>
E: ô fletán || %
I1: ahora vamos parar en NAFO | èh | ô bacalao | pèro despois marchamos pa Groelandia | vamos ô fletán | è ô sellar o barco | vimos pa tèrra ||
SILENCIO <1.629>
E: è como ê o: | a vida en b# | a bordo? ||
PAUSA <0.334>
I1: puf! || <0.195> sèmpre ar mirmas caras || <1.537> <risas> | (INH) pasas po-lo paçillo | uf | <0.154> mi ma! | <0.277> ê muito {<apelación> èh} | ou tès un poblèma cunha persona | <0.454> (INH) no-ê o mirmo | <0.370> estar.e | <0.361> ti hos[e] | teño un problema

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

contigho | ti estar na túa casa | eu na miña | no-+nor miramos | entendes? | <0.102> xa trátar de non mirar+te ||
PAUSA <0.139>
E: ah ||
PAUSA <0.148>
I1: pèro no barco tès un problema | è tódo-lor días +te miras a comer | a duchar+te | a dormir | a tod' or lados | <0.491> (INH) o[s] camaròte[s] son de todos || <0.611> todos entramos a tod' os camaròtes | è fasemos o que queremos | entendes? ||
PAUSA <0.194>
E: si ||
PAUSA <0.213>
I1: non: ê | no-ê como na casa || <0.834> pèro hai que ir | ahor' a:quí que chollo hai? || <0.832> aquí non tèr nada que faser ||
PAUSA <0.389>
E: xa ||
PAUSA <0.380>
I1: ihhto todo ê diferente || <0.843> ahora por aí adiante | si | khanas || <0.834> pághan+ch' en nèkhro ||
PAUSA <0.324>
E: <risas> ||
PAUSA <0.185>
I1: oito mil èuros | en chèque | cada marèa | dou[s] meses è medio | trer meses | <0.408> libres | pa ti | entendes? || %
E: si ||
PAUSA <0.121>
I1: tràì[s]+ll' eses cartos á mullèr | "+mi cakho en diòla!" || %
E: <risas> ||
PAUSA <0.102>
I1: è aquí que ghanas? | ô millor si | khanas unha semana mil quinientos euros || <0.862> (INH) è o resto do mes | que hai mal tempo | estar na cas' à durmir ||
SILENCIO <0.630>
E: hum ||
PAUSA <0.083>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: non ê plan | tendo unha familia | aquí | non +che dá | <0.426> tès que ter un barco pròpio || <0.574> si non | <0.334> de mariñeiro | aquí non: | <0.324> è cada ves | peor || <0.972> (INH) cada | cad' à:no que pasa | eu miro que: | a cousa vai a peor.e | <0.463> no-hai persebe | <0.139> no-hai sentola | no-hai peir[e] no-hai pulpo | <0.315> empesaron ô pulpo | canto hai? || <1.334>
SILENCIO <1.102>
E: n:on {sei} ||
I1: {dour} meses || <0.837> hab[e]rá | <0.338> como mu:ito | sa || <0.852> (INH) è 'stán [a]pañando còrenta quilos || <2.056>
SILENCIO <1.852>
E: {nadiña} ||
I1: {canto} | canto +se [a]pañaba antes? | cando estabámor nôr no còle? ||
PAUSA <0.250>
E: muito muito ||
PAUSA <0.176>
I1: dou[s] sentos | sent' òchenta | uf | <0.259> mi madriña | tre[s] sentos quilos! | è nôr disiamos aí | non +ch' acòrda eu mais Xoán? | <0.490> "mi madre | alá na Illa o fèrro abòia!" || <0.778>
E: {{<risas> si}} ||
I1: {è alá o fè}rro abòia | si | o fèrro hai qu' ir a busca+lo | <0.093> pèro por fôra || <0.787> aínda mirei Xoán ahora | èh | <0.287> hai un pouco | {n' +o miraches?} ||
E: {estuven con e}l ||
PAUSA <0.444>
I1: mi ma | como 'stá ese {<risas> rapás} ||
PAUSA <0.203>
E: xa tèn: | xa tèn unha {filla} ||
I1: {si:} ||
PAUSA <0.241>
E: creo | è outra en camiño | creo | èh ||
PAUSA <0.170>
I1: si? || %
E: creo que si | creo que +ll' entendín ||
PAUSA <0.361>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: mi: ma:! <1.324> pois Xoán | nada | <0.491> Xoán | coma sèmpre | <0.397>
PAUSA <0.398>
E: {Xoán est' aquí a:} ||
I1: {o del | son pastèl}itos | è:: | <0.167> è os abuêlor na Illa è listo | <0.181> que +lle dean de comer ||
PAUSA <0.481>
E: pois el est' a: traballar | estaba de baixura || <0.815>
SILENCIO <0.815>
I1: {que va! | no[n] miráche-lo Faro?} ||
E: {iba: | iba coa [...]} ||
PAUSA <0.296>
E: non | <0.315> ai si! | que saleu | %
I1: <risas> || %
E: saleu | <0.416>
PAUSA <0.416>
I1: {cla:ro} ||
E: {saleu | ê verdá} || <0.649>
SILENCIO <0.649>
I1: que 'stuven eu con el? | na:da | <0.364>
PAUSA <0.051>
E: eu es{tuven} ||
I1: {embarkháron+lle} todo | por culpa del | el quíso+se faser coa empresa do pai ||
PAUSA <0.356>
E: si || %
I1: o pai: | loqueou un pouquiño || <0.797> (INH) quiso faser coa empresa | è ô final fís+o: peo[r] el | <0.229> embarkháron+lle todo ||
PAUSA <0.221>
I1: mi madriña ||
PAUSA <0.246>
I1: todo | <0.424> a dòrna | de lisénsiar de | de pesca ô abuèlo | <0.339> dòrna | sòlo +lle quedou a casa da Illa ||
SILENCIO <1.187>
E: ai | mi ma{driña} ||

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {hai que ter} sentido | eu comprei un barco | eu tamên teño un barco de pulpo en Buèu | èh! ||
PAUSA <0.169>
E: non sabía ||
PAUSA <0.178>
I1: pa ir ô aparello || <0.755> è lèvo a# | è lèvo dous | dous anos a | traballando fôra | xa || <0.754> aquí nada | <0.434> {<pausa sonora> è} | dísen+ll' a meu irmán | qu' ahora o meu irmán ê | pa el sòlo | díxen+lle | "buèno | si quères o barco | pois | <0.178> vas a traballar nel | è sáfas+te | ti" | {entendes?} || <0.577> (INH)
E: {hum} ||
SILENCIO <0.585>
I1: ê millor o barco te+lo a traballar ca: | ca te+lo parado | <0.314>
PAUSA <0.254>
E: {si} ||
I1: {pa}rado fastídia+se todo | <0.474> è ahora vender non pòdes || <0.822>
SILENCIO <0.611>
E: non {hai a quèn} ||
I1: {a min valeu+me} seir millóns | è xa +che quèren dar tres | catro || <0.796> (INH) non hai: | <0.373> eu non vou perder cartos ||
PAUSA <0.093>
E: claro ||
PAUSA <0.356>
I1: ahora que +o teño pakho | ahora téñ+o: aí | a mi[n] no-+me | non: | no-+me fai daño estar | aí na casa | téñ+o: no terreno da casa | %
E: si ||
PAUSA <0.491>
I1: tapadiño è listo || <1.254> è non sei | que máir disir+che | Manuèl ||
PAUSA <0.228>
E: o que queiras | eu ||
PAUSA <0.044>
I1: encantado de mirar+te | <0.439> %
E: uf! ||

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.057>
I1: è alêkhro+m' a hòs{tia!} ||
E: {<risas>} | <0.266>
PAUSA <0.427>
E: è: 'u ikhualmente! ||
PAUSA <0.324>
I2: perdón dice tu mukhè{r} que vais a llegar {tarde a la lan}cha || %
I1: {si} || <0.651> {si | marchamos} ||
E: pois di+m' o nòmbre | que non teño p' anotar || %
I1: Marcos ||
PAUSA <0.190>
E: que máis? ||
PAUSA <0.133>
I1: Marcos ||
PAUSA <0.133>
E: Marcos | è o ano en que naseche? | n' òchent' è oito | {nò?} ||
I1: {n' ò}chent' è oito ||
PAUSA <0.158>
E: vale | muita[s] khrasias ||

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 29A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1989 (nai de Pereiró e pai do Cucorno). 23 anos.
Estudante de Arte Dramática.
LUGAR DA GRAVACIÓN: As Meáns, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 27 de xullo de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 28 de setembro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 30 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 6 minutos e 13 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 6 minutos e 2 segundos.

E: è::h ‖ <0.610> contáche+me hai pouco que: | buèno | sobre a Khèrra Sivil | que as túas bisabuèlas todo {iso} ‖ <1.120>
I: {si} ‖
SILENCIO <1.170>
E: cónta+me o: | o que sepas | sobre iso ‖
SILENCIO <1.160>
I: (EXH) <0.160> pouco sei | a ver | o meu bisabuèlo | <0.792> (INH) è::h | marchou a: | a facer a mili | <0.921> o que èra | que despois foi o marido {<risas> da: | da::} | <0.230> de miña abuèla Celia {<risas> da de} | "me cago 'n dios" | <0.500> (INH) que cando foi a[s] rapadas das cha# | da | das mozas | èlas desfilaran | <0.440> no desfile de maio | republicano | <0.500> è despois os fascistas | <0.190> colleron è rapáron+as ‖ <0.256> miña bisabuèla tiña | quince anos | daquèla ‖ <0.633> <salouco> meu bisabuèlo | na guèrra | è:h | <1.660> (INH) el marchou ‖ <0.190> de feito | è:h | ê ê moi curioso porque | <0.310> a que ê: | <0.450> nai | do meu avó | <1.150> Alfredo | qu' está casado coa miña abuèla:: | <0.340> Khuana | <0.450> (INH) resulta que | <0.206> o pai de: Khuana | <0.240> è a nai de Alfredo | èran mozos | cando el marchou para: | pra face-la mili ‖ <0.339> (INH) que pasa? | ôs poucos días de cumplir | estallou a guèrra ‖ <0.760> entón | el tivo que quedar | <0.480> do bando republicano | <0.960> (INH) <salouco> è:: | nada | buf | contou+m' un montón de | de històrias de:: |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.330> (INH) el por èsemplo: | <0.500> <chasquido> non | non | non | non loito[u] | loutou | loitoi | [E] *iaah mièrda!* [E]| {<risas> loitou | tanto no frente} | <0.105> porque el | <0.309> <salouca> | un:: un khenera:l ou | buèno | un alto rango | colléra+no de sirviènte | pá súa casa ‖ <0.247> porque meu abuèlo èra moi presumido | è entón | arreglou o: | o uniforme que +lle dèron ‖ <0.360> (INH) entón o:: | o alto mando dice | "hostrás | este | usté por que | arreglou | <0.520> o uniforme?" | è meu abuèlo | "nò | porque +me quedaba moi | grande" | <risas> ‖ <0.230> entón | "buèno | pois ti | vên pr' a:quí" ‖ <0.138> è levoun+o de criado | na súa casa | estivo alí traballando | <salouca> ‖ <0.2090> è: despois | cando empezaron xa:: | <0.600> <chasquido> os fascistas a 'saltar a: | <0.270> a casa do[s] republicanos | <0.510> (INH) el recòrda que a mullèr do | do alto mando este | èr' unha mullèr moi guapa | <0.640> (INH) è que cando empezaron a 'saltar as casas el | el escapou è:: | que non soubo máis | qué foi | nin da mullè:r nin | nin do seu khèfe | nin nada ‖ <0.610> (INH) lògo volvou | volveu ô èkhêrcito | <respira> ‖ <0.860> estivo | uf | en fragatas | sobre todo de | de de mariñeiro | <0.270> el estivo 'n fragatas | foi por diferentes partes d' España | pèro non sei s' e:l | chegou a combatir ou non | <0.230> ò sea a combatir | man a man ‖ <0.550> non +o sei | sei qu' estuvo nun campo de concentración | <respira> ‖ <0.350> desa 'stòria[s] sabe máis meu irmán | meu irmán estaba máis co meu bisabuèlo ‖ <0.220> tiña máis conecsión | con el | è contába+lle máis cousas ‖ <0.640> (INH) sei qu' estuvo nun campo de concentración | <0.480> <salouco> è que: | <0.310> un do[s] seus tíos | ou seu pai | os | o | creo que | non sei s' èr' ò seu pai | ou o seu abuèlo | seu abuèlo creo que èra | <0.310> levába+se moi bèn | co que èra | cura de Beluso | <0.530> èran moi bos amigos | <0.680> (INH) è: o cura de Beluso | foi quèn | quèn +o libèrou | <0.270> quèn: | intercedeu para que vòlvèra ‖ <0.350> cando vòlveu | a súa moza xa 'staba casada | <1.000> è buèno | el coñeceu a qu' èra a súa mullèr | {<risas> qu' ê Celia} | <0.570> è que:: | <1.000> è que despois | pois: | buèno | +se casaron è tivèron | <0.160> vivèron na Illa | tod' à súa vida | ata | <0.560> ata iso | cando viñeron ca | coa miña abuèla | que viv' aquí | con miña nai de seis meses | <1.340> è: o meu tío Cándido | que tiña daquèla | dous aniños | tería que ter ‖ <2.130> è nada | chegaron hasta | hast' àí | despois meu bisabuèlo comprou unha

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

casa d' aquí | <0.200> è | viñeron pr' acá ‖ <0.230> pèro: | o que sei
60 má[i]s ou menos do: | do meu bisabuèlo | <0.690> da êpoca | de qu'
estuvo da Guèrra | ê iso | meu irmán tèn que saber máis | <0.790> tès
que quedar co meu irmán | meu irmán sabe máis històrias | porqu' estaba
máis conectad' ô: meu bisabuèlo | falaban máis | <respira> ‖ <0.630>
pèro así do que teño coñecido ê eso: | ò sea | os datos máis relevantes
65 son isos ‖ <0.166> estuvo por toda 'Spaña | estuvo 'n Barcèlòna | estuvo
en Sevilla | estu# | sobre todo en barcos | el iba muito en | en barcos ‖
SILENCIO <0.695>

E: si ‖

PAUSA <0.345>

70 I: èra | èra o del | èra mariñeiro è: | <0.540> estaba | por aí ‖ <0.800>
(INH) è:: | <0.600> è nada | <0.470> no campo de concentración | el o
que contaba èra: | <0.270> "sòlo había piòllos" | & <0.799>

PAUSA <0.201>

E: <risas> ‖

75 PAUSA <0.173>

I: & "fam' è: piòllos | è area | è calòr" ‖ <0.210> èra o que decía el
| <0.910> "había piòllos {<risas> com' area}" ‖ <0.660> (INH) sòlo
fala# | d:iso ‖ <0.700> è en Francia | tamên estivo ‖ <1.930> tamên-+os
levaron | ô[s] republicanos pra Fan# | pra Francia | <1.180> (INH) è:: |
80 <0.330> de feito estaba lend' un libro | <0.270> [E] *+se llama* El rayo
dormido | <0.320> *que habla* | *buèno* | *tambiên un poco:* [E] | va# vai
diso | dunha periodista | que intenta desentèrrar o: | pasado | <0.480> è
| ê incrible | a de republicanos que loitaron | en Francia | <0.390> [E]
La Nueve | <0.520> *+le llamaban* [E] ‖ <1.383> (EXH) estaba lend'
85 o: libro è digo eu | buá | que pasada! ‖ <0.560> (INH) gra:n | gran parte
dos que liberaron Francia dos nazis | èran republicanos | <0.310>
republicanos que pensaban | que | <0.590> que despois de liberar
Francia | íba+lle | iban a librar España | por eso loitaban tanto | <0.420>
è | puf | ô final | <0.270> pasou o que pasou ‖ è o que sigue pasando |
90 <0.690> que: | a veces ves a: | <0.870> (INH) pois nada | da miñ' avo#
| da miña abuèla sei iso | da miña abuèla | pouco sei ‖ sô sei qu' èra unha
| das mozas que desfilou no desfile | <0.420> <salouco> è que foi unha
das mozas | que +a[s] raparon | è +as obligaron a: | <1.100> a: | pasear
diante | buèno | de tod' ò mundo ‖ <0.610> dar+ll' ò paseíño | rapadas ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.670> è que si | que:: | <0.450> que miñ' abuèla tiña un carácter | è que +lle gritou | è +lle berrou ôs fascistas è: | "me cakho nos teus khuèvos!" | <0.630> è vamos | que èr' unha mullèr d' armas tomar ‖ <0.540> pèro:: ‖ <0.320> con da# | con quince anos | daquèla | non? | despois | <1.330> <salouco> tiña | tiñ' unha frase | a miña bisabuèla | <1.020> <risas> (INH) que èra | "despo#" | è: | cando miraba {<risas> unha mullèr} | <0.220> preñada | disía+lle | <0.300> (INH) ou parindo | ib' a xunt' ôs paridos è disía+lle | "ah | carallo ‖ khôde+t' aí | despois do khusto vên o di[s]ghusto!" | <0.900>

E: <risas> ‖

I1: è iso qu' a miña bisabuèla tivo seis ou sète fillos! | ê dicir | <0.370> tampouco èr' unha santa! | <0.480> <salouco> "despois do khusto vên o diskhusto | èh! | èh èh | khóde+t' aí | khóde+t' aí" | <0.530> mala | com' ò dèmo ‖ <0.600> po-lo demais | non sei máis do | do que ê da | da miña història | dos | <0.930> dos meus bisabuèlos | <0.770> (INH) sobre todo do meu bisabuèlo ‖ <1.310> pèro: | nada máis | è da miña bisabuèla tampouco | descubrín | qu' èra unha das rapadas | èla è: | mais a | outra bisabuèla ‖ <0.350> (INH) miña bisabuèla Charito | <0.558> a que ê a nai | da miña abuèla Monserrat | por parte de pai | <0.678> (INH) tamên | +a raparon | a èla | <0.220> po-lo menos a dúas ou a unha | si | a dúas das miñas bisabuèlas | a Charito è a èla ‖ <1.770> unha pasada | cando +m' enterei dikho èu | "buá | <0.930> uf | <0.535> que pasada! | <0.650> a de cousas que pasaron aquí | èh!" ‖ <1.170> {nada} | <0.290>

E: {na Illa!} ‖

PAUSA <0.216>

I: na Illa | sobre todo na Illa ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 29B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1989 (nai de Pereiró e pai do Cucorno). 24 anos.
Estudante de Arte Dramática.
LUGAR DA GRAVACIÓN: As Meáns, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 8 de decembro de 2013.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 19 de decembro de 2013.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 31 de agosto de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 2 minutos e 51 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 2 minutos e 34 segundos.

I: de entoación | sobre todo nas preguntas ‖
PAUSA <0.450>
E: <risas> ‖ <1.660> pèro entón metían+vos caña? ‖
SILENCIO <0.680>
I: si: | <0.260> claro | tivèmos èsame | è todo ‖ <0.660> (INH) tiñamos un libro de:: | è è teño o:s | as gravacións aíña | aínda | un libro de fonêtica ‖ <1.290> nòrmativa ‖ <0.890> (INH) è | púñan+che como: | +se decían as preguntas | a:: | as afirmacións | as hum: | todo ‖ <0.730> (INH) è:: | è tiñamos despois | frases | <0.180> qu' iban dicindo | è ti tiñas que repeti+las | <0.370> como èghemplo | "Pèpe ê do Cèlta | {<risas> Manuèl do Pontevèdra" | eu que sei} ‖ %
E: <risas> ‖
PAUSA <0.330>
I: <risas> | (INH) <0.130> è físo+nos èsamen è todo | <0.140> así que: ‖ <2.360> (INH) pèro buèno | aínd' hai palabras que se +m' escapan | por èsemplo | èsame | a veces digo èxame | è èsamen ‖ <0.520> uf ‖ <0.980> tamên | petróglifo | non son capaz de dici+lo | digo petroglifo | de tod' a: {vida} ‖
E: {<risas>} ‖
SILENCIO <1.000>
I: si | buèno | aínda: ‖ <2.050> (INH) pasa ê que claro | eu | alá en Vigo | qu' ê onde vivo normalmente | cando veño a falar en galego | falo

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| o galego d' aquí | por èse# por èsemplo | dende que meu irmán tèn a mòza | que fala galego | falo moito | <0.420> con ela | <0.480> (INH) con miña abuèla | cos meus abuèlos ‖ <0.730> (INH) co meu pai | pèro | alá en Vigo | claro | o | o que uso | cando falo de galego | mira | a familia do meu mozo | non fala en galego | casi nada ‖ <1.550> a nai ê valenciana ‖ <0.640> os pais | o sèa | os abuèlos | que son d' aquí | que èran de Cangas | <0.110> non falan galego | falan en castelán os dous ‖ <1.230> (INH) porque marcharon pa Vigo ‖ <0.580> è o pai tampouco fala en galego | entonces con eles falo en castelán ‖ <1.020> (INH) è::: ‖ <0.520> è despois | ca xente que falo en: | galego qu' ê na 'scòla | <0.340> è despois no clu[b] de lectura | con: ‖

SILENCIO <0.980>

E: si ‖

SILENCIO <0.600>

I: è a gran maioría fala normativo | èh! ‖

SILENCIO <0.920>

E: buèno ‖ %

I: porque | <0.470> (INH) por èsemplo: ‖ <0.770> tiñas que vir un día aí: | {<risas> ô clu[b] de lètura} ‖ %

E: pèro ê aquí 'n Buèu? ‖ %

I: nò: | ê | na bibliotèca de Vigo ‖ <0.230> ê unha pasada! | eu pas+o: pipa | todo señoras aí! ‖

PAUSA <0.120>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.120>

I: cala! | hai | hai aí unhas que falan | máis galego normativo | porque son xente que: lèron | puf! ‖ <0.797> puf | <0.413> teñ' unha que +se chama | Ana | <0.300> mi madriña! | esa conòce tod' a litèratura galega | habida è por haber | ê unha pasada | èh! ‖ <0.890> (INH) mandáron+nos ler | como +se chamaba? | *Futuro Imperfècto* ‖ <0.890> Xuli' Alonso | creo que +se cham' a: 'utora ‖ <0.851> (INH) precioso o libro ‖ <0.780> (INH) è::: | <0.160> è a tía | ti# | o libro cada capítulo comeza | pois ô mellor | cun pequeno poema: | <0.057> cun: | cunhas letra de canción | pois o que tiña unhas letras de canción | pois èghemplo | pois viña traducidas | <0.123> todas ‖ <1.140> (INH) ô galego | <0.440> (INH) lía+ch' a tradución ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.320>
E: {<risas>} ‖
I: {súper sentimental | buá!} | flipas | digo èu | "mi madriña | esta mullèr ê un tesouro!" ‖
PAUSA <0.260>
E: {<risas>} ‖
I: {flipas} | èh! ‖ <2.220> è despois outros como | Boaventura | [E] *que +se llama Buènaventura pèro* [E] | cambiou+s' o nòm' ô galego | <0.440> (INH) pois eses: | <0.250> empezaron a falar galego: | <0.280> (INH) fai pouco | <0.496>
PAUSA <0.430>
E: {claro} ‖
I: {no galego nòr}mativo ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 29C

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1989 (nai de Pereiró e pai do Cucorno). 24 anos.
Estudante de Arte Dramática.
LUGAR DA GRAVACIÓN: As Meáns, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 8 de decembro de 2013.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 24 de maio de 2017.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 24 de maio de 2017.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 2 minutos e 16 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 1 minuto e 55 segundos.

I: è: si ‖ <1.720> è | Rosa Fernanda ‖ <0.640> [E] *y sus fotos d' Èkhipto* | [E] <0.345> <risas> ‖ <0.895> buèno | todas esa[s] son de primaria | {<apelación> èh} ‖
PAUSA <0.164>
E: si ‖
PAUSA <0.304>
I: así de secundaria no-+me que# | buèno | <0.290> Portela | <0.220> {ò[v]biamente} |
E: {Portela} ‖ <0.098>
I: Portela ê in::esquecible | así ‖ % <0.606>
E: <risas> ‖
I: a ver | estou+che dicindo os que máis +me tocaron a {fi}bra ‖ <0.690>
E: {si} ‖
I: {<pausa sonora> è:} | Portela ‖ <1.136> quèn máis? ‖ <1.194> (INH) {<pausa sonora> è:} ‖ <1.546> {<dúbida> hum:} ‖ <0.919> è Lòla | <0.453> Lòla èra | <0.261> Alexandra! ‖ <0.719> (INH) [E] *Alexandra ès muy guay* ‖ [E] <2.333> (INH) este[s] son do instituto | despois así: | da carreira xa | <0.883> Afonso | Becerra ‖ <1.052> ê moi grande | <0.294> {<pausa sonora> è::} | Dani Salgado ‖ <2.166> que: tam# | ê m# | profesor de dirección | de composición escénica ‖
PAUSA <0.222>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {<aceptación> hum} ‖
PAUSA <0.255>
I: è Afonso Becerra ê | buèno | ê dramaturgo è ‖ <1.477> analiza | crítico è ‖ %
E: <risas> ‖ %
I: nò | aprend' un montón | dá+nos escrita dramática ‖ <1.007> è: buáh | <0.310> unha pasada ‖
PAUSA <0.228>
E: <risas> ‖ %
I: a mi[n] +m' encánta+me | <0.172> unha das cousas que máis +me gusta ‖
SILENCIO <0.950>
E: a:: lingua dos profesores | así en: | <0.430> {liñas xerais} ‖
I: {po::is} | <0.271> en liña[s] serais ‖ <0.610> a gran maioría ‖ <0.547> por.e: | {<dúbida> a:} ‖ <0.569> claro | ê que hai muitos profesores que veñen de fôra ‖ <1.318> pèro:: a:: | a rasgos serais | son galego | <0.305> porque a carreira ê: 'n galego ‖ <0.776> (INH) tod' os èsercicios de escrita dramática facémo+los en galego | <0.360> (INH) è Dani Salgado inda qu' estuvo estudando en Cataluña | fala | dá+nos a clas' en galego tamên | de feito | méte+nos moita caña | cando damos instrucións | ôs actores ‖ <0.665> (INH) temos que deci+las en galego | precisas | se no-+as dicimo[s] sa | anòta xa na libreta ‖ % <0.861> (INH)
E: <risas> ‖
I: è di+me | "dixèches isto" ‖ %
E: {<risas>} ‖
I: {<risas>} ‖ "nò:" ‖ <0.771> poi[s] si ‖
SILENCIO <0.772>
E: {è:} ‖
I: {è:} | maioritariamente | [d]e[s]pois hai profesores que non | que: aínda 'stán integrándo+s' entón | dan as clases en castelán aínda ‖
PAUSA <0.303>
E: {<aceptación> hum} ‖ <0.405> è isto ê na carreira ‖ <0.316>
PAUSA <0.316>
I: {si} ‖
E: {pèro} en primaria ou en secundaria? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.972>

I: como dèbe[s] saber | ti bèn | a maioritaria èra 'n castelán ‖ <2.106> en primaria a +lo menos | despois {e#} | en secundaria tamên ‖ <1.172>

E: {si} ‖

I: castelán ‖

SILENCIO <0.522>

E: {<aceptación> uhum} ‖ <2.039> è:: ‖ <0.927> a lingua | que utilizabas no colèxio? ‖

SILENCIO <1.378>

I: {<pausa sonora> è} | o castelán ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 30A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1990 (nai e pai do Canexol). 24 anos.
Estudante de Ciencias Económicas.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Cangas, Cangas, Cangas.
DATA DA GRAVACIÓN: 4 de novembro de 2014.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 27 de novembro de 2014.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 23 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 11 minutos e 46 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 9 minutos e 43 segundos.

E: ahora | cónta+me: | o que: | recòrdes da Illa | ou que queiras | así algunha {anêcdota} ‖
I: {que recòrde} eu da Illa? ‖ %
E: sèmpre tès | algún: | algún v[e]rán que foras | ou: | non sei ‖
SILENCIO <0.660>
I: <chasquido> | <0.480> non sei | eu: | buèno | nôs tíñamos: | unha casa | qu' èr' a: casa dos meus pais ‖ <0.645> buèno | en realidade èra | a casa dos meus avós | por parte de pai ‖ <0.830> i:: | alí sèmpre íbamos | no verán ‖ <0.865> cos meus primos | a miña tía ‖ <1.092> i:: | a miña avòa | qu' èr' a: única que viña | meu avó nunca: | viñ' a: Òns ‖ <1.410> buèno | recòrdo sèmpre qu' os meus primos | pois que íbamos á: praia | que xusto +a temos en frente á casa | a nòsa casa | ê a que tèn:: | <0.155> buèno a que tiña | máis bèn | un hórreo derrumbado ‖ <1.625>
PAUSA <0.340>
E: hum ‖
SILENCIO <0.780>
I: pois | esa ê a nòsa ‖ <0.980> i:: | buèno | sèmpre 'stábamos po-la praia | sèmpr' e::stábamos collend' o::s queimacasas | pa facer peleas entre eles ‖ <0.500> <chasquido> | nunca +se movían | pèro nôs ‖ <0.510> (INH) que iamos a colle+lo:s | è collíamo:s camaróns | buèno meu pai tamên iba: | a largar | cos veciños qu' alí estaban ‖ <1.548> i sèmpre estábamos con el: | trasteando | solíamos pasar fines de semana

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| nunca pasamos un: | <0.334> un verán enteiro | ni:n: unha semana | catro días ‖ <0.565> luègo | porque | <0.320> cando foi o tema da::s concesións das casas | pois pasamos ‖ <0.900> <tose> | è morreu meu avó | <0.405> pasaron o nòme da casa | a miña tía ‖ <0.765> qu' ê a que +lle tocaba | mais a meu pai ‖ <0.815> i entonces | as casas | +as dividimos ‖ <0.600> a casa vella quedou pra nôs | <0.185> a casa nòva | quedou pra miña tía ‖ <0.060> +a reformamos ‖ <0.640> i aí: | si que: | <0.465> solíamos pasar | buèno | ahora xa miña familia: | ò sea | miña nai | meu pai | <0.475> i eu | que pòdo ir con eles | ou algún dos meus irmáns | si que pasamos catro días | cinco días | meus pais estivèron este verán | dúa[s] semanas | unha seman' alá | <0.325> miña irmán | quince días | os que menos vamos | nestes momento[s] somos meu irmán maior | <0.470> mais eu | que: | lèvo ‖ <0.755> pos fix' un ano | que non vou a {Òns} ‖

E: {<risas>} ‖

MUTISMO <1.018>

I: i:: | pouco máis | a verdá ‖ <1.025> a non ser que teñas algunha pregunta | ê que non +se +me ocòrre moi{to} ‖

E: {nò} | nò | realmente: | non sei o que | +me queiras contar | así que | recòrdes ou que: ‖ <1.053> inda que non sea de Òns | eu dicía Òns porqu' ê un: | fío condutor | como: ‖

SILENCIO <1.875>

I: non sei ‖ <1.405> buèno | alí sèmpre contaban muitas històrias | non? | cando: ‖ <1.075> ti:: | +te reúnes cos veciños | que normalmente a xente | sueles coincidir | ou +te chaman xa | porque | <0.255> buèno | están por alí cerca è +nos coñecemos todos | sèmpre: | <0.460> andan decir | "recòrdas | na êpoca de a:ntes | cando tiñamos qu' ir a co# recoller o millo | è chovía | è as vaca[s] +se marchaban | i +te botaban bronca" | i esas cousas | nò? | de: ‖ <0.570> tiñan-os pòrcos criando | entonces | a parir a pòrca | pois | tiñan que dormir na còrte | porque senón +lle comían os pòrcos | porque a pòrca èra moi agresiva | <0.470> ou cos becerros | è cousas así ‖

PAUSA <0.161>

E: si ‖

PAUSA <0.198>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: ê que ‖ <0.765> a ver | sobre a ò# | sobre Òns hai moitísimas
històrias ‖ <0.645> ti ô millor | calquèra +te pòde contar històrias
diferentes | no meu caso ‖ <1.925> si +me preguntas | si que | ao mellor
pòdo+che dicir | pèro se non | non sei ‖ <0.990> da familia de meu pai |
buèno | meu pai: | traballou | dende os once anos | tod' o: que traballou |
sèmpre foi pra casa | nunca foi | pra el ‖ <1.150> è:: | {<dúbida> hum:}
| miña nai | buèno | miña nai èra da familia ‖ <0.950> <chasquido> |
acomodada | de Òns | <0.090> porque | buèno | <0.225> acomodada
daquèla | èra que tiñan | moitísimo terreno | <0.065> tiñan | moitísimas
vacas ‖ <1.115> labranza | è pòrco | i èra como que a sente +lle iba
comprar a eles | non? | porqu' èran os mellores | <0.250> situados | da
êpoca ‖ <1.289> i nada | que: a sente pasou | muitísima fame | <0.285>
moitísima fame | qu' apenas iban | ô colèxio | <0.249> porque | tiñan qu'
esta:r | co [...] ‖ <1.482> i::: | <0.277> buèno | que viñan a Buèu cando
èr' ò tema da fe:ria | ou cousas así ‖ <1.393> que +se casaban de nègro
‖
PAUSA <0.268>
E: {<risas>} ‖
I: {algo que non entendín | na miña vida | como +te} pòdes casar
de nègro? | pèro eles | casában+se de nègro ‖ <0.668> ata que | buèno |
miña nai | <0.375> a madriña ou a tía | da miña nai | +lle diso |
"regálo+ch' o vestido de voda ‖ <0.250> que quères?" | <0.365> i | miña
nai dixo | "quèro ir de blanco" | <0.464> è viñèron a Vigo ‖ <0.768> a
comprar | non coñecían nada | porque claro | eles | <0.446> Buèu si | ou
Portonovo | pèro Vigo ‖ <1.079> viñeron a Vigo | compraron o vestido
| è casou de blanco ‖ <0.884> i d' alí | <0.303> creo qu' algunhas |
seguiron casando de nègro | i outras tamên | casaron de blanco ‖ <1.446>
eso | <0.241> como | tiñan moitísimas fillas | moitísimos | de feito |
<0.411> miñ' avòa ‖ <0.963> {<pausa sonora> è::} | <0.455> por parte
de pai | èran | trece irmáns ‖ <1.482> è miñ' avòa | por parte de nai | creo
que son oit' ou nòve | ou sesa | qu' è:ran familias numerosas | <0.068>
{<risas> {en com}paración cun d' ahora | pèro} ‖ <0.571>
E: {si | si} ‖
I: o máis interesante | eu creo que de Òns | ê que | tod' o mundo +se
coñece ‖
PAUSA <0.357>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: si ‖
PAUSA <0.286>
I: todo | o mundo | ê que +se coñecen | è [...] | incluso sente da miña xeneración | ou máis novos ca min | è coñezo a todos | <0.366> es' ê da familia de tal | tèn a casa en non sei donde | que +ll+a vendeu fulanito de tal ‖
PAUSA <0.071>
E: <risas> ‖
PAUSA <0.339>
I: esas història[s] +se coñecen todas ‖ %
E: porqu' antes | èrades todos unha familia | alí na Illa | <0.193> os que vivían na Illa | <0.351> {hòme | non quedaba outra} ‖
PAUSA <0.356>
I: {practicamente} | hai: | debe d' haber | catro familias así:: ‖
PAUSA <0.456>
E: nò | re{fiéro+me no sentido de:} ‖ <0.175> de | ser un grupo ‖
I: {un pouco dispares} ‖ {todos} ‖ <0.534>
E: {ah | si} ‖
I: si | +s' asudaban todos ‖ <1.151> todos | de feito no Carnaval | sèmpre iban a pedir po-las casas | que +lle deran algún dulce | algunha cousa ‖ <0.627> pèro que +s' apollaban muito todo[s] | nunca 'scoitei | pois "pelexaban entre eles" | pois a competición cando | +m' imaxino que sería o:: San Martiño | que coincide coa matanza do pòrco ‖ %
E: hum ‖
PAUSA <0.369>
I: que competían | a ver que pòrco èra o máis pesado | è cal {tiña} máis | pois eso si ‖ <0.950>
E: {si} ‖
I: pèro | èran mui unidos ‖
SILENCIO <2.194>
E: hòme | eu supoño | <0.203> eu | eu cando penso: | na Illa ‖ <0.855> penso como nun barco | <0.058> cunha tripulación ‖ <0.583> que son: todo::s | <0.340> teñen que convivir ‖ <0.505> durante: | buèno | na Illa durante bastante máis tempo | pèro cando vas nun barco | <0.340> durante: | <0.175> toda:: | tod' a: temporada | que si vas un

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

ano | que si vas tres meses ‖ <0.602> entón ‖ <0.476> canto:s | menos problemas | <0.330> +se cre:n ‖ <0.825> máis fácil é a convivencia ‖ <0.223> %

I: buè{no | eu creo que ta}mên había conflictos entr' eles | èh |

E: {ou eu enténdo: así} ‖

I: non creo que todo sexa paz ‖

PAUSA <0.097>

E: hòme | eu tampouc' o: creo | pèro | re{fíro+me | cos d' aquí} ‖

I: {a sente da I}lla | os mallores da Illa | tèñen fama de ser ‖ <1.558> tèrcohh coma mulas ‖ %

E: <risas> ‖

PAUSA <0.408>

I: è bastante | bastante brutos | de feito | buèno | miña | eu tiña unha ‖ <1.874> tataravòa ‖ <1.644> buèno | +se chamaba Matilde | i ô parecer | èra bastante: ‖ <0.524> <chasquido> | peculiar | <0.077> tiña o seu carácter | entonces | miña nai sèmpre | cando: +m' enfado | ou cando estou así | algo tèrca | miña nai sèmpre +me di | "ères coma Mätilde | carallo!" ‖

E: {<risas>} ‖

I: {<risas>} <2.233> (INH) ‖ debían de ser moi peculiares | de feito ‖ <0.841> en Òns | quixèron traer | <0.237> o burro ‖ <1.053> que daquèla había algún cabalo | pèro quèrían truxer o burro ‖ <0.966> i un veciño desía ‖ <0.752> "se non cheg' a: ser" | po-la miña avòa de parte de pai | è por algunha sente maior | <0.150> "tíñamos Òns infectados de burros | pèro cando quixèron descargar | collèron o fousiño | "largar+os d' aquí"" <1.077> èran moi peculiares | non? | <0.168> i +o decían | po-lo tema d' ahora de Parques | que decían | "si esto chega a ser a sente de antes ‖ <0.519> Parques non entraba en Òns" ‖ <0.648> i a verdá tiñan razón | eu estou segura que si ê a xente de antes | {Par}ques {<risas> non entraba en Òns} ‖

E: {xa} ‖

PAUSA <0.214>

E: pèro | tamên por un motivo | porque a sente antes viví' a:lí ‖ <0.515> è vivía do | da {tèrra} ‖

I: {a sente} | antes | èra moito máis unida c' a:hora ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.126>
E: si | si | <0.330>
PAUSA <0.262>
I: {ou po-lo menos | ê o que eu creo} ‖
E: {pero digo que | <0.427> hox' en día} | <0.194> tanto +lles tèn | <0.213> en parte | <0.457> porque: | xa non viven alí | namais que tèñen as casas pa ir de veraneo | <0.447> en{tón pouco ê} ‖
I: {pèro son a[s] súas ca}sas ‖
SILENCIO <0.929>
E: si | pèr{o: | xa non ê a tè}rra ‖
I: {a ti +te gus#} ‖
PAUSA <0.179>
I: <chasquido> | xa | pèro | a ti +te gustaría: | que | por unha ordenanza municipal | +che dixèran | <0.350> tès unha concesión de setènt' è cinco anos na túa casa | è lòkho +te tès que marchar? ‖
PAUSA <0.066>
E: xa ‖ <0.764> xa ‖ %
I: eu creo qu' e:so non +lle gustaría a ninguên ‖
PAUSA <0.085>
E: xa ‖
PAUSA <0.434>
I: ê que non é {cuestión de ter as} ‖
E: {pèro buèno | eles tampouco} tuvèron en propiedá nunca! ‖ <1.320> es' ê: o problema | <0.094>
PAUSA <0.057>
I: {+se supón} ‖
E: {eu non digo nin} que: | nin escusa ni[n] nada | simplemente ê {o proble}ma | {que teñen} ‖
I: {xa} ‖ {+se supón} | qu' hai un papèl ‖ <0.840> que +se perdeu ‖
PAUSA <0.151>
E: si ‖ %
I: donde deixaron a casa: | <0.245> buèno | deisa# | {a casa non | deisaron} | Òns ‖ <0.585>
E: {cando chegaron | os primeiros} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: par' òs colonos ‖ <1.396> pèro eu creo que sa ê un: | <0.104> eso ê algo de ética | non? | <0.071> porque ‖ %

E: si ‖

PAUSA <0.141>

I: eu teñ' os meus | tatarabuèlos | <0.406> enterrados alí ‖ <0.552> eu teño unha tía que tèn o seu marido | enterrado alí | <0.397> è hai xente que tèn o[s] seus | fillos ‖ <0.694> entonces | Òns | non ê unha isla de veraneo | Òns ‖ <0.803> son raíces | è son història | <0.394> i eu creo qu' a història dunha | dunha familia non +se debería de romper ‖

PAUSA <0.085>

E: xa ‖

SILENCIO <0.982>

I: nin porque viñèran os de Parques | nin +te | porque +te vèña ningún político | porque o curioso ê | que lògo ô millor | +te vèñen | <0.340> alí de comida | <0.205> i están | moi contentos è sacándo+se fotos con tod' o: mundo | è "mira que casas máis bonitas" | cando poñen mil è unha pègas para poder reconstruír unha casa | <0.274> è pó+la en condicións ‖ <0.958> que +se pasaron os de Òns? | <0.311> pois pòde ser ‖ <1.217> pòde ser qu' ô mellor | <0.165> hai casas que | como unha cas' amarilla qu' está nos Canesòl | que non pèga coa 'stética da Illa | qu' hai que tira+l' abaixo | <0.289> poi[s] si | hai que tira+l' abaixo ‖ <0.731> pese a quèn +lle pese | <0.231> eso non +se pòde facer ‖ <1.665> cun | buèno | romp# | <0.179> ê que | ròmpe totalmente | a 'stética da Illa | i hai que derrumba+lo | pois hai que redumba+lo | <0.368> è que si for' a: miña casa | <0.222> tiña qu' acatar | tamên | esa decisión | <0.491> hai que ter | dous dedos de frente | para: | <0.406> facer eso ‖ <0.562> non +o tivèron | pois | mala sòrte | eu entendo | que nesos casos | <0.340> si que teñas que tira+la ‖ <1.074> pèro: | o que fixèron | non | de feito | comentaban qu' as casas que tiraron abaixo | <0.383> ao cabo dun mes | chegou+ll' a concesión da casa | ò sea | o permiso de òbra | <0.396> entonces | a min tampouco +me faría moita gracia | sinceramente ‖

PAUSA <0.462>

E: {xa} ‖

I: {pè}ro buèno | +me imaxino que ‖ <0.622> dentro duns a:nos | <0.462> chegará: 'lgún político è dirá | [E] *"buèno* | <0.385> *hermanos*

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

míos | [E] tedes a concesiôn | entèira pra vôs | privatizada | i facede con as casas | o que vos de' a: gana" ‖ <1.566> i:: ‖ <0.594> tempo ‖
PAUSA <0.463>
E: a ver ‖ <2.076> buèno | eu non sei | eu | eu mír+o: nese sentido | de: | <0.481> os políticos están apretados por un lado | <0.302> porqu' ê un Parque: | Natu# | Nacional ‖ <0.802> e a sente tamên est' apretada por outro lado | porque son a[s] súas casas | entón chegar a un acòrdo entre: | uns è outros ‖ <0.858> non vai ser fácil | <0.350> po-lo menos | fácil non vai ser ‖
PAUSA <1.991>
I: buèno ‖ <0.580> depende que políticos ‖
SILENCIO <1.783>
E: è depende dos cartos que haia por detrás | non? ‖
SILENCIO <1.000>
I: buèno | xa non creo que | <0.395> de cartos | pèro 'stá claro que ‖ <1.055> si o Partido Popular está detrás | vai sacar a casa ‖ <1.910> i si: | o Benegá non minten ‖ <0.650> va:i: privatiza+las | è dar+lles | a cada un o que +lle pertence ‖ <1.140> i o Pesoe | espèro que tamên: ‖ <0.635> no caso de que gobèrne algún día | fag' ò: mesmo cô Benegá ‖ <1.165> ê que ê:: ‖
SILENCIO <0.890>
E: si | pèro tamên | están {falando ahora} ‖
I: {este sentimento} ‖
PAUSA <0.260>
E: claro | pèro 'stán falando ahora desde a òposición | desde a òposición fála+se muito | è despois ‖
PAUSA <0.070>
I: non si | eso 'stá cla{ro! | è a mi[n] +me consta qu' hai} algún político | qu' ahora 'stá dicindo ‖ <0.787>
E: {[...]} ‖
I: {<pausa sonora> è:::m} ‖ <0.520> "hai que privatizar | è dar+lle ôs colonos o qu' ê dos colonos" | que dixo | "eu na miña vida +lle vou a dar as casa[s] ôs colonos" | <0.250> grazas a Diòs | ese político xa non está ‖
PAUSA <0.280>
E: xa ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.410>

I: pèro tamên: | estaba da nòsa parte | <0.220> a òposición está claro qu' ê unha cousa | è lògo ê | {<pausa sonora> è} | <0.485> todo ê | máis complicado | non? | pèro ‖ <0.630> si +se quère | +se pòde | <0.350> i ê coma todo | ti cando ères presidente da Sunta ‖ <0.945> podrá costar+che máis | subir unha montaña | pèro +a vas a subir | <0.180> ou por hèlicôptèro | <0.145> ou porque montas a un camèllo | ou porque +te vas nun Ferrari | <0.435> pèro a montaña +a vas a subir ‖

PAUSA <0.100>

E: si ‖ <2.150> cuestión de voluntá | non? ‖

PAUSA <0.450>

I: {si | <0.305> ê cuestión de querer ‖

E: {<risas>} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 30B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1990 (nai e pai do Canexol). 24 anos.
Estudante de Ciencias Económicas.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Cangas, Cangas, Cangas.
DATA DA GRAVACIÓN: 4 de novembro de 2014.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 27 de novembro de 2014.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 1 de setembro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 3 minutos e 54 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 2 minutos e 24 segundos.

E: preguntar | porque dicías que falabas | na casa | en galego ‖ <0.700> è:: | <0.480> sabes o qu' ê a kheada è o seseo | nò? ‖
PAUSA <0.070>
I: si hò! ‖
PAUSA <0.230>
E: <risas> ‖
PAUSA <0.160>
I: <risas> ‖
PAUSA <0.030>
E: utilíza+los con teus pais? ‖
PAUSA <0.470>
I: nò ‖
SILENCIO <0.550>
E: nò ‖ <0.860> ê raro porque:: | <0.140> non sei | a sente da Illa | <0.410> ê algo que teñen | que non: | <0.150> incluso na sente da nòsa: | da nòsa èdá ‖ <0.710> qu' es# | qu' está bastante presente | na sente que fala galego | <0.390> por iso non: | <0.250> non ‖ %
I: non ‖
PAUSA <0.340>
E: è non-o miran teus pais como algo estraño::? | <0.110> {que non} ‖ non?
I: {non} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <1.890>

I: nò | non suèlo decir eso de "merlusa cosida" | <0.190> e "khato" ‖ <1.520>

SILENCIO <0.650>

E: <risas> ‖

PAUSA <0.070>

I: non ‖ <0.690> pèro teño que decir que ‖ <1.410> {<pausa sonora> è} ‖ <0.950> <chasquido> | por unha parte ê algo qu' envidio | porque ô mellor eu si digo::: | non sèi ‖ <0.590> {<pausa sonora> è::m} ‖ <0.590> pása+me a:khua ‖ <1.050> en min queda mal | <0.480> pèro si o di miña nai ‖ <0.600> è que non o noto ‖ <0.900> utiliz' a: seada | è non sabe pronunciar | <0.190> a khe | è eu non sei si +lle pasa tamên ô resto dos da Illa | pèro miña nai non o sabe | <0.250> pèro tèn unha kheada | ta:n bonita! | <0.480> tan suave! | <0.180> tan: | parecida ‖ <1.030> á khe que tod' o: mundo coñece ‖ <0.950> qu' a mi[n] +me dá 'nvidia | i-eu +lle digo | "mamá | como fas?" ‖ <1.404> {<risas>} | (INH)

E: {<risas>} ‖

I: ê que +me sae! ‖

SILENCIO <1.320>

E: è por que dis que: | <0.220> que queda: | <0.430> fea en ti | ou que queda rara? | <0.340>

PAUSA <0.180>

I: <chasquido> ‖ %

E: que queda bonita en túa nai | pèro en ti non? ‖

PAUSA <0.480>

I: en min queda rara | porque non estou acostumbrad' a: f# | a deci+la | <0.120> entonces sínto+me | rara ‖ <0.580> sínto+me forzada | máis bèn | <0.350> porqu' eu non: diría "akhua" ‖ <0.700> entonces | <0.440> <chasquido> | está claro que si +me acostumar' a: 'scoita+lo ‖ <1.400> (INH) pois entonces | que si +o diría pèro | ao non estar acos# | ê como falar en galego | ahora contigo estou falando en galego | <0.240> salgo d' aquí è vou salir en galego | como escoite falar en castelán | vai+me resultar rarísimo ‖ <1.210> è iso ê un pouco | como non +o utilizo | sin-embargo ‖ <0.800> teñ' un-amigo | <0.460> que sèmpre promociona o galego | <0.130> porque +ll' encanta o galego |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.120> è fala con seseo è con kheada | <0.399> è a min +me parece a
60 cousa máir normal do mundo | <0.340> i me gusta escoita+lo ‖ <0.538>
<chasquido> | pèro | <0.150> a | a min como non +me sale naturalmente
‖ <0.949> {pois} ‖ <0.353>
SILENCIO <0.980>
E: {è non cres} que is{to:} ‖
65 I: {ê co}mo que
tiña que: | teño que forza+lo a que +me saia ‖
PAUSA <0.170>
E: è non cres que isto que: | que +se pòde solucionar coa: | co uso?
‖ <1.150> ê dicir | sále+che forzado: | as primeiras | sinco sei[s] sète
70 veses | {pèro despois} ‖
I: {si hò | está cla}ro ‖ <0.550> está claro que si ‖
PAUSA <0.150>
E: non sei díg+o: ‖
PAUSA <0.180>
75 I: que si que si | que pòde | pòde ser co: | co uso | pèro tiña que
vòlver a cambiar ô galego ‖ <1.370> pèro pòde ser ‖
PAUSA <0.360>
E: ê qu' eu teñ' un amigo | <0.220> qu' el | sèmpre falou castelán |
sèmpre falou castelán ‖ <0.630> è decía el | "ê qu' eu quèro falar galego"
80 | è 'mpezou a falar galego ‖ <1.120> pèro:: dec# | ê o que +lle digo
sèmpre ‖ <0.570> que fales galego | non implica que teñas que falar
galego sèmpre ‖ <0.500> ê dicir ‖ <0.500> tès o galego | è tès o castelán
‖ <0.600> è o {feito de} qu' esteamos aquí ‖ <0.590>
I: {sa} ‖
85 E: temos dúas linguas | <0.470> podemos usar as dúas | cando
queiramos unha | cando queiramos outra | cando +no[s] salkha unha |
cando +no[s] salkha outra ‖ <0.510> o sea | non ê alkho que: ‖ <0.760>
entón ‖ <0.530> non sei | que decías ti de | que +che resulta | raro |
porque: non ê habitual | ou +o miras estraño | <0.420> ô mellor
90 simplement' ê o feito de: botar+se para diante ‖
PAUSA <0.050>
I: pòde ser | {pèro} cando {falaba antes} ‖
E: {nò?} ‖ {usa-las dúas} ‖
PAUSA <0.290>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: cando falaba galego | tampouco utilizaba | buèno | o seseo seguro ‖ <0.860> seguro qu' algún caía ‖ <1.260> pèro a kheada nò ‖ <1.470> nunca +me plante:i | por que non pronuncio a kheada ‖
SILENCIO <0.840>
E: è o seseo? ‖
SILENCIO <1.100>
I: o seseo seguro qu' algún:: ‖ %
E: pèro | por que entón | o seseo si è a kheada non? ‖
SILENCIO <1.400>
I: +m' ima:xino que | por escoitar a miña nai | <0.457> <chasquido> | a kheada ‖ <1.473> tiña que | <0.290> pro# | <0.150> ê que pra min kheada | teño que provoca+la | porque ‖ <0.750> vou dicir "gato" ‖ <1.020> no-+me vai salir "khato" | sin-embargo | o seseo ‖ <0.590> <chasquido> | ô estar no Morrazo | ê como: | <0.150> "vès è miras?" | <0.065> eu digo "miras" | <0.280> mira | <risas> | nunca digo "ve:s?" | <0.485> {non +me sale} ‖ <1.250>
E: {<risas>} ‖
I: pois esto ê un pouco igual | <0.130> o seseo seguro que meto algunha palabra è tèn seseo | <0.150> ê qu' ê segurísimo ‖
SILENCIO <1.020>
E: vale ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 31

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Home, 1993 (nai do Caño). 18 anos. Estudante de Bacharelato.
LUGAR DA GRAVACIÓN: Bueu Centro, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 22 de xaneiro de 2012.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 28 de febreiro de 2012.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 27 de outubro de 2016.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 23 minutos e 45 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 23 minutos e 35 segundos.

I: pèro | por on# | por onde m:: | podo hum:: ‖
SILENCIO <0.670>
E: cónta+me: | <0.090> que relasión tès coa Illa | ou: | <0.280> o que sea | <0.190> que queiras ‖ <0.590> contar.e ‖
SILENCIO <0.860>
I: {<pausa sonora> e:} | di+me cando empezo ‖
PAUSA <0.110>
E: ahora | fala ‖ %
I: xa 'stá[s] gravando? ‖ %
E: si | si ‖ %
I: ah | vale | <0.270> bèn | {<pausa sonora> è:h} | eu son nèto de: | <0.100> va | son fillo de | unha | miña nai viveu alí | hasta os dèzaseis anos ‖ <1.050> (INH) tuvèron que vir+se pa Buèu por | po-las | causas | como todos | <0.450> zon' à:illada ‖ <0.820> (INH) non tiñan:: | medios pa vivir | tivèron qu' ir a Buèu | como todo | <0.250> o meu avó estaba 'n Buèu | <0.240> è miñas | miña fam# | miñ' avòa cos | coas miñas tías | <0.100> que son: | catro irmáns ‖ <0.680> (INH) vivían na Illa ‖ <0.640> (INH) mais meu a# | miña bisavòa qu' inda: vivía | <0.130> va | meus bisavós | estaban os dous ‖ <0.540> (INH) è ô final pois | {<pausa sonora> e:} | com' ò meu | meu avó estaba 'n Buèu | tiña qu' estar a | <0.360> tiñan | como: | unha casiñ' arrendada ‖ <1.090> (INH) pa | claro | ô ter o barco | tès qu' estar aquí en Buèu | non | alí no-había muèlle | entón | <0.370> por esas causas viñèron ‖ <0.800> pa: Buèu | como: |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

como todos ‖ <0.900> (INH) {<pausa sonora> e::} ‖ <1.250> <chasquido> | {<pausa sonora> e:} | <0.420> (INH) ahora mirmo temos | <0.400> unha casa na | na Illa ‖ <0.860> (INH) qu' ê por par# | por parte da familia do meu avó ‖ <1.100> (INH) {<pausa sonora> e:} ‖ <1.730> (INH) un pouco así | pòdo contar | <0.300> as històrias que +me contaron | anê[c]totas | que +me contaron: | <0.470> un pouco da: ‖ <1.020> (INH) a nòsa casa | por èsemplo | ê unha das que máis a:ctualmente +se conservan | <0.150> no estado | tradicional | das casas da Illa | <0.130> por èsemplo | a[s] casa[s] da Illa hai muitas ò# | ahora como +se reformaron | òbras ‖ <0.980> (INH) {<pausa sonora> e:} | <0.130> perderon o seu estilo tradicional | a nòsa por | por sòrte | <0.470> conserva bastante bèn o estilo tradicional | pois o hórreo | <0.410> (INH) as cortes | o alboio ‖ <0.680> (INH) a casa | orientada | coas ventás | hacia.n | <0.420> <chasquido> | haci' à zona nòrte | <0.480> (INH) por o abrigo dos temporais | è do: | <0.190> un pouco todo iso ‖ <0.920> (INH) meu avó inda conserva moito material de: | de pesca | tradicional | inda pesca coas canas tradicionais | <0.350> è tèn: | a raña | co | co que +se pescaba o | o pòlbo ‖ <0.610> (INH) coa dòrna | non tèn dòrna | pèró | <0.330> tèn | a veses deixa | déixan+ll' algún[s] veciños d' alí | déixan+ll+a ‖ <0.820> (INH) como favor ‖ <0.710> (INH) {<pausa sonora> e:} ‖ <0.790> <chasquido> | pasa que claro | ahora coa èdade | <0.360> vai perdendo un pouco: | non | non +lle deixamos ir tanto ás pèdras porque: | ê peligroso ‖ <0.880> (INH) {<pausa sonora> e:} ‖ <0.810> (INH) despois | ind' hast' hai pouquiño | tíñamos inda unha hòrta | <0.250> pa: | unha leira | unha veiga | <0.290> de tod' a vida | <0.210> pa plantar | [...] plantábamos pementos de Padrón | pa# | patacas ‖ <0.600> (INH) pèro ahora | <0.390> tamên: | acába+se deisando | como tod' as | cousas ‖ <0.630> (INH) pèro ántes.e | na êpoca de | cando vivía' na Illa | tíñamos | <0.240> {<pausa sonora> e} | grandes ‖ <1.570> (INH) [E] *los llamaban antes* | [E] ahora non +me sae o nome ‖ <0.540> <chasquido> | grandes veigas | grandes terreos ‖ <0.740> (INH) è: 'n zonas | como: a zona de Curro | pois | tiñamos | <0.150> qu' ahora plántan+a | <0.180> {<pausa sonora> e:} | <0.360> os que teñen un | un dos bares | Casa Chècho | <0.140> usan esa | esa veiga ‖ <0.500> (INH) qu' ê a qu' está susto e:n | ond' está O C# | a zona do C# | que cháman+lle O Castèlo | <0.370> hai un | unhas

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

ruínas dun: | <0.270> dunha fortalèza ‖ <0.780> (INH) è esas veigas | pois | plantábamo[s] nôs | tamên ond' está o faro | tamên tíñamos unha grande ‖ <0.600> (INH) è mais tíñamos na Sabreira ‖ <0.610> porque o:n | miña avòa | <0.120> {<pausa sonora> e:} | <0.180> èra de Ca# | da zona de Canesòl | <0.180> dunha dahh casas | po[i]s que | <0.280> tiña bastante terreo ‖ <0.880> (INH) {<pausa sonora} em} ‖ <0.780> {<pausa sonora> e:} | nes# | nese referente tiñamos moito: ‖ <0.940> plantába+se bastante | <0.470> (INH) probablemente o meu | bisavó è mais avó èran: | os que iban ô mar | nas dòrnas ‖ <0.530> (INH) è traían un pouco | peixe pa casa ‖ <0.540> (INH) è miñas tías | <0.190> miña nai: | ma[i]r miñas tías ‖ <0.650> (INH) á 'scòla: ‖ <0.560> pouquiño foron | <0.260> tiñan qu' estar co gando | na casa tíñamos desde: | pòrco ‖ <0.760> (INH) tíñamos creo que dous pòrcos ‖ <1.040> (INH) è había coellos | è: galiñas ‖ <0.950> (INH) è tíñamos: | <0.420> unha vaca è un boi | <0.480> pèro no[n] 'stou moi acertado | pèro creo que si | vaca è boi había seguro | ahora | <0.190> cantos | xa no[n] 'stou tan seguro ‖ <0.820> (INH) {<pausa sonora> e::} | <0.170> tíñamos.e | unha còrte qu' ê: 'special pa pòrco | qu' estaba na parte d' arriba da casa | <0.140> qu' ahora non +se conserva | <0.100> {<pausa sonora> e:s} | <0.270> caeu+s' abaixo ‖ <0.770> (INH) dehhpó[i]s as galiñas estaban no: | no qu' èra no do medio ‖ <1.040> (INH) è o: | è o boi estaba no máis grande | qu' está xunto | entr' o alboio | <0.420> (INH) è: ‖ <1.120> <chasquido> | è a: da | das galiñas | [d]e[s]pó[i]s tiñamos o alboio | <0.210> (INH) qu' aí ê onde +se gardab' ò carro | <0.420> pá: broza | è todo iso ‖ <0.910> (INH) qu' ahora inda +se conserva tèn un: | <0.290> unha pecolari# | peculiaridade | que tèn un arco ‖ <0.700> (INH) ese arco ê o único que +se conserva na Illa | ê: moi peculiar porque | <0.430> {<pausa sonora> e:} | <0.150> ê así na forma | è: 'stá susto | ve+se pa: | pô camiño ‖ <0.680> (INH) èí ê ond' estab' ò arco | o: | o | o carro | <0.280> (INH) è tod' o mate# | as nasas | material de pesca do meu avó | estab' aí ‖ <0.880> (INH) è: 'se arco conservámo+lo ‖ <0.760> (INH) {<pausa sonora> e:} ‖ <0.680> despois | pois ‖ <1.190> (INH) {<pausa sonora> e:m} | <0.380> como | un pouco a vida na Illa ‖ <0.550> <chasquido> | èra un:ha vida pois que: | <0.370> alí no-había | no-había nada | basicamente | <0.290> pèro estaban | todohh mui unidos | ê unha cousa que sèmpre +se destaca ‖ <0.620> qu' èra xente

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

moi unida | pa todo | calquèra fal# | "fai+che falta calquèra cousa | <0.300> aí están" ‖ <0.620> (INH) ahora esa pecolidade sa +se | <0.230> pouco +se conservan ‖ <0.720> en: | <0.090> determinados aspectos com' un funeral | <0.190> a sente da Illa | <0.220> (INH) aquí 'n Buèu | toda +se conòce | <0.340> (INH) vas ô mercado | todos:: son: | <0.480> (INH) todos conòcen os apòdos | os nomes | <0.390> (INH) meu avó tèn un dos apòdos | que | cháman+lle: O Muxo ‖ <0.930> (INH) case todos o nòrt# | o nò# | o nèto de Muxo | as Muxas po-las fillas | <0.480> miñ' avò# | miñ' avòa xa non tèn apòdo | <0.330> cháman+lle | com' òn diminutivo | cháman+lle Fina ‖ <0.570> por Xosefa ‖ <1.190> (INH) {<pausa sonora> e:m} ‖ <0.830> <chasquido> | è tèn: iso | qu' A Ill' êramos | sente moi unida | pasa que iso | <0.310> [E] *a la larga* | [E] <0.150> pèrde+se porque a sente ahora | s' alí sa non | vive mui pouquiña sente ‖ <0.730> sobre:: catro | <0.110> dúas caça[s] son | <0.180> dous matrimònios ‖ <1.040> (INH) {<pausa sonora> e::} ‖ <0.820> <chasquido> | inda que meu avó a veces | ahora | no invèrno | vai de vez en cando ‖ <0.750> (INH) son sente que | pois | por desgraza viven ‖ <0.540> vive soa | solitaria | tèn alí os gardas forestais | pèro ‖ <0.940> tèn un | unha vida un pouquiño ‖ <0.740> (INH) pèro siguen tendo a vida de antes de: | ir á veiga | ir á marèa | ir á pesca ‖ <0.870> (INH) esa vida sigue# | esa ruti# | rutina de antes síguen+a tendo | son sente maior | tiña | <0.360> esa rutina ‖ <0.650> (INH) despois hai un dato m# | unha cousa | peculiar | nos mariñeiros | nos hòmes da Illa | <0.490> (INH) que teñen | cad' un os seus laños ‖ <0.680> a[s] súas zonas de pesca ‖ <1.040> (INH) teñen cad' un: | vai a se# | o se# | o seu | <0.100> non va# | ninguên vai a d' o:utro ‖ <0.740> por èxemplo | meu avó tèn uns laños | è | ô millor.e | <0.230> Chapolín tèn outros ‖ <0.590> (INH) cada un vai ôs seus | <0.210> è inda se | sèmpre se | claro | pasa moitas veces | esas persoas ‖ <1.220> (INH) <chasquido> | non +lle transmiten ôs fillos è ô[s] nètos esas zonas | entón a | <0.450> acában+se perdendo eses | eses laños | ô mellor pois | <0.400> (INH) un fillo doutro | qu' ô final vai a | vai pescar donde: haia | <0.280> (INH) a final de | <0.360> entromête+se nesa zona | pèro | cada un | <0.470> (INH) tèn a[s] seus laños | è a súa zona de pesca | tanto na parte | d' atrás ‖ <0.700> na zona de Liñeiros | de: O Sovenco ‖ <0.850> (INH) pois | {<pausa sonora> e:} | ou na parte d' adiante | O Castèlo | <0.340> {<pausa

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

sonora> em} ‖ <0.680> <chasquido> | {<pausa sonora> e:} | a zona toda de Canesòl ‖ <0.930> (INH) {<pausa sonora> e} | [d]e[s]pó[i]s tamên | tirando pa: Centulo hai: | zonas que | <0.280> hai muito[s] x:ente da Illa | así que | <0.160> que sigue pescando | <0.360> (INH) que tèn o[s] seus | o[s] seus laño[s] xa pa | pa | pás nêcoras | pa | pôs bruños ‖ <0.650> (INH) eso ê un | <0.160> unha cousa que sèmpre +me: cha# | <0.150> fíxo+me moita graza: | <0.170> mira como teñen | cada un äí | o seu | distribución ‖ <1.020> (INH) è despó[i]s tamên hai | unha | cousa peculiar | qu' ê: ‖ <0.570> na Ill' hai barrios | <0.140> {<pausa sonora> e:} | Curro | Caño ‖ <0.500> (INH) {<pausa sonora> e:} | Chan da Pòlvora | Cucòrno ‖ <0.610> (INH) {<pausa sonora> e:} | Pereirô ‖ <0.730> <chasquido> | {<pausa sonora> e:m} ‖ <1.160> è: | O: Centulo | <0.360> qu' aí son | somente | tres casas | aínda qu' antes habí' a:lgunha máis | pasa que ‖ <0.530> (INH) esas derrumbáron+se: | ô abandonar+s' A Illa | pois foron das que máis ‖ <0.970> (INH) +se: | <0.390> desapareceron ‖ <0.690> (INH) {<pausa sonora> e:} | <0.490> sèmpre dunha zona pa outra | había coma se fora | <0.360> un | municipio diferente | porque | <0.340> (INH) un sitio parecía como qu' èra un | <0.110> había | moita comida | moit' alimentación | è noutra | <0.240> que morrían de fame | <0.230> sèmpre +se | con miñ' avò# | cando a miñ' a:vòa +se casou con | ib' a casar+se con meu avó | <0.470> (INH) sèmpre +lle dicían | <0.280> (INH) "vas pa O Ca:ño | qu' aí van | mòrren de fa:me | <0.220> (INH) aí non teñen comida | aquí | aquí 'stamos a fartar" ‖ <0.530> (INH) iso un pouco: | claro | x' hài unha diferencia | ô mellor de | dou[s]sentos metros | <0.310> (INH) pèro había | esa | peculiaridade | a sente ‖ <0.570> (INH) è: 'spois tiñan | {<pausa sonora> e} | a diversión qu' había un pouco na Illa | èra ‖ <0.880> (INH) {<pausa sonora> e:} | cando baisaban | tiñan | <0.450> èr' ònha zona | èran | somos un tèrritorio qu' hai | moitas lendas | moita: | superstición | <0.380> (INH) ind' +a sigue habendo | pasa que | consérva+se moi pouquiña ‖ <0.560> (INH) unha dèlas ê que se | ti estás comendo percebes estand' òmbarazada ‖ <0.730> (INH) sálta+ch' o percebe | a: 'uga | do percebe | +te salta ‖ <0.530> (INH) vas a nacer cunha marca de percebe | <0.360> è comprobei que pasou | a unha señora da Illa | que cháma+se ‖ <0.750> Laura | qu' ê a mullèr do | a mullèr do panadeiro ‖ <1.060> (INH) pois | <0.110> {<pausa sonora> hum:} | tèn a[s]

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

manchas da fo# | coa fo[r]ma do percebe | pasou+lle que a nai | <0.230> comendo percebe[s] saltou+lle | a: 'gua ‖ <0.940> (INH) ê: unha cousa | qu' a veces di: | <0.230> inda: | <0.270> (INH) fai+te pensar moito ‖ <0.850> (INH) despois tamên: | hai | moitísimas lendas | claro | <0.450> que | contaran | <0.420> algunha[s] sa | sèmpre +se sabe | como ‖ <1.340> (INH) <chasquido> | unha qu' ê dun: | neno | que cháman+lle Lèlo | <0.280> ê un rapaz | esta# | vivía na Illa ‖ <1.000> (INH) {<pausa sonora> e:} | un día foi | por un camiño | è: 'ncontrou+se cunha sèrpe ‖ <1.220> (INH) tivo medo ô principio | pèro despois ‖ <0.750> (INH) físo+s' amigo dèla | è levába+lle pan | iba todos os días | <0.250> onde: | ond' a sèrpe ‖ <0.660> (INH) pasa qu' un día ese rapaz tuvo qu' ir a facer a mili ‖ <0.710> è: ô chegar | <0.350> de: facer a mili | foi ond' a: sèrpe | <0.350> pèro a sèrpe claro | entre qu' el tamên estaba crecido | porque pasaron anos | è: 'la tamên creceu | asustou+se | <0.220> è atacou+lle | è matou+no ‖ <0.620> (INH) è 'spois a sèrpe foi+se ao mar a suicidar ‖ <0.650> a matar+se ‖ <1.090> (INH) {<pausa sonora> e::} ‖ <1.120> <chasquido> | despois.e: | <0.220> na Illa por èsemplo | <0.220> había: | así de celebracións | de fèstas | desta# | destacaban | claramente | pois ‖ <0.590> (INH) as | o | <0.320> pòrco | a matanza do pòrco | por Sa[n] Mar[tiño] | por o qu' ê por Sa[n] Martiño ‖ <0.620> (INH) aí tod' às | tod' as casas tiñan pòrco | todos | èran | <0.200> èr' à: 'limento | parte da alimentación da | da xente | de cada casa ‖ <0.780> <chasquido> | è aí | asudába+s' entr' eles | cad' un | <0.250> (INH) èra com' unha fèsta | matar un pòrco èra ‖ <0.710> (INH) èra os: | <0.190> comían | viño | pan | repartindo | todos axudában+s' entr' as zonas dos ba# | no do: | <0.200> me[s]mos barrios ‖ <0.840> (INH) è 'hhpois tamên | claro | destacaba | pos a[s] fèstas patronais: | San Soaquín | <0.390> (INH) è Sant' A:na ‖ <0.550> (INH) que antes | non como ahora | celebrába+se | no barrio do Canesòl ‖ <0.770> (INH) {<pausa sonora> e} | ond' estaba | os | o cemi# | o cemitèrio ‖ <0.990> (INH) abaixo 'staba | hai unha casa | unha | un grupo de casas | qu' hai uns hórreos ‖ <0.600> è aí | ê onde +se celebrab' a: fèsta | <0.440> coas charangas | as típicas de | desa êpoca | que viñan de fôra ‖ <0.590> (INH) èra sobre eses | uns catr' ou cinco días de fèsta | è neses | días de fèsta | nadie ib' ô mar | ni-a traballar | <0.240> (INH) èran días | èran as vacacións da xente da Illa ‖ <0.640> (INH) èran: uf | <0.320> o[s] seus dereitos | que podían ter a

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

descansar | èran | no-había máis | porque èran | ese[s] días | <0.260>
(INH) o[s] ba[r]cos | ni-as dòrnas | ni-nada | qu' èran días ‖ <0.840>
(INH) qu' èran | pa eles | disfrutar | <0.220> tamên-os: | o[s] únicos días
do ano ‖ <0.800> (INH) è: despois ‖ <1.180> <chasquido> | èra: ‖
<0.980> {<pausa sonora> e} | a nivèl de: ‖ <0.660> como ‖ <1.180>
{<pausa sonora> hum:} ‖ <1.710> (INH) è co# | como dicí' a:ntes a
diversión | á parte das fèstas ‖ <4.950> a nivèl de fèsta | diversión un
pouco | <0.350> (INH) èran os domingos | os domingos baixaban ás
tabèrnas ‖ <0.910> (INH) como toda | tod' as mullères tiñan | tocaban a
pandèreta è os hòmes pois | cantaban entre | entr' èla[s] è mais eles |
<0.480> (INH) facían o que chamaban como | así como | tamên creo
que | riòrtas | è: | discutían así | tocaba un | è: '[s]po[i]s outros
contestaban | unha cous' así tamên ‖ <0.870> (INH) po[i]s que son: |
<0.150> èra: bonito | èra: | <0.160> son muit# | son cancións a veces un
| <0.070> que: | a veces | cancións ‖ <0.870> (INH) <chasquido> | non
sèmpre facían diferentes | se non a veces collían unha | modificábana è
vòlvían a cantar | así un pouco: | <0.320> cambiada ‖ <0.550> (INH) es'
èra un pouco | a veces | a diversión | su# | uníansse todos | èr' ònha cousa
qu' estaban todos unidos ‖ <0.910> (INH) è había | <0.290> na Illa sô
había | dous bares | unha tenda ‖ <0.720> <chasquido> | qu' èra: ‖
<0.780> (INH) èr' ònha zona tan aislada | que sèmpre sèmpre iba# | ibas
| coñeces a tod' o mundo | a veces casábansse primos se# | <0.230> non
primos primos | senón primos segundos | ô mellor | con primos terceiros
| con primos ‖ <0.850> (INH) <chasquido> | claro | buèn' ò caso sería |
casar+se primos entre primos | nò | <0.420> (INH) <chasquido> |
cásase | ô mellor | primos segundos | con primos terceiros | mais un
pouco así | si | <0.150> (INH) è a veces coincid' así | po[i]s | apellidos
como | Òtèro ‖ <0.550> (INH) son moi: | ou Patiño | son fuf ‖ <0.810>
tod' a sen# | tod' a sente da Illa tèn Patiño ou Òtèro | <0.170> son
apellidos moi comúns ‖ <0.570> (INH) por èsempl' o nòso | o de Castro
| sa no-ê tan común | sa ê máis | <1.060> (INH) sa ê un pun# | máir
meno[s] | menos común na: | na zona da Illa ‖ <1.020> (INH) {<pausa
sonora> e::} ‖ <0.860> <chasquido> | despois.e: | moita | na Illa | a
toponimia | ou a microtoponimia | moita desta# | destácase moito ‖
<1.040> <chasquido> | (INH) po-las: | po-lo[s] sitios | ou po-lahh
cousas que +se cultivan | ou que +se: | <0.150> ou a que | <0.110> a

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

que +s' àdican eses sitios ‖ <0.660> (INH) por | como por èsemplo A | Praia dar Dòrnas | èra porque | <0.460> (INH) esa praia ê onde +se | toda | tod' a sente da Illa tiña dòrna | na súa casa | cada hòme | tiñ' a súa dòrna | cando +s' independizaba | <0.450> a independenza | non +se marcaba tanto po-la casa | <0.330> (INH) se non por ter unha dòrna ‖ <0.770> pa casar+te | ca# | ô casar tiñas que ter unha dòrna | è: '[s]pois | xa facías a túa casa ‖ <0.650> (INH) coa túa mullèr.e | tiñas os teus fillos | <0.300> entón a plaia | pois | claro | ehhtaba chea de dòrnas ‖ <0.790> [d]e[s]pois ô final | vèu | claro | o problema da | <0.450> d' ampliación do muèlle | è todo | o peirao ‖ <0.720> que: | foi o | o gran problema da: | despoboación da Illa ‖ <0.620> (INH) è: 'spois | <chasquido> | esas zonas | <0.310> por èxemplo | {<pausa sonora> e:} ‖ <0.830> (INH) Chan da Pòlvora tamên | ê unha zona qu' a veces di | "Chan da Pòlvora | onde pòde vir ese topónimo?" ‖ <0.600> (INH) disque porque | <0.310> na êpoca así de | de guèrras de: piratas máis | máis p' adian# | mái[s] | muito p' atrás | <0.380> (INH) que +s' escondí' a: pòlvora:: | dos | <0.090> os barrís de pòlvora | unha cous' así ‖ <0.940> (INH) que tampou# | claro | non +s# | non +se sabe cèrto | pèro ‖ <0.670> dise iso ‖ <0.980> (INH) è: 'spois.e | <0.340> hai zonas da Illa | pois que | com' O Buraco do Infèrno ‖ <0.500> sèmpre dèron a moita superstición | mais dèron ‖ <1.260> <chasquido> | (INH) unha zona peligrosa | que | n::on +te pòdes asomar | porque ‖ <1.000> (INH) mòrres aí | pò# | pòdes caer | pòdes morrer | è máis | claro | antes iso non | is' èr' ònha zona qu' estaba sen vallado | sen nada ‖ <1.000> (INH) èr' ònha zona perigòsa ‖ <0.520> è iso | pois | a veces | destac' òn pouc' o que | <0.240> o do infèrno: ‖ <0.870> sèmpre +se | ô mellor | po-la 'scuridade da: cousa | que: | pòde ser aí o: | <0.380> (INH) a mòrte | nesa mòrt' è mais a zona 'scura ‖ <0.590> a sente | eu creo que | +o: | +o enlaza | as dúas cousas ‖ <1.420> (INH) è despois ‖ <0.530> <chasquido> | a sente da Illa sèmpre destacou como un: | unha xente diferente | á sente: | com' ònha sente máis ensebre | á sente de: | destaca por a zona de Galicia ‖ <1.270> (INH) <chasquido> | non por ser bruta | ô mellor | com' outros din | <0.270> porque ‖ <0.830> {<dúbida> hum} | no-ê | por ser bruta | ê sente que ‖ <0.540> (INH) ê moito des# | moi | foi moi desconfiada sèmpre ‖ <1.070> (INH) por èxemplo: | o famoso | Estefan Morlin | <0.230> cando apareceu na Illa ‖ <0.510> (INH) a

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

sente mirou+no | como +s' aparecera un | <0.300> puf | como un tèrròrista | unha persona que | "que vai a facer+nos este hòme?" ‖ <0.670> (INH) porque claro | a sent' èra | estaba no seu tèrritòrio | está como no seu | na súa nación | por èsemplo ‖ <0.610> (INH) è: | vèn+ll' un estraño è: | "è: 'ste quèn ê?" ‖ <0.530> acostumbrados a mirar a: | Pèpito | a Pèpita | è a Manòlo | <0.390> (INH) è que +lle veñ' òn señor que | <0.150> fala diferente | porque claro | tèn un acento da su# | da zona de Suècia | è todo ‖ <1.040> (INH) este | foi un señor mui: | <0.110> que foi alí a 'nvestigar | a mirar como de# | com' èr' èsa illa | com' èr' à súa vida | a súa èconomía | a súa socie# | a súa sociedade ‖ <0.950> (INH) è: 'sto á xent' estranou+lle moito | è desconfiaban moito del ‖ <0.500> (INH) hasta qu' ô final | pois | foi un pouco | levándo+se bèn coñece# | casou+se cunha | cunha veciña de Òns | qu' ê | Chefa ‖ <0.830> (INH) entón ô final | pois | creo que ‖ <0.850> iso destaca 'n qu' a sente ê moi desconfi#.e: | <0.200> sèmpre foi moi desconfiad' aí destaca | esa situación | por | po-lo Estefan Morlin ‖ <1.330> (INH) è qu' ô final | pois | mira | ê un: | <0.190> un hòme moi destacado pá: hістòria da Illa | porque | sen el | ô mellor moitas cousas da Illa | non +se sabían | porque ‖ <0.970> (INH) o que tèn moitas veces | [E] *es que* ‖ [E] <0.560> (INH) os nètos | os: fillos | non | non | <0.390> iso ê hістòria | recòrdamos | pèro a veces | non preguntamos | non ‖ <0.940> (INH) è non +se | è a final pèrde+se moito | <0.280> iso creo qu' ê un pouco | un pouco triste ‖ <0.910> (INH) porque | creo qu' ê | <0.400> ê unh' hістòria que +se vai perdendo | porqu' A Illa ‖ <0.860> (INH) á larga | xa +se | coido que sa +se perdeu | porqu' ahora sa non | sa non | sa non +se viv' alí ‖ <0.930> (INH) è: | o que in# | o que +se viv' ahora | no-ê pa nada comparado co que +se vive antes | qu' èra: ‖ <0.630> (INH) èr' unha Illa qu' estaba case toda | por èsemplo | labrada | ahora ves todo toso ‖ <0.580> todo: | zona natural | <0.230> (INH) antes èra zona mui: ‖ <0.660> todo cultivado | todo leiras | aradas ‖ <0.760> (INH) è con moita sente | con:: unha forma de vida | <0.260> {<pausa sonora> e:} ‖ <0.640> peculiar | se +se pòde dicir ‖ <1.280> (INH) porque: | por èsemplo: | alí: ‖ <0.510> <chasquido> | as fèstas | buèno | alí | o Nadal | <0.320> as fèstas de | do Nadal ‖ <0.900> (INH) alí a sente èra mui: | <0.490> por decir así | pòbre | n# | no-había moito | <0.120> o[s] regalos èran | fuf | <0.360> un: moneco feito con madeira | è pouco máis |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.470> (INH) o[s] rapaces | ô mellor | entretíñan+se ‖ <0.760> (INH) collían: | vimbios ou así | è facían | cabanas | tipo de | como: indios | tipíes así | de vimbios ‖ <0.600> (INH) è sogaban aí con | pèdras | è así | <0.300> sogos | moi simples ‖ <0.730> (INH) iso ê o que +me | tèn contado miña nai ‖ <1.120> (INH) {<pausa sonora> e:} ‖ <0.720> <chasquido> | èr' ònha vida | fuf | moi de traballar | porque claro | o[s] rapaces non podían siquèra ir á escòla | porque tiñan qu' ir a: ‖ <0.910> a labrar a: | na tèrra è: | è 'star coas vacas | cos bois | <0.370> (INH) moitas veces | ti nacías | tiñas un rapaz | tiñas unha | miñ' àvòa tiñ' unha das fillas | <0.410> (INH) è tiña qu' ir cun cestiño | <0.440> con èla | pá veiga | <0.430> (INH) è sèmpre | miñ' avòa di | "ah | estes comèron máis tèrra qu' outra cousa" | porque claro ‖ <0.590> (INH) deixa# | aparcaban | no[n] 'staban a vixiar | estaba# | aparcában+os alí | cando | <0.240> poñías+t' a traballar | cando había que marchar pa casa | collía+las | <0.230> (INH) de feito moitas veces | o[s] rapaces | pôn+s' a comer pèdras | comer tèrra | <0.480> (INH) iso a vese[s] | dis | o carallo ê | "è ahora còmes un pouc' unha pèdra | è xa 'stás a morrer | <0.270> (INH) è antes | comías de todo | è non morrías" ‖ <0.550> (INH) iso a veces ê gracioso ‖ <0.530> <chasquido> | pero claro ‖ <0.510> (INH) no-había un | èr' unha forma de vida | pois ‖ <0.620> onde tiñas que muitas veces qu' aparcar òn | o teu fillo nunha | nunha veiga | por teres que traballar | por ter que dar+lle de comer á larga ‖ <0.550> (INH) tès que pasar del neses momentos | è no-estar a: | na casa con el ‖ <0.790> (INH) no | tès qu' estar na veig' a: traballar | è te+lo alí aparcad' ô mellor ‖ <0.530> (INH) ô mellor vas | son varios veciños nunha veig' así | grandes ‖ <0.550> (INH) è aparca+los así | varios | varios meniños aparcados nalgunha me# | nunha zona de veigas ‖ <0.540> (INH) è: '[s]po[i]s había moita xente que | ô mellor | còndo as fillas ind' èran | pequenas | oito nòve anos | <0.480> (INH) preparába+ll' unha leira ‖ <0.720> (INH) para que foran aprendendo | a: traballa+las ‖ <0.860> iban: á 'scòla | è: 'spois ô vir da escòla | pois | iban pa esa veiga co | cohh materiais | co: arado | ou o que fora ‖ <0.770> (INH) aprendía+nas a: | a tra# | a traballar aí | è pa dispois ir ás | ás veigas grandes | as veigas | <0.430> (INH) traball# | traballo: | <0.340> importante ‖ <0.560> (INH) iso s# | <0.200> è: 'so ‖ <0.770> <chasquido> | (INH) facía+no unha veciña | Paterna do Caño | qu' èra | <0.090> èra unha ‖ <0.790> a nai ‖ <0.610>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

(INH) dunha cuñada da miñ' avòa | <0.050> è iso | contou+no | <0.150> esa | esa cuñada de miñ' àvòa | contou+n' unha vez | <0.470> (INH) {<pausa sonora> e} | <0.210> "carai xa vos tiñ' aí a: | a 'scòla | esa si qu' èra a 'scòla dèlas" | <0.300> (INH) no fondo | porque: | èr' o traballo que tiñan èlas | á larga ‖ <1.110> (INH) èr' un: | a zona | A Illa qu' èra como a zona | precisament' èr' a zona costeira de Galicia | zona mui matriarcal | <0.140> a nai mais a 'vòa destacaban moito ‖ <1.040> (INH) èran as que | <0.140> criaban todo | os hòmes èran | os que tiñan qu' ir a traba# | ô mar | è: traer ‖ <0.640> (INH) parte ou | o: total de sustento pá casa | tod' o peis[e] | que +s' ib' a vender a Buèu | a Portonovo ‖ <0.730> (INH) moito do gando ‖ <0.530> (INH) vendía+s' a zonas de Pontevèdra <0.500> (INH) è: | muitas veces ‖ <0.640> (INH) as | com' a sente tiña | <0.380> <chasquido> | como èra unha zona | que vían que | non tiña futuro ‖ <0.510> (INH) querían qu' as fillas tuvèran outra saída | è moitas veces levában+as pa Pontevèdra | pa Buèu | <0.130> a servir nas casas ‖ <0.700> de sirvèntas | <0.470> (INH) pèro esas a: | <0.180> nunca | miña | miña nai foi unha das que foi a servir ‖ <0.820> (INH) pèro non:: | <0.400> non +se daban | noutras zonas que non fora na Illa | <0.440> xa | tan acostumbradas á sa# | a sa# | a súa | á súa sociedade ‖ <0.550> (INH) que noutro sitio | è máis nunha cidade como Pontevèdra | <0.210> inda menos | +se daban ‖ <0.690> (INH) è | muita[s] veces | os: pais | os avós | meu av# | meu bisavó ‖ <0.660> non quería que fora | <0.300> (INH) obligou a meus avós a trae+la: | <0.090> tuvo que vir de vòlta porque ‖ <0.720> o pa# | o patriarcado o qu' ê o ‖ <1.010> <chasquido> | (INH) o referente da familia dixo que nò | entón | <0.270> de vòlta tuvo que vir ‖ <1.340> (INH) {<pausa sonora> e} ‖ <1.670> (INH) despois | un pouco ‖ <0.860> <chasquido> | {<pausa sonora> e:} | <0.290> a nivèl de | A Illa | com' estaba tan: | moitas veces alí | qu' estab' unh' änfermidade ou | <0.210> tamên s' encontrabas mal | moitas veces èra moi dificultoso ‖ <1.600> (INH) {<pausa sonora> e} | a vir aquí | ou imposible | porque | entón | pois aí | a medicina tradicional | de plantas | todo ‖ <0.550> (INH) pa gripes | pa neumo# | pa | hasta pa asmas è ‖ <0.720> (INH) iso sèmpre foi unha cousa que | <0.170> eu nunca supen moito | porque | ô final | pérde+se moito è non | xa: | a veces xa nin | xa nin saben decir+lle ‖ <0.580> (INH) porque están preocupados noutras cousas ‖ <0.710> (INH) è: | pèro claro | aí tès que

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| claro | è dis ti: | hai | <0.290> todo tipo de plantas ‖ <0.870> (INH) qu'
empezaron a de# | <0.370> como asma | pa saber | o que cur' à: 'sma |
tèn | tuvo qu' estar | <0.260> unhas | sa# | sabes? | <0.140> debe ser
unha: ‖ <0.650> <chasquido> | unha tradición | ò sea | tanto de | {<pausa
sonora> e:} | das plantas medicinais | <0.490> (INH) de moitos anos |
máis de cèn anos | claramente | porque ‖ <0.720> (INH) pa chegar a un:
nivèl de | curar asmas | è curar | enfermedades máis graves | neumonías
ou | pulmonías | ou cousas así ‖ <0.630> (INH) tuvèron que: | <0.450>
pasar moitos anos | creo eu | <0.380> (INH) despois gripes | è esas
cousas | poi[s] sa ê máis fácil | <0.340> iso: | <0.430> (INH) ê mái[s]
simple | <0.280> (INH) pèro claro | tuvèron que | recurrir a esas | tipo
de medicina | porque | a outra ‖ <0.760> (INH) s' ära mui difícil sa | pá
sente | ô mellor | de Buèu | pá de Marín x' ära | ô millor | cas' imposible
ter un mêdico ‖ <0.820> <chasquido> | pèro pá da Illa | <0.440> ind' o
dobre | ou o tri# | ou triplo ‖ <0.850> (INH) {<pausa sonora> e:} ‖
<1.600> (INH) despois: | <0.440> {<pausa sonora> e:} ‖ <0.890> á
larga | pois | o que pòdo decir ê que | A Illa pois | <0.410> o
despoboamento da Illa foi un pouco | non foi | todo de repente ‖ <0.670>
(INH) foi progresivo | foi+se | empezou a xente | cando fo' i:so | poi[s]
foi o problema foi que | <0.420> (INH) na Illa non había peirao | o | o
peirao qu' había 'ra moi simple | <0.300> (INH) ese peirao cun día de
chuva | un pouco cun vento de sur ‖ <1.140> (INH) | <suspiro> | a 'se |
a ese peirao non pòdes | non pòdes ir porque | <0.340> unh' òn# | unh'
ònda de mar xa +te lèva ‖ <0.970> (INH) è claro | a sent' empezab' a ter
barcos | <0.420> empezaron a vir os barcos a motor | os ‖ <0.770> (INH)
qu' èran | algúns èran típicos hasta da Illa | que: | pouco[s] se conservan
‖ <1.030> (INH) è: 'ses tipo de barcos | pois ‖ <0.580> claro ‖ <0.520>
empezaron a | empezában+os a | a gardar na | na praia | pèro claro |
<0.310> tres ou catro barcos | ô mellor | x' ocupaban tod' a praia das
Dòrnas | [d]espó[i]s ô mellor vahh p' òutra praia ‖ <0.730> (INH)
<chasquido> | pèro èra 'nviable ‖ <1.350> (INH) entón empeb' a ter
barcos en Buèu | <0.290> entón os hòmes | po-la semana estaban en
Buèu ‖ <0.500> (INH) è pá fin de semana viñan pá Illa | pèro claro ‖
<0.970> <chasquido> | eses hòmes [es]taban sôs | a[s] súas familias
quedaban sòlas na Illa ‖ <0.680> (INH) coas fillas | ou cos fillos ‖
<0.870> (INH) pèr' hò:me está 'n Buèu | entón a sente empezou a decir

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

| pois | <0.310> "hai qu' ir pa Buèu" | è tod' à sente empezou a comprar | casas en Buèu ‖ <0.580> pa facer uns aforriños | <0.290> (INH) è comprar unha casa 'n Buèu | è deisar a da Illa | <0.360> (INH) A Illa | quedamos ‖ <0.880> (INH) muitas | hubo sente que | <0.260> vendeu+nas hasta por televisores | è: ‖ <0.660> (INH) por | por unha manta | por cousas | è: | dis ti | <0.200> antes por unha | ô mellor ahora valen | valen un pastón | è ahora | antes viñas por un televisor | un televisor dában+ll' unha importancia moi grande ‖ <0.630> (INH) que na Illa ‖ <0.540> <suspiro> | televisores a penas había ‖ <0.610> (INH) un dos primeiros televisores que chegou | á zona onde vivían meus avós | qu' èr' Ò Caño ‖ <0.610> (INH) èr' à casa de Siñ' Urbana | a mullèr do panadeiro | que tiña | tiñ' a casa á parte de vivir no faro | <0.210> qu' èla | fixo de farèra | fixo èla | <0.380> (INH) non fixo el | porqu' el | andaba ô mar | coa dòrna ‖ <0.590> (INH) ô final de farèra | quèn foi | foi a señor' U:rbana ‖ <1.060> <chasquido> | è: | tiñ' a cas' abaixo | qu' a casa onde criou | ond' a filla criou os fillos | porque | Urbana non criou os fillos | porque ‖ <0.710> (INH) ter qu' estar de farèra | è o hòme no mar | <0.360> (INH) a final foi unha das irmás | que criou os fillos ‖ <0.880> (INH) {<pausa sonora> e} ‖ <0.630> (INH) a# | empezou | tuvo a primeira televisión ‖ <0.500> (INH) è miña nai | mais miñas tías | escapaban da casa da | de | de | da de miñ' avòa | è da miña nai | <0.250> pa ir a ver Bonanza ‖ <0.810> (INH) èra | como | unha das cousas que botaban | i escapaban por debaiso da pòrta | despois escondíanse por | ô mellor | por unha veiga ou así | <0.290> (INH) è 'scapaban | como 'staba cerquiña ‖ <0.500> (INH) è muitas veces | cando chegaban á casa | è +as cachaban: | levaban leña: | que: | arreo! ‖ <0.620> (INH) iso 'staba | claro | ô no-haber máis televisión | alí: xuntába+se medio barrio a ver tele# | a ver a televisión | a ver unha serie ‖ <0.680> (INH) suntában+se | porque claro | èra ‖ <0.900> (INH) èra outra forma de òcio | è 'ntretenemento pá Illa | claro | <0.290> de pasar a 'star a cantar os domingos cahh pandèretas | è: cantar entre hòmes è mullères | <0.430> (INH) qu' èr' a forma tamên de coñecer+se: | <0.490> cómo ligar | <0.310> (INH) en | nesa | nesa êpoca | <0.450> (INH) a pasar ahora: | a 'star alí a: | a ver | a ver a televisión ‖ <1.620> <chasquido> | (INH) claro | según que | qu' hasta non +che prohibían | porque tiñas qu' ir a traballar | no fondo | <0.300> (INH) un pouco | a 'conomía da Illa | seguía sendo

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

a misma ‖ <1.100> (INH) {<pausa sonora> e} | pèro claramente | po-lo qu' estaba dicindo ántes.e ‖ <0.810> (INH) ao non haber peirao foi cand' a xent' empezou a marchar | porque non: | <0.180> non tiñan onde meter o seu barco ‖ <0.940> (INH) è a xent' abandonou | tanto A Illa que | <0.450> hast' hài poucos anos | ata que +s' empezou a | amañar as casas è tod' iso | <0.400> (INH) a sente | odiab' A: Illa | "ai | aí traballei | pasei+no moi mal | aí non quèro vòlver | máis na vida | <0.390> na miña vida | qu' ê un sitio que ò#" | <0.420> (INH) inda | algunha ‖ <0.500> moi pouquiña | <0.390> inda sègue co-esa: | <0.380> (INH) "ah | eu aí non quèro ir | qu' aí | xa 'stuven cuarenta anos | ou cincuènta anos | <0.310> (INH) traballei moito | aí non quèro vòlver | porqu' aí pasei+no moi mal" ‖ <0.770> (INH) inda que no fondo | pois ‖ <0.970> <chasquido> | a véces.e | sèmpre +se fala.e | a veces | a veces non +s' estaba tan mal | <0.410> como | había zonas de Buèu qu' ô millor | ô millor o pasaron peor | <0.360> qu' a sente da Illa | a sente da Illa como 'staba tan unida | <0.470> (INH) compartía | se alguien estaba | pasaba fame | <0.360> (INH) sèmpre tiñan | quèn a: 'sudara | un primo | un tío | o' un simple veciño | <0.420> (INH) è dába+che leite da súa vaca | <0.470> (INH) o:' un pouco de millo | pa facer pan | unha bola de pan | <0.420> (INH) todas as casas tiñan un | forno de pan ‖ <0.500> pa facer | as: empanadas | que facían+as cad' oito días | <0.300> na miña casa facía+se cad' oito días ‖ <0.640> (INH) dúas ou tres empanadas | <0.450> (INH) mais dúas bolas de pan ‖ <0.700> iso ê a: ‖ <0.660> {<pausa sonora> e} | <0.300> tradicional ‖ <0.850> (INH) è despois.e: ‖ <0.580> {<pausa sonora> e} | <0.160> cada casa tiñ' à súa dòrna | a[s] súas cortes | co[s] seus animais ‖ <0.770> (INH) è: 'spois as casas | claramente na Illa tiñan | son: | unhas | un tipo de casa tradicional | <0.410> moi típica ‖ <1.080> (INH) que son | pois que | están orientadas con ti# | todas haci' ò nòrte | ahora ‖ <0.510> coa[s] reformas | as ventanas | co | hacia | hacia calquer lado | pèro | <0.300> tradicionalmente | son todas | haci' ò nòrte | <0.360> (INH) par' abrigarse dos ventos do: | sur suroeste | que son os ventos qu' estaban fòrtes | (INH) os ventos de | de | <0.080> de temporal | d' invèrno ‖ <0.930> (INH) d' aislamento | por decir así ‖ <1.530> (INH) è: | despois | po[i]s ‖ <0.710> (INH) todas a[s] casas teñen a[s] súa[s] leiras

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

particulares ‖ <0.620> (INH) è: | un pouco | a vida na Illa | foi un pouco así | sèmpre ‖ <1.060> creo qu' hast' aí ê | un pouco onde sei ‖ SILENCIO <0.500>

E: si | eu creo que sa: ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 32A

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1993 (nai de O Castillo e pai de Beluso). 23 anos. Estudante de Óptica e Optometría.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 2 de xaneiro de 2017.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 9 de xaneiro de 2017.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 9 de xaneiro de 2017.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 2 minutos e 30 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 2 minutos e 0 segundos.

E: pois iso | que: | <0.080> ti {qu' estudias?} ‖
I: {vale | estou es}tudiando | Ôptica e Òptometría en Santiago de Compostèla | <0.410> è xa 'stou no cuarto ano ‖ <0.580> (INH) è:: | nada | vivo alí: | veñ' o:s | fins de semana par' aquí ‖ <1.045> <chasquido> | è::: ‖ <1.790> <chasquido> | è nada | en principio no[n] tiña pensado estudiar esa carreira ‖ <0.510> (INH) pèro buèno | è ô final | collèro[n]+me nesa | eu quería facer enfermería ‖ <1.100> (INH) è nada | ô final | pois.e: | ahora si +me din de cambiar+me no-+me cambio | <0.075> è: 'stou moi contenta | <0.470> è iso que nunca:: ‖ <1.030> <chasquido> | eu èra de fisi# | {<dúbida> èh} | de química | è nunca fisen física na miña vida è: | buèno | bas# | vai+me bastante bèn | a verdá | <0.345> non teño problema | si ‖
SILENCIO <0.580>
E: porque: | que | que | que dades | ò sea | ê qu' eu non teño nin idea | <risas> ‖ %
I: {<pausa sonora> è} | pois asi[g]naturas de:: hum: | <0.385> de saluz pública | de:: ‖ <0.535> <suspiro> | fí:si:ca: ‖ <1.460> (INH) <sopro> | eu que sei | como funcionan os instrumentos | tèlèscòpios microscòpios lu:pa:s | como: funciona: | pois a vi:sta | pois en diferentes persoas | desde máis pequenos hasta máis grandes ‖ %
E: {<aceptación> hum} ‖
PAUSA <0.360>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: un montón de cousas ‖
PAUSA <0.120>
E: vale | è: 'nfoques de: futuro? ‖
SILENCIO <0.690>
I: {<dúbida> è:::h} ‖ <0.615> traballar | <0.390>
PAUSA <0.370>
E: {claro} ‖
I: {nunha} ôptica | <0.055> {si} ‖ <0.885>
E: {<risas>} ‖
PAUSA <0.440>
I: {<pausa sonora> è:} | incluso | facer un máster | de terapia visual | en nenos pequenos | tamên +me gustaría moito | <0.405> {{<aceptación> hum}} | <0.370>
PAUSA <0.410>
E: {{<sorpresa> hum::}} ‖ %
I: a verdá ê que si ‖
PAUSA <0.090>
E: khústan+ch' os nenos | {lòkho} ‖
I: {a min si} | mi ma | {<risas> moitísimo} ‖ <0.810> <risas> | muitísimo | {si:} ‖
E: {entón non} pensache facer | eu que sei | <0.370> alkho pa os nenos | <0.060> Pedagokhía | ou: ‖
PAUSA <0.280>
I: nò | a verdá ê que nò ‖ <1.510> (INH) <suspiro> | gústa+me máis tod' o qu' está relacionado coa saúde | <0.185> enton{ces po}is non: | <0.395>
E: {xa} ‖
I: ê o que más +me chamaba ‖
PAUSA <0.430>
E: xa ‖
PAUSA <0.070>
I: {<aceptación> hum} ‖
SILENCIO <1.770>
E: enfermería | ou: | medici{na | ou:} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {claro} | por iso | ê
qu{e | gustába+me iso} pero non | non podía entrar
po-la nòta de còrte | entonces {pois} ‖ <0.660>
E: {iso ê ô que +te ibas meter} ‖ {xa} ‖
I: ô final pusen esa de última | <0.245> (INH) è collèro[n]+me nesa | <0.140> è digo eu | "buèno | pois vou probar | se no-+me gusta | pois
{xa +me ca}mbiarei" | <0.135> pèro buè# ‖
E: {xa} ‖
SILENCIO <0.670>
E: cambiar+se sèmpr' hai tempo ‖ %
I: si | <0.150> pèro: | khenial | a verdá {khe}nial | eu encantada | ahora: ‖ <0.915>
E: {si} ‖
I: khenial | tanto a sente | o que: | <0.100> vivín alí | è tod' o qu' aprendín | vamos ‖ %
E: ah! | porque amais levas catro anos | {dis | non?} ‖
I: {si si} | claro | claro | ê o cuarto | sa o último | <0.260> último ‖ %
E: muita fèsta por alí | non? ‖ %
I: si | {mi ma} | khenial | bu::f ‖ <1.010> (INH)
E: {[...]} ‖
I: vou botar de menos iso | mi ma ‖ <0.710> <suspiro> | si ‖ %
E: buèno | pèro tamên pòdes quedar traballando
{alá} ‖
I: {{<sorpresa> ah}} | si si | tamên | si ‖ <0.585> %
E: <risas> ‖
I: non +m' importaría | {<apelación> èh} | si | <0.070> a verdá ê que ‖
SILENCIO <1.080>
E: sèmpre hai mái[s] salidahh | pèro ahh prá[c]ticas | <0.070> fisèstes | ou: non {tendes} ‖
I: {{<pausa sonora> è::}} | +as teño: en | o ano que vên ‖
SILENCIO <0.500>
E: {{<aceptación> hum}} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {nunha} ôptica | dond' eu diga | è buèno | <0.240> se +me còllen | no sitio que quèro è {todo} ‖ <0.885>
E: {xa} ‖
I: en principio ahora: nada | <0.255> temo::s ‖ <0.755> <chasquido> | a xente | alí: | que nos vên á facultade | facémos+lles revisións gratis | <0.295> (INH) è logo tamên vamos a residencias de ancianos | <0.120> entonces pois ‖
SILENCIO <0.920>
E: pois que guai | que guai ‖
I: buèno | è a verdá moi bèn | è á parte a min encánta+me falar coa se:nte | buèno | {pas+o: | buèno | pipa} ‖
E: {<risas>} ‖ <1.320>
I: <risas> ‖ %
E: si | si | si ‖ <0.520> è: ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 32B

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller, 1993 (nai do Castillo e pai de Beluso). 23 anos. Estudante de Óptica e Optometría.
INFORMANTE 2: Muller, 1974 (natural do Castillo). 42 anos. Ama de casa. Viviu na Illa até os 3 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 2 de xaneiro de 2017.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 20 de xaneiro de 2017.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 20 de xaneiro de 2017.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 3 minutos e 17 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 2 minutos e 36 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 2 segundos.

E: Illa | è así alkhún: | eu que sei | anê[c]dotas recòrdos que teñas que +che: ‖
SILENCIO <0.670>
I1: hum::: ‖ <3.670> <soprido> | ê que mi ma | desde peque# | desde que non: | desde que estaba na barriga de miña nai | ò {se}a que | <1.485> <soprido> |
E: {xa} ‖
I1: non sei | <0.325> a ver | ahora | gústa+me: máis ir á Illa | que: antes | <0.365>
E: <risas>
I1: moitísimo máis | mi ma | onde vai parar | <0.190> (INH) ahora lèvo amigos | buèno | ê diferente tamên ‖ %
E: xa: ‖
PAUSA <0.130>
I1: pèro: | algunh' anê[c]dota: | <1.105> (EXH) ah | buèno | {<risas> ha} ‖ <0.560> (INH) que unha vez | que: hum: | <0.345> non tíñamos auga | auga quente no: ‖ <0.745> nin agua quente nin agua | na casa | <0.410> (INH) è: | tivéramos que ir a: ‖ <0.630> á zona de: | <0.235>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

como +se chama? ‖ <0.940> ma | como +se chama o: | donde cortei pê | o: sitio? ‖
PAUSA <0.190>
I2: como? ‖ %
I1: onde cortei o pê ‖ <0.610> è:: ‖ %
I2: ai | na d' Entensa? ‖ %
I1: na d' Entensa | si | aí 'stá | <0.270> que fun a lavar+m' è cortei un pê | cunha botella ‖ <0.470>
E: <risas> ‖
I1: è tivéron+me que levar ô:: | ô colo | hast' a casa ‖ <0.745> <soprido> | iso foi | buf ‖
PAUSA <0.460>
E: cantos anos? ‖
SILENCIO <0.600>
I1: <soprido> | <0.790> mi {ma! | {<pausa sonora> è::}} | nò: ‖ %
E: {ah | x' eras pequena} ‖
I2: dòce | ou por aí | {terías} ‖
SILENCIO <0.570>
I1: {por aí} ‖ <0.685> no-èra mui pequena ‖
PAUSA <0.370>
E: si ‖
SILENCIO <1.200>
I1: pèro así algo máis: tal ‖ <0.510> (INH) hum:: ‖ <1.900> <soprido> | non sei ‖ <2.390> pasei máis aquí qu' alá | {<apelación> èh!} ‖ <0.660> <risas> | por iso ‖ <0.980> <soprido> | non sei |
{{<pausa sonora> è:}} ‖
E: {pèro suèles} ir así | cos amikhos | como dis ‖
PAUSA <0.120>
I1: si | fai: dous anos ou así | {<apelación> èh} ‖ <0.525> antes iba máis con miña fami:lia è tal ‖ %
E: xa ‖
PAUSA <0.380>
I1: è 'ra diferente | antes al' igual | decía miña nai | "buèno | vamos botar aquí:: | un par de semanas" ‖ <0.825> (INH) è: | è: 'u mi ma | "qu'

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

eu quèro ir p' alá | teñ' os meus amigos alá | tal" | è ahora ê ô revês | ahora qued' äl' aquí: | {<risas> è {vou eu p' a}lá} | hòme! ‖ <0.265>
E: {è vas ti} ‖
I1: si si | pèro mi ma | khenial ‖ <0.525> è teño ganas de volver | xa | de novo | de que sea v[e]rán | {<apelación> èh} ‖ <0.385> <soprido> | è marchar p' alí ‖
PAUSA <0.210>
E: ê qu' ê unha suèrte ter unha cas' alá ‖ %
I1: si: | a verdá ê que si ‖ <0.545> sèmpre me din | eu cando enseño | cando | <0.330> (INH) enseño fotos así | sa me din | "khode:r | que suèrte tès | eu quería iso | nunca fun á Illa | tal" ‖ <1.260> è: | por iso | <chasquido> | {<pausa sonora> e:} | dez# | cando foi a:: | <0.430> semana anterior | <0.390> (INH) {<pausa sonora> e:m} | preguntáron+me se for' a: Cíes ‖
PAUSA <0.250>
E: {<aceptación> hum} ‖
PAUSA <0.200>
I1: eu díxen+lle que nò ‖
PAUSA <0.250>
E: non {foch' a Cíes?} ‖
I1: {"como non foch' a} Cíes?" | <0.140> nò | tendo casa na Illa? | non | non fun a {<risas> Cíes} ‖ %
E: non tèn nada que ver unha cousa {con outra} ‖
I1: {sa pèro | nò} nò | ò sea | nò:: | puf | <0.465> nò ‖ <0.620> nò | nò | <0.450> (INH) a ver s' este ano vou | {<apelación> èh} | {porque tiña ganas} ‖
E: {son mui distin}tas ‖
PAUSA <0.070>
I1: por iso | sa ‖ <0.530> (INH) pèro nunca fun ‖ <0.630> dèbe ser a comodidá de ir | <chasquido> | ter casa? | vou p' alí ‖
PAUSA <0.170>
E: xa ‖
PAUSA <0.130>
I1: entonces | pois ‖ <1.285> {pèro iso} ‖
E: {è} | è da Illa qu' ê o que máis +che khusta? ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

SILENCIO <0.640>
I1: buá ‖ <0.740> {<pausa sonora> a::} | depende a êpoca | <0.160> pèro: | <0.350> as praias a min encántan+me ‖ <0.760> (INH) a comida: | de Chècho | <0.320> è::: | buá | puf ‖ <0.585> cando hai pouca sente | ê cando mellor estou | a verdá | <0.140> porqu' eu agóbio+me | <0.155> moito | <0.150> se hai: muitísima sente | <0.470> (INH) è | puf | <0.440> desconè[c]tar | <0.105> eu vou alí | no[n] miro a hòra:: | nada ‖ <0.385> (INH) tèlèvisión nada | mòbil pouco | pa sacar fotos ‖
PAUSA <0.140>
E: xa ‖
PAUSA <0.090>
I1: è desconè[c]to ‖
PAUSA <0.150>
E: pása+m' ikhual | eu pa min A Illa ê sètièmbre ‖
SILENCIO <1.100>
I1: si | ê cando mellor +s' está | {<apelación> èh} ‖
PAUSA <0.240>
E: cando mellor +s' está ‖
PAUSA <0.360>
I1: è cando 'stás tomando algo na de Chècho è ves que tod' o mundo vai+se | è ti vas+te ‖ <0.315>
E: <risas> ‖ {pa casa} ‖
I1: pa: | pa ca{sa:} ‖ <0.470> ê unha marabilla | {<apelación> èh} | si: | si {si ‖ <0.005> un [...] de marabilla} ‖
E: {si | [...]} ‖ <0.460> un bo {[...]} ‖
I1: {a verdá ê que} si | {<apelación> èh} ‖
SILENCIO <0.990>
E: eu este ano tamên levei a: | <0.470> á | buèno | a uns amikhos alá | <0.460> (INH) è fumos d' acampada ‖
PAUSA <0.140>
I1: si ‖
PAUSA <0.090>
E: è dixèron+me | "mi madriña | pèro isto ê unha tranquilidá" | {è iso que} fomos | <0.260>
I1: {verdá?} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: en a# | en akhosto | {<apelación> èh} | <0.360> unha tranquilidá | unha marabilla | <0.190> unha marabilla ‖ <1.280> pakh' a: pena ‖ PAUSA <0.160>

I1: si | si | si | a verdá ê que si ‖ <2.172> <soprido> | mi ma | que ganas | que ganas! ‖ %

E: <risas> ‖ %

I1: si | a verdá ê que si | khoder ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 32C

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE 1: Muller, 1993 (nai do Castillo e pai de Beluso). 23 anos. Estudante de Óptica e Optometría.
INFORMANTE 2: Muller, 1946 (natural do Castillo). 70 anos. Ama de casa.
INFORMANTE 3: Muller, 1974 (natural do Castillo). 42 anos. Ama de casa. Viviu na Illa até os 3 anos.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 2 de xaneiro de 2017.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 2 de febreiro de 2017.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 2 de febreiro de 2017.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 4 minutos e 39 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 1: 3 minutos e 10 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 2: 7 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE 3: 3 segundos.

E: así da vida: | de antes na Illa | da vida de: | vamos | do que +che teñen contado teus pais | teus abuèlos | <0.450> {<pausa sonora> e:} | <0.400> ti | que recòrdas | ò sea | que: ‖ <1.000> que: | que | que +lle contarías a 'lkhên que non fora d' aquí? ‖

SILENCIO <1.580>

I1: pois | por tod' o: que pasaron ‖ <0.670> por tod' o: que traballaron | po:r | como levaban os: | <0.260> as vacas | os bois p' alá ‖ <1.060> por como pescaban | por: | por a pasa# | por a fame que pasa:ban ‖ <0.810> cando facía temporal è durmía[n] na praia coa dòrna po[r] ri:ba | tapándo+s' e::les | buèno ‖ <0.865> <soprido> | è | contaría+lle todo eso ‖

PAUSA <0.400>

E: si | pèro ‖

PAUSA <0.190>

I1: anê[c]dotas graciosas {que:?} ‖

E: {{<aceptación> hum:}} ‖ %

I1: ô mill# | eu que sei | non sei ‖ <0.660> ê que | téñen+me contado a cada unha que: | <soprido> ‖ <0.760> (INH) cando: | para facer bromas

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

dêron+lle | <0.490> quitáron+ll' o sostên a: unha: | mullèr dunha: | que
+o tiña colgado è dêron+ll+o a comer a unha | a unha vaca | <0.440>
(INH) è | <suspiro> | mi ma | cousas así | non sei que máis ‖ <2.915>
<soprido> | ê que non sei | <0.255> eu: | a min gustaría+me | vivir un
pouco diso | {a verdá} ‖
E: {naqu}èla êpoca? ‖ %
I1: si | <0.190> a verdá ê que si ‖ <1.215> ver | iso | {<dúbida>
hum} | notar o que | <0.520> (INH) o que traballaron eles | sabes? |
porque ahora parece que +nos dan todo máis | máis
{feito} ‖
E: {máis feito} ‖
I1: {<pausa sonora> e::} | non sei | o levantar+se à: 'quèla hòra |
pasar frío | ir a tal sitio ‖ <0.600> è lògo ir dun barco a outro a: | a vender
peis[e] è así | <0.140> non sei | a min gustaría+me | porqu' ahora | muita
comodidá | {è:} ‖
E: {èsa[c]to} ‖
PAUSA <0.450>
I1: {non sei} ‖
E: {pèro khusta}ría+che sinco minutos |
{<apelación> èh} | {non:} ‖
I1: {<chasquido> | i}gual un pouco máis |
{<apelación> èh} | {par' a}prender | si ‖
E: {si?} ‖
I1: si ‖
SILENCIO <0.510>
E: èra mui difícil | {è máis sendo mullèr} ‖
I1: {si | s' +ò sei | s}i ‖ <0.565> aí 'stá |
<0.455> si ‖ <0.710> a verdá ê que si ‖ <0.980>
{è había | mullères que fa}cían |
E: {porqu' habí# | había que fa#} ‖
I1: o traballo dos hòmes è todo | {<apelación> èh} ‖
PAUSA <0.100>
E: {<aceptación> hum} ‖
PAUSA <0.350>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: è iban ô mar con eles | è: ‖ <1.120> <suspiro> | a ver | si èra mui sacrificado todo ‖ <1.415> non sei | <0.225> estaría bèn | {<apelación> èh} ‖ <0.570> {<dúbida> hum} | de feito cando miro ‖ <0.540> %

E: <risas> ‖

I1: {no::n: muito tempo | pèro:} | quería ver eso | a ver como: ‖

E: {{<risas> | non tod' à: vida}} | <risas> ‖

PAUSA <0.360>

E: si ‖ %

I1: non sei ‖ <1.830> è ti | non sei | ê que ‖ <0.745> cambiaron tant' as cousas ‖ %

E: {<aceptación> hum} ‖

SILENCIO <0.790>

I1: è as casas | as comodidades | ahora ‖ <0.945> <soprido> | non sei ‖

SILENCIO <1.410>

E: porque daquèla ti sabes como vivían | nò? | como: ‖ <0.540> ò sea | <0.220> ti dis que +lle contarías | <0.340> (INH) pois como traballaban è tal ‖

PAUSA <0.120>

I1: {<aceptación> hum} ‖

PAUSA <0.080>

E: è:: | pèro | sabes | <0.150> en que traballaban | que fasían | è todo iso? ‖ %

I1: hòmbre | a ver | as casas | sa por èsemplo a miña casa | antes ê qu' èran moitísimas: | persoas ‖

PAUSA <0.170>

E: {<aceptación> hum} ‖ %

I1: è ahora igua:l ‖ <0.550> vamos | catro | pèro antes èran: ‖ <1.775> <soprido> | è había | igual buèno | os baño[s] s:a | buê[no] ‖ <1.115> è: | non sei ‖ <2.100> <soprido> | si | a ver | que sei que traballaban: | <0.210> buèno ‖ <0.515> ma:r | na leira è | <soprido> ‖ <1.045> a vender ‖ <0.530> que sa +me tèñen contado qu' iban a Portonovo a vender o {peis[e] è} todo ‖ <0.785>

E: {{<aceptación> hum}} ‖

I1: {<pausa sonora> è::} | <soprido> ‖ <0.555> que máis? ‖ <3.349> <chasquido> | buèno | tamên a: | <0.335> o:s | a | os profesores

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

creo que +me contaron ‖ <0.915> non recòrdo ahora bèn | pèro | <0.350>
o nòme do: ‖ <1.840> è así ‖
SILENCIO <1.320>
E: xa ‖ <0.680> è despois | o que disías | de cando as mullères tamên iban ô mar | sabes {d' alkhu}nha así que {fora?} ‖
I1: {si} ‖ {miña bisa}buèla ‖
PAUSA <0.380>
E: {<sorpresa> ah} ‖ %
I1: si ‖ <0.605> a: nai do meu abuèlo | <0.495> èra | <soprido> | buèno | èra: ‖ <0.910> sèmpre falan dèla è todo | <0.125> de | feito inda 's{tá viva} ‖
E: {inda vive} ‖
PAUSA <0.320>
I1: {<pausa sonora> è::} | din qu' ê unha | qu' èra unha pasada | <0.060> indo {c' hòm' ô} mar | que tiña forza coma el | que facía | vamos que: | <0.480> (INH)
E: {si} ‖
I1: è tal como 'st' à:hora | que ahor' +a: miras andar d' aquí a: | <0.220> <soprido> | eu que sei | a Cela | <0.270> (INH) è anda perfètamente | {sabes?} | ê: unha pasada ‖
E: {si} ‖
PAUSA <0.440>
E: sa | sa ‖ %
I1: è: 'u | "mi ma" | <0.280> okhalá chekhar' a 'sa èdá è 'star como èla | sabes? ‖
E: <risas> ‖
SILENCIO <0.880>
I1: porque a verdá ê que: | <suspiro> | <0.185> dá {boa 'nví}dia ‖ <0.590>
E: {xa} ‖
I1: è por tod' o que pasou esa mullèr | a verdá ê: ‖ <1.685> <soprido> | tèla | {<apelación> èh} ‖
PAUSA <0.150>
E: xa ‖
PAUSA <0.400>
I1: khoder ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.260>
E: que anos tèn? ‖
PAUSA <0.470>
I1: {<dúbida> è} | creo que cumplía: | nòvent' è ‖ <0.520> {<pausa sonora> è::} [E] *la* [E] | a Fèfa? | <0.300> cantos cumple? ‖ %
I2: nòvent' è catro: ‖ %
I3: fixo | o día un | <0.450> día un | {nòvent' è catro} ‖
I1: {nòvent' è catro} | mira ‖ %
E: nòvent' è catro! ‖ <1.250> %
I2: o día un non | o:: ‖
SILENCIO <1.250>
I1: {è: 'stá:} ‖
E: {mi madriña} ‖
SILENCIO <0.630>
I1: {vamos | sa} ‖
E: {è de cabesiña} tamên? ‖ %
I1: mi ma | {si {<apelación> èh} | a verdá ê que} ‖
I3: {non? | o trint' è un ou} o día un | ahora xa no-+m' acordo ‖
PAUSA <0.080>
I1: o:? ‖ %
I3: nòvent' è catro ‖ <0.870> %
E: <risas> ‖ %
I3: está com' un cañón ‖ %
I1: {<risas> si} ‖ %
E: <risas> ‖ %
I1: non ves? ‖ %
I2: anda pouco! | se +a ves ‖
PAUSA <0.170>
E: mi madriña | {pois si} |
I1: {ê unha marabilla} ‖
E: quèn akhuantara ‖ %
I1: si si | <0.350> buènô | eu firmaba | <0.095> è chekhar como chekhou èla! ‖ %
E: è chekhar como chekhou èla! ‖ <0.330>
PAUSA <0.330>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I1: {aí 'stá} ‖
E: {qu' ê o importa}nte ‖ si si si | {<apelación> èh} ‖
SILENCIO <2.100>
E: pois.e: | <0.360> ê interes# | iso si ê interesante | porque eu | penso | eu penso | non sei despoi[s] se iso ê verdá ou nò | porque ti ères a de ciencias ‖ %
I1: si ‖ %
E: <risas> | que ô mellor | curte | nò? ‖ <0.120> traballar como traballas | è | è que despois iso compénsa+che o: | ô cabo do tempo ‖ %
I1: si ‖
SILENCIO <0.520>
E: non sei | que: ‖ <0.535> ahora vamos ô khi[m]nasio | ahora vamos a: | {non sei que | è da}quèla o khinasio èra | <0.240>
I1: {aí 'stá} ‖
E: bota-la[s] redes ‖ <0.900> sachar | ou o que {fora} ‖
I1: {si} ‖ <0.365> si | a verdá ê que si ‖ <1.515> è mira como 'stá ‖
SILENCIO <0.928>
E: è nôs ahora rebentados | {como 'stou eu do 'stómakho | ou de non sei que} ‖
I1: {si | è: 'u teño que facer o que fai èla | è} veña | <0.175> [es]tou 'nha semana è: buèno ‖ <0.905> {pèro:} ‖
E: {a verdá ê que si} ‖
MUTISMO <2.590>
I1: khò ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

TEXTO 32D

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1993 (nai do Castillo e pai de Beluso). 23 anos.
Estudante de Óptica e Optometría.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 2 de xaneiro de 2017.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 21 de febreiro de 2017.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 21 de febreiro de 2017.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 5 minutos e 12 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 3 minutos e 2 segundos.

E: ti sabes que na Illa que falan con kheada è con seseo | non? ‖
PAUSA <0.170>
I: si ‖ %
E: sin embarkho ti | non +me: | <0.330> non | <0.380> sòlamente soltache así de ves en cando ‖ <0.740> {<pausa sonora> e:} | por que cres que ê? ‖
SILENCIO <0.780>
I: pois | <soprido> ‖ <2.175> hum::: | {hum::: | buá non} | <0.220>
E: {<risas>} ‖
I: non teño nin idea | {<apelación> èh} | <suspiro> ‖ <1.455> non sei ‖
SILENCIO <0.530>
E: ti falas habitualmente: ‖
PAUSA <0.280>
I: galego con mui pouca sente ‖
PAUSA <0.380>
E: {<aceptación> hum} ‖
SILENCIO <1.270>
I: {<pausa sonora> è::} ‖ <0.630> seseo è kheada: | moi | <0.395> (INH) sei que hai | sente da miña clase | miña compañeira de piso | méte+lle seada e khekheo | buèno | <0.150>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {<risas>} ‖
I: è as | {<dúbida> em} | kheada è seseo | buèno | porqu' ê da Còsta da Mòrte ‖
PAUSA <0.110>
E: {<sorpresa> ah} ‖ %
I: è alí | buá ‖ <0.645> nôta+s' a diferencia ‖
PAUSA <0.220>
E: {si} ‖
I: {lògo} a mi# | a miña outra compañeira de piso tamên fala | qu' ê de Meis | è tamên | <0.265> ikhual ‖ <0.570> {pèro buèno} ‖
PAUSA <0.280>
E: xa ê {qu' alá} ‖
SILENCIO <0.980>
I: pèro non sei | a verdá ê que non sei | non: ‖ <soprido> ‖ %
E: nò? ‖
SILENCIO <1.010>
I: no ‖
SILENCIO <1.010>
E: pèro: | <0.210> {<pausa sonora> e:} | dás+te de conta que incluso na sente: | <0.110> xa non sòlo na túa: | <0.210> khenerasión | sinón ‖ <0.550> {<pausa sonora> e} | na de teus pais | na de teus abuèlos | <0.410> que: | que hai alkhún cambio: ‖ <0.590> ou por que usan | por que non usan | con quèn-+o usan? ‖ <1.100> con quèn-+o usas ti | con quèn non ‖
SILENCIO <1.480>
I: ê que depende | porque:: | <suspiro> | depende o momento tamên è a persoa | porque igual estou coa miña compañeira de piso falando è sáe+me:: | pois galego | sáe+me castelán ‖ <1.135> è::: | èlas falan así | porque na súa casa falan así ‖ <0.525> ê o que +me {din èlas} |
E: {xa} ‖
I: por èkhemplo ‖
PAUSA <0.120>
E: si ‖
PAUSA <0.190>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: è nòta | por èsemplo | <0.395> da zona | por èkhemplo | eu cando falo galego din | que falo cantando | <0.365> porque son da zona de: | Cangas | din | <0.260> (INH) {<pausa sonora> e::} | <0.325> è: 'las non falan así | eu | {<pausa sonora> e} | iso nóto+a | sabes? | è din {"khoder} | <0.300>

E: {{<aceptación> hum}} ‖

I: parese que falas cantando" ‖

PAUSA <0.240>

E: <risas> ‖ %

I: din+m' así sèmpre ‖

SILENCIO <1.540>

E: xa ‖

PAUSA <0.170>

I: è si | eu tamên | nèlas | +o nòto qu' ê máis | como máis cerrado: o acento è: non sei ‖ <0.605> algo así ‖ <0.645> è nôta+se dun: | dunha p# | dunha perso' a: outra? | mi ma | unha barbaridá ‖

PAUSA <0.270>

E: si | hòme ‖ <1.290> è da: | <0.100> de como falan na Illa | a como +se fal' aquí 'n Buèu | ti nòtas di{ferencia?} ‖

I: {si::} | si si si | <0.375> alá ê moito máis: ‖ <0.840> <suspiro> | montuno | ê máis cerrado | máis | non sei ‖ <0.630> falan: ‖ <0.505> <chasquido> | par[e]ce qu' acurtan palabras | <0.205> tudo como máis cerrado | non sei ‖ <1.980> <chasquido> | è: 'u enténdo+os bèn | <0.145> porque claro | tamên estou: | con sente que: | viviu alá ‖

PAUSA <0.140>

E: si ‖ %

I: pèro igual ‖ <0.545> <chasquido> | miñas amigas foron alá | è faláron+lle meus tíos | è costába+lle ‖

PAUSA <0.270>

E: si? ‖ %

I: è iso que falan galego èlas | pèro | {custába}+ll' entende+los | {<apelación> èh!} ‖ <0.280>

E: {xa} ‖

I: seguir+lle ‖ <0.690> espresións que tiñan ou: | <soprido> | eu que sei | de ‖ <0.570> è iso | falar | rápido: è mui cerrado | no-entendían ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.150>
E: xa ‖ %
I: entón | <0.140> pois ‖
PAUSA <0.320>
E: è sin embarkh' ô revê[s] si | non? | teus tíos entender a {èlas} ‖
I: {si:} | perfètamente | <0.435> si | non +lle còsta | {si} ‖
E: {que cu}rioso ‖
PAUSA <0.350>
I: si | non +lle costaba | {<apelación> èh} | <0.305> para nada ‖
PAUSA <0.350>
E: <risas> | <0.520> è na 'scòla | <0.240> porque: | non? | falando do mismo | non? | da: kheada è do se{se}o ‖ <0.410>
I: {{<aceptación> hum}} ‖
E: na 'scòla | {<dúbida> è:} | nalkhún momento +che falaron: | ou +che dèron como unha posibilidá | <0.110> falar con kheada è con seseo? ‖
SILENCIO <1.080>
I: ê que moitos amigos falan así sa | sa +me falan así ‖
PAUSA <0.290>
E: nò pèro na: | na 'scòla dikho aquí | non? | cando 'studiache na Illa de Òn# | no: Instituto ‖
SILENCIO <3.870>
I: qu' eu recòrde: ‖ <0.600> galego nòrmativo | de{ste} de: ‖ <0.850>
E: {si?} ‖
I: pèro nò | non recòrdo que falaran: | <0.490> así | {<apelación> èh!} ‖
PAUSA <0.220>
E: ningún profesor nin: ‖ <0.790> nin | <0.190> contar+vos a vôs que: | <0.320> qu' èra posible | <0.190> falar ‖
SILENCIO <1.110>
I: s:i | pèro: | pèro nunca falaron eles así ‖
PAUSA <0.190>
E: non? ‖ %

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: nò | <0.320> qu' eu recòrde non ‖
PAUSA <0.150>
E: porque sabes que a kheada è o seseo son nòrmativos tamên | non? ‖ %
I: si | pèro sa | pèro non:: | eles non falaban | non ‖ %
E: xa ‖
PAUSA <0.120>
I: non ‖
SILENCIO <0.760>
E: curioso | <0.470> (INH) {<pausa sonora> e:} | ò sea | pensamos | è ahora pensa ti | <0.310> (INH) que: | <0.350> que cres que pòde ser iso? | por que cres que: ‖
PAUSA <0.140>
I: <soprido> ‖
SILENCIO <2.160>
E: que non-+o consideran | ou cando menos non-+o falan como: ‖
SILENCIO <1.030>
I: non sei | a verdá ê que non | <soprido> | non sabría qué dicir+che ‖ <1.695> non +m' òcurre nada ‖
SILENCIO <0.510>
E: cres que pòd' estar mal visto | ou: ‖ <0.880> ou que pòde ser ‖
PAUSA <0.420>
I: mal visto | <0.320> ê que | ê qu' eu non +o miro mal | <0.265> por èkhemplo | {pèro:} |
E: {<risas>} ‖
I: <soprido> ‖
SILENCIO <0.590>
E: non-+o miras mal pèro non-+o usas ‖
SILENCIO <1.400>
I: è se +o uso | moi poucas veces | {<apelación> èh} ‖ %
E: xa ‖
PAUSA <0.370>
I: porque sa no-+me sale a min | sabes? | non: | <soprido> ‖ <1.150> pèro [E] *igual hablo un:* ‖ [E] <0.800> eu que sei | un cuarenta galego | un sesenta castelán | por èkhemplo | {sa} non: ‖ <1.175>
E: {xa} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: pèro iso | no-+me sale | porque: | se non falaría+o | pèro no-+me sale ‖
PAUSA <0.080>
E: xa ‖ %
I: miña nai | miñ' à:buèla | <0.410> inclu{so} meu pai tamên | buê[no] | <0.055>
E: {xa} ‖
I: amigas: | (INH) miña 'rmán en cambio non fala galego ‖
PAUSA <0.160>
E: nò? ‖
PAUSA <0.110>
I: nò | <0.155> miña 'rmá[n] nò ‖ <0.910> eu con meus a# | cos meus abuèlos falo galego | pèro miña 'rmán nada | nada | nada ‖
SILENCIO <2.280>
E: è: | co resto da familia? ‖
SILENCIO <0.660>
I: meus abuèlos | meus tíos | <0.120> igual si | ê que depende como +me falen | tamên ‖ %
E: xa ‖ %
I: ou:: | <0.235> <chasquido> | igual utilizo algunha 'spresión en galego | que +me sale sòla | ou ‖ %
E: {<aceptación> hum} ‖
SILENCIO <0.930>
I: è buèno eu falo máis en castelán ‖ <0.120> si | teñ+o: qu' a[d]mitir ‖ <0.530>
PAUSA <0.300>
E: {<risas>} ‖ <0.600>
I: {a verdá ê que si} ‖
E: {<pausa sonora> e:} | è incluso coas primas tamên? ‖
SILENCIO <2.450>
I: coas prima::s ‖ <1.355> <soprido> | {<dúbida> hum} | depende | igual s' ê unha:: ‖ <1.140> non sei ‖ <1.105> igual con | má# | máis en castelán | {<apelación> èh} ‖
PAUSA <0.180>
E: si? ‖ %
I: si | eu penso que si ‖ %

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: porqu' as primas tamên +che falan en castelán? ‖
PAUSA <0.240>
I: si | escepto as de Portonovo que falan en galego ‖
PAUSA <0.380>
E: ah | ê verdá | que tès primas en Portonovo ‖ %
I: si | <0.105> escepto esas que falan en galego | pèro:: ‖ <0.520> as de aquí: | nada | {<apelación> èh} | castelán todas ‖
SILENCIO <0.570>
E: è falan distinto? | <0.390> as de Portonovo? ‖ <1.040> ca falades aquí? ‖ <1.320> ou {sikhen falando} com' òs da Illa? ‖
I: {n::ò} ‖
PAUSA <0.050>
I: non nòto difere# | <0.200> ê qu' èlas èran da Illa ‖
PAUSA <0.160>
E: xa | xa | xa ‖ %
I: pèro: | nò | non nòto muita diferencia | {<apelación> èh} ‖
PAUSA <0.090>
E: nò? ‖
SILENCIO <1.690>
I: nò | eu nò | a {verdá | non} ‖
E: {<risas>} ‖
PAUSA <0.120>
E: buèno | pudía ser que {si} ‖
I: {nò} | pèro non nòto | {<apelación> èh} | nò ‖ %
E: nò ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

TEXTO 32E

ENTREVISTADOR: José Manuel Dopazo Entenza.
INFORMANTE: Muller, 1993 (nai do Castillo e pai de Beluso). 23 anos.
Estudante de Óptica e Optometría.
LUGAR DA GRAVACIÓN: O Valado, Bueu, Bueu.
DATA DA GRAVACIÓN: 2 de xaneiro de 2017.
DATA DA TRANSCRICIÓN: 25 de maio de 2017.
DATA DA ÚLTIMA REVISIÓN: 25 de maio de 2017.
DURACIÓN DA GRAVACIÓN: 5 minutos e 12 segundos.
DURACIÓN INTERVENCIÓN INFORMANTE: 3 minutos e 0 segundos.

I: hòme | gustar | gustar: ‖
PAUSA <0.100>
E: eu que sei | cando tès tempo libre | que fas? ‖ %
I: andar ‖
PAUSA <0.260>
E: andar ‖ %
I: encánta+me:: dar paseos ‖ <0.520> (INH) {<pausa sonora> è::} | coñecer sitios: | {<pausa sonora> è} | <soprido> ‖ <1.150> viasar encánta+me | <0.370> {se [...]} ‖
E: {vas muito?} ‖
PAUSA <0.410>
I: buèno | <0.260> bua::: | a ver | non hai queixa | {<apelación> èh} | en febreiro vou+m' a Brusèlas ‖
PAUSA <0.420>
E: si? ‖
PAUSA <0.060>
I: que coñecín un amigo este verán en Italia | <0.495> è vamos por alá uns: | <0.445> catro | <0.335> vamos ir par' alá ‖ <0.810>
PAUSA <0.170>
E: que suèrte ‖
MUTISMO <0.130>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {<pausa sonora> è::} | que máis? | {<pausa sonora> è::} | <chasquido> | <0.435> gusta u[n] montón ir de cañas | co[s] meus amigos ‖ <1.350> {<pausa sonora> è:} | que máis? | ir ô cine | ver películas o fin de sem{ana} ‖ <1.330>

E: {si} ‖

I: le:r | máis en verán | na praia ‖ <0.890>

PAUSA <0.480>

E: máis tran{quilo} ‖

I: {igual} | si ‖

PAUSA <0.190>

E: {<aceptación> hum} ‖ <0.630> hòme | cos èsámenes | cos traba{llos | con tal} ‖

I: {si | si | si} si ‖ <0.535> nesta êpoca | nada | o que fago ê: | escoitar música è:: ‖ <1.288> <suspiro> | ver películas ‖

PAUSA <0.260>

E: xa ‖

PAUSA <0.130>

I: dormir | <0.165> encánta+me {dormir} ‖

E: {series ima}khino que {tamên} ‖

I: {si | series} moitísimas | {si | tamên} | <0.450>

E: {<risas>} ‖

I: è:: <0.195> que máis? que máis? ‖

SILENCIO <0.770>

E: è de cañas por onde vades? | dikho alí en Santiakho ‖

SILENCIO <0.620>

I: pois depende: | zona vèlla:: | en Navidades | buèno | <0.425> zona vèlla de viños ‖ <0.740> è centro:: cañas | <0.380> po-l{os pin}chos que pòñen è tal | <0.285> (INH)

E: {{<aceptación> hum}} ‖

I: pèro si | è | è na zona vèlla | O Porrón | por èkhemplo | o bar Òrense ‖ <0.625> están khenial | a verdá ‖

PAUSA <0.120>

E: xa: ‖

PAUSA <0.190>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: è:: ‖
PAUSA <0.220>
E: co{nòces} O Cabalo Blanco? | <0.380>
I: {è na} ‖
E: ê que +me khusta | <0.260> a min khústa+me | <0.170> {[...]} | tèn mui boas tapas ‖ %
I: {nò} ‖ si? ‖ %
E: est' à:lí escondido no medio da nada | <0.360> sabes o Preguntoiro? ‖
PAUSA <0.140>
I: si: ‖
SILENCIO <0.550>
E: que hai: unha: pastèlèría | <0.450> casi chekhando a: | <0.450> a Plaza Cervantes ‖ %
I: si | vale ‖
PAUSA <0.180>
E: vale | pois | en frente da pastèlèría | hai un callekhón que baixa ‖ <1.120> pois xusto acabado o callekhón en frent' está O Cabalo Branco | pon unhas tapas pèro besti{ales} ‖
I: {bua} | bua | pois {teño que ir | mi ma} ‖
E: {<risas>} ‖ è bo# | tòmas aí unha | {eu que sei unha} caña | que tomo eu | unha clara de ser# ‖ %
I: {hei+no de ver} ‖ si: ‖ %
E: un s# | unha clara de limón | qu' ê o que tomo | <0.430> è pôñen+ch' unha tapa ènòrme ‖
PAUSA <0.340>
I: xa vas {comido} ‖
E: {xa senas} ‖
PAUSA <0.170>
I: si ‖
SILENCIO <0.500>
E: ou sinón tamên o:: ‖ <1.130> ai | como +lle chaman? | qu' está p' alá pa debaixo do:: concello ‖ <1.510> m:: no-+m' acòrd' ò nombre |

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

<0.460> alí | <0.280> tomes o que tomes | vále+che dous èuros | <0.230> è pôñen+che dúas tapas | dúa[s] señoras tapas ‖
PAUSA <0.100>
I: si:? ‖ <1.460>
PAUSA <0.190>
E: xa vas pa senar ‖
PAUSA <0.470>
I: carai ‖ %
E: è ô mellor con dúas | cañas que tomes xa: | <0.320> xa 'stás cheo ‖
SILENCIO <1.720>
I: a verdá ê que para 'star catro anos en Santiago | vou ô[s] mihhmo[s] sitios | sabes? | en vez de: | <0.115> d' èsplorar máis | <0.370> como +me gustan | <0.120> vou | <0.090> è vou | en{tonces} ‖
E: {xa} | nò eu | fakho máis ou menos o mismo | {<apelación> èh} | eu vou à: 'queles que +me khustan | <0.160> pèro dispois eu que sei | xúnto+me con: aquel khrupo d' a{mikhos que non sei que | è vamos} | <0.400> {è vou conesendo} ‖
I: {è van a outro sitio} ‖ <0.210> {aí 'stá | si} ‖
PAUSA <0.190>
E: <risas> ‖ %
I: pois teño que ir | {<apelación> èh} ‖
PAUSA <0.470>
E: pois | eu | eu ahora si vivo no: | <0.200> vivo p' arriba de Cervantes ‖ <0.640> entón tod' àquè# | aquèla parte téño+a máis que {controlada | è máis que} conosida ‖ <0.610>
I: {si | normal} ‖ <0.320> {normal} ‖
E: {è por} alí ê que +se | <0.240>
PAUSA <0.210>
I: {eu en Ròsalí#} | en: ‖
E: {como +lle chaman alí?} ‖
PAUSA <0.205>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: avenida Villagarcía | <0.440> es{tá Ròsalía} | <0.415>
E: {non sei onde queda} ‖
I: Praza de Vigo? ‖
PAUSA <0.190>
E: si ‖
PAUSA <0.400>
I: pois por aí ‖ %
E: p' abaixo? ‖
PAUSA <0.150>
I: si ‖
E: vale ‖ <0.590> vale | si controlo ‖ %
I: antes de Romèro Donallo | qu' ê a d{e: | catro carrís} | si ‖
E: {ê: a máis ancha} ‖
PAUSA <0.140>
E: si ‖ %
I: pois | aí aí ‖ %
E: guai | {si} ‖
I: {este ano} aí ‖
PAUSA <0.090>
E: pois aí 'sta+se bèn ‖ %
I: si: | <0.160> {nunha zona tranqui:la} ‖
PAUSA <0.160>
E: {non estás ni[n] mui lèxos} ni[n] mui {cèrca ni} ‖
I: {estás no} centro | o Froiz ô la:do ‖ %
E: si:: ‖ %
I: a zona de salir | porque salimos no centro nôs ‖
PAUSA <0.130>
E: xa: | <0.230> a mi[n] no-+me khusta | khústa+me máis a sona vèlla ‖
PAUSA <0.180>
I: a min tamên pèro: ê a que +me quèda máis ô lado tamên ‖ %
E: xa | <0.150> buèno | {pèro} non queda tan lèxos | nò? | qu' estás a des minutos do:? ‖ %
I: {{<dúbida> è:}} ‖
PAUSA <0.200>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {<dúbida> buè:[no]} ‖
SILENCIO <0.610>
E: non tardas nadiña | {ê que Santiakho ê a# | ê así} ‖
I: {s::i | a ver | ê pequeniño} | si | a verdá ê que pa ir d' aí ô Retablo | Quintana ou así | <0.270> a verdá que non: ‖
PAUSA <0.270>
E: eu ô Retablo teño+ll' unha èquis | {vamos} ‖ %
I: {si?} ‖
{<risas>} ‖
E: {{<risas> non +me khu}sta} ‖ %
I: eu i# | mira | eu iba 'n primeiro | <0.460> pèro vai muita sente ahora è agôbio+me | <0.130> moitísima | <0.275>
en{tonce:s vamos a:} | <suspiro> depend' ò sitio | <0.230> (INH)
E: {a min esa música de:} ‖
I: había un que | como èra? ‖ <1.570> cerca de Quintana | o: {<pausa sonora> e} ‖
SILENCIO <1.450>
E: o Burriquita? ‖
PAUSA <0.150>
I: non | ê o: ‖ <1.140> como èra? ‖ <1.360> Modus Vivendi? ‖ %
E: o Modus Vivendi ‖ %
I: si | {e}se | gústa+me moito | {para 'star} máis |
E: {si} ‖ {a min tamên} ‖ <0.360> si | máis {tranquilo} ‖
I: {relá[c]s} | tomando algo ‖ %
E: amais alí teñen música 'n dirè[c]to {múitar} veses ‖ %
I: {si} ‖ si ‖
PAUSA <0.150>
E: si ‖ <0.920> a min pa música en dirè[c]to khústa+me ese | khústa+me: | <0.410> o Fraggle Rock ‖ <0.820> [es]tá na[s] Ròdas ‖ <0.770> está: acabando | <0.320> {<dúbida> hum:} | <0.360> A Pòrta do Camiño ‖
SILENCIO <1.230>
I: no-hai ‖
PAUSA <0.420>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: vale | Cervantes? | sabes que baixa ‖ %
I: si ‖
PAUSA <0.410>
E: {<pausa sonora> è} | en canto baixas de todo hai unha carretèra que: | <0.350> qu' ê a qu' atravèsa Virxe da Cèrca è {todo} iso | <0.270>
I: {vale} ‖
E: pois | còlles un pouquiño máis pa 'squerda | è: 'st' àlí o Fraggle Rock ‖ <0.333> è teñen tamê[n] música 'n dirè[c]to | inda o 'utro día fun: a un concèrto de jazz ‖ <0.760>
{khústa+me muit' o: jazz} ‖
I: {[es]tá chulo | {<apelación> èh}} | % <0.390>
E: <risas> ‖ %
I: está chulo | a min os concièrtos en dirè[c]to | <0.295> o Central Perk | <0.465> {sabes} onde queda tam{ên?} | vou eu {muito} ‖ <0.850>
E: {si} ‖ {si} ‖ {tamên} ‖
I: si | <0.220> {è sa +me} queda cerca | sa | ê qu' ê ce# | ê centro | enton{ces} pois ‖
E: {xa} ‖ {xa} ‖
SILENCIO <1.020>
E: eu son máis de sona vèlla | <0.110> muito | {<risas>} | {<risas> muitísimo} ‖
I: {hòme claro} ‖
E: è: | <0.180> è xa +che dikho | este ano lèvo casi un ano vivindo na: | na zona vèlla | alí | buèno n' Àlgalia ‖ <0.840> è:: estou encantadísimo | <0.180> porqu' amais namais que temos o: | non sei como +se chama ‖ <0.680> non ê o Porrón | <0.230> è o: | o Pozo | no | o Pozo no-ê | <0.480> qu' ê: o Porrón entón? | <0.350> porqu' o Pozo ê o: | <0.120> está máis p' abaixo | es' ê o {Porrón} ‖
I: {está o} Porrón ‖
PAUSA <0.150>
E: o Porrón | <0.270> pois eu vivo enriba do Porrón ‖ %
I: {<sorpresa> ah} | {<risas>} | <0.220> <risas> ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {<risas>} ‖ ê o único qu' hai alí pa faser un pouco de barullo ‖ <0.870> è: è nada | víve+se bastante bèn | <0.270> è cando hai barullo | serramos as contras | <0.320> è xa no-es{coitamos nada} ‖ <0.827>

I: {claro} ‖

E: è non hai | <0.240> non sei | como noutros sitios | eu que sei | se vivira: ‖ <1.010> poi:s: ‖ <0.970> enriba do Retablo | <0.300> alí [E] *+te muères* | [E] | <0.280> <risas> ‖ %

I: por Plaza Rokha:: ‖ %

E: Praza Rokha | òlvída+te ‖ %

I: tèla | {<apelación> èh} | <0.380> si ‖

PAUSA <0.110>

E: ê hòrrible | hai determinados puntos {que son:} | imposibles ‖

I: {si | si | si} ‖

PAUSA <0.460>

I: eu | a ver non | non hai queixa | <0.230> a verdá ê que ‖ <1.480> esta+se bèn | <0.440> è teño que buscar algo tamên que +me quede | +me quede bèn da: | {zona sur} | sabes? | par' a {zona sur porque sinón:} ê unha lòcura | <0.370>

E: {claro} ‖

{para que vaias | si} ‖

I: {un día si} ‖

E: {ou si} vas en autobús ‖

PAUSA <0.400>

I: è co que chòv' è todo: | {<suspiro>} | <0.470>

E: {si} ‖

PAUSA <0.470>

I: {como para vivir na zona vèlla} ‖

E: {buèno | hast' àhora no-hai pa queixar+se} | {<apelación> èh} ‖

PAUSA <0.140>

I: [E] *ya* ‖ [E]

PAUSA <0.280>

E: como pa queixar+se | <0.130> <risas> ‖ %

I: a verdá ê que: ‖

SILENCIO <0.870>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: es{te ano:} ‖
I: {è aínd' así} | inda: se hai un pouco de vento: eu
{para ir} hast' alá: | <0.370>
E: {si} ‖
I: hasta Òptica ‖
PAUSA <0.400>
E: porque amais ê a última | non? | <0.310> {Òptica} ‖
I: {está:} Òptica | è lògo hai | {<dúbida> em} ‖ %
E: Pedagoxía creo qu' est' àlí en {frente da:} ‖
I: {è Filoloxía} ‖ <0.670>
{pèro iso} ‖
E: {nò} | Filoloxía nò | Filoloxía | nôs estamos no nòrte
{en todo} ‖
I: {{<dúbida> em}} | <0.260> <chasquido>
| [P]sicoloxía ‖
PAUSA <0.080>
E: [P]sicoloxía | <0.220> si | qu' {están xun#} | está xunto
con {Pedagoxía | unha cous' así} ‖
I: {Pedagoxía}
{si | aí 'stá | si} ‖
PAUSA <0.070>
E: si ‖ <1.220> eu alí nunca estudiaría | mi ma ‖
PAUSA <0.090>
I: non? ‖
PAUSA <0.410>
E: non +me khusta muito ‖ <0.740> tamên ond' estamos nôs
tampouco ê unha marabilla {<apelación> èh} | porque nôs estamos no
nòrt' en todo | <0.440> a de: Filoloxía ‖
SILENCIO <0.680>
I: non sei ‖ %
E: [es]tá | en todo | ê a última ‖ <0.970> vôs sodes a última pô outro
lado | è nôs pô {outro} ‖
I: {mi} ma: | pois ‖ <0.780> nunca fun |
{{<apelación> èh}} ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: {è:} | <0.250> bah | total por alí
no-{hai nada} ‖ <0.080>
I: {po-la zona d' a}lí ‖
E: estamos nôs | <0.200> están: | <0.470> {<pausa sonora> è:} | como +se chaman | os de xornalismo ‖ <0.570> è dispois está Èconômicas | un pouco máis p' acá | <0.440> è 'hhpois xa +te metes en Enfermèría è mais: | <0.300> è: ‖
SILENCIO <1.110>
I: è non está: Història por aí | algo así? ‖ %
E: non | Història queda no centro mismo ‖ <0.950> ê a parte: | a parte vèlla | a part' històrica | <0.360> eu traballo en frente d' Història ‖ %
I: {<sorpresa> ah} | si? ‖ %
E: si | <0.370> ond' está Filoso{fí:a} è todo isto | en frente mismo ‖
I: {si} ‖
SILENCIO <1.000>
I: carai ‖
SILENCIO <0.750>
E: pois | <0.350> non sei ‖ <0.870> a min | khústa+m' a sona vèlla | <risas> ‖ <0.630> è '[s]pó[i]s concèrtos è todo | è mais eu que sei | ti non quedache nunca nun v[e]rán | nò? ‖
PAUSA <0.430>
I: nò ‖ <0.645> eu: ô chegar khunio | <0.320> xa veño ‖
PAUSA <0.290>
E: ah | <0.330> pois {os} ‖
I: {a par}te porque claro | teñ' ò piso hasta o | hast' ò trint' è un | creo | si | sèmpr' ò teño hast' ò trint' è un | & <0.230>
E: xa ‖ %
I: & entonce[s] xa +me veño p' aquí ‖
PAUSA <0.390>
E: xa ‖
PAUSA <0.420>
I: entonces ‖
PAUSA <0.140>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

E: pakh' a pena | {<apelación> èh} | un v[e]rán alí | <0.450> eu tampouco nunc' ò pensei | pèro este ano como quedei | <0.460>
345 {<risas> traballar} è {todo} ‖
I: {è ma[i]s} eu o mar è todo | <suspiro> ‖
<0.867> pa {min | eu tiro | eu} tiro: | eu tiro do mar | {<apelación> èh} |
{eu | <soprido>} ‖
E: {eu tamên-+o boto muito en falta} ‖
350 {eu bót+o: muitísimo en falta} ‖ <0.620> muito muito muito ‖ <0.570> pèro ahora ê o que tòca | <0.230> è sa +che dikho: | o v[e]rán alí ê unha pasada | porque tès concèrtos | <0.370> en cada 'squina | t' imakhína+te | <0.390> {<pausa sonora> è} | en:: | na Quintana | <0.440> en:: | ond' está o Modus ‖ %
355 I: si ‖ %
E: alí montan | <0.140> nada | pôñen+se unha batería | unha khitarra | un non sei que | <0.100> xa tès un concèrto | (INH) {è tè+los} cada pouco | ò sea | dás catro pasos | tès un concèrto distinto | è tódo-los días | è non sei ê | <0.370>
360 I: {xa} ‖
E: ê unha pasada | ê unha pasada | <0.210> culturalmente ê | <0.290> impresionante | tès òbras de teatro | tès ‖
PAUSA <0.150>
I: {<aceptación> hum} ‖ %
365 E: tres ou catro cines | <risas> | <0.420> abriron {ahora o}s: | <0.470>
I: {si} ‖
E: os Compostèla | <0.480> khová | <0.190> ê qu' ê unha marabilla | estar alí ‖ <0.640> è no v[e]rán | tendo tempo | claro | qu' iso ê o
370 {primeiro | ter tempo} ‖ %
I: {claro | aí 'stá} | <0.130> si ‖
PAUSA <0.440>
E: pòdes ir a | a | <0.140> todo | <0.470> a todo ‖ <0.570> a min: | <0.390> ê unha pasada | <0.450> unha pasada | <0.110> son súper fan
375 de Compostèla ‖ %
I: {<risas>} | <0.270> (INH)
E: {<risas>} ‖
I: eu chèg' a: tèr mar è quedo alí | {<apelación> èh} ‖ <0.790> è: ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

PAUSA <0.390>
E: eu quedo alí porque no-+me queda outra | pèro buèno | {<risas>} ‖
I: {pèro eu iría | {<apelación> èh}} | eu iría ‖
PAUSA <0.090>
E: si | si ‖
PAUSA <0.300>
I: prefiro iso que Vigo | por èkhemplo ‖
PAUSA <0.300>
E: ou Vikho ou a Coruña | que son hòrribles ‖
PAUSA <0.230>
I: a min | muita sente | muita còsta | {muito nò} | <0.135> <soprido> | <0.300>
E: {{<aceptación> hum}} ‖
I: Pontevèdra | ou Santiago con mar ‖
PAUSA <0.280>
E: ê que son dúas aldeas | <0.460>
{Pontevèdra è mais Santiakho son dúas aldeas} ‖ <0.600>
PAUSA <0.460>
I: {eu ía p' aí | <risas> | eu ía p' aí} ‖
SILENCIO <0.600>
E: aldeas khrandes | <0.200> khoder | ti vas por | sabes cal ê As Hòrtas? ‖ %
I: si ‖
PAUSA <0.340>
E: vas po-las Hòrtas | que hai un | un camiño estreito á man | ò sea baixando á man esquerda ‖ % <0.290>
I: {<aceptación> hum} ‖
MUTISMO <0.290>
E: que +lle chaman | Ruèla de San Clemente | creo que +lle chaman ‖
PAUSA <0.130>
I: non sei | non: sei ‖ %
E: è tôpas+te no medio de | da nada | <0.160> {<risas> ê qu' estás alí | <0.070> son veikhas pa un lado | veikhas pa outro | è a catedral | {è dis} "como pòd' estar isto nunha siudá?" | <0.380>

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

I: {si:} ‖
E: isto non ê unha siudá | <risas> | <0.320> (INH) ê qu' ê unha marabilla | {tôpar} vacas ‖ % <0.120>
I: {{<aceptación> hum}} ‖
{{<aceptación> hum}} ‖
E: {topar} ouvèllas ‖ %
I: ò sea unha marabilla ‖
PAUSA <0.320>
E: {<risas> non hai nin vacas {nin ouvèllas en Buèu | è hai en Santiakho | ê unh' àldea}} |
I: {<risas> | xa | <risas>} ‖
E: <risas> ‖
PAUSA <0.440>
I: <risas> ‖ %
E: ò sea | unha marabilla ‖ %
I: si ‖ %
E: unha marabilla ‖ <1.480> buèno eu | estaría falando tod' a tarde ‖

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

USC
UNIVERSIDADE
DE SANTIAGO
DE COMPOSTELA

O presente traballo supón unha contribución á análise da variación e do cambio lingüístico do galego actual desde o punto de vista do tempo aparente, centrado na lingua da Illa de Ons. Nesta investigación formulamos tres obxectivos primordiais: 1) Describir as principais características do corpus oral transcrito; 2) Estudar a variación lingüística para contribuír a un maior coñecemento dos fenómenos presentes no galego falado; 3) Estudar os factores sociais do cambio lingüístico: idade, xénero, nivel de estudos e lingua habitual. Por tanto, transcribimos 6 horas de gravación, recollemos a información dialectal e traballámola estatisticamente para achar a relevancia das variábeis identificadas.Os resultados permitíronnos averiguar polo miúdo en que medida eses factores sociais inflúen no cambio lingüístico desta zona.